

# موسوعة الإيمان

Imanin da Allah wanda Ya wajabta shi akan bayinSa daga abinda ya zo a cikin Alkur'ani mai girma da Sunnar Annabta.

Wata BAKANDAMIYA ce wadda ta tattaro dukkanin tushe da muhimman kudirce - kudircen (zuciya) da mas'alolinsa, tana kebantuwa da kulla mas'aloli na Akidah da Littafi mai girma (Alkur'ani) da kuma Sunnah mai tsarki, tare da kwaɗayi akan dasa Akida ta takaitacciyar hanya kuma gamammiya, daidai da ibarori masu sauki a tsakiyar bayani, da kuma bayyanawa ga mas'alolin kudircewa, tare da tsaftace Bakandamiyar daga bincike-bincike zance (ilmul kalam) da falsafa, kuma yana nufin gabatar da abubuwan kudircewa da usulubin da zai yi saukin fahimtarsa da gamewarsa ga dukkanin matakan ilimi.

## **BAKANDAMIYAR IMANI WANDA ALLAH YA WAJABTASHI AKAN BAYINSA NA ABINDA YA ZO A ACIKIN ALKUR'ANI MAI GIRMA DA SUNNAR ANNABI**

(Wani kundi ne da ya tattaro tushe da muhimman AKIDAH da mas'alolinta, ya yi fice wurin alakanta mas'aloli na akida da AlKur'ani mai girma da Sunnar Annabi mai tsarki, tare da kwaɗayi akan dasa AKIDAH ta takaitacciyar hanya kuma gamammiya, daidai da saukakan jumloli a tsakiyar bayani, da bayyanin

mas'alolin kudircewa, tare da tsaftace Bakandamiyar daga bincike-bincike na ilimin zance da kuma falsafa).

## **A gabanin shiga Kundin**

Da sunan Allah Mai Rahama Mai jin kai

Godiya ta tabbata ga Allah Wanda Ya saukar da littafi ga bawanSa, bai sanya karkata a gare shi ba, ina shaidawa babu abin bautawa da gaskiya sai Allah, Shi kadai Yake ba Shi da abokin tarayya, mulki naSa ne, kuma godiya ta tabbata gareShi, Shi Mai iko ne akan dukkan komai, ina shaidawa cewa (Annabi) Muhammadu bawanSa ne kuma ManzonSa ne kuma amintaccenSa ne akan wahayinSa - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi -.

Bayan haka: Lallai ilimin Akida shi ne mafi daukakar ilimai kuma mafi girmansu; domin shi yana magana ne ga mafi daukakar abin sani - shi ne Allah tsarki ya tabbatar maSa -, kuma mafi daukakar abin nufi - shi ne kadaitaShi da yin imani da Shi - kuma mafi daukakar makoma - shi ne ganin Ubangiji Mai girma a gidan ni'ima, da bin Annabi mai girma - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, da bin hanya madaidaiciya; saboda haka muka yi kwadayi mu wallafa wani littafi wanda ya tattaro mas'alolin Akida wanda muke neman shiriya da shi a cikinsa da littafin Allah, da sunnar AnnabinSa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi, wanda ya yi nesa daga zantukan ma'abota zance fararru, da Ta'arifai da Rukunai da

Sharudda, kuma zamu sanya shi a hannun kowa ta inda malami da dalibain ilimi a jami'o'i da waninsu zasu amfana daga gare shi , kai dama dukkan musulmai.

Dalilin wallafa littafin:

Hakika magabatamu na gari sun yi babban kokari a bayanin ingantacciyar Akidah, da kuma bayanin abinda yake kishiyantarta, da yin raddi ga wadanda suka saba.

Hakika wannan littafin ya zo dan ya kusanto da abinda magabata suka wallafa ga daliban ilimi dama dukkanin musulmai; ta inda muka hado mas'alolin Akidah a cikin littafi daya wanda ya tattarusu, mun takaita tabbatar da ingantacciyar Akida banda kutsawa a cikin raddi, kamar yadda muka yi kwadai akan yinsa da saukakan haruffa bayyanannu, da kuma jeranta shi irin na tsari mai ban kaye, muna fatan mu kasance da hakan mun tabbatar da manufofi biyu: Na dayansu: Bada gudunmawa a cikin kusanto da ilimummukan magabata. na karshen kuma: toshe bukata mai tsanani a dakin karatun Akidah, ita ce: Samar da sassaukan littafi mai sassaukan lafuzza, wanda ya tattaro dukkan bincike-binciken Akidah.

Tsarin da muka bi a wallafawar:

Bijiro da ayoyi da hadisan da suke da alaka da kowanne bangare daga bangarorin karatun Akidah, da tato shi daga garesu.

Bijiro da dukkanin bangarorin littattafan Akidu: Duk daya ne masu isnadi ne ko kuma gundarin abubuwa ko sharhohin matanin; dan tabbatar da cewa rairayowar da muka yi ga Akida daga ayoyi ne da kuma hadisai, kuma mai kunshe ne ga abinda mawallafan littattafan Akida suka wallafa.

Idan mas'ala ta akida ta zo a cikin ALKur'ani mai girma, ko a sunnar Annabi ta fuska daya; zamu isu da dalili daya ko dalilai biyu wanda ya zo a ambaton wannan mas'alar a cikinsu. Amma idan mas'ala ta zo a cikin ALKur'ani mai girma ko sunnar Annabi ta fuskoki da yawa - kamar siffar zance, da daukaka sama, da hannu, da ganin mumina ga Ubangijinsu a farfajiyar Alkiyama da kuma aljanna - to zamu lazimci ambaton dalili ta kowacce fuska daga fuskokin da suka zo, amma ba zamu lazimci kawo dukkan abinda ke cikin babinba.

Zamu iya bukатуwa da kawo sashin bangarorin mas'ala a wani babin, sannan mu sake kawota mu kuma cikata a wani babin daban, kamar yadda muka zo da labarin halittar Mala'iku a babin halitta, kuma muka cike zancen game da su a cikin babin imani da Mala'iku, muka ambaci wasu ayoyi masu nuni ta fuskoki (da dama) a cikin babin imani da samuwar Allah, kuma ita kanta ayar zata iya zuwa ababin Rubibiyya dan kusancinsu, abin nufi daga babin imani da samuwar Allah shi ne bayyanar da dalilan samuwar

Ubangiji wadanda mai musun samuwar Allah Yake inkarinsu, yayin da abin nufi daga babin Rububiyya shi ne tabbatar da Rububiyya wacce ta lazimci Uluhiyyar Allah wacce mushrikai suke jayayya a cikinta, kamar yadda zamu iya kawo ayoyi masu girma ko hadisi madaukaki a cikin sama da guri daya, gwargwadan fuskar kafa hujja da su, da kuma bukatuwa zuwa garesu.

Yayin bukatuwa zamu iya ambatan wasu abinda aka cirato daga jagorori magabata wadanda suke bayyanar da abin nufi daga aya da kuma hadisi, kuma zamu takaita akan abinda yake bayyanar da gaskiya a cikinsu, ba tare da kawo shubuha ko zancen wanda ya saba ba; dan kada mai neman ilimi ya dauki shubuhar ko ya karkata ga maganganun wadanda suka saba kafin ya samu damar tabbatar da wannan ilimin a zuciyarsa da kuma fahimtarsa. Muna fatan mai karatu ya samu kariya daga tuntube a wannan mas'alar; saboda abinda yake kewaye da ita na sabanin akida da ya shahara, kamar mas'alolin siffofi, da kaddara, da wasunsu.

Ibnu Abi Zamanin Bamalike ne - Allah Ya yi masa rahama - ya ce: (Hakika na sanar da kai da faɗin shugabannin shiriya da ma'abota ilimi a cikin abinda ka yi tambaya game da shi, dama wanin hakan daga abinda ake tambaya game da shi daga tushen Sunnar da kuma ma'abota soye-soyen zuciya masu batarwa

suka sabawa Littafin Allah da Sunnar annabinSa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, da badan a ce manyan malamai suna kin a rubuta wani abu daga zancensu ba a dawwamar da shi a cikin wani littafi ba, da na baka labari akan karkatarsu da kuma batansu daga abinda zai kara maka kwadayin guje musu, muna neman tsarin Allah daga fitinarsu, Allah Ya tsaremu da kai daga fitintinu masu bayarwa, kuma Ya datar da mu ga abinda Yake yardar da shi a fada da kujma aiki, kuma Ya kusanto mu gareShi kusanci-kusanci). Usulus Sunnah na Ibnu Abi zamanin (shafi na 309, 310).

Da gangan mun nisanci ta'arifai da irin yarukan ma'abota zance fararru wadanda Allah bai saukar da wata hujja ba gare su.

Mun sanya littafin akan yanayin Kundi da babuka, kamar yadda mawallafa na farko suka aikata a ilimin shari'a, ba mu yi amfani da rabe-raben mutanen zamani ba; Mabhas da madlab, kuma mun jera shi akan tushen imani.

Ibnu Abin izz al-hanafi ya ce: (mafi kyan abinda za'a jeranta littafin tushen Addini shi ne a jeranta akan amsawar da Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ba (Mala'ika) Jibril - aminci ya tabbata agare shi - lokacin da ya tambaye shi game da imani, sai ya ce: "ka bada gaskiya da Allah da mala'ikunSa..." Sai ya fara da magana akan Tauhidi da siffofi da abinda yake da alaka da hakan, sannan magana akan

Mala'iku, sannan har dai zuwa karshe). (Sharhin Akidar Dahawiyya (2/689).)

Mun yi kokarin rairaya ga kowanne Kundi a farkonsa , zamu kawo dukkanin mas'alolin Kundin a cikinsa ba tare da dalilai ba.

A abinda ya kebanci fitar da hadisai, hakika mun yi kokarin fitar da su a takaice, muna farawa da littattafan nan shida a tsarin jerinsu da aka sani, sannan mu jerasu gwargwadan rasuwa, saboda kwadayinmu na gajarta girman littafin, hakika mun wadatu da fitar da hadisan ba tare da magana akan hadisan ba sai a mafi kuncin guri.

Abinda wannan littafin ya kebanta da shi:

Alakanta mas'alolin akida da AlKur'ani mai girma da Sunnar Annabi mai tsarki, ta inda rikon wadannan mas'alolin zai zama a bayyane baro-baro ga dalibi.

Zuzzurfan bincike da mas'alolin Akida da suke manya masu alaka da kowanne babi daga babukan Akida.

Kwadayi akan dasa akida ta takaitacciyar hanya kuma mai tattarowa daidai da sassaukan harshe a lokacin bayani da bayyana mas'alolin Akida; har hakan ya zama mafi sauƙin fahimta da gamewa.

Tsaftatar littafin daga bincike-binciken zancen ma'abota zance da falsafa, da kusanto da ibarorinsa, da nisanta daga lafuzan da suka zo a wasu daga littattafan Akidah bayan bayyanar soye-soyen rai.

Bama da'awar cewa mu mun nitsa sosai a mas'alolin Akidah; saidai cewa mu mun yi iya kokarinmu a hakan, kuma muna masu jiran dukkanin wani gyara ga wannan littafin ko daidaita shi ko karin haske; har mu amfana daga gareshi awasu bugu na littafin masu zuwa. Ya ishemu cewa mu mun gangaro magangarar wahayi, mun yi kokarin fitar da sakamakon daga gare shi na ayyukan mafi daukakar ilimai, mun gabatar da su zuwa ga daliban wannan fannin muna masu kafa hujja ga kowacce mas'ala da aya ko hadisi ko biyun gaba daya.

Muna rokon Allah Ya sanya wannan aikin saboda Allah ne Mai girma, kuma mai dacewa da Sunnar Annabinsa kuma badadinSa kuma amintaccenSa akan wahayinSa, ya zama mai anfanar da bayinSa, kuma mai hujja mai shaida garemu ranar da zamu hadu da Ubangijinmu.

Kuma muna godiya ga Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka - wanda Ya sawwaka mana wannan ilimin, Ya kuma hore mana hidimar AddininSa, Ya shinfida mas'alolin rukunan imani da Allah, da bayaninsu da kuma ambatan dalilansu daga AlKur'ani da Sunnah.

Kuma muna godewa dukkan wanda ya kyautata mana, mafi cancantar mutane da godiya su ne mahaifanmu, to Ya Allah Ka gafarta musu Ka jikansu

Ka yi musu sakayya saboda mu da abinda kake sakawa mahaifi ga dansa.

Sannan muna godiya ga manyan malamai waɗanda suka duba littafin kuma suka gabatar da tsokacinsu da gyararraki masu albarka sune: Yarima DR. Sa'ud Ibnu Salman Ibnu Muhammad al-Sa'ud, babban malamin Akida (Kuma Farfesa) a Jami'ar sarki Sa'ud, da DR. Sahl Ibnu Rifa al-Itaibi, babban malamin Akida (Kuma Farfesa) a Jami'ar Sarki Sa'ud. Da farfesa Abdullah Dan Saleh al-Barrak, malamin Akidah a Jami'ar Sarki Sa'ud, da DR. Abdullah Dan Abdul'aziz al-Angari, malamin akida matemakin farfesa a matsayin jami'a a jami'ar sarki Sa'ud, muna rokon Allah Ya saka musu da mu dama ilimi da ma'abotansa mafificin sakamako, sakamakon abinda suka gabatar na tatacciyar nasiha da madaidaicin ra'ayi.

Godiya ta tabbata ga Allah Ubangijin talikai, Allah Ya yi dadin tsira ya yi aminci ya yi albarka ga mafificin halittatrSa, aminci ya tabbata ga alayensa da sahabbansa baki daya.

Makka abar girmamawa

Rana ta takwas ga Zul-hijja

A shekara ta dubu da dari hudu da talatin da tara daga hijirar Annabi.

## **Gabatarwa**

Da sunan Allah Mai Rahama Mai jin kai.

Da shi ne muke neman taimako, kuma babu dabara da karfi sai na Allah Madauki kuma Mai Girma

Godiya ta tabbata ga Allah kamar yadda yake kamata ga girman zatinSa da kuma girman sarautarSa, ina shaida cewa babu abin bautawa da gaskiya sai Allah Shi kadai yake ba Shi da abokin tarayya, mulki nasa ne, godiya ta tabbata gareShi, Shi mai iko ne abisa dukkan komai, kuma ina shaidawa cewa (Annabi) Muhammad bawanSa ne kuma ManzonSa ne - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi amnici mai yawa -, bayan haka:

Wannan wani littafi ne wanda a cikinsa zamu ambaci abinda imani da shi yake wajaba akan musulmi, daga abinda ya zo a cikin AlKur'ani da Sunnah, zamu iya ambatan wasu daga maganganun sahabbai da tabi'ai da masu biye musu, a sharhin aya ko hadisi, ko dan zuwa da wata maganar da zata iyakance abin nufi daga ayar ko hadi

Hakika mun raba shi zuwa Kundaye da babuka, kuma mun lazimci takaitawa a cikinsa gwargwdan iko, da takaituwa akan mas'alolin da suka lazimta, mun nisansci kutsawa cikin abinda mutanen 'yan baya suka kutsa na maganganun da ba su zo a cikin AlKur'ani da hadisin Annabi - tsira da amincin su tabbata ga ama'abocinta da kuma mafi cikasallama, Allah - mai girma da daukaka - yana cewa yana mai kwadaitarwa akan bin AddininSa, da riko da igiyarSa, da koyi da

manzonSa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi  
-:

{وَاَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلَىٰ شَفَا حُفْرَةٍ مِّنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُم مِّنْهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ}

{Kuma ku yi daidami da igiyar Allah gabã daya, kuma kada ku rarraba. Kuma ku tuna ni'imar Allah a kanku a lõkacin da kuka kasance makiya sai Ya sanya sõyayya a tsakānin zukātanku sabōda haka kuka wāyi gari, da ni'imarSa, 'yan'uwa. Kuma kun kasance a kan gābar rāmi na wutā sai Ya tsāmar da ku daga gare ta, Kamar wannan ne Allah Yake bayyana muku ayōyinSa, tsammāninku, zā ku shiryu} [Aal-Imran: 103]. Allah - Mai tsarki da daukaka - Ya ce

{وَاتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ مِّن قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ}

{Kuma ku bi mafi kyawun abin da aka saukar zuwa gare ku daga Ubangijinku, a gabānin azāba ta zo muku, bisa auke, kuma kũ ba ku sani ba} [al-Zumar: 55].

Muna cewa - muna neman dacewa daga wurin Allah:

## KUNDIN FARKON HALITTA

### RAIRAYO ABINDA KE CIKIN KUNDIN

Muna imani cewa Allah Shi ne Mahaliccin komai, kuma Allah Ya kasance alhali babu wani abu da ya kasance, babu wani abu kafinSa, Al'arshinSa ya

kasance akan ruwa, Ya halicci ruwa kafin Ya halicci sama da kasa, sannan Ya halicci sammai da kasa, alhali sun kasance da a manne sai Ya budesu.

Kuma muna imani cewa Allah Ya sanya wannan halittar mai shaida akan RubibiyarSa mai lazimtar da UluhiyyayrSa, Shi ne Mahalicci na Gaskiya, wanda ba Shi ba to abin halitta ne - Ubangijinmu - alherinSa ya yawaita kuma Ya daukaka - Shi ne Allah na Gaskiya, wanda ba Shi ba bawa ne bai cancanci a bauta maSa ba, ko ayi kwadayi a gurinsa, ko a yi nufi gare shi.

Muna imani cewa Al'arshi mai girma halitta ne mai girma daga halittar Allah, kai shi ne mafi girman ababen halittarSa.

Muna imani da cewa Mala'iku sun kewaye Al'arshin Allah Mai yawan rahama ne, kuma cewa Allah - alherinSa ya yawaita kuma Ya daukaka - Yana saman Al'arshinSa, a saman sammanSa, Ya nisanta da halittatrSa.

Kuma muna imani cewa Allah Ya halicci alkalamin da ya rubuta abin kadarawar kowanne abu, kuma alkaluman kaddarawa masu yawa ne.

Muna imani cewa Allah Ya halicci Kursiyyi, shi ne mafi girman ababen halitta bayan Al'arshi.

Kuma muna imani cewa Allah Ya halicci sammai da kasa da abinda ke tsakaninsu a kwana shida daga kwanakun Allah, kuma cewa Allah Ya daga sammai ba tare da ginshiki ba, kuma Allah Ya halicci wadannan

ababen halittar masu girma dan wasu hikimomi masu girma wadanda ba'a kewaye sani da su, hakika Allah Ya kyautata halittarsu da kuma aikatasu.

Muna imani cewa wannan duniyar da sammanta da kassanta da duwatsunta, kai da dukkan abinda ke cikinta zai zama wani hali na daban a ranar alKiyama.

Muna imani cewa Allah Ya halicci rana da wata da gaskiya, kuma Shi - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka - Ya sanya su ababen horewa da umarninSa, kuma Ya halicci taurari dan wasu hikimomi masu girma, kuma cewa taurari ba sa anfanarwa ba sa cutarwa, kuma ba sa tasiri a faruwar wani abu a sammai da kassai, duk wanda ya kudirce cewa su suna tasiri da kansu to hakika ya kafirta, ko ya yi shirka.

Muna imani cewa Allah Ya halicci Mala'iku daga haske, kuma Ya sanya su masu ban-banta da Juna a halitta.

Muna imani cewa Allah Ya halicci aljanu daga tartsatsi na wuta, kuma halittar aljani ta riga halittar (Annabi) Adam, kuma cewa shugaban Shaidanu shi ne Iblis, kuma cewa shi shi ne wanda ya rudar da iyaye biyu (Adam da Hauwa'u) - aminci ya tabbata agare su - har ya fitar da su daga aljanna.

Muna imani cewa Iblis ya yi girman kai daga sujjada, sai Allah Ya yi fushi da shi, Ya la'ance shi, Ya kore shi, kuma aljanu ababen yi wa maganane da bin shari'u, kuma ababen dorawa shari'a ne.

Muna imani cewa Allah Ya bai wa Mala'ikunSa labarin cewa Shi zai sanya Halifa a kasa, dan rayata da ibada. Kuma Allah Ya bayyana cewa wannan Halifan shi ne (Annabi) Adam, kuma cewa shi Zai halicce shi ne daga turbaya, wannan turbayar Allah Ya sanyata tabo, sannan Ya halicce shi mataki bayan mataki.

Muna imani cewa Allah Ya halicci (Annabi) Adam da hannunSa Madaukaki, kuma Ya sanya Mala'ikunSa su yi masa sujjada, kuma Ya halittar masa mata daga jikinsa dan ya natsu da ita, ita ce Hawwa'u, Ya zaunar da su a aljanna, sannan Ya sakko da su kasa.

Muna imani cewa mutane gabadayansu daga zurriyar (Annabi) Adam ne, kuma (Annabi) Adam daga turbaya yake, babu fifiko ga wani akan wani sai da tsoron Allah.

Muna shaida cewa Allah Ya halicci mutane akan madaidaiciyar dabi'a.

Muna imani cewa rai daga al'amarin Allah ne, kuma mutane ba sa sanin wani abu daga sha'anin rai, sai dai abinda Allah Ya tsinkayar da su akansa, kuma rayuka Allah ne Ya haliccesu.

Muna imani cewa rayuka za su mutu, mutuwarsu kuwa ita ce rabuwa da jiki.

Muna imani cewa dukkan abinda yake tafiya akan kasa na dabba ne to wasu al'ummatai ne kwatankwacinmu.

Muna sanin cewa Allah Ya halicci kowacce dabba daga ruwa, kuma Ya sanya jinsi biyu namiji da mace a kowanne abu, dukkanin wadannan ababen halittar za su halaka sai dai abinda Allah - Mai girma da daukaka - Ya togace shi.

## **BABIN: ALLAH NE MAHALICCIN KOWANNE ABU**

Muna shaidawa Allah ne Mahaliccin kowanne abu, Allah - Madaukakin sarki - Ya ce:

{ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ فَاعْبُدُوهُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ  
وَكِيلٌ}

{Wancan ne Allah Ubangijinku. Bābu wani abin bautāwa fāce Shī, Mahaliccin dukan kōme. Sabōda haka ku bauta Masa kuma Shi ne wakīli a kan dukan, kōme} [al-An'am: 102]. Allah Madaukaki ya ce:

{اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ}

{Allah ne Mai halitta dukkanin kōme, kuma Shī ne Wakīli a kan kōme} [al-Zumar: 62]. Tsarki ya tabbatar maSa Ya ce:

{وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ}

{Kuma Shi ne wanda Yake fara yin halitta sannan Ya dawo da ita, kuma (dawowar) ta fi sauki a gare Shi} [al-Rum: 27].

Muna imani cewa Allah Ya kasance alhali babu wani abu waninSa, kuma babu wani abu kafinSa, Allah - tsarki ya tabbatar maSa - Ya ce:

{هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ}

{Shĩ ne Na farko, Na karshe, Bayyananne, Bõyayye, kuma Shĩ Masani ne ga dukkan kõme} [al-Hadid: 3].

Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Ya Allah Kaine na farko babu wani abu kafinKa, kaine na karshe babu wani abu bayanKa, kaine zahiri babu wani abu birbishinKa, kaine badini babu wani abu koma bayanKa". (Muslim ne ya fitar dashi (2713), da Abu Dawud (5051), da Tirmizi (3400), da Ibnu Majah (3831).

Daga Imran dan Husain - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Ni ina wajen Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - yayin da wasu mutane daga Banu Tamim suka zo , sai ya ce: "Ku karbi bushara yaku Banu Tamim", suka ce: Ka yi mana bushara to ka bamu. Sai wasu muta daga mutanen Yaman suka shigo, sai ya ce: "Ku karbi bushara ya ku mutanen Yaman, dan Banu Tamim ba su karbeta ba" sai suka ce: Mun karba, mun zo maka dan mu fahimci Addini, kuma dan mu tambayeka daga farkon al'amari: Meye ya kasance? sai ya ce: "Allah Ya kasance alhali babu wani abu kafinsa, kuma Al'arshinSa ya kasance akan ruwa, sannan ya halicci sammai da kassai, ya kuma rubuta kowanne abu a cikin Lauhul Mahfuz. (Bukhari ne (7418), da Tirmizi (3951).) suka ruwaito. A wata riwayar da lafazin: "Allah Ya kasance alhali babu wani

abu waninSa, Al'arshinSa ya kasance akan ruwa".  
(Bukhari ne ya fitar da shi (3191)).

Muna imani cewa dukkan abinda ke tafiya a bayan kasa na dabba to su al'ummataine kwatankwacinmu, Allah - Madaukaki - Ya ce:

{وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَلُكُمْ مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ}

{Kuma bãbu wata dabba a cikin kasa kuma bãbu wani tsuntsu wanda yake tashi da fukafukinsa fãce al'umma ne misãlanku. Ba Mu bar (bayanin) kôme ba a cikin Littãfi, sannan kuma zuwa ga Ubangjinsu ake tãra su} [al-An'am: 38]. Kuma muna sanin cewa Allah Ya halicci kowacce dabba daga ruwa, Allah - tsarki ya tabbatar maSa - Ya ce:

{وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَابَّةٍ مِنْ مَّاءٍ فَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَىٰ بَطْنِهِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَىٰ رِجْلَيْنِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَىٰ أَرْبَعٍ يَخْلُقُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ}

{Kuma Allah ne Ya halicci kôwacce dabba daga ruwa. To, daga cikinsu akwai waɗanda ke tafiya a kan cikinsu, kuma daga cikinsu akwai waɗanda ke tafiya a kan kafãfu biyu, kuma daga cikinsu akwai waɗanda ke tafiya akan huɗu. Allah Yãna halitta abin da Yake so, lalle Allah, a kan kôwanne abu, Mai ãkon yi ne} [al-Nur: 45]. Kuma Ya sanya jinsi biyu (mace da namiji) a kowanne abu, Allah - Madaukakin sarki - Ya ce:

{وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ}

{Kuma daga kōme Mun halitta nau'i biyu, watakila zā ku yi tunāni} [al-Zariyat: 49]. Kuma Allah - Madaukaki - ya ce:

{وَأَنَّهُ خَلَقَ الذَّكَرَ وَالْأُنثَى}

{Kuma lalle Shī ne Ya yi halitta nau'i-nau'i, namiji da mace}. [al-Najm: 45].

Muna imani cewa wannan halittar - duk da rabe-rabensu da yawansu - a daidai suke, wani abu Ba zai yi shisshigi daga gare su akan wani abu ba, ko wani nau'i akan wani nau'i ba, Allah - Madaukaki - Ya ce:

{وَالْأَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ شَيْءٍ مَّوْرُونٍ}

{Kuma kasa Mun mīkē ta kuma Mun jēfa duwātsu tabbatattu a cikinta kuma Mun tsirar a cikinta, daga dukkan abu wanda ake aunāwa da sikēli} [al-Hijr: 19].

Dukkanin wadannan abubuwan na halitta zasu kare, Allah - Madaukakin sarki - Ya ce:

{كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ \* وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ} [الرحمن: 26],  
[27].

{Dukkan wanda ke kanta mai kārēwa ne \*

Kuma Fuskarar Ubangijinka, Mai girman Jalala da karimci, ita ce take wanzuwa} [al-Rahman: 26-27]. Sai wanda Allah Ya togance shi daga mutuwa a cikin fadinSa - Madaukakin sarki -:

{وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَى فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ}

{Kuma aka busa a cikin kaho, sai waɗanda ke a cikin sammai da kasā suka sūma sai wanda Allah Ya so

(rashin sumansa) sannan aka hūra a cikinsa, wata hūrāwa, sai gā su tsaitsaye, sunā kallo} [al-Zumar: 68].

Muna imani cewa Allah Ya sanya wannan halittar ta zama mai shaida akan RubibiyyarSa wacce ta lazimci UluhiyyarSa, wani lokaci Yana sanya halittarSa ga wannan halittar mai nuni a kan hakan, kamar yadda yake a cikin faɗinSa - Maɗaukakin sarki -

{هَذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ}

{Wannan shī ne halittar Allah. To ku nūna mini, "Mēne ne waɗanan da ba Shi ba suka halitta? Ā'a, azzalumai sunā a cikin bata bayyananna} [Lukman: 11]. Wani lokaci Allah Yana ambatan cewa mafi girman abin halitta a cikin su - Shi ne Al'arshi - mai nuni ne akan hakan kamar yadda yake a cikin faɗin Allah - tsarki ya tabbatar maSa -:

{اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ}

{Allah bābu abin bautāwa fāce shī Ubangijin Al'arshi, mai girma} [al-Naml: 26]. Kuma Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Tsarki ya tabbata ga Allah gwargwadon adadin halittarSa. Tsarki ya tabbata ga Allah adadin yardar kanSa. Tsarki ya tabbata ga Allah nau'yin Al'arshinsa. Tsarki ya tabbata ga Allah adadin tawadar rubuta kalmominSa". (Muslim ya fitar da shi (2726), da Nasa'i (1351/1), da Tirmizi (3555), da Ibnu Majah (3808). To nauyin al'arshi shi ne mafi nauyin ma'aunai. Wani lokaci kuma Yana sanya ababen halitta masu girma dalili akan

hakan, kamar yadda yake a cikin fadinSa - Madaukakin sarki -:

{هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعاً ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ}

{Shi ne Wanda Ya halitta muku abin da ke a cikin kasa gaba daya, sannan kuma Ya daidaita zuwa sama, sannan Ya daidaita su sammai bakwai. Kuma Shi ga dukkan kōmai Masani ne} [al-Bakara: 29]. Wani lokaci kuma Yana sanya wani abu daya daga daidaikun waɗannan halittun dalili ne akan hakan, kamar yadda yake a cikin fadinSa - tsarki ya tabbatar maSa -:

{أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرَاتٍ مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهَا وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بَيضٌ وَحُمْرٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٍ}

{Ba ka gani ba, lalle Allah Ya saukar da ruwa daga sama? Sai Muka fitar, game da shi yā'yan itāce māsu sābanin launuka kuma daga duwatsu akwai zane-zane, farfaru da jājāye, māsu sābanin launin, da māsu launin bakin karfe, bakāke} [Fadīr: 27].

Wani lokaci Yana sanya mafi raunin abin halitta kuma mafi kankantarsa dalili akan hakan, kamar yadda yake a cikin fadinSa - Madaukakin sarki -:

{إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا}

{Lallai ne Allah ba Ya jin kunyar Ya bayyana wani misali, kowanne iri ne, sauro da abinda yake bisa gare shi. To, amma waɗanda suka yi imani, sai su san cewa lallai shi ne gaskiya daga Ubangijinsu, amma waɗanda

suka kafirta, sai su ce: "Menene Allah Ya yi nufi da wannan ya zama misali?" [al-Bakara: 26]. Shi ne Mahalicci na Gaskiya, wanda ba Shi ba to halittarsa aka yi - Ubangijinmu alherinSa ya yawaita Ya daukaka -, Shi ne Allah na Gaskiya, wanda ba Shi ba to abin halitta ne, ba ya cancantar abauta masa ko a yi kwadayi gareshi, ko a nuface shi.

## **BABIN HALITTAR AL'ARSHI MAI GIRMA**

Muna imani cewa Al'arshi halitta ne mai girma daga halittun Allah, kai shi yana daga mafi girman halittarSa, idan Mai girma Ya siffanta shi da cewa shi mai girma ne to shi - hakika - mai girma ne, sai tsarki ya tabbatar maSa ya ce:

{اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ}

{Allah bãbu abin bautãwa fãce shĩ Ubangijin Al'arshi, mai girma} [al-Naml: 26]. Kuma Ya siffanta shi da cewa shi mai girma ne, sai Allah - sha'anin Sa ya daukaka - Ya ce:

{ذُو الْعَرْشِ الْمَجِيدِ}

{Mai Al'arshi mai girma} [al-Buruj: 15]. Ibnu jarir - Allah Ya yi masa rahama - Ya faɗa a cikin tafsirinsa: (Makaranta sun yi sabani a kan karanta faɗinSa: (Almajid) sai gabadayan makarantan Madina da Makka da Basra da wasu daga mutanen Kufa suka karanta shi da Rufu'ah (Almajidu) dan bada amsa akan faɗinSa: (Zul'arshi) akan cewa shi yana daga siffar

Allah - ambatanSa ya daukaka -. Kuma gamewar makarantan Kufa sun karanta da wasali kasa (Almajidi), akan cewa shi yana daga siffar al'arshi.

Amma magana ta daidai a cikin hakan a wurinmu cewa su kira'o'i ne guda biyu sanannu, kowacce daga cikinsu mai karatu ya karanta to ya dace. Jami'ul Bayan (24/346). Shi tare da girmansa halittarsa aka yi bawa ne, Allah - Madaukakin sarki - Ya ce:

{قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ}

{Ka ce: "Wāne ne Ubangijin sammai bakwai kuma Ubangijin Al'arshi mai girma} [al-Muminun: 86]. kuma Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "...Kuma Ya halicci Al'arshinSa akan ruwa} (Tirmizi ya fitar da shi (3109), da Ibnu Majah (182), da Dayalisi (1189), da Ahmad (16188), da Ibnu abi Asim a cikin Sunnah (625).) Kuma yana da ginshikai: Tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Mutane zasu suma a ranar alKiyama, sai in zama ni ne farkon wanda zai farka, sai ga ni da (Annabi) Musa yana mai rike da ginshi daga ginshiken Al'arshi". (Bukharine ya fitar da shi (3398), da Muslim (2374), da Abu Dawud (4668).)

Al'arshi a samman sammai yake, Allah kuma Yana saman Al'arshi, tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Lallai Al'arshinSa yana kan sammanSa, kuma ya aikata da danyatsansa kwatankwacin kubba akansa - kuma cewa shi yana nauyi daShi nauyin sirdi

da mahayi". (Abu Daud ya fitar da shi (4726), da Usman Ibnu Sa'id al-Darimi a cikin raddi ga Jahamiyya (24), da Ibnu Abi Asim a cikin sunnah (587), da Ibnu Kuzaimah a cikin Tauhid (147).) A cikin wata riwayar: "Lallai cewa Allah Yana saman Al'arshinSa, kuma Al'arshinSa yana saman sammanSa". (Abu Daud ya fitar da shi (4726), da Usman Ibnu Sa'id al-Darimi a cikin raddi ga Jahamiyya (24), da Ibnu Abi Asim a cikin sunnah (587), da Ibnu Kuzaimah a cikin Tauhid (147).)

Muna imani cewa karkashin Al'arshi akwai taskokin Ubangiji babu wanda zai iya kaddar ikonsa sai Allah, hakika tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "An ba ni wadannan ayoyin na karshen Bakara daga wata taska karkashin Al'arshi, ba'a bawa wani Annabi kafin ni ba". (Muslim ya fitar da shi (522) banda gurin mai shaidar, da al-Dayalisi (418), da Ibnu Abi Shaiba a cikin al-Musannaf (32306), da Ahmad (23251), kuma lafazin nasa ne. Da wasunsu).

A cikin Hadisin Abu Zarrin - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Badaɗayina - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya umarce ni da abubuwa bakwai, sai ya ambata daga cikinsu: "Ya umarce ni da in yawaita faɗin: Babu dabara babu karfi sai ga Allah, su suna daga taska kakashin Al'arshi". (Bazzar ya fitar da shi (3966), da Ibnu Abi Shaibah a cikin Musannaf (35491), da Hannad a cikin Zuhdu (1013), da Ahmad a cikin

Musnad (21415) kuma lafazin nasane, da kuma cikin Zuhdu (401).)

Muna imani cewa Manzo - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - zai yi sujjada karkarshin Al'arshi ranar alKiyama har sai ya nemi babban ceto, acikin Hadisin ceto mai tsawo cewa Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Sai in tafi, sai in zo karkashin Al'arshi, sai in fadi ina mai sujjada ga Ubngijina - Mai girma da daukaka -, sannan Allah Zai buda min wani abu wanda bai budawa wani a gabana ba, na nau'o'in godiya gareShi da kyakkyawan yabo gareShi, sannan a ce: Ya Muhammad, ka daga kanka ka yi tambaya abaka shi, ka nemi ceto a ceceka, sai in daga kaina, sai ince: Al'ummata ya Ubangiji, al'ammata ya Ubangiji...". (Bukhari ne ya fitar da shi (4712), da Muslim (194), da Tirmizi (2434), da Ibnu Majah (3307).)

Muna imani cewa rayukan shahidai suna zuwa wasu fitilu wadanda ke rataye a cikin inuwar Al'arshi, daga Ibnu Abbas - Allah Ya yarda da su - ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - Ya ce: "Lokacin da aka kashe 'yan uwanku a Uhud sai Allah Ya sanya rayukansu a cikin wasu korayen tsuntsaye, suna gangarowa koraman aljanna, suna cin 'ya'yan itatuwanta, kuma suna zuwa wasu fitilu na zinare wadanda ke rataye a cikin inuwar Al'arshi...". (Abu Dawud ne ya fitar da shi (2520), da Ibnul

Mubarak a cikin jihadi (62), da Ibnu Abi Shaibah (19678), da Ahmad (2388).) An ce wa Ibnul Mubarak: Yaya zamu san Ubangijinmu? Ya ce: "Cewa Shi Yana sama ta bakwai akan Al'arshi, Yana nesa da halittarSa".

(Raddi ga Jahamiyya na al-Darimi (shafi na 47), da Sunaye da siffofi na Baihaki (2/336), da Fatawowin Hamawiyya babba (shafi na 333), da Sharhin al-Dahawiyya - bugun Darus Salam (shafi na 219).)

Imam al-Darimi - Allah Ya yi masa rahama - ya ce: "Allah - alherinSa ya yawaita kuma Ya girmama - Yana saman Al'arshinSa, a birbishin sammanSa, Yana nesa da halittarSa, duk wanda bai sanShi da hakan ba to bai san Ubangijinsa wanda yake bautawa ba, kuma saninSa daga birbishin Al'arshi a can nesa da halittarSa da kuma kusancinsu daya ne, kuma wani abu ba ya nisantarSa; Wani abu kwatankwacin kwayar zarra ba ya boyuwa gareShi a sammai ko a kasa} [al-Saba:3]. Tsarki ya tabbatar maSa daga abinda masu kore siffofinSa suke siffantaShi da shi daukaka mai girma". (Raddi ga Jahamiyya ( shafi na 4).)

Muna imani cewa Al'arshi Mala'iku ne suke dauke da shi, Allah - Madaukakin sarki - Ya ce:

{الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ  
وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَّحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا  
وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ}

{Wadanda ke daukar Al'arshi da wadanda ke kewayensa, suna tasbihi game da gode wa Ubangijinsu, kuma suna yin imani da Shi, kuma suna yin istigfari domin wadanda suka yi imani, (suna cewa), "Ya Ubangijinmu! Ka yalwaci dukan kome da rahama da ilmi to Ka yi gafara ga wadanda suka tuba kuma suka bi hanyarKa, kuma Ka tsare su daga azabar Jahim} [Gafir: 7]. Kuma Allah - Madaukakin sarki - Ya ce:

{وَالْمَلَكُ عَلَى أَرْجَائِهَا وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ}

{Kuma mal'iku (su bayyana) a kan sassanninta, kuma wasu (mal'iku) takwas na dauke da Al'arshin Ubangijinka, a sama da su, a wannan ranar} [al-Haakah: 17].

Hakika annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya bada labari game da wasu siffofin masu dauke da Al'arshi sai ya ce: "An bani izini in yi magana game da wani mala'ika daga mala'ikun Allah daga masu dauke da Al'arshi, lallai tsakanin fatar kunnensa zuwa wuyansa tafiyar shekara dari bakwai ce". (Abu Dawud ya fitar da shi (4727), da Dabarani a cikin al-Ausad (1709), da Abu al-Seikh a cikin al-Azamah (476), da Ibnu Shahin a cikin al-Fawa'id (19).)

Muna imani cewa Mala'iku suna kewaye da Al'arshin (Ubangiji) Mai yawan rahama, Allah Ya ce:

{وَتَرَى الْمَلَائِكَةَ حَاقِّينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَقُضِيَ بَيْنَهُمُ بِالْحَقِّ وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ}

{Kuma kanã ganin Malã'iku sunã mãsu tsayãwa da hakkin da aka dõra musu daga kewayen Al'arshi, sunã tasbãhi game da gõde wa Ubangijinsu. Kuma aka yi hukunci a tsakãinsu da gaskiya. Kuma aka ce, "Gõdiya ta tabbata ga Allah, Ubangijin halittu} [al-Zumar: 75].

Al'arshi tare yake da littafin da aka ambata a cikin fadinsa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -: "Lokacin da Allah Ya gama halitta sai Ya rubuta a cikin littafinSa, shi yana nan a wurinSa a birbishin Al'arshi: Lallai rahamaTa ta rinjayi fishiNa". (Bukhari ne ya fitar da shi (3194), da Muslim (2751), da Tirmizi (3543), da Ibnu Majah (4295, 189).) Kuma su ne mafi girman halittu, tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "...Idan zaku roki Allah to ku rokeShi al-Firdaus; domin ita ce maficiyar aljanna, kuma mafi daukakar aljanna, a birbishinta Al'arshin Ubangiji al-Rahman yake, daga gareta ne koramun aljanna suke bubbugowa". (Bukhari ne ya fitar da shi (7423).)

Muna imani cewa Allah Ya daidaita akan Al'arshinSa daidaiton da ta dace da girmanSa, maɗaukakin sarki Ya ce:

{إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ}

{Lallai Ubangijinku Shi ne Allah wanda Ya halicci sammai da kasa a cikin kwanaki shida sannan Ya

daidaita akan Al'arshi} [al'Aaraf: 54]. Allah - Madaukakin sarki - Ya ce:

{الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ  
الرَّحْمَنُ فَاسْأَلْ بِهِ خَبِيرًا}

{Wanda Ya halicci sammai da kasa da abin da yake a tsakāninsu, a cikin kwānuka shida sannan Yā daidaitu a kan Al'arshi Mai rahama, sai ka tambayi mai bāyar da lābāri game da Shi} [al-Furkan: 59]. An tambayi Rabi'atu al-Ra'ayi game da fadin Allah - alherinSa ya yawaita Ya daukaka -: {Ubangiji al-Rahman Ya daidaita a kan Al'arshi} [Daha: 5]: To ta yaya ya daidaita? ya ce: "Yadda ya daidaita ba'a sani ba, kuma daidaituwa ba abin hankaltuwa ba ne, kuma imani da hakan gaba dayansa yana wajaba akaina da ku".

(al-Asma'u wassifat na Baihaki (2/306), da Sharhin usulun Ahlus Sunnah wal jama'a (3/582).) Wani mutum ya zo wajen (Imamu) Malik dan Anas sai ya ce: Ya Abu Abdullahi: {Ubangiji al-Rahman Ya daidaita akan Al'arshi}: to yaya ya daidaita? ya ce: Bamu taba ganin Malik ya ji wani abu a ransa kamar yadda ya ji a wannan maganar ba, kuma gumi mai yawa ya fito masa kuma ya sunkuyar da kai, ya sanyamu muna sauraren abinda zaiyi umarni da shi a cikinsa, ya ce: Sannan bakin ciki ya yaye daga (Imamu) Malik, sai ya ce: "Ta yaya (ya daidaita) ba abin hankalta ba ne, daidaituwa kuma daga gareShi ba abin jahilta ba ce,

kuma imani da shi dole ne, tambaya game da shi kuma bidi'a ne. Lallai ni ina jin tsoron ka zama batacce, sannan ya yi umarni aka yi waje da shi".

(Raddi ga Jahamiyya na al-Darimi (shafi na 66), da Sharhin Usul i'tikadi Ahlussunah wal jama'a (3/441), da Hilyatul Auliya wadabakatul Asfiya (6/325), da al-ITikad na Baihaki (shafi na 116), da Sharhus Sunnah na Bagawi (1/171), da al-Asma'u Wassifat na Baihaki (2/306).) Imamu Ahmad ya kasance yana cewa a ma'anar daidaituwa: "Shi ne daukaka, Allah bai gusheba Yana madaukaki kafin Ya halicci Al'arshinSa, Shi Yana birbishin kowanne abu, kuma Madaukaki akan kowanne abu, kawai Allah Ya kebanci Al'arshi ne dan wata ma'ana a cikinsa da ya sabawa ragowar abubuwa, Al'arshi shi mafificin abubuwa kuma mafi daukakarsu, sai Allah Ya yabi kanSa da cewa Shi Ya daidaita akan Al'arshi: Wato Ya daukaka akanSa...An hakaito daga AbdulRahman dan Mahdi daga Malik; Cewa Allah - Madaukakin sarki - Ya daidaita akan Al'arshinSa mai girma kamar yadda Ya bada labari, kuma cewa iliminSa yana kowanne wuri".

(al-Akidah, riwayat Abubakar al-Kahallal (shafi na 108).)

Rububiyar Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka -ga Al-arshi dalili ce akan cancantar a bauta masa banda waninSa, sai Allah - Madaukakin sarki - Ya ce:

{لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ}

{Dã waɗansu abũbuwan bautawa sun kasance a cikinsu (sama da kasa) faɗe Allah, haƙĩƙa dã su biyun sun bãci. Sabõda haka tsarki ya tabbata ga Allah Ubangijin Al'arshi daga abin da suke siffantãwa} [al-Anbiya'u: 22]. Kuma Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ}

{Ka ce: "Wãne ne Ubangijin sammai bakwai kuma Ubangijin Al'arshi mai girma} [al-Mua'Munun: 86]. Kuma Allah - Maɗaukaki - Ya ce:

{قُلْ لَوْ كَانَ مَعَهُ آلِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذَا لَأَبْتَعُوا إِلَيَّ الْعَرْشَ سَبِيلًا}

{Ka ce: "Dã akwai waɗansu abũbuwan bautãwa tãre da shi, kamar yadda suka faɗa, a lõkacin, dã (abũbuwan bautãwar) sun nẽmi wata hanya zuwa ga Ma'abũcin Al'arshi} [al-Israa: 42].

## **BABIN HALITTAR RUWA**

Muna imani cewa Allah - Maɗaukaki Ya halicci ruwa kafin Ya halicci sama da kasa, tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce:- "Allah Ya kasance alhali babu wani abu kafinSa, Al'arshinSa ya kasance akan ruwa, sannan Ya halicci sammai da kasa". (Muslim ne ya fitar da shi (2713), da Abu Dawud (5051), da Tirmizi (3400), da Ibnu Majah (3831).) Kuma Allah Ya sanya kowanne abu mai rai daga ruwa, Allah - tsarki ya tabbatar maSa - Ya ce:

{وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ}

{Mun sanya kowanne abu mai rai daga ruwa} [al-Anbiya'a: 30]. Kuma Allah Ya sanya shi aya daga ayoyin RubibiyyarSa da UluhiyyarSa, Maɗaukakin sarki Ya ce:

{الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ  
مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَّكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ}

{Wanda Ya sanya muku kasa a shinfide, kuma sama gini, kuma Ya saukar da ruwa daga sama, sannan Ya fitar da abinci daga 'ya'yan itāce game da shi, sabōda ku. Sabōda haka kada ku sanya wa Allah wasu kīshiyōyi, alhāli kuwa kuna sane} [al-Bakara: 22].

Kuma Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{وَفِي الْأَرْضِ قِطْعٌ مُتَجَاوِرَاتٌ وَجَنَّاتٌ مِّنْ أَعْنَابٍ وَزُرُوعٌ وَخَيْلٌ صِنُوانٌ وَغَيْرُ  
صِنُوانٍ يُسْقَى بِمَاءٍ وَاحِدٍ وَنُفِضَتْ عَلَيْهَا عَلَى بَعْضٍ فِي الْأَكْلِ إِنَّ فِي ذَلِكَ  
لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ}

{Kuma a cikin kasa akwai yankuna māsu makwabtaka, da gōnaki na inabōbi da shūka da dabīnai iri guda, da waɗanda bā iri guda ba, anā shayar da su da ruwa guda. Kuma Munā fifita sāshensa a kan sāshe a wajen ci. Lalle ne a cikin wancan akwai āyōyi ga mutane waɗanda suke hankalta} [al-Ra'ad: 4].

Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce

{وَهُوَ الَّذِي مَرَجَ الْبُحْرَيْنِ هَذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ وَهَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا  
وَحَجْرًا مَّحْجُورًا \* وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا وَكَانَ  
رَبُّكَ قَدِيرًا}

{Kuma shī ne Ya gauraya tēkuna biyu, wannan mai dādi, mai saukin haɗiya, kuma wannan gishiri

gurbatacce, kuma Ya sanya wani shāmaki a tsakāninsu da kāriya mai shāmakacēwa\*

Kuma Shi ne Ya halitta mutum daga ruwa, sai Ya sanya shi nasaba da surukuta, kuma Ubangijinka Ya kasance Mai ĩkon yi} [al-Furkañ: 53-54]. Sai Ya sanya koguna biyu mabanbanta daga ruwa, kuma Ya sanya tsari da kariya a tsakaninsu, ðayansu bazai zalinci ðayan ba, kamar yadda Ya sanya mutum daga ruwa, kuma Ya sanya dangantaka da sukurtuka daga mutum, to Allah Mafi kyan masu halitta alherinSa ya yawaita, misalan waðannan ayoyin suna da yawa.

Kamar yadda Allah Ya sanya shi dalili akan tashin bayan mutuwa, sai Allah - Maðaukakin sarki - Ya ce:

{وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْتَ تَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ إِنَّ  
الَّذِي أَحْيَاهَا لَمُخْپِي الْمَوْتِ إِنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ}

{Kuma akwai daga äyöyinSa cēwa lalle kai kanā ganin kasā kēkasasshiya, to, idan Mun saukar da ruwa a kanta, sai ta girgiza kuma ta kumbura. Lalle wannan da Ya rāya ta, haķīka, Mai rāyar da matattu ne. Lalle Shī Mai ĩkon yi ne a kan kōwanne abu} [Fussilat: 39].

Kuma Ya sanya shi runduna daga rundunoninSa, sai Ya taimaki masoyanSa da shi, Maðaukakin sarki Ya ce:

{إِذْ يُغَسِّطُكُمُ النَّعَاسُ أَمْنَةً مِنْهُ وَيُنَزِّلُ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لِيُطَهِّرَكُمْ بِهِ وَيُذْهِبَ  
عَنْكُمْ رِجْزَ الشَّيْطَانِ وَلِيَرْبِطَ عَلَى قُلُوبِكُمْ وَيُثَبِّتَ بِهِ الْأَقْدَامَ}

{A lõkacin da (Allah) Yake rufe ku da gyangyađi, ðōmin aminci daga gare Shi, kuma Yanā saukar da ruwa daga sama, a kanku, ðōmin Ya tsarkake ku da shi,

kuma Ya tafiyar da kazantar Shaidan daga barinku, kuma dōmin Ya daure a kan zukātanku, kuma Ya tabbatar da kafāfu da shi} [al-Anfal: 11]. Kuma Ya tabar da makiyanSa da shi, Allah - Mai girma - Ya ce:

{فَدَعَا رَبُّهُ أَتَى مَغْلُوبٌ فَانْتَصِرَ \* فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ بِمَاءٍ مُنْهَمِرٍ \* وَفَجَّرْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا فَالْتَقَى الْمَاءُ عَلَى أَمْرٍ قَدْ فُدِرَ}

{Sabōda haka, ya kira Ubangijinsa (ya ce), "Lalle nĩ, an rinjāye ni, sai Ka yi taimako\*

Sai Muka bũde kōfōfin sama da ruwa mai zuba \*

Kuma Muka buɓɓugar da kasā ta zama idānun ruwa, daɗa ruwa ya haɗu a kan wani umurni da aka riga aka kaddara shi} [al-Kamar: 10-12]. Zuwa wanin hakan daga halayen da Allah Ya sanya ruwa a cikinsu sababi ne dan taimakon masoyanSa ko tabar da makiyanSa.

## **BABIN HALITTAR ALKALAMI**

Muna imani cewa Allah Ya halicci alkalamin da Ya rubuta kaddara, tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "Farkon abinda Allah Ya halitta (shi ne) alkami, sai Ya ce da shi: Ka rubuta, ya ce: Mezan rubuta? ya ce: Ka rubuta kaddarar kowanne abu har zuwa tashin Alkiyama". (Abu Dawud ne ya fitar da shi (4700), da Tirmizi (2155, 3319), da Dayalisi (578), da Ahmad (22705, 22707), da Ibnu Abi Asim a cikin sunnah (115).)

Muna imani cewa alkaluma masu yawa ne, tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce alhali shi yana

bada labari game da Isra'i da Mi'iraji: "Sannan aka hau da ni har na bayyana a wani matsayin da nake jin karar alƙaluma". (Bukhari ne ya fitar da shi (349), da Muslim (163).)

Kuma labari game da rubutawar mala'iku ga ayyukan bayi ya maimaitu a cikin Alkur'ani da Sunnah, kamar yadda yake a cikin faɗinSa - Maɗaukakin sarki - :

{وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ \* كِرَامًا كَاتِبِينَ \* يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ}

{Lalle ne, a kanku, haƙiƙa akwai matsara \*}

Māsu daraja, marubūta \*

Sunā sanin abin da kuke aikatāwa} [al-Infidār: 10-12].

Kuma Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{إِذْ يَتَلَفَّى الْمَتَلَفِّيَانِ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ قَعِيدٍ \* مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ}

{A lōkacin da māsu haɗuwa biyu suke haɗuwa daga dāma, kuma daga hagu akwai wani (malā'ika) zaunanne \*}

Bã ya lafazi da wata magana fãce a lĩƙe da shi akwai mai tsaro halartacce} [Qaaf: 17-18].

Kuma Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{وَإِذَا أَدْفَنَّا النَّاسَ رَحْمَةً مِّنْ بَعْدِ ضَرَاءٍ مَّسَتْهُمْ إِذَا لَهُمْ مَّكْرٌ فِي آيَاتِنَا قُلِ اللَّهُ أَسْرَعُ مَكْرًا إِنَّ رُسُلَنَا يَكْتُوبُونَ مَا تَمْكُرُونَ}

{Kuma idan Muka dāndanã wa mutãne wata rahama, a bãyan wata cūta tã shãfe su, sai gã su da mākirci a cikin ãyōyinMu. Ka ce: "Allah ne mafi

gaggāwar (sakamakon) mākirci." Lalle ne ManzanninMu sunā rubūta abin da kuke yi na mākirci} [Yunus: 21].

Allah - Maḍaukakin sarki - Ya ce:

{أَمْ يَحْسِبُونَ أَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ بَلَىٰ وَرُسُلْنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ}

{Ko sunā zaton lalle Mū, bā Mu jin asīrinsu da gānāwarsu? Na'am! Kuma manzannin Mu na tāre da su sunā rubūtāwa} [al-Zukhruf: 80].

A cikin "Ingantaccen Hadisi" cewa Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Babu wani mutum a cikinku, kuma babu wani rai da yake numfashi sai an rubuta masa mazauninsa a aljanna da wuta, kuma sai hakika an rubuta cewa dan wuta ne ko dan aljanna". (Bukharin ne ya fitar da shi (4948), da Muslim (2647), da Abu Dawud (4694), da Tirmizi (2136, 3344), da Ibnu Majah (78).)

Ya ce kuma: "Idan ḍayanku ya kyautata Musuluncinsa, to dukkanin wata kyakkyawa da ya aikatata za'a rubuta masa goma kwatankwacinta zuwa ninki ḍari bakwai, kuma dukkanin wani mummunan da ya aikatata za'a rubuta masa kwatankwacinta" (Bukharin ya fitar da shi (42, 7501), da Muslim (128, 129, 130), da Tirmizi (3073).)

## **BABIN HALITTAR KURSIYYI**

Muna imani cewa Kursiyyu shi ne mafi girman halitta bayan Al'arshi, Allah - Maḍaukakin sarki - Ya ce Yana mai bayyana girmansa:

{وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ}

{Kuma KursiyyunSa ya yalwaci sammai da kasa} [al-Bakara: 255].

Kuma Kursiyyu a gaban Al'arshi, yana gurin digadigai, Hakika Ibnu Abbas - Allah Ya yarda da su - ya fada a cikin tafsirin wannan ayar: "Kursiyyu gurin digadigai ne, Al'arshi kuma babu wanda zai iya kaddara girmansa" (al-Daru kudniyyu ya fitar da shi a cikin as-Siffat (36) Marfu'i da Maukufi, kuma Usman dan Sa'id al-Darimi ya fitar da shi a cikin raddi ga Bishril Mirrisi (84, 89), da Abdullahi ibnu Ahmad a cikin Sunnah (586), da Ibnu Khuzaimah a cikin Tauhidi (154), da Abul-sheikh a cikin al-Azamah (216, 217).) Tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "Sammai bakwai ba komai ba ne akan Kursiyyu sai dai kamar wata sarka ce a daji, kuma fifikon Al'arshi akan Kursiyyu kamar fifikon wannan dajin ne akan wannan sarkar". (Ibnu Hibban ya fitar da shi (361), haka a cikin majruhin (3/130), da Dabarani a cikin al-Kabir (1651), a cikin al-makarim (1), da al-Ajurri a cikin Arba'in (40), da Abu al-Seikh a cikin al-Azamah (259), da Abu Nu'aim a cikin Hilyah (1/18 da 166 - 168), da Baihaki a cikin al-Asma'u (shafi na 510-511), da cikin Shu'ab (4325 da 7668), da Ibnu Abdulbar a cikin al-Tamhid (9/199).

Shi Hadisi ne mai tsawo, wannan Hadisin namu wata jumla ce daga cikin shi, Hadisin yana da Hanyoyi masu yawa, saidai dukkaninsu masu rauni ne ba su ingantaba, hakika Ukaili ya ambaci wasu daga waɗannan hanyoyin kuma ya yi nuni da cewa masu rauni ne, kuma Ibnu Adi ya ambacesu ya ce: "Wannan Hadisi ne Munkari ta wannan hanyar daga Ibnu Juraij daga Ada'u daga Ubaidu ibnu Umair daga Abu Zarr, wannan Hadisin ba shi da wasu hanyoyi sai ta hanyar Abu Idris Khaulani da Kasim Dan Muhammad daga Abu Zarr. Na uku Hadisin Ibnu Juraij da wannan su ne mafi mumuni riwaya.

Kamar yadda Baihaki ya fitar daga Abbas Ibnu Muhammad ya ce: na ji Abu Ubaid yana cewa: "Waɗannan Hadisan waɗanda yake cewa cikin su: Ubangijinmu Ya yi dariya saboda yanke kaunar bawanSa da kusancin kishinsa. kuma cewa Jahannama ba za ta cika ba har sai Ubangijinka Ya dora kafarSa a cikinta, Kursiyyu kuma shi ne gurin diga-digai. waɗannan Hadisan a cikin riwaya su a gurinmu gaskiya ne, wasu daga cikinsu sun daukesu daga wasu, sai dai cewa mu idan an tambayemu daga bayanin su ba za mu fassarasu ba, kuma ba mu riski wani yana fassarasu (Tawili) ba". (al-Asma'u Wassifat na Baihaki (2/198).)

## BABIN HALITTAR SAMMAI DA KASA

Kuma muna imani cewa Allah Ya halicci sammai da kasa da abinda ke tsakaninsu a kwana shida daga kwanukan Allah, kuma babu wata gajiya ko karamar gajiya, Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِنْ لُغُوبٍ}

{Kuma lalle ne, haƙiƙa, Mun halitta sammai da kasā da abin da ke a tsakāninsu, a cikin kwānaki shida, alhāli wata ‘yar wahala ba ta shāfe Mu ba} [Kaaf; 38]. Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{أَوَلَمْ يَرِ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا}

{Shin wadanda suka kafirta ba sa ganin cewa sammai da kasa da sun kasance a manne sai Muka buda su} [al-Anbiya: 30]. Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{قُلْ أَيْنَكُمْ لَتَكْفُرُونَ بِالَّذِي خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُونَ لَهُ أَندَادًا ذَلِكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ \* وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِي مِنْ فَوْقِهَا وَبَارَكَ فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَا أَقْوَانَهَا فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ سَوَاءً لِّلْسَانَلَيْنِ \* ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ \* فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ وَأَوْحَى فِي كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرَهَا وَرَزَيْنَا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحٍ وَحِفْظًا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ}

{Ka ce: "Ashe lalle kū, haƙiƙa, kunā kafurta a game da wanda Ya halitta kasā a cikin kwanuka biyu, kuma kunā sanya Masa kīshiyōyi? Wancan fa, shī ne Ubangijin halittu}

Kuma Ya sanya, a cikinta, dūwatsu kafaffu daga samanta, kuma Ya sanya albarka a cikinta, kuma Ya

kaddara abūbuwan cikinta a cikin kwanuka huɗu māsu daidaita, dōmin matambaya \*

Sannan Ya daidaita zuwa ga sama alhāli kuwa ita (a lōkacin) hayāki ce, sai Ya ce mata, ita da kasā "Ku zo, bisa ga yarda kō a kan tīlas." Suka ce: "Mun zo, munā māsu dā'ā \*

Sai Ya hukunta su sammai bakwai a cikin kwānuka biyu. Kuma Ya yi wahayi, a cikin kōwacce sama da al'amarinta, kuma Muka kāwata sama ta kusa da fitilu kuma don tsari. Wancan kaddarāwar Mabuwāyi ne, Masani} [Fussilat: 9-12].

Kuma Allah - Maɗaukaki - Ya ce:

{أَأَنْتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمْ السَّمَاءُ بَنَاهَا \* رَفَعَ سَمَكَهَا فَسَوَّاهَا \* وَأَعْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَاهَا \* وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا \* أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَمَرْعَاهَا \* وَالْجِبَالَ أَرْسَاهَا \* مَتَاعًا لَكُمْ وَلِأَنْعَامِكُمْ}

Shin, kū ne mafi wuyar halitta ko sama? Allah Ya gina ta \*

Ya ɗaukaka rufinta, sannan Ya daidaita ta \*

Kuma Ya duhuntar da darenta, kuma Ya fitar da hantsinta \*

Kuma, kasa a bayan haka Ya mulmula ta \*

Ya fitar da ruwanta daga gare ta da makiyāyarta \*

Da duwatsu, Yā kafe ta \*

Domin jin dādi a gare ku, ku da dabbobinku} [al-Nazi'at: 27-33].

Muna imani cewa Allah Ya ɗaga sammai ba tare da wasu ginshikai ba, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{اللَّهُ الَّذِي رَفَعَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ وَسَحَّرَ  
السَّمْنَ وَالْقَمَرَ كُلُّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى يُدَبِّرُ الْأَمْرَ يُفَصِّلُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ بِلِقَاءِ  
رَبِّكُمْ تُوقِنُونَ}

{Allah Shi ne wanda Ya daukaka sammai, bã da ginshikai ba wadanda kuke ganin su. Sannan kuma Ya daidaita a kan Al'arshi, kuma Ya hõre rãnã da watã, kowanne yanã gudãna zuwa ga lokaci ambatacce. Yanã shirya al'amari, Yanã rarrabe äyõyi daki-daki, mai yiwuwa ne ku yi yakĩni da haɗuwa da Ubangijinku} [al-Ra'ad: 2]. Kuma Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{خَلَقَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا وَآلَقَى فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ وَبَثَّ  
فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ}

{(Allah) Ya halitta sammai, bã da ginshiki wanda kuke gani ba, kuma Yã jẽfa duwatsu mãsu kafuwa a cikin kasã, dõmin kada ta karkata da ku kuma Ya wãtsa daga kowanne irin dabba a cikinta, kuma Mun saukar da ruwa daga sama, sannan Muka tsirar a cikinta, daga kõwanne nau'i biyu (namiji da mace) mai ban sha'awa} [Lukman: 10].

Muna imani cewa Allah - Maɗaukakin sarki - Yana rike da sammai da kasa daga gushewa, Maɗaukain sarki Ya ce:

{إِنَّ اللَّهَ يُمْسِكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ أَنْ تَزُولَا وَلَئِنْ زَالَتَا إِنْ أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِّنْ  
بَعْدِهِ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا}

{Lalle Allah Yanã rike sammai da kasã dõmin kada su gushe. Kuma haƙĩka, idan sun gushe, bãbu wani

baicinSa da zai riƙe su. Lalle Shi Yā kasance Mai haƙuri,  
Mai gāfara} [Faḍir: 41].

Muna imani cewa Shi - Allah tsarki ya tabbatar  
maSa - Ya riƙe sama kada ta faḍo akan ƙasa sai da  
izininSa, Maḍaukakin sarki Ya ce:

{وَيُؤْمِنُكَ السَّمَاءُ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ}

{Kuma Yana riƙe da sama kada ta faḍo akan ƙasa  
sai da izininSa} [al-Hajj: 65].

Kuma muna imani cewa Allah - tsarki ya tabbatar  
maSa Ya daukaka - Yana jujjuya al'amarin waɗannan  
halittun, kuma Yana kiyayesu, kuma hakan ba shi da  
nauyi a gareShi, Allah Ya ce:

{وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ}

{KursiyyunSa ya yalwaci sammai da ƙasa, kuma  
kiyayesu ba ya nauyi a gareShi, Shi ne (Allah)  
Maḍaukaki Mai girma} [al-Bakara: 135].

Muna imani cewa Allah Ya halicci waɗannan  
halittun masu girma dan wasu manyan hikimomi, da  
ba za'a iya sanin haƙikanin su ba, Haƙika Allah Ya  
kyutata halittarsu da kuma aikinsu, Allah -  
Maḍaukakin sarki - Ya ce:

{وَتَرَى الْجِبَالَ تَحْسِبُهَا جَامِدَةً وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ صُنْعَ اللَّهِ الَّذِي أَتَقَنَ كُلَّ  
شَيْءٍ إِنَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَفْعَلُونَ}

{Kuma kanā ganin duwātsu, kanā zaton su  
sandararru, alhāli kuwa sū sunā shūdēwa shūdewar  
girgije, bisa tsarin Allah wanda Ya kyautata kowanne  
abu. Lalle Shi, Mai lābartāwa ne game da abin da kuke

aikatāwa} [al-Naml: 88]. Tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka Ya ce:

{وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ}

{Kuma ba Mu halitta sammai da kasa da abin da ke a tsakāninsu ba, alhāli kuwa Munā māsu wāsā} [al-Dukhan: 38]. Allah - Madaukakin sarki - Ya ce:

\* {وَالْأَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَّوْرُونٍ \* وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ وَمَنْ لَسْتُمْ لَهُ بِرَازِقِينَ \* وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنَزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ}

Kuma kasa Mun mīkē ta kuma Mun jēfa duwātsu tabbatattu a cikinta kuma Mun tsirar a cikinta, daga dukkan abu wanda ake aunāwa da sikēli \*

Kuma Muka sanyā muku, a cikinta, abūbuwan rāyuwā da wanda ba ku zamā māsu ciyarwa gare shi ba \*

Kuma bābu wani abu fāce a wurinMu, akwai taskōkīnsa kuma ba Mu saukar da shi ba fāce kan gwargwado sananne} [al-Hijr: 19-21].

Hakīka Allah Ya kafa hujja da halittarSa ga sammai da kasa akan RububiyyarSa wacce ta lazimci UluhiyyarSa, sai Madaukakin sarki Ya ce:

{أَمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا بِهِ حَدَائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُنْبِتُوا شَجَرَهَا أَلَمْ يَكُنْ اللَّهُ بِكُمْ قَوِّمًا يَعْدِلُونَ}

{Kō wāne ne Ya halitta sammai da kasa kuma Ya saukar muku, daga, sama, wani ruwa, Muka tsirar, game da shi, gōnaki māsu sha'awa, ba ya kasancēwa gare ku, ku tsirar da itācensu? Shin, akwai abin

bautāwa tāre da Allah? Ā'a, sū mutāne ne suna daidaitā (Allah da wani)} [al-Naml: 60]. Kuma Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَسَحَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَيَقُولَنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُفَكُّونَ}

{Lalle idan ka tambaye su: "Wāne ne ya halicci sammai da kasā kuma ya hōre rānā da watā?" Lalle sunā cēwa Allah ne. To, yāya ake karkatar da su?} [al-Ankabut: 61]. Kuma Allah Tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka Ya ce:

{وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهَا لَيَقُولَنَّ اللَّهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ}

{Kuma lalle idan ka tambaye su. "Wāne ne ya saukar da ruwa daga sama, har ya rāyar da kasā game da shi a bāyan mutuwarta?" Lalle sunā cēwa, "Allah ne." Ka ce: "Gōdiya tā tabbata ga Allah." Ā'a, mafi yawansu bā su hankalta} [al-Ankabut: 63].

Muna imani cewa Allah Ya sanya kasa wuri ne dan jarabawa, sai Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا}

{Shi ne wanda Ya halicci sammai da kasa a cikin kwana shida alhali Al'arshinSa ya kasance akan ruwa dan Ya jarabaku, waye a cikinku mafi kyautata aiki?} [Hud: 7]. Kamar yadda Ya sanya ta gurin tabbata kuma gurin rayuwa da isuwa, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى}

{Daga gare ta Muka halitta ku, kuma a cikinta Muke mayar da ku, kuma daga gare ta Muke fitar da ku a wani lõkaci na dabam} [Daha: 55]. Allah - Madaukakin sarki - Ya ce:

{أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ كِفَاتًا \* أَحْيَاءَ وَأَمْوَاتًا}

Ashe, ba Mu sanya kasa matattarã ba \*

Ga rãyyayu da matattu} [al-Mursalat: 25, 26].

Muna imani cewa wannan kasantacciyar (halittar) mai girma yana girmama Allah Ubanugijin talikai, Allah - Madaukakin sarki - Ya ce:

{تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا}

{Sammai bakwai da kasa da wanda yake a cikinsu sunã yi Masa tasbĩhi. Kuma bãbu wani abu fãce yanã tasbĩhi game da gõde Masa, kuma amma ba ku fahimtar tasbĩhinsu. Lalle ne shĩ, Ya kasance Mai hakuri ne, Mai gãfara} [al-Isra'a: 44]. Kuma yana kankar da kai ga girmanSa, Allah - Madaukakin sarki - Ya ce:

{ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ}

{Sannan Ya daidaita zuwa ga sama alhãli kuwa ita (a lõkacin) hayãki ce, sai Ya ce mata, ita da kasã "Ku zo, bisa ga yarda kõ a kan tĩlas." Suka ce: "Mun zo, munã mãsu dã'ã} [Fussilat: 11].

Kuma wannan kasantacciyar (halittar) tana firgita, tana jin tsoro daga sabon da bayi suke Ubangiji - tsarki

ya tabbatar maSa Ya daukaka, Allah - sha'aninSa ya daukaka kuma sarautarSa ta daukaka - Ya ce;

{تَكَادُ السَّمَاوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنْشَقُّ الْأَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًا \* أَنْ دَعَوْا لِلرَّحْمَنِ وَلَدًا}

{Sammai sunā kusa su tsattsage sabōda shi, kuma kasa ta kēce kuma duwātsu su fadī sunā karyayyu \*}

Dōmin sun yi da'awar dā ga Mai rahama}  
[Maryam: 90, 91].

## BABIN HALITTAR RANA DA WATA

Muna imani cewa Allah Ya halicci rana da wata, Allah Ya ce;

{وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ}

{Kuma shī ne wanda Ya halitta dare da yini da rānā da watā dukansu a cikin wani sarari suKe iyo} [al-Anbiya: 33].

Muna imani cewa rana da wata suna gudana, kamar yadda Allah Ya bada labari game da hakan da fadarSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka:

{وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ \* وَالْقَمَرَ قَدَرْنَا مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ \* لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا اللَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ}

{Kuma rānā tanā gudāna zuwa ga wani matabbaci nāta. Wannan kaddarāwar Mabuwāyi ne, Masani \*}

Kuma watā Mun kaddara masa manzilōli, har ya kōma kamar tsumagiyar murlin dabīno wadda ta tsūfa \*

Rānā bā ya kamāta a gare ta, ta riski watā. Kuma dare bā ya kamāta a gare shi ya zama mai tsēre wa yini, kuma dukansu cikin sarari (guda) suke yin iyo} [Y. Š: 38-40]. To tsarki ya tabbata ga Allah Mafificin Masu Halitta.

Daga rahamarSa ga bayinSa cewa Ya sanya su (rana da wata) ababen horewa da umarninSa; dan tabbatar da amfanin bayi, Allah - Maɗaukaki - Ya ce:

{وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَائِبَيْنِ وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ}

{Kuma Ya hōrē muku rānā da watā sunā madawwama biyu, kuma Ya hōrē muku dare da yini} [Ibrahim: 33]. Kuma Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهِ}

{Rana da wata da taurari ababan horewa ne da umarninSa} [al-A'araf: 54].

Hakika Allah - Maɗaukakin sarki - Ya halicci rana da wata dan wasu hikimomi masu girma waɗanda ba za'a iya hakikaninsu ba, daga cikin waɗanan hikimomin akwai abinda ya zo a cikin faɗin Allah - sha'aninSa ya ɗaukaka -:

{فَالِقُ الْإِصْبَاحِ وَجَعَلَ اللَّيْلَ سَكَنًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ حُسْبَانًا ذَلِكَ تَعْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ}

{Mai tsāgēwar sāfiya, kuma Ya sanya dare mai natsuwa, kuma da rāna da watā a bisa lissāfi. wannan ne kaddarāwar Mabuwayi Masani} [al-An'am: 96]. Ibnu Abbas - Allah Ya yarda da su - ya ce: {Rana da wata a cikin lissafi} [al-An'am: 96], wato: Adadin

kwanuka da watanni da shekaru. (Tafsirin Dabari (11/558).) Allah - Maɗaukakin sarki - Ya faɗa a cikin wasu daga hikimomin halittar rana da wata:

{هُوَ الَّذِي جَعَلَ الشَّمْسَ ضِيَاءً وَالْقَمَرَ نُورًا وَقَدَرَهُ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابَ مَا خَلَقَ اللَّهُ ذَلِكَ إِلَّا بِالْحَقِّ يُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ}

{Shī ne wanda Ya sanya muku rānā, babban haske, da watā mai haske, kuma Ya kaddara shi ga Manzilōli, dōmin ku san kidāyar shēkaru da lissāfi. Allah bai halitta wannan ba, fāce da gaskiya, Yanā bayyana āyōyi daki-daki dōmin mutāne waɗanda suke sani} [Yunus: 5].

Muna imani cewa Allah Ya sanya su daga ayoyinSa masu girma masu nuni akan RububiyyarSa wacce ta lazimci UluhiyyarSa, Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{وَلَيْنَ سَأَلْتَهُم مِّنْ خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لِيَقُولَنَّ اللَّهُ فَأَنى يَوْمَئِذٍ يَكُونُ}

{Lalle idan ka tambaye su: "Wāne ne ya halicci sammai da kasā kuma ya hōre rānā da watā?" Lalle sunā cewa Allah ne. To, yāya ake karkatar da su?} [al-Ankabut: 61]. Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka - Ya ce:

{وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ}

{Kuma akwai daga āyōyinSa, dare da yini, da rānā da watā. Kada ku yi sujada ga rānā, kuma kada ku yi ga watā. Kuma ku yi sujada ga Allah wanda Ya halicce su, idan kun kasance Shī ne kuke bauta wa} [Fussilat: 37].

Ya zo a cikin ingantaccen Hadisi tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "Lallai cewa rana da wata ayoyi ne biyu daga ayoyin Allah, ba sa kusufi dan mutuwar wani ko dan rayuwarsa, saidai cewa Allah - Maɗaukakin sarki - Yana tsoratar da bayniSa ne da su". (Bukhari ne ya fitar da shi (1048), da Nasa'i (1459).)

Muna imani cewa rana da wata suna sujjada ga Allah Ubangijin talikai - kamar yadda sauran halittu suke sujjada ga - Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce;

{أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَمَن فِي الْأَرْضِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ  
وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوَابُّ وَكَثِيرٌ مِّنَ النَّاسِ وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ  
وَمَن يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن مُّكْرِمٍ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ}

{Ashe, ba ka gani ba, lalle Allah, wanda yake a cikin sammai da wanda yake a cikin kasa yanã yin sujada a gare shi, da kuma rãna da watã da taurãri da duwãtsu da bishiyoyi da dabbõbi, da kuma mãsu yawa daga mutãne? Kuma waɗansu mãsu yawa azãba tã tabbata a kansu. Kuma wanda Allah Ya wulãkantar, to, bã ya da wani mai girmamã (shi). Kuma Lalle ne Allah Yanã aikata abin da Yake so} [al-Hajj: 18].

Muna imani cewa rana tana sujjada karkashin Al'arshi a kowacce rana, kamar yadda mai gaskiya abin gasgatawa tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: Daga Abu zarr - Allah Ya yarda da shi - cewa Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce masa lokacin da rana ta faɗi: "Shin kasan ina take tafiya?" Na ce: Allah da manzonSa ne mafi sani, ya ce:

"Lallai cewa ita tana tafiya ne har sai ta yi sujjada karkashin Al'arshi, sai ta nemi izini sai a yi mata izini. (Lokaci) Ya kusa ta yi sujjada, amma ba za'a karba daga gareta ba, kuma ta nemi izini amma ba za'a yi mata izini ba, za'a ce mata: Ki koma ta inda kika zo , sai ta bullo ta yammacinta, hakan shi ne fadin Allah Maɗaukakin sarki: "Kuma rana tana gudana ga matabbacinta, hakan kaddarawa ne daga Mabuwayi Masani} (Bukharin ne ya fitar da shi (3199), da Muslim (159), da Abu Dawud (4002), da Tirmizi (2186, 3227).)

## BABIN HALITTAR TAURARI

Muna imani cewa Allah Ya halicci taurari (manya) da kananan taurari dan wasu hikimomi masu girma, daga cikinsu a kwai abinda Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ambace shi a faɗinSa:

{وَعَلَامَاتٍ وَبِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ}

{Kuma da waɗansu alāmōmi, kuma da taurāri sunā māsu nēman shiryuwa (ga tafiyarsu ta fatauci)}. [al-Nahl: 16]. Katadah - Allah Ya yi masa rahama - ya ce: "Alamomin: Taurari, kuma Allah - Maɗaukakin sarki - kawai Ya halicci waɗannan taurarin ne dan abubuwa uku:

Ya sanya su ado ga sama, kuma Ya sanya su ana gane hanyoyi da su, kuma Ya sanya su jifa ga Shaidanu, duk wanda ya kutsa a cikin wanin hakan: To ya rasa hankalinsa, kuma ya kuskure rabonsa, kuma ya

tozartar da rabonsa, ya dorawa kansa abinda ba shi da sani akan shi". (Tafsirin Dabari (17/185).)

Daga Abu Musa - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Mun yi sallar Magariba tare da Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, sannan muka ce: Da zamu zauna har mu yi sallar Isshai'i tare da shi. ya ce: Sai muka zauna, sai ya fito gurinmu, sai ya ce: "Ba ku gushe ba a nan?". muka ce: Ya Manzon Allah, Mun yi sallar Magariba tare da kai, sannan muka ce: Zamu zauna har sai mun yi sallar Issha'i tare da kai, ya ce: "Kun kyauta, ko kun dace" sai ya ce: Sai ya daga kansa zuwa sama, ya kasance saudayawa yana daga kansa sama, sai ya ce: "Taurari aminci ne ga sama, idan taurari suka tafi za'a zo wa sama da abinda aka yi mata alkawari, ni kuma aminci ne ga sahabbai na, idan na tafi za'a zo wa sahabbaina da abinda aka yi musu alkawari, sahabbaina aminci ne ga al'ummata, idan sahabbaina suka tafi za'a zo wa al'ummata da abinda aka yi musu alkawari zai zo musu". (Muslim ne ya fitar da shi (2531).)

Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ}

{Kuma lalle Mun kawata saman Duniya da fitilu , kuma Muka sanya su abin jifa ga shaidanu} [al-Mulk: 5].

Daga Ibnu Abbas - Allah Ya yarda da su - ya ce: wani mutum daga cikin sahabban Annabi - tsira da amincin

Allah su tabbata agare shi - daga mutanen Madina ya bani labari, cewa su a wani dare suna zaune tare da Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - sai aka jeho wani tauraro sai ya yi haske, sai Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Me kuke cewa a lokacin Jahiliyya idan aka yi jifa da irin wannan?" suka ce; Allah da ManzonSa ne mafi sani, mun kasance muna cewa: An haifi wani babban mutum, ko kuma wani babban mutum ya mutu, sai manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "lallai su ba'a jifa da su dan mutuwar wani ko dan rayuwar wani, saidai Ubangijinmu - alherinSa ya yawaita kuma Ya daukaka -idan Ya hukunta wani al'amari sai mala'iku masu dauke da Al'arshi su yi tasbihi, sannan waɗanda ke sama su yi tasbihi waɗanda ke bin su, har tasbihin ya kai wa ma'abota wannan saman ta duniya, sannan ya ce: Waɗanda suke biye da masu dauke da Al'arshi su cewa masu dauke da Al'arshin: Me Ubangijinku Ya ce? Sai su ba su labarin abinda Ya ce, Ya ce: sai sashin ma'abota sammai su baiwa sashi labari, har labarin ya kai wannan saman ta duniya, sai aljanu su fauci ji, sai su jefa shi zuwa ga masoyansu, su jefa shi, abinda suka zo da shi akan yadda yake to shi gaskiya ne, sai dai cewa su suna kirkirar (karya) suna yin kari a cikinsa". (Muslim ya fitar dashi (2229).)

Shaidanu sun kasance suna satar ji, lokacin da aka aiko Annabinmu Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - sai aka hanasu mazaunansu na ji, Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya faɗa Yana Mai bada labari game da hakan:

{وَأَنَا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ فَمَنْ يَسْمَعِ الْآنَ يَجِدْ لَهُ شِهَابًا رَصَدًا}

{Kuma lalle ne mû, mun kasance muna zama daga garêta, a wurären zama dõmin saurare. To wanda ya yi sauräre a yanzu, zai sãmi yûla, mai dãko dõminsa} [al-Jinn: 9]. Kuma Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{إِنَّا رَبَّنَا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِرَبِّهِ الْكَوَكِبِ \* وَحِفْظًا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ مَارِدٍ \* لَا يَسْمَعُونَ إِلَى الْمَلَأِ الْأَعْلَى وَيُقَذَّفُونَ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ \* دُخُورًا وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌ \* إِلَّا مَنْ خَطِفَ الْخَطْفَةَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ ثَائِبٌ}

{Lalle Mû, Mun kãwatâr da sama ta kusa da wata kawa, watau taurâri \*

Kuma sunã tsari daga dukan Shaidan mai tsauringa kai \*

Bã zã su iya sauräre zuwa ga jama'a mafi daukaka (Malä'iku) ba, kuma anã jifar su daga kowane gëfe \*

Dõmin tunkudëwa kuma sunã da wata azãba tabbatacciya \*

Fãce wanda ya fizgi wata kalma, sai yûla mai haske ta bî shi} [al-Saafat: 6-10]. Daga Ibnu Abbas - Allah Ya yarda da su - ya ce: "Aljanu sun kasance suna hawa sama suna neman jin wahayi, idan sun ji kalma sai su kara tara a cikinta, amma kalmar sai ta zama gaskiya, amma abinda suka kara sai ya zama karya, lokacin da

aka aiko Manzon Allah - tsira da amnicin Allah su tabbata agare shi - sai aka hanasu mazaunan su, sai suka ambaci hakan ga Iblis, taurari ba su gushe ba ana jifa da su kafin hakan, sai Iblis ya ce da su: Wannan ba wani abu bane sai wani al'amari ne wanda ya faru a kasa, sai ya aika da rundunarsa, (su binciko me ya faru ?)sai suka samu Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - a tsaye yana sallah tsakanin wasu duwatsu biyu - ina zatan ya ce: A Makka - sai suka hadu da shi, sai suka ba shi labari, sai ya ce: Wannan shi ne abinda ya faru a kasa".

(Tirmizi ne ya fitar da shi (3324), da Ahmad (2482), da Nasa'i a cikin al-Kubra (11562), da Abu Ya'ala (2502).)

Muna imani cewa taurari da kananan taurari ba sa amfanarwa kuma ba sa cutarwa, ba sa tasiri a abubuwan da suke faruwa a sammai da kasa, duk wanda ya kudirce cewa su suna tasiri akan kansu to hakiƙa ya kafirta ko ya yi shirka, **Daga Ibnu Abbas - Allah Ya yarda da su - ya ce: An yi wa mutane ruwa a zamanin Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, sai Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce:- "Daga mutane akwai wanda ya wayi gari mai godiya, daga cikinsu akwai mai butulcewa", suka ce: Wannan rahamar Allah ce, wasunsu suka ce: Hakiƙa tauraro kaza da kaza na cikin taurari ya yi gaskiya, ya ce: "Sai wannan ayar ta sauka:**

{To ba sai na yi rantsuwa ba da lokutan faduwar taurari ba} [al-Waki'ah: 75], har ya kai {Kuma kuna sanya arzikinku (game da shi) lallai ku, ku karya (shi)} [al-Waki'ah: 82]. (Mauslim ne ya fitar da shi (73).)

Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Mafi tsoron abinda nake jin tsoro ga al'ummata a karshen zamaninsu shi ne imani da taurari, da karya kaddara, da zalincin shugabanni". (al-Rauyani ne ya fitar da shi (1245), da Dabarani a cikin al-Kabir (9113).)

kuma Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya yi hani daga duba a taurari, Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Wanda ya bincini wani ilimi daga taurari, to ya bincini wani yanki na sihiri, ya kara abinda ya kara". (Abu Dawud ne ya fitar da shi (3905), da Ibnu Majah (3726), da Inu Abi Shaibah (26159), da Ahmad (2000), da Abdu Ibnu Humaid (714).)

To neman sanin ilimin taurari ba ya halatta sai gwargwadan abinda za'a gane tudu ko kogi da shi; domin neman iliminsu yana kaiwa zuwa ga bokanci". Daga Sa'id Ibnu Jubair ya ce: "Wani mutum ya zo wurin Abdullahi Dan Abbas, sai ya ce: Ya baban Abbas, ka yi mini wasiyya, sai ya ce: Ina maka wasicci da tsoron Allah, na haneka da aibata sahabban Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -; domin cewa kai baka san abinda ya rigaya garesu na falala ba,

kuma na haneka da aiki da taurari sai dai abinda za'a gane da shi a sarari ko a kogi, domin cewa su suna kaiwa zuwa ga bokanci. Kuma na haneka da zama da waɗanda suke karyata Kaddara, duk wanda yake son a amsa addu'arsa, kuma a tsarkake aikinsa, kuma a karba daga gare shi , to ya yi gaskiya a zancensa, ya bayar da amanarsa, ya kubutar da kirjinsa ga musulmai". (Ibnu Baḍḍah ne ya fitar da shi a cikin al-Ibanah (1987).)

## BABIN HALITTAR MALA'IKU

Muna imani cewa Allah Ya halicci Mala'iku daga haske ne, a cikin inagntaccen Hadisi daga A'isha - Allah Ya yarda da ita - ta ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "An halicci Mala'iku daga haske, kuma an halicci aljanu daga tartatsi na wuta, kuma an halicci (Annabi) Adam daga abinda aka siffanta muku". (Muslim ne ya fitar da shi (2996).)

Allah Ya sanya Mala'iku mabanbanta a cikin halitta, Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka - Ya ce;

{الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ جَاعِلِ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا أُولِي أَجْنَحَةٍ مَّنْثَى  
وَتِلْكَ أَرْبَعٌ يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ}

{Godiya ta tabbata ga Allah Mahaliccin sammai da kasa wanda Ya sanya Mala'iku manzanni masu fuka - fukai biyu-biyu da uku-uku da huɗu-huɗu, Yana kara abinda Ya so a cikin halitta, lallai Allah Mai iko ne akan dukkan komai} [Faḍir: 1].

Kuma Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya bada labarin cewa shi ya ga (Mala'ika) Jibril, yana da fukafukai guda dari shida; Kuma yana da girman halitta; Daga Abu Ishak Shaibani ya ce: Na tambayi Zirr Dan Hubaish game da faɗin Allah - Maɗaukakin sarki - {har ya kasance gwargwadan zira'i biyu, ko mafi kusa \* sannan Ya yi wahayi zuwa ga bawanSa (Annabi Muhammad) da abinda Ya faɗa masa} [al-Najm: 9, 10]. Ya ce: Dan Mas'ud ya zantar da mu: "Cewa shi ya ga Jibrilu ne yana da fukafukai dari shida". (Bukhari ne ya fitar da shi (3232), da Muslim (174), da Tirmizi (3277).) Daga Nana A'isha - Allah Ya yarda da ita - ta ce: "Duk wanda ya riya cewa (Annabi) Muhammad ya ga Ubangijinsa to haɗika ya girmama (magana), sai dai haɗika ya ga (Mala'ika) Jibril a halittar sa, halittarsa kuma ta toshe abinda ke tsakanin sasanni". (Bukhari ne ya fitar da shi (3234), da Muslim (177), da Tirmizi (3068).)

Zamu yi cikakkiyar magana game da Mala'iku a cikin Kundin imani da Mala'iku da izinin Allah, zan takaita magana a nan kan abinda ya shafi halittarsu kadai.

## **BABIN HALITTAR ALJANU DA SHAIDANU.**

Muna imani cewa Allah Ya halicci aljanu daga tartsatsi na wuta, Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{وَالْجَانَّ خَلْقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ نَارِ السَّمُومِ}

{Kuma Aljani Mun haliccē shi daga gabāni, daga wutar iskar zafi} [al-Hijr: 27]. Kuma Ya ce:

{وَخَلَقَ الْجَانَّ مِنْ مَّارِجٍ مِّنْ نَّارٍ}

{Kuma ya halicci aljani daga bira daga wutā} [al-Rahman: 15]. Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "An halicci Mala'iku daga haske, kuma an halicci aljanu daga garwashin wuta, kuma an halicci (Annabi) Adam daga abinda aka siffanta muku". (Muslim ne ya fitar da shi (2996).)

Muna imani cewa Allah Ya halicci aljanu da mutane dan su bauta maSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka -, Allah Ya ce:

{وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ}

{Kuma ban halicci aljannu da mutāne ba sai dōmin su bauta Mini} [al-Zariyat: 56]. Aljanu a cikinsu akwai masu gargadi, amma babu manzanni a cikinsu, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَنصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ مُّنْذِرِينَ}

{Kuma a lōkcin da Muka jūya waɗansu jama'a na Aljanu zuwa gare ka sunā saurāren Alkur'āni. To, alōkacin da suka halarce shi suka ce: "Ku yi shiru." Sannan da aka kāre, suka jūya zuwa ga jama'arsu sunā māsu gargadi} [al-Ahkaf: 29]. Dan Abbas - Allah Ya yarda da su - ya ce: "Manzanni daga banu Adam ne, kuma akwai masu gargadi daga aljanu" (Tafsirin Ibnu Kathir (3/340).)

Amma faɗinSa - Maɗaukakin sarki - {Yaku taron aljanu da mutane shin manzanni ba su zo muku ba daga cikinku suna karanto muku ayoyiNa}, abin nufi; Wato daga jumillarku ba daga dukkaninku ba, shi kamar faɗinSa - Maɗaukakin sarki - ne: {Kuma Ya sanya wata haske a cikinsu}, da faɗinSa; {Sai suka karyata shi, sai suka soketa} tare da cewa mai sokewar ɗaya ne daga cikinsu.

Muna imani cewa halittar aljanu ta riga halittar (Annabi) Adam; saboda haka ne Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{وَالْجَانَّ خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ نَارِ السَّمُومِ}

{Kuma Aljani Mun haliccē shi daga gabāni, daga wutar iskar zafi} [al-Hijr: 27]. Shugaban Shaidanu shi ne Iblis - Allah Ya tsaremu daga gare shi - Allah Ya halicce shi daga wuta kamar yadda Ya halicci sauran aljanu da Shaidanu, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya faɗa yana Mai bada labari game da Iblis cewa shi ya ce:

{قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ}

{Ya ce: Ni ne mafi alheri daga gare shi, Ka halicceni daga wuta kuma Ka halicce shi daga tabo} [Aaraf: 12]. Kuma Iblis ya kasance daga aljanu, Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ}

{Lokacin da mukace da Mala'iku ku yi sujjada ga Adam sai suka yi sujjada, sai Iblis ne kawai ya kasance

daga aljanu sai ya saba daga umarnin Ubangijinsa} [al-Kahf: 50].

Kuma Iblis shi ne wanda ya rudar da iyaye biyu (Annabi Adam da Hawwau) - aminci ya tabbata agare su - har ya fitar da su daga aljanna, lokacin da ya yi musu waswasi, kuma ya yi musu rantsuwa cewa shi yana daga masu nasiha, sai ya rudar da su da ruɗu, sai suka ci daga bishiyar, Allah Ya ce:

{وَيَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ فَكُلَا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ \* فَوسَّوسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُورِيَ عَنْهُمَا مِنْ سَوْءَاتِهِمَا وَقَالَ مَا نَهَاكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّا أَنْ تَكُونَا مَلَكَيْنِ أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ \* وَقَاسَمَهُمَا إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِينَ \* فَدَلَّاهُمَا بِغُرُورٍ فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْءَاتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ وَنَادَاهُمَا رَبُّهُمَا أَلَمْ أَنْهَكُمَا عَنْ تِلْكَ الشَّجَرَةِ وَأَقُلْ لَكُمَا إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُبِينٌ \* قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ}

"Kuma ya Ādam! Ka zauna kai da matarka a Aljanna sai ku ci daga inda kuka so; kuma kada ku kusanci wannan itāciya, har ku kasance daga azzālumai \*

Sai Shaidan ya sanya musu waswāsi dōmin ya bayyana musu abin da aka rufe daga barinsu, daga al'aurarsu, kuma ya ce: "Ubangijinku bai hanā ku daga wannan itāciya ba fāce dōmin kada ku kasance malā'iku biyu ko kuwa ku kasance daga madawwama \*

Kuma ya yi musu rantsuwa; Lalle ne nī, a gare ku, hakiƙa, daga māsu nasīha ne \*

Sai ya saukar da su da rūḍi. Sannan a lōkacin da suka dandani itāciyar, al'aurarsu ta bayyana gare su, kuma suka shiga sunā līkawar ganye a kansu daga ganyen Aljanna. Kuma Ubangjinsu Ya kira su: "Shin, Ban hanā ku ba daga waccan itāciya, kuma Na ce muku lalle ne Shaidan, a gare ku, makiyi ne bayyananne \*

Suka ce: "Ya Ubangijinmu! Mun zālunci kanmu. Kuma idan ba Ka gāfarta mana ba, kuma Ka yi mana rahama, haḳīka, Munā kasancēwa daga māsu hasāra} [al-A'araf: 19-23].

Muna imani cewa shaidan ya yi girman kai daga sujjada, sai Allah ya yi fushi da shi, Ya la'ance shi, Ya kore shi daga aljannarSa, kuma cewa shi ya nemi Allah Ya jinkirta masa zuwa ranar Alkiyama; sai Allah Ya jinkirta masa, kuma shi ya yi rantsuwa da buwayar Allah sai ya fitini dukkan 'ya'yan (Annabi) Adam sai bayin Allah masu ikhlasi kawai, Allah Ya faḍa Yana Mai bada labari game da kaidinsa:

{إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ طِينٍ \* فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ \* فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ \* إِلَّا إِبْلِيسَ اسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ \* قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِإِيدِيَّ اسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَالِينَ \* قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ \* قَالَ فَاهْرُجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ \* وَإِنَّ عَلَيْكَ لعَنَتِي إِلَى يَوْمِ الدِّينِ \* قَالَ رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ \* قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ \* إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ \* قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ \* إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ}

{A lōkacin da Ubangijinka Ya ce wa malā'iku, "Lalle Nī Mai halitta mutum ne daga lākā \*

To idan Na daidaitā shi kuma Na hūra daga RūhīNa a cikinsa, to, ku fādi a gare shi, kunā māsu yin sujada \*

Sai malā'iku suka yi sujada dukkansu gaba ɗaya \*  
Fāce Iblis, ya yi girman kai, kuma ya kasance daga kāfirai \*

(Allah) Ya ce, "Yā Iblis! Mē ya hana ka, ka yi sujada ga abin da Nā halitta da HannayeNa biyu? Shin, kā yi girman kai ne, kō kuwa kā kasance daga maɗaukaka ne? \*

Ya ce, "Nī, mafifici ne daga gare shi: Kā halitta ni daga wutā, kuma Kā halitta shi daga lākā \*

Ya ce: "To, ka fita daga gare ta, dōmin lalle kai abin jīfa ne \*

"Kuma lalle a kanka akwai la'anaTa har zuwa rānar sakamako \*

Ya ce: "Yā Ubangjīna! Sai Ka yi mini jinkiri zuwa rānar da ake tāshin su \*

Ya ce: "To, lalle ne kanā daga waɗanda ake yi wa jinkiri \*

"Zuwa ga Yinin Lōkacin nan sananne \*

Ya ce, "To, inā rantsuwa da buwāyarka, lalle, inā batar da su gabā ɗaya \*

"Fāce bāyinKa daga gare su, waɗanda Ka tsarkake} [Saad: 71-83]. Shaidan ya ce kamar yadda Allah Ya bada labari game da shi:

{قَبِمَا أَعُوذُ بِكَ لَأَفْعَدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ \* ثُمَّ لَا يَتَّبِعُهُمْ مِّن بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَائِلِهِمْ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ}

{Ya ce "To akan halakarwar da ka yi mini, inarantsuwa, lallai ne, inazaune musu tafarkinKamadaidaici \*

"Sannan kuma hakiƙa, Inã je musu daga gaba garesu, kuma daga bãya garesu, kuma daga bangaran damansu da bangaran haguƙsu; Kuma bã zã ka sãmi mafi yawansu mãsu gõdiya ba} [al-A'araf: 16-17].

Aljanu ababen yi wa magane ne da shari'u, kuma an dora musu shari'un, suna da iko akan jin wahayi da fahimtarsa daga manzanni da kuma masu gargadi, saboda haka ne suka ce lokacin da suka ji Alkur'ani, kamar yadda Allah Ya bada labari game da su:

{وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَنصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ مُنْذِرِينَ \* قَالُوا يَا قَوْمَنَا إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنزِلَ مِن بَعْدِ مُوسَىٰ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَىٰ طَرِيقٍ مُّسْتَقِيمٍ}

Kuma a lõkcin da Muka jũya wadansu jama'a na aljanu zuwa gare ka sunã saurãren Alkur'ãni. To, alõkacin da suka halarce shi suka ce: "Ku yi shiru." Sannan da aka kãre, suka jũya zuwa ga jama'arsu sunã mãsu gargadi \*

Suka ce: "Ya mutãnenmu! Lalle mũ, mun ji wani littãfi an saukar da shi a bãyãn Mũsã, mai gaskatãwa ga abin da ke a gaba da shi, yanã shiryarwa ga gaskiya da kuma zuwa ga hanya madaidaiciya} [al-Ahkaf: 29-30].

Kuma muna sanin cewa akwai salihai daga aljanu akwai koma bayan haka daga cikinsu, wanda ya yi imani daga cikinsu to makomarsa ita ce aljanna, wanda ya kafirta daga cikinsu to makomarsa ita ce wuta, Allah - Maɗaukaki - Ya ce;

{وَأَنَا مِنَ الصَّالِحِينَ وَمِنَا دُونَ ذَلِكَ كُنَّا طَرِيقَ قِدْدَا}

{Kuma lalle ne mū, akwai sālaihai a cikinmu, kuma akwai a cikinmu waɗanda ba haka bā mun kasance kungiyōyi dabam-dabam} [al-Jinn: 11]. Sannan Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ وَمِنَّا الْقَاسِطُونَ فَمَنْ أَسْلَمَ فَأُولَئِكَ تَحَرَّوْا رَشَدًا \* وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا}

{Kuma lalle ne mū akwai a cikinmu, waɗanda suka mīka wuya, kuma akwai a cikinmu karkatattu. to, wanda ya mīka wuya waɗancan kam sun nufi shiryuwa  
\*

Kuma amma karkatattu sai suka kasance makāmashi ga Jahannama} [al-Jinn: 14-15].

Allah - Maɗaukakin sarki - Ya faɗa Yana Mai bada labari game da tabbatar da Mala'iku za su yi wa fandararru daga mutane da aljanu a ranar (akan zuwan manzanni) al-Kiyama:

{يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِي وَيُزَكِّوْنَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا}

{Yaku aljanu da mutane shin manzanni daga cikinku ba su zo mukuba suna karanto muku ayoyiNa

kuma suna gargadinku gamuwa da yininku wannan?}  
[al-An'am: 130]. Kuma Maɗaukakin sarki Ya ce:

{قَالَ ادْخُلُوا فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ فِي النَّارِ}

{Ya ce ku shiga a cikin wasu al'ummatan da hakika sun shude daga gabaninku daga aljanu da mutane a cikin wuta} [al-A'araf: 38].

Kuma Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka - Ya bayyana cewa sababin shigarsu wuta shi ne rashin jinsu ga shiriya ji na karba, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا}

{Hakika Mun halitta saboda Jahannama, masu yawa daga aljanu da mutane, suna da zukata ba su fahimta da su, kuma suna da idanu ba su gani da su, kuma suna da kunnuwa ba su ji da su} [al-A'araf: 179]. Wadannan ayoyin sun yi nuni akan cewa aljanu suna da zukata da kunnuwa da idanu. Kuma shaidanu suna da muryoyi da suke rikitar da halitta da su, Allah - Maɗaukaki - ya ce:

{وَاسْتَفْزِزْ مَنِ اسْتَضَاعَتْ مِنْهُمْ بَصَوْتِكَ وَأُجْلِبْ عَلَيْهِم بِخَيْلِكَ وَرَجِلِكَ}

{Kuma ka rikitar da wanda ka sami iko akansa daga garesu da sautinka, kuma ka yi hari a kansu da dokinka da dakarunka} [al-Isra'a: 64].

Hakika Allah Ya gargadi mutane; da kada Shaidan ya rudesu kamar yadda ya rudar da iyayensu, Allah - sha'aninSa ya buwaya - Ya ce;

{يَا بَنِي آدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ كَمَا أَخْرَجَ أَبَوَيْكُم مِّنَ الْجَنَّةِ يَنزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْآتِهِمَا إِنَّهُ يَرَاكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ}

{Yā dīyan Ādam! Kada Shaidān, lalle, ya fitine ku, kamar yadda ya fitar da iyāyenku, biyu daga Aljanna, yanā fizge tufarsu daga gare su, dōmin ya nūna musu al'aurarsu. Lalle ne shī, yanā ganin ku, shi da rundunarsa, daga inda bā ku ganin su. Lalle ne Mū, Mun sanya Shaidān majibinci ne ga waɗanda bā su yin īmāni} [al-A'araf: 27].

Muna imani cewa Shaidān - tare da saninsa cewa ba zai iya halakar da bayin Allah masu ikhlasi ba - yana kokari shi da rundunarsa wajen halakar da su da bata ibadunsu, Allah - sha'aninSa ya buwaya - Ya ce:

{وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ}

{Kuma kamar wancan ne Muka sanya wa kowanne Annabi makiyi; shaidānun mutāne da aljannu, sāshensu yanā yin ishāra zuwa sāshe da kawātacen zance bisa ga rūḍi. Kuma dā Ubangijinka Yā so, dā ba su aikatā shi ba, don haka ka bar su da abin da, suke kirkirāwa} [al-An'am: 112]. A cikin Hadisi cewa manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Lallai cewa Ifritu (mai tsaurin kai) daga aljanu ya bijiro min daren jiya - ko wata kalmar kwatankwacinta - dan ya yanke sallata, sai Allah Ya bani iko akansa, sai na yi nufin daure shi a wani ginshiki daga ginshikan masallaci har ku wayi gari ku

kalleshi gaba dayanku, sai na tina da fadin dan'uwana (annabi) Sulaiman: Ya Ubangiji ka bani mulkin da ba ya kamata ga wani a bayana", Rauhu ya ce: sai ya sake shi a tabe. (Bukhari ne ya fitar da shi (461) da Muslim (541).) Daga Ibnu Mas'ud - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Babu wani daga cikinku sai an wakilta masa abokinsa daga aljanu" suka ce: Har kai ya manzon Allah? ya ce: " Har ni sai dai cewa Allah Ya taimakeni akansa sai ya musulunta, ba ya umartata sai da alheri". (Muslim ne ya rawaito shi (2814).)

Daga Sabura Dan Abi Fakih - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Na ji manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - yana cewa: "Lallai Shaidan ya zaunawa dan Adam ta hanyoyinsa, sai ya zauna masa ta hanyar Musulunci, sai ya ce: Zaka musulunta kabar addininka da addinin iyayenka da iyayen iyayenka, sai ya saba masa sai ya musulunta, sannan ya zauna masa ta hanyar hijira, sai ya ce: Za ka yi hijira ka bar kasarka da samanka, kawai misalin wanda ya yi hijira kamar misalin doki ne a cikin igiya, sai ya saba masa sai ya yi hijira, sannan ya zauna masa ta hanyar Jihadi, sai ya ce: Zaka yi Jihadi, shi wahalar da rai ne da dukiya, zaka yi jihadi akasheka, a aure maka mata, a raba dukiyarka, sai ya saba masa sai ya yi jihadi " Sai manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Wanda ya aikata hakan ya cancanci Allah

Ya shigar da shi aljanna, wanda aka kashe ya cancanci Allah - Mai girma da daukaka - Ya shigar da shi aljanna, idan ya nutse ya cancanci Allah Ya shigar da shi aljanna, ko dabbarasa ta taka shi to ya cancanci Allah Ya shigar da shi aljanna". (Nasa'i ne ya fitar da shi (3134), kuma a cikin al-Kubra (4327), da Ahmad (15958), da Ibnu Hibban (4593).)

Idan mummuna ya kasance ba ya yanke kauna daga rinjaye akan annabawa - amnici ya tabbata agare su -, to wasunsu yana daga mafi cancanta, daga Abul Ala'i cewa Usman Dan Abil-Aas - Allah Ya yarda da shi - ya zo wurin Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - sai ya ce: Lallai Shaidan hakika ya tsare tsakanina da sallata da karatuna yana rikitar dani, sai manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Wannan Shaidan ne ana ce masa Khinzab, idan ka ji shi to ka nemi tsarin Allah daga gare shi, ka yi tofi a hagunka sau uku". Ya ce: Sai na aikata hakan, sai Allah Ya tafiyar da shi daga gare ni. (Muslim ne ya rawaito shi (2203).)

A cikin "Sahihul Bukhari": Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -: "Lallai Shaidan yana gudana daga dan Adam irin gudanar jini". (Buhari ne ya ruwaito shi (2038, 7171).) Ibnu Bad'dah - Allah ya yi masa rahama - ya yi babi ga wannan ma'anar a cikin littafinsa "al-Ibanah", sai ya ce: "Babin imani cewa Shaidan abin halitta ne an dora shi akan dan

Adam yana gudana daga garesu magudanar jini sai dai wanda Allah Ya tsare shi daga gare shi, wanda ya yi musun hakan to shi yana daga cikin batattun kungiyoyi". (al-Ibanah al-Kubra, na Ibnu Bad'dah (4/61).)

Kuma muna sanin cewa ɗan Adam mai zuwa yana zo masa daga mala'iku da mai zuwa daga Shaɗɗan, kuma Annabinmu - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya bayyana mana tayaya zamu kare kanmu daga mai zuwa daga Shaɗɗan, daga Abdullahi Dan Mas'ud - Allah ya yarda da shi - ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Lallai Shaɗɗan yana da himma ga ɗan Adam, Mala'ika ma yana da himma, amma himmar Shaɗɗan ita ce alkawari da sharri da karya gaskiya, amma himmar Mala'ika to ita ce alkawarin alheri da gasgata gaskiya, wanda ya ji haka to ya san cewa hakan daga Allah ne, sai ya godewa Allah, wanda ya ji ɗayan kuma to ya nemi tsarin Allah daga Shaɗɗan abin jefewa, sannna ya karanta: {Shaɗɗan yana alkawarta muku talauci kuma yana umartarku da alfasha} aya [al-Bakara: 268]. (Tirmizi ne ya fitar da shi (2988), da Ibnul Mubarak a cikin Zuhdu (1435), da Ahmad a cikin Zuhdu (854), da Abu Dawud a cikin Zuhdu (164).)

Muna imani cewa Allah Yana kiyaye bayinSa muminaɗi daga makircin Shaɗɗanu muddin dai suna neman gafara, a cikin "al-Musnad": "Lallai shaɗɗan ya

ce: Na rantse da Girmanka ya Ubangiji, ba zan gushe ba ina batar da bayinKa, muddin dai rayukansu suna jikinsu, Ubangiji ya ce: Na rantse da girmaNa da ɗaukaka Ta ba zan gushe ba iNa gafarta musu muddin dai sun nemi gafara Ta". (Ahmad ne ya fitar da shi (11237), da Abdu Dan Humaid (932), da Abu Ya'ala (1273, 1399), da Dabarani cikin al-Ausaf (8788), haka a cikin addu'a (1779).)

Kuma muna sanin cewa Shaidan yana kamanceceniya da surar ɗan Adam ko da abinda Allah ya yi masa izini a cikinsa na kamanni, A cikin "Sahihul Bukhari" Daga Abu Hurairah - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya wakiltani da tsare zakkar Ramadan sai mai zuwa ya zo min, sai ya fara yana ɗibar abinci sai na kama shi, sai na ce: Lallai saina kaika wurin Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - sai ya ambaci Hadisin - sai ya ce: Idan ka zo wa shimfidarka to ka karanta Ayatul-Kursiyyu, wani mai kiyayewa daga Allah ba zai gushe gareka ba, kuma wani Shaidani ba zai kusanceka ba har sai ka wayi gari, sai Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Ya yi maka gaskiya amma shi makaryaci ne, wannan Shaidan ne". Bukhari ya fitar da sh (3275, 5010), Mu'allaki daga malaminsa Usman Dan al-Haisum a gurare biyu)

Hakika mutanen Jahiliyya sun kasance - saboda yawan jahilcinsu - suna neman tsari da shugabannin aljanu, amma hakan ba ya kara musu komai sai tsoro da wahala, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya faɗa Yana Mai bada labari game da hakan:

{وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ الْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا}

{Kuma cewa shi wasu maza daga cikin mutane sun kasance suna neman tsari da wasu maza daga aljanu, sabo da haka suka kara musu girman kai} [al-Jin: 6].

Muna imani cewa masu bautar gumaka kawai suna bautawa aljanu ne, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya faɗa Yana Mai bada labari game da haƙikanin abin da suke bautawa:

{وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَائِكَةِ أَهَؤُلَاءِ إِنَّا كُنَّا نَعْبُدُونَ \* قَالُوا سُبْحَانَكَ أَنْتَ وَلِيِّنَا مِنْ دُونِهِمْ بَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ الْجِنَّ أَكْثَرُهُمْ بِهِمْ مُؤْمِنُونَ}

{Kuma rānar da Allah Ya ke tāra su gabā ɗaya, sannan Ya ce wa Malā'iku, "Shin, waɗannan kū ne suka kasance sunā bauta wa \*

Suka ce : "Tsarki ya tabbata a gare Ka. Kai ne Majibincinmu, bā su ba. Ā'a, sun kasance sunā bauta wa aljannu. Mafi yawansu, da sū suka yi īmani} [Saba'i: 40-41].

Kuma muna sanin cewa Shaidan yana ruɗar mutum da kafirci, sannan sai ya barshi a duniya , kamar yadda Allah - Maɗaukakin sarki - Ya faɗa Yana Mai bada labari game da hakan:

{كَمْثَلِ الشَّيْطَانِ إِذْ قَالَ لِلْإِنْسَانِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِّنكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ  
رَبَّ الْعَالَمِينَ} [الحشر: 16]،

{Kamar misālin Shaidan a lõkacin da yake cẽ wa mutum, "Ka kãfirta," To, a lõkacin da ya kãfirta dín, ya ce (masa): "Lalle bãbu ruwãna da kai. Lalle ni inã tsõron Allah Ubangijin halitta!}

[al- Hashr: 16]. Kamar yadda yake rudarsa da kafirci to yana rudarsa da sihiri, kuma yana koya masa shi, Allah - Ya fada yana Mai bada labari game da hakan:

{وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ}

{Sai dai cewa Shaidanu sun kafirta suna koyawa mutane sihiri} [al-Bakara: 102].

Kuma muna sanin cewa Shaidan yana watsar da masoyansa a lahira, kuma yana zarginsu akan bin da suka yi masa, Allah Ya fada Yana Mai bada labari game da Shaidan cewa shi zai tsaya yana mai jawabi a cikinsu a cikin wutar Jahannama:

{وَقَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الْأَمْرُ إِنَّ اللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ وَوَعَدْتُكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ  
وَمَا كَانَ لِيَ عَلَيْكُمْ مِّنْ سُلْطَانٍ إِلَّا أَن دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي فَلَا تَلُومُونِي وَلُومُوا  
أَنفُسَكُمْ مَا أَنَا بِمُصْرِخِكُمْ وَمَا أَنتُمْ بِمُصْرِخِي إِنِّي كَفَرْتُ بِمَا أَشْرَكْتُمُونِ مِن قَبْلُ  
إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ}

{Kuma Shaidan ya ce a lõkacin da aka kãre al'amarin, "Lalle ne Allah Ya yi muku wa'adi, wa'adin gaskiyã, kuma na yi muku wa'adi, sannan na sãbã muku. Kuma bãbu wani dalili a gare ni a kanku fãce na kirã ku, sannan kun karbã mini. Sabõda haka kada ku

zarge ni, kuma ku zargi kanku. Ban zama mai amfaninku ba, kuma ba ku zama māsū amfānīna ba. Lalle na barranta da abin da kuka haɗā ni da shi gabanin wannan (matsayi). Lalle azzālumai sunā da azāba mai raɗaɗi} [Ibrahim: 22].

## BABIN HALITTAR MUTUM

Muna imani cewa Allah Ya bawa Mala'ikunSa labari cewa Shi zai sanya wani khalifa a kasa dan rayata da bauta, Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ}

{Kuma a lōkacin da Ubangijinka Ya ce ga malā'iku: "Lalle ne, Ni Mai sanya wani halīfa ne a cikin kasa," suka ce: "Ashe, zā Ka sanya a cikinta, wanda zai yi barna a cikinta, kuma mu, muna yi maka tasbihi tare da gōde maka, kuma muna tsarkakewa gareka" Ya ce: "Lalle ne, Ni Na san abin da ba ku sani ba} [al-Bakara: 30]. Kuma Allah Ya bayyana cewa Shi ne ya halicci (annabi) Adam daga turbaya, Maɗaukakin sarki Ya ce:

{إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِنْدَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ خَلَقَهُ مِن تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ،}

{Lalle ne misālin Īsā a wurin Allah kamar misālin Ādam ne, (Allah) Yā halitta shi daga turbāya, sannan kuma Ya ce masa: "Ka kasance: "Sai yana kasancewa} Kuma Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Lallai Allah - Mai girma da ɗaukaka - Ya halicci (Annabi) Adam daga damkar da Ya damka daga

dukkaniin kasa, sai 'ya'yan Adam suka zo akan gwargwadan kasar, daga cikinsu akwai fari da ja da baki da tsakanin hakan, da mummuna da mai tsarki, da sassauka da mai zafin zuciya, da tsakanin hakan". (Abu Dawuda ya fitar da sh (4693), da Tirmizi (2955), da AbdurRazak a cikin Tafsiri (41), da Ahmad (19582), da Bazzar (3025, 3026).) Wannan turbayar Allah Ya maida ita tabo, sannan Ya halicce shi mataki-mataki, Allah Ya ce:

{وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ \* وَالْجَانَّ خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ  
نَّارِ السَّمُومِ \* وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَإٍ  
مَسْنُونٍ \* فَاذْأَسْوَيْئُهُ وَتَفَخَّتْ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ \* فَسَجَدَ  
الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ}

{Kuma lalle ne Mun halicci mutum daga kekasasshiyar lãka, daga bakin yumbu wanda ya canja  
\*

{Kuma Aljani Mun haliccẽ shi daga gabãni, daga wutar iskar zafi \*

Kuma a lõkacin da Ubangijinka ya ce wa malã'iku: "Lalle Nĩ mai halittar wani jiki ne daga kẽkasasshen yumbu wanda ya canja \*

"To idan Na daidaitã shi kuma Na hũra daga RũhĩNa a cikinsa, to, ku fãdi a gare shi, kunã mãsu yin sujada \*

Sai Mala'iku suka yi sujada dukkansu baki ãayansu} [al-Hijr: 26-30]. Kuma Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِّن طِينٍ}

{Kuma lalle ne, hakĩka, Mun halitta mutum daga wani tsantsa daga lãka} [al-Mua'Munun: 12]. Allah - Maɗaukaki - Ya ce:

{فَاسْتَفْتِهِمْ أَهُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمْ مَنِ خَلَقْنَا إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِّن طِينٍ لَّازِبٍ}

{Ka tambaye su: "Shin sũ ne mafi wuya ga halittawa, kō, kuwa waɗanda Muka halitta?" Lalle Mũ, Mun halitta su daga lãkã mai ɗauri} [al-Saafat: 11].

Imam Ahmad - Allah Ya yi masa rahama - Ya ce - bayan ya koro ayoyin da ambatan halittar (Annabi) Adam - aminci ya tabbata agare shi - yaka zo a cikinsu: "Muna cewa: Wannan ne farkon halittar (Annabi) Adam, Allah Ya halicce shi farkon fara shi daga turbaya, sannan daga tabo: Ja da baki, da fari, daga tabon akwai mai daɗi da mai gishiri-gishiri, to wannan ita ce zurriyarsa akwai mai tsarki, da mummuna, baki da ja da fari, sannan Ya dan sasa wannan turbayar ruwa, to wannan shi ne faɗinSa: {daga tabo} lokacin da sashin tabon ya manne da sashi, sai ya zama tabo mai ɗanfarewa - wato mai ɗanfarewa - sannan ya ce: {daga tsatso daga tabo}, yana cewa: Misalin tabo, idan an tatso shi sai ya zare tsakanin yatsu, sannan ya yi wari sai ya zama konannan tabo, sai ya yi halitta daga konannen tabon, lokacin da ya bushe sai ya zama bushasshen tabo kamartukunya, yana cewa: Ya zama bushsshen tabo kamar busasshiyar tukunya, yana cewa: Yana da kara kamar karar tukunya. To wannan

shi ne bayanin halittar (Annabi) Adam. Amma fadinSa {daga wani asali na ruwa wulakantacce} [al-Sajdah: 8], to wannan shi ne farkon halittar zurriyarsa daga (asali) yana nufin digon maniyyi idan ya zubo daga namiji, to wannan shi ne fadinSa: {daga ruwa}, wato maniyyi, {wulakantacce} wato: mai rauni". (Raddi ga Jahamiyya da zindikai (shafi na 179-180 bugun/ Dagsh al-Ajami.)

Kuma muna imani cewa Allah Ya halicci (Annabi) Adam da hannunSa Maɗaukaki, kuma Yasa Mala'ikunSa su yi masa sujjada, Maɗaukakin sarki Ya ce:

{فَإِذَا سَوَّيْنَاهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ \* فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ}

{To idan Na daidaitā shi kuma Na hūra daga RūhīNa a cikinsa, to, ku fādi a gare shi, kunā māsu yin sujjada \*

Sai malā'iku suka yi sujjada dukkansu gaba ɗaya} [al-Hijr: 29-30]. kuma Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Muminai za su taru ranar Alkiyama, sai su ce: Inama dai zamu nemi ceto gurin Ubangijinmu, sai su zo wa Adam, sai su ce: Kaine baban mutane, Allah Ya halicceka da hannunSa, kuma Yasa Mala'ikunSa su yi maka sujjada". (Bukhari ne ya fitar da shi (4476), da Muslim (193), da Ibnu Majah (4312).)

Muna imani cewa Allah Ya halicci (Annabi) Adam - aminci ya tabbata agare shi - akan surarsa, daga Abu

Hurairah - Allah Ya yarda da shi - daga Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Allah Ya halicci Adam akan surarsa, tsawonsa zira'i sittin ne". (Bukhari ne ya fitar da shi (6227), da Muslim (2841).) Daga gare shi daga Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Idan dayanku zai fada da dan'uwansa to ya nisanci fuska; domin cewa Allah Ya halicci Adam akan surarsa". (Bukhari ne ya fitar da shi (2559), da Muslim (2612), kuma lafazin nasa ne). Daga Abu huraira - Allah Ya yarda da shi - daga Annabi - tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Idan dayanku zai yi duka to ya nisanci fuska, kada ya ce: Allah Ya munana fuskarka da fuskar wanda ya yi kama da kai, domin cewa Allah - Madaukakin sarki - Ya halicci Adam akan (annabi) surarsa". (Abdul-Razzak ne ya fitar da shi (17952), da al-Humaidi (1153), da Ahmad (7420), da Bukhari a cikin al-Adabul Mufrad (173), da Ibnu Abi Asim a cikin Sunnah (531).)

Muna imani cewa Allah Ya halittarwa (Annabi) Adam mata daga kansa dan ya nutsu da ita, ita ce Hauwwa'u, Allah - Madaukaki - Ya ce:

{هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا}

{Shi ne wanda Ya halicceku daga rai daya kuma Ya sanya matarsa daga gareta dan ya nutsu da ita} [al-A'araf: 189]. Kuma Allah - Madaukakin sarki - Ya ce:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً}

{Ya ku Mutane kuji tsoron Ubangijinku wanda ya halicce ku daga rai kwara daya kuma Ya halitta daga gare shi matarsa, kuma Ya yada daga garesu maza masu yawa da mata}. [al-Nisa'a: 1].

Kuma muna imani cewa Allah Ya halicci (Annabi) Adam da Hauwa'u, Ya kuma zaunar da su a aljanna, Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا}

{Muka ce yakai Adam ka zauna kai da matarka a aljanna kuma ku ci daga gareta a halin wadata duk inda kuke so} [al-Bakara: 35]. Kuma Ya hanesu daga cin bishiya, sai Shaidan ya yi musu waswasi - dan hassada garesu - sai suka ci daga gareta, sai Allah Ya fitar da su daga aljanna, Ya sakko da su zuwa kasa, Allah Ya fada Yana Mai bada labari game da hakan:

{وَيَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ فَكُلَا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ} \* فَوَسَّسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُورِيَ عَنْهُمَا مِنْ سَوْآتِهِمَا وَقَالَ مَا نَهَاكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّا أَنْ تَكُونَا مَلَكَتَيْنِ أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ} \* وَقَاسَمَهُمَا إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِينَ} \* فَذَلَّاهُمَا بِغُرُورٍ فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْآتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ وَنَادَاهُمَا رَبُّهُمَا أَلَمْ أَنْهَكُمَا عَنْ تِلْكَ الشَّجَرَةِ وَأَقُلْ لَكُمَا إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُبِينٌ} \* قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ} \* قَالَ اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَى حِينٍ} \* قَالَ فِيهَا تَحْيَوْنَ وَفِيهَا تَمُوتُونَ وَمِنْهَا تُخْرَجُونَ}

{Kuma ya Ādam! Ka zauna kai da matarka a Aljanna sai ku ci daga inda kuka so; kuma kada ku kusanci wannan itāciya, har ku kasance daga azzālumai} \*

Sai Shaidan ya sanya musu waswāsi dōmin ya bayyana musu abin da aka rufe daga barinsu, daga al'aurarsu, kuma ya ce: "Ubangijinku bai hanā ku daga wannan itāciya ba fāce dōmin kada ku kasance malā'iku biyu ko kuwa ku kasance daga madawwama \*

Kuma ya yi musu rantsuwa; Lalle ne nĩ, a gare ku, hakĩka, daga māsū nasĩha ne \*

Sai ya saukar da su da rūđi. Sannan a lōkacin da suka dāndani itāciyar, al'aurarsu ta bayyana gare su, kuma suka shiga sunā lĩkawar ganye a kansu daga ganyen Aljanna. Kuma Ubangjinsu Ya kira su: "Shin, Ban hanā ku ba daga wannan itāciya, kuma Na ce muku lalle ne Shaidan, a gare ku, makiyi ne bayyananne \*

Suka ce: "Ya Ubangijinmu! Mun zālunci kanmu. Kuma idan ba Ka gāfarta mana ba, kuma Ka yi mana rahama, hakĩka, Munā kasancēwa daga māsū hasāra \*

Ya ce: "Ku sauka, sāshenku zuwa ga sāshe yanā makiyi, kuma kunā da matabbata a cikin kasa, da dān jin dāđi zuwa ga wani lōkaci \*

Ya ce: "A cikinta kuke rāyuwa, kuma a cikinta kuke mutuwa, kuma daga gare ta ake fitar da ku} [al-A'araf: 19, 25].

Kuma muna imani cewa Allah Ya sanya (Annabi) Adam khalifanSa a kasa, Mađaukakin sarki Ya ce;

{وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ}

{Kuma a lōkacin da Ubangijinka Ya ce ga malā'iku: "Lalle ne, Ni Mai sanya wani halīfa ne a cikin kasa," suka ce: "Ashe, zā Ka sanya a cikinta, wanda zai yi barna a cikinta, kuma mu, muna yi maka tasbihi tare da gōde maka, kuma muna tsarkakewa gareka" Ya ce: "Lalle ne, Ni Na san abin da ba ku sani ba} [al-Bakara: 30].

Hakīka ya jarrebe shi sai ya manta, sannan ya saba, sannan UbanugijinSa Ya zabe shi Ya shiryar da shi, Allah Ya ce:

{وَلَقَدْ عَهِدْنَا إِلَىٰ آدَمَ مِن قَبْلِ فَنَسَىٰ وَلَمْ نُجِدْ لَهُ عَزْمًا}

{Kuma lalle, hakīka, Mun yi alkawari zuwa ga (Annabi) Ādamu a gabānin wannan, sai ya manta, kuma ba Mu sāmi karfin zūciya a gare shiba} [Daha: 115]. Sannan (Annabi) Adam ya karbi wasu kalmomi daga UbangijinSa, sai suka zama sababi na gafarar Allah gare shi da kuma karbar tubansa gare shi, Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{فَتَلَقَّىٰ آدَمَ مِن رَّبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ \* قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَن تَبِعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ}

{Sai Ādam ya karbi wasu kalmōmi daga Ubangjinsa, sabōda haka ya karbi tūba a kansa. Lalle ne Shi, Shī ne Mai karbar tūba, Mai jin kai \*

Muka ce: "Ku ku sauka daga gare ta gabā daya. To, imma lalle shiriya ta je muku daga gare Ni, to, wanda

ya bi shiriya ta to, bãbu tsõro a kansu, kuma bã su yin bakin ciki} [al-Bakara: 37, 38].

Muna imani cewa dukkanin wannan hakika Allah Ya rubuta shi ga (Annabi) Adam kafin Ya halicce shi da shekara arba'in, ya zo a cikin ingantaccen Hadisi daga Abu Hurairah - Allah - Ya yarda da shi -: Daga Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "(Annabi) Adam da (Annabi) Musa sun yi jayayya, sai (Annabi) Musa ya ce da shi: Ya Adam kai ne babanmu ka tabar da mu ka fitar da mu daga aljanna, sai Adam ya ce da shi: Ya Musa Allah Ya zabeka da zancenSa, kuma Ya zana maka da hannunSa, zaka zargeni ne akan wani al'amarin da Allah Ya kaddara shi akaina kafin Ya haliccen da shekara arba'in? sai (Annabi) Adam ya rinjayi (Annabi) Musa, sai Adam ya rinjayi Musa' sau uku. (Bukhari ne ya fitar da shi (6614), da Muslim (2652), da Abu Dawud (4701), da Tirmizi (2134), da Ibnu Majah (80).)

Muna imani cewa farkon halittar zuriyar (Annabi) Adam shi ne kamar yadda Allah Ya bada labari game da shi da faɗinSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka -:

{إِنَّا أَنشَأْنَاهُم بِاللَّحْمِ مِنْ رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُم مِّنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِّنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِّنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِّنْ مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُّخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَّكُمْ وَنُفِّرَ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلاً ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشَدَّكُمْ وَمِنْكُمْ مَّنْ يُّتَوَفَّىٰ وَمِنْكُمْ مَّنْ يُّرَدُّ إِلَىٰ أَرْدَلِ الْعُمْرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِنْ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئاً}

{Ya ku mutãne! Idan kun kasance a cikin shakka a Tãshin kiyãma, to, lalle ne Mũ, Mun halittaku daga

turbaya, sannan kuma daga gudājin jini, sannan kuma daga tsoka wadda ake halittāwa da wadda ba a halittawa dōmin, Mu bayyana muku. Kuma Munā tabbatar da abin da Muke so a cikin mahaifa zuwa ga wani ajali ambatacce, sannan kuma Munā fitar da ku kunā jāřiri, sannan kuma dōmin ku kai ga cिकar karfinku. Kuma daga cikin ku akwai wanda ke mutuwa, kuma daga gare ku akwai wanda ake mayarwa zuwa ga mafi kaskancin rāyuwa dōmin kada ya san kōme a bāyan ya sani. Kuma kanā ganin kasa shiru, sannan idan Muka saukar da ruwa a kanta, sai ta girgiza kuma ta kumbura, kuma ta tsirar da tsirrai daga kōwanne nau'i mai ban sha'awa} [al-Hajj: 5]. Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِّن طِينٍ \* ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ \* ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَبَارَكُ اللَّهُ أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ}

{Kuma lalle ne, haķīka, Mun halitta mutum daga wani tsantsa daga lāka \*

Sannan kuma Muka sanya shi, digon maniyyi a cikin matabbata natsattsiya \*

Sannan kuma Muka halitta shi gudan jini, sannan Muka halitta gudan jinin tsōka, sannan Muka halitta tsōkar ta zama kasūsuwa, sannan Muka tufātar da kasūsuwan da wani nāma sannan kuma Muka kāga shi wata halitta daban. Sabōda haka albarkun Allah sun bayyana, Shi ne Mafi kyawun māsu halittawa} [al-

Mua'Munun: 12-14]. Daga Abdullahi - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya zantar da mu - alhali shi mai gaskiya ne abin gasgatawa - ya ce: "Lallai dayanku ana tara halittarsa a cikin mahaifiyarsa kwana arba'in yana maniyi, sannan ya zama gudan jini kwatankwacin hakan, sannan ya zama tsoka kwatankwacin hakan, sannan Allah Ya aiko masa da wani Mala'ika sai a umarce shi da kalmomi huɗu, kuma a ce da shi: Ka rubuta aikinsa, da arzikinsa, da ajalinsa, ɗan wuta ne ko ɗan aljanna, sannan a busa masa rai". (Bukhari ne ya fitar da shi (3208), da Muslim (2643), da Abu Dawud (4708), da Tirmizi (2137), da Ibnu Majah (76).)

kuma Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya bayyana ta yaya yaro yake kama da mahaifin sa wani lokaci, wani lokci kuma zuwa da mahaifiyarsa, lokacin da Abdullahi Dan Salam ya tambaye shi sai ya ce: Lallai ni mai tambayarka ne game da abu uku babu wanda ya sansu sai annabi, menene farkon alamomin Alkiyama? kuma menene farkon abin cin da 'yan aljanna za su cin shi? kuma me yasa yaro yake kama da babansa ko babarsa? ya ce: "Jibrilu ya bani labarinsa ɗazu-ɗazun nan". Dan Salam ya ce: Wannan makiyin Yahudawa ne daga mala'iku, ya ce: "Amma farkon alamomin alKiyama wata wuta ce zata korosu daga gabas zuwa yamma, amma farkon abin cin da 'yan aljanna za su ci to shi ne karin hantar

kifi, amma yaro idan ruwan namiji ya riga ruwan mace sai ya yi kama da yaron, idan ruwan mace ya riga ruwan namiji sai ta yi kama da yaron". ya ce: Ina shaida cewa babu abin bautawa da gaskiya sai Allah, kuma lallai cewa kai manzon Allah ne. (Buhari ne ya fitar da shi (3938).)

Muna imani cewa mutane gaba dayansu daga zurriyar Adam ne, kuma (Annabi) Adam daga turbaya yake, babu fifiko ga wani akan wani sai da tsoron Allah, Allah - sha'aninsa ya daukaka - Ya ce:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ}

{Yā kū mutāne! Lalle ne Mū, Mun halitta ku daga namiji da mace, kuma Muka sanya ku dangōgi da kabīlōli, dōmin ku san jūna. Lalle mafīfīcinku daraja a wurin Allah, (shī ne) wanda yake mafīfīcinku a takawa. Lalle nē Allah Masani ne, Mai kididdigēwa} [al-Hujurat: 13]. Daga Abu Huraira - Allah Ya yarda da shi - cewa Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce:

«إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ أَذْهَبَ عَنْكُمُ غَيْبَةَ الْجَاهِلِيَّةِ، وَفَحَّرَهَا بِالْأَبَاءِ مُؤْمِنٌ تَقِيٌّ، وَفَلَجِرٌ شَفِيٌّ، أَنْتُمْ بَنُو آدَمَ، وَأَنْتُمْ مِنْ ثَرَابٍ...».

"Lallai Allah - mai girma da daukaka - Ya tafiyar muku da girman kan Jahilyyah, da alfaharinsu da iyaye mumini mai tsoron Allah, da fajiri tababbe, ku 'ya'yan Adam ne, kuma Adam daga turbaya ne...". (Abu dawud ne ya fitar da shi (5116), da Tirmizi (3956), da

Ma'afi Ibnu Umar a cikin Zuhdu (147), da Ibnu Wahb a cikin al-Jami'u (30), da Ahmad (8736).)

Kuma muna imani cewa Allah Ya halicci Adam daga turbaya, kuma Ya halittar masa da mata daga kansa ita ce Hauwa'u - aminci ya tabbata agare su - kuma Ya halicci ragowar mutane daga wulakantaccen ruwa, sai dai (Annabi) Isa - aminci ya tabbata agare shi - hakika Allah Ya halicce shi daga uwa ba tare da uba ba, kamar yadda Allah Ya bada labari game da shi da faɗinSa - Maɗaukakain sarki -:

{إِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ مِنْهُ اسْمُهُ الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ وَجِيهًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ \* وَيُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَمِنَ الصَّالِحِينَ \* قَالَتْ رَبِّ أَنَّى يَكُونُ لِي وَلَدٌ وَلَمْ يَمَسِّنِي بَشَرٌ قَالَ كَذَلِكَ اللَّهُ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ إِذَا قَضَى أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ}

{A lõkacin da Malā'iku suka ce "Yā Maryamu! Lalle ne Allah Yana bā ki bushāra da wata kalma daga gare Shi; sūnansa Masīhu īsa ɗan Maryama, yana mai daraja a dūniya da Lāhira kuma daga Makusanta \*

"Kuma yana yi wa mutāne magana a cikin shimfidar jariri, da kuma lõkacin da yana dattijo, kuma yana daga sālihai \*

Ta ce: "Yā Ubangijina! Yāya yāro zai kasance a gare ni, alhāli kuwa wani mutum bai shāfe ni ba?" (Allah) Ya ce: "Kamar wannan ne, Allah yana halittar abin da Yake so. Idan Ya hukunta wani al'amari, sai ya ce masa, "Ka kasance!, Sai yana kasancēwa} [Aal- Imran: 45-47].

Muna imani cewa (Annabi) Isa - aminci ya tabbata agare shi - duk da halittarsa akwai abin mamaki - to shi bawan Allah ne kuma manzonsa ne, Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{إِنَّهُ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ}

{Shi (Dan Maryama) bai zama ba fāce wani bāwa ne, Mun yi ni'ima a gare shi, kuma Muka sanya shi abin kōyi ga Banī Isrā'īla} [al-Zukhruf: 59]. To shi mutum ne daga mutane, yana cin abin ci, kuma ba Allah ba ne, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{مَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَأُمُّهُ صِدِّيقَةٌ كَانَا يَأْكُلَانِ الطَّعَامَ انْظُرْ كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ الْآيَاتِ ثُمَّ انْظُرْ أَنَّى يُؤْفَكُونَ}

{Masīhu dan Maryama bai zama ba fāce Manzo ne kawai, haķīķa, manzanni sun shige dage gabāninsa, kuma uwarsa siddika ce. Sun kasance sunā cin abin ci. Ka duba yadda Muke bayyana musu āyōyi. Sa'an nan kuma ka duba yadda ake karkatar da su} [al-Ma'ida: 75].

Kuma muna samu a cikin littafin Ubangijinmu cewa Allah Ya yi martani ga wanda ya riya cewa Masihu Allah ne da dalilai masu yawa, daga waɗan nan dalilan: Faɗin Allah - alherinSa ya yawaita Ya daukaka -:

{مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ إِذَا لَذَهَبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَّ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ}

{Allah bai riķi wani abin haihuwa ba, kuma bābu wani abin bautāwa tāre da Shi. Idan haka ne (akwai

abin bautawa tare da Shi), lalle ne dā kōwanne abin bautawar ya tafi da abin da ya halitta, kuma lalle ne, dā wadansu sun rinjāya a kan wadansu, tsarki ya tabbata ga Allah, daga abin da suke siffantāwa} [al-Mua'Munun: 91]. Da fadinSa - Maɗaukakin sarki -:

{لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ أَنْ يُهْلِكَ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ وَفِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ }

{Lalle hakīka waɗanda suka ce: "Lalle Allah Shī ne Masīhu ɗan Maryama," sun kāfirta. Ka ce: "To, wane ne ke iya mallakar wani abu daga Allah, idan Yā nufi Ya halakar da Masīhu Dan Maryama da uwarsa da wanda yake a cikin kasa gabā ɗaya?" Kuma Allah ne da mallakar sammai da kasa da abin da ke a tsakāninsu, Yanā halitta abin da Yake so. Kuma Allah a kan dukkan kōme, Mai īkon yi ne} [al-Ma'ida: 17].

Muna imani cewa Allah Ya halicci mutane akan ɗabi'a, maɗaukakin sarki Ya ce:

{فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ }

{Sabōda haka, ka tsayar da fuskarka ga addini, kanā mai karkata zuwa ga gaskiya, halittar Allah da Ya halitta mutāne a kanta. Bābu musanyāwa ga halittar Allah, wannan shī ne addini madaidaici kuma amma mafi yawan mutāne ba su sani ba} [al-Rum: 30]. Ibnu Zaid, da Mujahid, da Ikraima sun ce: Dabi'a: ita ce Musulunci. (Tafsirin Dabari (20/98).)

Ibnu Abbas - Allah Ya yarda da su - ya ce, da Ibrahim al-Nakh'i, da Sa'id ibnu Jubair, da Mujahid, da Ikrimah, da Qatadah, da Dhahhak, da Ibnu Zaid a cikin fadinSa: {Babu canji ga halittar Allah} "Wato: Ga addinin Allah" kuma Bukhari ya yi babi a cikin "Sahih dinsa", sai ya ce: "Babin {Babu canji ga halittar Allah} Ga addinin Allah, {Halittar mutanen farko}: Addinin mutanen farko, Dabi'a kuma: Musulunci".

Daga Abu Huraira - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Dukkanin wanda aka haifa ana haifarsa ne akan dabi'a (ta Musulunci) sai dai iyayensa su maida shi bayahude, ko su maida shi banasare, ko su maida shi bamajushe, kamar dabba ce da ta haifi dabba, shin zakaga mai yankakkiyar jela a cikinsu" Sannan Abu Huraira - Allah Ya yarda da shi- ya ce:

{فُطِرَ اللَّهُ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ}

{Halittar Allah da Ya halicci mutane a kanta. Babu musanya ga halittar Allah, wannan shi ne addini madaidaici} [al-Rum: 30]. (Bukhari ne ya fitar da shi (4775), da Muslim (2658), da Abu Dawud (4714), da Tirmizi (2138).)

Daga Iyad ibnu Himar al-Mujasha'i - Allah Ya yarda da shi -: Cewa Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - wata rana ya ce a cikin hadubarsa: "Ku saurara lalle Ubangiji na Ya umarce ni da in sanar da ku abinda ba ku sani ba, daga cikin abinda Ya sanar

da ni a wannan rana tawa, dukkan dukiya da na bawa wani bawa to halal ce, kuma lallali Ni Na halicci bayi Na gaba daysnsu akan turbar gaskiya, sai dai wasu shaidanu sun zo musu sun kautar da su daga kan Addininsu, suka haramta musu abinda Na halatta musu suka umarce su da su yi shirka da Ni abin da ban saukar musu da wani dalili ba" (Muslim ne ya fitar da shi (2865).)

Muna imani cewa Allah Ya kafa hujja ga masu musun tashin Alkiyama da cewa Ya ambace su a farkon halittarsu daga turbaya, sai Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ \* قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ}

{Kuma ya buga Mana wani misāli, kuma ya manta da halittarsa, ya ce: "Wāne ne ke rāyar da kasūsuwa alhāli kuwa sunā rududdugaggu \*

Ka ce: "Wanda ya kāga halittarsu a farkon lōkaci Shī ke rāyar da su, kuma Shi, game da kōwacce halitta, Mai ilmi ne} [Y. Š: 78-79].

Kamar yadda ya tinatar da su cewa Shi Ya haliccesu daga wulakantaccen ruwa, to tayaya suke girman kai ga Ubangijinsu, suke nisantar tashinsu da taruwarsu?! Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce;

{الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنْسَانِ مِنْ طِينٍ \* ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ \* ثُمَّ سَوَّاهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِنْ رُوحِهِ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ \* وَقَالُوا أَإِذَا ضَلَلْنَا فِي الْأَرْضِ أَإِنَّا لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ}

بَلْ هُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ كَافِرُونَ \* قُلْ يَتُوفَّاكُم مَّلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ  
تُرْجَعُونَ

{Wanda Ya kyautata kōme, Wanda Ya halitta shi.  
Shi ne kuma Ya fāra halittar mutum daga lāka \*}

Sannan Ya sanya dīyansa daga wani asali na wani  
ruwa wulākantacce \*

Sannan Ya daidaita shi, kuma Ya hūra a cikinsa,  
daga ruhinsa kuma Ya sanya muku ji, da ganunuwa da  
zukāta. Gōdiyarku kaɗan ce kwarai \*

Kuma suka ce: "Shin, idan mun bace a cikin kasā,  
shin, lalle mu, tabbas ne munā zama a cikin wata  
halitta sābuwa?" Ā'a, su game da gamuwa da  
Ubangijinsu kāfirai \*

Ka ce: "Mala'ikan mutuwa ne. wanda aka wakkala  
a gare ku, shī ne ke karɓar rāyukanku. Sannan zuwa ga  
Ubangijinku ake mayar da ku} [al-Sajda: 7-11].

Muna imani cewa halittar Allah - Maɗaukakin sarki  
- ga bayi dalili ne akan cewa Shi kaɗai ne wanda Ya  
cancanci a bautawa, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ}

{Yā ku mutāne! Ku bauta wa Ubangjinku, Wanda  
Ya halicce ku, kū da waɗanda suke daga gabāninku,  
tsammāninku ku kāre kanku}! [al-Bakara: 21].

Kamar yadda Allah Ya bamu labari a cikin alKur'ani  
cewa (Annabi) Nuhu ya gargadi mutanen sa da cewa  
Allah Ya haliccesu matakai-mataakai, to ta yaya ba sa  
kwadayin nutsuwa?1 Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{مَّا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا \* وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا}

{Me ya sãme ku, bã ku fãtar sãmun natsuwa daga Allah \*}

Alhãli kuwa, lalle ne, Ya halitta. ku, a cikin hãlãye}  
[Nuhu: 13, 14].

Mutum yana da halaye a cikin Barzahu da cikin gidan lahira, bayaninsu zai zo - in Allah Ya so - a cikin Kundin Imani da ranar lahira.

## **BABIN HALITTAR RAI**

Muna sanin cewa rai daga al'amarin Allah ne, kuma cewa mutane ba sa sanin wani abu daga sha'anin rai sai abin Allah Ya tsinkayar da su akansa, Allah - sha'aninSa ya dɗaukaka - Ya ce:

{وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا}

{Sunã tambayar ka ga rũhi. Ka ce: "Rũhi daga al'amarin Ubangijina ne, kuma ba a bã ku (kõme) ba daga ilmi fãce kaɗan} [al-Isa'a: 85]. Daga Abdullahi - Allah Ya yarda da shi - ya ce: "Wata rana ina tare da annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - a gona, alhali shi yana dogare a kan dujen dabino, lokacin da Yahudawa suka wuce, sai sashinsu ya ce da sashi: Ku tambaye shi game da rai, sai ya ce: Menene ra'ayinku gare shi? sashinsu ya ce: Kada ya zo muku da wani abinda kuke ki fa, sai suka ce: Ku tambaye shi, sai suka tambaye shi game da rai, sai Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya yi shiru bai amsa musu komai ba, sai nasan cewa shi ana yi masa

wahayi, sai na tashi daga inda nake, lokacin da wahayi ya sauka, ya ce: {Suna tambayarka game da rai, Ka ce rai yana daga al'amarin Ubangiji na". (Bukhari ya fitar da shi (4721), da Muslim (2794), da Tirmizi (3141).)

Kuma muna imani cewa rayuka ababaen halitta ne, Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ}

{Allah ne Mai halitta dukan kōme, kuma Shī ne Wakīli a kan kōme} [al-Zumar: 62]. Lokacin da Allah Ya cika halittar (Annabi) Adam - aminci ya tabbata agare shi - sai ya yi busa a cikinsa daga ransa, Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce;

{فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ}

{To idan Na daidaitā shi kuma Na hūra daga RūhīNa a cikinsa, to, ku fāḍi a gare shi, kunā māsu yin sujada} [al-Hijr: 29]. Idan ḍan tayi ya cika wata huḍu a cikin mahaifiyarsa Allah Zai aika masa da mala'ika, sai ya busa masa rai, daga Abdullahi - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya bamu labari - alhali shi mai gaskiya ne abin gasgatawa - ya ce: "Lallai cewa ḍayanku ana taro halittarsa a cikin mahaifiyarsa kwana arba'in yana maniyyi, sannan gudan jini kwatankwacin hakan, sannan ya zama tsoka kwatankwacin hakan, sannan Allah Zai aiko masa da mala'ika sai a umarce shi da abubuwa huḍu: Da arzikinsa da ajalinsa, ḍan wuta ne ko ḍan aljanna ne,

sannan a busa masa rai". (Bukhari ne ya fitar da shi (3208), da Muslim (2643), da Abu Dawud (4708), da Tirmizi (2137), da Ibnu Majah (76).) Sai dai Masihu - aminci ya tabbata agare shi - farkon daukar cikins ya kasance ne daga busar mala'ika, Allah Ya ce - kuma zancenSa gaskiya ne:

{وَالَّتِي أَحْصَيْتَ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهَا مِنْ رُوحِنَا وَجَعَلْنَاهَا وَابْنَهَا آيَةً لِلْعَالَمِينَ}

{Wacce ta tsare farjinta sai muka yi busa a cikinta daga ruhin mu. Sai Muka sanya ta ita da danta wata aya ga duniya} [al-Anbiya'a: 91]. Kuma Allah - Madaukakin sarki - Ya ce:

{إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ}

{Kadai masihu Isa dan Maryam Manzon Allah ne kuma kalmarSa ce Ya jefata zuwa maryam kuma rai ne daga gareShi} [al-Nisa'a: 171].

Kuma muna imani cewa rayuka ana karbarsu a lokacin bacci, sannan a dawo da su zuwa jiki, Allah - Madaukaki - Ya ce;

{اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا فَيُمْسِكُ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى}

{Allah ne ke karɓar rāyuka a lōkacin mutuwarisu, da waɗannan da ba su mutu ba, a cikin barcinsu. Sannan Ya rike wanda Ya hukunta mutuwa a kansa kuma Ya saki gudar, har zuwa ga ajali ambatacce. Lalle a cikin wancan, haɗiɗka, akwai āyōyi ga mutāne waɗanda ke yin tunāni} [al-Zumar: 42].

Daga Abdullahi Ibnu Abi Katadah daga babansa - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Mun tafi tare da annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi, sai wasu daga mutane suka ce: Da ma ace ka yi dundumi da mu ya Manzon Allah, ya ce: "Ina jin tsoron kada ku yi bacci daga sallah", Bilal ya ce: Ni zan farkar da ku, sai suka kwanta, Bilal ya jingina bayansa ga dabbarsa, sai idanuwan sa suka rinjaye shi sai ya yi barci, sai annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya farka, alhali shamakin rana ya bullo, sai ya ce: "Ya Bilal, ina abinda ka ce?" ya ce: Ba'a taba jefamin wani bacci irinsa ba ko sau daya, ya ce: "Lallai Allah Ya karbi rayukanku lokacin da ya so, kuma Ya dawo muku da su lokacin da Ya so". (Bukhari ne ya fitar da shi (595), da Abu Dawud (439-440), da Nasa'i (846).)

Daga Abu Huraira - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Idan dayanku ya zo zuwa shinfidarsa to ya karakade shinfidarsa da cikin mayafinsa, saboda shi ba ya sanin abinda ya maye gurbi akansa, sannan ya ce: Da sunan ka ya Ubangiji na sanya sasannina, kuma da kaine nake dauke shi, in ka rike raina to kajikansa, idan ka sake shi to ka kiyaye shi da abinda kake kiyaye bayin ka salihai da shi. (Bukhari ne ya fitar da shi (6320), da Muslim (2714), da Abu Dawud (5050), da Tirmizi (3401), da Ibnu Majah (3874).)

Muna imani cewa rai yana rabuwa da jiki a lokacin mutuwa, Allah Ya ce:

{كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ}

{Köwanne rai mai dandanan mutuwa ne, sannan zuwa gare Mu ake mayar da ku} [al-Ankabut: 57]. Shi (rai) yana rabuwa da jiki cikakkiyar rabuwa idan an mutu, kuma ido yana binsa, daga Ummu Salamah ta ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya shigo gurin Abu Salamah, hakika idansa ya kafe, sai ya rintsar da shi, sannan ya ce: "Lallai rai idan aka karbe shi sai ido ya bi shi..." (Muslim ne ya fitar da shi (920), da Abu Dawud (3118), da Ibnu Majah (1454).) Shi (rai) ba ya mutuwa kamar mutuwar jiki, kawai mutuwarsa (ita ce) rabuwa da jiki.

Kuma muna imani cewa Mala'iku suna fitar da rayuka daga jikkuna a lokacin mutuwa, kuma ni'ima zata afku akansa ko azaba, Allah - Ma'aukakin sarki - Ya ce: {Kuma da ka gani, a lokacin da azzalumai suke cikin magagin mutuwa, kuma Mala'iku suna masu shinfida hannuwansu, (suna ce musu) "Ku fitar da kanku: a yau ana saka muku da azabar wulakanci saboda abinda kuka kasance kuna faɗa, wanin gaskiya, ga Allah, kuma kun kasance daga ayoyinSa kuna masu girman kai} [al-An'am: 93].

Mala'ika yana fitar da rai, sannan azaba ko ni'ima su faɗawa ran, kamar yadda yake faɗawa akan jiki, daga Bara'u ɗan Azib - Allah Ya yarda da su - ya ce:

Mun fita tare da annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - a jana'izar wani mutum daga mutanen Madina, sai muka isa zuwa wani kabari, ba'a binne shi ba, sai Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya tsugunna, muka tsugunna a gefansa, kai kace tsuntsaye ne akan kawunan mu, a hannunsa akwai wani icce da yake tona kasa da shi, sai ya daga kansa, sai ya ce: Ku nemi tsarin Allah daga azabar kabari sau biyu, ko sau uku, sannan ya ce: "Lallai bawa mumini idan ya kasance a yankewa daga duniya yana fuskantar lahira, sai wasu Mala'iku su sauko gare shi masu fararen fuskoki, kai kace fuskokinsu rana ce, a tare da su akwai likkafani daga likkanin aljanna, da wani tirare daga tiraren aljanna, har sai sun zauna gare shi tsawon ganin ido, sannan Mala'ikan mutuwa - aminci ya tabbata agare shi - ya zo har sai ya zauna a wurin kansa, sai ya ce: Ya ke wannan ran tsarkakakkiya ki fita zuwa gara daga Allah da yarda". Ya ce; sai ta fita tana zuba kamar yadda digon ruwa yake zuba daga salka, sai ya dauketa, idan ya karbeta ba za su barta a hannunsa ba koda kiftawar ido har sai sun karbeta, sai su sanyata a cikin likkafanin, da kuma cikin wannan tiraren, sai ya fita daga gareta kamar mafi dadin tiraren almiski da aka samu akan kasa". Ya ce: "Sai su hau da ita, ba za su wuce - ma'ana da ita ba - ga wasu jama'a na Mala'ika sai sun ce; wannan wane rai ne mai tsarki? sai su ce:

wanene dan wane, da mafi kyawun sunayensa wadanda suka kasance suke an batansa da su a duniya har sai sun kai karshe da ita zuwa sama makusanciya, sai su nemi a bude masa, sai a bude musu, sai su raka shi, a kowacce sama manyan Mala'ikunta, har zuwa saman da take binta, Dar zuwa sama ta bakwai, sai Allah - Mai girma da daukak - ya ce ku rubuta littafin bawaNa a Illiyyin ku maida shi kasa, domin Ni daga ita ne Na haliccesu kuma daga gareta zan maida su kuma daga gareta ne zan fitar da su karo na biyu ya ce: "Sai a dawo da ran a cikin jikinsa...". (Abu Dawud ne ya fitar da shi (3212), da Na sa'i (2001), da Ibnu Majah (1548), da Abu Dawud al-Dayalisi (789), da Abul-Raza' (6324, 6737), da Ahmad (18534), kuma lafazin nasa ne). A wannan Hadisi sai Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ambaci cewa rai yana fita, kuma yana tsiyaya, kuma ana karbarsa, ana sashi a likkafani, ana hawa da shi, ana dawo da shi, wannan dukkaninsa sha'anin abin halitta ne.

Kuma muna imani cewa rai bayan rabuwa da jiki, yana tabbata a cikin ni'ima ko azaba har zuwa ranar Alkiyama, daga Ka'abu dan Malik - Allah Ya yarda da shi -, daga Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Kadai ran mumini tsuntsu ne a cikin bishiyar aljanna har sai Allah - mai girma da daukaka - Ya aiko shi zuwa jikinsa a ranar lahira". (Nasa'i ya fitar da shi (2073), da Tirmizi (1641), da Ibnu

Majah (4271), da Abdul-Razak a cikin tafsiri (484, 2681), da al-Humaidi (897), da Ahmad (15776, 15777).)

Daga Masruk ya ce: Mun tambayi Abdullahi Dan Mas'ud - Allah Ya yarda da shi - game da wannan ayar:

{وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ}

{Kada ka yi zaton waɗanda aka kashe a cikin hanyar Allah matattu ne. A'a, rāyayyu ne su, a wurin Ubangijinsu. Ana ciyar da su} [Aal- Imran: 169]. Ya ce: Amma mu haɓika mun yi tambaya game da hakan, sai ya ce:

«أَرَوَاهُمْ فِي جَوْفِ طَيْرٍ خُضِرَ، لَهَا قَنَادِيلُ مُعَلَّقَةٌ بِالْعَرْشِ، تَسْرُحُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ شَاءَتْ، ثُمَّ تَأْوِي إِلَى تِلْكَ الْقَنَادِيلِ...».

"Rayukansu na cikin cukunan tsuntsaye koraye, suna da wasu fitilu waɗanda ke rataye a Al'arshi, suna yawo a aljanna inda suka so, sannan su dawo zuwa waɗannan fitilun...". (Muslim ya fitar da shi (1887), da Tirmizi (3011), da Ibnu Majah (2801).

## KUNDIN ADDINI

### Kundin a takaice

Muna imani cewa Allah Ya yarda da musulunci a matsayin addini, kuma shi ne addinin dukkanin annabawa da manzanni - aminci ya tabbata agare su - shi ne ɗabi'ar da Allah Ya ɗabi'antar da mutane a kanta, kuma shi ne alkawarin da Allah Ya karbe shi akan (Annabi) Adam da zuriyarsa.

Kuma muna imani cewa wannan musuluncin shi ne wasiyyar (Annabi) Ibrahim - aminci ya tabbata agare shi - ga 'ya'yan sa, kuma shi ne wasiyyar (Annabi) Ya'akubu - aminci ya tabbata agare shi - ga 'ya'yan sa, shi ne mafi kyan addinai kuma mafi cikarsu, kuma Allah ba ya karbar wani addinin da ba shi ba.

Kuma muna imani cewa wannan addinin shi ne addinin da (Mala'ika) Jibril amintacce ya sauko da shi ga (Annabi) Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, kuma yana da matakai su ne: Musulunci, da imani, da kyautatawa, kuma kowanne daga cikinsu yana da rukunai.

Kuma wannan addinin mai tattarowa ne ga kowanne alheri, wanda ya kunshi ayyukan zukata da gab bai.

Muna sanin cewa imani fada ne da aiki da kudircewa, kuma ma'abotansa suna da fifiko a cikin ayyukansu. Muna imani cewa imani yana karuwa yana raguwa, yana karuwa da biyayya kuma yana raguwa da sabo.

Muna shaidawa cewa masu imani su ne masu rabauta a duniya da lahira, kuma ma'abota wannan addinin na gaskiya makomarsu ita ce aljanna akan sabanin darajojinsu da matakansu.

Kuma muna sanin cewa hakika ayoyi masu girma da Hadisai ma'aukaka sun zo akan umarni da lazimtar

sunnah da riko da ita, da gargadi akan sabawa hakan kamar yadda suka yi hani daga rarrabuwa da sabani.

## **BABIN LALLAI ADDINI AWAJEN ALLAH SHI NE MUSULUNCI**

Muna imani cewa Allah Ya yarda da musulunci a matsayin addini, Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا}

{Kuma na yardar muku da musulunci a matsayin addini} [al-Ma'ida: 3]. Kuma Allah - tsarki ya tabbatar masa ya ɗaukaka - Ya ce:

{إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ}

{Lallai kaɗai Addini a wajen Allah shi ne Musulunci} [Aal- Imran: 19]. Shi ne addinin dukkanin annabawa da manzanni - aminci ya tabbata agare su - Maɗaukakin sarki - Ya faɗa yana mai bada labari game da (Annabi) Nuhu - aminci ya tabbata agare shi - cewa shi ya ce:

{وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ}

{Kuma an umurce ni da in kasance farkon māsū mika wuya (ga umurnin Allah)} [Yunus: 72]. Allah - Maɗaukakin sarki - Ya faɗa game da (annabi) Ibrahim - aminci ya tabbata agare shi -:

{إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ}

{lokacin da Ubangijisa Ya ce da shi ka mika wuya sai ya ce na mika wuya ga Ubangijin talikai}

Kuma muna imani cewa Allah - Maɗaukakin sarki - haƙiƙa Ya cika mana addini, babu wata tawaya a

cikinsa ta kowacce fuska daga fuskoki, tsarki ya tabbatar maSa Ya ce:

{الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا}

{Kuma yaune Na cika muku Addininku, kuma Na cika muku ni'amarku, kuma Na yarje muku Musulunci a matsayin Addini} [al-Ma'ida: 3]. Shi ne mafi kyan addinai kuma mafi cikarsu, wannan addinin shi ne mikakken addini, tafarkin (annabi) Ibrahim - aminci ya tabbata agare shi -, Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِّمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا}

{Kuma wāne ne ya fi kyau ga addini daga wanda ya sallama fuskarsa ga Allah, alhāli kuwa yanā mai kyautatawa kuma ya bi akidar (annabi) Ibrāhīm, Yanā mai karkata zuwa ga gaskiya? Allah Yā riki Ibrāhīm badādayi} [al-Nisa'a: 125]. Tsarki ya tabbatar maSa Ya ce:

{وَمَنْ يَرْغُبْ عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدْ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ}

{Kuma wāne ne yake gudu daga akīdar Ibrāhīm, fāce wanda ya jāhilta ga ransa? Kuma lalle ne, hakīka, Mun zābe shi, a cikin dūniya, kuma lalle ne shi, a cikin Lāhira, hakīka, yana daga sālihai} [al-Bakara: 130]. Allah - sha'aninsa ya daukaka kuma sunayenSa sun tsarkaka - Ya ce a sha'anin (annabi) Ibrahim badaḍayi - amincin ya tabbata agare shi -:

{مَا كَانَ إِبْرَاهِيمُ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا وَلَكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُّسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ}

{Ibrāhīma bai kasance Bayahūde ba, kuma bai kasance Banasāre ba, amma yā kasance mai karkata zuwa ga gaskiya, mai sallamāwa, kuma bai kasance daga māsu shirki ba} [Aal- Imran: 67].

Shi ne ḍabi'ar da Allah Ya ḍabi'antar da mutane akanta, Maḍaukakin sarki Ya ce:

{فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ}

{Sabōda haka, ka tsayar da fuskarka ga addini, kanā mai karkata zuwa ga gaskiya, halittar Allah da Ya halitta mutāne a kanta. Bābu musanyāwa ga halittar Allah, wannan shī ne addini madaidaici kuma amma mafi yawan mutāne ba su sani ba} [al-Rum: 30].

Kuma Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Dukkanin wanda aka haifa ana haifarsa ne akan ḍabi'a, sai dai iyyensa su maida shi bayahude, ko su maida shi banasare, ko su maida shi bamajushe, kamar dabba ce da ta haifi dabba, shin zaka ga mai yankakkiyar jela a cikinsu". Sannan Abu Huraira - Allah Ya yarda da shi- ya ce:

{فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ}

{Halittar Allah da Ya halicci mutane a kanta. Babu musanya ga halittar Allah, wannan shi ne addini madaidaici} [al-Rum: 30]. (Bukhari ne ya fitar da shi (1385), da Muslim (2658), da Abu Dawud (4714), da

Tirmizi (2138).) Shi ne alkawarin da Allah Ya karbe shi ga (annabi) Adam da zuriyarsa, Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَى شَهِدْنَا أَنْ تَقُولُوا إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ}

{Kuma a lōkacin da Ubangijinka Ya karbi (alkawari) daga diyan Ādam, daga bāyayyakinsu, a zuriyarsu, kuma Ya shaidar da su a kan rāyukansu, (Ya ce): "Shin, bā Nī ne Ubangijinku ba?" Suka ce: "Na'am! Mun yi shaida!" (ya ce): "Kada ku ce a Rānar Kiyāma: Lalle ne mū, daga wannan, gafalallu ne} [al-A'araf: 172].

Kuma muna imani cewa Allah ba ya karbar wani addinin da ba shi ba, Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka - Ya ce:

{وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ}

{Kuma wanda ya nēmi wanin Musulunci ya zama addini, to, bā zā a karba daga gare shi ba. Kuma shi a Lāhira yana daga cikin māsu hasāra} [Aal- Imran: 85].

## BABIN MUSULUNCI

Kuma muna imani cewa wannan addinin shi ne addinin da (Mala'ika) Jibril amintacce ya sauko da shi ga (Annabi) Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, kuma yana da mataakai su ne: Musulunci, da imani, da kyautatawa, kuma kowanne daga cikinsu yana da rukunai. **Daga Umar Dan Khattab, Allah ya yarda da shi ya ce;**

Wata rana muna zaune a wurin Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - yayin da wani mutum ya bullo mana mai tsananin farin tufafi, mai tsananin bakin gashi, ba a ganin alamar tafiya a gare shi, kuma ba wani daga cikinmu da ya san shi, har ya zauna zuwa ga Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi -, sai ya jingina gwiwoyinsa zuwa gwiwoyinsa, ya dora tafukansa a kan cinyoyinsa, sai ya ce: Ya Muhammad, ba ni labari game da musulunci, sai manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya ce: "Muslulunci: shi ne ka shaida babu wani abin bautawa da gaskiya sai Allah, kuma cewa (Annabi) Muhammad manzon Allah ne, ka tsai da sallah, ka ba da zakka, ka azimci Ramadan, ka ziyarci dakin (Allah) idan kana da ikon tafiya zuwa gare shi\*" ya ce: ka yi gaskiya, ya ce: Sai muka yi mamakinsa, yana tambayarsa yana gasgatashi, ya ce: Ka ba ni labari game da imani, ya ce: "Ka ba da gaskiya da Allah, da mala'ikunsa, da littattafansa, da manzanninsa, da ranar lahira, ka ba da gaskiya da kaddara alherinta da sharrinta" ya ce: ka yi gaskiya, ya ce: ka ba ni labari game da kyautayi, ya ce: "Ka bautawa Allah kamar kai kana ganinsa, idan ka kasance ba ka ganinsa, to, shi yana ganinka" Ya ce: ka ba ni labari game da alkiyama, ya ce: Wanda ake tambayar bai fi wanda yake tambayar sani ba". Ya ce: Ka ba ni labarin alamominta, ya ce: "Kuyanga za ta haifi uwargijiyarta, kuma za ka

ga marasa takalma talakawa masu kiwon dabbobi suna gasar tsawaita gidaje" Ya ce: Sannan ya tafi, sai na zauna dan wani lokaci sannan ya ce da ni: "Ya Umar, shin ka san waye mai tambayar?" Na ce: Allah da Manzonsa ne mafi sani, ya ce: "To, lallai Jibrilu ne ya zo muku don ya sanar da ku addininku". (Muslim ne ya fitar da shi (8), da Abu Dawud (4695), da Tirmizi (2610), da Ibnu Majah (63).)

Hakika Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya bayyana rukunan musulunci a cikin wasu Hadisan daban, sai ya ce: "An gina musulunci abisa abubuwa biyar: Shaidawa cewa babu abin bautawa da gaskiya sai Allah, kuma (annabi) Muhammad manzon Allah ne, da tsaida sallah, da bada zakka, da Hajji, da azumin Ramadan". (Bukhari ya fitar da shi (8), da Muslim (16), da Tirmizi (2609), da Nasa'i (5001).) Daga Dalha dan Ubaidullah - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Wani mutum ya zo wurin manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - daga mutanen Najd mai buzuzun kai, ana jin karfin muryarsa, amma ba'a fahimtar abinda yake fada, har ya kusanto, sai ga shi yana tambaya game da musulunci, sai manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Salloli biyar ne a yini da dare" sai ya ce: Shin akwai waninta akaina? ya ce: "A'a sai dai ka yi nafila". Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Da azimin Ramadan". Ya ce; Shin akaina

akwai waninsa? ya ce: "A'a sai dai inaka yi nafila". ya ce: sai manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ambata masa zakka. Ya ce: Shin akaina akwai waninta ? ya ce: "A'a sai dai ka yi nafila". Ya ce: Sai mutumin ya tafi, alhali yana cewa: Na rantse da Allah ba zan kara ba bazan rage ba. manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Ya rabauta in da gaske yake". (Bukhari ne ya fitar da shi (46), da Muslim (11), da Abu Dawud (391), da Nasa'i (458).)

Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{وَمَا أَمْرُو إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ}

{Kuma ba a umarce su da kome ba fãce bauta wa Allah suna māsū tsarkake addinin gare Shi, māsū karkata zuwa ga addinin gaskiya, kuma su tsai da sallah kuma su bāyar da zakka, kuma wannan shi ne addinin waɗanda suke a kan hanyar kwari} [al-Bayyinah: 5]. Kuma Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ}

{Idan suka tuba suka tsaida sallah, suka bada zakka to kubar hanyarsu lallai Allah mai yawan gafara ne Mai yawan jin ai ne} [al-Taubah: 5]. Kuma Allah - tsarki ya tabbatar masa ya daukaka - Ya ce:

{فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ فِي الدِّينِ}

{Sa'an nan idan sun tuba kuma suka tsayar da Sallah kuma suka bada zakka to 'yan'uwanku ne a cikin

**addini}** [al-Taubah: 11]. Kuma Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "An umurce ni da in yaki mutane har sai sun shaida cewa babu abin bautawa da gaskiya sai Allah kuma (Annabi) Muhammadu Manzon Allah ne, su tsaida sallah, su bayar da zakka, idan suka aikata hakan sun tsare jinanensu da dukiyyoinsu daga gareni sai dai da hakkin Musulunci, kuma hisabinsu yana ga Allah". Bukhari ne ya fitar da shi (25), da Muslim (22).)

Daga Abu Musa - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Sun ce: Ya manzon Allah, wane abu ne a musulunci yafi? ya ce: "Wanda musulmi suka kubuta daga harshensa da hannunsa". (Bukhari ya fitar da shi (11), da Muslim (42), da Tirmizi (2504), da Nasa'i (4999).)

Kuma Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Idan bawa ya musulunta sai musuluncinsa ya kyautata, Allah Zai kankare masa dukkanin wani mummuna wanda ya aikata, sai kuma sakayya bayan haka: Kyakkyawa da tamkarta goma har zuwa ninki dari bakwai, mummuna kuma da kwatankwacinta sai dai idan Allah Ya yafe". (Bukhari ne ya fitar da shi - Mu'allaki (41), da Nasa'i (4998).)

## **BABIN IMANI**

Muna imani cewa mataki na biyu daga matakan addini shi ne: Imani, Shi kamar yadda ya zo a cikin amsar annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ga (Malaika) Jibrilu lokacin da ya tambaye shi

game da imani ya ce: To ka bani labari game da imani, ya ce: "Ka bada gaskiya da Allah, da Mala'ikunSA, da littattafanSA, da manzanninSA, da ranar lahira, kuma ka yi imani da kaddara alherinsa da sharrinsa". Ya ce: Ka yi gaskiya... ya ce; Sannan ya tafi sai na zauna wani ɗan lokaci, sannan ya ce da ni: "Ya Umar shin kasan waye mai tambaya?" Na ce; Allah ne da manzonSA mafi sani, ya ce: "To shi Jibrilu ne ya zo muku ya sanar daku addininku". (Muslim ne ya fitar da shi (8), da Abu Dawud (4695), da Tirmizi (2610), da Nasa'i (4990), da Ibnu Majah (63).)

Imani ko da yake annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya fassara shi a cikin Hadisin (Mala'ika) Jibrilu - aminci ya tabbata agare shi - wanda ya gabata da kebantacciyar ma'ana ita ce faɗinsa: "Ka bada gaskiya da Allah, da mala'ikunSA, da littattafanSA, da manzanninSA, da ranar lahira, ka yi imani da kaddara alherinsa da sharrinsa"; saidai yana zuwa kuma da ma'ana mafi gamewa shi ne mai tattaro dukkan alheri, wanda ya kunshi ayyukan zukata da gabbai, Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka - Ya ce:

{إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ \* الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ \* أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ}

{Abin sani kawai, nūminai sū ne waɗanda suke idan an ambaci, Allah, zukātansu su firgita, kuma idan

an karanta äyöyinSa a kansu, su kārã musu waniĩmāni,  
kuma ga Ubangijinsu suke dōgara \*

Wadanda suke tsayar da Sallah, kuma daga abin da  
Muka azūrtā su sunā ciyarwa \*

Wadannan sū ne mūminai da gaskiya. Sunā da  
darajōji a wurin Ubangijinsu, da wata gāfara da arziki  
na karimci} [al-Anfal: 2-4].

Kuma annabi - tsira da amincin Allah su tabbata  
agare shi - ya fassara shi ga jama'ar Abdul-Kais da  
alamomi na zahiri, a cikin ingantaccen Hadisi daga  
Ibnu Abbas - Allah Ya yarda da su - ya ce: Lallai jama'ar  
AbdulKais lokacin da suka zo wa Annabi - tsira da  
amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "wadanne  
mutane ne - ko wadanne jama'a ne?-" suka ce:  
Rabi'ah. ya ce: "Maraba da mutanen ko da jama'ar ba  
tababbbu ba ba kuma masu nadama ba" sai suka ce: Ya  
manzon Allah mu ba zamu iya zuwa gurinka ba sai a  
wata mai alfarma, kuma tsakaninmu da kai akwai  
wannan kabilar daga kafiran Mudar, to ka umarce mu  
da al'amari mai rabewa, wanda zamu bawa wadanda  
ke bayanmu labari da shi, kuma mu shiga aljanna da  
shi.

Kuma suka tambaye shi daga abubuwan sha, sai ya  
umarcesu da abubuwa hudu, kuma ya hanesu daga  
abubuwa hudu: Ya umarce su da imani da Allah Shi  
kadai, ya ce: "Kun san menene imani da Allah Shi  
kadai?" suka ce: Allah da manzonSa ne mafi sani, ya

ce: "Shaidawa babu abin bautawa da gaskiya sai Allah, kuma cewa (annabi) Muhammadu manzon Allah ne, da tsaida sallah, da bada zakka, da azimtar Ramadan, kuma ku bada khumusi daga ganima".

Kuma ya hanesu daga abubuwa haudu: "Daga hantami (wata tukunya ce da ake shafawa mai ana dɔaukar giya a cikinta. al-Nihaya fi garibul-Hadisi, da kwaryar da ake tsimin baure a cikinta dan ya bugar kamar giya, da kwaryar da ake tsimin dabino da shi ya bugar kamar giya, da kuma man gelo, ya ce: Kukiya yesu kuma ku ba wa na bayan ku labari". (Bukhari ne ya fitar da shi (53), da Muslim (17), da Abu Dawud (3692), da Tirmizi (2611) da Nasa'i (5031).)

Kuma Bukhari - Allah Ya yi masa rahama - ya yi babi a cikin "Sahih" na sa a kan wannan, sai ya ce: "Babin al'amuran imani, da faɗin Allah - Maɗaukakin sarki -:

{لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ  
وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَى  
وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى  
الزَّكَاةَ وَالْمُؤْفُونَ بَعْدَهُمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ  
الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ}

{Bai zama addini ba dõmin kun jũyar da fuskõkin ku wajen gabas da yamma, kuma amma addini shi ne ga wanda ya yi ãmãni da Allah da Rãnar Lãhira da malã'iku da Littattafan (sama) da Annabãwa, kuma ya bãyar da dũkiya, akan yana son ta, ga mai zumunta da marãyu da matalauta da ðan hanya da mãsu rõko, kuma a cikin fansar wuya, kuma ya tsayar da Sallah, kuma ya

bāyar da zakka, da māsu cika alkawari idan sun kulla alkawarin da māsu hakuri a cikin tsanani da cūta da lōkacin yāki. Wadannan su ne suka yi gaskiya. Kuma wadannan su ne māsu takawa}. [al-Bakara: 177].

Muna imani cewa imani faɗa ne da aiki da kudircewa, tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "Imani tsagi saba'in- ko sittin- da wani abu ne, mafi falalarsu faɗin: Babu abin bautawa da cancanta sai Allah, mafi kasa kuma kawar da kazanta daga hanya\*. Kunya wani tsagi ce na imani. (Bukhari ne ya fitar da shi (9), da Muslim (35), kuma lafazin nasa ne, da Abu dawud (4676), da Tirmizi (2614), da Nasa'i (5005), da Ibnu Majah (57).)

Kuma muna imani cewa masu imani suna da fifiko a tsakaninsu a cikin ayyukansu, daga Abu Sa'id al-Kudri - Allah Ya yarda da shi - daga Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "'Yan aljanna za su shiga aljanna, kuma 'yan wuta za su shiga wuta, sannan Allah - Maɗaukakin sarki - ya ce: Ku fitar da wanda ya kasance a cikin zuciyar sa akwai kwatankwacin kwayar zarra na imani daga wuta. Sai su fita daga cikinta hakika sun yi baki, sai ajefasu acikin koramar girgije, ko rayuwa - Malik ya yi kokwanto - sai su tsiro kamar yadda kwaya take tsirowa a gefen fadama, shin baka ganin cewa ita tana fita fatsi-fatsi a kanannade?!". Bukhari ne ya fitar da shi (22), da Muslim (184).)

Daga Abu Umama dan Sahlu dan Hanif cewa shi ya ji Abu sa'id al-Kudri - Allah Ya yarda da shi - yana cewa: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Wata rana ina bacci, naga mutane ana bijirosu gare ni, atare da su akwai riguna, daga cikinsu akwai wanda yakai kirji, daga cikinsu akwai kasa da haka, kuma aka bijromin da Umar dan al-Khadfāb, yana da rigar da yake janta". Suka ce: Me ka fassara hakan ya manzon Allah? ya ce: "addini". (Bukhari ne ya fitar da shi (23), da Muslim (2390), da Tirmizi (2285), daga cikinsa daga sashin sahabban annabi, da kuma Nasa'i (5011).)

Muna imani cewa imani yana karuwa kuma yana raguwa, yana karuwa da da'a kuma yana raguwa da sabo, Allah - Madaukakin sarki - Ya ce:

{نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُم بِالْحَقِّ إِنَّهُمْ فِتْنَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى}

{Mu ne ke jëranta maka lābāriinsu da gaskiya. Lalle ne sū, waɗansu samāri ne. Sun yi ĩmāni da Ubangijinsu, kuma Muka kāra musu wata shiriya} [al-Kahf: 13]. Kuma Ya ce:

{وَيَزِدَّكَ اللَّهُ دِينًا آمِنًا آمَنُوا إِيمَانًا}

{Kuma waɗanda suka yi imani su kara imani} [al-Mudathir: 31].

Kuma tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya ce: " Zai fita daga wuta Wanda ya ce: Babu abin bautawa da gaskiya sai Allah, kuma a cikin zuciyars akwai awon kwayar sha'ir na alheri. Zai fita daga wuta

Wanda ya ce: Babu abin bautawa da gaskiya sai Allah, kuma a cikin zuciyars akwai awon kwayar hatsi na alheri.

Zai fita daga wuta Wanda ya ce: Babu abin bautawa da gaskiya sai Allah, kuma a cikin zuciyars akwai awon kwayar dawa na alheri (Bukhari ya fitar da shi (44), da Muslim (193), da Tirmizi (2593).)

Umara dan Abdul-Aziz ya rubuta zuwa Adi dan Adi: "Lallai imani yana da farillai, da shari'u, da iyakoki, da sunnoni, duk wanda ya cika su to ya cika imani, wanda bai cika su ba to bai cika imani ba, idan na rayu zan bayyana muku su har sai kun yi aiki da su, idan na mutu to ni ba mai kwadayi bane akan abokantakarku". (Bukhari ne ya fitar da shi - Mu'allaki - (1/10), da Ibnu Abi Shaibah a cikin al-Musannaf (31084), a kuma acikin al-Imani (135), da Khallal a cikin Sunnah (1553, 1162), da Ibnu Bad'dah a cikin al-Ibanah (1166), da al-Lalka'i a cikin Sharhin Ussulu l'itikadi Ahlussunnah wal jama'ah (1572))

Mu'ammam, da Sufyan al-Sauri, da Malik dan Anas, da Ibnu Juraij, da Sufyanu Ibnu Uyainah sun kasance suna cewa: "Imani fada ne (da baki) da aikatawa, yana karuwa kuma yana raguwa". (al-Ibanah al-Kubra (2/806), da al-Shari'ah na al-Ajurri (2/606).)

Kuma al-Hafiz Abubakar Abdullahi Ibnu Zubair al-Humaidi ya ce: ".. Lallai cewa imani fada ne da aikatawa, yana karuwa kuma yana raguwa, fada ba ta

amfani sai da aikatawa, kuma aikatawa da faɗa ba sa amfani sai da niyya, kuma faɗa da cikawa da niyya ba sa amfani sai da (bin) sunnah". (Usulul Sunnah na al-Humaidi (shafi na 37).)

Al-Khallal ya ce: "Abdul Malik al-Maimuni ya bani labari ya ce: Ya'ala ɗan Ubaid ya faɗa mini sama da shekara sittin: Imani faɗa ne da aikatawa, cewa wanda yake azimi yake sallah yake aikata ayyuka na gari shi ne mafi yawan imani daga wanda yake sata yake zina". (Assunnah, na Abubakar Ibnu al-Khallal (3/590).)

Ibnu Abi Hatim ya ce: "Na tambayi babana da Abu Zur'ata game mazahabobin Ahlus Sunnah a cikin Usulud Dini, da abinda suka riski malamai akansa a dukkanin birane, da abinda suke kudirewa a hakan, sai suka ce; Mun riski malamai a dukkanin birane - Hijaz da Irak, da Sham, da Yaman - ya kasance daga mazahabinsu: Imani faɗa ne (da baki) da aikatawa, yana karuwa kuma yana raguwa". (Sharhu Usulu l'itikadi Ahlussunah wal Jama'ah (1/198), da Akidatus Salaf - Mukaddimatu Ibnu Abi Zaid al-Kirawani ga littafin al-Risalah (shafi na 29).)

Al-Lalka'i ya ce: "Imani faɗa ne (da baki) da aikatawa, da shi ne wasu daga masana fikihi suka ce: Malik Ibnu Anas, da Abdul-Aziz Ibnu Abi Salamah al-Majishun, da Laisu Ibnu Sa'ad, da Auza'i, da Sa'id Ibnu Abdul-Aziz, da Ibnu Juraij, da Sufyanu Ibnu Uyainah, da Fudail Ibnu Iyadh, da Nafi'u ibnu Umar al-Jumahi,

da Muhammad Ibnu Maslamah al-Da'ifi, da Muhammad Ibnu Abdullah Ibnu Amr Ibnu Usman Ibnu Affan, da Musanna Ibnu al-Sabah, da al-Shafi'i, da Abdullahi Ibnu al-Zubair al-Humaidi, da Abu Ibrahim al-Muzani, da Sufyan al-Sauri, da Sharik, da Abubakr Ibnu Ayyash, da Waki'u, da Hammad Ibnu Salamah, da Hammad Ibnu Zaid, da Yahaya Ibnu Sa'id al-kaddan, da Abdullahi Ibnul Mubarak, da Abu Ishak al-Fazari, da al-Nadiru Ibnu Muhammad al-Mirwazi, da al-Nadiru Ibnu Shumail, da Ahmad Ibnu Hanbal, da Ishak Ibnu rahuwaih, da Abu Saur, da Abu Ubaid". (Sharhi Usulul I'tikadi Ahlus Sunnah Wal jama'ah na Imam al-Lakali (4/913).)

Abu Abdulahi Ibnu Abi Zamanin ya fada a cikin littafinsa "Usulus Sunnah": "Babi a cikin cewa imani fada ne (da baki) da aikatawa: Daga faɗin Ahlus Sunnah: Lallai cewa imani tsarkake ibada ne ga Allah da zukata, da shaidawa da harsuna, da aiki da gabɓai, akan kyakkyawar niyyah, da dacewa da sunnah". (Usulus Sunnah (shafi na 207).)

## **BABIN KYAUTATAWA**

Muna imani cewa mataki na uku daga matakan addini shi ne : Kyautatawa, Shi ne kamar yadda ya zo a cikin amsar Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ga (Malaika) Jibril lokacin da ya tambaye shi game da kyautatawa, ya ce: "Ka bautawa Allah kamar kai kana ganinSa, idan kai ba ka ganinSa

to Shi Yana ganinka..." ya ce: Sannan ya tafi sai na zauna wani ɗan lokaci, sannan ya ce da ni: "Ya Umar shin kasan waye mai tambaya?" Na ce: Allah da manzonSa ne mafi sani, ya ce: "To shi ne Jibril ya zo muku ya sanar da ku addininku". (Muslim ne ya fitar da shi (8), da Abu Dawud (4695), da Tirmizi (2610), da Ibnu Majah (63).)

Kuma Allah - sha'aninSa ya ɗaukaka - ya bada labari cewa ma'abota wannan addinin, makomarsu aljanna ce akan banbancin darajojinsu da matakansu - duk ɗaya ne daga cikinsu akwai wanda ya kasance daga ma'abota musulunci, da wanda ya kasance daga ma'abota imani, da wanda ya zama daga ma'abota kyautatawa - sai Allah - sha'aninSa ya buwaya, kuma Ya ɗaukaka - Ya ce:

{وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ إِنَّ اللَّهَ بِعِبَادِهِ لَخَبِيرٌ بَصِيرٌ \* ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ بإِذْنِ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ \* جَنَّاتٌ عَنْ دُونِهَا يُدْخَلُونَ فِيهَا مِنْ أَسْوَرٍ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ \* وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ }

{Kuma abin da Muka yi wahayi zuwa gare ka, daga Littāfi, shi ne gaskiya mai gasgata abunda ya gabace shi lallai Allah mai bada labari ne ga bayinSa kuma Mai gani ne \*

Sannan Mun gādar da Littāfin, ga waɗanda Muka zāba daga bāyinMu, sannan daga cikinsu, akwai mai zālunci ga kansa, kuma daga cikinsu akwai mai tsakaitāwa, kuma daga cikinsu akwai mai tsērēwa da

ayyukan alhëri da iznin Allah. Waccan ita ce falalar (Allah) mai girma \*

Gidäjen Aljannar zamã sunã shigar su. Anã kawãce su a cikinsu, da kawã ta mundäye daga zĩnäriya da lu'ulu'u, kuma tufãfinsu, a cikinsu alharĩni ne \*

Kuma suka ce: "Godiya ta tabbata ga Allah Wanda Ya tafiya da bakin ciki daga gare mu. Lalle Ubangijinmu, hakĩka Mai gafarane, Mai godiya} [Fadĩr: 31-34].

## **BABIN UMARNI DA LAZIMTAR SUNNAH DA KUMA RIKO DA ITA**

Hakĩka ayoyi masu girma da Hadisai maɗaukaka sun zo akan umarni da lazimtar sunnah da kuma riko da ita, da gargadarwa daga sabanin hakan da hani daga rarrabuwa da sabani, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ  
اللَّهَ كَثِيرًا}

{Lalle, abin kōyi mai kyau ya kasance gare ku daga Manzon Allah, ga wanda ya kasance yanã fātan rahamar Allah da Rānar Lāhira, kuma ya ambaci Allah da yawa} [al-Ahzab: 21]. Kuma Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيْعًا لَّسْتُ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ}

{Lallai waɗanda suka rarraba addininsu kuma suka kasance kungiya - kungiya, kai ba ka zama daga garesu

ba a cikin komai} [An'am: 159]. Kuma Allah - Madaukakin sarki - Ya ce:

{شَرَعَ لَكُم مِّنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ}

{Ya sahar'anta muku, game da Addini, abin da ya yi wasiyya da shi ga Nuhu da abin da muka yi wahayi da shi zuwa gare ka, da abin da muka yi wasiyya da shi ga Ibrahim da Musa da Isa cewa ku tsaida addini kada ku rarraba a cikinsa} [al-Shura:13].

Daga Jabir Dan Abdullah - Allah Ya yarda da su - ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Bayan haka, to lallai cewa mafificin zance (shi ne) littafin Allah, kuma mafificiyar shiriya (ita ce) shiriyar (annabi) Muhammad, kuma mafi sharrin al'amura abubuwan da aka farar, dukkanin bidi'a bata ce". (Muslim ne ya fitar dashi (867), da Nasa'i (1578), da Abu Dawud (2954), da Ibnu Majah (45).)

Daga Abu Hurairah - Allah Ya yarda da shi -: Cewa manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Duk al'ummata za su shiga aljanna sai wanda ya ki", suka ce: Ya manzon Allah, waye zai ki? ya ce: "Wanda ya bi ni zai shiga aljanna, wanda ya saba mini hakika ya ki". (Bukhari ne ya fitar da shi (7280).)

Daga Irbad dan sariya - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya yi mana wa'azi wata rana bayan sallar asuba

wa'azi mai kaiwa matuka, wanda idanuwa suka zubar da hawaye daga gare shi, kuma zukata suka ji tsoro daga gare shi, sai wani mutum ya ce: Lallai wannan wa'azin mai ban kwana ne, me zaka yi mana alƙawari da shi ya manzon Allah, ya ce: "Ina muku wasicci da tsoron Allah, da ji da bi, koda bawa ne daga Habasha, domin cewa wanda ya rayu daga cikinku zai ga sabani mai yawa, to na haneku da fararrun al'amura: domin cewa su bata ne, duk wanda ya riski hakan daga cikinku to na umarce shi da sunnata da sunnar halifofina shiryayyu masu shiryarwa, ku yi riko da su da turamen hakora". (Abu Dawuda ya fitar da shi (4607), da Tirmizi (2676), da Ibnu Majah (42), da Ahmad (17416), da al-Darimi (96), kuma hadisin Tirmizi ya inganta shi.)

Bukhari ya ce acikin "Sahih dīn sa", a cikin Kundin Riko da AlKur'ani da Sunnah: Babin koyi da sunnonin manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, da faɗin Allah - tsarki ya tabbar maSa ya daukaka -: {Kuma ka sanyamu jagorori ga masu tsoron Allah} [al-Furkan: 74], ya ce: Jagororin da zamu dinga koyi da waɗanda suka gabace mu, kuma waɗanda ke bayanmu su yi koyi da mu.

Ibnu Aunu ya ce: "Abubuwa uku ina son su ga kaina da kuma 'yan uwa na: Wannan sunnar su santa kuma su yi tambaya game da ita, da al-Kur'ani su nemi

fahimtar sa su yi tambaya game da shi, kuma su bar mutane sai dai da alheri". (Sahih al-Bukhari (8/139).)

## KUNDIN IMANI DA ALLAH

### Kundin a takaice

Muna imani cewa Allah Shi ne na farko, a gabaninSa babu wani abu, kuma Shi ne na karshe a bayanSa babu wani abu, Ya sanar da mu da kanSa cewa Shi ne wanda Ya halicci sammai da kasa, kuma cewa Shi, Shi ne Mamallaki na gaskiya ga sammai da kasa, kuma cewa Shi Yana shigar da dare a cikin yini kuma Yana shigar da yini a cikin dare - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka -, kuma wannan halittar da muke gani mai shaida ce akan cewa Shi ne mai samarwa Mahalicci Shi kadai Yake babu wani Mahalicci tare da Shi.

Kuma Ya ambaci dalilai masu yawa da ba za'a iya sanin yawansu su ba daga ayoyinSa masu shiryarwa cewa Shi ne Mai samarwa Mahalicci ga wannan halittar, kuma Ya tsaida hujja akanmu da abinda muke ganinsa akanmu da kuma abinda muke ganinsa daga gefanmu.

Muna imani da abinda annabawa da manzanni suka yi imani da shi, muna sakankancewa da abinda ya zo da shi na dalilai da hujjoji masu nuni akanSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka -,

Muna imani cewa Allah Shi ne Mahalicci, bai halicci halittarSa dan wasa ba; kai ta kasance halitta ce abar kyautatawa dan manufa mai girma.

Da wanin haka na abinda ya zo da yawa a cikin Alkur'ani mai girma - kamar yadda yake a cikin "Suratul An'am" da "al-Nahl" da wasunsu - na dalilai da ba za su kirgu ba, da shaidun da ba za su lissafu ba, kuma dukkaninsu masu nuni ne akan samuwarSa da RubibiyyarSa, su dalilai ne na hankali, da hujjoji masu girma, wani mutum bai isa ya zo da kwatankwcinsu ba ko kusa da su, su a nau'i'insu masu dacewa ne ga dukkanin halitta, masu isuwa a cikin tsaida hujja akansu, koda kafirai sun yi musu, kuma mabarnata sun ki, shin kafiri yana da wani dalili ne saidai inkari ko musu?!.

Muna imani cewa Allah Shi kadai yake a RubibiyyarSa, kuma cewa Shi ne mahalicci Shi kadai, Shi ne wanda Ya fara halitta, wani bai yi tarayya da Shi a cikinta ba, kuma cewa Allah Yana halitta da umarninSa - tsarki ya tabbatar masa Ya daukaka -, kuma tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka Yana halitta da abinda ya so na sabubba, duk wanda baShi ba to abin halitta ne.

Muna imani cewa Allah Shi ne Ubanngijin kowanne abu ne, kuma Mahaliccinsa Mai jujjuya al'amuransa, Mamallakinsa, Shi ne mai tasarrufi da shi a cikinsa, kuma ba wani abin halitta da ya mallaki jujjuya

al'amarin kansa, ko jujjuya al'amarin waninsa sai abinda Allah Ya ba shi iko akansa.

Muna imani cewa Shi ne Mamallaki na Gaskiya, wanda ba Shi ba to abin mallaka ne, duk wani sarki to mulkinsa batacce ne ko mai gushewa ne ɗan wani lokaci.

Muna imani cewa Allah Shi ne Mai rayawa Mai kashewa, Shi kaɗai Yake tsarki ya tabbatar maSa, kuma Shi ne wanda Ya halicci mutuwa da rayuwa, kuma cewa Shi ne wanda Yake kashe rayuka.

Kuma muna imani cewa Shi ne Mai azirtawa Mai karfi, waninSa ba ya azirtawa, kuma babu isasshe inba Shi ba, muna imani cewa Shi - tsarki ya tabbatar maSa - haƙiƙa Ya kewaye kowanne abu da sani, wani karamin abu ko babba ba zai buya daga saninSa ba, kuma cewa Shi - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka - Masanin gaibu ne da abinda ke bayyane.

Muna imani cewa Shi - Maɗaukakin sarki - haƙiƙa Ya rinjayi kowanne abu a buwaya da hukunci.

Muna imani cewa Ubangiji - sha'aninSa ya ɗaukaka - halitta ta sa ce da umarni, babu wani Ubangiji in ba Shi ba, kuma babu wani Mai shara'antawa in ba Shi ba, Shi ne wanda Ya halicci halitta, kuma Ya shara'anta shari'u, Ya faralanta farillai, Ya bayyana addini, Shi ne mamallakinsu, Shi ne Mai iko Shi kaɗai akan hisabinsu da sakayyarsu.

Muna imani cewa Ubanngiji - sha'aninSa ya daukaka - Mahaliccin bayi ne, kuma Mahaliccin ayyukansu ne.

Muna imani cewa imani da Rubibiyyar Allah kadai, ba ya isar mutum ya zama mumini, wannan imanin ba ya shigar da mai shi aljanna; domin cewa shi bai yi imani cewa Allah Shi ne abin bauta na gaskiya ba, kuma ba'a bautawa kowa sai Allah Shi kadai ba.

Muna imani cewa Allah Shi kadai Yake a cikin UluhiyyarSa, kuma cewa Shi babu wani abin bautawa da gaskiya sai Allah Shi kadai yake ba Shi da abokin tarayya, kuma cewa Shi Shi ne Gaskiya, kuma wanda suke bautawa wani ba Shi ba karya ne, wannan al'amarin mai girma shi ne wanda saboda shi Allah Ya saukar da littattafai, Ya aiko da manzanni, Ya halicci aljanna da wuta, kuma jumhur din malamun al'umma suka haɗu akansa, kuma ɗabi'a ta yi nuni akansa, kuma kubutattun hanukula suka yi shaida a gare shi. Kuma muna sanin sani na yakini cewa tushen Da'awar annabawa ga al'ummatansu shi ne: Da'awarsu a yi bautar Allah Shi kadai, da barin bautar waninSa.

Ibada ta gaskiya ita ce wacce take kasancewa ga Allah Ubangijin talikai, mai dacewa da shiriyar shugaban manzanni; domin cewa bautar dukkan wani abin bauta wanda ba Shi ba to batacciya ce.

Wannan rukunin tabbatacce da tushe mai karfi na addinin Allah - shi ne tabbatar da Uluhiyya ga Allah Shi

kadai da kore bautar wani wanda ba Shi ba - shi ne tauraren tushen addini, da madogarar Da'awar manzanni, kuma ma'anarta shi ne: Kadaita Mahalicci da ayyukan halitta.

A cikin AlKur'ani da yawa Allah Ya ke kafa hujja ga bayi da ayoyin RubibiyarSa wacce take lazimtar bautarSa Shi kadai - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka -.

Muna imani cewa Mahalicci ga wadannan ayoyin na kasantattu masu girma Shi ne Shi kadai - tsarki ya tabbatar maSa -, kamar yadda cewa babu wani mahalicci tare da Shi to ba ya kamata a bautawa waninSa.

Hakika Allah Ya da dalilan daban-daban da Ya kafasu shaidu akan UluhiyyarSa, fayyacewar wacce hujja za ta tsaya da ita, abin da aka kafa hujja ya bayyana baro-baro da shi; dan kada mutane su zama suna da wata hujja akan Allah.

Tabbatar da Ulihiyya ga Allah, tare da shaida manzanci ga Manzo - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - shi ne wanda Allah Ya sanya shi iyaka tsakanin imanin mutum da Allah da kuma kafirci.

Babu makawa tare da imani da Allah, sai kuma da kafircewa Dagutu, da barranta daga shirka da ma'abotansa.

Wannan imanin ba ya isuwa ya kasance a zuciya, kai babu makawa da harshe sai ya furta shi, kuma

imani ba ya tabbata har sai gabbai sun yi aiki da shi, kuma imani yana ban-banta a cikin zuciya a karuwa da raguwa.

Wannan imanin babu makawa bawa ya kasance a cikinsa mai tsarkake ibada ga Allah Ubangijin talikai ne, kuma ya zama mai sakankancewa ba mai kokwanto ba, kuma imaninsa ya zama daga ilimi ne da ikhlasi da karbuwa, da mika wuya da jawuwa da gaskiya a cikin fadarsa da aikinsa da kudircewarsa, tare da so ga wannan addinin, da wanda Ya shar'anta shi, da wanda ya zo da shi, da wanda ya yi addini da shi.

Kamar yadda Allah Ya bayyana hakikanin imani da abinda yake hukuntawa da rukunansa da sharuɗɗansa, to hakika ya warware shubuhohin mushrikai masu tsaurin kai, kuma ya bayyana cewa ba su da wata hujja a cikin shirkarsu; domin cewa waɗannan kishiyoyin halittarsu aka yi jujjuya al'amuransu ake yi ba sa iya halittar komai, kuma ba sa mallakar kwatankwacin kwayar zarra a cikin sammai ko a cikin kasa.

Kuma Allah Ya bayyana cewa waɗannan kishiyoyin waɗanda ake bautawa koma bayan Allah ba sa jin kiran wanda ya kirasu, da sun ji kiran ma ba za su iya amsa musu ba, kuma ranar lahira za su kafirce da shirkarsu kuma za su barranta da su.

Kamar yadda Allah Ya bayyana cewa waɗannan kishiyoyin waɗanda ake bautawa koma bayan Allah ba sa anfanarwa kuma ba sa cutarwa, to ta yaya ake bauta musu koma bayan Allah?!

Kuma Allah Ya bata bautar da ake wa mala'iku, kuma Ya bayyana cewa su - tare da cewa makusanta ne ga Allah - ba zu su yi ceto ba sai bayan ya yi izini, idan haka halin mala'iku ya ke, to ta yaya ake bauta musu koma bayan Allah.

Annabawa da manzanni - aminci ya tabbata agare su - tare da ɗaukakar matsayinsu a duniya da lahira ba sa mallakar amfani ko cuta ga kawunansu, to ta yaya ga wani koma bayansu?!

Muna imani cewa Allah Shi kaɗai Yake a cikin siffofinSa da siffofin cikaSa da ɗaukakarSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka -, kuma cewa Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka - Yana da sunaye kyawawa da siffofi Maɗaukaka, cikakkun hankula suna maSa shaida da hakan, kuma ɗabi'u managarta suna miƙa wuya gareShi da hakan, kuma malaman al'ummar musulunci sun haɗu akan hakan, kai dukkanin sakonnin manzanni sunzo da bayanin siffofin Allah da sunayenSa da ayyukanSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka -, kuma Allah Ya aibata allolin mushrikai da cewa su ba sa ji ba sa gani.

Muna imani cewa kamar yadda ya siffanta kanSa, kuma kamar yadda manzonSa tsira da amincin Allah

su tabbata agare shi ya siffanta Shi da shi, to Shi - tsarki ya tabbatar maSa ya daukaka - babu wani abu tamkarSa Shi Mai ji ne mai gani ne, sai mu tabbatarwa Allah abinda Ya tabbatarwa kanSa da shi ko manzonSa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya tabbatar maSa da shi, mu kore maSa abinda Ya korewa kanSa shi, ko manzonSa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya kore maSa shi, ba tare da kore siffar ba ko kamantawa, ko siffantawa ko canjawa ba.

Muna sani, sani na yakini cewa Ubangijinmu Mai siffantuwa ne da siffofinSa kafin Ya halicci halitta, kuma cewa Shi kololuwar cika ne da daukaka da kyau tun tuntuni har abada; dan Shi ne na farko kuma na karshe, Shi ne na farko babu wani abu kafinSa, kuma na karshe babu wani abu bayanSa, Shi ne na farko da sunayenSa da siffofinSa cika da girma, Shi ne na karshe da sunayenSa da siffofinSa cika da girma.

Muna imani cewa daga siffofin Allah akwai siffofi masu lazimtar zatinSa, kamar rayuwa, da sani, da ji, da gani, da hannu, da yatsu, kuma daga siffofinSa akwai siffofi masu rataye da ganin damarSa, kamar fushi, da yarda, da sauka.

Muna imani cewa Shi ne mai aikata abinda Ya yi nufi, Shi Yana aiki duk lokain da Ya so yadda Ya so, Yana daukaka wanda Ya so, Yana kaskantar da wanda

Ya ga dama, ba mai maida umarninSa, kuma ba mai bibiyar hukuncinSa.

Muna imani cewa siffofin Allah daga cikinsu akwai wanda ya zo kai taye, sai mu siffanta Allah da su akan yadda suka zo kai tsaye, kamar ji, da rayuwa, da gani, da wasunsu. Daga cikinsu kuma akwai wanda ya zo akayyade, sai ya wanzu akan kayyadewarsa, kamar siffanta Shi - tsarki ya tabbatar maSa - da cewa Shi Yana yiwa makiyanSa makirci idan suka yi makirci, Yana mantawa da makiyanSa idan sun manta da Shi.

Daga siffofinSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka -: Sani, da ji, da gani, da rayuwa, da tabbatuwa, da zance, Shi abin siffantawa ne da zance kafin Ya halicci halitta Ya yi magana da su, kuma zancen Ubangijinmu mai rataya ne da ganin damar Sa, a duk lokacin da Ya so zai yi magana. Hakika dalili ya zo game da siffar zance ga Allah a cikin al-Kur'ani ta fuskoki da dama, ya zo cewa Shi Yana magana da bayinSa, Yana sirri Yana kiran wanda Ya so daga cikinsu, zai yi magana da halittu ranar lahira, kuma halittu zasu ji zancen Allah ranar lahira.

Muna imani cewa Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka - hakika Ya sa hijabi daga bayinSa na wani haske, ba za su ganShi a duniya ba, duk da wasu daga annabawanSa sun ji zancenSa lokacin da Ya yi magana da su ta bayan shamaki, kamar yadda Ya yi magana da (annabi) Musa - aminci ya tabbata agare shi -.

Zancen Ubangijinmu ana siffanta Shi da cewa sashinsa ya fi dayan zama sabo, kuma sashinsa ya fi sashi.

Daga zancenSa: AlKur'ani, da dukkanin littattafan Allah wafanda ya saukar ga manzanninSa, kamar litattafan (annabi) Ibrahim da (annabi) Musa - aminci ya tabbata agare su -, da Attaura da Injila, da Zabura dukkaninsu zancen Allah ne, kuma dukkaninsu Allah Ya yi magana da su Jibrilu ya ji su daga gareShi babu wasida (wani a tsakani), kuma Jibrilu ya sauko da su ga annabawan Allah da manzanninSa - aminci ya tabbata agare su -. Attaura ta kebanta da cewa Allah Ya saukar da ita arubuce a alluna - kuma zancen Allah da kalmominSa ba halittarsu aka yi ba, kuma zancen Allah ba halittarSa ba ce, ba ka ganin cewa Shi Ya banbance tsakanin halitta da umarni, zamu banbance tsakanin kalmomin Allah na kasantuwar duniya, da kalmomin Sa na shari'a.

Daga siffofinSa - tsarki ya tabbatar masa Ya daukaka -: Buwaya, da rinjaye, da jabrut, da malakut, da Ji da isa, da girma, da nufi, da ganin dama, da iko, da rahama, wannna rahamar siffa ce daga siffofinSa, ita rabawa ce ga Allah rabawar sifa ga wanda aka siffanta.

Daga siffofinSa: Daukakar rinjaye, da daukakar iko, da daukakar zati, ukun dukkaninsu siffarSa ce masu nuni akan cikaSa, haƙiƙa alKur'ani mai girma da

sunnah maɗaukakiya da hankali da kuma ɗabi'a sun yi nuni akan ɗaukaka ta fuskoki masu yawa, kai dalilai masu nuni akan cewa Allah Yana sama nau'o'i ne masu yawa, karkashin kowane nau'i akwai ɗaiɗaiku masu yawan da ba za su iya iyakantuwa ba.

daga cikin siffofinSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka -: Daidaituwa akan Al'arshi, haƙiƙa Allah Ya ambace shi a gurare bakwai a cikin Alkur'ani.

Daga siffofinSa - tsarki ya tabbatar maSa -: Soyayya. Daga siffofinSa: Yarda. Daga siffofinSa: Kiyayya ga maƙiyanSa; domin cewa su sun ƙi yardarSa, kuma sun ƙi abinda Allah Ya saukarwa manzonSa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -.

Daga siffofinSa: Fushi akan maƙiyanSa da kiyayya: Shi ne kiyayyarSa ga kafirai.

Daga siffofinSa: Makirci ga maƙiyanSa waɗanda suke yi wa masoyanSa makirci. Daga cikinsu: Takaici, shi ne mafi tsananin fushi. Daga siffofinSa: Yaudarar wanda ya yaudareShi, Allah Yana yaudarar munafukan da suke yaudararSa. Daga cikin siffofinSa - Maɗaukaki - cewa Shi Yana izgili ga wanda Yake yi maSa izgili - tsarki ya tabbatar masa Ya ɗaukaka -.

Daga siffofinSa: Dariya, da mamaki, da zuwa ranar lahira dan yanke hukunci tsakanin mutane.

Muna imani da siffar saukowa, kuma cewa Ubangijinmu Yana sauka zuwa saman duniya sauka ta haƙiƙa da ta dace da ɗaukarSa da girmanSa. Shi ba

kamar saukar halittu ba, kai shi kamar sauran siffodin Sa ne, muna imani da su, kuma muna saninsu, ba ma dorawa kanmu sanin yadda suke, ko mu dorawa kanmu dawo da su; kai muna imani dasu kamar yadda manzonmu mai gaskiya abin gasgatawa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya bada labarin da su.

Muna imani da siffar (Ma'iyya) ga Allah Ubangijin talikai, kuma Allah Yana tare da halittarSa. Wannan Ma'iyyar ɗin nau'i biyu ce: Ma'iyya (Tare) kebantacciya, wannan tana kasancewa ne ga masoyan Allah da manzanninSa - aminci ya tabbata agare su - kuma abinda take hukuntata wa shi ne nasara da karfafawa. Da kuma (Tare) Ma'iyya gamammiya tare da halitta gaba ɗayansu, muminsu da kafiransu, abinda take hukuntata wa : Sani, da kewayewa, da iko, da sarauta.

Wannan Ma'iyyar ba ta wajabta sauka ko cakudawa, kuma ba ta kore ɗaukakar Allah - Maɗaukakin sarki -; domin cewa ma'anarta da haɗuwar ma'abota ilimi (shi ne): Sani da kewayewa; wato: Cewa Allah - Maɗaukakin sarki - Yana tare da mu da saninSa da kewayewarSa da kuma ikonSa.

Kuma muna tabbatarwa Allah fuskar da ta dace da ɗaukakarSa da girmanSa, da hannun da ya dace da ɗaukakarSa da cikasSa, haƙika labari game da su ya zo a cikin alKur'ani da sunnah ta fuskoki masu yawa,

hakika ambatan hannu ya zo guda biyu, kuma cewa Allah Yana dunkulesu Yana shinfida su, kuma cewa Ubangiji Yana ninke sammai da su da kasa a cikin damkarSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka -, kuma cewa hannu abin siffantawa ne da cewa shi yana da yatsu, dukkanin wannan yana tabbatar da cewa hannun da siffarsa ta zo a cikin alKur'ani da sunnah hannu ne na hakika wanda ya dace da girmanSa, kada mudorawa kanmu tawilinsu, ko kamantasu, ko canza ayoyin da hadisan da suke nuni akan haka. Daga siffofinSa: Siffar yatsu.

Muna imani da ganin da mumintai za su yi wa Ubangijinsu ranar lahira, wannan yana daga abinda Alkur'ani ya tabbatar ne, kuma hadisai daga manzon mu - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - suka jerantu a zuwa a cikin abinda ya yi wa mumintai bushara da shi cewa su za su ga Ubangijinsu ido da ido ranar lahira.

Kamar yadda Ya siffanta kanSa da siffofin cika da kyau da girma da buwaya da ji da isa, hakika Ya korewa kanSa siffofin tawaya, amma korewa a cikin siffofin bai zama shi ne asali ba a cikin Alkur'ani mai girma da sunnah; domin cewa asali shi ne tabbatar da siffofi, alKur'ani da sunnah a cike suke da bayanin siffofin Allah - Mai girma da daukaka - kamar yadda ya kamata da daukakarSa da girmanSa da cikaSa, Ubangiji - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka idan Ya korewa

kanSa wata sifa kawai Yana koreta ne; dan bayanin cika a kishiyarta, ko dan cewa mutane sun danganta tawaya zuwa ga ma'abocin buwaya da cika, to Ubangiji Ya kore tawayar da aka danganta maSa.

Muna imani cewa Allah - tsarki ya tabbatar masa Ya daukaka - Yana da kyawawan sunaye, kuma cewa sunayenSa sun kai matuka a kyau, babu abinda ya kai su zama mafi kyau, kowanne sunan da aka tsagoshi ga Allah sifa ne gareShi, kuma sunayenSa ba su da adadi.

Kuma Ubangijinmu Ya gargade mu daga ilhadi a cikin sunayenSa, ko musunsu, ko musun ma'anoninsu, ko kore su.

Abin da ya zo a cikin Alkur'ani da Sunnah daga sunayen Allah da siffofinSa sun fi karfin ace wani littafi ya kunshe su, mu muna imani da waɗannan sunayen da siffofin akan nufin Ubangijinmu, da kuma nufin manzonmu - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, kuma muna sanin cewa hakikaninsu mutane ba su san su ba, kuma ba su kewaye da saninsu ba, kuma fahimtarsu ba ta kai garesu ba, kuma bama dorawa kanmu tawilinsu.

## **BABIN IMANI DA SAMUWAR ALLAH**

Muna imani cewa Allah Shi ne farko babu wani abu kafinSa, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ}

{Shi ne Na farko Na karshe, Bayyane, boyayye} [al-Hadid: 3]. Kuma Annabi - tsira da amincin Allah su

tabbata a gare shi - ya ce: "Allah Ya kasance alhali babu wani abu waninSa, Al'arshinSa ya kasance akan ruwa". (Bukhari ne (7418), da Tirmizi (3951).) suka fitar da shi Bukhari ya fitar da shi daga Hadisin Imrana dan Hussain a cikin wata riwayar tasa - kuma: "Allah Ya kasance alhali babu wani abu waninSa, Al'arshinSa ya kasance akan ruwa". (Bukhari ne ya fitar da shi (3191)). Kuma Ya sanar damu kanSa cewa Shi ne wanda Ya halicci sammai da kasa, kuma cewa Shi ne Mamallakin sammai da kasa, kuma cewa Shi Yana shigar da dare a cikin rana, Yana shigar da rana a cikin dare - tsraki ya tabbatar maSa Ya daukaka -, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ \* لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ \* يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ}

{Shĩ ne (Allah) wanda Ya halitta sammai da kasa a cikin wasu kwānuka shida, sannan Ya daidaitu a kan Al'arshi, Yanã sanin abin da ke shiga cikin kasa da abin da ke fita daga gare ta, da abin da ke sauka daga sama da abin da ke hawa cikinta, kuma Shĩ yanã tare da ku duk inda kuka kasance. Kuma Allah Mai gani ne ga abin da kuke aikatāwa \*

Shĩ ne da mulkin sammai da kasa, kuma zuwa gare Shĩ (Allah) kawai ake mayar da al'amura \*

Yanã shigar da dare a cikin yini, kuma Yanã shigar da yini a cikin dare, kuma Shi Masani ne ga abin da yake a cikin kirāza} [al-Hadid: 4-6].

Kuma Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka - Ya karfafa cewa wannan kasantaccen da ake gani mai shaida ne akan cewa Shi ne Mai samarwa , Mahalicci Shi kadai yake, babu wani Mahalicci tare da Shi, Allah Ya ce:

{هَذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ}

{Wannan ita ce halittar Allah. To ku nuna mini, mene ne waɗannan da ba shi ba suka halitta?} [Lukman: 11]?!. Saboda haka ne, haƙiƙa Ya ambaci dalilai masu yawa daga ayoyinSa masu nuni akan cewa Shi, Shi ne Mai samarwa Mahalicci ga wannan kasantacce, Daga cikinsu: Cewa Shi ne Yake fitar da mai rai daga matacce, kuma Yana fitar da matacce daga mai rai. Daga cikinsu: Cewa Shi ne Ya halicci mutane daga turbaya. Daga cikinsu: Cewa Shi Ya halitta mana mataye daga kawunan mu. Daga cikinsu: Sabanin harsuna da launuka a cikin halitta. Daga cikinsu: Baccin bayi da daddare da kuma neman arziƙinsu da rana. Daga cikinsu: Cewa Shi yana sanya walkiya sababi ne dan tsoratarwa da kwaɗaitarwa, kuma cewa Shi Yana saukar da ruwa daga sama. Daga cikinsu: Cewa Shi Ya fari halitta, kamar yadda ya bonSa ya daukaka Ya ce:

يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا  
وَكَذَلِكَ تُخْرَجُونَ \* وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ \*  
وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً  
وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ \* وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ  
وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَالْوَأْنِكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْعَالَمِينَ \* وَمِنْ آيَاتِهِ مَنَامُكُمْ بِاللَّيْلِ  
وَالنَّهَارِ وَابْتِغَاؤُكُمْ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ \* وَمِنْ آيَاتِهِ  
يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيُخْرِجُ بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا  
إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ \* وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ ثُمَّ  
إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِنَ الْأَرْضِ إِذَا أَنْتُمْ تَخْرُجُونَ \* وَلَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ  
وَالْأَرْضِ كُلُّ لَهُ قَانُونٌ \* وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ {

Yanã fitar da mai rai daga matacce kuma Yanã fitar  
da matacce daga mai rai, kuma Yanã rāyar da kasa a  
bāyan mutuwarda. Kuma haka ake fitar da ku \*

Kuma akwai daga āyōyinSa, Ya halitta ku daga  
turbāya, sai gā ku kun zama mutum, kunā wātsuwa \*

Kuma akwai daga āyōyinsa, Ya halitta muku mātan  
aure daga kanku, dōmin ku natsu zuwa gare ta, kuma  
Ya sanya sōyayya da rahama a tsakāninku. Lalle a cikin  
wancan akwai āyōyi ga mutāne māsu yin tunāni \*

Kuma akwai daga āyōyinSa halittar sammai da  
kasā da sābāwar harsunanku, da launukanku. Lalle a  
cikin wannan akwai āyōyi ga māsu ilmi \*

Kuma akwai daga cikin āyōyinSa, barcinku a cikin  
dare da rāna, da nēmanku ga falalarsa. Lalle a cikin  
wannan akwai āyōyi ga mutāne māsu saurārāwa \*

Kuma akwai daga cikin āyōyinSa, Ya nūna muku  
walkiya a kan tsōro da dammāni kuma Ya dinga saukar  
da ruwa daga sama Sa'an nan Ya rāyar da kasā game

da shi a bāyan mutuwarƙa. Lalle a cikin wannan akwai āyōyi ga mutāne māsū hankaltawa \*

Kuma akwai daga āyōyinsa, tsayuwar sama da askā bisa umurninsa, sa'an nan idan Ya kira ku, kira ɗaya, daga kasā, sai gā ku kunā fita \*

Kuma wanda ke cikin sammai da kasā Nāsa ne shi kaɗai. Dukansu māsū tawāli'u ne a gare Shi \*

Kuma Shi ne wanda Yake fara yin halitta sa'annan Ya dawo da ita, kuma (dawowar) tafi sauki a gare Shi} [al-Rum: 19-27].

Daga hakan - kuma: Cewa Shi Ya tsaida hujja akan halitta da cewa Shi ne Ya haliccesu daga rai ɗaya, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{خَلَقَكُمْ مِّنْ نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَأَنزَلَ لَكُم مِّنَ الْأَنْعَامِ ثَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ يَخْلُقُكُمْ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِّن بَعْدِ خَلْقٍ فِي ظُلُمَاتٍ ثَلَاثٍ ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَالَّذِينَ تَصْرِفُونَ}

{Yā halitta ku daga rai guda, sa'an nan Ya sanya ma'auranta daga gare shi. Kuma ya saukar muku daga dabbōbin gida nau'i takwas, Yanā halitta ku a cikin cikunna uwayenku, halitta a bāyan wata halitta, a cikin duffai uku. Wannan shī ne Allah Ubangijinku. Mulki a gare shi yake. Bābu abin bautāwa fāce Shi. To, yāya ake karkatar da ku?} [al-Zumar: 6]. Sai Ya ambaci fara halitta, kuma cewa dabbobin ni'ima dukkaninsu ababen halitta ne gare Shi - tsarki ya tabbatar maSa -, sannan Ya tsaida hujja akanmu da cewa Shi ne Ya

haliccemu a cikin mahaifa a cikin duffai, kuma cewa waninSa ba ya iya halittar maniyyi a matsayin mutum.

A ayoyin da suka gabata sai Ya ambaci dalili daga mafi girman dalilai akan samuwarSa - shi ne halittarSa ga sammai da kasa da abinda ke cikinsu da abinda ke samansu.

Daga hakan - kuma: Cewa Shi Ya tsaida hujja akan halitta da dalilin kulawarSa da su da abinda suke samunsa a cikin rayukansu da zuriyarsu, shi ne cewa shi Ya fitar da su daga cikkunan iyayensu ba sa sanin komai, kuma Ya alkawartan da su har halittarsu da iliminsu suka cika, Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَاللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ  
وَالْأَفْئِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ}

{Kuma Allah ne Ya fitar da ku daga cikunan iyāyenku, ba da kunā sanin kōme ba, kuma Ya sanya muku ji da gannai da zukāta, tsammāninku zā ku gōde} [al-Nahl: 78]. Kamar yadda Ya samar da kowane abu Ya kuma tanade shi, to haḳiḳa Ya shiryar da dukkanin halittarSa ga abinda ke cikinsa na gyaruwarsu, Maɗaukakin sarki Ya ce Yana Mai bada labari game da Fir'auna cewa shi ya ce:

{قَالَ فَمَنْ رَبُّكُمَا يَا مُوسَى}

{Ya ce: "To, wāne ne Ubangijinku? Ya Mūsā!} [Daha: 49]. Sai amsar Ubangiji ta zama:

{قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى}

{Ya ce: "Ubangijinmu Shi ne wanda Ya bai wa dukan kōme halittarsa, sa'an nan Ya shiryar} [Daha: 50].

Muna imani cewa Shi - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka - Ya mikar da kasa, Ya sanya duwatsu tabbatattu a cikinta, Ya tsirar da kowanne abu a abin aunawa a cikinsu da sikeli. To aunawa abin gani a cikinsu akwai mafi alherin mai shaida akan cewa Sh, Shi ne Mai samarwa, kamar yadda cewa saukar da ruwa akan keɓantacciyar siffa mutane ba za su iya saukar da shi ba, ko su taskance abinda ya sauka daga ruwa, to wannan mai shaida ne akan cewa Mai samarwa Shi ne Allah Daya Mai rinjayarwa, Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَالْأَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَالْأَعْيُنَ فِيهَا رَوَّاسِي وَأَنْبِئْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَّوْزُون \* وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ وَمَنْ لَسْتُمْ لَهُ بِرَازِقِينَ \* وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنْزِلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُوم \* وَأَرْسَلْنَا الرِّيَّاحَ لَوَاقِحَ فَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَسْقَيْنَاكُمُوهُ وَمَا أَنْتُمْ لَهُ بِخَازِنِينَ}

{Kuma kasa Mun mīkē ta kuma Mun jēfa duwātsu tabbatattu a cikinta kuma Mun tsirar a cikinta, daga dukan abu wanda ake aunāwa da sikēli \*

Kuma Muka sanyā muku, a cikinta, abūbuwan rāyuwā da wanda ba ku zamā māsu ciyarwa gare shi ba \*

Kuma bābu wani abu fāce a wurinMu, akwai taskōkīnsa kuma ba Mu saukar da shi ba fāce kan gwargwado sananne \*

Kuma Muka aika iskōki māsū barbarar jūna sa'an nan Muka saukar da ruwa daga sama, sa'an nan Muka shāyar da ku shi, kuma ba ku zama māsū taskacēwa a gare shi ba} [al-Hijr: 19-22].

Muna imani da abinda annabawa da manzanni suka yi imani da shi, kuma muna sakankancewa da abinda suka zo da shi na dalilai da hujjoji masu nuni akanSa - tsarki ya tabbatar maSa -, kamar yadda Allah Ya bada labarin cewa (annabi) Ibrahim - aminci ya tabbata agare shi - Ya kafawa Namaruzu hujja da cewa Allah Yana zuwa da rana daga gabas waninSa kuwa ba zai iya zuwa da ita daga yamma ba, Maɗaukakin sarki Ya ce:

{قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أَحْيِي وَأُمِيتُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ}

{{(Annabi) Ibrahim ya ce Ubangijina Shi ne wanda Yake rayawa kuma Yake kashewa, ya ce to ni ina rayawa ina kashewa, (annabi) Ibrahim ya ce to Allah Ya na zuwa da rana daga gabas to kai ka zo da ita daga yamma} [al-Bakara: 258].

Haka kuma (Annabi) Ibrahim -amincin Allah ya tabbata a gare shi ya kafawa mutanensa hujja cewa; Allah Shi ne wanda Ya shirya da shi, kuma Ya ciyar da shi, kuma ya shayar da shi, idan ya yi rashin lafiya Ya warkar da shi, kuma Shi ne wanda Yake kashe shi kuma Yake raya shi, sai ya ce: kamar yadda Allah Ya bada labari game da shi:

{الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ \* وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ \* وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ \* وَالَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ} [الشعراء: 78-81]،

{Wanda Ya halitta ni, sa'an nan Yanā shiryar da ni

\*

"Kuma Wanda Yake Shī ne Yake ciyar da ni, kuma Yanā shāyar da ni \*

Kuma idan na yi rashin lafiya, to, Shī ne Yake warkar da ni \*

Kuma wanda Yake matar da ni, sa'an nan Ya rāyar da ni}

[al-Shu'araa: 78-81]. Kuma Allah - Madaukakin sarki - Ya bada labarin (Annabi) Musa cewa shi ya yi jayayya da Fir'auna yana mai cewa masa: Ubangijinsa Shi ne:

{الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى}

[Wanda Ya bawa kowanne abu halittarsa sannan kuma Ya shiryar} [Daha: 50]. Ya zo a cikin Alkur'ani cewa Allah Ya tsarkake kanSa daga dukkanin tawaya, kuma Ya sanar da mu kanSa, sai tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka Ya ce:

{سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى \* الَّذِي خَلَقَ فَسَوَّى \* وَالَّذِي قَدَّرَ فَهَدَى}

{Ka tsarkake sūnan Ubangijinka Mafi daukaka \*

Wanda Yā yi halitta sannan nan Ya daidaita abin halittar \*

Kuma Wanda Ya kaddara (abin da Ya so) sannan Ya shiryar, (da mutum ga hanyar alhēri da ta sharri)). [al'Aala: 1-3].

Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka - Ya kafa hujja akan cewa Shi ne Mai halittawa Mai samar da wannan kasantaccen kuma babu wani Mahalicci waninSa - da cewa Shi ne wanda Ya tsirar da gonakai masu kyau, kuma mutane ba za su iya tsiro da bishiya ba. Kamar yadda Ya kafa hujja akan cewa Shi Ya sanya kasa matabbaciya, kuma Ya sanya koramai da duwatsu matabbata a cikinta, sannan Ya sanya makariya tsakanin koguna biyu; dan kada wannan ya cakuda da wannan. Kuma cewa Shi ne kadai wanda Yake amsawa mai bukata idan ya kira Shi - koda ya kasance ba Musulmi ba ne - kuma cewa Shi ne wanda Yake shiryar da mutane a duffan tudu da kogi, kuma cewa Shi ne wanda Yake aiko da iska tana mai bushara kafin saukar ruwa, kuma cewa Shi ne wanda Yake azirta mu, babu wani mai azirtawa waninSa, kuma babu wani Ubangiji wanda ba Shi ba babu wani Mahalicci waninSa, Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka - Ya ce:

{أَمَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا بِهِ حَدَائِقَ ذَاتَ  
بَهْجَةٍ مَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُنْبِتُوا شَجَرَهَا أَلَيْسَ اللَّهُ بِلَهُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُونَ \* أَمَّنْ جَعَلَ  
الْأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلَالَهَا أَنْهَارًا وَجَعَلَ لَهَا رَوَاسِيًا وَجَعَلَ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ  
حَاجِزًا أَلَيْسَ اللَّهُ بِلَهُمْ أَكْثَرُ هُمْ لَا يَعْلَمُونَ \* أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ  
وَيَكْثِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ أَلَيْسَ اللَّهُ بِقَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ \* أَمَّنْ  
يَهْدِيكُمْ فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَنْ يُرْسِلِ الرِّيَّاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ أَلَيْسَ اللَّهُ  
تَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ \* أَمَّنْ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَمَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ  
وَالْأَرْضِ أَلَيْسَ اللَّهُ بِقَلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ}

Kõ wãne ne Ya halitta sammai da kasa kuma Ya saukar muku, daga, sama, wani ruwa, Muka tsirar, game da shi, gônaki mãsu sha'awa, ba ya kasancẽwa gare ku, ku tsirar da itãcensu? Shin, akwai abin bautãwa tãre da Allah? Ã'a, sũ mutãne ne suna daidaitãwa (Allah da wani) \*

Kõ kuwa wãne ne Ya sanya kasa tabbatacciya, kuma Ya sanya kõguna a tsakãninta kuma Ya sanya mata manyan duwãtsu tabatattu, kuma Ya sanya wani shãmaki a tsakãnin tẽkuna biyu? Shin akwai wani abin bautãwa tãre da Allah. Ã'a, mafi yawansu ba su sanĩ ba \*

Kõ wãne ne yake amsawa mabukaci, kuma yake yaye damuwa, kuma ya sanya ku mamãyan kasa? Shin akwai wani abin bautawa tãre da Allah? Kaɗan kwarai kuke yin tunãni \*

Kõ wãne ne yake shiryarwa a cikin duffan kasa da tẽku, kuma wãne ne Yake aikõwar iskõki dõmin bãyar da bushãra a gaba ga rahamarSa? Ashe akwai wani abin bautãwa tãre da Allah? tsarki yã tabbata ga Allah daga barin abin da suke shirki da Shi \*

Kõ wãne ne yake fãra halitta sannan kuma ya mayar da ita, kuma Wãne ne Ya azurta ku daga sama da kasa? Ashe, akwai wani abin bautãwa tãre da Allah? Ka ce: "Ku kãwo daĩlinku idan kun kasance mãsu gaskiya} [al-Naml: 60-64].

Allah - Maɗaukaki kuma sunayenSa sun tsarkaka Ya  
ce:

{وَهُوَ الَّذِي مَدَّ الْأَرْضَ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْهَارًا وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ جَعَلَ فِيهَا  
رُوحَيْنِ اثْنَيْنِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ \* وَفِي  
الْأَرْضِ قَطْعٌ مُّتَجَاوِرَاتٌ وَجَنَّاتٌ مِنْ أَعْنَابٍ وَزُرُوعٌ وَخَيْلٌ صُنُوفٌ وَغَيْرُ  
صُنُوفٍ يُسْقَى بِمَاءٍ وَاحِدٍ وَنُفُضِلُ بَعْضُهَا عَلَى الْآخَرِ إِنَّ فِي ذَلِكَ  
لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ}

{Kuma shĩ, ne wanda Ya shimfida kasa, kuma Ya  
sanya duwātsu da kōguna a cikinta, kuma daga dukan  
'ya'yan itāce Ya sanya ma'aura biyu cikinsu. Yanā  
sanya dare ya rufe yini. Lalle ne a cikin wancan, haķĩka  
akwai āyōyi ga mutāne waɗanda suke yin tunāni \*

Kuma a cikin kasa akwai yankuna māsu  
makwabtaka, da gōnaki na inabōbi da shūka da  
dabīnai iri guda, da waɗanda bā iri guda ba, anā shayar  
da su da ruwa guda. Kuma Munā fifita sāshensa a kan  
sāshe a wajen ci. Lalle ne a cikin wancan akwai āyōyi  
ga mutane waɗanda suke hankalta} [al-Ra'ad: 3-4].  
Sai Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka - Ya  
tabbatar da cewa Shi ne kaɗai wanda Ya miƙar da  
kasa, kuma Ya halicci daga kowanne bishiyoyi da  
'ya'yan itatuwa jinsi bibiyu, kuma cewa Shi ne kaɗai  
wanda Yake rufe dare da rana. Kuma Ya kafa hujja  
akan hakan da cewa yanki na kasa mai maƙotaka suna  
fitar da 'ya'yan marmari masu kamanceceniya da juna  
da waɗanda ba sa kamanceceniya da juna, alhali su  
ana shayar da su da ruwa ɗaya, tsarki ya tabbatarwa

Allah wanda babu wani Ubangiji waninSa, kuma babu wani Mahalicci wanda baShi ba.

Kuma Ya bayyana cewa duwatsu - tare da taurinsu - a cikinsu akwai kayatacciyar halitta, a binda yake nuni akan kayatarwar Mahalicci, sai Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بَيَضٌ وَحُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا وَعَرَايِبُ سُودٌ}

{Daga duwatsu akwai hanyoyi farare da jajaye mabanbantan launuka da bakake kirin} [Fadīr: 27].

Daga hakan abinda Maɗaukakin sarki Ya bayyana shi garemu na cewa Shi ne wanda Ya halicci waɗannan duniyoyin gaba ɗayansu, kuma Ya sawwake su ga mutum, daga hakan jiragen ruwa suna tafiya a cikin kogi, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{اللَّهُ الَّذِي سَخَّرَ لَكُمُ الْبَحْرَ لِتَجْرِيَ الْفُلُكُ فِيهِ بِأَمْرِهِ وَلِتَسَبِّحُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ \* وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِنْهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ}

{Allah ne wanda Ya hõre muku tẽku dõmin jirgi ya gudãna a cikinta da umurninSa, kuma dõmin ku nẽma daga falalarSa, kuma tsammãninku zã ku gõde \*}

Kuma Ya hõre muku abin da ke a cikin sammai da abin da ke a cikin kasa, gabã ɗaya daga gare Shi yake. Lalle ne, a cikin wancan, haƙĩƙa, akwai ãyõyi ga mutãne waɗanda ke yin tunãni} [al-Jathiya: 12-13].

Kuma tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka Ya nuna mana samuwarSa da cewa Ya sanya mana abin hawa da tufa da abubuwan ci da abubuwan sha daga

wadannan dabbobin ni'imar, kuma cewa Shi ne Yake rike tsuntsaye a sararin samaniya, Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka - Ya ce:

{الَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ مُسَخَّرَاتٍ فِي جَوِّ السَّمَاءِ مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا اللَّهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ \* وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّن بُيُوتِكُمْ سَكَنًا وَجَعَلَ لَكُم مِّن جُلُودِ الْأَنْعَامِ بُيُوتًا تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ إِقَامَتِكُمْ وَمِنْ أَصْوَابِهَا وَأَوْبَارُهَا وَأَشْعَارُهَا أَثْنَاوًا وَمَتَاعًا إِلَى حِينٍ \* وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّمَّا خَلَقَ ظِلَالًا وَجَعَلَ لَكُم مِّنَ الْجِبَالِ أَكْنَانًا وَجَعَلَ لَكُم سَرَائِلَ تَقِيكُمْ الْحَرَّ وَالسَّرَّاءِ لِكُمْ بِأَسْكُنُمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْلِمُونَ}

{Shin ba su ga tsuntsāye ba sunā hōrarru cikin sararin sama bābu abin da yake rike su fāce Allah? Lalle ne a cikin wancan hakīka, akwai āyōyi ga mutāne wadanda suke yin īmāni \*

Kuma Allah ne Ya sanya muku daga gidajenku wurin natsuwa, kuma Ya sanya muku daga fatun dabbōbin ni'ima wasu gidāje kunā daukar su da sauki a ranar tafiyarku da rānar zamanku, kuma daga sūfinsu da gāshinsu da gēzarsu (Allah) Ya sanya muku kāyan dāki da na jin dādī zuwa ga wani lōkaci \*

Kuma Allah ne Ya sanyā muku inuwa daga abin da Ya halitta, kuma Ya sanyā muku dākuna daga duwātsu, kuma Ya sanyā muku wadansu riguna sunā tsare muku zāfi, da wadansu rīguna sunā tsare muku makāminku. Kamar wancan ne (Allah) Yake cika ni'imarSa a kanku, tsammānin ku, kuna sallamawa} [al-Nahl: 79-81]. Dukkanin wadannan dalilan masu shaida ne akan samuwarSa da RububiyyarSa, waye wanda Ya samar

da su sai Shi, tsarki ya tabbatar maSa?! Babu mai samarwa waninSa, kuma babu wani Ubangiji waninSa.

Kuma Ya tsayar mana da wani mai shaida mai girma da yake maimaituwa a kowacce rana, Yana shaida akan samuwarSa da RububiyyarSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka -; shi ne: CewaShi Ya tsaga asuba, kuma Ya tsaga kwaya da kwalfar gurtsu, tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka ya ce:

{إِنَّ اللَّهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَى يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَمُخْرِجُ الْمَيِّتِ مِنَ الْحَيِّ  
ذَلِكُمْ اللَّهُ فَأَنَّى تُؤْفَكُونَ \* فَالِقُ الْإِصْبَاحِ وَجَعَلَ اللَّيْلَ سَكَنًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ  
حُسْبَانًا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ}

{Lalle ne, Allah ne Mai tsāgewar kwāyar hatsi da kwalfar gurtsu. Yanā fitar da mai rai daga mamaci, kuma (Shi) Mai fitar da mamaci ne daga mai rai, wannan ne Allah. To, yāya ake karkatar da ku \*

Mai tsāgēwar sāfiya, kuma Ya sanya dare mai natsuwa, kuma da rāna da watā a bisa lissāfi. wannan ne kaddarāwar Mabuwayi Masani} [al-An'am: 95-96].

Kamar yadda Ya sanya rana da wata ayoyi biyu, Ya sanya dare da rana ayoyi biyu masu nuni akan samuwarSa da RububiyyarSa, Maḍaukakin sarki ya ce:

{وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ آيَاتَيْنِ فَمَحَوْنَا آيَةَ اللَّيْلِ وَجَعَلْنَا آيَةَ النَّهَارِ مُبْصِرَةً}

{Mun sanya dare da rana ayoyi biyu sai muka shafe ayar dare kuma muka sanya ayar rana mai gani} [al-Isra'a: 12].

Allah - Maḍaukkain sarki - Ya bayyana cewa yadda ya sanya kogi (ruwa) mai daɗi komai zartsi, kuma

nama yana sabo, dakayan ado - dalili ne akan samuwarSa, tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka Ya ce;

{وَهُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى الْفُلْكَ مَوَاجِرَ فِيهِ}

{Kuma Shī ne Ya hōrē tēku dōmin ku ci wani nama sãbō daga gare shi, kuma kunã fitarwa, daga gare shi, kawã wadda kuke yin ado da ita. Kuma kuna ganin jirãge sunã yankan ruwa a cikinsa kuma dōmin ku yi nēman (fatauci) daga falalarSa. Kuma mai yiwuwa ne kuna gōdēwa} [al-Nahl: 14]. Allah - Madaukakin sarki - Ya ce:

{وَهُوَ الَّذِي مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ هَذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ وَهَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا وَجِزًّا مَّحْجُورًا}

{Kuma shī ne Ya gauraya tēkuna biyu, wannan mai dādi, mai saukin haɗiya, kuma wannan gishiri gurbatacce, kuma Ya sanya wani shāmaki a tsakāninsu da kāriya mai shāmakacēwa} [al-Furkan: 53].

Hakika Allah - Madaukakin sarki - Ya bayyana cewa hankula suna riskar cewa ba zai yi wu a sami wannan kasantaccen ba, ba tare da Mai samarwa ba, sai tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka Ya ce:

{وَهُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ وَلَهُ اخْتِلَافُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ}

{Shi ne wanda Yake rayawa Yake kashewa, kuma sabanin dare da rana na gareShi, shin bakwa hankalta ba} [al-Mua'Munun: 80]. Allah - Madaukakin sarki - Ya ce:

{قَالَ أَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكُمْ شَيْئًا وَلَا يَضُرُّكُمْ \* أَفِ لَكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ}

{Ya ce: "Shin to, kunã bautã wa abin da, bã ya, amfãnin ku da Kõme kuma bã ya cūtar da ku baicin Allah \*}

"Tir da ku, kuma da abin da kuke bauta wa, baicin Allah! Shin to, bã ku hankalta} [al-Anbiya: 66-67]. Shin ka ga mafi girma daga waɗannan dalilan masu nunarwa akan samuwarSa da RububiyyarSa - tsarki ya tabbatar masa Ya ɗaukaka -?!

Kuma Allah ya yi inkari akan wanda ya danganta halitta zuwa waninSa, kuma Ya tambayesu tambaya ta kure da inkari: Shin an haliccesu ne daga babu? Ko kuma su ne suka halicci kawunansu, kuma suka halicci sammai da kasa? Ko kuma akwai taskokin Allah a wurinsu ne? ko kuma su ne masu karfin iko? Allah Ya ce:

{أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ \* أَمْ خَلَقُوا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُوقِنُونَ \* أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ أَمْ هُمُ الْمُصْطَفُونَ}

{Shin, an halitta su ne bã daga kõme ba, kõ kuwa sũ ne mãsu yin halitta \*}

Shin, sun halitta sammai da kasa ne? Ā'a ba su dai yi ĩmãnin yakĩni ba \*

Shin, taskõkin Ubangijinka, sunã a wurinsu ne? Kõ kuwa sũ ne mãsu rinjãya?} [al-Dur: 35-37]. Wannan ayar tana daga mafi girman ayoyi masu nuni akan samuwar Mahalicci; saboda haka ya tabbata cewa

Jubairu Dan Mud'im ya ce: Na ji Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - yana karanta Dur a magariba, lokacin da yakai wannan ayar:

{أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ \* أَمْ خَلَقُوا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُوقِنُونَ \* أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَبِّكَ أَمْ هُمُ الْمُصِيطِرُونَ}

{Shin, an halitta su ne bã daga kōme ba, kō kuwa sū ne māsū yin halitta \*}

Shin, sun halitta sammai da kasa ne? Ā'a ba su dai yi ĩmānin yakīni ba \*

Shin, taskōkin Ubangijinka, sunā a wurinsu ne? Kō kuwa sū ne māsū rinjāya?} Ya ce: "Zuciyata ta kusa ta tashi". (Bukhari ne ya fitar da shi (4854), da Muslim (463), da Abu Dawud (811), da Nasa'i (987), da Ibnu Majah (832).) Jin Jubairu - Allah Ya yarda da shi - ya kasance ga wannan ayar kafin ya musulunta ne, sai ya bayyana cewa su ababen halitta ne ababen raino ne ababen rinjaye ne, tsarki ya tabbatarwa Allah daga abinda suke siffantawa.

Allah - Madaukakin sarki - Ya ce:

{مَا أَشْهَدْتُهُمْ خَلْقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَا خَلَقَ أَنْفُسَهُمْ وَمَا كُنْتُ مُتَّخِذَ الْمُضِلِّينَ عَصَدًا}

{Ban shaida musu halittar sammai da kasa ba, kuma ban (shaida musu) halittar rāyukansu ba kuma ban kasance mai rikon māsū batarwa (da wani) su zama mataimaka ba} [al-Kahf: 51]. Idan mutum ya jahilci halittar sammai ya jahilci halittar kansa, to

tayaya yake inkarin mahaliccinsa kuma wanda ya samar da shi?

Muna imani cewa Allah bai halicci halittarSa dan wasa ba; kai halitta ce da aka kyautatata dan manufa babba, Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَآعِبِينَ \* لَوْ أَرَدْنَا أَنْ نَتَّخِذَ لَهَوًا  
لَاتَّخَذْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا إِنْ كُنَّا فَاعِلِينَ}

{Kuma ba Mu halitta sama da kasa da abin da ke a tsakāninsu Muna Māsu wāsā ba \*

Da Mun yi nufin Mu riki wani abin wāsa dā Mun rike shi daga gunMu, idan Mun kasance māsu aikatāwa} [al-Anbiya: 16-17].

Kuma Ya yi wa Nasara martani akan da'awarsu cewa Masihu Allah ne mahalicci, kuma ubangiji ne mai jujjuya wannan halittar.

Kuma Ya bayyana cewa Allah wani abu ba ya buya gareShi a kasa ko a cikin sama, kuma cewa Shi ne wanda Yake suranta mutum a cikin mahaifu, daga cikin waɗanda Allah Ya halicce shi kuma Ya suranta shi a cikin mahaifa: Masihu - aminci ya tabbata agare shi -, sai Allah - Maɗaukakain sarki - Ya ce;

{إِنَّ اللَّهَ لَا يَخْفَىٰ عَلَيْهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ \* هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ}

{Lalle ne, Allah bābu wani abin da ke bōyuwa gare Shi a cikin kasa, kuma bābu a cikin sama \*

Shi ne wanda Yake suranta ku a cikin mahaifu yadda Yake so. Bābu abin bautāwa fāce Shi Mabuwāyi,

**Mai hikima}** [Aal- Imran: 5-6]. Da ma wanin haka na abinda ya zo da yawa a cikin Alkur'ani mai girma - kamar yadda ya zo a cikin "Suratul An'am" da "al-Nahl" da wasunsu - daga dalilan da ba za su kirgu ba, da shaidun da ba za su takaitu ba, kuma dukkaninsu masu nuni ne akan samuwarSa da RubibiyyarSa.

## **BABIN IMANI DA RUBUBIYYAR ALLAH.**

### **(Kadaita Allah a ayyukan Sa).**

Muna imani cewa Allah Shi kadai yake a cikin RububiyyarSa, kuma Shi ne Mahalicci Shi kadai, Shi ne wanda Ya fara halitta, babu wani da ya yi tarayya da shi a cikin halittarsa, Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce;

{اللَّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ}

{Allah ne ke fāra yin halitta, sannan Ya sāke ta sa'an nan zuwa gare Shi ake mayar da ku} [al-Rum: 11]. Tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka Ya ce:

{قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ قُلِ اللَّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ فَأَنَّى تُؤْفَكُونَ}

{Ka ce: "Shin, daga abūbuwan shirkarku akwai wanda yake fāra halitta, sa'an nan kuma ya mayar da ita?" Ka ce: "Allah ne Yake fāra halitta, sa'an nan kuma Ya mayar da ita. To, yāyā akejūyar da ku?} [Yunus: 34].

Kuma cewa Allah Yana halitta da umarninSa - tsarki ya tabbatar maSa -, Maɗaukakin sarki Ya ce:

{إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ}

{UmurninSa idan Yā yi nufin wani abu sai Ya ce masa kawai, "Ka kasance," sai yana kasancewa (kamar yadda Yake nufi)} [Y. Š: 82]. Tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka Yana halittar abinda Ya so na sabubba, Allah - tsarki ya tabbatar masa - Ya ce:

{فَأَخْرَجْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِّن نَّبَاتٍ شَتَّى}

{Sai muka fitar da shi biyu-biyu daga tsirrai mabanbanta} [Daha: 53]. Allah - Maɗaukaki - Ya ce:

{وَمِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ جَعَلَ فِيهَا رَوْحَيْنِ اثْنَيْنِ}

{Daga dukkanin 'ya'yan itatuwa Ya sanya biyu-biyu} [al-Ra'ad: 3]. Allah - Maaaukakin sarki - Ya ce:

{وَمِن كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا رَوْحَيْنِ لَّعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ}

{Kuma daga kōme Mun halitta nau'ibiyu, watakila zā ku yi tunāni} [al-Zariyat: 49].

Kuma tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka Ya bada labarin cewa Shi ne Ya halicci kowanne abu, dukkanin wanda baShi ba to Shi abin halitta ne, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ}

{Allah ne Mai halitta dukan kōme, kuma Shī ne Wakīli a kan kōme} [al-Zumar: 62].

Muna imani cewa Allah Shi ne Ubangijin kowanne abu kuma MahaliccinSa Mai jujjuyaShi, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ \* الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَّكُمْ}

{Yā ku mutāne! Ku bauta wa Ubangjinku, Wanda Ya halicce ku, kũ da waɗanda suke daga gabāninku, tsammāninku ku kāre kanku \*}

Shi ne wanda Ya sanya muku kasa shinfida sama kuma gini, kuma Ya saukar da ruwa daga sama sai Ya fitar da shi wani arziki gareku daga 'ya'yan itatuwa} [al-Bakara: 21-22]. Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ}

{Lallai Ubangijinku Shi ne Allah wanda Ya halicci sammai da kasa a cikin kwana shida sannan Ya daidaita akan Al'arshi} [Yunus: 3]. To Shi - tsarki ya tabbatar masa Ya ɗaukaka - Mahaliccin sammai da kasane kuma Mamallakinsu, Shi ne Mai tasarrufi a cikinsu, Allah - sha'aninSa ya ɗaukaka - Ya ce:

{لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ}

{Shĩ ke da mabũɗan sammai da kasā. Kuma waɗanda suka kāfirta da āyōyin Allah, waɗannan sũ ne masu hasāra} [al-Zumar: 63]. Wani abin halitta ba ya mallakar jujjuya al'amarin kansa ko jujjuya al'amarin waninSa sai abinda Allah Ya ba shi iko akansa, ba mala'iku ba, ba annabawa ba - aminci ya tabbata garesu, бага waliyyai ba , ba za su iya tasarrufi a cikin kasantacce ba ko jawo amfani ko tunkude cuta, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{قُلْ ادْعُوا الَّذِينَ رَعَيْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ مِنْقَالِ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِنْ شِرْكَ وَمَا لَهُ مِنْهُمْ مِنْ ظَهِيرٍ}

{Ka ce: "Ku kirāyi waɗanda kuka riya (cēwa abūbuwan bautāwa ne) baicin Allah, bā su Mallakar ma'aunin zarra a cikin sammai, kuma bā su Mallakarsa a cikin kasa kuma bā su da wani rabon tārēwa a cikinsu (sammai da kasa), kuma bā Shi da wani mataimaki daga gare su} [Saba'i: 22].

Muna imani cewa Shi ne Mamallaki na gaskiya, wanda ba Shi ba to mallaka ne, kowanne sarki to mulkinsa na ɗan lokaci ne mai gushewa ne, tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka Ya ce:

{مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ}

{Mamallakin Rānar Sakamako} [al-Fatiha: 4].  
Tsarki ya tabbatar maSa Ya ce:

{قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكِ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ وَتُعِزُّ مَنْ تَشَاءُ وَتُذِلُّ مَنْ تَشَاءُ بِيَدِكَ الْخَيْرُ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ}

{Ka ce: "Yā Allah Mamallakin mulki, Kanā bayar da mulki ga wanda Kake so, Kanā zāre mulki daga wanda Kake so, kuma Kanā buwāyar da wanda Kake so, kuma Kanā kaskantar da wanda Kake so, ga hannunKa alhēri yake. Lalle ne Kai, a kan kōwanne abu, Mai ĩkon yi ne} [Aal- Imran: 26]. Wanda baShi ba abin reno ne kuma abin rinjaye ne, Allah Ya ce:

{إِنْ كُلُّ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا آتِي الرَّحْمَنِ عَبْدًا}

{Dukkan wanda yake a cikin sammai da kasa bai zama ba fāce mai jē wa Mai rahama ne yanā bāwā} [Maryam: 93].

Muna imani cewa Allah Shi ne wanda Ya halicci sammai da kasa, kuma cewa Shi ne Yake shigar da dare akan rana, kuma yake shigar da rana akan dare, kuma cewa Shi ne Ya hore rana da wata, kowanne yana gudana ga wani ajali abin ambata, Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka - Ya ce:

{خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ يُكَوِّرُ اللَّيْلَ عَلَى النَّهَارِ وَيُكَوِّرُ النَّهَارَ عَلَى اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى أَلَا هُوَ الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ}

{Ya halitta sammai da kasã da gaskiya. Yanã shigar da dare a kan rãna, kuma Yanã shigar da rãnã a kan dare kuma Yã hõre rãnã da watã, kōwannensu yanã gudãna zuwa ga ajali ambatacce. To, Shĩ ne Mabuwaĩyi, Mai gãfara} [al-Zumar: 5]. Kuma cewaShi - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka - Shi ne wanda Ya sanya rana haske kuma wata haske, Ya sanya sabanin dare da rana aya mai nuni akan girman halittarSa da kyakkyawan jujjuyawarSa, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{هُوَ الَّذِي جَعَلَ الشَّمْسَ ضِيَاءً وَالْقَمَرَ نُورًا وَقَدَرَهُ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ وَالْجَسَابِ مَا خَلَقَ اللَّهُ ذَلِكَ إِلَّا بِالْحَقِّ يُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ \* إِنَّ فِي اخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَّقُونَ}

{Shĩ ne wanda Ya sanya muku rãnã, babban haske, da watã mai haske, kuma Ya kaddara shi ga Manzilõli, dõmin ku san kidãyar shẽkaru da lissãfi. Allah bai halitta wannan ba, fãce da gaskiya, Yanã bayyana ãyõyi daki-daki dõmin mutãne waɗanda suke sani \*

Lalle ne a cikin sābāwar dare da yini, da abin da Allah Ya halitta a cikin sammai da kasa, haḳīḱaakwai āyōyi ga mutāne waḍanda suke yin takawa} [Yunus: 5-6]. Kuma cewa Shi ne wanda Ya haliccemu daga rai ḍaya, kuma Ya sanya matarsa daga gareshi, Ya halicci dabbobin ni'ima gaba ḍayansu, Allah - yabonSa ya ḍaukaka kuma sunayenSa sun tsarkaka - Ya ce:

{خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا رُوحَهَا وَأَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ الْأَنْعَامِ ثَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ يَخْلُقْكُمْ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِنْ بَعْدِ خَلْقٍ فِي ظُلُمَاتٍ ثَلَاثٍ ذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاتَى تُصْرَفُونَ}

{Yā halitta ku daga rai guda, sa'an nan Ya sanya ma'auranta daga gare shi (wannan ran). Kuma ya saukar muku daga dabbōbin gida nau'i takwas Yanā halitta ku a cikin cikunna uwayenku, halitta a bāyan wata halitta, a cikin duffai uku. Wannan shī ne Allah Ubangijinku. Mulki a gare shi yake. Bābu abin bautāwa fāce Shi. To, yāya ake karkatar da ku?} [al-Zumar: 6].

Muna imani cewa Shi ne Mai azirtawa mai karfi, babu wani mai azirtawa waninSa, babu mai isarwa waninSa, Allah - Maḍaukakin sarki - Ya ce:

{إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ}

{Lalle Allah, Shī ne Mai azurtāwa, Mai īkon yi, Mai cikakken karfi} [al-Zariyat: 58]. Kuma Allah - Maḍaukakin sarki - Ya ce:

{وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا كُلٌّ فِي كِتَابٍ مُبِينٍ}

{Kuma bãbu wata dabba a cikin kasa fãce ga Allah arzikinta yake, kuma Yanã sanin matabbatarta da ma'ajiyarta, duka sunã cikin littãfi bayyananne} [Hud: 6].

Muna imani cewa Shi - tsarki ya tabbatar maSa - Ya kewaye kowanne abu da sani, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ}

{Yana sanin abinda ke gabansu da abindake bayansu kuma ba sa kewayewa da wani abu daga saninSa sai abinda Ya so} [al-Bakara: 255]. Babu wani abu da yake buyawa daga saninSa karami ne ko babba, Allah - sha'aninSa ya buwaya kuma sarautarSa ta ɗaukaka - Ya ce:

{عَالِمِ الْغَيْبِ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَلَا أَصْغَرُ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرُ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ}

{Masanin gaibi gwargwadon zarra ba ta nisanta daga gare shi a cikin sammai kuma ba ta nisanta a cikin kasa kuma babu mafi girma face yana a cikin Littafi bayyananne} [Saba'i: 3]. SaninSa mai wanda ya game komai ne da kowanne abu a cikin wannan kasantaccen, Allah - sha;aninSa ya ɗaukaka - Ya ce:

{وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِي ظِلْمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ}

{Kuma a wurinSa mabũdan gaibi suke, babu wanda yake sanin su fãce Shi, kuma Yanã sanin abin da ke a

cikin tudu da ruwa, kuma wani ganye ba ya fāduwa, fāce Yā san shi, kuma bābu wata kwāya a cikin duffan kasā, kuma babu dānye, kuma babu kēkasasshe, fāce yanā a cikin wani Littāfi mai bayyanāwa} [al-An'am: 59]. Kuma Ya ce - ya na Mai bayyanar da wani bangare daga wannan sanin mai kewayewa:

{وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَلُكُمْ مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ}

{Kuma bābu wata dabba a cikin kasa kuma bābu wani tsuntsu wanda yake tashi da fukafukansa biyu fāce al'umma ne misālanku. Ba Mu yi sakacin barin kōme ba a cikin Littāfi, sa'an nan kuma zuwa ga Ubangjinsu ake tāra su} [al-An'am: 38].

Muna imani cewa Shi - tsarki ya tabbatar maSa - Masanin gaibu ne da abin da ke bayyane, Allah - tsarki ya tabbatar maSa - Ya ce:

{عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْكَبِيرِ الْمُتَعَالِ}

{Shi ne Masanin fake da bayyane, Mai girma, Maḍaukaki} [al-Ra'ad: 9]. Kuma ba ya bayyanar da gaibu ga wani cikin halittarSa sai wanda Ya yarda daga manzo, tsarki ya tabbatar masa Ya ḍaukaka - Ya ce:

{عَالِمِ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهَرُ عَلَىٰ غَيْبِهِ أَحَدًا \* إِلَّا مَنِ ارْتَضَىٰ مِنْ رَسُولٍ فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا}

{Shi kaḍai ne Masanin fake sabōda haka, bā Ya bayyana gaibinSa ga kowa \*

Fāce ga wanda Yā yarda da shi, wato wani manzo sa'an nan lalle ne, zai sanya gādi a gaba gare shi da

bāya gare shi} [al-Jinn: 26-27]. Dukkanin wanda ya yi da'awar sanin gaibu to shi makaryaci ne mai kirkirar karya. Manzanni ba su san gaibu ba, Allah Ya umarci annabinSa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce:

{قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبُ}

{Ka ce: Bazance muku ina da taskokin Allah ba kuma ban san gaibu ba} [al-An'am: 50].

Muna imani cewa Allah Shi ne Mai rayawa Mai kashewa Shi kadai Ya ke - tsarki ya tabbata maSa -, Maɗaukakin sarki Ya ce:

{إِنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَمَا لَكُمْ مِّنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ}

{Lalle ne Allah Yanā da mulkin sammai da kasa, Yanā rāyarwa kuma Yanā matarwa. Kuma bā ku da wani masōyi, kuma bā ku da mataimaki, baicin Allah} [al-Taubah: 116]. Allah - tsarki ya tabbatar maSa - Ya ce:

{وَهُوَ الَّذِي أَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَكَفُورٌ}

{Kuma shī ne wanda Ya rāya ku, sa'an nan kuma Yanā matar da ku, sa'an nan kuma Yanā rāyar da ku. Lalle mutum, haḳīka, mai kāfirci ne} [al-Hajji: 66]. Kuma Shi ne wanda Ya halicci mutuwa da rayuwa, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا وَهُوَ الْعَزِيزُ الْعَفُورُ}

{Shi ne Wanda Ya halicci mutuwa da rāyuwa domin Ya jarraba ku, Ya nūna wāye daga cikinku ya fi kyāwon

aiki, Shi ne Mabuwa'yi, Mai gafara} [al-Mulk: 2]. Kuma cewa Shi ne wanda Yake kashe rayuka, Allah - sha'aninSa ya buwaya - Ya ce:

{اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنفُسَ حِينَ مَوْتِهَا}

{Allah ne yake kashe rayuka lokacin mutuwarasu} [al-Zumar: 42].

Muna imani cewa Shi Ma'aukakin sarki Ya rinjayi kowanne abu a buwaya da hukunci, kamar yadda Ubangijinmu - Ma'aukakin sarki - Ya bamu labari da faɗinSa:

{وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَظِلَالُهُم بِالْعُدُوِّ وَالْآصَالِ}

{Kuma sabōda Allah wanda yake a cikin sammai da kasa suke yin sujada, so da ki, kuma da inuwōyinsu, a sāfe da maraice} [al-Ra'ad: 15]. Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{يَوْمَ هُمْ بَارِزُونَ لَا يَخْفَى عَلَى اللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ}

{Rānar da suke bayyanannu, bābu wani abu daga gare su wanda yake iya bōyuwa ga Allah. "Mulki ga wa ya ke a yau?" Yana ga Allah, Makadaici, Mai tīlastāwa}. [Ghafir: 16].

Muna imani cewa Shi - Allah Ma'aukakin sarki - Ya halicci sama, Ya dagata ba tare da ginshiki ba, Allah - Ma'aukakin sarki - Ya ce:

{خَلَقَ السَّمَاوَاتِ بَغِيرِ عَمَدٍ تَرْوَاهَا وَالْقَى فِي الْأَرْضِ رَوَاسِي أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ}

{Ya halicci sammai ba tare da ginshikai ba kuna kallonsu kuma Ya jefa duwatsu a cikin kasa kada ta karkace da ku} [Lukman: 10]. Ya horewa halitta abin da ke cikin sammai da abinda ke cikin kasa baki daya daga gareShi - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka -, Allah - sha'aninSa ya daukaka Ya tsarkaka - Ya ce:

{وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِّنْهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ}

{Kuma Ya hõre muku abin da ke a cikin sammai da abin da ke a cikin kasa, gabã daya daga gare Shi yake. Lalle ne, a cikin wancan, hakika, akwai ayõyi ga mutãne wadanda ke yin tunãni} [al-Jathiya: 13].

Muna imani cewa Ubangiji - sha'aninSa ya daukaka - halitta da umarni na sa ne, Madaukakin sarki Ya ce:

{أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ}

{Ku saurara, halitta da umarni nasa ne Allah - alherinSa ya yawaita - Ubanigijin talikai} [al-A'araf: 54]. Babu wani Ubangiji baShi ba, kuma babu waninSa Mai shara'antawa, kamar yadda Madaukakin sarki Ya ce:

{شَرَعَ لَكُم مِّنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ}

{Ya shara'anta muku na addini abinda Ya yi wa (annabi) Nuhu wasicci da shi da abinda Muka yi wahayi zuwa gareka} [al-Shura: 13]. Allah - Madaukakin sarki - Ya ce:

{لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا}

{Ga kowanne (daga kowanne abu) mun sanya muku shari'a da hanya} [al-Ma'ida: 48]. Shi ne wanda Yake shara'anta shari'u, kuma Yake faralanta farillai, Yake bayyana addini. Allah Ya yi inkari akan waɗanda suka riki malaman Yahudawansu da masu bautar Nasaransu iyayen giji, kuma suka karbi abinda suka shra'anta musu na addini. Allah - sha'aninSa ya ɗaukaka - Ya ce:

{اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ}

{Sun riki malaman Yahudawansu da masu bautar Nasaransu iyayen giji koma bayan Allah} [al-Taubah: 31]. Kuma Allah - tsarki ya tabbatar masa ya ɗaukaka - Ya ce:

{أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُم مِّنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَن بِهِ اللَّهُ}

{Ko suna da wasu abokan tarayya ne da suke shar'anta musu addini abin da Allah bai musu Izini da shi ba} [al-Shura: 21].

Kamar yadda cewaShi - Maɗaukakin sarki - Shi ne wanda Ya halicci halitta, Shi ne Mamallakinsu, Shi ne wanda Ya shara'anta musu shari'u, Shi ne Mai iko Shi kaɗai akan hisabinsu da sakayyarsu, Allah - sha'aninSa ya ɗaukaka - Ya ce:

{وَخَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَلِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ}

{Alhāli kuwa Allah ne Ya halicci sammai da kasā sabōda gaskiya, Kuma dōmin a sāka wa kowanne rai da abin da ya sanā'anta, kuma su, bā zā a zālunce su

ba} [al-Jathiya: 22]. Kuma Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{إِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ أَكَادُ أُخْفِيهَا لِنُجْزِيَ كُلَّ نَفْسٍ بِمَا تَسْعَى}

{Lalle ne Alkiyama mai zuwa ce, Inã kusa da In bõye ta dõmin a sãka wa dukkan rai da abin da take aikatãwa} [Daha: 15].

Muna imani cewa Ubangiji - sha'aninSa ya ɗaukaka - Shi ne Mahaliccin bayi kuma Mahaliccin ayyukansu, Allah - tsarki ya tabbatar maSa - Ya ce:

{وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ}

{Alhãli, Allah ne Ya halicce ku da abin da kuke aikatãwa} [al-Saafat: 96].

Muna shaidawa ga Allah shaidawa ta gaskiya cewa Shi - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka - Ya sanya Kowacce aya daga ayoyinSa na kasantattu mai shaida ce akan cewa Shi ne Mahalici, kuma Allah Ya karfafa hakan da faɗinSa - Maɗaukakin sarki -:

{أَفَمَنْ يَخْلُقُ كَمَنْ لَا يَخْلُقُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ}

{Shin, wanda Yake yin halitta yanã yin kama da wanda ba ya yin halitta? Shin fa, bã ku tunãwa?} [al-Nahl: 17]. Haƙika Allah - sha'aninSa ya ɗaukaka - Ya yi inkari ga wanda Ya sanya masa abokanan tarayya a cikin rububiyyarSa ko UluhiyyarSa; domin cewa Shi ne Mahalici Shi kaɗai - sha'aninSa ya ɗaukaka - sai Ya ce:

{أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ خَلَقُوا كَخَلْقِهِ فَتَشَابَهُ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ قُلِ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ}

{Ko sun sanya masa abokan tarayya ne da suka yi halitta kamar halittarSa, sai halittun suka yi kamanceceniya gare su, ka ce Allah Shi ne Mahaliccin komai kuma Shi ne Makadaici Mai rinjaye} [al-Ra'ad: 16].

Mushrikai sun kasance suna imani da Rububiyar Allah, kuma suna sanin cewa Allah ne Mahalicci Mai azirtawa Mai rayawa Mai kashewa, kuma cewa Shi ne Mai anfanarwa kuma Mai cutarwa, kuma gumakansu da allolinsu ba sa anfanarwa ba sa cutarwa, kuma cewa su sila ne da zasu kusanto da su zuwa ga Allah, tare da hakan Allah bai karɓi hakan daga garesu ba, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَسَحَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَيَقُولَنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ \* اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ \* وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهَا لَيَقُولَنَّ اللَّهُ فُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ}

{Lalle idan ka tambaye su: "Wāne ne ya halitta sammai da kasā kuma ya hōre rānā da watā?" Lalle sunā cewa Allah ne. TO, yāya ake karkatar da su? \*

Alah ne ke shimfida arziki ga wanda Yake so daga cikin bāyinsa kuma Yanā kuntātāwa ga (wanda, Yake so). Lalle Allah, Masani ne ga dukan kōme \*

Kuma lalle idan ka tambaye su. "Wāne ne ya saukar da ruwa daga sama, har ya rāyar da kasā game da shi a bāyan mutuwarda?" Lalle sunā cewa, "Allah ne." Ka ce: "Gōdiya tā tabbata ga Allah." Ā'a, mafi yawansu bā su hankalta} [al-Ankabut: 61-63]. Tare da

cewa suna neman agajin Allah a lokacin tsanani suna fakewa gareShi idan bakin ciki ya samesu, hakan ba zai anfanar da su ba; ta inda ba su gushe ba akan shirkarsu da kafircinsu, Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلِكَ دَعَوْا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ \* لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ وَلِيَتَمَنَّوْا فَسَوَفَ يَعْلَمُونَ}

{To, a lõkacin da suka shiga cikin jirgin ruwa, sun kirāyi Allah sunā māsū tsarkake addini a gare shi, to, a lõkacin da Ya tsīrar da su zuwa ga tudun kasā, sai gā su sunā shirki \*}

Dõmin su kãfirce wa abin da Muka bã su kuma dõmin su ji dāđi sa'an nan kuma zã su sani} [al-Ankabut: 65-66].

## **BABIN IMANI DA ULUHIYYAR ALLAH**

### **(Kadaita Allah da bauta).**

Muna imani cewa Allah Shi kadai Yake a cikin UluhiyyarSa, kuma cewa Shi babu wani abin bautawa da gaskiya sai Allah, Shi kadai yake baShi da abokin tarayya, kuma cewa Shi Shi ne Gaskiya, kuma wanda suke bautawa baShi ba karya ne, wannan al'amarin mai girma Shi ne wanda saboda shi Allah Ya saukar da littattafai, Ya aiko da manzanni, Ya halicci aljanna da wuta, kuma dabi'a ta yi nuni akansa, kuma nagartattun hanukula suka yi shaida gare shi. Kuma muna sanin sani na yakini cewa tushen Da'awar

annabawa ga al'ummatansu ita ce : Da'awarsu ga bautar Allah Shi kadai, da barin bautar waninSa.

{وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ}

{Kuma ba Mu aiki wani Manzo ba a gabāninka fāce Munā yin wahayi zuwa gare shi, cēwa "Lalle ne Shi, bābu abin bautāwa fāce Nī, sai ku bauta Mini} [al-Anbiya: 25]. Tsarki ya tabbatar maSa Ya dāukaka Ya ce:

{وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ}

{Tabbas mun aiko cikin kowacce al'umma wani manzo da ya isar da sakon ku bautawa Allah kuma ku nesanci dagutu (duk wani abin bauta da ba Allah ba} [al-Nahl: 36]. Allah - tsarki ya tabbatar maSa - Ya ce:

{وَاسْأَلْ مَنْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَا أَجَعَلْنَا مِنْ دُونِ الرَّحْمَنِ آلِهَةً يُعْبُدُونَ}

{Ka tambayi waɗanda Muka aiko a gabaninka daga manzanninMu shin Mun sanya wasu alloli da za'a bauta musu koma bayan al-Rahman?} [al-zukhruf: 45]. Kowanne annabi ya cewa mutanensa: Ku bautawa Allah baku da wani abin bauta da gaskiya sai Shi, tun daga na farkonsu (annabi) Nuhu zuwa na karshensu (annabi) Muhammad - aminci ya tabbata agare su -, sai Allah Ya ce Yana mai bada labari game da (annabi) Nuhu - aminci ya tabbata agare shi - ya ce:

{يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ}

{Ya ku mutanena ! ku bautawa Allah baku da wani Ubangiji waninSa} [al-A'araf: 59]. Kuma Ya bada labari

game da na karshensu (annabi) Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - Ya ce:

{قُلْ إِنَّمَا أَنَا مُنْذِرٌ وَمَا مِن إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ}

{Ka ce: "Nĩ mai gargadi kawai ne, kuma babu wani abin bautawa sai Allah, Makaɗaici, Mai mabuway} [Saad: 65]. Tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka Ya ce:

{ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ فَاعْبُدُوهُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ}

{Wancan ne Allah Ubangijinku. Bābu wani abin bautāwa fāce Shi, Mahaliccin dukan kōme. Sabōda haka ku bauta Masa kuma Shi ne wakīli a kan dukan, kōme} [al-An'am: 102].

Wannan al'amarin mai girma shi ne wanda saboda shi ne Allah Ya halicci halitta, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ}

{Kuma ban halicci aljannu da mutāne ba sai dōmin su bauta Mini} [al-Zariyat: 56]. Ma'anar: "Suna bauta mini", wato: Suna kaɗaitani da ibada, Bukhari - Allah Ya yi masa rahama - ya faɗa a tafsirin wannan ayar: "Ban halicci ma'abota tsira ba daga wannan jama'a biyu sai dan su kaɗaita ni da bauta" (Haka nan yake acikin Bukhari ba'a danganta shi ba (6/49), Ibnu Hajar ya ambata a cikin "al-Fath" cewa shine faɗin al-Farra'u (8/600).)

Daga Ibnu Abbas - Allah Ya yarda da su - ya ce: Loakcin da annabi - tsira da amincin Allah su tabbata

agare shi - ya aiki Mu'azu Ibnu Jabal zuwa mutanen Yaman ya ce masa: "Lallai kai zaka je wa wasu mutane daga mazowa littafi (Yahudawa da Nasara), to farkon abinda zaka fara kiransu zuwa gareshi shi ne su kaɗaita Allah - Maɗaukakin sarki -". (Bukhari ne ya fitar da shi (1458), da Muslim (19).) Kuma Bukhari - Allah Ya yi masa rahama - ya yi babi akan hakan da faɗinsa: "Babin abinda ya zo a cikin kiran annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - zuwa kaɗaita Allah - alherinSa ya yawaita kuma Ya ɗaukaka -".

Ibada ta gaskiya ita ce wacce ta kasance tsantsa saboda Allah Ubangijin talikai wacce ta dace da shiriyar shugaban manzanni; saboda haka bautar kowanne abin bautar da ba Shi ba to batacciya ce, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنْ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ}

{Wannan fa dōmin Allah Shĩ ne Gaskiya, kuma abin da suke kira wanda bã Shi ba, shi ne karyã, kuma lalle, Alah shĩ ne Maɗaukaki, Mai girma} [al-Hajj: 62]. Ma'anar: "Babu abin bautawa da gaskiya sai Allah": Babu wani abin bauta da gaskiya sai Allah; saboda nunin ayar data gabata akan hakan.

Imani da Allah Shi kaɗai, da bauta maSa koma bayan waninSa, shi ne kunshin: "Babu abin bautawa da gaskiya sai Allah", wannan kalmar mai girma ta kunshi kore cancantar bauta daga kowanne abin bauta inba Allah ba, da kore Allantaka ta gaskiya daga

dukkan wani abin bauta inba Allah ba, da tabbatar da Allantaka ta gaskiya ga Allah Ubangijin talikai, kuma cewa ingantacciyar ibada ba ta kasancewa sai ga Allah Shi kadai, wannan kalmar ta zo ne da lafazinta a cikin Alkur'ani da yawa, kuma ayoyi masu yawa sun zo da ma'anarta na korewa da kuma tabbatarwa, kamar yadda yake a cikin faɗinSa - Maɗaukakin sarki -:

{وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ}

{Tabbas mun aiko cikin kowacce al'umma wani manzo da ya isar da sakon ku bautawa Allah kuma ku nesanci dagutu (duk wani abin bauta da ba Allah ba} [al-Nahl: 36]. Da faɗinSa - sha'aninSa ya buwaya -:

{وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا}

{Ku bautawa Allah kada ku yi masa shirka da wani abu} [al-Nisa'a: 36].

Wannan rukunin mai karfi da kuma tushe mai kwari na addinin Allah - shi ne tabbatar da Uluhiyya ga Allah Shi kadai, da kore bauta daga waninSa - shi ne tauraron tushan addini, da kuma ginshikan Da'awar manzanni, ma'anarta: Kadaita Mahalicci da ayyukan halitta, ba za ka samu wata Surah daga Surorin AlKur'ani ba ta wofinta daga wannan al'amarin a assasawa ko karfafawa, hakiƙa Allah Ya tsaida hujja akan halitta da dalilai masu yawa, da shaidu marasa iyaka, ba zai yi wu a takaicesu ba ko a lissafe su ba, mafi girman dalili akan wannan al'amarin (shi ne)

shaidarSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka; inda Ya ce:

{قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً قُلِ اللَّهُ شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنُ  
لَأُنذِرَكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ أَتَيْتُكُمْ لِتَشْهَدُونَ أَنْ مَعَ اللَّهِ إِلَهَةٌ أُخْرَى قُلْ لَا أَشْهَدُ قُلْ إِنَّمَا  
هُوَ إِلَهُ وَاحِدٌ وَإِنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ}

{Ka ce: "Wane abu ne mafi girma ga shaida?" Ka ce: "Allah ne shaida a tsakānina da tsakaninku. Kuma an yi wo min wahayin wannan Alkur'āni dōmin in yi muku gargadi da shi, da wanda lābāri ya kai gare shi. Shin lalle ne ku, hakiḱa, kunā shaidar cēwa, lalle ne tāre da Allah akwai wasu abūbuwan bautawa?" Ka ce: "Bā zan yi shaidar (haka) ba." Ka ce: "Abin sani, Shi ne Abin bautāwa Guda kumā lalle ne nī barrantacce ne daga abin da kuke yi na shirki} [al-An'am: 19].

Allah - tsarki ya tabbatar māSa Ya ɗaukaka - Ya shaida, kuma mafi ɗaukakar mai shaida daga halittunSa sun shaida, su ne mala'iku da ma'abota ilimi, akan mafi girman abin shaidawa, shi ne kaḁaitaShi da tabbatar da UluhiyyarSa, sai tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka - Ya ce:

{شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُوا الْعِلْمِ قَانِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ  
الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ}

{Allah Ya shaida cēwa: Lalle ne bābu abin bautāwa fāce Shi kuma malāiku da ma'abūta ilmi sun shaida, yana tsaye da ādalci, bābu abin bautāwa face Shi, Mabuwāyi, Mai hikima} [Aal- Imran: 18]. Sai mala'iku

da ma'abota ilimi suka shaida da abinda Allah Ya yi wa kanSa shaida da shi:

{وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا}

{Ya isa Allah Ya zama Mai shaida} [al-Nisa'a: 79].

Ya kafawa halittarSa hujja da cewa Shi - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka - Shi ne Mahaliccin duk abinda ke cikin wannan duniyar ne, kai Ya sanya kowacce aya ta kasantacce mai shaida ce akan cancantarSa ga Uluhiyya (kadaita Shi) da bauta; saboda haka tambayarsu take yawaita a cikin AlKur'ani game da wannan al'amarin da tabbatarwarsu da cewa Shi ne Mahallicci Mai azirtawa Mai rayawa Mai kashewa, sannan Ya yi musu inkarin rashin bautarSa, ko bautar waninSa tare da Shi, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَسَحَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَيَقُولَنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفِكُونَ \* اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ \* وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَّنْ نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهَا لَيَقُولَنَّ اللَّهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ}

{Lalle idan ka tambaye su: "Wāne ne ya halicci sammai da kasā kuma ya hōre rānā da watā?" Lalle sunā cēwa Allah ne. To, yāya ake karkatar da su? \*

Allah ne ke shimfida arziki ga wanda Yake so daga cikin bāyinsa kuma Yanā kuntātāwa ga (wanda, Yaga dama). Lalle Allah, Masani ne ga dukan kōme \*

Kuma lalle idan ka tambaye su. "Wāne ne ya saukar da ruwa daga sama, har ya rāyar da kasā game

da shi a bãyan mutuwarda?" Lalle sunã cẽwa, "Allah ne." Ka ce: "Gõdiya tã tabbata ga Allah." Ã'a, mafi yawansu bã su hankalta} [al-Ankabut: 61-63]. Kuma Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ \* الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ مَهْدًا وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ \* وَالَّذِي نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ فَأَنْشَرْنَا بِهِ بَلْدَةً مَيِّتًا كَذَلِكَ تُخْرَجُونَ \* وَالَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا وَجَعَلَ لَكُم مِّنَ الْفُلُكِ وَالْأَنْعَامِ مَا تَرْكَبُونَ}

{Kuma lalle ne, idan ka tambaye su, "Wãne ne ya halitta sammai da kasa?" Lalle zã su ce, "Mabuwãyi Mai ilmi ne Ya haliƙƙe su \*

Wanda Ya sanya muku kasa shimfiɗa kuma Ya sanya muku hanyõyi a cikinta, tsammãninku za ku nẽmi shiryuwa \*

Kuma Wanda Ya saukar da ruwa daga sama, a kan wani gwargwado, sai Muka rãyar da gari matacce game da shi. Kamar haka nan ake fitar da ku (daga kabari) \*

Kuma Wanda Ya halitta ma'aura (mace da namiji) dukansu, kuma Ya sanya muku, daga jirgi da dabbõbin ni'ima, abin da kuke hawa} [al-Zukhruf: 9-12].

Allah Ya kafa hujja akan bayinSa da cewa Ya tabbatar da ni'imominSa akansu waɗanda suke wajabta bautar Mai bada ni'imomin kuma Mai samar da su akansu, sai tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka Ya ce:

{قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأُمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ \* فَذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ الْحَقُّ فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ فَأَنَّى تُصْرَفُونَ}

{Ka ce: "Wāne ne Yake azurtā ku daga sama da kasa? Shin kō kuma Wāne ne Yake mallakar jī da ganī, kuma Wāne ne Yake fitar da mai rai daga matacce, kuma Ya fitar da matacce daga mai rai, Kuma Wāne ne Yake shirya al'amari?" To, zā su ce: "Allah ne." To, ka ce: "Shin fa, bā zā ku yi takawa ba? \*

To, Wancan ne Allah, Ubangijinku Tobbatacce. To, mēne ne a bāyan gaskiya fāce bāta? To, yāya ake karkatar da ku} [Yunus: 31-32].

A cikin Alkur'ani da yawa Allah Ya ke kafawa bayi hujja da ayoyin RububiyyarSa (Kadaita Allah a ayyukan Sa) wacce take wajabta bautarSa Shi kadai - tsarki ya tabbatar maSa Ya dāukaka -, kuma cewa Mahalicci ga waɗan nan ayoyin kasantattu masu girma Shi ne Shi kadai Ya ke - tsarki ya tabbatar maSa Ya dāukaka -, kuma cewa Shi kamar yadda ba wani mahalicci tare da Shi, to ba ya kamata bautawa waninSa; a saboda haka ne Ya cika waɗannan ayoyin masu zuwa da faɗinSa: {Shin akwai wani Uabngiji tare da Allah}, su ne faɗinSa - Maɗaukakin sarki -:

{أَمَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا بِهِ حَدَائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُنْبِتُوا شَجَرَهَا أَلَيْهَ مَعَ اللَّهِ بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُونَ \* أَمَّنْ جَعَلَ الْأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلَالَهَا أَنْهَارًا وَجَعَلَ لَهَا رَوَاسِيًا وَجَعَلَ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا أَلَيْهَ مَعَ اللَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ \* أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ أَلَيْهَ مَعَ اللَّهِ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ \* أَمَّنْ

يَهْدِيكُمْ فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَنْ يُرْسِلُ الرِّيَّاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ أَلَيْهَ مَعِ  
اللَّهُ تَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ

{Kõ wāne ne Ya halitta sammai da kasa kuma Ya saukar muku, daga, sama, wani ruwa, Muka tsirar, game da shi, gōnaki māsu sha'awa, ba ya kasancēwa gare ku, ku tsirar da itācensu? Shin, akwai abin bautāwa tāre da Allah? Ā'a, sū mutāne ne suna daidaitāwa (Allah da wani) \*

Kõ kuwa wāne ne Ya sanya kasa tabbatacciya, kuma Ya sanya kõguna a tsakāninta kuma Ya sanya mata manyan duwātsu tabatattu, kuma Ya sanya wani shāmaki a tsakānin tēkuna biyu? Shin akwai wani abin bautāwa tāre da Allah. Ā'a, mafi yawansu ba su sanī ba \*

Kõ wāne ne yake karbār (Addu'ar) mabukaci idan ya roke Shi kuma yake yaye damuwa kuma ya sanya ku mamāyan kasa? Shin akwai wani abin bautawa tāre da Allah? Kaḍan kwarai kuke yin tunāni \*

Kõ wāne ne yake shiryarwa a cikin duffan kasa da tēku, kuma wāne ne Yake aikōwar iska dōmin bāyar da bushāra a gabanin rahamarSa? Ashe akwai wani abin bautāwa tāre da Allah? tsarki yā tabbata ga Allah daga barin abin da suke shirki da Shi} [al-Naml: 60-63].

A Laokacin da Ya ambaci halittu masu girma masu nuni akan RububiyarSa wacce take wajabta UluhiyyarSa a cikin surat al-Rum, su ne faḍinSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya ḍaukaka -:

{وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ \* وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ \* وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَالْوُانِكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْعَالَمِينَ \* وَمِنْ آيَاتِهِ مَنَامُكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَابْتِغَاؤُكُمْ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ \* وَمِنْ آيَاتِهِ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيُخْطِئُ بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ \* وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِنَ الْأَرْضِ إِذَا أَنْتُمْ تَخْرُجُونَ \* وَلَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ لَهُ قَانِثُونَ \* وَهُوَ الَّذِي بَدَأَ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَى فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ \* ضَرَبَ لَكُمْ مَثَلًا مِنْ أَنْفُسِكُمْ هَلْ لَكُمْ مِنْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِنْ شُرَكَاءَ فِي مَا رَزَقْنَاكُمْ فَأَنْتُمْ فِيهِ سَوَاءٌ تَخَافُونَهُمْ كَخِيفَتِكُمْ أَنْفُسَكُمْ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ \* بَلِ اتَّبَعَ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَهْوَاءَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ فَمَنْ يَهْدِي مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ }

{Kuma akwai daga äyöyinsa, Ya halitta ku daga turbāya, sai gā ku kun zama mutum, kunā wātsuwa \* }

Kuma akwai daga äyöyinsa, Ya halitta muku mātan aure daga kanku, dōmin ku natsu zuwa gare ta, kuma Ya sanya sōyayya da rahama a tsakāninku. Lalle a cikin wannan akwai äyöyi ga mutāne māsu yin tunāni \* }

Kuma akwai daga äyöyinsa halittar sammai da kasā da sābāwar harsunanku, da launukanku. Lalle a cikin wannan akwai äyöyi ga māsu ilmi \* }

Kuma akwai daga cikin äyöyinsa, barcinku a cikin dare da rāna, da nēmanku ga falalarsa. Lalle a cikin wannan akwai äyöyi ga mutāne māsu saurārāwa \* }

Kuma akwai daga cikin äyöyinsa, Ya nūna muku walkiya a kan tsōro da dāmmāni kuma Ya dinga saukar da ruwa daga sama Sa'an nan Ya rāyar da kasā game

da shi a bāyan mutuwarda. Lalle a cikin wannan akwai āyōyi ga mutāne māsu hankaltawa \*

Kuma akwai daga āyōyinsa, tsayuwar sama da kasa bisa umurninsa, sa'an nan idan Ya kira ku, kira ɗaya, daga kasā, sai gā ku kunā fita \*

Kuma wanda ke cikin sammai da kasa Nasa ne, Shi kaɗai, dukkansu masu tawali'ū ne gareShi \* Shi ne Wanda Ya fara halitta, sannan ya saketa, kuma (sakewarta) tafi sauƙi a gareShi, Kuma Yana da misali mafi ɗaukaka a cikin sammai da kasa, kuma Shi ne Mabuwayi Gwani \*

Ya bŭga muku wani misāli daga kanku. Kō kunā da abōkan tarayya, daga cikin bāyin da hannāyenku na dāma suka mallaka, a cikin arzikinku, watau ku zama daidai a ciki kunā tsōron su kamar tsoron ku ga kanku? Haka dai Muke bayyana āyōyi, daki-daki, ga mutāne māsu hankaltawa \*

Ā'aha! waɗanda suka yi zalinci sun bi son zūciyōyinsu, bā tāre da wani ilmi ba. To wāne ne zai shirya da wanda Allah Ya ɓatar, kuma bā su da waɗansu mataimaka?} [al-Rum: 20-29]. Ya buɗe kowacce aya daga cikinsu da faɗinSa: {Daga ayoyinSa}; wato: Daga dalilai kasantattu masu nuni akan RububiyyarSa mai tabbatar da UluhiyyarSa abin da ka ambata, sannan ya biye bayansu da ambatan wannan misalin wanda Allah Ya buga shi ga wanda ya baude da wani abu daga halittarSa, Yana cewa: "Shin

ɗayanku ya kasance mai tarayya da bawansa a cikin shinfidarsa da matarsa?! Haka nan Allanku baYa yarda a daidaita wani da Shi daga halittarSa"; Katada ne ya faɗa. (Tafsirin Dabari (20/95).) Sannan ya rifiesu da bayanin cewa lafiyayyar ɗabi'a tana hukanta bautarSa Shi kaɗai - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka, saboda haka Ya ce:

{فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ}

{Sabōda haka, ka tsayar da fuskarka ga addini, kanā mai karkata zuwa ga gaskiya, halittar Allah da Ya halitta mutāne a kanta. Bābu musanyāwa ga halittar Allah, wannan shī ne addini madaidaici kuma amma mafi yawan mutāne ba su sani ba} [al-Rum: 30].

Hakika Allah Ya yi bayani daki-daki a cikin dalilan ya kafa da shaidu akan UluhiyyarSa bayani filla-filla da hujja take tsayuwa da shi, kuma abin da aka kafawa hujja yake bayyana da shi; dan kada ya zama hujja ga mutane akan Allah, kuma kamar yadda Allah Ya kafa hujja akan mutane da dalilai na yanke, da hujjoji masu haske, kuma Ya tsaida masu shaida masu rinjaye masu nuni akan kaɗaituwarSa; to hakika Ya buga misalai kuma Ya zo da gaskiya, tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka, Allah sha'aninSa ya ɗaukaka - Ya ce:

{وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلَيْنِ أَحَدُهُمَا أَبْكَمُ لَا يَقْدِرُ عَلَى شَيْءٍ وَهُوَ كَلٌّ عَلَى مَوْلَاهُ أَيْنَمَا يُوَجِّههُ لَا يَأْتِ بِخَيْرٍ هَلْ يَسْتَوِي هُوَ وَمَنْ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَهُوَ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ}

{Kuma Allah Ya buga wani misāli, mutane biyu, ɗayansu bēbe ne, ba ya iya sāmūn ikon yin kōme, kuma shi nauyi ne a kan mai mallakarsa, inda duk ya fuskantar da shi, bā ya zuwa da wani alhēri. Shin, yanā daidaita, shi da (da na biyun) wanda yake umurni da a yi ādalci kuma yanā a kan tafarki madaidaici?} [al-Nahl: 76]. Ibnu Jarir a tafsirin wannan ayar ya ce: "Wannan misali ne Allah - Maɗaukakin sarki - Ya buga shi ga kanSa da allolin da ake bautawa koma bayanSa, sai ambatanSa Ya ɗaukaka Ya ce: {Allah Ya buga misalin mutum biyu, ɗayansu bebene ba shi da iko akan wani abu} yana nufi da hakan gunkin da ba ya jin komai; domin cewa shi kodai katakon da sassaka ne, ko tagullar da aka kera, ba shi da iko akan anfanar da wanda ya yi masa hidima, ko tunkude wata cuta daga gare shi, shi mai dogara ne akan majibincin al'amuransa, yana cewa: Shi abin dogar ne ga ɗan uwansa da masoyansa da iyalan gidansa, to haka gunki ya dogara ga wanda yake bauta masa, yana bukatar ya dauke shi, ya ajiye shi ya yi masa hidima, kamar bebe a cikin mutane wanda ba shi da iko akan komai, to shi ya dogara ga masoyansa daga 'ya'yan uwansa da wasunsu {Duk inda ya fuskantar da shi ba ya zuwa da alheri} yana cewa: Duk inda ya fuskantar da shi ba ya zuwa da alheri; domin cewa shi ba ya fahimtar abinda ake fada masa, kum ba shi da iko ya bayyanarwa kansa abinda yake nufi, shi ba ya fahimta

kuma ba'a fahimtar sa, haka nan gunki, ba ya fahimtar abinda ake fada masa, ballantana ya yi shawara a wani al'amarinsa, kuma ba ya furuci ballanta ya yi umarni ya kuma yi hani, Allah - Madaukakin sarki - Yana cewa: {Shin shi zai yi dadai da wanda yake umarni da adalci} yana nufin: Shin zai yi dadai wannan beba wanda ya dogara ga mai gidansa wanda ba ya zuwa da wani alheri duk inda ya fuskanta, da wanda shi mai magana ne mai zance ne yana umarni da gaskiya, kuma yana kira zuwa gare ta, Shi ne Allah Shi kadai marinjayi, wanda Yake kiran bayinSa zuwa kadaita shi da biyayyarSa? yana cewa: Shi Madaukakin sarki ba zai yi daidai da gunkin da siffarsa abinda aka siffanta ba". {Tafsirin Dabari (17/262).}

Kuma Allah Ya buga misali ga Allan karya da Allan gaskiya, kamar yadda Mujahid ya ce. (Tafsirin Dabari (21/282).) Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka - Ya ce:

{ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ}

{Allah Yā buga misāli; wani mutum (bāwa) a cikinsa akwai māsu tarayya, māsu mūgun hālin jāyayya, da wani mutum (bāwa) dukansa na wani mutum ne, Shin, zā su daidaita ga misāli? Gōdiya ta tabbata ga Allah (a kan bayāni). Ā'a, mafi yawan mutāne ba su sani ba} [al-Zumar: 29].

Wannan al'amarin - wanda shi ne tabbatar da kadaitaka ga Allah, tare da shaidar manzanci ga Manzo (annabi Muhammad) - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - shi ne wanda Allah Ya sanya shi iyaka tsakanin imanin mutum da Allah da kuma kafirci, Maɗaukakin sarki Ya ce:

{فَإِذَا انْسَلَخَ الْأَشْهُرُ الْحُرُمُ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخُذُواهُمْ  
وَاحْصُرُوهُمْ وَأَقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصِدٍ إِنَّا تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ  
فَخَلَّوْا سَبِيلَهُمْ}

{Kuma idan watanni, māsu alfarma suka shige, to, ku yāki mushirikai inda kuka sāmē su, kuma ku kāmā su, kuma ku tsare su, kuma ku zaune musu dukkan madākata. To, idan sun tūba, kuma suka tsayar da Sallah, kuma suka bāyar da zakka, to ku sakar musu hanyarsu. Lalle Allah ne Mai gāfara, Mai jin kai} [al-Taubah: 5]. Tsarki ya tabbatar maSa Ya ce:

{فَإِن تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا نَفْسَكُمْ فِي الدِّينِ}

{Sa'an nan idan sun tuba kuma suka tsayar da Sallah kuma suka bada zakka to 'yan'uwanku ne a cikin addini} [al-Taubah: 11]. Daga Dan Umar - Allah Ya yarda da su - cewa Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "An umurce ni da in yaki mutane har sai sun shaida cewa babu abin bautawa da gaskiya sai Allah, kuma (Annabi) Muhammadu Manzon Allah ne, su tsaida sallah, su bayar da zakka, idan suka aikata hakan sun tsare jinanensu da dukiyyinsu daga gareni sai dai da hakkin

Musulunci, kuma hisabinsu yana ga Allah". (Bukhari ne ya fitar da shi (1399, 7284), da Muslim (20), da Abu Dawud (1556), da Tirmizi (2607) da Nasa'i (2443).)

Wannan imanin ba ya isuwa ya zama a zuciya, kai babu makawa harshe sai ya furta shi; saboda haka tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "An umarce in ya ki mutane har sai suncen: Babu abin bautawa da gaskiya sai Allah". Bukhari ne ya fitar da shi (25), da Muslim (22).) Imani ba ya tabbata har sai gabbai sun yi aiki da shi, Allah Ya ce - kuma maganarSa gaskiya ce:

{إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ \* الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ \* أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا}

{Abin sani kawai, nūminai sū ne waɗanda suke idan an ambaci, Allah, zukātansu su firgita, kuma idan an karanta āyōyinSa a kansu, su kārā musu wani īmāni, kuma ga Ubangijinsu suke dōgara \*}

Waɗanda suke tsayar da Sallah, kuma daga abin da Muka azūrtā su sunā ciyarwa \*

Waɗan nan su ne muminaɗi na haƙiƙa} [al-Anfal: 2-4]. Kuma Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ}

{Bai zama addini ba dōmin kun jūyar da fuskōinku wajen gabas da yamma, kuma amma addini shi ne ga wanda ya yi ĩmāni da Allah da Rānar Lāhira da malā'iku da Littattafan (sama) da Annabāwa, kuma ya bāyar da dūkiya, akan yana son ta, ga mai zumunta da marāyu da matalauta da dan hanya da māsū rōko, kuma a cikin fansar wuya, kuma ya tsayar da Sallah, kuma ya bāyar da zakka, da māsū cika alkawari idan sun kulla alkawarin da māsū hakuri a cikin tsanani da cūta da lōkacin yāki. Waɗannan su ne suka yi gaskiya. Kuma waɗannan su ne māsū takawa}. [al-Bakara: 177].

kuma Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Wanda ya ga wani mummunan abu daga cikinku, to ya canza shi da hannunsa, idan ba zai iya ba to (ya canza shi) da harshe, idan ba zai iya ba to (ya canza shi) da zuciya, wannan shi ne mafi raunin imani". (Muslim ne ya fitar da shi (49), da Abu Dawud (1140), da Tirmizi (2172), da Nasa'i (5008), da Ibnu Majah (1275).) Sai wannan hadisin ya yi nuni akan cewa imani yana ban banta da juna a zuciya.

babu makawa tare da imani da Allah sai an kafircewa dagutu, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنِ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انْفِصَامَ لَهَا  
وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ}

{Duk wanda ya kafurce wa dagutu ya kuma yi imani da Allah to tabbas ya yi riko da kwakwarar igiyar da ba ta tsinkewa} [al-Bakara: 256]. Barranta daga shirka

da ma'abotanta, ba zai zama mai tauhidi ba har sai ya barranata daga shirka da ma'abotanta, Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ}

{Kuma (ka ambaci) lõkacin da (annabi) Ibrāhīm ya ce wa babansa da mutānensa, "Lalle nĩ mai barranta ne daga abin da kuke bautāwa} [al-Zukhruf: 26].

Wannan imanin babu makawa bawa ya zama mai tsarkake ibada da Allah Ubangijin talkai, Allah - Madaukakin sarki - Ya ce:

{هُوَ الْحَيُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ}

{Shĩ ne Rayayye, bābu abin bautāwa fāce Shi. Sabōda haka ku kira Shi, kunā māsū tsarkake addini a gare Shi. Gōdiya ta tabbata ga Allah Ubangijin halittu} [Ghafir: 65]. Tsarki ya tabbatar maSa Ya ce:

{وَمَا أَمْرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ خُنَفَاءَ}

{Kuma ba'a Umarce su ba sai su bautawa Allah suna masu tsarkake Addini a gare shi suna masu kaucewa bata} [al-Bayyinah: 5]. Daga Abu Huraira - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Aka ce ya Manzon Allah waye mafi azirtar mutane da cetanka a ranar AlKiyama? Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Hakika ya Abu Huraira na yi zatan babu wanda zai tambayeni game da wannan Hadisin na farko daga kai; saboda abinda na gani na kwadayinka akan Hadisi, mafi arzikin mutane da cetona a ranar AlKiyama, wanda ya ce: Babu abin

bautawa da gaskiya sai Allah, yana mai tsarkakewa daga zuciyarsa ko ransa". (Buhari ne ya fitar da shi (99, 6570).)

Kuma Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Lalle Allah Ya haramta wuta ga wanda ya ce: Babu abin bautawa da gaskiya sai Allah, yana mai neman yardar Allah da hakan". (Bukhari ne ya fitar da shi (425), da Muslim (33), da Nasa'i (788), da Ibnu Majah (754).)

Kuma ya zama mai sakankancewa ba mai kokwanto ba, Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka - Ya ce:

{إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا}

{Cewa kadai muminaɗi su ne waɗanda suka yi imani da Allah da ManzonSa sannan kuma ba su yi kwakwanto ba} [al-Hujurat: 15]. Allah Ya faɗa Yana mai bada labari game da kafirin nan ma'abocin gona cewa shi ya ce:

{وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِنْ رُدِدْتُ إِلَىٰ رَبِّي لَأَجِدَنَّ خَيْرًا مِنْهَا مُنْقَلَبًا}

{Kuma bã ni zaton sa'a (Alkiyama) mai tsayuwa ce, kuma lalle ne, idan an mayar da ni zuwa ga Ubangijiĩna, to, lalle ne, zan sãmi abin da yake mafi alhẽri daga gare ta ya zama makõma} [al-Kahf: 36].

Kuma imaninsa ya zama daga ilimi ne, sai ya san haƙiƙanin imani da abinda yake hukunta shi da abinda yake kishiyantakarsa, (Allah) Maɗaukakin sarki Ya ce:

{فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ}

{To ka sani, cewa babu abin bautawa da gaskiya sai Allah} [Muhammad: 19].

Kuma babu makawa tare da ilimi da ikhlasi sai an sami yarda da abinda manzo - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya zo da shi, da kuma abinda imani ya kunsu, kuma kalmar: {Babu abin bautawa da gaskiya sai Allah} ta yi nuni akan bauta wa Allah Shi kadai, da barin bautar abinda baShi ba, wanda ya fadeta, kuma bai yarda da bautar Allah Shi kadai ba, to ya zama daga waɗanda Allah Ya faɗa a ciknsu:

{إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ \* وَيَقُولُونَ إِنَّا لَنَارْكَوَا آلِهَتِنَا لِشَاعِرٍ مَّجْنُونٍ}

{Lalle sū, sun kasance idan an ce musu: "Bābu abin bautāwa, fāce Allah," sai su dōra girman kai \*}

Kuma suna cewa shin mu zamu bar allolinmu dan wani mawaki mahaukaci} [al-Saafat: 35-36].

Kuma ya mika wuya ya jawu, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{وَمَنْ يُسْلِمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى}

{Kuma wanda ya mika fuskarsa zuwa ga Allah, alhali kuma yana mai kyautatawa to lalle ya yi riko ga igiya amintacciya} [Lukman: 22].

Kuma ya zama mai gaskiya a cikin maganarsa da aikinsa da kudircewarsa har ya samu abinda annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya yi bushara da shi a cikin faɗinsa: "Babu wani bawa da zai shaida babu abin bautawa da gaskiya sai Allah kuma

cewa (annabi) Muhammad Manzon Allah ne a halin kasancewarsa mai gaskiya daga zuciyarsa face Allah ya haramta masa shiga wuta". (Bukhari ne ya fitar da shi (128), da Muslim (32).)

Kuma ya zama yana son wannan addinin, da wanda ya shar'anta shi , da wanda ya zo da shi, da wanda ya yi addini da shi, Allah Madaukkain sarki Ya ce:

{وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللَّهِ أَندَاداً يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ}

{Kuma daga mutane akwai wanda yake rikon kinaye baicin Allah suna son su kamar son Allah, kuma waɗanda suka yi imani ne mafiya tsananin so ga Allah} [al-Bakara: 165]. Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Imanin ɗayanku ba zai cika ba har sai na kasance mafi soyuwa a gare shi daga ɗansa da mahafinsa da mutane baki ɗaya" (Bukhari ne ya fitar da shi (15), da Muslim (44), da Nasa'i (5013), da Ibnu Majah (67).) Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya ce: "Abu uku wanda suka kasance a tare da shi ya samu zakin imani: Allah da Manzansa su kasance mafi soyuwa a gare shi daga waninsu, kuma ya so mutum ba yana sonsa ba ne sai dan Allah, kuma ya ki komawa cikin kafirci bayan Allah Ya tserar da shi daga cikinsa kamar yadda yake kin a jefa shi cikin wuta". (Bukhari ne ya fitar da shi (16), da Muslim (43), da Tirmizi (2624), da nasa'i (4987), da Ibnu Majah (4033).)

Kamar yadda Allah Ya bayyana hakikanin imani, da abinda yake hukuntawa da rukunansa da sharuddansa, to hakika Ya warware shubuhohin mushrikai masu tsaurin kai, kuma ya bayyana cewa ba su da wata hujja a cikin shirkarsu; domin cewa wadannan kishiyoyin halittarsu aka yi jujjuya al'amuransu ake yi ba sa iya halittar komai, kuma ba sa mallakar kwatankwacin kwayar zarra a cikin sammai ko a cikin kasa, Allah madaukakin sarki Ya ce:

{أَيُّشْرَكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ \* وَلَا يَسْتَطِيعُونَ لَهُمْ نَصْرًا وَلَا أَنْفُسُهُمْ يَنْصُرُونَ \* وَإِنْ تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَى لَا يَتَّبِعُوكُمْ سَوَاءَ عَلَيْكُمْ أَدَعَوْتُمُوهُمْ أَمْ أَنْتُمْ صَامِتُونَ \* إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ عِبَادٌ أَمْثَلُكُمْ فَادْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ \* أَلَهُمْ أَرْجُلٌ يَمْشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَيْدٍ يَبْطِشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا قُلْ ادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ كِيدُوا فَلَا تُنْظِرُونَ \* إِنَّ وَلِيِّ اللَّهِ الَّذِي نَزَّلَ الْكِتَابَ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ \* وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَكُمْ وَلَا أَنْفُسُهُمْ يَنْصُرُونَ \* وَإِنْ تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَى لَا يَسْمَعُوا وَتَرَاهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ}

{Shin, sunā shirki da abin da bã ya halittar kōme, kuma sūne ake halittāwa? \*

Kuma ba su iya bãyar da taimako gare su, kuma kansu ma, bã su iya taimaka! \*

Kuma idan kun kirāye su zuwa ga shiriya, bã zā su bī ku ba, daidai ne a gare ku, shin, kun kirāye su, kō kuwa kū māsū kawaici ne! \*

Lalle ne wadannan da kuke kira, baicin Allah, bāyī ne misālanku: to, ku kirāye su, sa'an nan su karba muku, idan kun kasance māsū gaskiya! \*

Shin sunā da kafāfu da suke yin tafia da su? Kō sunā da hannāye da suke damka da su? Kō sunā da idānu da suke gani da su? Ko sunā da kunnuwa da suke saurāre da su? Ka ce: "Ku kirāwo abūbuwan shirkinku sa'an nan kuma ku yi mini kaidi, sa'an nan kada ku saurāra mini \*

Lalle ne, Majibincīna Allah ne Wanda Ya saukar da Littāfi kuma Shī ne Yake jībintar sālihai \*

Kuma waḍanda kuke kira, baicinSa, bā su iya taimakōn ku, kuma kansu ma, bā su iya taimaka \*

Kuma idan ka kirāye su zuwa ga shiriya, bā zā su ji ba, kuma kanā ganin su, sunā dūbi zuwa gare ka, alhāli kuwa sū, bā su gani} [al-A'araf: 198-191]. Kuma Allah - Maḍaukakin sarki - Ya ce:

{قُلْ اَدْعُوا الَّذِيْنَ رَعَمْتُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ لَا يَمْلِكُوْنَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِى السَّمٰوٰتِ وَلَا فِى الْاَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِیْهِمَا مِنْ شِرْكٍَ وَمَا لَهُ مِنْهُمْ مِّنْ ظٰهِیْرٍ \* وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهٗ اِلَّا لِمَنْ اِذِنَ لَهُ}

{Ka ce: "Ku kirāyi waḍanda kuka riya (cēwa abūbuwan bautāwa ne) baicin Allah, bā su Mallakar ma'aunin zarra a cikin sammai, kuma bā su Mallakarsa a cikin kasa kuma bā su da wani rabon tārēwa a cikinsu (sammai da kasa), kuma bā Shi da wani mataimaki daga gare su \*

Kuma ceto ba ya amfani a wurinSa face fa ga wanda (Allah) Ya yi izni gare shi} [Saba'i: 22,23], wannan ta yanke jijiyoyin shirka gaba ḍayanta.

Kuma Allah Ya bayyana cewa waɗannan kishiyoyin waɗanda ake bautawa koma bayan Allah ba sa jin kiran wanda ya kirasu, da sun ji kiran ma ba za su iya amsa musu ba, kuma ranar lahira za su kafirce da shirkarsu kuma zasu barranta da su, Allah sha'aninSa ya ɗaukaka kuma sarautarSa ta ɗaukaka - ya ce:

{إِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بَشِرِكِكُمْ وَلَا يُتَبِّلُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ}

{Idan kun kira su, bã zã su ji kiranku ba, kuma kô sun jiya, bã zã su karba muku ba, kuma a Rãnar Alkiyama zã su kãfirce wa shirkinku, kuma bãbu mai bã ka lãbãri, kamar wanda ya sani} [Fadîr: 14].

Kamar yadda Allah Ya bayyana cewa waɗannan kishiyoyin waɗanda ake bautawa koma bayan Allah ba sa anfanarwa kuma ba sa cutarwa, to ta yaya ake bauta musu koma bayan Allah?! Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ آلِهَةً لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ وَلَا يَمْلِكُونَ أَنْفُسَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلَا حَيَاةً وَلَا نُشُورًا}

{Kuma suka riƙi abũbuwan bautawa, baicin Shi, bã su yin halittar kôme alhãli sũ ne ake halittãwa kuma bã su mallakar wa kansu wata cũta ko wani amfãni, kuma bã su mallakar mutuwa kuma bã su mallakar rãyarwa, kuma bã su mallakar tãyarwa} [al-Furkan: 3].

Kuma Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka - Ya bayyanar da cewa kishiyoyin ba sa mallakar wani arziki ga mabiyansu, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَهُمْ رِزْقًا مِنَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ شَيْئًا وَلَا يَسْتَطِيعُونَ}

{Kuma sunā bautā wa, baicin Allah, abin da yake bā ya mallakar wani arziki dōminsu, daga sammai da kasa game da kōme, kuma bā su iyawa (ga aikata kōme)} [al-Nahl: 73]. To ta yaya suke bautawa wanda ba ya mallakar komai, kuma ba ya iya azirtawa, baya iya anfanarwa, ko ya cutar?!

Ya kafa musu hujja da cewa su idan wata cuta ta samesu, ko suka afka cikin bakin ciki; sai su fake ga Allah Shi kadai suna masu tsarkake addini gare Shi, idan Ya tsiratar da su sai su koma zuwa shirkarsu, Allah - Maɗaukkain sarki - Ya ce:

{فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ}

{To, a lōkacin da suka shiga cikin jirgin ruwa, sun kirāyi Allah sunā māsu tsarkake addini a gare shi, to, a lōkacin da Ya tsīrar da su zuwa ga tudun kasā, sai gā su sunā shirki} [al-Ankabut: 65].

Kamar yadda Allah Ya bata da'awar mushrikai a cikin rikon kishiyoyi, to hakika Ya bata kowace da'awa da cewa Allah Ya riƙi ɗa, sai tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka Ya ce:

{مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ إِذَا أَذْهَبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَّ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ}

{Allah bai riƙi wani abin haihuwa ba, kuma bābu wani abin bautāwa tāre da Shi. Idan haka ne (akwai

abin bautawa tare da Shi), lalle ne dā kōwane abin bautawar ya tafi da abin da ya halitta, kuma lalle ne, dā wadansu sun rinjāya a kan wadansu, tsarki ya tabbata ga Allah, daga abin da suke siffantāwa} [al-Mu'uminun: 91]. Tsarki ya tabbatar maSa Ya ce:

{لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ}

{Dā wadansu abūbuwan bautawa sun kasance a cikinsu (sama da kasa) fāce Allah, haKīka dā su biyun sun bāci. Sabōda haka tsarki ya tabbata ga Allah Ubangijin Al'arshi daga abin da suke siffantāwa} [al-Anbiya: 22]. Kuma Allah - sha'aninSa ya dāukaka - Ya bayyana cewa Yahudawa da Nasara sun riya cewa Allah Ya riki dā, sai Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya dāukaka - Ya ce:

{وَقَالَتِ الْيَهُودُ عَزَائِرُ ابْنِ اللَّهِ وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ ذَلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ يُضَاهَوْنَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ قَاتَلَهُمُ اللَّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ}

{Kuma Yahūdāwa suka ce: "Uzairu dān Allah ne." Kuma Nasāra suka ce: "Masīhu dān Allah ne." Wancan zancensu ne da bākunansu. Sunā kamā da maganar waɗanda suka kāfirta daga gabāni. Allah Yā la'ance su! Yāya aka karkatar da su?} [al-Taubah: 30]. Allah Ya warware akidarsu tun daga asalinsa; to ta yaya mutumin da yake cin abinci zai zama Allah?! Allah ba Ya ci, ba Ya sha, baYa bukātuwa ga abinda mutum yake bukātuwa gare shi , Allah - sha'aninSa ya dāukaka - Ya ce:

{مَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَأُمُّهُ صِدِّيقَةٌ كَانَا يَأْكُلَانِ الطَّعَامَ انظُرْ كَيْفَ نَبِّئُكَ لَهُمُ الْآيَاتُ ثُمَّ انظُرْ أَنَّى يُؤْفَكُونَ \* فَلْأَن تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَاللَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ}

{Masihu dan Maryama bai zama ba fāce Manzo ne kawai, hakīka, manzanni sun shige dake gabāninsa, kuma babarsa siddika ce. Sun kasance sunā cin abinci. Ka duba yadda Muke bayyana musu āyōyi. Sa'an nan kuma ka duba yadda ake karkatar da su \*

Ka ce: "Ashe kunā bauta wa, baicin Allah, abin da ba ya mallakar wata cuta sabōda ku , kuma haka wani amfani alhāli kuwa Allah Shi ne Mai ji, Masani? \* [al-Ma'ida: 75-76].

Allah Ya bata bautar (da ake wa) mala'iku, kuma Ya bayyana cewa su - tare da kasancewarsu makusanta ga Allah - ba sa mallakar ceto sai bayan izninSa, sai Ubangijinmu - ambatanSa ya daukaka - Ya ce:

{وَكَمْ مِنْ مَّلَكٍ فِي السَّمَاوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَرْضَى}

{Akwai malā'iku da yawa a cikin sammai cētonsu bā ya wadātar da kōme fāce bāyan Allah Yā yi izni (da shi) ga wanda Yake so, kuma Yake yarda} [al-Najm: 26]. Kuma suna jin tsoron Ubangijinsu daga birbishinsu, Allah Maḍaukakin sarki Ya ce:

{وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مِنْ دَابَّةٍ وَالْمَلَائِكَةُ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ \* يَخَافُونَ رَبَّهُمْ مِنْ قَوِّهِمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ}

{Kuma ga Allah, abin da yake a cikin sammai da kasa na dabba da mala'iku, suke yin sujada, kuma bã su kangara \*

Suna tsõron Ubangijinsu daga bisansu, kuma suna aikata abin da ake umuruin su} [al-Nahl: 49-50]. Allah - tsarki ya tabbatar maSa - Ya ce:

{لَنْ يَسْتَنْكِفَ الْمَسِيحُ أَنْ يَكُونَ عَبْدًا لِلَّهِ وَلَا الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ وَمَنْ يَسْتَنْكِفْ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيَسْتَكْبِرْ فَسَيَحْشُرُهُمْ إِلَيْهِ جَمِيعًا}

{Masīhu bã ya kyāmar ya kasance bãwa ga Allah, kuma haka malā'ikun nan makusanta. Kuma wanda ya yi kyāmar bautarSa kuma yi yi girman kai, to, zai tãra su zuwa gare shi gabã ðaya} [al-Nisa'a: 172]. Idan haka halin mala'iku yake, to ta yaya za'a dinga bauta musu koma bayan Allah?

Haka annabawa da manzanni - aminci ya tabbata agare su - tare da ðaukakar matsayinsu a duniya da lahira ba sa mallakar amfani ko cuta ga kawunansu, to ta yaya ga koma bayansu?! Tsarki ya tabbatar maSa Ya ðaukaka Ya fada Yana Mai bada labari game da annabawa cewa su suna bautawa Ubangijinsu ta hanyar kwadayi da tsoro:

{إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ}

{Lalle ne su sun kasance suna gudun tsere zuwa ga ayyukan alheri, kuma suna kiranMu dan kwadayi da fargaba. Kuma sun kasance masu kankar da kai gare Mu} [al-Anbiya'a: 90]. Kuma Ya umarci annabinSa muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare

shi - ya fadl kamar yadda Allah Ya bada labari game da shi da fadinSa:

{قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ وَلَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ الْغَيْبِ لَاسْتَكْنَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِيَ السُّوءُ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ}

{Ka ce: "Bā ni mallaka wa raina wani amfāni, kuma haka ban tunkude wata cūta, face abinda da Allah Ya so. Kuma dā na kasance inā sanin gaibi, dā lalle ne, nā yawaita daga alhēri kuma cūta bā zā ta shāfe ni ba, nī ban zama ba fīce mai gargadi, kuma mai bāyar da bishāra ga mutāne waɗanda suke yin īmāni} [al-A'araf: 188]. Lokacin da tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya yi mummunar addu'a akan waɗanda suka cruce shi daga mushrikai a yakin Uhud sai Allah - Maɗaukakin sarki - Ya saukar maSa da fadinSa:

{لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبُهُمْ فَإِنَّهُمْ ظَالِمُونَ}

{Bābu kōme a gare ka game da al'amarin (shiryar da su banda isar da manzanci). Ko Allah Ya karbi tūbarsu, kō kuwa Ya yimusu azāba, to lalle ne sū, māsu zālunci ne} [Aal- Imran: 128]. Daga Zuhri ya ce: Salim ya zantar da ni daga babansa - Allah Ya yarda da shi -, cewa shi ya ji manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - idan ya dago kansa daga ruku'u a raka'a ta karshe ta asuba yana cewa: "Ya Allah Ka la'anci wane da wane da wane", bayan ya ce: "Allah Ya ji wanda ya gode maSa, ya Ubangijinmu godiya ta tabbata gareKa", sai Allah Ya saukar da: {Babu wani abu na al'amari gareka} zuwa fadinSa: {Lallai su

azzalimai ne}. (Bukhari ne ya fitar da shi (4559), da Nasa'i (1078).)

## **BABIN IMANI DA SUNAYEN ALLAH DA SIFFOFINSA**

Muna imani da cewa Allah Shi kadai yake a cikin siffofinSa da siffofin cikaSa da girmanSa tsarki ya tabbatar maSa, kuma cewa Allah - tsarki ya tabbbatar maSa Ya daukaka - Yana da sunaye kyawawa da siffofi maɗaukaka, Nassoshin AlKur'ani da Hadisi sun jerantu akan hakan, kuma cikakkun hankula sun yi shaida gareShi da hakan, nagartattun dabi'u sun miƙa wuya ga hakan, maluman al'ummar musulunci sun haɗu akan hakan, kai dukkanin sakonnin Allah sun zo da bayanin siffofin Allah da sunayenSa da ayyukanSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka -. Allah Ya aibata mushrikai akan bautarsu ga gumaka; domin cewa su ababen halitta ne irinsu, kai su ne ma mafi gazaa kuma mafi tawaya daga gare su, su ba sa gani ba sa ji, kai basu da kafafuwan da zasu dinga tafiya da su, ko hannun da zasu dinga damka da su, Allah - tsarki ya tabbatar maSa - Ya ce:

{إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ عِبَادٌ أَمْثَلُكُمْ فَادْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ \* أَلَهُمْ أَرْجُلٌ يَمْشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَيْدٍ يَبْطِشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا قُلْ ادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ كِيدُوا فَلَا تُنْظَرُونَ}

{Lalle ne waɗannan da kuke kira, baicin Allah, bāyĩ ne misālanku: to, ku kirāye su, sa'an nan su karba muku, idan kun kasance māsū gaskiya! \*

Shin sunā da kafāfu da suke yin tafia da su? Kō sunā da hannāye da suke damka da su? Kō sunā da idānu da suke gani da su? Ko sunā da kunnuwa da suke saurāre da su? Ka ce: "Ku kirāwo abūbuwan shirkinku sa'an nan kuma ku yi mini kaidi, sa'an nan kada ku saurāra mini} [al-A'araf: 194-195]. Kuma Allah - Maḍaukakin sarki - Ya ce:

{وَاتَّخَذَ قَوْمُ مُوسَىٰ مِنْ بَعْدِهِ مِنْ خُلَیِّهِمْ عِجْلًا جَسَدًا لَهُ خُورٌ أَلَمْ يَرَوْا أَنَّهُ لَا يُكَلِّمُهُمْ وَلَا يَهْدِيهِمْ سَبِيلًا اتَّخَذُوهُ وَكَانُوا ظَالِمِينَ}

{Kuma mutānen (Annabi) Mūsā suka rika bayan tafiyarsa (ganawa da Allah) daga kayan su, maraki, jiki yanā rūri. Shin, ba su ganī ba, cēwa lalle ne shi, bā ya yi musu magana, kuma bā ya shiryar da su ga hanya, sun rika shi, kuma sun kasance māsu zālunci} [al-A'araf: 148].

Kuma muna imani cewa kamar yadda Ya siffanta kanSa, kuma kamar yadda manzonSa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - Ya siffantashi, to Shi - tsarki ya tabbatar maSa - babu wani abu tamkarSa, Shi ne Mai ji Mai gani, Maḍaukakin sarki Ya ce:

{لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ}

[Babu abinda ya yi kama da Shi kuma Shi ne Mai ji kuma Mai gani}. [al-Shura:11]. Sai mu tabbatarwa Allah abinda Ya tabbatarwa kanSa shi, ko manzonSa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya tabbatar maSa, kuma mu kore abinda Ya korewa

kanSa Shi, ko manzonSa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya kore maSa ba tare da musu ba, ko kamantawa ba, ba kuma tare da siffantawa ko canjawa ba, kuma muna sani sani na sakankancewa cewa Ubangijinmu Mai siffantuwa ne da siffofinSa kafin Ya halicci halitta, kuma cewa Shi Yana kololuwar cika da girma da kyau tuntuni har abada; Domin Shi ne Na farko kuma Na karshe, Shi ne Na farko babu wani abu kafinSa, kuma na karshe babu wani abu bayanSa, Shi ne na farko da sunayenSa da siffofinSa cika da girma, Shi ne na karshe da sunayenSa da siffofinSa a cika da girma.

Kuma muna imani cewa Shi - tsarki ya tabbatar maSa - kamar yadda halitta ba su kewaye sani daShi ba, to haka nan gannai ba sa riskarSa, Maɗaukakain sarki Ya ce:

{يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا}

{Yanã sanin abin da ke a gaba gare su da abin da ke bãyansu, kuma bã su kēwayēwa da shi ga sani} [Daha: 110]. Kuma Allah - sha'aninSa ya ɗaukaka - Ya ce:

{لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ}

{Gannai bã su iya riskuwarSa, kuma Shĩ Yanã riskuwar gannai, kuma Shĩ ne Mai tausasãwa, Masani} [al-An'am: 103]. Imam Ibnu Kutaibah - Allah Ya yi masa rahama - ya ce: "Wajibi akanmu mu tike a siffofin Allah inda Ya tike a cikin siffofinSa, ko inda manzonSa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - Ya tike, kada

mu gusar da lafazin akan yadda larabawa suka san shi, kuma suka ajiyeshi akansa, mu kame daga koma bayan haka". (al-Ikhtilaf fil lafzi wal-raddi alal Jahamiyya, na Ibnu Kutaibah (shafi na 44).)

Muna imani cewa daga siffofin Allah akwai siffofi masu lazimtar zatinSa, kamar rayuwa, da ilimi, da ji, da gani, da hannu, da yatsu, daga cikinsu akwai siffofi masu rataye da mashi'arSa, kamar fushi, da yarda, da sauka. Kuma muna imani cewa Shi ne Mai aikata abinda Yake nufi, Shi Yana aikata abinda Ya so duk lokacin da Ya so yadd da Ya so, Yana daukaka wanda Ya so, Yana kaskantar da wanda Ya so, ba mai juyar da umarninSa, kuma babu mai bibiyar hukuncinSa.

Muna imani cewa siffofin Allah daga cikinsu akwai wanda ya zo kai tsaye, sai mu siffanta Allah da shi kai tsaye, kamar ji, da rayuwa, da gani, da wasunsu, daga cikinsu akwai wanda ya zo akayyade, sai ya wanzu akan kayyadewarsa, kamar siffantaShi - tsarki ya tabbatar maSa - da cewa Shi Yana yi wa makiyanSa makirci idan sun yi makirci, Yana mantawa da makiyanSa idan sun manta daShi.

Muna imani cewa wasu daga siffofinSa siffar Allah ta zo da su ta fuska daya, kamar siffar rayuwa, da tsayuwa da kai, da girma, suna zuwa a cikin AlKur'ani ko sunna ta fuska daya. Kuma muna samun wasu siffofin labari ya zo game da su a cikin AlKur'ani ko Hadisi ta fuskoki da yawa, kamar siffar zance, da

ɗaukaka, da hannu, da ganin muminaɗ ga Ubangijinsu a farfajiyar alkiyama ranar lahira da kuma aljanna.

Dada siffofinSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka -: Sani da ji, Maɗaukkain sarki ya ce:

{قَالَ رَبِّي يَعْلَمُ الْقَوْلَ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ}

{Ya ce: "Ubangijina Yanã sanin magana a cikin sama da kasa kuma Shi ne Mai ji, Masani} [al-Anbiya: 4].

Daga siffofinSa: Gani, Maɗaukakin sarki Ya ce:

{إِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ}

{Lallai Allah Shi ne Mai ji Mai gani} [Ghafir: 20].

Daga Abu Yunus Sulaim ɗan Jubair bara na Abu Hurairah - Allah Ya yarda da shi - ya ce: "Na ji Abu Hurairah - Allah Ya yarda da shi - yana karanta wannan ayar: {Allah Ya na umartarku ku mayar da amanoni zuwa ga masu su} [al-Nisa'i: 58] zuwa faɗinSa - Maɗaukakin sarki -: {Mai ji ne kuma Mai gani ne} ya ce: Na ga manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - yana sanya babban yatsansa akan kunnansa, wanda ke biye da shi kuma akan idansa, Abu Hurairah - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Na ga manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - yana karanta ta, kuma yana sanya yatsunsa biyu, Ibnu Yunus ya ce: al-Mukri ya ce: Yana nufin: {Lallai Allah mai ji ne kuma mai gani ne}, Yana nufin cewa lallai Allah Yana da ji da gani". (Abu Dawud ya fitar da shi (4728), da Hafsu ɗan Umar a wani yanki na kira'o'in

annabi (33), da Ibnu Khuzaimah a cikin al-Tauhid (49), da Ibnu Hatam a cikin al-Tafsir (5524).)

Daga siffonSa - tsarki ya tabbatar masa Ya daukaka -: Ido, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{وَلِصْنَعِ عَلَى عَيْنِي}

{Kuma domin a riƙe ka da kyau a kan idoNa} [Daha: 39]. Kuma Ya ce:

{وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا} [الطور: 48]،

{Ka yi haƙuri da hukuncin Ubangijinka, lallai fa kai kana kan idanunMu} [al-Dur: 48]. Kuma yabonSa ya daukaka ya ce:

{وَاصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا}

{Ka ƙera jirgin ruwa bisa idanuwan Mu} [Hud: 37]. Kuma Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{تَجْرِي بِأَعْيُنِنَا}

{Suna gudana a idanuwan Mu} [al-Kamar: 14]. Naga Nafi'u daga Abdullahi - Allah Ya yarda da shi - ya ce: An ambaci Dujal a wajen annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - sai ya ce: "Lallai Allah ba Ya buyuwa a gareku, lallai Allah ba mai ido daya ba ne - sai ya yi nuni da hannunsa zuwa idansa - kuma Masihu Jujal mai ido daya ne na dama, kai ka ce idansa =inabine a bayyane". (Bukhari ne ya fitar da shi (7407), da Muslim (169), da Abu Dawud (4757), da Tirmizi (2241).)

Daga siffofinSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka -: Rayuwa da tsayuwa da kai, Allah Maɗaukakain sarki Ya ce:

{اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ}

{Allah, bãbu wani abin bautawa fãce Shi, Rãyyaye wanda komai ya tsayu da shi. [Aal- Imran: 2].

Daga siffofinSa - tsarki ya tabbatar masa Ya daukaka -: Zance, Shi abin siffantawa ne da zance kafin Ya halicci halitta, kuma Yana yi musu magana, zancen Ubangijinmu ya kasance ne da ganin damar Sa, duk lokacin da Ya so zai yi magana, haƙiƙa Hadisi ya zo game da siffar zance ga Allah a cikin AlKur'ani ta fuskoki da yawa, dukkan abinda Allah Ya bada labari da shi game da kansa da cewa Shi Yana umarni ko Yana hani to shi Mai nuni ne akan zance, kamar faɗinSa - Maɗaukakin sarki -:

{إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ  
وَالْبَغْيِ يَعِظُكُم لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ}

{Lalle Allah nã yin umurni da ãdalci da kyautatãwa, da bai wa ma'abũcin zumunta, kuma yanã hani ga alfãsha da abin da aka ki da zalinci. Yanã yi muku gargadi, dammãnin ku, kunã tunãwa} [al-Nahl: 90]. Kuma dukkanin abinda Allah Ya bada labarin sa game da kanSa cewa Shi Ya ce, ko Yana cewa, to shi mai nuni ne akan zance, kamar faɗinSa - sha'aninSa ya daukaka -:

{إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنِي مَرْيَمَ وَرَافِعُكَ إِلَيَّ}

{Lokacin da Allah Ya ce ya Isa lallai Ni Mai kasheka ne kuma Mai daukeka ne zuwa gare Ni} [Aal- Imran: 55]. Dukkan abinda Hadisi ya zo a cikinsa game da labarurruka da aka jingina ga Allah to shi mai nuni ne akan tabbatar da siffar zance ga Allah Ubangijin talikai, Allah Ya ce:

{قَالَتْ مَنْ أَنْبَأَكَ هَذَا قَالَ نَبَّأَنِيَ الْعَلِيمُ الْخَبِيرُ}

{Ta ce waye ya baka wannan labarin ?, ya ce: Masani Mai bada labari Shi ne Ya bani labari} [al-Tahrim: 3].

Dukkan abinda ya zo na kira ko ganawa wanda aka jingina ga Allah to shi mai nuni ne akan siffar zance ga Allah Ubangijin talikai, kamar yadda yake a cikin fadinsa - Allah Madaukakin sarki -:

{وَنَادَيْنَاهُ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ الْأَيْمَنِ وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا}

{Kuma Muka kira shi daga gēfen dūtse na dāma kuma Muka kusanta shi yanā wanda muka gana da shi}. [Maryam: 52]. Dukkan abinda ya zo na zance da aka jingina ga Allah, ko magana da ta zo a cikin AlKur'ani abin siffantawa da Allah, to shi dalili ne akan siffar zance. Wannan ya fi karfin a lissafe shi, daga hakan cewa Shi - Madaukakin sarki - Ya yi wa mala'iku magana, Madaukkain sarki ya ce:

{وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ}

{Ka tuna lokacin da Ubangijinka ya ce da Mala'iku lallai Ni zan sanya halifa a bayan kasa} [al-Bakara: 30]. Kuma Ya yi wa (annabi) Adam magana:

{وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا}

{Muka ce Ya kai Adam ! Ka zauna kai da matarka a aljanna kuma ku ci daga gareta a halin wadata duk inda kuke so} [al-Bakara: 35]. Kuma ya yi wa (annabi) Musa - aminci ya tabbata agareshi - magana:

{قَالَ يَا مُوسَى إِنِّي اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَاتِي وَبِكَلَامِي}

{Ya ce ya Musa lallai Ni na zabeka akan mutane da sako Na da kuma zance Na} [al-A'araf: 144].

Zancen Ubangijinmu daga gare shi akwai kira, kamar yadda Ya kira (annabi) Ibrahim badaɗayi - aminci ya tabbata agare shi -, Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَنَادَيْنَاهُ أَنْ يَا إِبْرَاهِيمَ}

{Kuma Muka kira shi cewa "Ya Ibrahim!} [al-Saafat: 104]. Daga cikinsa akwai wanda yake zama ganawa, kamar yadda Ubangijinmu Ya gana da (annabi) Musa - aminci ya tabbata agare shi -:

{وَنَادَيْنَاهُ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ الْأَيْمَنِ وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا}

{Kuma Muka kira shi daga gēfen dūtse na dāma kuma Muka kusanta shi yanā wanda muka gana da shi}. [Maryam: 52]. Ibnu Abbas - Allah Ya yarda dasu - ya faɗa a kan wannan ayar: "Har ya ji karar alƙalami". (Ibnu Abu Shaibah ya fitar da shi (32506), da Hannad a cikin Zuhdu (149), da Abdullahi ɗan Ahmad a cikin al-Sunnah (1231), da Dabari a cikin Tafsiri (15/559), da Hakim (3472).) Suddi ya ce:

{وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا}

{Muka kusanto shi dan ganawa} Ya ce: "An shigar da shi sama sai aka yi masa magana". (Tafisr Ibnu Kathir (5/238), da al-Durr al-Mansur fa al-Tafsir bil Ma'asur (5/515).) Kuma zancen Ubngijinmu mala'iku suna jinsa kamar yadda yake a cikin faɗinSa - Maɗaukakin sarki -: {Har a lokacin da aka kuranye tsoro daga zukatansu suka ce me Ubangijinku Ya ce? suka ce: Gaskiya kuma Shi ne Maɗaukaki Mai girma} (Saba'i: 23). Daga Masruk daga Abdullahi - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Idan Allah Zai yi magana da wahayi, sai ma'abota sama su ji wata kara ga sama kamar karar sarka akanfar dutse, sai su suma, ba za su gushe ba har sai (mala'ika) Jibrilu ya zo musu, har idan Jibrilu ya zo musu sai a yaye musu tsoron daga zukatansu. Ya ce: Sai suce: Ya Jibrilu, mai Ubangijinka Ya ce? sai ya ce: Ya faɗi gaskiya, sai su ce: Gaskiya ne, gaskiya ne". (Abu Dawud ne ya fitar da shi (4738), da Usman ɗan al-Darimi a cikin raddi ga Jahamiyya (158), da Abdullahi ɗan Ahmad a cikin al-Sunnah (536), da Muhammad ɗan Nasr a cikin Ta'azimu kadris Salah (217).)

Kuma Zai yi magana da halittu a ranar lahira, kamar yadda manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya bada labari da hakan: "Babu wani ɗaya daga cikinku sai Ubangijinsa ya yi magana da shi, babu wani mai tafinta tsakaninSa da Shi, kuma babu wani

shamakin da zai shamakance shi". (Bukhari ne ya fitar da shi (7443), da Muslim (1016), da Tirmizi (2415), da Ibnu Majah (185).)

Kuma halittu zasu ji zancen Allah ranar lahira, kamar yadda yake a cikin Hadisi daga Abdullahi dan Unais - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Naji annabi - tsira da amincin Allah su tabbata aagre shi - yana cewa: "Allah Zai tara bayi, sai Ya kirasu da wani sautin da wanda ke nesa zai ji kamar yadda wanda ke kusa zai ji: Ni ne Sarki, ni ne Mai sakamako". (Bukhari ne ya fitar da shi Mu'allaki (9/141), a cikin al-Adabul Mufrad (970), da a cikin Kalku af'alil ibad (90), da Ahmad (16042).)

Muna imani cewa Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka - haƙiƙa Ya shamakance daga halittarSa, ba zasu gan shi a duniya ba, kuma Yana magana da wanda Ya so daga mala'ikunSa da manzanninSa - aminci ya tabbata agare su - ta bayan shamaki, Allah maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكْلِمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا  
فَيُوحِي بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلِيُّ حَكِيمٌ}

{Kuma bã ya kasancẽwa ga wani mutum Allah Ya yi masa magana fãce da wahayi, kõ daga bãYan wani shãmaki, kõ Ya aika wani Manzo, sa'an nan Ya yi wahayi, da izninsa ga abin da Yake so. Lalle Shĩ, Maɗaukaki ne Mai hikima} [Al-shura: 51].

Daga Abu Musa - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya mike (da wata hufuwa) a cikinmu da kalmomi biyar, sai ya ce: Lallai Allah - Mai girma da ɗaukaka - ba Ya bacci, kuma ba Ya kamata gareShi Ya yi bacci, Yana kuntata arziki kuma Yana yalwata shi, ana kai aikin dare zuwa gareShi kafin aikin rana, da aikin rana kafin aikin dare, shamakinsa haske ne da Ya yaye shi da hasken fuskarSa sun kone inda ganinSa ya tike daga halittarSa". (Muslim ne ya fitar da shi (179), da Ibnu Majah (195).

Zancen Ubangijinmu ana siffanta shi da cewa sashinsa mafi sabunta ne daga sashi, Allah - sha'aninSa ya ɗaukaka - Ya ce:

{مَا يَأْتِيهِمْ مِّن ذِكْرٍ مِّن رَّبِّهِمْ مُّحَدَّثٍ إِلَّا اسْتَمَعُوهُ وَهُمْ يَلْعَبُونَ}

{Wani ambato daga Ubangijinsu sābo, bā ya zuwa gare su fāce sun saurāre shi, alhāli kuwa sunā māsu yin wāsa} [al-Anbiya: 2]. Sahinsa kuma ya fifici sashi, Daga Abu sa'id al-Kudri - Allah Ya yarda da shi -: Cewa wani mutum ya ji wani mutum yana karanta: {Ka ce Shi ne Allah Shi kadai}, yana maimaita ta, lokacin da ya wayi gari sai ya zo wurin manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - sai ya ambata masa hakan, kai kace mutumin yana ganin kankantarta, sai manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Na rantse da wanda raina yake hannunSa, lallai cewa ita ta yi daidai da ɗaya bisa

uku na AlKur'ani". (Bukhari ne ya fitar da shi (5013), da Abu Dawud (1461), da Nasa'i (995).)

Daga Abdullahi bn Abbas - Allah ya yarda da shi - ya ce: (Yayin da Jibrilu - amincin Allah ya tabbata a gare shi - zaune tare da Annabi -tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ji wata kara daga sama, sai ya daga kansa sama, ya ce: Wannan wata kofa ce daga sama da aka buɗe a yau kuma ba a taɓa buɗe ta ba har zuwa yau, sai wani Mala'ika ya sakko daga ciki, don haka ya ce: Wannan wani Mala'ika ne da ya sakko duniya, kuma bai taɓa zuwa kasa ba sai yau, sai ya yi sallama ya ce: Ina yi maka albishir da haske guda biyu da aka ba ka wanda ba a bawa wani Annabi a gabaninka ba: Fatiha, da karshen suratul Bakarah, ba za ku karanta wani Harafi daga cikinta ba ku roki wani abu fa ce sai an bazu shi). (Muslim ne ya fitar da shi (806), da Nasa'i (912).)

AlKur'ani da dukkan littattafan Allah waɗanda aka saukar ga manzannin Allah - aminci ya tabbata agare su -, kamar Suhufi Ibrahim da Musa - aminci ya tabbata agare su -, da Attaura da Linjila, da Zabura - dukkaninsu zancen Allah ne, kuma dukkaninsu Allah Ya yi magana da su, kuma Jibrilu - aminci ya tabbata agare shi - ya ji su daga gareShi ba tare da sila ba, kuma Allah Ya saukar da Attaura arubuce akan alluna, Jibrilu ya sauka da wahayi ga annabawan Allah da

manzanninSa - aminci ya tabbata agare su -, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ \* عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَ}

{Rūhi amintacce ne ya saukar da shi \*}

A zūciyarka, dōmin ka kasance daga māsu gargadi} [al-Shu'araa: 193-194]. Kuma Allah - sha'aninSa ya ɗaukaka - Ya ce:

{قَامُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبَعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ}

{Ku yi imani da Allah da manzanSa annabi ummiyyi wanda yake imani da Allah da kalmominSa da litattafanSa ku bi shi kwa shiriya} [al-A'araf: 158]. Zancen Allah da kalmominSa ba halittarsu aka yi ba; saboda haka ne manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya nemi tsari da kalmomin Allah, sai tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "Duk wanda ya sauka wani masauki, sai ya ce: Ina neman tsari da kalmomin Allah cikakku daga sharrin abin da Ya halitta, to, babu abin da zai cutar da shi har ya bar wannan masaukin". (Muslim ne ya fitar da shi (2708), da Tirmizi (3437), da Ibnu Majah (3547). Da, kalmomin Allah halittarsu aka yi da annabinmu Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - bai nemi tsari da su ba, zancen Allah ba halittarSa ba ne, ba ka ganin "Allah Ya raba tsakanin maganarSa da halittarSa, bai ambace shi magana ba, sai Ya ce: "Ku saurara halitta ta Shi ce haka kuma umarni nasa ne}

[al-Aaraf: 54], lokacin da ya ce: {Ku saurara halitta tasa ce } babu wani halitta face ya kasance ya shiga a cikin hakan.

Sannan ya ambaci abin da ba halitta ba sai Ya ce: {da umarni} Umarninsa shi ne faɗinSa, Allah - alherinSa ya yawaita - Ubanigijijn talikai da maganarSa ta zama abar halitta". (Aduba: Raddi ga Jahamiyya na Imam Ahmad (shafi na 224).

Muna banbancewa tsakanin kalmomin Allah na kasantattu waɗanda aka ambata, a misalin faɗinSa - Allah Maɗaukakin sarki -:

{وَلَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ فَصَبَرُوا عَلَىٰ مَا كُذِّبُوا وَأَوْدُوا حَتَّىٰ أَنَا هُمْ نَصَرْنَا وَلَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ وَلَقَدْ جَاءَكَ مِن نَّبِإِ الْمُرْسَلِينَ}

{Kuma lalle ne, haƙiƙa, an karyata manzanni daga gabāninka, sai suka yi haƙuri a kan abin da aka karyata su, kuma aka cūtar da su, har taimakonMu ya je musu, kuma babu mai musanyāwa ga kalmōmin Allah. Kuma lalle ne (abin da yake natsar da kai) ya zo maka daga lābārin (annabāwan) farko} [al-An'am: 34]. Da faɗinSa - Maɗaukakin sarki:

{قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِّكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفَذَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَنْ تَنْفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا}

{Ka ce: "Dā tēku ta kasance tawada ga (rubūṭun) kalmōmin Ubangijina, lalle ne dā tēkun ta kāre a gabānin kalmōmin Ubangijīna su kāre, kuma kōda mun jē da misālinsa dōmin kari} [al-Kahf: 109].

ZancenSa na shari'a wanda ya zo a misalin fadinSa - Ya girmama Ya buwaya -:

{وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ}

{Kuma kalmar Ubangijinka tã cika, tanã gaskiya da ãdalci. Babu mai musanyãwa ga kalmõminSa, kuma Shi ne Mai ji, Masani} [al-An'am: 115]. Da fadinSa - ambatanSa ya daukaka -:

{وَإِذْ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ}

{Lokacin da Ya jarrabi (annabi) Ibrahim da wasu kalmomi sai ya cika su} [al-Bakara: 124].

Imam al-Darimi ya ce: "Ba mai musun zancen Allah - Mai girma da daukaka - sai wanda yake son bata abinda Allah - Mai girma da daukaka - Ya saukar, ta yaya wanda Ya sanar da bayi magana, kuma Ya sa su furuci a ce Zai kasa magana?!" (Raddi ga Jahamiyya na al-darimi ( shafi na 155).)

Daga siffofinSa - tsarki ya tabbatar masa Ya daukaka -: Buwaya, Allah Ya ce:

{سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ}

{Tsarki ya tabbata ga Ubangijinka, Ubangijin rinjãye, daga barin abin da suke siffantãwa} [al-Saafat: 180]. Kuma Allah - Madaukakin sarki - Ya ce:

{مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا}

{Wanda yake neman buwaya to buwaya gabaɗaya ta Allah ce} [Fadir: 10].

Daga siffofinSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya  
ɗaukaka -: Rinjaya, Maɗaukakain sarki Ya ce:

{وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ}

{Babu wani abin bautawa da gaskiya sai Allah Daya  
Mai rinjaye} [Saad: 65].

Daga siffofinSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya  
ɗaukaka -: Jabarut, da Karfin mulki, da ji-da-isa, da  
girma, hakika annabi - tsira da amincin Allah su  
tabbata agare shi - ya kasance yana faɗa a cikin  
ruku'unsu: "Tsarki ya tabbatarwa ma'abocin Jabarut  
da Karfin mulki, da ji-da-isa da girma". (Abu Dawud ya  
fitar da shi (873), da Nasa'i (1049), da Ahmad (23980),  
da Tirmizi a cikin Shama'il (314), da al-Bazzar (2750).)  
Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi -  
ya ce: "Allah - Mai girma da ɗaukaka - Ya ce: Ji-da-isa  
mayafina ne, girma kuma gwafsona ne, duk wanda ya  
yi jayayya da Ni da ɗaya daga cikinsu, zan jefa shi a  
cikin wata". (Abu Dawud ya fitar da shi (4090), da Ibnu  
Majah (4174), da al-Humaidi (1183), da Ibnu Abi  
Shaibah (27111), da Ahmad (7382).)

Daga siffofinSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya  
ɗaukaka -: Nufi da Mashi'ah (ganin dama), Allah -  
Maɗaukakain sarki - Ya ce:

{يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ}

{Allah Yana nufin sauƙi gare ku, kuma ba Ya nufin  
tsanani gare ku} [al-Bakara: 185]. Da faɗinSa:

{وَيُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُخَوِّقَ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَيَقْطَعَ دَابِرَ الْكَافِرِينَ}

{Kuma Allah Yana nufin Ya tabbatar da gaskiya da kalmominSa, kuma Ya katse karshen kafirai} [al-Anfal: 7]. Da fadinsa:

{وَمَا تَشَاؤُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ}

{Kuma bã zã ku so ba sai idan Allah Ubangijin halitta Yã yarda} [al-Takweer: 29].

Daga siffofinSa - tsarki ya tabbatar masa Ya daukaka -: Iko, Allah - Madaukakin sarki - Ya ce:

{وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَثَّ فِيهِمَا مِنْ دَابَّةٍ وَهُوَ عَلَى جَمْعِهِمْ إِذَا يَشَاءُ قَدِيرٌ}

{Kuma akwai daga äyöyinsSa, halittar sammai da kasa da abin da Ya wãtsa a cikinsu na dabba, alhãli kuwa Shĩ Mai iko ne ga tãra su, a lõkacin da Yake so} [al-Shura: 29]. Da fadinSa:

{إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ}

{Lallai Allah Mai ikone akan dukkan komai} [al-Bakara: 20].

Daga siffofinSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka -: Rahama, Mai yawan rahama Mai yawan jin kai - tsarki ya tabbatar maSa - Ya ce:

{وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ}

{Rahamata ta yalwaci kowanne abu} [al-A'araf: 156]. Tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka Ya ce:

{كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ}

{Ubangijinku Ya rubutawa kanSa rahama} [al-An'am: 54]. Wannan rahamr siffa ce daga siffofinSa,

ita abar jingina ce ga Allah, jingina siffa ga wanda aka siffanta.

Rahama ta kan zo a cikin AlKur'ani da Sunnah abar jingina ga Allah, jingina abin halitta ga mahaliccinSa, kamar yadda yake a cikin faɗinSa - Maɗaukakin sarki -:

{وَهُوَ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيحَ بُشْرًا لِّبَنِي يَدْيَ رَحْمَتِهِ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا}

{Kuma Shi ne Ya aika iskōkin bushāra gaba ga rahamarSa, kuma Muka saukar da ruwa mai tsarkakēwa daga sama} [al-Furkan: 48]. Daga Abu Huraira - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Na ji Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - yana cewa: "Lallai Allah Ya halicci rahama, ranar da Ya halicce ta rahama ɗari". (Bukhari ne ya fitar da shi (6469), da Muslim (2752), da Tirmizi (3541), da Ibnu Majah (4293).) To wannan rahamar halittarta aka yi an jinginata ga Allah daga jingina abin halitta ga mahaliccin Sa.

Daga siffofinSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka -: ɗaukaka, ita ce ɗaukakar rinjaye, da ɗaukakar daraja, da ɗaukakar zati.

Ukun duka siffofinSa ne, kuma su masu nuni ne akan cikaSa, haɗika Alkur'ani mai girma da Sunnar annabi maɗaukakiya da hankali da ɗabi'a sun yi nuni akan ɗaukaka ta fuskoki da yawa, dukkanin abinda Allah Ya bada labari da shi ko manzonSa ya bada labarin sa cewa Shi maɗaukaki ne ko mafi ɗaukaka ne,

ko aka yi nuni gare shi cewa Shi Yana cikin daukaka, to shi mai nuni ne akan daukakarSa, kuma kowanne labarin da a cikinsa cewa Madaukakin sarki Ya sakko a cikinsa kamar saukar wahayi, da saukar umarni, kuma cewa shi Yana zuwa kuma zai zo ranar AlKiyama dan yin hukunci, ko cewa Shi Yana sakkowa a kowanne dare da kuma yammacin Arfa, da saukar mala'iku, to duka suna nuni ne akan daukakarSa, haka nan kowanne labarin da a cikinsa akwai cewa Shi Yana sama, ko cewa Shi Yana birbishin sama, ko cewa Shi Yana birbishin Al'Arshi, ko cewa Shi Ya daidaita akan Al'arshi - to shi mai nuni ne akan daukakarSa, haka nan dukkan abinda a cikinsa akwai hawa zuwa gareShi - tsarki ya tabbatar maSa - da makamancinsa to shi ma yana nuni ne akan daukakarSa.

Daga hakan: Cewa mala'iku suna jin tsoron Ubangijinsu daga birbishinsu, kuma cewa su suna hawa zuwa gareShi, kuma ayyuka ana daga su zuwa gareShi, kuma ana hawa zuwa gareShi, kuma cewa Allah Ya daga (annabi) Isa - aminci ya tabbata agare shi - zuwa gareShi, kuma ya yi Isra'i da annabinmu Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, kuma an yi Mi'iraji da shi zuwa sama. Dukkanin wannan nuni ne akan daukakarSa, kai dalilai masu nuni akan cewa Allah Yana ya daukaka nau'o'i ne masu yawa, kuma karkashin kowanne nau'i akwai daidai masu yawan da ba za su kirgu ba sai da wahala.

Daga wadannan dalilan akwai: FaɗinSa - Maɗaukakin sarki -:

{لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ}

{(Allah) Shi ne da abin da ke cikin sammai da abin da ke cikin kasa, kuma Shi ne Maɗaukaki, Mai girma} [al-Shura: 4]. Da faɗinSa - Maɗaukakin sarki -:

{ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ}

{Wancan! sabōda lalle ne Allah, shĩ ne Gaskiya, kuma lalle ne, abin da suke kira waninSa shi ne karya. Kuma lalle ne Allah, Shĩ ne Maɗaukaki, Mai girma} [al-Hajj: 62]. Da faɗinsa:

{إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ}

{Zuwa gare shi magana mai daɗi ke hawa, kuma aiki na kwaraɗi yana ɗaukarta} [Fadir: 10]. Da faɗinSa - tsarki ya tabbatar maSa -:

{وَهَٰذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ}

{Kuma wannan Littāfi ne, Mun saukar da shi, mai albarka ne, sai ku bĩ shi kuma ku yi takawa, tsammāninku, anā jin kanku} [al-An'am: 155]. Da faɗinSa:

{إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ}

{Lalle ne Mũ, Mun saukar da shi, yanā abin karantāwa na Lārabci; tsammāninkũ, kunā hankalta} [Yusuf: 2]. Da faɗinSa - tsarki ya tabbatar maSa -:

{يَخَافُونَ رَبَّهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ}

{Suna tsõron Ubangijinsu daga bisansu, kuma suna aikata abin da ake umurninsu} [al-Nahl: 50]. Da faɗinSa:

{إِنِّي مُتَوَقِّعٌ وَرَافِعُكَ}

{Lallai Ni Mai kasheka (bacci) ne kuma Mai dagoka ne} [Aal- Imran: 55]. Da faɗinSa:

{تَعْرُجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ}

{Malã'iku da Ruhi (Jibrila) sunã tãkãwa zuwa gare Shi, a cikin yini wanda gwargwadonsa, shẽkara dubu hamsin ne} [al-Ma'arij: 4]. Da faɗinSa - yabonSa ya ɗaukaka -:

{اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا}

{Allah, wanda Ya halicci sammai bakwai ɗin kuma daga kasã kwatankwacinsu, umuruinSa yanã ta sauka a tsakaninsu dõmin ku san lalle Allah Mai ãkon yi ne akan dukan kõme, kuma lalle Allah, haķĩka Ya ķẽwaye ga dukan kõme da sani} [al-Dalak: 12]. Da faɗin Allah - tsarki ya tabbatar maSa -:

{بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا}

{Ã'a, Allah Ya ɗauke shi zuwa garẽ Shi, kuma Allah Yã kasance Mabuwaĩyi, Mai hikima} [al-Nisa'a: 158]. Da faɗin Ubangijnmu - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka -:

{سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ}

{Tsarki ya tabbata ga wanda Ya yi tafiyar dare da bāwanSa da daddare daga Masallaci mai alfarma zuwa ga Masallaci mafi nīsa wanda Muka sanya albarka a gefensa dōmin Mu nūna masa daga āyōyinMu. Lalle ne Shi shī ne Mai ji, Mai gani} [al-Isa'a: 1].

Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Lokacin da Allah Ya gama halitta, Ya rubuta wani littafi a warinSa: Ta rinjaya, ko Ya ce: Rahamata ta rigayi fishi Na, shi (Littafin) yana wajenSa a birbishin Al'arshi". (Bukhari ne ya fitar da shi (7553), da Muslim (2751), da Tirmizi (3543), da Ibnu Majah (189).) Daga Mu'awiyah Bin Hakam AsSulami - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Wata rana ina sallah tare da manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, sai wani mutum daga cikin mutane ya yi atishawa, sai na ce: Allah Ya yi maka rahama, sai mutane suka kallenin da idanuwan su, sai na ce: Ya yi wabin mahaifiyarsa, me ya sameku ne kuke kallona?! sai suka buga hannayensu akan cinyoyinsu, lokacin da na ga suna kokarin sani in yi shiru sai na yi shirun, lokacin da tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya yi sallah, fansarsa babana da babata, ban taba ganin malami ba kafinsa ko abayansa mafi iya koyarwa sama da shi, na rantse da Allah, bai yi min tsawa ba bai dake ni ba, bai zageni ba.

Ya ce: "Lalle wannan sallar babu wani abu da yake inganta a cikinta daga zancen mutane, kadai shi ne

tasbihi da kabbara da karatun AlKur'ani". Ko kamar yadda manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce. Na ce: Ya manzon Allah, ni ban dade da barin jahiliyya ba, hakika Allah Ya zo da musulunci, lallai daga cikinmu akwai wasu mutane sun zowa bokaye, ya ce: "kar ka je wurinsu". ya ce: daga cikinmu akwai wasu mutane suna camfi, ya ce: "Wannan wani abu ne da suke jinsa a kirajensu kada ya toshesu".

Ya ce daga cikinmu akwai masu zane a kasa - har zuwa inda ya ce - sai ya ce mata : Ina Allah yake ? Sai ta ce: Yana sama. Sai ya ce; Ni kuma wanene ? Sai ta ce: Kai Manzan Allah ne. Sai ya ce: Ka 'yanta ta, domin ita mumina ce. (Muslim ya fitar da shi (537), da Abu Dawud (930), da Nasa'i (1218).)

Daga Abu Huraira - Allah Ya yarda da shi - cewa Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Mala'iku da daddare da mala'iku da rana suna bibiyar juna a cikinku, suna taruwa a sallar Asuba da sallar la'asar, sannan wadamda suka kwana a cikinku su hau sama, sai Ya tambayesu, alhali Shi ne mafi sani da su: Yaya kuka bar bayiNa? sai su ce: Mun barsu suna sallah, kuma mun same su suna sallah". (Bukhari ne ya fitar da shi (555), da Muslim (632), da Nasa'i (485).) Kuma a cikin Hadisin Abu Razin Al'ukaili - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Na ce: Ya manzon Allah, ina Ubangijinmu Ya ke kafin Ya halicci halittarSa? ya

ce: "Ya kasance a cikin girgije babu iska a karkashinSa kuma babu iska a birbishinSa, Ya halicci Al'arshinSa akan ruwa". (Tirmizi ya fitar da shi (3109), da Ibnu Majah (182), da Dayalisi (1189), da Ahmad (16188), da Ibnu abi Asim a cikin Sunnah (625).) Waɗannan da wasunsu daga ayoyi da Hadisai masu yawa masu nuni akan ɗaukakar Allah.

Dalilai masu nuni akan ɗaukaka ba za su iya lissafuwa ba, haƙika malaman musulunci sun haɗu akan tabbatar da shi, kamar yadda hankali da ɗabi'a nagartacciya suka yi nuni akansa, Imamu Ibnu Baɗɗah - Allah ya yi masa rahama - ya ce: "Musulmai daga sahabbai da tabi'ai da dukkan masu ilimi daga muminai sun haɗu akan cewa Allah - alherinSa ya yawaita Ya ɗaukaka - Yana kan Al'arshinSa, a birbishin sammanSa, Yana mai nisantar halittarSa, kuma iliminSa mai kewayewane ga dukkan halittarSa". (al-Ibanah al-Kubra, na Ibnu Baɗɗah (7/136).)

ADDarimi - Allah Ya yi masa rahama - ya cirato: Faɗin Ibnul Mubarak lokacin da aka tambaye shi: "Dame zamu san Ubangijinmu? ya ce: Da cewa Shi Yana kan Al'rshi, a birbishin sama ta bakwai akan Al'arshi, Ya nisanci halittarSa". (Raddi ga Jahamiyya na al-Darimi ( shafi na 98).)

Daga cikin siffofinSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka -: Daidaituwa akan Al'arshi, haƙika Allah Ya

ambace shi a gurare bakwai daga littafinSa, daga cikinsu akwai fadinSa - Maɗaukakin sarki - :

{إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ مُسَخَّرَاتٌ بِأَمْرِهِ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ}

{Lalle ne Ubangijinku Allah ne, wanda Ya halitta sammai da kasa a cikin kwānaki shida, sannan kuma Ya daidaita a kan Al'arshi, Yanā sanya dare ya rufe yini, yanā nēman sa da gaggawa, kuma rānā da watā da taurāri hōrarru ne da umurninSa. To, Shī ne da halittar kuma da umurnin. Albarkar Allah Ubangijin halittu tā bayyana!} [al-A'araf: 54]. Daga Abu Huraira - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Lokacin da Allah Ya gama halitta, Ya rubuta wani littafi a warinSa: Ta rinjaya, ko Ya ce: Rahamata ta rigayi fishi Na, shi yana wajenSa a birbishin Al'arshi". (Bukhari ne ya fitar da shi (7553), da Muslim (2751), da Tirmizi (3543), da Ibnu Majah (189).) Kuma LalaKal'i ya fitar daga Ibnu Uyaynah ya ce: An tambayi Rabi'a game da fadinSa: {Ubngiji al-Rahman Ya didaita a kan Al'arshi}: Yaya Ya daidaita? ya ce: "Daidaituwa ba abin jahilta ba ce, amma tayaya ba abin hankalta ba ce, saƙo na Allah ne, isarwa kuma ta manzo ce, kuma gasgatawace ta wajaba akanmu". (Sharhu usulu l'itikad Ahlus Sunnah Wal jama'ah (3/442), da kuma Al'arsh na al-Zahbi (2/213).) Kuma an cirato kwatankwacin wannan

maganar daga jagoran gidan Hijira Malik - Allah Ya yi masa rahama -. (Abu Nu'aim ya fitar da shi a cikin al-Hilya (325-326), da al-Baihaqi a cikin al-Asma'u wal-Sifat (2/304), da Ibnu Abdul-Barr a cikin al-Tamhid (7/138), kuma al-Zahbi - Allah Ya yi masa rahama - ya ce: "Hakika malamai sun yi riko da fadin imamu Malik: "Daidaituwa sananniya ce, kuma tayaya take ba'a sani ba, kuma imani da shi wajibi ne, tambaya game da shi bidi'a ce". Ka'idah da suka tafi akanta a cikin wannan babin" A duba: Al-Uluwwu na al-Zahabi (1/117).)

Daga siffofinSa - tsarki ya tabbatar masa Ya daukaka -: So, Allah - Madaukakin sarki - Ya ce:

{فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ}

{Da sannu Allah Zai zo da wasu mutanen da Yake son su suma suke son Sa} [al-Ma'ida: 54]. Imam Darimi - Allah Ya yi masa rahama - ya ce: "Sai Ya hada tsakanin soyayya biyu: Soyayyar Mahalicci , da soyayyar abin halitta a gwame, sannan Ya raba tsakanin a binda ake so da abinda ba'a so; dan halittarSa su san cewa kishiyoyi ne ba'a hade suke ba, sai Ya ce: {Allah baYa son bayyanar da mummunan magana} [al-Nisa'i: 148]. da kuma {Lallai cewa Shi baYa son masu barna} [al-An'am: 141]". (Nakdhu al-Darimi (2/865).)

Kuma Ya ce:

{إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُنتَهَرِينَ}

{Lallai Allah Yana son masu yawan tuba kuma Yana son masu yawan son tsarkaka} [al-Bakara: 222]. Daga

Sahlu dan Sa'ad - Allah Ya yarda da shi -, ya ce: Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya faɗa ranar Khaibara: "Gobe zan bada tuta ga wani mutumin da za'a yi nasara ta hannunsa, yana son Allah da manzonSa, kuma Allah da manzonSa suna sonsa". (Bukhari ne ya fitar da shi (3009), da Muslim (2406), da Abu Dawud (3661).) Annabi- tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Imanin dayanku ba ya cika har sai na kasance mafi soyuwa a gare shi sama da babansa da dansa da mutane bakidaya" (Bukhari ne ya fitar dashi (15), da Muslim (44), da Nasa'i (5013), da Ibnu Majah (67).)

Daga siffofin Sa - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka -: Yarda, Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{وَالسَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ}

{Marigaya na farko daga waɗanda suka yi hijira da mutanen Madina da waɗanda suka bi su da kyautatawa Allah Ya yarda da su suma sun yarda da Shi} [al-Taubah: 100]. Daga A'isha - Allah Ya yarda da ita - ta ce: Wani dare na rasa manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabata agare shi - a shinfida, sai na laluba shi, sai hannuna ya faɗa akan cikin digadigansa, alhali shi yana cikin masallaci, su suna kafe, shi yana cewa: "Ya Allah ina neman tsari da yardarKa daga fushinKa, da kuma afuwarKa daga ukubarKa,

kuma ina neman tsarinKa daga gareKa, ba zan iya iyakance yabo a gareKa ba kamar yadda Ka yabi kanKa da kanKa". (Muslim ne ya fitar da shi (486), da Abu Dawud (879), da Tirmizi (3493), da Nasa'i (169), da Ibnu Majah (3841).)

Daga siffofinSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka -: KiyayyarSa ga makiyanSa; hakan domin cewa su sun ki yardarSa, kuma sun ki abinda Allah Ya saukar ga manzonSa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, Allah - Madaukakin sarki - Ya ce:

{ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ اتَّبَعُوا مَا أَسْخَطَ اللَّهَ وَكَرَهُوا رِضْوَانَهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ}

{Wannan, dōmin lalle sū sun bi abin da ya fusātar da Allah kuma sun ki yardarSa, sabōda haka Ya bāta ayyukansu} [Muhammad: 28], Da faḍinSa:

{وَلَكِنْ كَرِهَ اللَّهُ انْبِعَاتَهُمْ فَتَبَطَّهُمْ وَقِيلَ اقْعُدُوا مَعَ الْفَاعِدِينَ}

{Sai dai Allah Ya ki fitar su, sai Ya nauyayasu kuma a ka ce; ku zauna tare da mazauna gida} [al-Taubah: 46]. Daga Abu Huraira - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Allah Ya ce: Idan bawaNa ya so haḍuwa da Ni sai in so haḍuwa da shi, idan kuma ya ki haḍuwa daNi sai in ki haḍuwa da shi". (Bukhari ne ya fitar da shi (7504), da Nasa'i (1835).)

Daga siffofinSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka -: Fushi akan makiyanSa, Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka - Ya ce:

{وَوَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ}



Daga siffofinSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka -: Fusatawa, shi ne mafi tsananin fushi, Allah - Maɗaukaki - Ya ce:

{قَلَمَّا أَسْفُونَا انْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ}

{Sabōda haka a lõkacin da suka husātar da Mu, Muka yi musu azābar rāmuwa sai Muka nutsar da su gabā ɗaya} [al-Zukhruf: 55]. Katada da Siddi sun ce: "{Yayin da suka fusatar daMu} wato: Suka sa muka yi fushi". (Tafsirin Dabari (21/622).)

Daga siffofinSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka -: Yaudarar wanda yake yaudararSa, Allah Yana yaudarar munafukan da suke yaudararSa, Allah - sha'aninSa ya buwaya kuma girmanSa ya daukaka - Ya ce:

{يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ}

{Suna yaudarar Allah da waɗanda suka yi ĩmāni, alhāli bā su yaudarar kōwa fāce kansu, kuma bā su sani ba!} [al-Bakara: 9]. Kuma Ya ce:

{إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ}

{Lallai munafukai suna yaudarar Allah alhli Shi ne Mai yaudararsu} [al-Nisa'a: 142].

Kuma Allah Ya bayyana cewa Yana mantawa da makiyanSa kamar yadda suka mance haɗuwa da Shi, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَهْوًا وَلَعِبًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فَالْيَوْمَ نَنسَاهُمْ كَمَا نَسُوا لِقَاءَ يَوْمِهِمْ هَذَا}

{Wadanda suka riki addininsu abin shagala da wāsa, kuma rāyuwar dūniya ta rūde su." To, a yau Munā mantāwa da su, kamar yadda suka manta da haɗuwa da yininsu wannan, da kuma abin da suka kasance da āyoyinMu sunā musu}. [al-A'araf: 51].

Daga siffofinSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka -: Cewa Shi Yana izgili ga wanda Ya yi maSa izgili - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka -, Allah - sha'aninSa ya ɗaukaka - Ya ce:

{اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ}

{Allah Yana yin izgili gare su kuma Yana kara su a cikin batarsu, suna dimuwa} [al-Bakara: 15]. Ibn Abbas - Allah Ya yarda da su - ya ce: "Yana yi musu izgili dan yi musu azaba". (Tafsirul Dabari (1/304), da Ibnu Abi Hatim a cikin al-Tafsir (143).)

Daga siffofinSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka -: Dariya, daga Abu Huraira - Allah Ya yarda da shi -: Cewa manzon Allah - tsaira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Allah Yana dariya ga wasu mutum biyu wadanda ɗayansu ya kashe ɗayan kuma za su shiga aljanna". (Bukhari ne ya fitar da shi (2826), da Muslim (1890), da Nasa'i (3166), da Ibnu Majah (191).) A cikin Hadisin Abu Huraira - Allah Ya yarda da shi - mai tsawo a ganin Allah - Maɗaukakin sarki - ranar Alkiyama , kuma ya ambata a cikinsa kissar na karshen wanda zai shiga aljanna. "....sai Allah Ya ce: Kaicanka ya kai ɗan Adam, ya mamakin

yaudararka, shin yanzu ba ka dauki alkawarurka ba, cewa ba zaka tambayi wanin abinda aka baka ba? sai ya ce: Ya Ubangiji kada Kasanyani mafi tabewar halittarKa, sai Allah - Mai girma da daukaka - Ya yi masa dariya, sannan Ya yi masa izinin shiga aljanna...". (Bukhari ne ya fitar da shi (806).)

Waki'u ya ce: "Idan an tambayeku: Shin Ubangijinmu Yana dariya? To ku ce: Haka muka ji". (Sharhi Usulul l'itikadi Ahlus Sunnah Wal jama'ah (3/477).)

Kuma alHafiz Ibnu Bad'dah - Allah Ya yi masa rahama - ya yi babi a cikin littafinsa "al-Ibanah"; "Babin imani da cewa Allah - mai girma da daukaka - Yana dariya" Kum a cikinsa ya ce: "Ku sani - Allah Ya yi muku rahama - cewa daga siffofin mumina masu gaskiya gasgata inganatattun Hadisai, da kuma karbarsu, da barin bijire musu da kiyasi, da ajiye magana da ra'ayiyyuka da soye-soyen rayuka; domin cewa imani shi ne gasgatawa, mumini kuma shi ne mai gasgatawa, Allah - Mai girma da daukaka - Ya ce:

{فَلَا وَرَيْكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ  
حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا}

{To, a'aha! Ina rantsuwa da Ubangijinka, ba za su yi imāni ba, sai sun yarda da hukuncinka ga abin da ya sāba a tsakāninsu, sa'an nan kuma ba su sāmi wani kunci a cikin zukātansu ba, daga abin da ka hukunta, kuma su sallama sallamāwa} [al-Nisa'a: 65]. Daga

alamomin mumina: Su siffanta Allah da abinda Ya siffanta kanSa da shi, da kuma abinda manzonSa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya siffantaShi da shi daga abinda malamai suka cirato, kuma amintattu daga masu ciratowa waɗanda su ne hujja a cikin abinda suka ruwaito shi na halal da haram da sunnoni da bayanai, ba'a cewa acikin abinda ya inganta daga manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -: Ta yaya? kuma: Dan me? kawai su bi kada su kirkira, kuma su mika wuya kada suyi jayayya, su yi yakini kada su yi kokwanto, daga abinda ya inganta daga annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ma'abota adalci suka ruwaito shi, wanda ya lazimtarwa mumina karbar riwayarsa da barin saba masa: Cewa Allah Yana dariya, ba'a inkarin hakan, kuma babu mai yin musunsa sai dan bidi'a abin zargin hali a wurin malamai". (al-Ibanah al-Kubra na Ibnu Baɗɗah (7/91).)

Daga siffofinSa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -: Zuwa a ranar lahira dan rabe hukunci tsakanin mutane, Maɗaukakin sarki Ya ce:

{هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ}

{Ba wani abu suke sauraro ba sai mala'iku su zo musu ko Ubangijinka Ya zo} [al-an'am: 158]. Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا}

{Kuma Ubangijinka Ya zo, alhāli malā'iku na jēre, sahu- sahu} [al-Fajr: 22]. Kuma Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ مِّنَ الْعَمَامِ وَالْمَلَائِكَةِ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ}

{Shin suna jira, fāce dai Allah Ya je musu a cikin wasu inuwōyi na girgije, da malā'iku, kuma an hukunta al'amarin? Kuma zuwa ga Allah al'amurra ake mayar da su} [al-Bakara: 210]. Daga Abu Huraira - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Allah Zai tara mutane ranar Alkiyama, sai Ya ce: Wanda ya kasance yana bautawa wani abu to ya bi shi..." Kuma ya koro Hadisn zuwa faɗinSa: "Kuma wannan al'ummar za su wanzu, sai su ce: Wannan ne wurinmu har Ubangijinmu ya zo, idan Ubangijinmu ya zo zamu san shi , sai Allah - Mai girma da ɗaukaka - ya zo musu sai Ya ce: Ni ne Ubangijinku, sai su ce: Kai ne Ubangijnmu sai su bi Shi". (Bukhari ne ya fitar da shi (806), da Muslim (182), da Abu Dawud (4730), da Tirmizi (2554), da Ibnu Majah (178).)

Daga Abul Aliya a cikin faɗinSa - Maɗaukakin sarki -:

{هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ مِّنَ الْعَمَامِ وَالْمَلَائِكَةِ}

{Ba wani abu suke sauraro ba sai Allah Ya zo musu a cikin wata inuwa daga girgije alhali mala'iku} [al-Bakara: 210] yana cewa: "Mala'iku za su zo a cikin

wata inuwa daga girgije, Allah kuma - mai girma da  
ɗaukaka - Zai zo a abinda Ya so". (al-Asma'u Wassifat  
na Baihaki (2/370).)

Daga siffarSa - tsarki cewa Ubangij tsarki ya  
tabbatar masa Ya ɗaukaka - cewa Yana sauka zuwa  
saman duniya, sauka ta hakika da ta dace da  
ɗaukakarSa da girmanSa. Shi ba kamar saukar halittu  
ba ne, kai shi kamar sauran siffofinSa ne muna imani  
da su, kuma muna saninsu, bama ɗorawa kanmu sanin  
yaya hakikanin su yake, ko mu ɗorawa kanmu kin  
imani da su; kai muna imani da su kamar yadda  
manzonmu mai gaskiya abin gasgatawa - tsira da  
amincin Allah su tabbata agare shi - ya bamu labari da  
su, sai ya ce: "Idan rabin dare ya shuɗe, ko biyu bisa  
ukunsa, Allah - alherinSa ya yawaita kuma Ya ɗaukaka  
- Yana sauka zuwa saman duniya, sai Ya ce: Shin akwai  
mai roko a ba shi? shin akwai mai addu'a a amsa  
masa? Shin akwai mai neman gafara a gafarta msa?  
har asuba ta yi". (Muslim ne ya fitar da shi (758).)

Kuma babban malami Muhammad Ibnu Khuzaimah  
- Allah Ya yi masa rahama - ya yi babi acikin littafinsa  
"al-Tauhid" da faɗinsa: "Babin Hadisai masu  
tabbatattun Isnadi (madogara) ingantattu waɗanda  
malaman Hijaz da Irak suka ruwaito su daga annabi -  
tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - a cikin  
sakkowar Ubangiji - Maɗaukaki - zuwa saman duniya  
kowane dare, muna shaidawa shaidar mai

tabbatarwa da harshensa, mai gasgatawa da zuciyarsa, mai sakankancewa da abinda ke cikin wadannan Hadisan na saukar Ubangiji, ba ta re da mun siffanta yadda saukar take ba; domin annabinmu Musdafa bai siffanta mana kaifiyyar sakkowar Mahaliccinmu zuwa saman duniya ba, kuma ya sanar da mu cewa Shi Yana saukowa, Allah - Maɗaukaki - Shi ko annabinsa babu wanda ya bar bayanin abinda musulmai suke da bukata gare shi na al'amarin addininsu, mu masu fada ne masu gasgatawa da abinda ke cikin wadannan Hadisan na ambatan saukowar ba tare da an dora mana fadin siffaSa ko siffar sakkowar take ba; dan annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - bai siffanta mana hakan ba". (al-Tauhid na Ibnu Khuzaimah (1/289).)

Kuma al-Hafiz Ibnu Badɗah - Allah Ya yi masa rahama - ya yi babi a cikin littafinsa "al-Ibanah" da faɗinsa: "Babin imani da gasgatawa cewa Allah - Maɗaukakin sarki - Yana saukowa a cikin kowanne dare zuwa saman duniya ba tare da gushewa ba ko kuma kaifiyya ba, sannan Allah Ya yi masa rahama ya ce: "Ku sani - Allah Ya yi muku rahama - cewa Allah Ya wajabtawa bayinSa muminaɗi biyayyar manzonSa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, da karɓar abinda ya faɗe shi, da imani da dukkan abinda Hadisai suka inganta da shi, da miƙa wuya ga hakan ta hanyar barin bijirewa a cikinsa da buga misalai da kiyasai

zuwa fadin: saboda me? kuma tayaya?... hakika ya inganta daga annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - cewa shi ya ce: "Ubangijinmu alhairinSa ya yawaita kuma Ya daukaka -Yana saukowa kowanne dare lokacin da daya bisa ukun dare na karshe ya rage, Yana cewa: Waye zai rokeNi in amsa masa, waye zai tambayeNi in ba shi, waye zai nemi gafaraTa in gafarta masa". A cikin wani hadisi mai tsawo zamu ambace shi - in Allah Ya so - cikakkensa, manyan masana Hadisi amintattu kuma masu tabbatarwa da masana fikihi masu tsantseni ne suka ruwaito shi, waɗanda suka dakko mana shari'ar musulunci zuwa garemu da kuma ginshikensa, kamar sallah, da zakka, da azumi, da hajji, da jihadi, da abinda yake bin hakan daga sauran hukunce-hukunce na aure, da saki, da saya da siyarwa, da halal da haram". (al-Ibanah al-Kubra na Ibnu Badʿah (7/201). (Kuma Bukhari ne ya fitar da shi (1145), da Muslim (758), da Abu Dawud (1315), da Tirmizi (446), da Ibnu Majah (1366).)

Kuma muna imani da siffar ma'iyah (cewa Allah Yana Tare da halittar sa), Allah Ubangijin talikai, kuma Allah Yana tare da halittarSa da saninSa da kiyayewarSa, da Mashi'arSa, hakika Alkur'ani da Sunnah sun yi nuni akan tabbatarwarsu ga Allah - Maɗaukakin sarki -, Allah Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَا يَكُونُ مِنْ نَجْوَى ثَلَاثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَا أَدْنَى مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْثَرُ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ}

{Ashe, ba ka ga cēwa lalle Allah Yanā sane da abin da yake a cikin sammai da abin da ke cikin kasa ba? Wata gānāwa ta mutum uku bā zā ta kasance ba fāce Allah Shī ne na huḍu dīnta, kuma bābu ta mutum biyar fāce Shī ne na shida dīnta, kuma babu abin da ya kāsa wannan kuma babu abin da yake mafi yawa fāce Shī Yanā tāre da su duk inda suka kasance, sa'an nan Ya bā su lābāri game da abin da suka aikata a Rānar kiyāma. Lalle Allah Masani ne ga dukkan kōme} [al-Mujadalah: 7].

Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Ku sassauta wa kanku, lallai ku ba kwa kiran kurma ko wanda ba ya nan, lallai cewa ku kuna kiran Mai yawan ji ne kuma Makusanci, Shi Yana tare da ku". (Bukhari ne ya fitar da shi (4205), da Muslim (2704), da Abu Dawud (1526), da Tirmizi (3461).)

Wannan Ma'iyyar (kasancewar) nau'i biyu ce:

Kebantacciyar Ma'iyyah: Wannan tana kasancewa ne ga manzannin Allah - aminci ya tabbata agare su - da masoyanSa, kuma abinda take hukuntawa: Nasara (taimakonsa) da karfafawa, Maḍaukakin sarki Ya ce:

{قَالَ لَا تَخَافَا إِنِّي مَعَكُمَا أَسْمَعُ وَأَرَى}

{Ya ce: "Kada ku ji tsōro. Lalle Nī, Inā tāre da ku, Ina ji, kuma Inā gani} [Daha: 46].

Da kuma Ma'iyya gamammiya: Wato: Cewa Allah Yana tare da halittarSa gaba ḍayansu, muminansu da kafiransu, Allah Maḍaukakin sarki Ya ce:

{وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ}

{Kuma Shi Yana tare da ku aduk inda kuke} [al-Hadid: 4]. Ma'anar wannan Ma'iyyar shi ne: Sani da kewayewa, da iko, da sarauta.

Wannan Ma'iyyar ba ta kore daukakar Allah (Allah na sama)?- Ma'daukakin sarki -; domin ma'anarta - kamar yadda ya gabata da haɗuwar malamai shi ne: Sani da wanda yake na kwakwaf ; wato: Allah - Ma'daukakin sarki Yana tare da halittarSa da saninSa da kuma kewayewarSa.

Daga siffofinSa - Ma'daukakin sarki -: Mamaki, daga Abu Hurairah - Allah Ya yarda da shi - daga annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Allah Ya yi mamaki daga mutanen da za su shiga aljanna a cikin sarkoki". (Bukhari ne ya fitar da shi (3010), da Abu Dawud (2677).) Daga Ukubah dan Amir - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Na ji manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - yana cewa: "Ubangijinku Yana mamaki ga mai kiwon dabbabi a kololuwar wani yanki na dutse, yana kiran sallah kuma ya yi sallah, sai Allah - Mai girma da daukaka - Ya ce: "Ku yi duba ga bawaNa wannan yana kiran sallah, kuma yana yin sallah, yana tsoroNa, hakika Na gafartawa bawaNa, kuma na shigar da shi aljanna". (Abu Dawud ne ya ruwaito shi (1203), da Nasa'i (666), da Ahmad (17312), da Ibnu Abi Asim a cikin al-Sunna (584), da Rauyani (232).)

Kuma muna imani da ganin muminaɗi ga Ubnguijinsu ranar lahira, kamar yadda Alkur'ani ya yi nuni akan hakan, kuma Hadisai masu yawa sun zo daga mnzonmu - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - a cikin abin da ya yi wa muminaɗi albishir da shi cewa za su ga Uabngijinsu ganin ido ranar Alkiyama - wannan Allah ne mafi sani - ita ce mafi girman ni'imar 'yan aljanna - Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{وَجُودٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ \* إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ}

{Wasu fuskōki, a rānar nan, māsu annuri ne \*}

Zuwa ga Ubangijinsu māsu kallo ne} [al-Kiyama: 22-23]. Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{لَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ}

{Waɗanda suka kyautata, suna da kyakkyawa da kuma kari} [Yunus: 26]. Da faɗinSa - sha'aninSa ya ɗaukaka -:

{كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَّحُوبُونَ}

{A'aha! Haḳīka, lalle ne sū daga Ubangijinsu, rānar nan, waɗanda ake shāmakancēwa ne} [al-Muɗaffifin: 15]. Haḳika an tambayi Imam Malik sai aka ce da shi: Ya Abu Abdullahi: Shin muminaɗi za su ga Ubangijinsu ranar Alkiyama ? sai ya ce: Da muminaɗi ba za su ga Ubangijinsu ranar lahira ba da Allah bai aibata kafirai da shamakancewa ba sai Ya ce: {A'aha! Haḳīka, lalle ne sū daga Ubangijinsu, rānar nan, waɗanda ake shāmakancēwa ne} (Sharhi Usulul l'itikadi Ahlus Sunnah Wal jama'ah (2/468).)

Daga Abu Sa'id alKudri - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Mun ce: Ya manzon Allah, shin zamu ga Ubanugijinmu ranar lahira? ya ce: "Shin kuna cunkoso a ganin wata da rana idan ta kasance a fili fatau?" muka ce:: A'a, ya ce: "Lallai ku ba ku yi turmutsitsi ba a ganin Ubangijinku a wannan ranar, sai dai kamar yadda kuke turmutsitsi a ganinsu", sannan ya ce: "'Mai kira zai yi kira: Ko waɗanne mutane su tafi ga abinda suka kasance suna bautawa, sai ma'abota gicciyayye (kuros) su tafi ga kros dīnsu, ma'abota gumaka tare da gumakansu, ma'abota kowadanne alloli tare da allolinsu, har wanda yake bautawa Allah ne kawai zai saura, mutumin kirki da fajiri, da wasu kura daga mazowa litafi, sannan a zo da Jahannama za'a bijiro da ita kai ka ce kawalwalniya ce, sai a ce wa Yahudawa: Mekuke bautawa? sai su ce: Mun kasance muna bautawa Uazairu dan Allah, sai ace: Karya kuke yi Allah baShi da mata ko da, to me kuke nufi? sai su ce: muna so kashayar damu, sai ace: Ku sha , sai su fada cikin Jahannama, sannan acewa Nasara: Me kuka kasance kuna bautawa: sai su ce: Mun kasance muna bautawa Masihu dan Allah, sai a ce: Karya kuke yi, karya ne Allah baShi da mata ko da, to me kuke nufi? sai su ce: Muna son kashayar damu, sai ace: Ku sha sai su fada cikin Jahannama, har wanda yake bautawa Allah, mutumin kirki da fajiri ne zasu saura, sai a ce da su: Me ya tsareku alhali mutane sun tafi? sai su ce: Mun

rabu da su, kuma mu a yau mune nafi bukatuwa gare shi a yau, mu din nan mun ji mai kira yana kira: Kowadanne mutane su riski abinda suka kasance suna bautawa, mu kawai muna jiran Ubangijinmu ne, ya ce: sai AlJabbaru Ya zo musu a cikin wata sura ba'a surar da suka ganShi a cikinta ba tun a karon farko, sai Ya ce: Ni ne Ubangijinku, sai su ce: kai ne Ubangijinmu, ba mai yi maSa magana sai annabawa, sai ya ce: Shin a tsakaninku da Shi akwai wata alamar da zaku san shi ? sai su ce: kwauri, sai Ya yaye kwaurinSa, sai kowanne mumini ya yi maSa sujjada". (Bukhari ne ya fitar da shi (7439), da Muslim (183).)

Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Lallai ku zaku ga Ubangijin ku kamar yadda kuke ganin wannan watan, ba za ku yi cunkoso a cikin ganainSa ba" (Bukhari ne ya fitar da shi (554), da Muslim (633), da Abu Dawud (4729), da Tirmizi (2551), da Ibnu Majah (177).)

Daga Abu Hurairah - Allah Ya yarda da shi -: Cewa wasu mutane su ce : Ya manzon Allah, shin zamu ga Ubangijinmu ranar lahira? ya ce: "Shin kuna turmutsitsi a wata daren goma sha huɗu wanda babu girgije kusa da shi?" suka ce: A'a ya manzon Allah, ya ce: "Shin kuna cunkoso a ranar da babu wani shamaki kusa da ita" suka ce: A'a, ya ce: " Lallai ku za ku ga Ubangijinku kamar hakan, za'a tashi mutane ranar al-Kiyama, sai ya ce: Wanda ya kasance yana bautawa

wani abu to ya bi shi, daga cikinsu akwai mai bin rana, daga cikinsu akwai mai bin wata, daga cikinsu akwai mai bin dagutai, sai wannan al'ummar ta tsaya a cikinsu akwai munafikanta, sai Allah Ya zo musu, sai Ya ce: Ni ne Ubangijinku, sai su ce: Kai ne Ubangijinmu, sai Ya kirasu, sai a shinfida siradi a bayan Jahannama, sai in zama farkon wanda zai ketare siradi daga manzanni da al'ummarsa, babu wanda zai yi magana awannan lokacin sai manzanni, kuma zancen manzanni a wannan lokacin: Ya Allah Ka kubutar , Ya Allah Ka kubutar". (Bukhari ne ya fitar da shi (806), da Muslim (182), da Abu Dawud (4730), da Tirmizi (2554), da Ibnu Majah (178).)

Hadisan ganin Allah - Alhamdulillah - mutawatirai ne daga manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, faɗin Allah - maɗaukakin sarki - {Ya ce Ya Ubangiji Ka nuna min in yi duba zuwa gareKa. Ya ce ba za ka ganni ba sai dai ka yi duba zuwa dutse idan ya tabbata a gurinsa to zaka ganni} [al-Aaraf: 143]. babu kore ganin Allah; domin wannan a duniya ne. Shi mai kamanceceniya ne da faɗinsa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - a amsar da ya bai wa Abu Zarr - Allah Ya yarda da shi - lokacin da ya tambayi manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -: Shin kaga Ubangijinka? ya ce: "Wani haskene ta yaya zan gan shi". (Muslim ne ya fitar da shi (178), da Tirmizi (3282).) Annabin mu Muhammad - tsira da

amincin Allah su tabbata agare shi - bai ga UbangijinSa a daren da aka yi Isra'i da shi ba; hakiki Allah Maɗaukakin sarki Ya bamu labari game da abinda UbangijinSa Ya girmamshi da shi na ayoyi a daren da aka yi Isra'i da shi, sai Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ}

{Tsarki ya tabbata ga wanda Ya yi tafiyar dare da bāwanSa da dare daga Masallaci mai alfarma zuwa Masallaci mafi nīsa, wanda Muka sanya albarka a gefensa dōmin Mu nūna masa daga āyōyinMu. Lalle ne Shi shī ne Mai ji, Mai gani} [al-Isa'a: 1]. Allah Maɗaukakin sarki Bai ambaci cewa annabi - tsira da amincin Allah su tabbata aagre shi - ya ga Ubangijinsa ba, da ya ga Ubangijinsa da Allah Ya ambaci hakan ta babin yin baiwa gare shi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -.

Haka nan faɗinSa - Maɗaukakin sarki -:

{لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ}

{Gannai bā su iya riskuwarSa, kuma Shī Yanā riskuwar gannai, kuma Shī ne Mai tausasāwa, Masani} [al-An'am: 103]. Ba ya nuni akan kore ganin Allah ba ne; domin riska Ma'anace kari akan gani. Kuma: Domin cewa ayoyin da suka gabata akan wannan ayar sun zo ne a siyakin karfafa tauhidi da kore ɗa, ba su zama a cikin bayanan Alkiyama ba har su zama masu alaka da ganin Allah.

Al-Darimi - Allah Ya yi masa rahama - ya ce: "Wadannan Hadisan gaba dayansu - kuma mafi yawa daga cikinsu - hakika an ruwaitosu akan gasgatasu da imani da su, mun riski ma'abota fikihu da zurfin ilimi daga malummanmu, musulmai ba su gushe ba ada da yanzu suna ganinsu kuma suna imani da su, ba sa neman yin inkarinsu kuma ba sa inkarinsu, wanda ya yi inkarinsu daga karkatattu sai suka danganta shi zuwa bata, kai ya kasance daga mafi girman kwadayinsu da mafi gwaggwaban ladan Allah akan kansu shi ne duba zuwa fuskar Mahaliccinsu har ba za su daidaita komai da shi ba daga ni'imar aljanna". (Raddi ga Jahamiyya na al-Darimi ( shafi na 122).)

Shugaban masu tafsiri Ibnu Jarir Dabari - Allah Ya yi masa rahama - Ya ce: "Amma magana ta daidai akan ganin mumina ga Ubangijinsu - mai girma da daukaka - ranar lahira - shi ne addininmu wanda muke addini da shi, kuma mun riski Ahlus Sunnah Wal jama'ah - shi ne: Cewa 'yan aljanna zasu ganShi akan abinda Hadisai suka inganta da shi daga manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -". (Saril Sunnah, na al-Dabari (shafi na 20).)

Ibnu Baḍḍah - Allah Ya yi masa rahama - ya ce: "Kawai sun so bata RububiyyarSa ne ta hanyar musanta ganinSa; domin cewa duk lokacin da suka tabbatar da ganinSa sun tabbatar da RububiyyarSa; domin Allah - Madaukakin sarki - Ya sanya ladan

wanda ya gasgata shi da gaibu yana mai imani cewa zai ganShi baro-baro". (al-Ibanah al-Kubra, na Ibnu Baddah (2/7).) Walidu dan Muslim ya ce: Na tambayi Auza'i, da Malik dan Anas, da Sufyan al-Sauri, da Laisu dan Sa'ad, game da wadannan Hadisan da a cikinsu akwai ganin Allah da wanin wannan, sai suka ce: "Ka zartar da su batare da kaifiyya ba".

(al-Sifat na al-Daru al-Kudni (Shafi na 75).)

Kuma muna tabbatar wa Allah fuska da ta dace da daukakarSa da girmanSa, kamar yadda Allah Madaukakin sarki Ya ce:

{كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ}

{Kowanne abu mai mutuwa ne sai fuskarSa, hukunci ya tabbata gareShi kuma gareShi ne za'a maidaku} [al-Kasas: 88], Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ}

{Kuma fuskarar Ubangijinka, Ma'abocin girma da karimci, ita ce zata wanzu} [al-Rahman: 27], Kuma Allah - Madaukakin sarki - Ya ce:

{وَالَّذِينَ صَبَرُوا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ}

{Wadanda suka yi hakuri dan neman fuskar Ubangijinsu} [al-Ra'ad: 22], Kuma Ya ce:

{إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ الْأَعْلَى}

{Fāce dan nēman fuskar Ubangijinsa Mafi daukaka} [al-Lail: 20], Allah - Madaukakin sarki - Ya ce:

{يُرِيدُونَ وَجْهَهُ}

{Suna nufin fuskarSa}. [al-An'am: 52]. Daga annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - cewa shi ya ce: "Aljannatai guda biyu kwarransu na azurfa ne, da abinda yake cikinsu, da kuma aljannatai guda biyu kwarransu na zinariya ne da abinda ke cikinsu, kuma abinda yake tsakanin mutane da abinda yake tsakanin su ga Ubangijinsu, babu komai sai wani mayafi na girma akan fuskarSa a cikin aljannar dawwama". (Bukhari ne ya fitar da shi (4878), da Muslim (180), da Tirmizi (2528), da Ibnu Majah (186).)

Kuma Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Lallai Allah - Mai girma da daukaka - ba Ya bacci, kuma ba ya kamata gareShi Ya yi bacci, Yana kaskantar da ma'auni kuma Yana daukaka shi, ana daga aikin dare kafin aikin rana zuwa gare Shi, da aikin rana kafin aikin dare, shamakinSa shi ne haske, da ace zai yaye shi da giza-gizan fuskarSa sun kona inda ganinsa ya tike daga halittarSa". (Muslim ne ya fitar dashi (179), da Ibnu Majah (195 - 196).)

Abu Usman al-Sabuni - Allah Yayi masa rahama - ya ce: "Haka nan suke cewa a dukkanin siffofin da Alkur'ani ya sauka da ambatansu, kuma Hadisai ingantattu suka zo da su: na ji, da gani, da ido, da fuska, da sani, da karfi, da iko, da buwaya, da girma, da nufi, da Mashi'ah, da magana, da zance, da yarda, da fushi, da rayuwa, da farkawa, da farin ciki, da

dariya, da wasunsu ba tare da kamantawa ga wani abu daga hakan ba da siffofin ababen halitta, kai suna tikewa acikinsu zuwa abinda Allah - Madaukakin sarki - Ya faɗe shi da abinda manzonSa - tsira da a mincin Allah su tabbata agare shi - ya faɗe shi - ba tare da kari akaiba, ba kuma tare da jinginawa gare shi ba, ba kum tare da tayaya ba, ba kamantawa ba, ba canjawa ba, ba kuma tare da gusar da wani lafazin labari daga abinda larabawa suka sani ba, kuma suka dora su akansa na wani mummunan tawili ba, kuma suna gudanar da shi akan zahiri zuwa ga Allah - madaukakin sarki - da cewa tawilinsa babu wanda ya san shi sai Allah, kamar yadda Allah Ya bada labari game da shi dangane da matabbata a cikin ilimi cewa su suna cewa a cikin fadinSa - Madaukain sarki -:

{وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِّنْ عِندِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ}

{Matabbata a cikin ilimi suna cewa mun yi imani da shi dukansa daga Ubangijinmu ne kuma ba mai wa'azantuwa sai dai ma'abota hankula} [Aal- Imran: 7]. (Akidatus Salaf ashabul Hadis, na Abu Usman al-Sabuni (shafi na 16-17).)

Daga siffofinSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka -: Siffar hannu, haɗiɗa bayani ya zo da ita a cikin Alkur'ani da Sunnah ta fuskoki da yawa, wani lokaci a ambacesu biyu, wani lokaci kuma Madaukakin sarki Yana bada labarin cewa Yana damkesu kuma

Yana shinfidasu, kuma cewa Shi - Maɗaukakin sarki - Zai damki kasa da hannunSa, kuma Zai ninke sammai da damanSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka -. Wani lokaci kuma abin siffantawa da cewa suna da yatsu, dukkanin wannan yana tabbatar da cewa hannun da bayaninsa ya zo a cikin AlKur'ani da Hadisi hannu ne na haƙiƙa wanda ya dace da ɗaukakarSa, ba zamu dorawa kanmu tawilinsu ba ko kamantasu ko canja ayoyin da Hadisan masu nuni akan su ba, Allah - Maɗaukakin sarki Ya ce:

{قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِإِيْدِي أَسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَالِيْنَ}

{(Allah) Ya ce, "Yā Iblis! Mē ya hana ka, ka yi sujada ga abin da Nā halitta da HannayeNa biyu? Shin, kā yi girman kai ne, kō kuwa kā kasance daga maɗaukaka ne?} [Saad: 75]. Kuma Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ}

{Lallai waɗanda suke maka caffa kaɗai suna yi wa Allah caffa ne hannun Allah birbishin hannunsu} [al-Fath: 10], Allah - sha'aninSa ya buwaya - Ya ce:

{وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ}

{Kuma ba su girmama Allah a kan haƙiƙanin girmansa ba, kasa duka damkarSa ce, a Rānar kiyāma, kuma sammai abūbuwan naɗewa ne ga dāmanSa. Tsarki ya tabbata a gare Shi, kuma Ya ɗaukaka daga barin abin da suke shirki da shi} [al-Zumar: 67].

Daga Abu Huraira - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "(Annabi) Adam da (Annabi) Musa - aminci ya tabbata agare su - sun yi jayayya a wurin Ubangijinsu, sai (annabi) Adam ya kafa wa (annabi) Musa hujja, (Annabi) Musa ya ce: Kai ne Adam wanda Allah Ya halicceka da hannunSa, kuma Ya busa daga ransa a acikinka". (Bukhari ne ya fitar da shi (6614), da Muslim (2652), da Abu Dawud (4701), da Tirmizi (2134), da Ibnu Majah (80).) A cikin wata riwayar: "(Annabi) Adam da (Annabi) Musa sun yi jayayya, sai (Annabi) Musa ya ce da shi: Ya Adam, Kai ne babanmu ka tabar da mu ka fitar da mu daga aljanna, sai Adam ya ce da shi: Ya Musa Allah Ya zabeka da zancenSa, kuma Ya zana maka da hannunSa". (Bukhari ne ya fitar da shi (6614), da Muslim (2652), da Abu Dawud (4701), da Tirmizi (2134), da Ibnu Majah (80).)

A cikin ingantaccen Hadisi manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Lallai masu adalci a wurin Allah suna kan munbarirrika na haske, a daman Ubangiji Mai rahama - Mai girma da daukaka - su duka hannayensa biyun dama ne, waɗanda suke adalci a hukuncinsu da iyalansu da abin da suka jibinta". (Muslim ne ya fitar da shi (1827), da Nasa'i (5379).)

Daga Abu Musa - Allah Ya yarda da shi - daga Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a

gare shi - ya ce: "Lalle ne Allah - Maɗaukakin sarki - Yana shimfiɗa hannunSa da dare domin masu laifi da rana su tuba, kuma yana shimfiɗa hannunSa da rana domin masu laifi da dare su tuba, har sai rana ta bullo daga yammacinta". (Muslim ne ya fitar da shi (2759).)

A cikin ingantaccen Hadisi daga manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Shin kuna ganin abinda Ya ciyar tun lokacin da Ya halicci sama da kasa? domin abinda ke hannunSa bai ragu ba, kuma Al'arshinSa ya kasance akan ruwa, kuma a hannunSa akwai ma'auni Yana kaskantar wa Yana kuma ɗaukakawa". (Bukhari ne ya fitar da shi (4684), da Muslim (993), da Tirmizi (3045), da Ibnu Majah (197).)

Daga Abu Huraira - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Lokacin da Allah Ya halicci Adam, Ya busa rai a cikinsa, sai ya yi atishawa, sai ya ce: Godiya ta tabbata ga Allah, sai ya godewa Allah da izininSa..." har zuwa inda ya ce: "Sai Allah Ya ce masa alhali hannayensa biyu a dunkule suke: Ka zabi wanda kake so, ya ce: Na zabi daman Ubangijina, kuma hannayen Ubangijina su biyun dama ne mai albarka, sannan Ya shinfidasi, sai ga Adam da zuriyarsa a cikinsu". (Tirmizi ne ya fitar da shi (3368), da Abu Asim a cikin al-Sunnah (596), da al-Bazzar (8194), da Nasa'i a cikin al-Kubra (9977).)

Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya ce: "Lallai zukatan 'yan Adam baki dayansu suna tsakanin yatsu biyu daga cikin yatsun (Allah) Rahman, kamar zuciya daya Yana sarrafa ta yadda Ya so". (Muslim ne ya fitar da shi (2654).)

Abdullahi dan Imam Ahmad ya fitar a cikin littafinsa "Sunnah", da sanadinsa daga Waki'u ya ce: 'Mu Muna mika wuya ga wadannan Hadisan kamar yadda suka zo, kada mu ce: Ta yaya haka? kuma kada: Dan me yasa haka? yana nufin misalin Hadisin Ibnu Mas'ud - Allah Ya yarda da shi -: "Lallai Allah - Mai girma da daukaka - Zai dauki sammai akan yatsa, duwatsu ma akan yatsa". Da Hadisin annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Lallai zukatan 'ya'yan Adam gaba dayansu suna tsakanin yatsu biyu daga yatsun ArRahman". (Muslim ne ya fitar da shi (2654).) Da makamantan wadannan Hadisai. (Sunnah, na Abdullahi dan Ahmad (1/267).)

Sharik - Allah Ya yi masa rahama - ya ce yana mai bada amsa ga wanda ya tambaye shi daga wanda yake inkarin wasu daga Hadisan siffofi: "Lallai wadanda suka zo da wadannan Hadisan su ne wadanda suka zo da Alkur'ani, kuma cewa salloli biyar ne, da Hajjin daki, da azimin Ramadan, ba mu san Allah ba sai ta wadannan hadisan". (Sunnah, na Abdullahi dan Ahmad (1/273).)

AlHafiz Ibnu Bad'dah - Allah Yayi masa rahama - Ya ce - bayan ya koro Hadisan da suke nuni akan siffar hannu ga Allah Ubangijin talikai: "Wadannan Hadisan da ire-irensu, da abinda ya zo a ma'anarsu a cikin cikar addini, da cikar Sunna: Shi ne yin imani da su, da karbarsu ta hanyar barin bijirewa akan su, da bin sawun magabata na gari wajan ruwaito su ba tare da kaifiyya ba, ko ta yaya ba". (al-Ibanah al-Kubra, na Ibnu Bad'dah (3/313).)

Kamar yadda Ya siffanta kanSa da siffofin cika da kyau da girma da buwaya da ji-da-isa, hakika Ya korewa kanSa siffofin tawaya, amma korewa a cikin siffofin bai zama shi ne asali ba a cikin Alkur'ani mai girma da Sunnah; domin cewa asali shi ne tabbatar da siffofi, AlKur'ani da Sunnah a cike suke da bayanin siffofin Allah - Mai girma da daukaka - kamar yadda ya kamata da daukakarSa da girmanSa da cikarSa, Ubangiji - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka, idan Ya korewa kanSa wata sifa kawai Yana koreta ne; dan bayanin cika a kishiyarta, ko dan cewa mutane sun danganta tawaya zuwa ga ma'abocin buwaya da cika, to Ubangiji Ya kore tawayar da aka danganta maSa.

Daga abinda Ubangiji Ya korewa kansa: Gyangyadi da bacci, kamar yadda yake a cikin faɗinSa - Allah Maɗaukakin sarki -:

{اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ}

{Allah babu abin bautawa da gaskiya sai Shi Rayayye Tsayayye da kanSa gyanagyadi ba ya ɗaukarSa ballantana bacci} [al-Bakara: 255]. Kuma Ya kore mantuwa, sai Allah Ya ce: {Kuma Ubangijinka bai kasance Mai mantuwa ba} [Mryam: 64]. Kuma Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka - Ya korewa kanSa gajiya; domin cewa Yahudawa - tsinuwar Allah ta tabbata akan su - sun dangantawa Allah gajiya lokacin da Ya halicci halitta, kuma Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka - Ya korewa kanSa cewa Shi Ya huta bayan kammala halitta, sai Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِنْ لُغُوبٍ}

{Kuma lalle ne, haƙiƙa, Mun halitta sammai da kaṣa da abin da ke a tsakaɓinsu, a cikin kwaɓnaki shida, alhali wata'yar wahala ba ta shaƙe Mu ba} [Q: 38].

Kuma Ubangijinmu Ya tabbatar cewa Shi Ya halicci halitta dan wasu hikimomi masu girma, kuma Bai halicci halittarSa dan wasa ba, sai Ubangijinmu Ya korewa kanSa wasa, sai Maɗaukakin sarki Ya ce:

{أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ}

{Shin, to, kun yi zaton cewa Mun halitta ku ne da waṣa kuma lalle ku, zuwa gare Mu, ba za ku koma ba} [al-Mua'Munun: 115]. Kuma Allah Ya bayyana cewa hukuncinSa shi ne adalci, kuma maganarSa ita ce rabewa, kuma cewa Shi baYa zalantar wani; dan cika adalcinSa - tsarki ya tabbatar masa Ya ɗaukaka -, sai Ubangijinmu - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا}

{Kuma suka samu abin da suka aikata a halarce kuma Ubangijinka baYa zalintar wani daya} [al-Kahf: 49]. Kuma Ya ce:

{وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ}

{Kuma Ubangijinka bamai zalintar bayi ba ne} [Fussilat: 46].

Kuma Yahudawa da Nasara sun danganta wa Allah da, dan kamanceceniya da waɗanda suka kafirta dake gabaninsu, sai Allah Ya korewa kanSa da, sai Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ}

{Allah bai riki wani abin haihuwa ba kuma babu wani abin bauta tare da Shi} [al-Mu'uminun: 91]. Kuma tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka Ya bayyana cewa wanda yake da da to babu makawa ya kasance yana da mata, Allah wanda ya tsarkaka ne daga mata da kuma da, sai tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka Ya ce:

{بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَنَّى يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ وَلَمْ تَكُنْ لَهُ صَاحِبَةٌ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ}

{Mafarin halittar sammai da kasa. Yāya dā zai zama a gare Shi alhāli kuwa māta ba ta kasance ba, a gare Shi, kuma Ya halitta dukkan, kōme, kuma Shī, game da dukan kōme, Masani ne?} [al-An'am: 101]. Kuma Ya ce:

{وَأَنَّهُ تَعَالَى جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا}

{Kuma lalle ne shī girman Ubangijinmu, Ya ɗaukaka, bai riki māta ba, kuma bai riki ɗā ba} [al-Jinn: 3].

Kuma muna imani Allah - tsarki ya tabbatar masa Ya ɗaukaka - Yana da sunaye kyawawa, kuma sunayenSa hakika sun kai matuka a kyau, babu wani abu da ya kai su kyau, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى}

{Allah bābu abin bautāwa fāce Shi. Yanā da sunāye mafiya kyau} [Daha: 8]. Daga cikinsu abinda ya zo a cikin faɗinSa - Maɗaukakin sarki -:

{الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ \* الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ \* مَلِكٌ يَوْمَ الدِّينِ}

{Godiya ta tabbata ga Allah, Ubangijin talikai \*

Mai rahama, Mai jin kai \*

{Mamallakin ranar sakamako} [Fatiha: 2-4]. Haka a cikin faɗinSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka -:

{هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ \* هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ \* هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ}

(Wanda Ya saukar da Alkur'ani) Shi ne Allah, wanda bābu wani abin bautāwa fāce Shi Masanin fake da bayyane, Shī ne Mai rahama, Mai jin kai \*

Shī ne Allah, wanda bābu abin bautāwa fāce shi, Mai mulki, Mai tsarki, Aminci, Mai amintarwa, Mai Tsarēwa, Mabuwayi, Mai Aljabbar, Mai nuna isa,

tsarki ya tabbata a gare Shi daga abin da suke yi na shirki da Shi \*

Shĩ ne Allah, Mai halitta, Mahalicci, Mai sūrāntāwa. Yanā da sūnāye māsu kyau, abin da ke a cikin sammai da kasa sunā tsarkake Shi, kuma Shĩ ne Mabuwāyi, Mai hikima} [Suratul Hashr: 22-24].

Sunayen Allah tsagosu aka yi ba a sandare suke ba, kuma kowanne suna ana tsago sifa daga cikin shi, sai aka tsago siffar rahama daga ArRahim, buwaya kuma daga alAziz, hikima kuma daga alHakim, rayuwa kuma daga alHayyu, haka nan.

Kuma sunayenSa ba su da iyaka, tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "Ina rokonKa da dukkanin sunan da Ka ambaci kanKa da shi, ko Ka saukar da shi a cikin littafinKa, ko Ka sanar da wani daga halittarKa, ko Ka barwa kanka saninsa a cikin iliminka na gaibu a wajenka" (al-Dabbi ne ya fitar da shi a cikin al-Du'a (6), da Ibnu Abi Shaibah a cikin al-Musannaf (29930), haka a cikin Musnad (329), da Ahmad (3712), da al-Haris dan Abi Usamah a cikin al-Musnad kamar yanda yake a cikin Bughyatul Bahis (1057).) Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Lalle Allah Yana da sunaye casa'in da tara: dari ba daya, wanda ya kiyaye su zai shiga aljanna". (Bukhari ne ya fitar da shi (2736), da Muslim (2677), da Tirmizi (3506), da Ibnu Majah (3860).)

Kuma Ubangijin mu Ya gargadar da mu daga Ilhadi (karkatarwa) a cikin sunayenSa, sai Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَلِلّٰهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ}

{Kuma Allah Yanā da sūnāye māsu kyau. Sai ku rōke shi da su, kuma ku bar waɗanda suke yin ilhādi a cikin sūnāyenSa: zā a sāka musu abin da suka kasance sunā aikatāwa} [Suratul A'araf: 180].

Ilhadi a cikin sunayenSa nau'o'i ne: Daga cikinsu: Ambaton wani da sunayenSa waɗanda ba ya halatta a ambaci mutane da su, kamar Mahalicci, da Mai yawan rahama, da wasunsu. Daga cikinsu: Ambaton gumaka da wasu sunayen da aka tsago daga sunayen Allah, kamar Lata daga sunan Allah, da Uzza daga Al'Aziz. Daga cikinsu: Yin musunsu, ko musun ma'anoninsu, ko kore su.

Abinda ya zo a cikin Alkur'ani da Hadisi na sunayen Allah da siffofinSa sun fi karfin wani littafi ya kunshe su, sai dai ya ishemu ɗaukaka cewa mu mun yi nuni zuwa wasu jumloli a wannan babin.

Kuma muna imani cewa musulmi yana wajaba akansa kada ya siffanta Allah, ko ya ambaceShi sai da abinda (Shi Allah din) Ya siffanta kanSa da shi ko Ya ambaci kanSa da shi, ko manzonSa - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya siffanta Shi ko ya ambaceShi da shi, kuma ya kore maSa abinda Ya

korewa kanSa da shi ko manzonSa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya kore maSa, kuma ya yi shiru daga koma bayan hakan.

Kuma mu muna imani da wadannan sunayen da siffofin akan manufar Ubangijinmu, da kuma manufar manzonmu - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, kuma muna sanin cewa hakikaninsu babu wani mutum da ya sansu, kuma ba su kewaye da saninsu ba, kuma fahimtarsu ba ta isu zuwa garesu ba, kuma ba ma dorawa kanmu tawilinsu; domin Allah - Ya umarci annabinSa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce:

{وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ}

{Kuma ni bana daga cikin masu kalkalen fadarsa} [Saad: 86]. Kamar yadda a cikin aljanna akwai nau'o'in ni'ima wadda ambatansu ya zo a cikin Alkur'ani da Sunah ba sa tarayya, tare da kamanceceniyar su a suna da ni'imar duniya, sai dai a tsakaninsu akwai nisa da banbancin da sanin mutum bai isa ya kewaye shi ba, idan mun kasance muna imani da ni'imar aljanna, alhali mu bamu ganta ba, kuma bama sanin hakikaninta da kaifiyyarta - to Allah Shi ne mafi girma da dan Adam ya yi tarayya da Shi dan kawai tarayya a (sunan) siffofi da sunaye, kuma hakan ba ya lazimtar kore sunaye da siffofi ga Allah dan kawai tarayya a lafazi.

Hakika bayanan shugabannin shiriya da ilimi sun zo akan tabbatar da hakan, Ibnu Abi Zamanin ya ce: "To wadannan siffofin Ubangijinmu ne wadanda Ya siffanta kanSa da su a cikin littafinSa, kuma annabinSa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya siffantaShi da su, kuma babu wani abu na iyakancewa ko kamantawa ko kaddarawa a cikinsu, tsarki ya tabbatarwa wanda babu wani abu kwatankwacinSa, Shi ne Mai yawan ji Mai yawan gani, idanuwa ba su gan shi ba ballatana su iyakance Shi tayaya yake, sai dai zukata sun ganShi a cikin hakikani imani da Shi". (Usul al-Sitta na Ibnu Abi zamanin (shafi na 74).)

Abdul-Rahman dan Kasim ya ce: "Ba ya kamata ga wani ya siffanta Allah sai da abinda Ya siffanta kanSa da shi a cikin Alkur'ani, kuma kada ya siffanta hannayenSa da wani abu, ko fuskarSa da wani abu, sai dai ya ce; Yana da hannaye biyu, kamar yadda Ya siffanta kanSa da shi a cikin AlKur'ani, kuma Yana da fuska kamar yadda Ya siffanta kanSa, ya tsaya a inda Ya siffanta kanSa da shi a cikin AlKur'ani; domin cewa Shi - alherinSa ya yawaita kuma Ya daukaka - ba Shi da tamka kuma baShi da kama, sai dai Shi ne Allah babu wani abin bauta da gaskiya sai Shi kamar yadda Ya siffanta kanSa, kuma hannayenSa a shinfide suke kamar yadda Ya siffanta su:

{وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ}

{Kuma kasa duka damkarSa ce a ranar AlKiyama, kuma sammai abubuwan nadewa ne da damanSa} [Zumar: 67]. Kamar yadda Ya siffanta kanSa". (Usul al-Sitta na Ibnu Abi zamanin (shafi na 75).)

Imaml Humaidi - Allah Ya yi masa rahama - ya ce: "Abinda Alkur'ani da Hadisi suka yi furuci da shi, misalin:

{وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ}

{Kuma Yahudawa suka ce hannun Allah a kukumi yake, an kukunce hannuwansu). [Ma'ida: 64]. Da misalin:

{وَالسَّمَاءُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ}

{Kuma sammai an ninkesu a damanSa} [Zumar: 67]. Da abinda ke kama da wannan na Alkur'ani da Hadisi, ba zamu yi kari a cikinsa ba, kuma ba za mu fassara shi ba, muna tsayawa akan abinda AlKur'ani da Sunnah suka tsaya akansa". (al-Uluwwu lil Aliyyil-Azim na al-Zahabi (shafi na 168).)

Imam Ahmad ya ce: "Muna bautawa Allah da siffofinSa kamar yadda Ya siffanta kanSa da su, hakika Ya kyautata siffa ga kanSa, kuma kada mu ketare Alkur'ani da Hadisi, sai mu fadi yadda Ya fada, kuma mu siffantaShi kamar yadda Ya siffanta kanSa, kada mu ketare hakan, muna imani da Alkur'ani dukkanin sa, muhkam dinsa da masu rikitarwarsa, ba za mu kore maSa - Madaukakin sarki - ambatanSa ga wata sifa daga siffofinSa dan wani munin da aka munanana ,

kuma ba za mu gusar da abinda ya siffanta kansa da shi ba na zance, da sauka da kadaitakarSa da bawanSa a ranar Kiyama, da dora kanafinsa a gare shi, wadannan dukkaninsu suna nuni ne akan cewa Allah za'a ganShi a lahira, kuma iyakancewa a wannan bidi'a ce, mika wuya ga Allah da umarninSa, Allah Bai gusheba mai magana ne, masani mai yawan gafara ne, Masanin gaibu da abinda ke bayyane masanin gaibu, wadannan siffofin Allah ne Ya siffanta kanSa da su, ba za'a turesu ba kuma ba za'a ki karbar su ba, kuma ya ce:

{اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ}

{Allah, bãbu wani abin bautawa fãce Shi, Rãyayye Mai tsayuwa da kõme} [al-Bakara: 255].

{لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ}

{Babu abin bautawa da gaskiya sai Shi, Mai mulki, Mai tsarki, Aminci, Mai amintarwa, Mai tsarewa, Mabuwayi, Mai tilastawa, Mai nuna isa} [Hashr: 23]. Wadannan siffofin Allah ne da sunayenSa". (Al'Ibanah al-Kubra, na Ibnu Bad'dah (7/326).)

Imam Abul-Kasim ya ce - alhali an tambaye shi game da siffofin Ubangiji - Allah Maɗaukakin sarki - sai ya ce: "Mazahabar Malik, da Sauri, da Auza'i, da Shafi'i, da Hammad ɗan Salamah, da Hammad ɗan Zaid, da Ahmad ɗan Hanbali, da Yahaya ɗan Sa'id, da Abdul-Rahman ɗan Mahdi, da Ishak ɗan Rahuwaih: Cewa siffofin Allah waɗanda Ya siffanta kanSa da su,

ko manzonSa ya siffanta Shi da su, na ji, da gani, da fuska, da hannaye, da sauran siffofi, kawai su akan zahirinsu ne sananne yadda suka shahara, ba tare da tayaya ba?, ya za'a yi babu wani wahami a cikinsu, babu kamantawa kuma babu tawili". (al-Uluwwu lil Aliyyil-Azim na al-Zahabi (2/459).)

Kuma ya ce: "Ni, anan zan anbaci jama'a - da yardar Allah - Maɗaukakin sarki - daga shugabanninmu magabata da suka yi bayani a kan waɗannan ma'anonin, daga cikin su akwai: Abu Abdullahi Sufyan ɗan sa'id ɗan masruk Sauri; domin shi ya bayyanar da kudirinsa, da mazahabarsa a Sunnah a sama da guri ɗaya, haƙiƙa ya yi shiftar (Akidar sa) ga Shua'b ɗan Harb, kuma daga cikinsu akwai: Abu Muhammad Sufyan ɗan Uyayynah al-Hilali; cewa shi ya amsa a kudirinsa lokacin da aka tambaye shi, kamar yadda Muhammad ɗan Ishak al-sakafi ya ruwaito, daga cikinsu akwai Abu Amr Abdurrahman ɗan Amr al-Auza'i jagoran mutanen Sham; cewa shi ya bayyanar da kudirinsa a zamaninsa.

Kuma Ibnu Ishak ya ruwaitoshi Alfuzazi, daga cikinsu akwai: Abu AbdrRahman ɗan Abdullahi ɗan Mubarak jagoran Khurasan, da Fudail ɗan Iyad, da Waki'u ɗan al-Jarrah, da Yusuf ɗan Asbad sun bayyanar da kudirin su, shi ne kuma mazahabarsu, daga cikinsu akwai: Sharik ɗan Abdullahi al-Nakha'i, da Yahaya ɗan sa'id Kaddan, da Abu Ishak al-Fuzari, daga

cikinsu akwai: Abu Abdullah, da su Malik da Shafi'u da Ahmad bin Hanbal, Abu Ahmad Alharawi ya kasance cikin manyan malaman Khurasan, ya ce: Ya kamata ga wanda Allah ya yi mishi baiwa da ilimi na shiriya da Karama da Sunna cikin wadanda suka saura ababan koyi, ya ce: Mu ce Allah tsarki ya tabbata a gare shi, Shi kadai yake ba shi da abokin tarayya, ba shi da kishiya, babu irinsa, babu kamarsa, Shi ne kadai abin bauta shi kadai, wanda kowa yake nufatarsa da bukatsu, ba shi da mata kuma ba shi da da, kuma ba shi da kowanne abokin tarayya a hukuncin da. (al-Hujja fi bayanil Manhajja (2/508).)

Kuma ya ce - Allah Ya yi masa rahama -: "Hanyar Hadisai da suke bayanin siffofiin Ubangiji: Shi ne mu yi imani da su, kuma kada a gitta musu, (da maganar wani) a zartar dasu kamar yadda magabata suka zartar da su, ba tare da kamantawa ba, ko tawili". (al-Targib Wal Tarhib, na madaidaicin Sunnah (1/253).)

Ibnu Kutaibah - Allah Ya yi masa rahama - ya ce: "Magana madaidaiciya a wadannan nassosin - wato nassosin siffofi - shi ne mu yi imani da abinda ya inganta daga gare su ta hanyar riwayar amintattu, sai mu yi imani da ganin Allah da kuma tajalli, kuma cewa Shi Yana yin mamaki, Yana sauka zuwa saman duniya, kuma cewa Shi Ya daidaitu akan Al'arshi, da kuma rai, da hannaye, ba tare da mun fadi wata kaifiyya ba a hakan, ko mu iyakance, ko mu kiyasta akan abin da ya

zo muddin dai ba shi ya zo da shi ba, sai mu yi kwaɗayin mu kasance a wannan maganar da kuma kudirewa ta hanyar tsira gobe in Allah - Maɗaukakin sarki - Ya so". (al-Ikhtilaf fil lafzi wal-raddi alal Jahamiyya, na Ibnu Kutaibah (shafi na 53).)

Al-Zuhri ya ce: "Bayani yana ga Allah, kuma isarwa tana ga manzo, mu kuma wajibinmu shi ne mika wuya". (al-Hujja fi bayanil Manhajja (2/512), da Sharhus Sunnah na al-Bagawi (1/171).)

## KUNDIN IMANI DA MALA'IKU

### Kundin a takaice

Muna imani da mala'iku, kuma muna sani, sani na sakankancewa cewa imani da mala'iku shi ne rukuni na biyu daga cikin rukunan Imani.

Imani da mala'iku yana kunshe da wasu ma'anoni:

Na dayansu: Gasgatawa da samuwarsu

Na biyu: Saukar da su matsayinsu, da tabbatar da cewa su bayin Allah ne kuma halittarsa ce, kamar mutum da aljani, ababen umarta ne kuma an dora musu aiki, basu da wani iko sai abinda Allah - Maɗaukakin sarki - Ya basu iko akansa, kuma mutuwa halas ce garesu, sai dai Allah - Maɗaukakin sarki - Ya sanya musu wani lokaci mai nisa, ba zai dauki ran su ba har sai sun kai shi, kuma ba'a siffantasu da wani abinda zai kai ga siffanta su ga yi musu shirka ga Allah

- Maɗaukakin sarki -, kuma ba'a kiransu alloli, kamar yadda mushrikai suka yi da'awa.

Na uku: Tabbatar da cewa a cikinsu akwai manzannin Allah, Yana aikosu ga wanda Ya so cikin mutane, zai iya yi wu wa Ya aiko sashinsu ga sashi, tabbatar da hakan yana bin cewa daga cikinsu akwai masu dauke da Al'arshi, daga cikinsu akwai waɗanda suka yi sawu-sawu, daga cikinsu akwai masu gadin aljanna, daga cikinsu akwai masu gadin wuta, daga cikinsu akwai masu rubuta ayyuka, daga cikinsu akwai masu koro girgije, haƙika Alkur'ani ya zo da hakan gaba ɗayansa ko mafi yawansa. (Shu'abul Iman (1/296).)

Na Huɗu: Imani da mala'iku a dunkule da kuma a rarrabe, sai mu yi imani da samuwar mala'iku a dunkule, kuma mu yi imani da wanda muka sani na sunayensu da siffofinsu da ayyukansu, kamar yadda ya zo a cikin Alkur'ani da Sunnah imani a fayyace.

Muna imani da wanda muka sani daga cikinsu da wanda ba mu sani ba, kuma muna imani da ayyukansu da siffofinsu, kuma muna sanin cewa abinda ya boyu garemu na adadinsu da ayyukansu da siffofinsu shi ne mafi yawa daga abinda muka sani, sai dai cewa muna imani da dukkanin hakan, kamar yadda Allah da manzonSa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - suka bamu labari, ba zamu nemi wata kaifiyya ba, kuma ba zamu ki yarda da shi ba, da hankulanmu ba,

kuma ba zamu yi dīmuwa da ra'ayukanmu ba, kuma ba zamu yi tawili da (wani) ijtiħadinmu ba, kai mu ce : Mun yi imani, mun gasgata, kuma mun mīka wuya.

Kuma muna imani cewa Allah Ya halicci mala'iku daga haske, su halitta ce daga halittar Allah, Ya haliccesu kan wata kebantacciyar siffa babu wanda ya san haƙikaninsu sai Allah, su bayi ne ababen halitta, Ya halicce su dan su bauta maSa, da tsayuwa da umarninSa, su suna bauta maSa, kuma ba sa kin bauta masa.

Daga nau'ukan bautar da suke yi: Tasbihi, da sujjada, da tsoro, da firgita, su - tare da girman bautar da suke - suna tsoron Ubanugijinsu mafi tsananin tsoro, kuma daga bautarsu: cewa su suna jibinta saboda Allah, kuma suna soyayya saboda Allah.

Muna imani cewa Allah Ya haliccesu akan wata siffar da babu wanda ya san haƙikaninta sai wanda Ya halicce su.

Muna imani cewa Allah Ya sanya musu fuka-fukai, kuma haƙīka ya yi musu izinin zuwa ga annabawa da manzanni - aminci ya tabbata agare su - akan siffar mutane, wanda ya riya daga mushrikai cewa mala'iku 'ya'yan Allah mata ne to haƙīka Allah Ya karyata shi.

Muna imani cewa mala'iku ba sa ci, ba sa sha; domin ba su da sha'awa. Kuma daga dābi'unsu akwai kunya, kuma su suna cutuwa daga abinda 'ya'yan Adam suke cutuwa da shi.

Muna imani cewa Allah Ya sanya karfi a cikinsu da tsanani abinda ba za'a iya sanin hakikanin hakan ba, kuma mala'iku halittu ne masu yawa babu mai iya sanin adadinsu sai wanda Ya haliƙce su.

Muna imani cewa Allah Ya ɗaukaka su, kuma Ya ɗora musu wasu (su Mala'iku) ayyuka masu girma da yawa daban-daban, mafi girma shi ne su zama manzanni tsakanin Allah da bayinSa, suna kai musu wahayi, mala'ikan da aka wakilta da saukar da wahayi zuwa annabawan Allah da manzanninSa - aminci ya tabbata agare su - shi ne (Mala'ika) Jibrilu - aminci ya tabbata agare shi -. Allah Zai iya aiko su zuwa wanin annabawa dan jarrabawa.

Daga ayyukansu akwai: Daukar Al'arshi, da rubuta kaddara, da tsayuwa akan sha'anin mahaifa da abinda ke cikinsu - halitta da surantawa da busa rai - da kashe bayi, da busa rayuka a cikin jikkuna a duniya da lahira, da yaƙi tare da muminaɪ, da addu'a ga muminaɪ da nema musu gafara, da zuwa wuraren ibadun muminaɪ, da daga kalmominsu masu tsarki, da labartawa Ubangiji game da ayyukansu - Shi ne mai bada labari Masani wanda ba Ya buƙatuwa zuwa ga wanda zai ba Shi labari.

Daga ayyukansu akwai: Sakkowa ƙasa a lokutan imani, kamar ranar Juma'a da ranar Arfa, da Lailatul kadri.

Daga ayyukansu akwai: Isarwa annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - salatin al'ummarsa gare shi.

Daga ayyukansu akwai: Kiyaye 'ya'yan Adam, da rubuta kyawawan ayyuka da munana, da gadin Madinar annabi daga Dujal, da tambayar mamaci a cikin kabarinsa, da yi wa mumina al-bishir da rabo mai girma a lokacin mutuwa, da tarbarsu a gidan lahira, da zuwa gurinsu ta kofofin aljanna, kuma cewa za su sakko tare da Allah suna masu sawu-sawu a ranar Alkiyama.

Daga ayyukansu: Daga cikinsu akwai masu gadin aljanna, da masu gadin wuta.

Kuma muna imani cewa Allah Ya sanya wasu mukamai da mata kai ga mala'iku, mafi girman mala'iku a matsayi shi ne (Mala'ika) Jibril da Mika'il da Israfil, kuma daga mafi daukakarsu akwai: Masu dauke da Al'arshi, haka nan waɗanda suka halarci yaƙin Badr daga mala'iku, kuma a kowacce sama akwai mala'ikun da ba mai iya iyakance adadinsu sai Allah, waɗannan mala'ikun kowanne daga cikinsu yana da wani matsayi sananne, a cikinsu akwai makusanta.

## **BABIN WAJABCIN IMANI DA MALA'IKU**

Muna imani da mala'iku, kuma muna sane sani na sakankancewa cewa imani da mala'iku shi ne rukuni na biyu daga cikin rukunan imani, Allah - Maɗaukaki - Ya ce:

{آَمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللّهِ وَمَلَأَتْهُ وَكُتِبَ  
وَرُسُلُهُ}

{Manzo ya yi imani da abin da aka saukar daga Ubangijinsa zuwa gare shi, hakanan muminaɗi ma, kowa ya yi imani da Allah da mala'ikunSa da littattafanSa da manzanninSa} [al-Bakara: 285]. Kuma Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka - Ya ce:

{لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللّهِ  
وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ}

{Ba wai juya fuskoki bangaren gabas ko yamma shi ne biyayayya da da'a ba, amma aikin da'a shi ne wanda ya yi imani da Allah da ranar lahira da mala'iku da littafi da annabawa} [Bakara: 177]. Daga Abu Huraira - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya kasance wata rana ya fito wajen mutane, sai wani mutum ya zo masa, sai ya ce: Ya manzon Allah, menene imani? ya ce: "Kayi imani da Allah, da mala'ikunSa, da littafinSa, da haɗuwa da Shi, da manzanninSa, kuma ka yi imani da tashin karshe". (Bukhari ne ya fitar da shi (4777), da Muslim (9), da Ibnu Majah (64).)

AlBaihaki - Allah Ya yi masa rahama - Ya ce: "Imani da mala'iku yana kunshe da wasu ma'anoni: Na dayansu: Gasgata samuwarsu. Na karshen: Saukar da su matsayinsu, da tabbatar da cewa su bayin Allah ne kuma halittarSa ce, kamar mutum da aljani, ababen umarta ne kuma an dora musu aiki, basu da wani iko

sai abinda Allah - Maɗaukakin sarki - Ya basu iko akansa, kuma mutuwa halas ce garesu, sai dai Allah - Maɗaukakin sarki - Ya sanya musu wani lokaci mai nisa, ba zai kashe su ba har sai sun kai shi, kuma ba'a siffantasu da wani abinda zai kai ga siffanta su ga yi musu shirka ga Allah - Maɗaukakin sarki -, kuma ba'a kiransu alloli, kamar yadda (mutanan) farko suka yi da'awa. (Ana faɗin na farko, ana nufin su ne malaman falsafah). Na uku: Tabbatar da cewa daga cikinsu akwai manzannin Allah , Yana aiko su ga wanda Ya so zuwa ga mutane, zai iya yi wuwa Ya aiko sashin su ga sashi, tabbatar hakan yana bin cewa daga cikinsu akwai masu ɗaukar Al'arshi, daga cikinsu akwai waɗanda suka yi sawu-sawu, daga cikinsu akwai masu gadin aljanna, daga cikinsu akwai masu gadin wuta, daga cikinsu akwai masu rubuta ayyuka, daga cikinsu akwai masu koro girgije, haƙika AlKur'ani ya zo da hakan gaba ɗayansa ko mafi yawansa. (Shu'abul Iman (1/296).)

Sai Baihaki ya ambaci abubuwa uku daga ma'anonin imani da mala'iku.

Na huɗu: Imani da mala'iku a dunkule da kuma a rarrabe, sai mu yi imani da samuwar mala'iku a dunkule, kuma mu yi imani da abinda muka sani na sunayensu da siffofinsu da ayyukansu kamar yadda ya zo a cikin Alkur'ani da sunnah imani a rarrabe.

Kuma muna sanin cewa abinda ya boyu garemu na adadinsu da ayyukansu da siffofinsu shi ne mafi yawa daga abinda muka sani, sai dai cewa mu muna imani da dukkanin hakan kamar yadda Allah da manzonSa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - suka bamu labari, ba za mu nemi wata kaifiyya gare shi ba, kuma ba zamu juyar da shi da hankulanmu ba, kuma ba za mu dimauce da ra'ayukanmu ba, kuma ba zamu yi tawilinsa da ijthadinmu ba, kai sai dai mu ce : Mun yi imani, kuma mun gasgata, mun mika wuya.

## **BABIN HALITTAR MALA'IKU DA YAWAN ADADINSU DA SIFFOFINSU**

Kuma muna imani cewa Allah Ya halicci mala'iku daga haske, tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "[An halicci mala'iku daga haske](#)". (Muslim ne ya fitar da shi (2996).) Su haliatta ce daga halittar Allah, Allah Ya haliccesu akan wata kebantacciyar sifa, sai dai cewa su ba rayuka ba ne kawai, ba kuma karfi ba ne kawai, kai su wata duniya ce ta boye, kuma bayi ne da ya halitta, Ya halicce su ne dan bautar Sa, da tsayuwa da umarninSa, su suna bauta maSa, kuma ba sa hanuwa daga bautarSa.

Daga bautarsu akwai: Tasbihi, da sujjada, da tsoro, da razana, da wanin hakan, Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ}

{Ba sa sabawa Allah ga abin da Ya umarce su kuma suna aikata abin da ake umartarsu} [al-Tahrim: 6]. Ya ce kuma:

{وَلِلّٰهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مِنْ دَابَّةٍ وَالْمَلَائِكَةُ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ}

{Kuma ga Allah, abin da yake a cikin sammai da kasa na dabba da mala'iku, suke yin sujada, kuma bã su kangara} [Nahl: 49]. Allah - sha'aninSa ya ðaukaka - Ya ce:

{وَتَرَى الْمَلَائِكَةَ حَاقِقِينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ}

{Kuma kana ganin mala'iku suna masu tsayawa da hakokin da aka ðora musu daga kewayen Al'arshi suna tasbihi gami da godewa Ubangijinsu} [Zumar: 75]. Su - tare da girman bautar da suke yi - suna jin tsoron Ubangijinsu mafi tsananin tsoro, Allah - sha'aninSa Ya ðaukaka - Ya ce:

{يَخَافُونَ رَبَّهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ}

{Suna tsõron Ubangijinsu daga bisansu, kuma suna aikata abin da ake umurnin su} [al-Nahl: 50].

Daga bautarsu: Cewa su suna jibinta saboda Allah, kuma suna so saboda Allah, tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "Idan Allah Ya so bawa sai Ya kira (Mala'ika) Jibril: Lallai Allah Yana son wane to kaima ka so shi, sai Jibril ya so shi, sannan ya yi yekuwa ga 'yan sama: Cewa Allah Yana son wane to kuma ku so shi, sai 'yan sama su so shi, sannan a sanya masa karbuwa a kasa". (Bukhari ya fitar da shi (3209), da

Muslim (2637), da Tirmizi (3161).) Kuma suna gaba, suna kiyayya saboda Allah, kuma suna kishi ga abinda Allah Ya haramta, suna tsinewa wanda Allah Ya tsine masa, Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارًا أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمُ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ}

{Lalle ne, wadanda suka kaŋfirta kuma suka mutu alhāli kuwa suna kaŋfirai, wadannan akwai, a kansu, la'anar Allah da Malā'iku da mutāne gabā ɗaya} [Bakara: 161]. Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Mala'iku ba sa shiga gidan da a cikinsa akwai mutum mutumi ko hotuna". (Muslim ne ya fitar da shi (2112).)

Muna imani cewa Allah Ya halicce su akan wata siffar da ba wanda ya san hakikaninta sai wanda Ya halicce su akanta.

Daga Jabir ɗan Abdullahi - Allah Ya yarda da su - daga annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "An bani izini in yi magana game da wani mala'ika daga mala'ikun Allah cikin masu ɗauke da Al'arshi, lallai tsakanin fatar kunnensa zuwa wuyansa tafiyar shekara ɗari bakwai ce". (Abu Dawud ne ya fitar da shi (4727), da Ibnu Dahman a cikin Mashyikarsa (21), da Dabarani a cikin al-Ausad (1709), da Abu al-Sheikh a cikin al-Azamah (313).)

Kuma muna imani cewa Allah Ya sanya musu fuka-fukai, Allah Ya ce:

{جَاعِلِ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا أُولِي أَجْنَحَةٍ مَّتَنَّى وَثَلَاثَ وَرُبَاعَ يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ}

{Wanda Ya sanya mala'iku manzanni masu fuka-fukai, bibiyu, da uku-uku, da hurhuɗu, Yana karawa a abinda Yake so a cikin halitta} [Fadīr: 1]. Daga Abdullahi ɗan Mas'ud - Allah Ya yarda da shi -: "Cewa (Annabi) Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ga (Mala'ika) Jibrilu yana da fuka-fukai ɗari shida". (Bukhari ya fitar da shi (4857), da Muslim (174), da Tirmizi (3277).) Kuma suna da zukata, Allah - sha'aninSa ya ɗaukaka - Ya ce:

{حَتَّىٰ إِذَا فُزِّعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقَّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ}

{Har a lokacin da aka kuranye tsoro daga zukatansu, sai suka ce: Menene Ubangijinku Ya ce? suka ce: Gaskiya, kuma Shi ne Maɗaukaki, Mai girma} [Saba'i: 23].

Kuma Allah Ya yi musu izini cewa su zo wa annabawa da manzanni - aminci ya tabbata agare su - a siffar ɗan Adam, sai suka je wurin (Annabi) Ibrahim, da (Annabi) Luɗ - aminci ya tabbata agare su - a siffar bakin da ba su sansu ba, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya faɗa yana mai bada labari game da hakan:

{هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ الْمُكْرَمِينَ \* إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَامًا قَالَ سَلَامٌ قَوْمٌ مُنْكَرُونَ}

{Shin, lābārin Bākin Ibrāhīm, waɗanda aka girmama, ya zo maka? \*

A lōkacin da suka shiga gare shi, sai suka yi sallama; ya ce "Aminci ya tabbata a gare ku, mutāne bāki!} [Zariyat: 24-25]. Kuma Allah - Maḍaukakin sarki - Ya ce:

{وَلَمَّا جَاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سَيِّئًا بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالَ هَذَا يَوْمٌ عَصِيبٌ}

{Kuma a lōkacin da manzanninMu suka je wa Lūḍu aka bāta masa rai game da su, ya, kuntata rai sabōda su. Ya ce: "Wannan yini ne mai tsananin masīfa} [Hud: 77]. (Mala'ika) Jibrilu - aminci ya tabbata agare shi - ya zo wajen (nana) Maryam - aminci ya tabbata agare ta - a surar da ba ta san shi ba a farkon lokaci, kamar yadda Allah Ya bamu labari da faḍinSa - Maḍaukakin sarki -:

{فَإَرْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا \* قَالَتْ إِنِّي أَعُوذُ بِالرَّحْمَنِ مِنْكَ إِنْ كُنْتُ نَفِيًّا \* قَالَ إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ رَبِّكِ}

{Sai muka aika mata da ruhinmu sai ya kamanta mata wani mutum madaidaici gareta \*

Sai ta ce lallai ni ina neman tsarin (Allah) Mai Rahman daga gareka in ka kasnce mai tsoron Allah ne \* Ya ce kaḍai ni manzon Ubangijinki ne} [Maryam: 17-19]. Daga Dan Umar - Allah ya yarda da su - ya ce: "Jibril - aminci ya tabbata agare shi - ya kasance yana zo wa annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - a surar Dihyah". (Ahmad ne ya ruwaito shi (5857), da Muhammad ḍan Nasr al-Mirwazi a cikin Ta'azimu kadris Salah (372), da Ibnu Baḍḍah a cikin al-Ibanah (831).)

Muna imani cewa mala'iku ba sa ci, ba sa sha; domin ba su da sha'awa; saboda haka ne lokacin da suka shiga wurin (Annabi) Ibrahim - aminci ya tabbata agare shi - ya gabatar musu da abinci ba su ci ba, Allah - Ma'aukakin sarki - Ya ce Yana Mai bada labari game da hakan:

{فَرَاغَ إِلَىٰ أَهْلِهِ فَجَاءَ بِعِجْلٍ سَمِينٍ \* فَقَرَّبَهُ إِلَيْهِمْ قَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ \* فَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً قَالُوا لَا تَحْزَنْ وَبَشِّرْهُ بِغُلَامٍ عَلِيمٍ}

{Sai ya jūya zuwa ga iyāinsa, sannan ya zo da maraki tutturna \*

Sai ya kusantar da shi zuwa gare su, ya ce: "Bā zā ku ci ba? \*

Sai ya ji tsōro daga gare su. Suka ce: "Kada ka ji tsōro." Kuma suka yi masa bushāra da (haihuwar) wani yaro mai ilmi} [Zariyat: 26-28]. Kuma daga halittar su akwai kunya, tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "Shin ba na ji kunyar mutumin da mala'iku suke jin kunyarsa ba". (Muslim ya fitar da shi (2401).)

Kuma cewa su suna cutuwa da abinda 'ya'yan Adam suke cutuwa da shi, tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "Wanda ya ci daga wannan bakala, tafarnuwa - a wani karon ya ce: Wanda ya ci albasa da tafarnuwa da algarif - to kada ya kusanci masallacinmu; domin mala'iku suna cutuwa daga abinda 'ya'yan Adam suke cutuwa da shi". (Bukhari ne ya fitar da shi (854), da Muslim (564), kuma lafazin

nasa ne, da Abu dawud (3822), da Tirmizi (1806), da Nasa'i (707), da Ibnu Majah (3365).)

Kuma muna imani cewa Allah Ya sanya musu karfi da tsananin da ba wanda ya iya sanin hakikaninsa (sai shi Allah), Madaukakin sarki Ya ce:

{ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ}

{Mai karfi, mai daraja a wurin Mai Al'arshi} [al-Takweer: 20]. Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاطٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ}

{Akanta akwai wasu mala'iku masu kauri, masu karfi, ba sa sabawa Allah ga abin da Ya umarce su, kuma suna aikata abin da ake umartar su} [al-Tahrim: 6]. Kuma Allah Ya aiko da wani mala'ika zuwa al'karyun (Annabi) Luḍ, garu ruwa bakwai ne, sai ya juyar da su akansu, Madaukakin sarki Ya ce:

{فَلَمَّا جَاءَ أَمَرْنَا جَعَلْنَاهَا سَافِلًا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا حِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ مَّنصُودٍ}

{Sannan a lõkacin da umurninMu ya je, Muka sanya na samanta ya zama na kasanta, kuma Muka yi ruwan duwātsu a kanta (kasar Lūḍu) daga tabo cūrarre} [Hud: 82].

Muna imani cewa mala'iku halitta ne masu yawa, ba mai iya sanin adadinsu sai wanda Ya halicce su, daga annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "Sai aka dago min Baitil Ma'amur, sai na tambayi (mala'ika) Jibril, sai ya ce: Wannan Baitul ma'amur ne kowacce rana mala'iku dubu saba'in ne suke sallah a cikinsa, idan suka fita ba za su dawo gare

shi ba har karshen wanda ke kansu...". (Bukharin ya fitar da shi (3207), da Muslim (164), da Tirmizi (3346), da Nasa'i (448).)

Daga Abu Zarr - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Ni ina ganin abinda ba kwa gani, kuma ina jin abinda ba kwa ji, sama ta yi kuka kuma ya dace da ta yi kukan, babu wani bugeren da zai ishi yatsu huɗu a cikinta sai akawai mala'ika ya sanya goshinsa yana sujjada ga Allah". (Tirmizi ya fitar da shi (2312), da Ibnu Majah (4190), da Ibnu Abi Shaibah (27044), da Ahmad (21516), da al-Bazzar (3924, 3925).)

Daga annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - cewa shi - ya ce: "Za'a zo da Jahannama a wannan ranar tana da linzami dubu saba'in, tare da kowanne linzami akwai mala'iku dubu saba'in suna janta". (Muslim ne ya fitar da shi (2842), da Tirmizi (2573).)

Mushrikai sun yi da'awar cewa mala'iku 'ya'yan Allah ne mata, sai Allah Ya karyata su da fadinSa:

{أَمْ خَلَقْنَا الْمَلَائِكَةَ إِنَاثًا وَهُمْ شَاهِدُونَ}

{Kõ kuma Mun halitta malā'iku mātā ne, alhāli kuwa sū suna halarce ?} [al-Saafat: 150]. Kuma Ya mayar musu da maganarsu da fadinSa - Maɗaukaki:

{أَفَأَصْفَاكُمْ رَبُّكُم بِالْبَنِينَ وَاتَّخَذَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ إِنَاثًا إِنَّكُمْ لَتَقُولُونَ قَوْلًا عَظِيمًا}

{Shin fa Ubangijunku Ya zabeku da dīya maza ne, kuma Ya riki 'ya'ya mata daga mala'iku? Lallai ne ku haƙiƙa kuna faɗar magana mai girma!} [al-Isra'i: 40].

## **BABIN AYYUKAN MALA'IKU**

Muna imani cewa Allah Ya ɗaukaka su, kuma Ya ɗora musu wasu ayyuka masu girma masu yawa daban-daban, mafi ɗaukakarsu; Shi ne su zama manzanni tsakanin Allah da bayinSa suna isar musu da wahayi, mala'ikan da aka wakilta da saukar da wahayi zuwa annabawan Allah da manzanninSa - aminci ya tabbata agare su - shi ne (Mala'ika) Jibril - aminci ya tabbata agare shi - kamar yadda Allah - sha'aninSa ya buwaya - Ya ce:

{قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ}

{Ka ce, Ruhi Mai tsarki ne ya sassaukar da shi, daga Ubangijinka da gaskiya} [al-Nahl: 102]. Kuma Maɗaukkain sarki Ya ce: [Lallai cewa shi saukarwar Ubangijin talikai ne]

{نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ \* عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَ \* بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ}

Rūhi amintacce ne ya sauka da shi \*

A zūciyarka, dōmin ka kasance daga māsu gargadi \*

Da harshe na Larabci mai bayāni} [al-Shu'araa:192-195].

Kuma Allah Yakan aiko su zuwa ga da ba annabawa ba dan jarrabawa, kamar yadda yake a cikin kissar

mutum ukun nan daga Bani Isra'il, daga AbdurRahman dan Abi Amrah cewa Abu Hurairah - Allah Ya yarda da shi - ya zantar da shi cewa shi ya ji manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - yana cewa: "Lallai wasu mutum uku daga Banu Isra'il: Kuturu, da mai sanko, da makaho, Allah Ya nufin cewa Zai jarrabe su, sai ya aiko musu da wani mala'ika, sai ya zo wa kuturu, sai ya ce: wanne abu ne mafi soyuwa gareka? ya ce: Kyakkyawan launi, da kyakkyawar fata, hakika mutane sun kyamaceni, ya ce: Sai ya shafe shi sai ya tafiyar da shi, sai aka ba shi kyakkyawan launi, da kyakkyawar fata, sai ya ce: wacce dukiya ce mafi soyuwa gareka? ya ce: Rakuma - ko ya ce: Shanu, shi ya yi kokwanto a hakan: Lallai cewa kuturu, da mai sanko, dayansu ya ce: Rakuma, dayan kuma ya ce: Shanu - sai aka ba shi taguwa mai ciki, sai ya ce: Allah Ya yi maka albarka a cikinta. Kuma ya zo wa mai sanko, sai ya ce: Wanne abu ne mafi soyuwa gareka? ya ce: Kyakkyawan gashi, wannan abin da mutane suke kyanmatata ya tafi, ya ce: sai ya shafe shi sai ya tafi, kuma aka ba shi kyakkyawan gashi, ya ce: Wacce dukiya ce mafi soyuwa gareka? Ya ce: Shanu, ya ce: sai aka ba shi saniya mai ciki, ya ce: Allah ya yi maka albarka a abinda ya baka.

Kuma ya zo wa makaho, sai ya ce: Wanne abu ne mafi soyuwa gareka? Ya ce: Allah Ya dawo min da ganina, in dinga ganin mutane da shi, sai ya shafe shi

sai Allah Ya dawo masa da ganinsa, ya ce: Wacce dukiya ce mafi soyuwa gareka? ya ce: Tumakai, sai aka ba shi akuya mai haihuwa, sai wadancan biyun suka haihu, wannan ma ta haihu, sai wannan ya zama yana da fili fal na rakuma, wannan ma fili fal na shanu, wancan ma fili fal na tumakai.

Sai ya zo wa kuturu a surarsa da yanayinsa, sai ya ce: Wani mutum ne miskini, guzuri ya yanke min ina kan tafiyata, ba ni da wani guziri a yau sai ga Allah, sannan kai, ina rokonka dan wanda ya ba ka kyakkyawan launi, da kyakkyawar fata, da dukiya, ka ba ni rakumi in yi guziri da shi a wannan tafiyata, sai ya ce masa: Hakkoki da yawa, sai ya ce masa: Kamar ni na sankar da, ba kai ne kuturu ba mutane suna kinka, kuma talaka, sai Allah Ya baka? sai ya ce: Hakika na gada ne daga iyaye da kakanni, sai ya ce: In ka kasance karya kake yi to Allah Ya maida kai kan abinda kake.

Sannan ya zo wa mai kora, ya fada masa kamar yadda ya fadawa kuturu, shi kuma ya mayar masa kamar (yadda) kuturun ya mayar masa, sai ya ce:

In ka kasance karya kake yi to Allah Ya maida kai kan abinda kake.

Sannan ya zo wa makahon a surarsa, sai ya ce: wani mutum ne miskini kuma matafiyi guzuri ya yanke mini a tafiyata, a yau ba ni da wani guziri sai Allah sannan kai, ina rokonka da wanda Ya dawo maka da ganinka ka ba ni wata akuya in yi guziri da ita a

tafiyata, sai ya ce: Da na kasance makaho, sai Allah Ya dawo mini da ganina, kuma talaka hakika Allah Ya wadatani, ka dauki abin da kake so, na rantse da Allah ba zan takura maka da wani abin da ka dauka ba saboda Allah a yau, sai ya ce: Ka rike dukiyarka, kawai an jarrabaku ne, hakika Allah Ya yarda da kai, kuma Ya yi fushi ga 'yan uwanka biyu". (Bukhari ne ya fitar da shi (3464), da muslim (2964).)

Daga cikinsu akwai madauka Al'arshi, Ubangiji - sha'aninSa ya daukaka kuma sarautarSa ta daukaka - Ya ce:

{وَالْمَلِكُ عَلَى أَرْجَائِهَا وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ نَّمَانِيَّةٌ}

{Kuma malā'iku (su bayyana) a kan sāšanninta, kuma wasu (malā'iku) takwas na dauke da Al'arshin Ubangijinka, a sama da su, a wannan rānar} [al-Haakah: 17].

Daga ayyukansu: Rubuta kaddara, tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "Lallai dayanku ana tara halittarsa a cikin mahaifiyarsa kwana arba'in yana maniyi, sannan ya zama gudan jini kwatankwacin hakan, sannan ya zama tsoka kwatankwacin hakan, sannan Allah Ya aiko masa da wani Mala'ika sai a umarce shi da kalmomi huɗu, kuma a ce da shi: Ka rubuta aikinsa, da arzikinsa, da ajalinsa, ɗan wuta ne ko ɗan aljanna". (Bukhari ne ya fitar da shi (3208), da Muslim (2643), da Abu Dawud (4708), da Tirmizi (2137), da Ibnu Majah (76).)

Daga ayyukansu akwai: Tsayuwa akan sa'anin mahaifa da wadanda ke cikinsu - a halitta da surantawa da busa rai- hakika manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Idan darare arba'in da biyu suka shudewa maniyyi, sai Allah Ya aiko masa da wani mla'ika, sai ya suranta shi kuma Ya halicci jinsa da ganinsa da fatarsa da namansa da kashinsa, sannan ya ce: Ya Ubangiji, namiji ne ko mace? sai Ubangijin ka Ya hukunta abina Ya so, kuma mala'ikan ya rubuta, sannan ya ce: Ya Ubangiji ajalinsa, sai Ubanigijinka Ya fadi abinda ya so, kuma mala'ikan ya rubuta". (Muslim ne ya fitar da shi (2645).)

Kuma daga Anas - Allah Ya yarda da shi - daga annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Allah Ya wakilta wani mala'ika a mahaifa, sai ya ce: Ya Ubangiji maniyyi, ya Ubangiji gudan jini, ya Ubangiji gudan tsoka, idan Allah Ya yi nufin Ya hukunta halittarta, sai ya ce: Ya Ubangiji, namiji ne ko mace? dan wuta ne ko dan aljanna ne? menene arzikin? menen ajalinsu? sai a rubuta hakan a cikin mahaifiyarsa". (Bukhari ne ya fitar da shi (6595), da Muslim (2646).)

Daga ayyukansu: Daukar rayukan bayi, Allah Ya ce - kuma zancensa gaskiya ne:

{حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ تَوَفَّنَهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفَرِّطُونَ}

{Har sai da mutuwa ta zo wa dayanku sai mazanninmu su kashe shi kuma su ba sa sakaci} [al-An'am: 61]. Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{فَكَيْفَ إِذَا تَوَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَارَهُمْ}

{To, yāya hālinsu yake a lōkacin da malā'iku ke karbar rāyukansu, sunā dūkan fuskōkinsu da duwaiwansu?} [Muhammad: 27].

Daga ayyukansu: Busa rayuka a cikin jikkuna a duniya da lahira, tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "Lallai dayanku ana tara halittarsa a cikin mahaifiyarsa kwana arba'in yana maniyi, sannan ya zama gudan jini kwatankwacin hakan, sannan ya zama tsoka kwatankwacin hakan, sannan Allah Ya aiko masa da wani Mala'ika sai a umarce shi da kalmomi huɗu, kuma a ce da shi: Ka rubuta aikinsa, da arzikinsa, da ajalinsa, ɗan wuta ne ko ɗan aljanna, sannan a busa masa rai". (Bukhari ne ya fitar da shi (3208), da Muslim (2643), da Abu Dawud (4708), da Tirmizi (2137), da Ibnu Majah (76).) Allah - Madaukakin sarki - Ya ce:

{ثُمَّ نَفَخَ فِيهِ الْخَرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ}

{Sannan sai a yi wata busar daban a cikin kaho sai gasu a tsaitsaye suna sauraare} [al-Zumar: 68].

Daga ayyukansu: Jihadi tare da mumintai, da tabbatar da mumintai a fagen yaki, da kuma guraren wahala na rayuwa, Allah - sha'aninSa ya daukaka kuma sarautarSa ta daukaka - Ya ce:

{إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ أَنْ يَأْتِيََنَّكَ الَّذِينَ آمَنُوا سَأَلْتَنِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرَّعْبَ فَأَضْرِبُوا فَوْقَ الْأَعْنَاقِ وَاضْرِبُوا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ}

{A lõkacin da Ubangijinka Yake yin wahayi zuwa ga Malā'iku cewa: "Lalle ne Ni, Inā tāre da ku, sai ku tabbatar da waɗanda suka yi īmāni: Zā Ni jēfa tsōro a cikin zukātan waɗanda suka kāfirta, sai ku yi dūka bisa ga wuyōyi kuma ku yi dūka daga gare su ga dukkan yātsu} [al-Anfal: 12]. Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Lallai Shaidan yana da himma ga ɗan Adam, mala'ika ma yana da himma. Amma himmar Shaidan ita ce alkawari da sharri da karyata gaskiya, amma himmar mala'ika to ita ce alkawarin alheri da gasgata gaskiya, wanda ya ji haka to ya san cewa shi daga Allah ne, sai ya godewa Allah, wanda ya ji ɗayan to ya nemi tsarin Allah daga Shaidan abin jefewa, sannna ya karanta: {Shaidan yana alkawarta muku talauci kuma yana umartarku da alfasha} aya [al-Bakara: 268]. (Tirmizi ne ya fitar da shi (2988), da Ibnul Mubarak a cikin Zuhdu (1435), da Ahmad a cikin Zuhdu (854), da Abu Dawud a cikin Zuhdu (164).)

Daga ayyukansu: Addu'a ga muminaɗi da nema musu gafara, Allah - Maɗaukakai - ya ce:

{الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ}

{Waɗanda ke ɗaukar Al'arshi da waɗanda ke kēwayensa, sunā tasbīhi gami da gōde wa

Ubangijinsu, kuma sunā yin ĩmāni da Shi, kuma sunā yin istigfāri dōmin waɗanda suka yi ĩmāni, (sunā cēwa), "Yā Ubangijinmu! Kā yalwaci dukkan kōme da rahama da ilmi to Ka yi gāfara ga waɗanda suka tūba kuma suka bi hanyarKa, kuma Ka tsare su daga azābar Jahīm} [Gafir: 7].

Daga cikin ayyukansu akwai: Halartar ibadun muminaɗi a lokutan imani da alheri, da kuma mafifitan lokuta, kamar ranar Juma'a, da ranar Arfa, da Lailatul kadr, da sallolin Asuba da la'asar, da daga kalmominsu masu tsarki, da bai wa Ubangiji labari game da ayyukansu - alhali Shi ne Masani wanda baYa bukatuwa ga wanda zai ba Shi labari - Allah - ambatanSa ya daukaka - Ya ce:

{وَقُرْآنَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا}

{Da lokacin alfijir, lallai ne karatun alfijir ya kasance wanda ake halarta ne} [al-Isra'a: 78]. Kuma Allah - tsarki ya tabbatar maSa - Ya ce:

{تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِّنْ كُلِّ أَمْرٍ}

{Mala'iku da Rūhi suna sauka a cikinsa da iznin Ubangijinsu sabōda kowane umurni} [al-Kadr: 4].

Kuma tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya ce: "Mala'iku da daddare da mala'iku da rana suna bibiyar juna a cikinku, suna taruwa a sallar Asuba da sallar la'asar, sannan waɗanda suka kwana a cikinku su hau sama, sai Ya tambayesu, alhali Shi ne mafi sani da su: Yaya kukabar bayiNa? sai su ce: Mun barsu

al'hali su suna sallah, kuma mun je musu al'hali su suna sallah". (Bukhari ne ya fitar da shi (555), da Muslim (632), da Nasa'i (485).)

Kuma tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya ce: "Lallai Allah Yana da wasu mala'iku suna kewayawa a hanyoyi suna neman ma'abota zikiri, idan suka samu wasu mutane suna ambatan Allah sai su yi kira: Ku zo wa bukatunku. Ya ce: Sai su lillibesu da fukafukansu zuwa saman duniya". (Bukhari ne ya fitar da shi (6408), da Muslim (2689).)

Kuma mala'iku suna halartar guraren imani, kamar ranar Juma'a da ranar Arfa, da Lailatul kadr, tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "Idan liman ya fito sai mala'iku su halarto suna sauraron zikiri". (Bukhari ne ya fitar da shi (881), da Muslim (850), da Abu Dawud (351), da Tirmizi (499) da Nasa'i (1388).)

Daga ayyukansu akwai: Isar wa annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - salatin al'ummarsa gare shi - manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Ku yi salati gareni; domin salatinku yana isa gareni a duk inda kuke". (Abu Dawud ne ya ruwaito shi (204), da Ahmad (8804), da Dabarani a cikin al-Ausad (8030), da Baihaki acikin al-Shuab (3865).)

Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Allah Yana da wasu mala'iku wadanda suke yawo a kasa, suna isar min da sallamar

al'ummata". (Nasa'i ne ya fitar da shi (1282), da Abdur Razadk (3116), da Ibnu Abi Shaibah a cikin al-Musannaf (8797), da kuma a cikin al-Musnad (269), da Ahmad (3666).)

Daga ayyukansu akwai: Kiyaye 'ya'yan Adam, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{لَهُ مُعَقَّبَاتٌ مِّنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ}

{Kowannenku; yana da waɗansu mala'iku masu maye juna a gaba gare shi da baya gare shi, suna tsare shi da umarnin Allah} [al-Ra'ad: 11]. Ali dan Abi Dalha ya ce, daga Ibnu Abbas - Allah Ya yarda da su -: Masu biyewa juna: "Su ne daga umarnin Allah, su ne mala'iku". (Dabarani ne ya fitar da shi a cikin al-Tafsir (13/463), da Ibnu Abi Hatim a cikin al-Tafsir (12198).)

Daga ayyukansu akwai: Rubuta kyawawan ayyuka da munana, Maɗaukakin sarki Ya ce:

{كَرَامًا كَاتِبِينَ}

{Masu girma marubuta} [al-Infidār: 11]. Kuma Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{إِذْ يَتَلَقَّى الْمُتَلَقِّيَانِ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ قَعِيدٌ \* مَا يُلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ}

{A lõkacin da māsū haɗuwa biyu suke haɗuwa daga dāma, kuma daga hagu akwai wani (malā'ika) zaunanne \*}

Bã ya lafazi da wata magana fāce a lĩke da shi akwai mai tsaro halartacce} [Suratu Q: 17, 18]. Kuma Ya ce:

{وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً}

{Kuma Yana aiko muku da masu kiyayewa} [al-An'am: 61]. Kuma Allah - Maɗaukakin sarki - ya faɗa a cikin sha'aninsu:

{أَمْ يَحْسِبُونَ أَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ بَلَىٰ وَرُسُلُنَا لَدَيْهِمْ يَكْتَثِبُونَ}

{Ko sunā zaton lalle Mū, bā Mu jin asīrinsu da gānāwarsu? Na'am! Kuma manzannin Mu na tāre da su sunā rubūtāwa} [al-Zukhruf: 80]. Kuma tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya ce: "Allah Yana cewa: Kada ku rubuta masa shi har sai ya aikata shi, idan ya aikata shi to ku rubuta masa kwatankwacinsa, idan kuma ya bar shi saboda Ni to ku rubuta masa kyakkyawa, idan ya yi nufin ya aikata kyakkyawa bai aikata shi ba to ku rubuta masa kyakkyawa, idan ya aikata shi to ku rubuta masa kwatankwacinsa goma har zuwa ninki ɗari bakwai". (Bukhari ya fitar d da shi (7501), da Muslim (128), da Tirmizi (3073).) Kuma tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya ce: "Mala'iku su ce: Ya Ubangiji, wancan bawanka ne yana son ya aikata mummunan aiki - alhali Ya fi su ganin shi - sai Ya ce: Ku lura da shi, idan ya aikata shi to ku rubutata masa kwatankwacin shi, idan ya bar shi to ku rubuta masa shi kyakkyawa, kawai ya bar shi ne saboda Ni". (Muslim ne ya fitar da shi (129).)

Daga ayyukansu akwai: Gadin Madinar annabi daga Jujal, manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "A kwai mala'iku a iyakokin Madina

annoba da Jujal ba za su shige ta ba". (Bukhri ne ya fitar da shi (1880), da Muslim (1379).)

Daga cikin ayyukan su akwai: Tambayar mamaci a cikin kabarinsa, Daga Barra'u dan Azib - Allah Ya yarda da shi - ya ce: manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya fada yana mai bada labari game da halin mutum idan an sashi a cikin kabarinsa: "Sai mala'iku biyu su zo masa sai su zaunar da shi, sai su ce da shi:

Waye Ubangijinka? sai ya ce: Ubangijina (shi ne) Allah, sai su ce: Menene addininka? sai ya ce: Addinina musulunci, sai su ce masa: Wanne mutum ne wanda aka aiko shi a cikinku? ya ce: Sai ya ce: Shi ne manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -". (Abu Dawud ne ya fitar da shi (4753), da Nasa'i (2001), da Ibnu Majah (1548), da Dayalisi (789), da Abdur razak (6737), da Ibnu Abi Shaibah (12185).)

Daga ayyukansu: Cewa daga cikinsu akwai masu tsaron aljanna, daga Anas dan Malik - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Zan zo kofar aljanna ranar Alkiyama, sai in nemi a buɗe sai mai gadin ya ce: Waye kai? sai in ce: Muhammad ne, sai ya ce: Da kai ne aka umarce ni ba zan buɗewa wani kafinka ba". (Muslim ne ya ruwaito shi (197).) Da mai gadin wuta, Allah - Maɗaukaikn sarki - Ya ce:

{وَنَادُوا يَا مَالِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ قَالَ إِنَّكُمْ مَأْكُونُونَ}

{Kuma suka yi kira, "Ya Māliku! Ubangijinka Ya kashe mu mana " ya ce: "Lalle kū mazauna ne} [al-Zukhruf: 77]. Kuma Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka - Ya ce:

{عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ \* وَمَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ إِلَّا مَلَائِكَةً}

{A gare ta akwai (matsara) gōma shā tara \*

Kuma baMu sanya ma'abota wuta ba (masu gadi) sai mala'iku} [al-Mudathir: 30-31]. Hakika ya tabbata a cikin inagantaccen hadisi daga Abdullahi dan Mas'ud - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Za'a zo da Jahannama a wannan ranar tana da linazami dubu saba'in, tare da kowanne linzami akwai mala'iku dubu saba'in suna janta". (Muslim ne ya fitar da shi (2842), da Tirmizi (2573).) (Tafsir al-Kurḍubi (19/80).)

## BABIN MATAKAN MALA'IKU

Muna imani cewa Allah Ya sanya darajoji da matakai ga mala'iku, Allah - tsarki ya tabbatar maSa - Ya ce Yana mai bada labari game da su:

{وَمَا مِنَّا إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَّعْلُومٌ \* وَإِنَّا لَنَحْنُ الصَّافُونَ}

{Kuma bābu kōwa daga cikinmu, fāce yanā da matsayi sananne \*

Kuma lalle mu, hakīka, mū ne māsu yin sahu-sahu (dōmin ibāda} [al-Saafat: 164-166].

Mafi girman mala'iku a daraja (shi ne) Jibril da Mika'il da Israfil; saboda haka ne annabi - tsira da

amincin Allah su tabbata agare shi - ya yi kamun kafa da Rububiyar Allah ga na ukun farko daga cikinsu, daga Abu Salama dan AbdulRahman dan Auf ya ce: Na tambayi A'isha uwar mumina - Allah Ya yarda da ita - : Da wanne abu ne annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agre shi - ya kasance yana buɗe sallarsa idan ya tashi da daddare? ta ce: Ya kasance idan ya tashi da daddare yana buɗe sallarsa. "Ya Allah Ubangiyyin jibrila da Mika'ila, da Israfilu, Mahaliccin sammai da kasa, Masanin gaibu da fili, Kai ne wanda Kake yin hukunci a tsakanin bayinKa cikin abinda suka kasance sun saba cikinsa, Ka shiryar da ni cikin abinda suke sabani a cikinsa na gaskiya da izininKa, lallai Kai ne Mai shiryar da wanda Kake so zuwa tafarki madaidaici". (Muslim ne ya fitar da shi (770), da Abu Dawud (767), da Nasa'i (1625), da Ibnu Majah (1357).)

Daga mafi ɗaukakarsu akwai masu dauke da Al'arshi, haka nan waɗanda suka halarci yaƙin Badr daga mala'iku, Daga Mu'az dan Rufa'ah dan Rafi'in AzZuraki daga babansa - Allah Ya yarda da shi - babansa ya kasance daga waɗanda suka halarci yaƙin Badar - ya ce: (Mala'ika) Jibril ya zo wajen annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - sai ya ce: "Me kuke ɗaukar waɗanda suka yi yaƙin Badar a cikinku? ya ce: Daga mafifitan musulmai - ko wata kalma kwatankwaciya - ya ce: Haka nan wanda ya

halarci Badar a cikin mala'iku". (Bukhari ne ya fitar da shi (3992).)

A kowacce sama akwai mala'ikun da babu wanda zai iya iyakance adadinsu sai Allah, waɗannan mala'ikun kowanne daga cikinsu yana da wani sanannen matsayi, daga cikinsu akwai makusanta; saboda haka manzo - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya faɗa game da hawan ran mumini da kuma hawansa bayan mutuwar: "Sai su hau da shi (ran) ba za su wuce ba - yana nufin da shi - ga wasu jama'a daga mala'iku sai su ce: Wannan wane rai ne mai tsarki? sai su ce: Wane ne ɗan wane, da mafi kyan sunayensa waɗanda suka kasance ake kiransa da su a duniya, har sai sun tike da shi zuwa saman duniya, sai su nemi a buɗe masa, sai a buɗe musu, sai makusanta a kowacce sama su raka shi zuwa saman da take biye da ita (wannan saman)". (Abu Dawud ne ya fitar da shi (3212), da Nasa'i (2001), da Ibnu Majah (1548), da Abu Dawud al-Dayalisi (789), da Abdur Razak (6737, 6324), da Ahmad (18534), kuma lafazin nasa ne).)

## KUNDIN IMANI DA LITTATTAFAI

### Kundin a takaice

Muna imani da littattafai, su ne: Littattafan Allah waɗanda aka saukar ga manzanninSa da annabawanSa - aminci ya tabbata agare su - waɗanda muka sani daga cikinsu su ne: Suhufi Ibrahim da Suhufi

Musa, da Attaura, da Zabura, da Linjila, da Alkur'ani, kuma muna imani da waɗanda muka sani daga cikinsu da waɗanda ba mu sani ba.

Muna imani cewa dukkan waɗannan littattafan sune zancen Allah kuma wahayinSa, Attaura Allah Ya rubutata da hannunSa. Waɗannan littattafan Ya saukar da su ga manzanninSa - aminci ya tabbata agare su - (Mala'ika) Jibrilu amintacce ne ya sauko da su, kuma sun kunshi shari'un Allah, da labarai da wa'azuzzuka da umarni da hani, kuma kowanne littafi ya kasance a zamaninsa shi ne wahayin da yake wajaba a yi aiki da shi, da neman hukunci a gare shi ga al'ummar da aka saukar da shi gare ta .

Kuma muna imani cewa sashinsu sun fi sashi, Attaura Allah Ya rubutata da hannunSa.

Muna sani, sani na yakini cewa imani da liattattfai shi ne rukuni na uku daga rukunan imani, muna imani da su gaba ɗayansu, ba ma kasancewa kamar waɗanda suka yi imani da sashi, kuma suka kafircewa sashi.

Muna imani cewa dukkanin littattafan da suka rigayi Alkur'ani Allah bai laminci kiyayesu ba; kai Ya wakilta kiyayesu ga mutanen da Allah Ya saukar musu da su; saboda haka canje-canje ya shiga cikinsu, kuma waɗannan littattafan na Allah sun fuskanci bacewa da mantuwa, kuma masu kirkirar karya suka rubuta su, suka danganta su ga Allah akan karya da kage, su suna

rubuta su kuma suna karanta su da harsunan su dan zurfafa a cikin rikitar da mutane; dan su yi zaton su daga Allah ne.

Muna imani cewa Alkur'ani mai girma shi ne mafi girman littattafan Allah kuma mafi cikarsu mafi daukakarsu, kuma shi ne na kareshen su, (Mala'ika) Jibrilu - aminci ya tabbata agare shi - ne ya saukar da shi a zuciyar Manzon mu (annabi) Muhammad - tsira da aminci su tabbata agare shi - da harshen Larabci mabayyani, kuma Allah Ya zaba masa mafi daukakar Harsuna; hakan domin harshen Larabci shi ne mafi fasahar harsuna kuma mafi bayyanarsu mafi yalwarsu, kuma mafi yawaitar su wurin bada ma'anoni; saboda haka ne ya saukar da mafi daukakar littattafai da mafi daukakar harshe ga mafi daukakar manzanni, da jakadancin mafi daukakar mala'iku, kuma hakan ya kasance a cikin mafi daukakar gurare a bayan kasa, kuma an fara saukar da shi a cikin mafi daukakar watannin shekara, shi ne Ramadan, sai ya cika ta kowacce fuska, kuma farkon abinda Allah ya saukar daga gare shi shi ne fadinsa - Madaukakin sarki :

{اَفْرَأُ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ}

{Ka yi karatu da sunan Ubangijinka, wanda Ya yi halitta} [Alak: 1]. Daga na karshen abinda aka saukar daga gare shi shi ne fadinSa - Madaukakin sarki -:

{الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا}

{Kuma yaune Na cika muku Addininku, kuma Na cika muku ni'amarku, kuma Na yarje muku Musulunci a matsayin Addini} [Ma'ida: 3]. Ya sauka kaɗan - kaɗan ga manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - a cikin shekarun annabta,, daga cikinsa akwai wanda ya sauka kafin hijira da bayan hijira, adadin surorinsa sura ɗari da goma sha huɗu ne, mafi girman sura ita ce "Suratul Fatiha", "Suratul Ikhlas" ta yi daidai da ɗaya bisa uku na Alkur'ani, kuma mafi girman ayoyinsa ayatul Kursiyyi.

Allah Ya yi yabo ga wannan littafin mai girma, kuma Ya sanya shi haske da shiriya da rahama ga muminaɗi, kuma wa'azi da waraka daga cututtukan zukata da jikkuna.

Kuma muna imani cewa wannan littafin mai girma shi ne mafi cikaɗi littattafan Allah kuma mafi tattarowarsu, ya kunshi hujjoji da dalilai, da buga misalai abinda zai tsaya da hujja ga talikai har zuwa tashin Alkiyama - haƙika ya tattaro dukkanin abinda ke cikin litattafan Allah da suka gabata ya kumayi kari akan su, kuma ya kunshi dukkan abinda ake bukatuwa gare shi na tushen addini da shari'u da hujjoji da hikimomi da wa'azuzzuka da labarai, shi ya kai koli a fasaha da bayani. Daga mafi girman dalilai akan cewa wannan Alkur'ani zancen Ubangijin talikai ne, cewa manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ummiyyi ne ba ya karatu kuma ba ya rubutu,

kuma Allah ya saukar masa da mafi girman littattafai kuma mafi cikarsu a fasaha da bayani.

Muna imani cewa Alkur'ani aya ce mai karfi a lafazinsa da ma'anarsa, kuma Allah Ya kalubalanci aljan da mutum baki daya cewa su zo da kwatankwacinsa, ko surori goma, ko sura daya daga kwatankwacinsa.

Kuma muna imani cewa wannan Alkur'ani shi zancen Allah ne abin saukarwa, ba halittarsa aka yi ba, kuma shi abin haddacewa ne a cikin zukata, abin rubutawa a cikin takardu, abin karantawa a cikin mihirabai da masallatai, hakan ba ya fitar da shi ya zama zancen Allah. Kuma zancen Allah siffa ce daga siffofinSa, abin da ya kasance daga siffofin Allah to ba zai zama halitta ba; dan da ya zama abin halitta da abinda yake gudana akan sauran fararru na karewa da gushewa da canji ya gudana a akansa.

Kuma muna imani cewa wannan Alkur'ani hakika Allah Ya lamine kiyaye shi, bai sanya hakan ga halittatrSa ba, kuma Ya sanya shi abin kyautatawa matukar kyautatawa kamar yadda Ya sanya shi mai ma'anoni a nesa, kuma Ya bayyana cewa karkatattu suna bin masu ma'anoni na nesa daga gare shi, mumina kuma suna imani da shi gaba dayansa mai ma'anoni a kusa da mai ma'anoni a nesa.

Kuma Ya sanya shi mai hukunci akan dukkanin littattafan da suka gabata, kuma mai rinjaye akan su,

kuma cewa wannan littafin yana bamu labaran al'ummun da suka gabata, kuma yana rabewa tsakanin ma'abota littafi (Yahudawa da Nasara) cikin abinda suka yi sabani a akansa.

Muna imani cewa wannan Alkur'anin mai girma shi ne zancen Ubangijin talikai, Ruhi (Mala'ika Jibrilu) amintacce ne ya saukar da shi, wannan wani sanannen al'amari ne da larura a addinin musulunci, da dukkanin musulmai malamai daga cikinsu da gamagari sun haɗu akan hakan, wani bai yi sabani daga cikinsu akan hakan ba, haƙiƙa Allah Ya yi shaida ga wannan Alkur'anin da cewa shi daga gurinSa yake, kuma mala'iku sun shaida cewa wannan Alkur'anin saukakke ne daga Gwani Abin yabo. Kuma Yahudawa da Nasara na zamanin sun yi shaida ga manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, kuma Allah Ya ambaci wannan shaidar a cikin abin babban littafinSa da ya saukar. Kuma mai shaida daga aljanu ya yi shaida cewa wannan Alkur'anin saukakke ne daga Allah kuma cewa shi mai dacewa ne da abinda (annabi) Musa - aminci ya tabbata agare shi - ya zo da shi ne, kuma kafiran Kuraishawa sun shaida cewa wannan Alkur'anin ba zancen mutum ba ne, kuma shi wanda ya sabawa zancensu ne.

Kuma muna imani cewa abin da Alkur'anin ya kunsu na ilimin sanin Allah, da hukunce-hukuncen shari'a, da ladubba ababen kiyayewa - cewa hakan

abin tabbatarwa ne a dabi'u, kuma mai dacewa ne ga abinda annabawa - aminci ya tabbata agare su - suka zo da shi, dukkanin tushen da karfafawa ya zo a cikin Alkur'ani su ne waɗanda manzanni suka yi kira zuwa gare su, kuma suka karfafa akansu.

Alkur'anin mai girma mai dacewa ne da abinda Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka - yake nufinsa ne ga halittu, kuma mai dacewa ne da abinda halitta suke nufi ga Mahalicci; hakan domin cewa Allah Shi ne Mahalicci, Yana sanin abinda bayi suke bukatsuwa gare shi, kuma Yana sanin abinda zai gyara addini su da jikin su da dukiyoyinsu da gidajensu, bai yi umarni da wani abu ba sai a cikin umarninSa akwai matuƙar maslaha, kuma bai yi hani ga wani al'amari ba sai acikin hanin akwai matuƙar sani da kuma kiyayewa.

Alkur'anin mai girma ya dace ne da abinda hankula suke hukunta shi, saboda haka ne Allah Ya ambaci tushen abubuwan da Ya haramta a cikin "Suratul An'am" Ya rufe su da faɗinSa: {Ko kwa hankalta}.

Dalilain da Alkur'anin mai girma ya zo da su dalilai ne a cikin matuƙar bayani da fasaha da karfi da kusanci da sauki, kowanne mutum zai iya fahimtarsu, kuma wani ba zai iya warwaresu ba ko ya kawar da su, wannan ba'a saninsa daga zancen mutane, kuma dlilansa ba zai yiwu - ta kowanne hali daga halaye ba - su shiryar akan bata.

Alkur'anin mai girma shi ne zancen Ubangijin talikai, tare da hakan shi abin saukakewa ne ga kowane mutum, bai kasance sananne ga mutane ba a ce wani daga cikinsu ya rubuta wani littafi, kuma ya zama mai sauƙi ga kowane mutum, kuma abin yin magana da shi ga kowane mutum, wannan ba ya kasancewa sai ga wannan littafin mai girma.

Alkur'anin mai girma abin kiyayewa ne daga canzawa da jirkitawa, kuma Allah Ya rubuta masa wanzuwa da dawwama har zuwa tashin Alkiyama, wannan wanzuwar da dawwamar da rashin canjin suna nuni akan cewa shi saukakke ne daga Gwani Abin yabo, tare da wanzuwarsa da dawwamarsa da kiyayewarsa, kuma tare da yadda a kullum ake samun sabon ilimi da fannoni da abubuwan da ake bincikowa, bamu taba samun cewa akwai wani ilimin da ya kunshi sabanin abinda Alkur'anin ya zo da shi ba, kai ilimummuka suna dacewa da Alkur'anin a cikin abinda ambatansa ya zo a cikin Alkur'anin, kamar halittar sammai, da halittar mutum, da wanin hakan.

Alkur'anin mai girma mai shiryarwa ne ga abinda shi ne mafi tabbata, mai tattaro kowane alheri, shi mai tattaro labari ne game da Mahallicci da abin halitta, da duniya da lahira, da aljanu da mutane, da umarni da hani, da ladubba da wajibai, da aljanna da wuta, shi mai tattaro imani ne da aiki da sakamako.

Alkur'ani mai girma waraka ne ga cututtuka, kuma ba'a taba samu wani zance daga zantukan mutane ba zancen da a cikinsa akwai waraka daga cutukan zukata da jiki, kamar yadda yake a cikin Alkur'ani mai girma wanda shi ne zancen Ubangijin talikai.

Alkur'ani yana bamu labaran al'ummun da suka gabata kamar yadda suka faru, kuma labarukansu ba su yaɗu ba tsakanin mutanen Makka ba, sai Allah Ya bamu labarinsu kamar yadda suke, wannan mai shaida ne akan cewa wannan saukakke ne daga Gwani Abin yabo.

Alkur'ani mai girma wanda ya kunshi matukar bayani da fasaha da labaran gaibu da shari'un Ubangiji, wani manzo ummiyyi ne wanda ba ya karatu ba ya rubutu ne ya zo da shi, wannan mai nuni ne akan cewa shi saukakke ne daga Gwani Abin yabo. Sura ɗaya daga Alkur'ani mai girma saukakkiya ce a cikin lokuta mabanbanta, da kuma gurare mabanbanta, tare da hakan ana karanta surar kamar yadda aka saukar da ita a karo ɗaya, kuma al'ada ta gudana cewa mutane kwarewarsu tana ban-banta da juna, kuma tsarinsu yana sabawa idan sun wallafa littattafai a lokuta maban-banta.

Manzo - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - hakika Allah Ya ba shi sunnah kamar yadda Ya ba shi Alkur'ani: Wanda ya yi duba a cikin Alkur'ani da

sunnah zai ga cewa a tsakaninsu akwai banbance-banbancen da ba ya boyuwa.

Kuma cewa Alkur'ani ya kunshi nusarwa ga annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - zuwa abinda yake kamata ya kasance, ko abinda yake wajaba ya aikata shi.

## **BABIN WAJABCIN IMANI DA LITTATTAFAI**

Muna imani da littattafai, su ne littattafan Allah saukaku ga manzanninSa da annbawanSa - aminci ya tabbata agare su -.

Wadanda muka sani daga cikinsu su ne: Suhufi Ibrahim, da Suhufi Musa, da Attaura, da Zabura, da Linjila, da AlKur'ani.

Kuma muna imani da wadanda muka sani daga cikinsu da wadanda ba mu sani ba.

Muna imani cewa dukkan wadannan littattafan su ne zancen Allah kuma wahayinSa ne, Ya saukar da su ga manzanninSa - aminci ya tabbata agare su - (Mala'ika) Jibrilu amintacce ne ya saukar da su, kuma sun kunshi shari'un Allah, da labarai da wa'azuzzuka da umarni da hani, kuma kowanne littafi ya kasance a zamaninsa shi ne wahayin da yake wajaba a yi aiki da shi, da neman hukunci gare shi.

Kuma muna imani cewa sashinsu sun fi sashi, Attaura Allah Ya rubutata ne da hannunSa, Allah Maɗaukaki - Ya ce:

{وَكُنْبَنَا لَهُ فِي الْأَوَاحِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْعِظَةٌ وَتَفْصِيلٌ لِكُلِّ شَيْءٍ}

{Kuma Muka rubūta masa a cikin alluna daga kōwanne abu, wa'azi da rarrabewa ga dukkan kowanne abu} [al-A'araf: 145]. Kum (annabi) Tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya faɗa yana mai bada labari game da (Annabi) Adam ya cewa (annabi) Musa - aminci ya tabbata agare shi -: "Ya Musa Allah Ya zabeka da zancenSa, kuma Ya rubuta maka (Attaura) da hannunSa". (Bukhari ne ya fitar da shi (6614), da Muslim (2652), da Abu Dawud (4701), da Tirmizi (2134), da Ibnu Majah (80).) Kuma Allah Ya faɗa dangane da sha'anin Attaura:

{إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا}

{Lallai Mu Mun saukar da Attaura wacce a cikinta akwai shiriya da haske wacce annabawan da suka mika wuya suna yin hukunci da ita} [al-Ma'ida: 44]. Kuma Allah Ya faɗa a sha'anin Injila:

{وَأَتَيْنَاهُ الْإِنْجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ وَمُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ وَهُدًى  
وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ}

{Kuma Mun ba shi Injila wacce a cikinta akwai shiriya da haske kuma mai gasgatawa ce ga binda ke gabanta na Attaura, kuma shiriya ce kuma wa'azi ce ga masu tsoron Allah}. [al-Ma'ida: 46].

Imani da littattafai shi ne rukuni na uku daga rukunan imani da Allah, Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{آَمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللّهِ وَمَلَأَتْكُمْ وَكُنْتُمْ  
وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ  
الْمَصِيرُ}

{Manzon Allah yā yi ĩmāni da abin da aka saukar zuwa gare shi daga Ubangijinsa, da mūminai. Kōwanensu yā yi ĩmāni da Allah, da mala'ikunSa, da littattafanSa, da manzanninSa. Bā mu rarrabēwa a tsakānin daya daga manzanninSa. Kuma (mūminai) suka ce: "Mun ji kuma mun yi dā'a; (Muna nēman) gāfararKa, yā Ubangijinmu, kuma zuwa a gare Ka makōma take } [al-Bakara: 285]. Daga Abu Huraira - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya kasance wata rana ya fito wajen mutane, sai wani mutum ya zo masa, sai ya ce: Ya manzon Allah, menene imani? ya ce: "Ka yi imani da Allah, da mala'ikunSa, da littafinSa, da haɗuwa daShi, da manzanninSa, kuma ka yi imani da tashi na karshe". (Bukhari ne ya fitar da shi (4777), da Muslim (9), da Ibnu Majah (64).) Kada mu zama kamar waɗanda suka yi imani da sashinsu, suka kafirta wa wani sashi, kamar yadda Allah Ya bada labari game da su da faɗinSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka -:

{إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ  
نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا}

{Lalle ne, waɗanda suke kāfirta da Allah da ManzonSa kuma sunā nufin su rarrabe a tsakānin Allah da manzanninSa, kuma sunā cēwa: "Munā ĩmāni

da sāshe, kuma munā kāfirta da sāshe." Kuma sunā nufin su riki hanya a tsakānin wannan} [al-Nisa'a: 150]. Ko kuma kamar waɗanda suka kafirce da littattafan da Allah Ya saukar da su ga manzanninSa, inda Allah Ya faɗa Yana Mai bada labari game da su da faɗinSa - Maɗaukakin sarki -:

{الَّذِينَ كَذَّبُوا بِالْكِتَابِ وَبِمَا أُرْسِلْنَا بِهِ رُسُلْنَا فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ}

{Waɗanda suka karyata, game da Littāfin, kuma da abin da Muka aika Manzanninmu da shi. To, za su sani} [Ghafir: 70].

Kuma muna imani cewa dukkan littattafan da suka rigayi Alkur’ani Allah bai laminci kiyayesu ba; kai Ya wakilta kiyayesu ne ga mutanen da Allah Ya saukarwa su, sai Maɗaukakin sarki Ya ce:

{إِنَّا أَنْزَلْنَا النُّورَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا  
وَالرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ}

{Lalle ne Mu, Mun saukar da Attaura a cikinta akwai shiriya da haske, annabawa waɗan da suke sun sallama suna yin hukunci da ita ga waɗanda suke tuba (Yahudu) da Malamai na Allah, da manyan malamai ga abin da ake nema da su tsare daga litattafin Allah, kuma sun kasance a kansa masu ba da shaida} [al-Ma'ida: 44]. Sabo da haka ne canje-canje suka shiga ciki, Maɗaukakin sarki Ya ce:

{فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَّاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ  
وَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ}

{Sabo da warware alkawarinsu ne muka la'ancesu kuma Muka sanya zukatansu busassu, suna karkatar da magana daga gurarenta sun manta wani kaso daga abinda aka tunasar da su shi} [al-Ma'ida: 13].

Kuma waɗannan littattafan na Allah sun fiskanci bacewa da mantawa, kuma makaryata sun rubuta abin da suka rubuta suka jingina su ga Allah dan karya da kage, Allah - Maɗaukaki - Ya ce:

{قَوْلٍ لِلَّذِينَ يَكْتُمُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لَيْسَ شَيْءٌ بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا قَوْلٍ لَهُمْ مِمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَقَوْلٍ لَهُمْ مِمَّا يَكْسِبُونَ}

{To, bone ya tabbata ga waɗanda suke rubuɗa littāfi da hannuwansu sa'an nan kuma su ce wannan daga wurin Allah yake, dōmin su sayi kuɗi kaɗan da shi, sannan bone ya tabbata a gare su daga abin da hannayensu ke rubuɗāwa, kuma bone ya tabbata a gare su daga abin da suke sanā'antāwa} [al-Bakara: 79]. Suna karanta su da harsunansu dan zirfafawa a rikitar da al'umma; dan su yi zatan cewa su daga Allah ne. Allah Ya faɗa Yana Mai bada labari game da hakan da faɗinSa - Maɗaukakin sarki - :

{وَإِنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا يَلْوُونَ أَلْسِنَتَهُم بِالْكِتَابِ لِتَحْسَبُوهُ مِنَ الْكِتَابِ وَمَا هُوَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَقُولُونَ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَمَا هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ}

{Kuma lalle ne, daga cikinsu akwai wata tawaga suna karkatar da harsunansu da Littāfi dōmin ku yi zaton sa (abinda suka fada) daga Littāfin, alhāli kuwa bā daga Littāfin (yake ba). Kuma suna cēwa: "Shi daga

wurinAllah yake." Alhāli kuwa shi, bā daga wurin Allah yake ba. Sunā fadar karya ga Allah, alhāli kuwa sunā sane} [Aal- Imran: 78].

## **BABIN IMANI DA ALKUR'ANI MAI GIRMA**

Muna imani cewa Alkur'ani mai girma shi ne mafi girman littattafan Allah kuma mafi cikarsu mafi ɗaukakarsu, shi ne na karshensu, (Mala'ika) Jibrilu ne - aminci ya tabbata agare shi - ya saukar da shi a zuciyar manzonmu (annabi) Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَأَنَّهُ لَنَتَزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ \* نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ \* عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَ}

{Kuma lalle shi (Alkur'āni), haḳīka, saukarwar Ubangijinhalittu ne \*

Rūhi amintacce ne ya sauka da shi \*

A zūciyarka, dōmin ka kasance daga māsu gargadi} [al-Shu'araa: 192-194]. Allah Ya zaɓa masa mafi ɗaukakar harsuna, sai Ya saukar da shi da harshen Larabci mabayyani, (Allah) Maɗaukakin sarki Ya ce:

{إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ}

{Lalle ne Mū, Mun saukar da shi, yanā abin karantāwa na Lārabci; tsammāninkū, kunā hankalta} [Yusuf: 2]. Ibn Kutaibah ya ce: "Wanda nazarinsa ya yawaita kuma iliminsa ya yalwata, kuma ya fahimci mazahabobin Larabawa da fannoninsu a cikin tsarin

azanci shi ne kadai yake sanin falalar Alkur'ani, abinda Allah Ya keɓanci harshensu da shi banda sauran dukkanin harsuna; cewa shi babu wata al'umma a cikin dukkanin al'ummatai da aka ba ta bayani, da yalwar fage, (irin) abinda aka bai wa Larabawa keɓantaccen abu daga Allah; sabo da abinda ya kimsa shi ga manzo - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, kuma Ya yi nufinsa na tabbatar da dalilai akan annabtarsa da littafin, sai Ya sanya shi alamarsa, kamar yadda Ya sanya alamar kowanne annabi daga manzanni, ga mafi shaharar al'amura na abinda ke cikin zamaninsa wanda aka aikoshi a lokacin". (Tawil Mushkil al-Kur'an (Shafi na 17).)

Farkon abinda Allah Ya saukar daga gareshi (Alkur'ani): FaɗinSa - Maɗaukakin sarki -:

{اَفْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ}

{Ka yi karatu da sunan Ubangijinka, wanda Ya yi halitta} [Alak: 1]. Daga Uwar muminaɗi A'isha - Allah Ya yarda da ita - cewa ita ta ce a farkon abinda aka farawa manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - da shi: Har gaskiya ta zo masa alhali shi yana kogon Hira, sai mala'ika ya zo masa, sai ya ce: "Ka ranta, ya ce:: Ni ba mai karatu ba ne, ya ce: sai ya ɗaukeni, sai ya lulluɓeni har sai da ya kai ni ga matuka, sannan ya sake ni, sai ya ce: Ka karanta, na ce: Ni ba mai karatu ba ne, sai ya ɗaukeni, sai ya lulluɓeni karo na biyu har yakai wahala gareni, sannan ya sake ni, sai

ya ce: Ka karanta, sai na ce: Ni ba mai karatu ba ne, sai ya daukeni, sai ya lullubeni karo na uku, sannan ya sakeni, sai ya ce:

{اَقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ \* خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ \* اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ}

{Ka yi karatu da sunan Ubangijinka, wanda Ya yi halitta \*}

Ya halicci mutum daga gudan jini \*

Ka yi karatu, kuma Ubangijinka Shi ne Mafi karamci} [al-Alak: 1-3]. Sai manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya dawo zuciyarsa tana karkarwa. (Bukhari ya fitar da shi (3), da Muslim (160), da Tirmizi (3632).) Daga na karshe karshen abinda ya sauka daga Alkur'ani shi ne fadinSa - Maɗaukakin sarki -:

{الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيْتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا}

{Kuma yaune Na cika muku Addininku, kuma Na cika muku ni'amarku, kuma Na yarje muku Musulunci a matsayin Addini} [Ma'ida: 3]".

Hakika Alkur'ani ya sauka da kaɗan-kaɗan ga manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - cikin shekarun annabtarsa, daga cikinsu akwai waɗanda suke Almakki, (wanda aka saukar kafin hijira), da kuma Almadani (wanda aka saukar bayan hijira), kuma adadin surorinsa sura ɗari ce da goma sha huɗu, kuma mafi girman sura "Suratul Fatiha". Daga dan Abbas - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Yayin da Jibrilu - amincin Allah ya tabbata a gare shi - yana

zaune a wajen annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - sai ya ji wata kara daga samansa, sai ya daga kansa sama, ya ce: "Wannan wata kofa ce daga sama da aka buɗe a yau kuma ba a taɓa buɗe ta ba har zuwa yau, sai wani Mala'ika ya sauko daga ciki, don haka ya ce: Wannan wani Mala'ika ne da ya sauko duniya, kuma bai taɓa zuwa kasa ba sai yau sai yayi sallama ya ce: Ina yi maka albishir da haske guda biyu da aka ba ka wanda ba a bawa wani Annabi a gabanka ba: Fatiha, da karshen suratul Bakarah, ba za ku karanta wani Harafi daga cikinta ba ku roqi wani abu fa ce sai dai in an baku shi). (Muslim ne ya fitar da shi (806), da Nasa'i (912).) Kuma "Suratul Ikhlas" ta yi daidai da ɗaya bisa uku na Alkur'ani, Daga Abu Hurairah - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya fito zuwa gurinmu sai ya ce: "Zan karanta muku ɗaya bisa uku na Alkur'ani". sai ya karanta: Ka ce Shi ne Allah Shi kadai \* Allah Abin nufi da buƙata} har yakai karshenta. (Muslim ne ya fitar da shi (812).)

Kuma mafi girman ayoyinsa Ayatul Kursiyyi, Daga Ubayyū ɗan Ka'ab - Allah Ya yarda da shi - ya ce: manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Ya kai baban Munzir, shin ka san wacce aya ce daga littafin Allah mafi girma a tare da kai?" ya ce: Na ce: Allah da ManzonSa ne mafi sani. Ya ce: "Ya Kai baban al-Munzir, shin ka san wacce aya ce daga

littafin Allah mafi girma a tare dakai?" ya ce: Na ce; {Allah wanda babu wani abin bautawa da gaskiya sai Shi, Rayayye Tsayayye da kanSa} [Bakara: 255]. Ya ce: Sai ya daki kirjina, ya ce: "Wallahi ilimi ya faranta maka kai baban Munzir". (Muslim ya fitar da shi (810), da Abu Dawud (1460).)

Kuma Allah Ya yabi kanSa da saukar da wannan littafin, sai Maɗaukakin sarki Ya ce:

{الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا}

{Gōdiya ta tabbata ga Allah wanda Ya saukar da Littafi a kan bāwansa kuma bai sanya karkata ba a gare shi} [Kahf: 1]. Kamar yadda - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka - ya yi yabo ga wannan littafin mai girma, sai Allah - sha'aninSa ya ɗaukaka kuma sarautarSa ta ɗaukaka - Ya ce:

{لَوْ أَنْزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَرَأَيْنَاهُ خَاشِعًا مُتَصَدِّعًا مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ}

{Dā Mun saukar da wannan Alkur'ani a kan dūtse, dā lalle kā ga dūtsen yanā mai tawāli'u, mai tsattsāgēwa sabōda tsōron Allah, kuma waɗancan misālai Munā bayyana su ne ga mutāne, da fatan za su yi tunāni} [al'Hashr: 21]. Kuma tsarki ya tabbatar maSa Ya ce:

{وَلَوْ أَنَّ قُرْآنًا سُيِّرَتْ بِهِ الْجِبَالُ أَوْ قُطِعَتْ بِهِ الْأَرْضُ أَوْ كَلِمَ بِهِ الْمَوْتَى}

{Da lalle a ce an saukar da wani littafi abin karatu wanda ake tafiyar da duwatsu game da shi, ko kuma aka yanyanke kasa da shi, ko kuwa aka yi magana da

matattu da shi} [Ra'ad: 31]. Kuma Ya sanya shi shiriya da rahama ga mumina, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{هَذَا بَصَائِرُ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ}

{wannan (Alkur'āni) hukunce-hukuncen natsuwa ne ga mutāne, da shiriya, da rahama, ga mutāne waɗanda ke da yakīni} [al-Jathiya: 20]. Kuma wa'azi ne da waraka daga cutukan zukata da jikkuna, sai Allah - sha'aninSa ya ɗaukaka - Ya ce:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ مَوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَشِفَاء لِّمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ}

{Ya ku mutāne! Lalle wa'azi yā jē muku daga Ubangijinku, da waraka ga abin da yake a cikin kirāza, da shiriya da rahama ga mumina} [Yunus: 57]. Tsarki ya tabbatar maSa Ya ce:

{وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا}

{Kuma Munā sassaukarwa daga Alkur'āni, abin da yake waraka ne da rahama ga mūminai. Kuma bā ya kāra wa azzālumi (kōme) fāce hasāra} [al-Isra'a: 82].

Kuma muna imani wannan littafin mai girma shi ne mafi cika littattafan Allah mafi tattarowarsu, kuma ya kunshi hujjoji da dalilai, da buga misalai a binda hujja take tsayuwa da shi akan halitta zuwa tashin Alkiyama, Maɗaukakin sarki Ya ce:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَأَنزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُّبِينًا}

{Yā kū mutāne! Haķīka wani daľili daga Ubangijinku yā je muku kuma Mun sauka da wani

haske, bayyananne zuwa gare ku} [al-Nisa'a: 174], Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا}

{Kuma bã zã su zo maka da wani misãli ba, fãce Mun je maka da gaskiya da mafi kyau ga fassara} [al-Furkan: 33], Kuma Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ فَأَبَى أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا}

{Kuma lalle ne, haƙĩka, Mun jujjuya (bayanai) dõmin mutãne, a cikin wannan Alkur'ãni, daga kõwane misãli sai mafi yawan mutãne suka ki (kõme) fãce kãfirci} [al-Isra'a: 89], Tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka Ya ce:

{وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَذَا الْقُرْآنِ لِيَذَكَّرُوا وَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا نُفُورًا}

{Kuma lalle ne haƙĩka, Mun sarrafa bayãni a cikin wannan Alkur'ãni dõmin su yi tunãni, kuma bã ya kãra musu kõme fãce gudu} [al-Isra'a: 41], Ibnu Jarir ya ce: "Ambatansa ya ɗaukaka Ya ce: {Haƙiki mun jujjuya} ga waɗannan mushrikan masu kirkirar karya ga Allah (Abcikin wannan Alkur'ani ) izina da ayoyi da hujjoji, kuma mun buga musu misalai a cikinsa, mun gargadar da su a cikinsa, kuma mun gargadar da su {dan su wa'azantu} yana cewa; Dan su wa'azantu ga waɗancan hujjojin akansu, sai su hankalci kuskuren da su suke akansa suna tabbata, suyi izina da izinoni, sai su wa'azantu da su, su maye gurbi daga jahilcinsu, amma ba su yi izina da su ba, kuma ba su wa'azantu

da abinda yake zo musu na ayoyi da gargadi ba".  
(Tafsir al-Dabari (17/453).)

Hakika wannan Alkur'ani mai girma ya kunshi dukkan abinda ke cikin littattafan Allah da suka gabata, kuma ya yi kari akansu, Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ}

{Kuma kalmar Ubangijinka tã cika, tanã gaskiya da ãdalci. Babu mai musanyãwa ga kalmõminSa, kuma Shi ne Maiji, Masani} [An'am: 115]. Kuma ya kunshi dukkan abinda halitta suke bukatuwa gare shi na tushen imani da shari'u da hujjoji da hikimomi da wa'azuzzuka da labarai, Allah - sha'aninSa ya ɗaukaka - Ya ce:

{إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّيْ هِيَ أَقْوَمُ}

{Lallai wannan Alkur'anin yana shiryarwa ga (halaye) waɗanda suke mafi daidaituwa} [Isra'a: 9], Kuma Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَذَا الْقُرْآنُ}

{Mu Muna bayar da labari a gareka mafi kyawun labari ga abinda Muka yi wahayin wannan Alkur'ani gareka} [Yusuf: 3], Shi yana cikin kololuwar fasaha da bayani, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُتَشَابِهًا مَثَابًا}

{Allah ne Ya sassaukar da mafi kyawun labari, Littafi mai kama da juna wanda ake kokkomawa

**karatunsa** [Zumar: 23]. Kuma (Annabi) tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya ce: "**An aikoni da dunkulallun kalmomi, kuma an bani nasara da tsoro**". (Bukhari ya fitar da shi (2977), da Muslim (523), da Tirmizi (1553), da Nasa'i (3087).)

Daga mafi girman dalilai akan cewa wannan Alkur'ani zancen Allah ne Ubangijin talikai: Cewa manzo - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - Ummyi ne ba ya karatu ba ya rubutu, kuma an saukar masa da mafi girman littattafai kuma mafi cikarsu a fasaha da bayani, Allah - Ma'aukakin sarki - Ya ce:

{وَمَا كُنْتَ تَتْلُو مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخْطُهُ بِيَمِينِكَ إِذَا لَأَرْثَابَ الْمُبْطِلُونَ}

{Kuma ba ka kasance kana kar'atun wani littafi ba a gab'ansa, kuma ba ka rubutunsa da damanka da haka ya auku, da masu barna sun yi shakka} [Ankabut: 48], kuma Allah - Ma'aukakin sarki - Ya ce:

{فَأْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ}

{Ku yi imani da Allah da manzanSa annabi ba uwa (ummyi) wanda yake imani da Allah da kalmominSa da litattafanSa ku bi shi kwa shiriyar} [al-A'araf: 155].

Kuma muna imani cewa Alkur'ani aya ce mai rinjayarwa a lafazinsa da ma'anarsa, kuma Allah Ya yi wa aljanu da mutane gabaɗayansu kalubale cewa su zo da kwatankwacinsa, ko surori goma daga kwatankwacinsa, ko sura daya, Allah Ubangijin talikai

alherinSa ya yawaita, Allah - sha'aninSa ya daukaka -  
Ya ce:

{قُلْ لِّئِنْ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ  
وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا}

{Ka ce: "Lalle ne idan mutāne da aljannu sun tāru  
a kan su zo da misālin wannan Alkur'āni bā zā su zo da  
misālinSa ba, kuma kō dā sāshinsu yā kasance,  
mataimaki ga sāshi} [al-Isra'a: 88], kuma Allah -  
Maḍaukakin sarki - Ya ce:

{أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ وَادْعُوا مَنِ اسْتَلَعْتُمْ مِّنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ  
كُنْتُمْ صَادِقِينَ}

{Kō sunā cēwa, "Yā kirkire shi?" Ka ce: "Ku zo da  
sūra guda misālinSa, kuma ku kirāyi wanda kuka iya  
duka, baicin Allah, idan kun kasance māsu gaskiya}  
[Hud: 13]. Kuma Allah - Maḍaukaki - Ya ce:

{وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّنْ مِّثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ  
مِّنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ}

{To idan kun kasance a cikin kokwanto daga abinda  
muka saukar ga bawanMu to ku zo da sura daga  
kwatankwacinsa kuma ku kira masu shaidarku koma  
bayan Allah in kun kasance masu gaskiya ne}. [Bakara:  
23].

Kuma muna imani cewa wannan Alkur'ani hakika  
Allah Ya lamunce kiyaye shi, kuma bai sanya hakan ga  
halittarSa ba, Maḍaukakin sarki Ya ce:

{إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ}

{Lalle Mũ ne, Muka saukar da Ambato (Alkur'āni), kuma lale Mũ, haķīka, Māsu kiyayēwane gare shi} [Hijr: 9]. kuma Allah - Maḍaukakin sarki - Ya ce:

{لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ}

{barna bā zā ta je masa ba daga gaba gare shi. kuma bā zā ta zo ba daga bāya gare shi. Saukarwa ce daga Mai hikima, Gōḍadde} [Fussilat: 42], Kuma Ya sanya shi abin kyautatawa ta bangaren gamammiyar kyautatawa, Allah - Maḍaukaki - Ya ce:

{الرَّ كِتَابٌ أُحْكِمَتْ آيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ}

{A. Ĺ.R. Littāfi ne an kyautata āyōyinsa, sa'an nan an bayyanā su daki-daki, daga wurin Mai hikima, Mai kididdigewa} [Hud: 1], kamar yadda Ya sanya shi mai kama da juna gaba ḍayansa, sai Allah - tsarki ya tabbatar maSa - Ya ce:

{اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُّتَشَابِهًا مّتَابِي}

{Allah ne Yasaukar da mafi kyawun labari, Littafi mai kama da juna wanda ake kokkomawa karatunsa} [Zumar: 23], kuma Ya sanya daga gare shi abin kyutatawa da mai kama da juna, sai Maḍaukakin sarki Ya ce:

{هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِّنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ}

{Shi ne wanda ya saukar da Littāfi a gare ka, daga cikinsa akwai āyōyi bayyanannu, su ne mafi yawan

Littāfin, da wasu māsu kamā da jūna. To, amma waɗanda yake a cikin zukātansu akwai karkata sai suna bin abin da yake da kamā da jūna daga gare shi, dōmin nēman yin fitina da tāwīlinsa. Kuma bābu wanda ya san tāwīlinsafāce Allah. Kuma matabbata a cikin ilmi sunā cewa: "Mun yi ĩmāni da Shi; dukansa daga wurin Ubangijinmu yake." Kuma bābu mai tunāni fāce ma'abūta hankula} [Aal- Imran: 7], Kuma Ya bayyana cewa ma'abota karkata suna bin abinda ya yi kama da juna daga gare shi , muminai kuma suna imani da shi gaba ɗayansa abin kyautatawarsa da kuma mai kama da junansa.

Kuma Ya sanya shi mai hukunci akan dukkan litattafan da suka gabata, kuma mai rinjaye akansu, Allah - sha'aninSa ya ɗaukaka - Ya ce:

{وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ}

{Kuma Mun saukar da Littafi zuwa gareka da gaskiya, yana mai gasgatawa ga abinda ya gabace shi na littafi (Attaura da Linjila), kuma mai rinjayarwa akansa} [Ma'ida: 48]. Kuma Allah Ya bayyana cewa wannan littafin yana karanto mana labaran al'ummun da suka gabata, kamar yadda ya ke a cikin faɗin Allah - sha'aninSa ya ɗaukaka -:

{ذَٰلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ إِلَيْكَ وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ إِذْ أَجْمَعُوا أَمْرَهُمْ وَهُمْ يَمْكُرُونَ}

{Wannan daga lābarun gaibi ne, Munā yin wahayinsa zuwa gare ka, kuma ba ka kasance a

wurinsu ba a lōkacin da suke yin niyyar zartar da al'amarinsu, alhāli sunā yin mākirci} [Yusuf: 102], Misalansu suna da yawa, Alkur'ani yana rabewa tsakanin ma'abota littafi (Yahudu da Nasara) a cikin abinda suka yi sabani a cikinsa, Allah - sha'aninSa ya buwaya - Ya ce:

{إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَفُصُّ عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ أَكْثَرَ الَّذِي هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ}

{Lalle ne wannan Alkur'āni yanā gaya wa Banī Isrāīla mafi yawan abin da sū suke sāba wa jūnansu a ciki} [Naml: 76].

Umar dan al-Kadḡab - Allah Ya yarda da shi - ya faḡa akan minbarinsa: Lallai wannan Alkur'ani zancen Allah ne - Mai girma da ḡaukaka -, to ku sanya shi a bigirensa, kada ku bi soye-soyen zukatanku a akansa. (Ahmad ya fitar da shi acikin Zuhdu (191), da al-Darimi (3398), da Abdullahi dan Ahmad a cikin al-Sunnah (117), da al-Ajurri a cikin al-Shari'ah (155) kuma lafazin nasa ne, da Ibnu Baḡḡah a cikin al-Ibanah (23).)

Kuma Umar dan Khaḡḡab - Allah a yarda da shi - ya ce: "AlKur'ani zancen Allah ne, kada ku juyar da shi akan ra'ayoyinku". (Al-ajurri ne ya fitar da shi a cikin al-Shari'ah (156).)

Daga Farwah dan Naufal al-Ashja'i ya ce: "Khabbab dan Arat - Allah Ya yarda da shi - ya kasance makocina ne, sai wata rana ya ce da ni: Ya wane, ka nemi kusanci zuwa ga Allah - Maḡaukakin sarki - gwargwadan ikonka, ka sani cewa kai ba zaka nemi kusanci zuwa

gare shi ba da wani abu shi ne mafi soyuwa gare shi kamar zancenSa". (Abu Ubaid ya fitar da shi a cikin Fada'ilul AlKur'ani (shafi na 77), da Ibnu Abi Shaibah (30722), da Ahmad a cikin Zuhdu (192), da Usman dan Sa'id al-Darimi a cikin Raddi ga Jahamiyya (160), da Abdullahi dan Ahmad a cikin al-Sunnah (111).)

Kuma muna imani cewa wannan AlKur'anin shi ne zancen Allah, saukakke ba halittarsa aka yi ba , kuma cewa shi abin haddacewane a cikin zukata, Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا الظَّالِمُونَ}

{Ā'a, shī āyōyi ne bayyanannu a cikin kirāzan waɗanda aka bai wa ilmi. Kuma bābu mai musun āyōyinMu fāce azzālumai} [Ankabut: 49]. Duk ɗaya ne ya kasance abin rubutawa a cikin takardu ne, ko abin karantawa a cikin mihirabai da masallatai, hakan ba ya fitar da shi daga kasancewarsa zancen Allah ne, Allah - Maɗaukaki - Ya ce:

{إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَارَةً لَّن تَبُورَ}

{Lalle waɗanda ke karātun Littāfin Allah kuma suka tsayar da salla, kuma suka ciyar daga abin da Muka azurta su da shi, a asirce da bayyane, sunā fātan (sāmūn) wani fatauci ne wanda bā ya yin tasgaro} [Fadīr: 29], Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{إِنَّهُ لَفَرَزٌ كَرِيمٌ \* فِي كِتَابٍ مَّكْنُونٍ \* لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ \* تَنْزِيلٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ}

{Lalle shi (wannan littāfi), haḳīka, abin karantāwa ne mai daraja \*}

A cikin wani littafi tsararre \*

Bābu mai shāfa shi fāce waɗanda aka tsarkake \*

Abin saukarwā ne daga Ubangijin halitta duka} [al-Waki'ah: 77-80].

AlKur'ani mai girma zancen Allah ne, kuma zancenSa siffa ce daga siffofinSa, abinda ya kasance daga siffofin Allah to ba ya zama abin halitta; dan da ya zama abin halitta da abinda yake gudana akan sauran fararru na karewa da gushewa da canji da ya gudana akansa, Maɗaukakin sarki Ya ce:

{أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا}

{Shin, bā su kula da Alkur'āni, kuma dā yā kasance daga wurin wanin Allah haḳīka, dā sun sāmu, a cikinsa, sābā wa jūnamai yawa?} [al-Nisa'a: 82], Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ اتِّلْهُ مَأْمَنَةً ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ}

{Idan wani daga mushirikai ya nemi makwabtakarka to, ka ba shi makwabtakar har ya ji, maganar Allah, sa'an nan ka isar da shi ga wurin amincewarsa. Wancan fa domin lalle ne su, mutāne ne waɗanda ba su sani ba} [al-Taubah: 6].

Daga Ibnu Abbas - Allah Ya yarda da su - ya ce: Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya kasance yana nemawa Hassan da Hussain tsari,

yana cewa: "Lallai babanku ya kasance yana nemawa Isma'il da Ishak tsari da su: Ina neman tsari da kalmomin Allah cikakku daga sharrin kowanne Shaidani da abinda ke da dafi, da kuma kowanne ido mai zargi". (Bukhari ne ya fitar da shi (3371), da Abu Dawud (4737), kuma ya ce: Wannan dalili ne akan cewa Alkur'ani ba halittarsa aka yi ba, da kuma Tirmizi (2060), da Ibnu Majah (3525).)

Isma'il dan Abi Uwais ya hakaito ijma'in mutanen Madina akan cewa Alkur'ani ba halittarsa aka yi ba , sai ya ce: "Malik ya kasance da maluman mutanen garin mu suna cewa: Alkur'ani daga Allah ne, kuma babu wani abin halitta daga Allah, maluman mutanen Madina a lokacin Malik dan Anas (su ne): Muhammad dan Abdurrahman dan Abu Zi'ib, da Abdul Aziz dan Abu Salamah al-Majishun, da Abu Bakar dan Abu Sabusarah, da Ibrahim dan Sa'ad al-Zuhri, da Sa'id dan Abdur Rahman al-Jumahi, da Hatim dan Isma'il, da Abdullahi dan Abdul Aziz al-Umari al-Zahid, da Abu Damirah Anasa dan Iyad, da Muhammad dan Abu Fudaik". (Sharhi Usulul I'tikadi Ahlus Sunnah Wal jama'ah (2/300).)

Shu'aib dan Harb ya ce: Na cewa Abu Abdullahi Sufyan dan Sa'id al-Sauri: "Ka zantar da ni da wani zance daga sunnah wanda Allah - Mai girma da daukaka - Zai amfanar da ni shi, idan na tsaya a gaban Allah - alherinSa ya yawaita kuma Ya daukaka - Ya

tambayeni game da shi ya ce da ni; Daga ina ka karbi wannan? Na ce: Ya Ubangiji Sufyanu al-Sauri ne ya zantar da ni wannan hadisin, kuma na karba daga gare shi, ni sai in tsira, kai kuma a kamaka. sai ya ce: Ya Shu'aib Wannan karfafawa ce, wacce take makurar karfafawa, ka rubuta: Da sunan Alah Mai rahama Mai jin kai: Alkur'ani zancen Allah ne ba halittarsa aka yi ba, daga shi ne ya fara kuma daga gare Shi ne zai koma". (Sharhi Usulul I'tikadi Ahlus Sunnah Wal jama'ah (1/170).)

Imam Ibnu Jarir al-Dabari ya ce: "Ibnu Uyaynah ya zantar da mu ya ce: Na ji Amr dan Dinar yana cewa: Na riski malummanmu tun tsawon shekaru saba'in suna cewa: AlKur'ani zancen Allah ne, daga gare Shi ya fara kuma zuwa gare Shi ne zai koma". (Sarihus Sunnah, na al-Dabari (shafi na 19).)

Kuma daga Hassan dan Ayyuba ya ce: "Na ji Ahmad dan Hanbali yana fada game da Furyani ya ce: Na ji al-Sauri - yana nufin Sufyan - yana cewa: Wanda ya ce: AlKur'ani halittarsa aka yi to shi zindiki ne". Kuma daga Abdullahi dan Ahmad dan Hanbali ya ce: Na ji babana yana cewa: Labari ya isar mini daga Ibrahim dan Sa'ad, da Sa'id dan AbdurRahman al-Jumahi, da Wahbu dan Jarir, da Abu al-Nasr Hashim dan Kasim, da Sulaiman dan Harb sun ce: AlKur'ani ba halittarsa aka yi ba". (Sharhi Usulul I'tikadi Ahlus Sunnah Wal jama'ah (2/277).)

Kuma shugaban shugabanni Muhammad dan Khuzaimah - Allah Ya yi masa rahama - ya yi babi akan wannan mas'alar, sai ya ce: "Babi daga dalilan da suke nuni akan cewa Alkur'ani zancen Allah ne Mahalicci, kuma maganarSa ba halittarta aka yi ba". (AtTauhid na Ibnu Khuzaimah (1/404).)

Abu Sa'id al-Darimi ya ce: "A cikin wadannan hadisan akwai bayanin cewa AlKur'ani ba halittarsa aka yi ba; domin cewa babu wani abu ga halittu na banbanci a falalar dake tsakaninsu kamar tsakanin Allah da halittarSa a falala; domin falalar abinda ke tsakanin halittu ana iya riskarsa, amma ba za'a iya riskar fifikon Allah akan halittarSa ba, kuma wani ba zai iya kiyaye shi ba, haka nan fifikon zancenSa akan zancen ababen halitta, da ya kasance zance abin halitta da fifikon dake tsakanin sa da tsakanin sauran zantuka kamar fifikon Allah ne akan halittarSa, kai bai kai yanki daya bisa goma daga yanki miliyan ba kai ko kusa da haakn ma bai kai ba, to ku fahimce shi; domin cewa shi babu wani abu tamkarsa, kuma zancenSa bai zama kamar wani zance ba, kuma ba za'a taba zuwa da kwatankwacinsa ba har a bada". (Raddi ga Jahamiyya na al-darimi ( shafi na 188).)

Daga Abu Yusuf - Allah Ya yi masa rahama - cewa shi ya ce: "Amma AlKur'ani to shi zancen Allah ne - Madaukakin sarki -, kuma wahayinSa ne kuma saukarwarSa ne, akan haka ne na samu Abu Hanifa da

shugabanni, kuma su agurinsu ba halittarSa aka yi ba, kuma ba Mahalicci ba ne". (Al-l'itikad na Naisaburi (shafi na 135).)

## **BABIN ALKUR'ANI MAI GIRMA SAUKAKKENE DAGA UBANGIJIN TALIKAI**

Muna imani cewa wannan AlKur'anin mai girma shi ne zancen Ubangijin talikai, Ruhi amintacce ne ya saukar da shi, wannan wani al'amari ne sananne da lalura daga addinin musulmai, kuma musulmai sun haɗu akan hakan, wani bai yi sabani a hakan ba, kuma wannan al'amarin - shi ne kasancewarsa daga Ubangijin talikai - dalilai da yawa waɗanda ba zai yi wu a takaicesu ba ko kuma kididdige su ba suna nuni haka, daga cikinsu:

Shaidar Allah ga wannan AlKur'anin cewa shi daga Allah ne, Allah Ya faɗa - kuma zancenSa gaskiya ne:

{قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً قُلْ اللَّهُ شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنُ لِأُنذِرَكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ}

{Ka ce wane abu ne mafi girman shaida ? ka ce: Allah Shaida ne tsakanina da ku, kuma an yi min wahayin wannan AlKur'anin dan in gargaɗar da ku da shi da wanda labari ya kai gare shi} [al-An'am: 19]. kuma Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{لَٰكِنِ اللَّهُ يَشْهَدُ بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ أَنْزَلَهُ بِعِلْمِهِ}

{Sai dai Allah Yana shaida da abinda Ya saukar gareka Ya saukar da shi da saninSa}. [al-Nisa'a: 166].

Daga ciki kuma: Shaidar mala'iku cewa wannan AlKur'anin saukakkene daga Gwani kuma Abin yabo, Maɗaukakin sarki Ya ce:

{لَكِنَّ اللَّهَ يَنْتَهِدُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ أَنْزِلُهُ بِعِلْمِهِ وَالْمَلَائِكَةُ يَشْهَدُونَ وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا}

{Amma Allah Yanā shaida da abin da Ya saukar zuwa gare ka. Yā saukar da shi da saninSa. Kuma malā'iku sunā shaida. Kuma Allah Yā isa Ya zama shaida} [al-Nisa'a: 166].

Daga ciki: Cewa shi mai dacewa ne ga abinda annabawa - aminci ya tabbata agare su - suka zo da shi, kamar yadda yake a cikin faɗarSa - Maɗaukakin sarki -:

{وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبُلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا آفٌ وَلَا تُنْهَرُ هُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا}

{Kuma Ubangijinka Ya hukunta kada ku bauta wa kōwa fāce Shi, kuma game da mahaifa biyu ku kyautata kyautatawa, ko dai ɗayansu ya kai ga tsūfa a wurinka ko dukansu biyu, to, kada ka ce musu 'tir' kuma kada ka tsāwace su kuma ka faɗa musu magana mai karimci} [al-Isra'a: 23]. Zuwa faɗinsa - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka -:

{ذَٰلِكَ مِمَّا أَوْحَىٰ إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ وَلَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتُنْفَلِي فِي جَهَنَّمَ مَلُومًا مَّدْحُورًا}

{Wancan yānā daga abin da Ubangijinka Ya yi wahayi zuwa gare ka na hikima. Kuma kada ka sanya wani abin bautāwa na daban tāre da Allah har a jēfa

ka a cikin Jahannama kanã wanda ake zargi, wanda ake tunkudẽwa} [al-Isra'a: 39].

Kuma Allah - Madaukakin sarki - Ya ce:

{نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَأَنزَلَ التَّوْرَةَ وَالْإِنجِيلَ}

{Yã saukar da Littãfi a gare ka da gaskiya, yana mai gaskatãwa ga abin da ke gaba gare shi, kuma Allah Yã saukar da Attaura da Linjãlã} [Aal- Imran: 3]. Dukkan wadannan su ne asalin bayanar da karfafawa ta zo akan su, su ne wadanda manzanni suka yi kira garesu kuma suka karfafa akansu.

Daga cikinsu: Shaidar mazuwa littafi (Yahudawa da Nasara) na zamani ga manzo - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - kuma Allah Ya ambaci wannan shaidar a cikin kyakkyawan saukakken (littafinSa), sai Madaukakin sarki Ya ce:

{قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ مِنْ عِندِ اللَّهِ وَكَفَرْتُمْ بِهِ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَىٰ مِثْلِهِ فَأَمْنَ وَاسْتَكْبَرْتُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ}

{Ka ce: "Shin, kun gani, idan (Alkur'ãni) ya kasance daga wurin Allah yake, kuma kuka kãfirta da shi, kuma wani mai shaida daga Banã Isrã'ila ya bãyar da shaida a kan kwatankwacinsa, sa'an nan ya yi ãmãni, kuma kuka kangare? Lalle Allah bã Ya shiryar da mutãne azzãlumai} [al-Ahkaf: 10]. A cikin "Bukhari da Muslim" daga labarin Warkah bayan manzo - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ba shi lbarin abinda ya gani "Sai Warkah ya ce masa: Wannan mala'ikan da

Allah Ya saukarwa (Annabi) Musa ne". (Bukhari ne ya fitar da shi (3392), da Muslim (160).)

A cikin Kissar Ja'afar - Allah Ya yarda da shi - lokacin da Najjashi ya tambaye shi : Shin a tare da kai akwai wani abu daga abinda manzo - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya zo da shi? sai ya karanta masa, sannan Najjashi ya ce: "Na rantse da Allah, lallai wannan zancen da zancen da (Annabi) Musa ya zo da shi suna fita ta alkuki ɗaya ne". (Ishak ɗan Rahuwai ne ya fitar da shi (1835), da Ahmad (22498), da Ibnu Khuzaimah (2260), da al-Dahawi a cikin Sharhu Mushkilil Aasar (5598), da Abu Nu'aim a cikin al-Hilyah (1/115), da kuma cikin Dala'il al-Nubuwwah (194).)

Daga ciki kuma: Shaidar aljanu cewa wannan AlKur'anin saukakene daga Allah, kuma shi mai dacewa ne da abinda (Annabi) Musa - aminci ya tabbata agare shi - ya zo da shi:

{وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَنصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَىٰ قَوْمِهِم مُّنذِرِينَ \* قَالُوا يَا قَوْمَنَا إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنزِلَ مِن بَعْدِ مُوسَىٰ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَىٰ طَرِيقٍ مُّسْتَقِيمٍ}

Kuma a lõkcin da Muka jũya waɗansu jama'a na aljamiu zuwa gare ka sunã saurãren Alkur'ãni. To, alõkacin da suka halarce shi suka ce: "Ku yi shiru." Sa'an nan da aka kãre, suka jũya zuwa ga jama'arsu sunã mãsu gargadi \*

Suka ce: "Ya mutãnenmu! Lalle mũ, mun ji wani littãfi an saukar da shi a bãyãn Mũsã, mai gaskatãwa

ga abin da ke a gaba da shi, yanã shiryarwa ga gaskiya da kuma zuwa ga hanya madaidaiciya} [al-Ahkaf: 29-30]. kuma Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا \* يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ وَلَمْ نُشْرِكْ بِرَبِّنَا أَحَدًا}

{Ka ce: "An yi wahayi zuwa gare ni cewa wasu jama'a na aljannu sun saurūri (karatuna), sai suka ce: Lalle ne mū mun ji wani abin karantāwa (Alkui'āni), mai ban māmāki \*

Yana nūni zuwa ga hanyar kwarai, sabōda haka mun yi īmāni da shi bā zā mu kōma bautā wa Ubangijinmu tāre da kōwa ba} [al-Jinn: 1-2].

Daga kuma: Shaidar kafiran Kuraishawa cewa wannan AlKur'anin ba zancen mutum bane, kuma shi ya saba da zancensu, daga Ibnu Abbas - Allah Ya yarda da su -: "Cewa Walidu ɗan Mugira ya zo wurin annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, sai ya karanta masa AlKur'ani, kai kace shi ya raurawar da zuciyarsa, sai hakan ya kai ga Abu Jahl, sai ya zo masa, sai ya ce: Ya baffa, lallai mutanenka suna ganin su tara maka dukiya. Ya ce: Dan me? ya ce: Dan su baka ita domin kai ka zo wa Muhammad dan ka yi watsi da abin da ya zo kafin shi (gargajiya), ya ce: Hakika Kuraish ta san cewa ni ina daga mafi yawancinsu a dukiya. Ya ce: To ka faɗi maganar da za ta kai ga mutanen ka dangane da Alkur'ani cewa kai mai inkarinsa ne, ko cewa kai mai kinsa ne ya ce: To me

zan ce?! na rantse da Allah babu wani mutum a cikinku wanda ya fi ni sanin wakoki, ko kuma ya fini sanin rubutun zube, ko ya fini sanin kasida ko ya fi ni sanin wakokin aljanu, wallahi abinda yake fada bai yi kama da wani abu daga wannan ba, kuma na rantse da Allah akwai dadi a abinda yake fada, kuma a tare da shi akwai kyau, kuma cewa shi samansa mai bada 'ya'yan itatuwa ne kuma kasansa mai bayarwa ne da yawa, kuma shi yana daukaka kuma ba'a daukaka akansa, kuma shi yana karya abinda ke kasansa". (Hakim ya fitar da shi (3872), da Baihaki a cikin Shu'ab (133), da kuma cikin Dala'ilul al-Nubuwwah (2/198).)

Daga cikin su : Cewa AlKur'ani mai girma mai dacewa ne da abinda Allah - tsraki ya tabbatar amSa Ya daukaka - yake nufinSa ga halitta, Allah - sha'aninSa ya buwaya - Ya ce:

{وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ}

{Kuma lalle wannan ne tafarkiNa, yana madaidaici: Sai ku bi shi, kuma kada ku bi wasu hanyoyi, su rarrabu da ku daga barin hanyāTa. Wannan ne Allah Ya yi muku wasiyya da shi tsammāninku, kunā yin takawa} [al-An'am: 153].

Daga ciki kuma: Cewa abinda AlKur'ani ya kunsu na ilimummukan Allah, da hukunce-huknce na shari'a da ladubba ababen kiyayewa dukkaninsa yana daga

abinda ya tabbata a cikin dabi'a, Allah - Maɗaukaki -  
Ya ce:

{فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ  
الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ}

{Sabōda haka, ka tsayar da fuskarka ga addini,  
kanā mai karkata zuwa ga gaskiya, halittar Allah da Ya  
halitta mutāne a kanta. Bābu musanyāwa ga halittar  
Allah, wannan shī ne addini madaidaici kuma amma  
mafi yawan mutāne ba su sani ba} [al-Rum: 30].

Daga cikinsu: AlKur'ani mai girma mai dacewa ne  
da abinda acikinsa akwai gyara halitta; hakan domin  
cewa Allah Shi ne Mahalicci, to Yana sanin abinda bayi  
suke bukatuwa gare shi, kuma Yana sanin abinda yake  
gyara addinansu da jikkunasu da dukiyyinsu da  
gidajensu, Maɗaukakin sarki Ya ce:

{أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ}

{Ashe, wanda Ya yi halitta bā zai iya saninta ba,  
alhāli kuwa shi Mai tausasāwa ne, kuma Mai  
labartawa?} [al-Mulk: 14]. Bai yi umarni ba sai a cikin  
umarninSa akwai matukar maslaha, kuma bai yi hani  
ba sai ahanin na Sa akwai matukar gamamman sani da  
kuma bada kariya.

Daga cikinsu cewa AlKur'ani mai dacewa ne da  
abinda hankula suke hukunta shi; sabo da haka ne  
lokacin da Allah Ya ambaci tushen abubuwan da aka  
haramta a cikin "Suratul An'am" sai Ya rufesu da  
faɗinSa: {Kwa ji tsoron Allah}, Maɗaukakin sarki Ya ce:

{قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبِّي عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلَا بَطْنَ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ}

{Ka ce: "Ku zo, in karanta abin da Ubangijinku Ya haramta." wājibi ne a kanku kada ku yi shirkin kōme da Shi, kuma ga mahaifa biyu (ku kyautata) kyautatāwa, kuma kada ku kashe diyanku sabōda talauci, Mū ne Muke azurta ku, kū da su, kuma kada ku kusanci abūbuwa alfāsha, abin da ya bayyana daga gare ta da abin da ya bōyu, kada ku kashe rai wanda Allah Ya haramta, fāce da hakki. Wannan ne (Allah) Ya yi muku wasiyya da Shi: Tsammāninku, kunā hankalta} [al-An'am: 151].

Maganar AlKur'ani ga ma'bota hankula shi ne mafi yawa daga takaitawa, kamar yadda da yawa ake neman tunani da dubawa da izina ga bayi cikin abinda Yake umarni da shi, ko Yake hani daga gare shi.

Daga cikinsu: Cewa dalilan da AlKur'ani mai girma ya zo da su dalilai ne da suka kai akololuwa a bayani, da fasaha, da karfi, da kusanci da sauki, kowane mutum zai iya fahimtar su, wannan ba'a sanin sa acikin zancen wani daga cikin mutane, kamar yadda yake a cikin faḍīnSa - Maḍaukakin sarki -:

{هَذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ}

{Wannan shī ne halittar Allah. To ku nūna mini, "Mēne ne waḍanan da ba Shi ba suka halitta? Ā'a, azzalumai sunā a cikin bata bayyananna} [Lukman:

11]. Haka a cikin fadinSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka -:

{لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ}

{Dã waɗansu abũbuwan bautawa sun kasance a cikinsu (sama da kasa) fãce Allah, haƙĩƙa dã su biyun sun bãci. Sabõda haka tsarki ya tabbata ga Allah Ubangijin Al'arshi daga abin da suke siffantãwa} [al-Anbiyaa: 22]. Kamar yadda dalilansa ba sa taba yi wuwa - ta kowane hali - su yi nuni zuwa karya, daga karfin dalilansa ba zai yi wu a warwaresu ko juyar da su ba, Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا}

{Kuma ka ce: "Gaskiya tã zo, kuma karya ta lãlãce. Lalle ne karya ta kasance lãlãtacciya} [al-Isra'a: 81].

Daga cikinsu: AlKur'ani mai girma - alhali shi ne zancen Ubangijin talikai - abin saukakewa ne ga kowa, Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ}

{Kuma lalle ne, haƙĩƙa, Mun saukake Alkur, ani dõmin tunãwa. To, shin, akwai mai tunãwa?} [al-Kamar: 17]. Kuma bai kasance a al'adar mutane wani daga cikinsu ya rubuta wani littafi ba kuma ya zama mai sauki ga kowa, kuma ya yi magana da shi ga kowa, wannan ba ya kasancewa sai ga wannan littafin mai girma.

Daga cikinsu: AlKur'ani mai girma abin kiyayewa ne daga canji da jirkitawa, Maɗaukakin sarki Ya ce:

{إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ}

{Lalle Mũ ne, Muka saukar da Ambato (Alkur'āni), kuma lale Mũ, haḳīka, Māsu kiyayēwane gare shi} [al-Hijr: 9]. Kuma Allah Ya rubuta masa wanzuwa da dawwama har zuwa tashin Alkiyama, wannan wanzuwar da dawwamar da rashin canjin suna nuni akan cewa shi saukakke ne daga Gwani Abin yabo, Allah Ya ce:

{أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا}

{Shin, bā su kula da Alkur'āni, kuma dā yā kasance daga wurin wanin Allah haḳīka, dā sun sāmu, a cikinsa, sābā wa jūnamai yawa?} [al-Nisa'a: 82].

Tare da wanzuwarsa da dawwamarsa da kiyayewarsa tare kuma da sabuntuwar ilimummuka da fannoni da ilimummukan da ake ganowa, bamu taba samun cewa akwai wani ilimin da ya kunshi sabanin abinda AlKur'ani ya zo da shi ba, kai ilimummuka suna dacewa da AlKur'ani cikin abinda ambatansa ya zo a cikin AlKur'ani, kamar halittar sammai, da halittar mutum da wanin hakan.

Daga cikinsu: AlKur'ani mai girma mai shiryarwa ne ga dābi'u mafi tabbata, mai tattaro kowane alheri, shi mai tattaro labari ne game da Mahalici da abin halitta, da duniya da lahira, da aljanu da mutane, da umarni da hani, da ladubba da wajibai, da aljanna da wuta, shi mai tattaro imani ne da aiki da sakamako, maḍaukakin sarki Ya ce:

{مَا فَرَطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ}

{Ba mu yi sakacin barin komai a cikin littafi (Alkur'ani) ba} [al-An'am: 38], kuma Allah - Madaukakin sarki - Ya ce:

{إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ}

{Lallai wannan al-Kur'anin yana shiryarwa ga (halaye) waɗanda suke mafi daidaituwa} [al-Isra'a: 9].

Daga cikinsu: Cewa AlKur'ani mai girma waraka ne daga cutuka, Allah Madaukain sarki Ya ce:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ}

{Ya ku mutãne! Lalle wa'azi yã jẽ muku daga Ubangijinku, da waraka ga abin da yake a cikin kirãza, da shiriya da rahama ga mumainai} [Yunus: 57]. Kuma ba'a taba samun wani zance ba daga zantukan mutane zancen da a cikinsa akwai waraka daga cutukan zukata da jikkuna, kamar yadda yake a cikin AlKur'ani mai girma wanda shi ne zancen Ubangijin talikai ba.

Daga cikinsu: Cewa Allah Ya kalubalanci mutum da aljani kan su zo da kwatankwacinsa, ko da kwatankwacin sura daga gare shi ne, Allah Madaukakin sarki Ya ce:

{أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوْرٍ مِّثْلِهِ مُفْتَرِيَاتٍ وَادْعُوا مَنْ اسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ}

{Kõ sunã cewa: "Yã kirkira shi ne." Ka ce: "Sai ku zo da sũrõri gõma misãlinsa kirkirarru, kuma ku kirãyi wanda kuke iyãwa, baicin Allah, idan kun kasance

māsu gaskiya} [Yunus: 38], kuma Ya bayyana cewa shi babu kokwanto a cikinsa, sai Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka - Ya ce:

{وَمَا كَانَ هَذَا الْقُرْآنُ أَنْ يُفْتَرَىٰ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ}

{Kuma wannan Alkur'āni bai kasance ga a kirkira shi ba daga wanin Allah, kuma amma shi gaskatawar wannan ne da yake a gabāninsa da bayānin hukuncin littāffan Allah, Bābu shakka a cikinsa, daga Ubangijin halittu yake} [Yunus: 37].

Daga cikinsu: Cewa wannan AlKur'anin yana bamu labarin al'ummun da suka shuɗe kamar yadda suka faru, kuma labarunsu ba su zama masu yaɗuwa a tsakanin mutanen Makka ba, sai Allah Ya bamu labarinsu, kamar yadda yake a cikin faɗinSa - Maɗaukakin sarki -:

{نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَذَا الْقُرْآنَ وَإِنْ كُنْتَ مِنْ قَبْلِهِ لَمِنَ الْغَافِلِينَ}

{Mū, Munā bāyar da lābāri a gare ka, mafi kyāwon lābāri ga abin da Muka yi wahayin wannan Alkur'āni zuwa gare ka. Kuma lalle ne kā kasance a gabāninsa, haḳīka, daga gafalallu} [Yusuf: 3]. Wannan mai shaida ne akan cewa wannan saukakke ne daga Gwani Abin yabo.

Daga dalila: Wannan AlKur'anin mai girma wanda ya kunshi matukar bayani da fasaha da labaran boye da shari'un Ubangiji wanda wani manzo ba uwa

(ummiyyi) ya zo da shi ba ya karatu ba ya rubutu, Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{وَمَا كُنْتَ تَتْلُو مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخْطُهُ بِيَمِينِكَ إِذَا لَا زَتَابَ الْمُبْطِلُونَ}

{Kuma ba ka kasance kana karātun wani littāfi ba a gabāninsa, kuma bā ka rubūtunsa da dāmanka dā haka yā auku, dā māsu barnā sun yi shakka} [al-Ankabut: 48], kuma Madaukakin sarki Ya ce:

{الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ}

{Sune wadanda suke bin manzo annabi ba uwa wanda suke samunsa a rubuce a gurinsu a cikin AtTaura da Linjila} [al-A'araf: 157].

Daga cikinsu: Cewa sura daya daga AlKur'ani mai girma ta sauka a lokuta manisanta kuma acikin wurare mabanbanta, tare da hakan ana karanta sura kamar an saukar da ita sau daya, kuma al'ada ta gudana cewa mutune malakarsu tana sabawa, kuma uslubansu suna sabawa idan sun wallafa littattafai a lokuta manisanta.

Daga cikinsu: Cewa manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - hakika Allah Ya ba shi sunnah kamar yanda Ya bashi AlKur'ani, tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "**Ku saurara ni an bani Littafi da kwatankwacin sa tare da shi**". (Abu Dawud ya fitar da shi (4604), da Tirmizi (2664), da Ibnu Abi Shaibah a cikin al-Musannaf (24816), da kuma a cikin al-Musnad (927), da Ahmad (17174).)

Daga cikinsu: Cewa AlKur'ani ya kunshi fuskantarwar annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - zuwa abinda yake kamata ya kasance, ko abinda yake wajaba a aikata shi, kamar yadda yake a cikin faɗinSa - Maɗaukakin sarki -:

{لَوْلَا كِتَابٌ مِّنَ اللَّهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ}

{Bā dōmin wani Littāfi daga Allah ba, wanda ya gabāta, dā azāba mai girma daga Allah tā shāfe ku a cikin abin da kuka kāma} [al-Anfal: 68], da faɗinSa - Maɗaukain sarki -:

{يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ حَرَّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبْتَغِي مَرْضَاتَ أَرْوَاحِكَ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ}

{Yā kai Annabi! Don me kake haramta abin da Allah Ya halatta maka, kanā nēman yardar mātanka, alhāli kuwa Allah Mai gāfara ne, Mai jin kai} [al-Tahrim: 1], da kuma faɗinSa - Maɗaukakin sarki -:

{عَبَسَ وَتَوَلَّى \* أَن جَاءَهُ الْأَعْمَى \* وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يُرْغَى \* أَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنْفَعَهُ الذِّكْرَى \* أَمَّا مَنِ اسْتَغْنَى \* فَأَنُت لَهُ تَصَدَّى \* وَمَا عَلَيْكَ أَلَّا يَرْغَى}

{Yā game huska kuma ya jūya bāya \*

Sabōda makāho yā je masa \*

To, me ya sanar da kai cēwa watakila shi ne zai tsarkaka \*

Ko ya tuna, dōmin tunāwar ta amfane shi? \*

Amma wanda ya wadātu da dūkiya \*

Sa'an nan kai kuma ka dōra bijira zuwa gare shi! \*

To, me zai cūce ka idan bai tsarkaka ba?} [Abasa: 1-7], da faɗinSa - Maɗaukakin sarki -:

{وَلَوْلَا أَنْ تَبْتَئْنَاكَ لَقَدْ كِدْتُمْ تَرْكُنُ إِلَيْهِمْ شَيْئًا قَلِيلًا \* إِذَا لَأَذَقْنَاكَ ضِعْفَ الْحَيَاةِ  
وَضِعْفَ الْمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيرًا}

{Kuma bã dõmin Mun tabbatar da kai ba, lalle ne, hakĩka, dã kã yi kusa ka karkata zuwa gare su ta wani abu kaɗan \*}

A lõkacin, lalle ne, dã Mun ɗanɗana maka ninkin azābar rāyuwa da ninkin azābar mutuwa, sa'an nan kuma bã zã ka sãmi mataimaki ba a kanMu} [al-israa: 74-75]. Da a ce AlKur'ani daga wajen manzo - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ne da bai nafi wannan akan kansa ba; lokacin da irin wannan fadakarwar mai girma ta zo a cikinsa ga annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -; sai ya yi nuni a yanke akan cewa shi ba daga wajensa yake ba, kawai (Alkur'ani) daga wajen Masani ne kuma Gwani.

## **KUNDIN MANZANNI DA ANNABAWA - AMINCI YA TABBATA AGARESU -**

### **Kundin a takaice**

Muna imani cewa imani da manzanni - aminci ya tabbata agare su - shi ne rukuni na huɗu daga rukunan imani da Allah - Maɗaukakin sarki -.

Muna imani cewa tushen Da'awar manzanni - aminci ya tabbata agare su - shi ne sanin Allah - Maɗaukakin sarki - da sunayenSa da siffofinSa da ayyukanSa, kuma cewa su gaba ɗayansu an aiko su ne da tauhidi, kuma sun yi kira zuwa bautar Allah Shi

kadai da barin bautar abinda ba Shi ba, annabawa da manzanni sune mafi cika mutane a tauhidi da imani, kuma su ne mafi sanin halitta da Mahallicci - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka - da abinda yake wajaba gareShi, da abinda yake hantu akanSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka.

Kowane annabi ya kira mutanensa zuwa asali biyu masu girma, sune: Bautar Allah Shi kadai, da imani da ranar lahira, da abinda Allah Ya tanadar na ni'ima ga masoyanSa, da azaba ga makiyanSa.

Kuma muna imani cewa annabawa - aminci ya tabbata agare su - sun haɗu a manyan tushe (asali) da suka yi kira zuwa gare su, dukkaninsu sun yi kira zuwa ga imani da Allah da mala'ikunSa da littattafanSa da manzanninSa da ranar lahira, da imani da kaddara alherinta da sharrinta, kuma dukkaninsu sun yi kira zuwa tushen ibadu, kamar sallah, da zakka, da azimi, da hajji, da tushen dabi'u ababen yabo, kuma sun yi hani daga tushen dabi'u ababan zargi, annabawa - aminci ya tabbata agare su - sun haɗu a kan tushen, amma shari'un da suka yi kira zuwa garesu to sun banbanta a hukunce-hukuncensu da rabe-rabensu.

Kuma muna imani cewa imani yana wajaba da dukkanin annabawa - aminci ya tabbata agare su - da gasgatasu a dukkan abinda suka bada labari da shi na gaibu, da yi musu biyayya a cikin abinda suka yi umarni da shi, da hantu daga dukkan abinda suka yi hani

daga gare shi, da son su da girmama su da koyi da su, da yi musu shaida cewa sun isar da sako kuma sun bada amana, sun yi nasiha ga Allah da kuma bayinSa, kuma sun yi jihadi sabo da Allah hakikanin jihadi.

Kuma aiki da shari'ar manzo yana wajaba akan dukkanin al'ummar da aka aiko mata manzon, kuma yana wajaba akan wannan al'ummar - al'ummar (Annabi) Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - daga aljanu da mutane yin aiki da shari'ar cikamakin annabawa da manzanni (annabi) Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ; domin cewa shi an aiko shi ne zuwa ga dukkanin aljanu da mutane.

Dukkanin annabawa da manzanni - aminci ya tabbata agare su - sun zo dan fitar da mutane daga duffan kafirci da shirka da jahilci, koda sun kasance a cikin daukaka ta duniya da sarauta da karfi da tsanani da noma da kamfanoni.

Kuma muna imani cewa Allah Ya aiko su suna masu albishir da aljanna kuma masu gargadi da wuta; dan kada mutane su zama suna da wata hujja akan Allah bayan (ya aiko da) manzanni.

Kuma muna imani cewa Allah Ya aiko wa kowacce al'umma wani manzo, wanda muka san sunansa daga cikinsu to imani da shi ya zama dole, wanda bamu san sunansa daga cikinsu ba to muna imani da shi a dunkule. Imani da dukkanin annabawa da manzanni -

aminci ya tabbata agare su - wajibi ne akan kowanne musulmi namiji da musulma mace, wanda ya kafircewa wani annabi daya to hakika ya kafircewa dukkan annabawa - aminci ya tabbata agare su -.

Kuma muna imani cewa Allah Ya aiko manzanninSa zuwa wanda Ya so daga bayinSa daidai da abinda hikimarSa take hukunta shi, sabo da haka babu mai bibiya ga hukuncinSa, Yana aikata abinda Ya so kuma Yana zaba.

Kuma muna imani cewa annabta baiwa ce ta Allah, kuma rahama ce ta Ubangiji Yana bada ita ga wanda Ya so daga cikin bayinSa, Allah Ya na zaba daga mala'iku haka daga mutane.

Annabawa da manzanni - aminci ya tabbata agare su - wasu sun fi wasu a tsakanisu, kuma mafifitansu sune Ulul Azmi, kuma mafifitan Ulul Azmi sune bada'ayi biyu: (annabi) Ibrahim, da (annabi) Muhammad - aminci ya tabbata agare su -, kuma annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya yi hani kan fifita tsakanin annabawa idan ta fuskar kabilancine da ta'assubanci ko tauye daraja, kuma kamar yadda Allah Ya zabi (annabi) Ibrahim da (annabi) Muhammad - aminci ya tabbata agare su - bada'ayi biyu, to hakika Ya zabi (annabi) Musa - aminci ya tabbata aagre shi - kuma Ya zaboshi akan mutane da sakonninSa da kuma magana da shi, annabinmu - Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya kasance hakika

ya samu daukaka ta badadayantaka, da kuma daukakar cewa Ubangijinsa Ya yi magana da shi ta bayan shamaki a daren da aka yi Isara'i da shi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, sai annabinmu Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya kasance tabbas ya samu daukakar badadayantka, da kuma daukakar magana da shi.

Kuma muna imani cewa annabawa sune mafifitan mutane, babu wani da ya isa ya kai matsayin annabi, ba waliyyi ba ko waninsa, kuma fifita wani daga mutane akan wani daga annabawa ba ya halatta, kuma annabta ba a samunta daga kokarin aiki, kuma bawa ba ya samunta da wani kokarin da'a, ko tsarkake rai da yin aiki tukuru da tsarkake zuciya da tsafeta da kuma tsarkake suluki.

Kuma muna imani cewa Allah bai aiko wani manzo ba sai wanda yake namiji, kuma muna sanin cewa manzanni da annabawa - aminci ya tabbata agare su - mutanene kamar sauran mutane, kuma su ne mafi cikas mutane a addinansu da hankulansu da dabi'unsu, saidai su ana yi musu wahayi ne, kuma su ma'asumaine a cikin abinda suke isar da shi daga Allah, idan annabi ya yi ijthadi a cikin abinda ba'a yi masa wahayin wani abu ba a cikinsa ba kuma bai dace ba, to Allah baYa tabbatar da shi akan ijthadinsa, kai a saukar da wahayi gareshi dan daidaita shi.

Manzanni da annabawa - aminci ya tabbata agare su - ba sa mallakar wani amfani ko cutarwa ga kansu, tare da cewa suna da matsayi mai girma, da daraja maɗaukakiya, da matsayi abin yabo a duniya da lahira, idan sun kasance ba sa mallakar amfani ga kansu ko cutarwa to ba sa mallaka ga wasunsu shi ne mafi cancanta, idan sun kasance ba sa mallaka ga kawunasu ko ga wasunsu - halin rayuwarsu - wani amfani ko cutarwa to su a wannan karon yana daga mafi cancanta cewa ba sa mallakar amfani ko cutarwa ga wasun su, bayan mutuwarsu.

Kuma ba su sanin gaibu sai gwargwadan abinda Allah Ya tsinkayar da su akansa, kuma Ya yi musu izini a kansa.

Kuma annabawa da manzanni - aminci ya tabbata agare su - suna bautar Allah dan tsoro da kuma kwaɗayi, kuma suna neman wasila (tsani) zuwa gareShi, kuma suna neman kusanci gareShi - tsarki ya tabbatar maSa Ya kuma ɗaukaka -.

Kuma muna imani cewa annabawa da manzanni - aminci ya tabbata agare su - suna samun abinda mutane suke samu na bala'i da rashin lafiya, kuma bakin ciki da mutuwa suna samun su, kuma su suna da mata da zurriya, kuma suna cin abinci suna shiga kasuwanni, kuma muna sanin cewa Masihu - aminci ya tabbata agare shi - Allah Ya dauke shi a raye lokacin da mutanensa suka so kashe shi.

Muna shaidawa cewa hakika sun yi wa halitta nasiha, sun sauke amana, sun isar da sakonnin Ubangijinsu, dan mabiya ba su amsa ba hakan ba ya cutar da su, ko kuma manya sun yi musu girman kai.

Kuma muna imani cewa Allah Ya ba kowane annabi ayoyi da hujjoji waɗanda irinsu zasu sa mutane su yi imani.

Kuma muna imani cewa Allah bai aiko wani annabi ba, sai a tare da shi akwai ayar da take nuni akan gaskiyarsa, daidai ne mun santa ko bamu santa ba, hakika Allah Ya ambata mana wani kaso daga cikinsu , akwai waɗanda ke cikin Alkur’ani mai girma. Kuma muna sanin cewa akwai wasu ayoyin masu yawa Allah Ya karfafa manzannin da suka gabata da su, amma Allah bai ambata mana su ba, wani lokaci kuma Allah Yana ambatan ayoyi bayyananu, wani lokaci kuma Yana ambatan hujja, kuma muna sanin cewa ayoyi da hujjojin da Allah Ya karfafa manzanninSa da annabawanSa - aminci ya tabbata agare shi - da su suna da yawa sosai.

Mafi girman dalilan da suke nuni akan gaskiyarsu shi ne abinda suke kira zuwa gare shi na tauhidin da ya tabbata a cikin ɗabi'u da hankulan da suke shaidawa akan kyawunnansu, da abin da suka zo da shi na ilimi mai amfani da aiki na gari da shiriya da addinin gaskiya da adalci. Da kuma shaidar da Allah Ya yi wa manzanninSa cewa su suna kan gaskiya, kuma

abinda suka zo da shi shi ne gaskiya. Daga cikin mafi girman ayoyinsu wahayin da yake sauka gare su daga Allah, kuma mafi girman wahayi shi ne Alkur'ani mai girma ayar annabinmu Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, wannan wahayin ba zai yi wu wani mutum ya zo da irinsa ba; domin cewa shi zancen Allah ne kuma wahayinSa ne, dan kuma abinda ke cikinsa na bada labarukan gaibu, dan kuma abinda ke cikinsa na shiriya da haske da rahama da hikima.

Daga abinda Allah Ya karfafi manzanni - aminci ya tabbata agare su - da shi hujjoji na hankali waɗanda Allah Yake kara musu su, sai aka kure kafiri kuma karyarsa ta baci.

Daga mafi girman ayoyinsu bada labaran da suke na gaibun da Allah Ya yi musu izinin bada labarinsa. Daga cikinsu: Tsirar da annabawan da suka gabata - aminci ya tabbata agare su - da tsirar da mabiyansu daga makircin makiyansu, da halakar da masu ɗagawa masu girman kai, da kuma gargadin da Allah ya yi ga waɗanda ake kira da abinda aka yi wa waɗanda suka gabata, kuma sunnar Allah mai shudewa ce akan hakan: Daga cikinsu: Cikar ɗabi'unsu, da kyakkyawan ɗabi'unsu da ayyukansu da tarihinsu, da gaskiyar zantukansu daga abinda yake hanawa a yi musu karya. Daga cikinsu: Gamamman bayani mai girma a cikin kawo ayoyin annabawa, da abinda suka zo da shi na ilimi da shiriya da addinin gaskiya, abinda yake ba zai

yi wu tare da shi su haɗu akan kawo karya. Daga cikinsu: su ba sa neman wani lada akan sakonninsu, kuma basa neman wani mulki. Daga cikinsu: ba'a taba samun wanda ya soki annabcin annabawa ba sai jahili wanda bai yi duba ba a kan abinda suka zo da shi ba na addini da ilimi da shiriya ba, ko mai tsaurin kai mai girman kai.

Daga mafi girman ayoyinsu abinda yake kasancewa dalili a bayyane wanda idanu suke ganinsa, kuma hankula suke sallama masa, kamar dilmiyar da mutanen (annabi) Nuhu, da taguwar (annabi) Salihu, da tahaddin da (annabi) Hudu ya yi wa mutanensa na su kulla masa kaidi baki ɗayansu, da tsiratar da (annabi) Ibrahim daga wuta, da ayoyin (annabi) Musa, daga cikinsu akwai: Sanda, da fari, da kwarkwata, da kwadi, da jini, da Dufana, da dilmiyar da Fir'auna da mutanensa, da ayoyin (annabi) Dawud - aminci ya tabbata agare shi -, kamar tasbihin duwatsu da lauya karfe, da ayoyin (annabi) Sulaiman - aminci ya tabbata agare shi -, da hore iska da aljanu gare shi , da yadda ya san maganar tsuntsaye, da ayoyin Masihu - aminci ya tabbata agare shi - kamar warkar da kutare da bebaye da makaho, da raya matattu, kuma cewa shi ya kasance yana kwaba tabo kamar yanayin tsuntsu sai ya yi busa acikinsa da izinin Allah sai ya zama tsuntsu, da ayoyin annabinmu Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, su suna da yawa

ba su iyakantu ba sai da wahala, kamar tsagewar wata, da Isra'i da Mi'iraji da yawaitar da zancen dabbobi, da tasbihin tsakawankwani, da shisshiken kututturen dabino, da taimakon Allah gare shi akan makiyansa.

Daga ayoyin annabawa: Halin annabi mai kira zuwa gaskiya; domin mutane suna banbantawa tsakanin mai kira zuwa tsantsar gaskiya a maganarsa, da mai da'awa makarya a cikin maganarsa...zuwa wanin haka daga ayoyi.

Ayoyin (Mu'ujizozin) annabawa gaba dayansu sun ba ce banda Alkur'ani mai girma, da sunnar annabinmu Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - su biyun wanzajju ne; domin cewa su wahayi ne Allah Ya laminci kiyayesu, kuma a cikinsu akwai mafi girman dalilai da hujjoji akan gaskiyar manzanci, da gaskiyar manzo - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -.

Kuma muna imani cewa Allah Ya karfafi Manzanninsa - aminci ya tabbata agare su - da abinda hikimarSa take hukunta shi na ayoyi da hujjojin kasantattu da na shari'a, sai Allah Ya shiryyar da wanda Ya so da falalarSa, kuma Ya batar da wanda Ya so da adalcinSa, sai dai mai tsaurin kai ayoyin ba sa kara masa komai sai tsaurin kai da girman kai.

Kuma muna imani cewa Allah da Ya ga dama da muatne gaba daya sun shiriya.

Kuma muna imani cewa dalilan annabawa da ayoyin (Mu'ujizozin ) da suka zo da su da hujjojin da Allah Ya kare su da su ya koru ga wani mai da'awar annabta ya zo da su, ko wani matsafi, ko wani makaryaci; domin Allah Ya hukunta cewa baZai taimaki mai batarwa ba, da wani ingantaccen dalili, kuma ba Zai gasgata makaryaci da wani dalili na gaskiya ba; domin shi Mai hikima ne a cikin shari'arSa da umarninSa, kuma hikimar Allah da sunnarSa masu gudana sun hana hakan.

Kuma muna imani cewa annabinmu Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - shi ne manzon Ubangijin talikai, kuma shi ne cikamakin annabawa da manzanni, shi ne shugaban 'ya'yan Adam , kuma shi ne badaɗin Ubangijin talikai.

Kuma muna sanin cewa an ba shi ayoyi (Mu'ujizozin)?irinsa wanda da ba'a baiwa wani daga manzanni - aminci ya tabbata agare su - ba, mafi girman ayoyinsa shi ne Alkur'ani mai girma, kuma farkon abinda aka fara da shi na wahayi shi ne mafarki mai kyau a cikin bacci, ya kasance ba ya ganin wani mafarki sai ya zo tamkar bullowar asuba, kuma farkon abinda aka saukar masa shi ne farkon "Surar Alak" kuma a bayanta an saukar da "Muddasir", sannan wahayi ya yi ta sauka ya kuma jerantu, kuma cewa shi ya zauna a Makka shekara goma sha uku yana kiran mutane zuwa tauhidi, kuma ya zauna a Madina

shekara goma yana bayyanar da shari'un Allah, kuma yana kira zuwa addininsa, yana jihadi a tafarkinSa, har Allah Ya dauki ransa yana dan shekara sittin da uku - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi, fansarsa babana da babata.

Kuma muna sanin cewa daga mafi girman ayoyinsa (Mu'ujizozin )?bayan Alkur'ani mai girma (shi ne) Isra'i da Mi'iraji. Daga ayoyinsa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - tsagewar wata, kuma Allah Ya kebance shi da wasu kebantattun abubuwa masu yawa, wadannan kebantattun abubuwan malamai sun ambacesu a cikin litattafansu wani lokaci, wani lokaci kuma suna ware wasu littattafan su kadai sabo da su.

Kuma muna imani cewa imani da shi yana wajaba akan kowane ɗaya daga aljanu da mutane, da gasgata shi a cikin abinda ya bada labari, da binsa a cikin abinda ya yi umarni.

Kuma muna imani cewa yana wajaba kada a bautawa Allah sai da abinda Ya shara'anta, haƙiƙa Allah Ya yi gargadi daga sabawa al'amarinsa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, kuma Ya yi umarni da girmama shi da kuma sonsa, kuma cewa shi yana wajaba manzo - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya zama mafi soyuwar mutane daga kansu da mahaifinsu da ɗansa da mutane gaba ɗaya.

Kuma muna imani cewa Allah Ya hada ambatan annabinmu Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - da ambatanSa a cikin (Kalmar) shahada biyu da kiran sallah, hakika ambatansa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya yawaita a cikin littattafan Allah waɗanda suka gabata, da kuma cikin AlKur'ani mai girma, kuma shugabannin musulunci sun wallafa littattafai mabanbanta a cikin bayanin sunnarsa, da tarihinsa, da daɓi'unsa, da yaƙe-yaƙensa.

Kuma muna imani cewa Allah Ya aiko manzonSa zuwa ga halitta baki ɗaya, shi ne manzon Allah zuwa nauyaya biyu: Aljani da mutum, kuma Allah Ya juyar da wasu jama'a cikin aljanu zuwa gareshi suna sauraransa; dan su zama masu gargadi ga na bayansu cikin mutanensu, kuma dan hujja ta tsayu akansu, kuma Allah Ya dauki alƙawari ga kowane annabi daga annabawa da manzanni - aminci ya tabbata agare su - : Lallai idan an aiko (annabi) Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - alhali shi yana raye zai yi imani da shi.

Kuma muna imani cewa annabawa sun yi wa mutanensu albishir da shi, kuma siffofinsa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - da siffofin sahabbansa - Allah Ya yarda da su - sun zo a cikin Attaura da Linjila, kuma (Isa) Masihi - aminci ya tabbata agare shi - ya yiwa Banu Isra'ila albishir da shi

ta keɓantacciyar fuska, Banu Israila sun kasance suna saninsa kamar yadda suke sanin 'ya'yayensu. Daga alamomin annabinsa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi waɗanda sun kasance a gurin mazowa laittafi tambarin annabci akan kafadarsa maɗaukakiya.

Kuma muna imani da gamewar manzancinsa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - saboda haka ne ya aika wasiku zuwa ga sarakuna da shugabanni yana kiransu zuwa bautar Allah Shi kaɗai, da imani da sakonsa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - da kuma gasgata shi .

Kuma muna imani cewa Allah Ya tattarowa annabinmu - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - kasa, sai ya ga inda mulkin al'ummarsa zai kai, a cikin kasar.

Daga dalilan gamewar sakonsa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - cewa Nasaran Najran sun ki yin Mubahala (tsineneniya) da shi, kuma sun yarda su ba shi jizya alhali su suna kaskantattu; dan saninsu cewa shi annabi ne.

Daga dalilan gamewar sakonsa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - musuluntar mafi yawa daga maluman Yahudawa da masu bauta cikin Nasara, kai dubunnan waɗanda aka karkato da zukatansu zuwa musulunci daga mazowa littafi ne (Yahudawa ne da Nasara). Daga dalilan gamewar sakon sa - tsira da

amincin Allah su tabbata agare shi - cewa shi ya yaki Rumawa, kuma ya umarci sahabbansa da yakar Farisa da Rumawa a bayansa.

Daga dalilan gamewar sakonsa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - shi ya yi wa Surakatu alkawarin cewa shi zai daura mundayen Kisra, sai ya daurasu a khalifancin Umar - Allah Ya yarda da shi -.

Kuma muna sani na sakankancewa cewa Allah hikimarSa ta hukunta cewa Yana shiryyar da wanda ya so da falalarSa, kuma Ya na batar da wanda ya ga dama da adalcinsa, kamar yadda hikimarsa ta hukunta ya zama kowane annabi yana da makiyi, kuma ya zama akwai taimakekeniya akan karya da haduwar maganganunsu tsakani waɗannan makiyan, maganganun shugabanni akowace al'umma mai kama da juna ne: wani lokaci suna cewa: Lallai shi matsafi ne ko boka ko makaryaci. Wani lokaci kuma suna musun a ce ya zo musu da wata aya, wani lokaci kuma suna da'awar cewa yana kirkirar karya ga Allah, wani lokaci kuma suna siffanta shi da hauka, ya nesanta ga manzannin Allah - aminci ya tabbata agare su - alhali su sun fi mutane ciki hankula kuma sunfisu tsarkin zukata. Wani lokaci kuma suna neman girmama abinda suke kiransu zuwa gare shi na kira zuwa bautar Allah Shi kadai, wani lokaci kuma suna kin karbar da'awarsa; domin cewa shi mutum ne, wani lokaci kuma suna neman su da al'amuran da ba sa cikin ikon

halitta - dan girman kai da tsauring kai - hakika sun nemi annabi muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya bubbugo da ruwa daga kasa, ko ya kasance yana da aljani ko ya fado musu da sama fadowa, ko ya zo musu da Allah da mala'iku, ko ya hau sama, kuma ya sauko musu da wani littafin, kuma suna cewa mabiyansu: kada su saurari wannan AlKur'anin ku watsar da shi, wani lokaci kuma suna fuskantar manzo da karya da cewa mutum ne yake koyar da shi, abinda yake zo masa ba wahayi ne daga Allah ba.

Sukan juyawa manzo baya; domin wadanda ke binsa su ne raunana, wani lokaci suna yi wa manzanni izgili, wani lokaci kuma suna yaudarar manzo, suna kwadayi a jawosu ko karkata garesu, wani lokaci kuma da aibatawa da abinda mai tsauring kai ya sani cewa shi makaryaci ne a cikin maganarsa, kamar aibatawar Fir'auna ga (Annabi) Musa da kafirci.

Wani lokaci kuma shugabannin suna barazana ga annabi da cewa za'a fitar da shi daga garin, kafiran Kuraishawa sun yi wa annabinmu Muhammad da wanda ke tare da shi da Banu Hashim takunkumi a kwarin (Makkah) shekara uku, suka fitar da shi daga garinsa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, mutanen (Annabi) Ibrahim - aminci ya tabbata agare shi - sun yi kokarin kona shi da wuta, sai Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka - Ya tsiratar da shi, Banu

isra'ila sunyi kokarin kashe annabawa, kai sun kashe wadanda suka kashe...

Wannan ita ce dabi'ar masu girman kai ga manzanni, kuma wannan ita ce sunna mai gudana wacce manyan (gari) suke bin ta a cikin kowace al'umma tare da masu gyara.

## **BABIN IMANI DA MANZANNI - TSIRA DA AMINCI YA TABBATA AGARE SU -**

Imani da manzanni - aminci ya tabbata agare su - shi ne rukuni na huɗu daga rukunan imani, Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{أَمَّنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نَفَرَقَ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ}

{Manzo ya yi imani da abin da aka saukar daga Ubangijinsa zuwa gare shi hakanan muminaɗi ma kowa ya yi imani da Allah da mala'ikunSa da littattafanSa da manzanninSa ba mu bambanta tsakanin kowa daga manazanninSa} [al-Bakara: 285], Kuma Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka - Ya ce:

{لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُولُوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ}

{Ba wai juya fuskoki bangaren gabas ko yamma shi ne biyayayya da ɗa'a ba, amma aikin ɗa'a shi ne wanda ya yi imani da Allah da ranar lahira da mala'iku da littafi da annabawa} [al-Bakara: 177], Daga Abu Huraira - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Manzon Allah -

tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya kasance wata rana ya fito wajen mutane, sai wani mutum ya zo masa, sai ya ce: Ya manzon Allah, menene imani? ya ce: "Ka yi imani da Allah, da mala'ikunSa, da littafinSa, da haɗuwa daShi, da manzanninSa, kuma ka yi imani da tashin karshe". (Bukhari ne ya fitar da shi (4777), da Muslim (9), da Ibnu Majah (64).)

Muna imani cewa tushen Da'awar manzanni - aminci ya tabbata agare su - shi ne sanin Allah - Maɗaukakin sarki - da sunayenSa da siffofinSa da ayyukanSa, kuma cewa su an aikosu da tauhidi, kuma sun yi kira zuwa butar Allah Shi kaɗai da barin bautar wanda baShi ba, Allah Maɗaukakin sarki ya ce:

{وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رَسُولٍ إِلَّا نُوْحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ}

{Kuma ba Mu aiki wani Manzo ba a gabɓininka fãce Munã yin wahayi zuwa gare shi, cẽwa "Lalle ne Shi, bãbu abin bautãwa fãce Nĩ, sai ku bauta Mini} [al-Anbiya'a: 25], kuma kowane annabi ya cewa mutanensa:

{اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ أَفَلَا تَتَّقُونَ}

{Ku bautawa Allah ba ku da wani abin bauta da gaskiya wanda ba shi ba shin bakwaji tsoronSa ba} [al-A'araf: 65]. Annabawa da manzanni su ne mafi cikas mutane a tauhidi da imani, kuma su ne suka fi kowa sanin Mahallicci - tsarki ya tabbatar amSa Ya ɗaukaka

Kowane annabi ya kira mutanensa zuwa asali biyu masu girma, sune: Bautar Allah Shi kadai, da imani da ranar lahira, da abinda Allah Ya tanadar na ni'ima ga masoyanSa, da azaba ga makiyanSa, (Allah) Madaukakin sarki Ya ce:

{لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ}

{Lalle ne, haƙiƙa Mun aika Nūhu zuwa ga mutānēnsa, sai ya ce: "Yā mutānēna! Ku bauta waAllah! Bā ku da wani abin bautāwa waninSa. Lalle ne nī, inā yimuku tsōron azābar wani Yini mai girma} [al-A'araf: 59], kuma sha'aninSa ya daukaka Ya ce:

{وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ وَلَا تَنفُسُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ إِنِّي أَرَأَكُمْ بِخَيْرٍ وَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ مُّحِيطٍ}

{Kuma zuwa ga Madyana (Mun aika) dan'uwan su Shu'aibu. Ya ce: "Ya Mutānena! Ku bauta wa Allah. Ba ku da wani abin bautāwa fāce shi kuma kada ku rage mūdu da sikēli. Lalle nī, inā ganin ku da wadāta. Kuma lalle inā ji muku tsōron azābar yini mai kēwayēwa} [Hud: 84], Kuma Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka - Ya ce:

{وَإِذْ ذُكِّرَ أَخَا عَادَ إِذْ أَنْذَرَ قَوْمَهُ بِالْأَحْقَافِ وَقَدْ خَلَّتِ النَّذِيرُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ}

{Kuma ka ambaci dan'uan Ādāwa a lōkacin da ya yi gargadi ga mutānensa, a Tuddan Rairayi, alhāli kuwa wadansu māsu gargadi sun shūde agaba gare shi da bāya gare shi (da cēwa) "Kada ku bauta wa kōwa fāce

Allah. Lalle nĩ inã tsõrata muku azãbar yini mai girma} [al-Ahkaf: 21].

Kuma muna imani cewa annabawa - aminci ya tabbata agare su - sun haɗu a babban tushen da suka yi kira zuwa gare shi, dukkaninsu sun yi kira zuwa ga imani da Allah da mala'ikunSa da littattafanSa da manzanninSa da ranar lahira, da imani da kaddara alherinta da sharrinta, kuma dukkaninsu sun yi kira zuwa tushen ibadu, kamar sallah, da zakka, da azimi, da hajji, da tushen kyawawan ɗabi'u, kuma sun yi hani game da tushen ɗabi'u ababen zargi, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{شَرَعَ لَكُم مِّنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ}

{Ya sahar'anta muku, game da Addini, abin da ya yi wasiyya da shi ga (annabi) Nuhu da abin da muka yi wahayi da shi zuwa gare Ka, da abin da muka yi wasiyya da shi ga (annabi) Ibrahim da (annabi) Musa da (annabi) Isa cewa ku tsaida addini kada ku rarraba a cikinsa} [al-Shura:13]. Annabawa - aminci ya tabbata agare su - sun haɗu a tushe, amma shari'ar da suka yi kira zuwa garesu to sun banbanta a cikin hukunce-hukuncen su da rarrabe-rarrabensu, Allah - Maɗaukaki - Ya ce:

{وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا}

{Kuma mun saukar maka da littafi da agskiya mai gasgatawa ne ga abinda ke gabansa na littafi (AtTaura da Linjila) da mai rinjaye ne akansa, to sai ka yi hukunci a tsakaninsu da abinda Allah Ya saukar kada ka bi soye-soyen zukatan su daga abinda ya zo maka na gaskiya kowanne mun sanya daga gareku shari'a da hanya (ta binta)} [al-Ma'ida: 48].

Kuma muna imani cewa imani yana wajaba da dukkanin annabawa - aminci ya tabbata agare su - da gasgatasu a dukkan abinda suka bada labari da shi na gaibu, da yi musu biyayya a cikin abinda suka yi umarni da shi, da hanuwa daga dukkan abinda suka yi hani daga gare shi, da son su da girmama su da koyi da su, da yi musu shaida cewa sun isar da saƙo kuma sun bada amana, sun yi nasiha ga Allah da kuma bayinSa, kuma sun yi Jihadi sabo da Allah makurar Jihadinsa. Kuma aiki da shari'ar manzo yana wajaba akan dukkanin al'ummar da aka aiko mata manzon, kuma yana wajaba akan wannan al'ummar - al'ummar (Annabi) Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - daga aljanu da mutane yin aiki da shari'ar cikamakin annabawa da manzanni (annabi) Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ; domin shi an aiko shi ne zuwa ga dukkanin aljanu da mutane.

Dukkan annabawa da manzanni - aminci ya tabbata agare su - sun zo ne dan fitar da mutane daga duffan

kafirci da shirka da jahilci, koda sun kasance a cikin daukaka ta duniya da sarauta da karfi da tsanani da noma da kanfanoni, Allah Maɗaukakin sarki Ya faɗa a cikin sha'anin (annabi) Musa - aminci ya tabbata agare shi:

{وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا أَنْ أَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَذَكِّرْهُمْ بِأَيَّامِ اللَّهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ}

{Kuma lalle ne haƙiƙa Mun aika Mūsā game, da āyōin Mu cēwa, "Ka fitar da mutānenkadaga duhu zuwa ga haske. Kuma ka tunar musu da kwānukan (mašifun) Allah." Lalle ne a cikin wancan akwai āyōyi dōmin dukan mai yawan haƙuri, mai gōdiya} [Ibrahim: 5], kuma Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{أَتَتَّبِعُونَ بِكُلِّ رِيحٍ آيَةً تَعْبَثُونَ \* وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَ \* وَإِذَا بَطَشْتُمْ بَطَشْتُمْ جَبَّارِينَ}

{Shin, kunā yin ginin sitadiyo a kōwane tsauni ne, kunā yin wāsa? \*

Kuma kunā rikon matsārar ruwa, tsammāninku, ku dawwama? \*

Kuma idan kun yi damka, sai ku yi damkar kunā māsu tankwasāwa} [al-Shu'araa:128-130], kuma Maɗaukakin sarki Ya ce:

{أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَثَارُوا الْأَرْضَ وَعَمَرُوهَا أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ}

{Shin, kuma ba su yi tafiya ba, a cikin kasā dōmin su gani yadda akibar waɗanda ke a gabāninsu ta

kasance? Sun kasance mafiya karfi daga gare su kuma suka nōmi kasa suka rāya ta fiye da yadda suka raya ta, kuma manzanninsu suka je musu da hujjoji bayyanannu. Sabo da haka Allah ba Ya yiwuwa Ya zālunce su, amma kansu suka kasance sunā zālunta} [Rum: 9].

Kuma muna imani cewa Allah Ya aikosu suna masu albishir da aljanna kuma masu gargadi da wuta; dan kada mutane su zama suna da wata hujja akan Allah bayan manzanni, Maɗaukakin sarki Ya ce:

{رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا}

{Manzanni māsu bāyar da bushāra kuma māsu gargadi dōmin kada wata hujja ta kasance ga mutāne a kan Allah bāyan Manzannin. Kuma Allah yā kasance Mabuwāyi, Mai hikima} [al-Nisa'a: 165].

Kuma muna imani cewa Allah Ya aiko manzo a kowace al'umma, Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ}

{Tabbas mun aiko cikin kowace al'umma wani manzo da ya isar da sakon ku bautawa Allah kuma ku nesanci dagutu (duk wani abin bauta da ba Allah ba} [al-Nahl: 36], Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Banu isra'ila sun kasance Annabawa ne suke shugaban tarsu, aduk sanda annabi ya rasu wani annabine ne zai maye gurbinsa, ku saurara ba wani annabi a bayana". (Bukhari ne ya

fitar dashi (3455), da Muslim (1842), da Ibnu Majah (2871).) kai haƙiƙa Allah - Maɗaukakin sarki - Ya bamu labarin cewa Ya aiko da annabawa uku zuwa wata alƙarya daga alƙaryu a lokaci ɗaya, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{إِذْ أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ فَقَالُوا إِنَّا إِلَيْكُمْ مُّرْسَلُونَ}

{A lõkacin da Muka aika (Manzannin) biyu zuwa gare su, sai suka karya ta su, sa'an nan Muka karfafa (su) da na uku, sai suka ce: "Lalle mũ, Manzanni ne zuwa gare ku} [Y. 5:14].

Wanda muka san sunansa daga cikinsu to imani da shi ya zama dole, wanda kuma bamu san sunansa daga cikinsu ba to mu yi imani da shi a dunkule, to imani yana wajaba da dukkanin annabawa da manzanni - aminci ya tabbata agare su -, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا}

{Da wasu Manzanni, haƙiƙa, Mun bã da lābarinsu a gare ka daga gabāni, da wasu manzanni waɗanda ba Mu bã da lābā̄rinsu ba a gare ka, kuma Allah Yā yi magana da Mūsā, magana sōsai} [al-Nisa'a: 164], kuma Maɗaukakin sarki Ya ce:

{آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ}

{Manzon Allah yã yi ãmãni da abin da aka saukar zuwa gare shi daga Ubangijinsa, da mûminai. Kõwanensu yã yi ãmãni da Allah, da mala'ikunSa, da littattafanSa, da manzanninSa. Bã mu rarrabẽwa a tsakãnin daya daga manzanninSa. Kuma (mûminai) suka ce: "Mun ji kuma mun yi dã'a; (Muna nẽman) gãfararKa, yã Ubangijinmu, kuma zuwa a gare Ka makõma take } [al-Bakara: 285], Maɗaukakin sarki Ya ce:

{قُلْ أَمَّا بِاللّٰهِ وَمَا أُنزِلَ عَلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَالنَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ}

{Ka ce: "Mun yi ãmãni da Allah kuma da abin da aka saukar mana da abin da aka saukar wa Ibrãhĩma da Isma'ĩla da Is'hãka da Yãkũba da jĩkõki, da abin da aka bai wa Mũsã da ĩsã da annabãwa daga Ubangijinsu, bã mu bambantãwa a tsakãnin kõwa daga gare su. Kuma mũ, zuwa gare Shi mãsu sallamãwa ne} [Aal- Imran: 84].

Kuma muna imani cewa Allah Yana aiko manzanninSa ga wanda Ya so cikin bayinSa daidai da abinda hikimarSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka - take hukuntawa, Allah sha'aninSa ya buwaya - Ya ce:

{وَلَوْ شِئْنَا لَبَعَثْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ نَّذِيرًا}

{Kuma da Mun so, hakĩka dã Mun aika da mai gargadi a cikin kõwacce alkarya} [Furkan: 51], kuma Allah - sha'aninSa ya buwaya Ya ce:

{ثُمَّ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا تَتْرًا كُلًّا مَا جَاءَ أُمَّةً رَّسُولُهَا كَذَّبُوهُ فَأَتَيْنَا بَعْضَهُمْ بَعْضًا  
وَجَعَلْنَاهُمْ أَحَادِيثَ فَبُعْدًا لِقَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ}

{Sannan kuma Muka aika da ManzanninMu jëre a kōda yausha Manzon wata al'umma ya jë mata, sai su karyata shi, sabōda haka Muka biyar da sãshensu ga sãshe, kuma Muka sanya su lãbãrun hĩra. To, nĩsa ya tabbata ga mutãne (wadanda) bã su yin ãmãni!} [al-Mua'Minun: 44]. Babu mai bibiyar hukuncinSa, Yana aikata abinda Yake so, kuma Ya na zaba, Allah - Madaukakin sarki - Ya ce:

{وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ سُبْحَانَ اللَّهِ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ}

{Kuma Ubangijinka Yanã halitta abin da Yake so kuma Yake zãbi. Zãbi bai kasance a gare su ba. Tsarki ya tabbata ga Allah, kuma (Allah) Ya ðaukaka daga barin abin da suke yi na shirka} [al-Kasas: 68].

Wanda ya kafircewa wani annabi ðaya; to hakika ya kafirta da dukkanin annabawa - aminci ya tabbata agare su -; saboda haka ne Allah Madaukakin sarki Ya ce:

{كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ الْمُرْسَلِينَ}

{Mutãnen Nũhu sun karyata Manzanni} [al-Shu'araa: 105]. Wadannan ayoyin kamar faɗinSa ne - Allah Madaukakin sarki -:

{كُلُّ كَذَّبَ الرُّسُلَ فَحَقَّ وَعِيدُ}

{Kowannensu ya karyata manzanni sai kyacewa Ta ta tabbata} [Qaaf: 14].

Kuma muna imani cewa annabta baiwa ce ta Allah, kuma rahama ce ta Ubangiji Yana bada ita ga wanda Ya so daga bayinSa, Allah Yana zaɓa daga mala'iku haka daga mutane, Maɗaukakin sarki Ya ce:

{اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ}

{Allah nã zãben Manzanni daga malã'iku kuma daga mutãne. Lalle Allah, Mai ji ne, Mai gani} [al-Hajji: 75], Allah - sha'aninSa ya buwaya - Ya ce:

{اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ}

{Allah shi ne mafi sanin inda Yake ajiye manzancinSa} [al-An'am: 124]. Annabcta ba kokariba ce, kuma bawa ba ya samunta ta hanyar kokarin biyayya, ko da tsarkake rai da mujahadah da tsarkake zuciya da tsaftatce dabi'u da tace su.

Kuma muna imani cewa annabwa da manzanni - aminci ya tabbata agare su - da fifiko a tsakaninsu, Maɗaukakin sarki Ya ce:

{تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ مِّنْهُمْ مَّنْ كَلَّمَ اللَّهُ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ}

{Waɗancanaka manzanni Mun fifita sashinsu akan sashi daga cikinsu, akwai waɗanda Allah Ya yi magana (da su), kuma Ya ɗaukaka sashinsu a darajoji, Mun bawa (annabi) Isa ɗan Maryam hujjoji kuma Mun karfafe shi da tsarkin Ruhi} [al-Bakara: 253], Kuma mafifitan annabawa su ne Ulul Azmi, su ne waɗanda aka ambata a cikin faɗinSa - Maɗaukakin sarki -:

{وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَ مِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا}

{Kuma a lõkacin da Muka riki alkawarin Annabawa daga gare su, kuma daga gare ka, kuma daga Nūhu da Ibrāhīm da Mūsa da kuma Īsā ḡan Maryama, kuma Muka riki wani alkawari mai kauri daga gare su} [al-Ahzab: 7], kuma Ya yi nuni gare su a cikin faḡinSa - Maḡaukakin sarki -:

{فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ}

{Ka yi hakuri kamar yadda Ulul Azmi daga manzanni suka yi hakuri} [al-Ahkaf: 35]. Kuma mafiftan Ulul Azmi su ne badada biyu: (Annabi) Ibrahim da (Annabi) Muhammad - aminci ya tabbata agare su -, Allah - Maḡaukakin sarki - Ya ce:

{وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِّمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا}

{Kuma wānene ya fi kyau ga addini daga wanda ya sallama fuskarsa ga Allah, alhāli kuwa yanā mai kyautatawa kuma ya bi akidar Ibrāhīm, Yanā mai karkata zuwa ga gaskiya? Allah Yā riki Ibrāhīm badāḡayi} [al-Nisa'a: 125]. Daga Jundub - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Na ji annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - kafin ya rasu da kwana biyar, alhali shi yana cewa: "Lallai ni ina barranta ga Allah ya zama ina da wani badadi daga cikinku, domin cewa Allah hakika Ya riken i badadi kamar yadda Ya

riki (annabi) Ibrahim badaɗayi". (Muslim ne ya fitar da shi (532).)

Kuma muna shaida cewa annabinmu Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - shi ne mafificin manzanni da Annabawa, tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "Ni ne shugaban 'ya'yan Adam a ranar Alkiyama ". (Muslim ya fitar da shi (2278), da Abu Dawud (4673).)

Kuma annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya yi hani daga fifitawa tsakanin annabawa idan ta fuskar kabilanci ne da ta'assubanci ko tauye daraja, Daga Abu Huraira - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Wasu mutane biyu suka zagi junansu: Wani mutum daga Musulmai da wani mutum daga Yahudawa, Musulmin ya ce: Na rantse da wanda Ya zaɓi (annabi) Muhammad akan talikai, sai Bayahudan ya ce: Na rantse da wanda Ya zaɓi Musa akan talikai, sai Musulmin ya daga hannunsa a nan take, sai ya mari fuskar Bayahudan, sai Bayahuden ya tafi gurin annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, sai ya ba shi labarin abinda ya faru na al'amarinsa, sai annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya kira Musulmin, sai ya tambaye shi game da hakan, sai ya ba shi labari, sai annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Kada ku fifitani akan Musa; domin mutane zasu suma a ranar Alkiyama, sai in suma tare da su, sai in zama farkon wanda zai farfado,

sai ga Musa yana rike da gefen Al'arshi, ban sani ba shin yana daga cikin waɗanda suka suma, sai ya farka kafin ni ko ya kasance daga waɗanda Allah Ya togance?", (Bukhari ne ya fitar da shi (2411), da Muslim (2373), da Abu Dawud (4671), da Tirmizi (3245), da Ibnu Majah (4274).) A wani lafazin: Sai Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya yi fushi har aka gane fushinsa a fuskarsa, sannan ya ce: "**Kada ku fifita tsakanin annabawan Allah**". (Muslim ne ya fitar da shi (2373).)

Kamar yadda Allah Ya riki (Annabi) Ibrahim da (Annabi) Musa - amnici ya tabbata agare su - badaɗayu, to haƙika Allah Ya zaɓi (Annabi) Musa - aminci ya tabbata agre shi - kuma Ya zaɓe shi akan mutane da saƙonSa da kuma zancenSa da shi, duk da annabinmu Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya samu ɗaukakar martabar badaɗantaka, to haƙika Ubangijinsa ya yi magana da shi ta bayan shamaki a daren da aka yi Isra'i da shi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, Maɗaukkain sarki Ya ce:

{فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ}

{Sa'an nan ya yi wahayi zuwa ga bāwan Allah (Muhammadu) da abin da ya faɗa (masa)} [al-Najm: 10], sai annabinmu Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya kasance ya tara tsakanin ɗaukakar badaɗantaka, da ɗaukakar zance da shi.

Muna imanin cewa annabawa sun fi mutane, kuma wani ɗaya bai isa ya kai matsayin annabi ba, ba waliyyi ba, ko waninsa, kuma fifita wani ɗaya daga mutane akan wani daga annabawa ba ya halatta, manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Ba ya kamata ga wani ya zama ya fi (annabi) Yunusa ɗan Matta". (Bukhari ne ya fitar da shi (4804).)

Kuma muna imanin cewa Allah Bai aiko wani manzo ba sai namiji, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ إِلَّا رَجَالًا تُوحِي إِلَيْهِمْ}

{Kuma ba Mu aiko a gabaninka ba sai mazajen da ake musu wahayi} [al-Anbiyaa: 7].

Kuma muna sanin cewa manzanni da annabawa - aminci ya tabbata agare su - su ne tsarkakan halitta, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ}

{Allah nã zāben Manzanni daga malā'iku kuma daga mutāne. Lalle Allah, Mai ji ne, Mai gani} [al-Hajji: 75]. Kuma sune mafi cika mutane a addinsu da hankulansu da ɗabi'unsu, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَى إِلَيَّ}

{Ka ce kaɗai ni mutum ne irinku ana yi mini wahayi} [al-Kahf: 110]. Su mutane ne kamar sauran mutane, sai dai ana yi musu wahayi, kuma su ma'asumai ne a cikin abinda suke isarwa daga al'amarin Allah, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce Yana mai bada labari game da

annabinSa kuma badaɗayinSa (annabi) Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -:

{وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ \* إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ \* عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَىٰ}

{Kuma bã ya yin magana daga son zuciyarsa \*}

(Maganarsa) ba ta zamo ba, fãce wahayi ne da ake aikõwa \*

(Malã'ika) mai tsananin karfi ya sanar da shi} [al-Najm: 3-5].

Idan annbi ya yi ijthadi a abinda ba'a yi masa wahayi da wani abu ba, kuma bai dace ba; to Allah baYa tabbatar da shi akan ijthadinsa, kai wahayi yana sauka gare shi dan daidaita shi, kamar yadda yake a cikin faɗinSa - Maɗaukakin sarki -:

{مَا كَانَ لِنَبِيِّ أَنْ يُكُونَ لَهُ أَسْرَىٰ حَتَّىٰ يُثْخَنَ فِي الْأَرْضِ تُرِيدُونَ عَرَضَ الدُّنْيَا  
وَاللَّهُ يُرِيدُ الْآخِرَةَ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ}

{Bã ya kasancewa ga wani annabi, kãmammu su kasance a gare shi sai (bãyan) yã zubar da jinainai a cikin kasa. Kunã nufin sifar dũniya kuma Allah Yanãnufin Lãhira. Kuma Allah ne Mabuwãyi, Mai hikima} [al-Anfal: 67]. Da faɗinSa - yabonSa ya ɗaukaka -:

{يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبْتَغِي مَرْضَاتَ أَرْوَاحِكَ وَاللَّهُ غَفُورٌ  
رَّحِيمٌ}

{Yã kai Annabi! Don me kake haramta abin da Allah Ya halatta maka, kanã nẽman yardar mātanka, alhãli kuwa Allah Mai gãfara ne, Mai jin kai} [al-Tahrim: 1].

Tare da cewa suna da matsayi babba da daraja maɗaukakiya da matsayi abin yabo a duniya da lahira, to su ba sa mallakawa kansu wani abin amfani ko cuta, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي ضَرًّا وَلَا نَفْعًا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ لِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ إِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ فَلَا يَسْتَأْذِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ}

{Ka ce: "Ba na mallaka wa kaina wata cūta, haka kuma wani amfāni, sai abin da Allah Ya so. Ga kōwace al'umma akwai ajali, idan ajalinsu ya zo, to, bā zā su yi jinkiri daga gare shi ba, kō dā sā'ā guda, kuma bā zā su gabāta ba} [Yunus: 49].

Idan sun kasance ba sa mallakawa kansu wani amfani ko cuta to rashin mallakawa waninsu shi ne ya fi, Allah Maɗaukakin sarki Ya faɗa a sha'anin annabinSa kuma badaɗayinSa Muhammada - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -:

{لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبُهُمْ فَإِنَّهُمْ ظَالِمُونَ}

{Bābu kōme a gare ka game da al'amarin (shiryar da su banda iyar da manzanci). Ko Allah Ya karɓi tūbarsu, kō kuwa Ya yimusu azāba, to lalle ne sū, māsu zālunci ne} [Aal- Imran: 128], kuma Ya faɗa a sha'anin (annabi Isa) Masihi - aminci ya tabbata agare shi -:

{قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ أَنْ يُهْلِكَ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا}

{Ka ce waya isa ya mallaki wani abu daga Allah idan Ya yi nufin Ya halaka Masihi ɗan Maryam da babarsa da waɗanda ke cikin kasa baki ɗaya} [al-Ma'ida: 17].

Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata  
 agare shi - ya cewa baffansa da 'yarsa Fadīmatu - Allah  
 Ya yarda da ita -: "Ya ku jama'ar Kuraishawa - ko wata  
 kalma kwatankwacyarta - ku kwaci kanku, ba na iya  
 wadatar muku da komai daga Allah, ya ku 'ya'yan  
 Abdu Manafi bana iya wadatar muku da komai daga  
 Allah, Ya Abbas dan Abdul Muḍḍlib bana iya wadatar  
 maka komai daga gurin Allah, Ya ke Safiyya Yakumbon  
 (Gwaggon) manzon Allah bana iya wadatar miki komai  
 daga Allah, ya ke Fadīmatu 'yar Muhammad ki  
 tambayeni abinda kike so daga dukiyata ba zan iya  
 wadatar miki komai daga Allah ba". (Bukhari ya fitar  
 da shi (2753), da Muslim (206), da Tirmizi (3185), da  
 Nasa'i (3646).) Idan sun kasance basa mallakar komai  
 na amfani ko cuta ga kawunansu ko ga wasunsu - a  
 halin rayuwarsu - to su a wannan lokacin rashin  
 mallakar wani amfani ko cuta ga wasunsu bayan  
 mutuwarshu shi ne ma ya fi.

Kuma muna imani cewa su basa sanin gaibu sai dai  
 gwargwadan abinda Allah Ya tsinkayar musu da shi,  
 kuma Ya yi musu izini a cikinsa, Allah Maḍaukakin sarki  
 Ya ce:

{قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ إِن أَنْتَبَغْ  
 إِلَّأَ مَا يُوحَى إِلَيَّ}

{Ka ce bazan faɗa muku cewa ina da taskokin Allah  
 ba, kuma bana sanin gaibu, kuma bazan ce muku ni  
 mala'ika bane ba wani abu nake biba sai abinda aka yi

mini wahayi} [al-An'am: 50], kuma Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ وَلَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ الْغَيْبِ لَا سْتَكْتَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِيَ السُّوءُ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ وَيَسِيرٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ}

{Ka ce: "Bã ni mallaka wa raina wani amfãni, kuma haka ban tunkude wata cûta, fãceabin da Allah Ya so. Kuma dã na kasance inã sanin gaibi, dã lalle ne, nã yawaita daga alhëri kuma cûta bã zã ta shãfe ni ba, nĩ ban zama ba fĩce mai gargadi, kumamai bãyar da bishãra ga mutãne waɗanda suke yin ãmãni} [al-A'araf: 188], kuma Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{عَالِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا \* إِلَّا مَنِ ارْتَضَىٰ مِنْ رَسُولٍ فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا}

{Shi ɗai ne Masanin fake sabõda haka, bã Ya bayyana gaibinSa ga kowa \*

Fãce ga wanda Yã yarda da shi, wato wani manzo sa'an nan lalle ne, zai sanya gãdi a gaba gare shi da bãya gare shi} [al-Jinn: 26-27].

Annabawa da manzanni - aminci ya tabbata agare su - suna bautawa Allah ne dan tsoro da kwadayi, Maɗaukakin sarki Ya ce:

{إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَذْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ}

{Lalle ne su sun kasance suna gudun tsere zuwa ga ayyukan alheri, kuma suna kiranMu dan kwadayi da fargaba. Kuma sun kasance masu kankar da kai gare Mu} [al-Anbiya'a: 90], suna neman wasila (kusanci)

zuwa gare shi, kuma suna neman kusanci zuwa gare shi - tsarki ya tabbaatr maSa, Maɗaukakin sarki Ya ce:

{أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا}

{Wadancan, waɗanda suke kiran, sunã nẽman tsãni zuwa ga Ubangijinsu. Waɗanne ne suke mafifita a kusanta? Kuma sunã fãtan sãmun rahamarSa, kuma sunã tsõron azãbarSa. Lalle ne azãbar Ubangijinka ta kasance abar tsõro ce} [al-Isra'a: 57].

Annabawa da manzanni - aminci ya tabbata agare su - suna samun abinda mutane suke samu na bala'i da rashin lafiya da mutuwa, Allah Maɗaukain sarki Ya ce:

{إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ}

{Lalle kai mai mutuwa ne, kuma su mã lalle mãsu mutuwa ne} [al-Zumar: 30], kuma Allah Maɗaukakin sarki Ya faɗa Yana Mai bada labari game da (annabi) Ayyuba cewa shi cuta ta same shi:

{وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ}

{Kuma da Ayyũba a sã'ad da ya yi kiran Ubangijinsa, (ya ce:) "Lalle nĩ, cũta ta shãfe ni, alhãli kuwa Kai ne Mafi rahamar mãsu rahama} [al-Anbiyaa: 83]. kuma suna da mata da zuriya, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّن قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَاجًا وَذُرِّيَّةً}

{Hakika Mun aiko manzanni a gabaninka kuma Mun sanya musu mata da zuriya} [al-Ra'ad: 38]. kuma

sunu cin abinci kuma suna shiga cikin kasuwanni, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا إِنَّهُمْ لَيَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَيَمْشُونَ فِي الْأَسْوَاقِ}

{Kuma baMu aiko a gabaninka daga manzanni ba sai cewa su suna cin abin ci kuma suna tafiya a cikin kasuwanni} [al-Furkan: 20]. Kuma bakin ciki yana samunsu, kamar yadda Allah - Maɗaukakin sarki - Ya faɗa Yana mai bada labari game da (Annabi) Ya'akub - aminci ya tabbata agare shi -:

{وَتَوَلَّى عَنْهُمْ وَقَالَ يَا أَسْفَىٰ عَلَىٰ يُوسُفَ وَابْتِئَتْ عَيْنَاهُ مِنَ الْحُزْنِ فَهُوَ كَظِيمٌ}

{Kuma ya jūya daga gare su, kuma ya ce: "Yā bakin cikina a kan Yūsufu!" Kuma idānunsu suka yi fari sabōda huznu sa'an nan yanā ta haɗēwar haushi} [Yusuf: 84]. A cikin "Bukhari da Muslim" a cikin labarin mutuwar ɗan 'yar manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: Lokacin da ya zauna sai aka miko masa shi, sai ya zaunar da shi a kirjinsa, alhali numfashin yaron yana kaikawo, sai idaniyar manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - suka zubar da hawayem sai Sa'ad ya ce: Menene wannan ya manzon Alla? ya ce: "Wannan wata rahama ce wacce Allah Yake sanyata acikin zukatan wanda Ya so daga bayinSa, kaɗai Allah Yana jin kan masu jin kai ne daga bayinSa". (Bukhari ne ya fitar dashi (6655), da Muslim (923), da Abu Dawud (3125), da Nasa'i (1868), da Ibnu Majah (1588).) (Ma'anar ji'is:

Wato ya firgita, ya firgita, shi abin firgitarwa ne. Fathul Bari (8/722), da al-Nihaya fi Garibul Hadis (1/232).)

Kuma muna sanin cewa su hakiki su yi wa halitta nasiha, kuma sun bada amana, sun isar da sakonnin Ubanigijinsu, ba ya cutar da su cewa wasu daga mabiya basu amsa musu ba, ko kuma cewa manya sun yi musu girman kai, tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "An bijiro min da al'ummu, sai na ga annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - a tare da shi akwai wasu 'yan mutane, da annabi a tare da shi akwai mutum daya da mutum biyu, da annabi babu kowa tare da shi". (Bukhari ya fitar da shi (5705), da Muslim (220), da Tirmizi (2446).)

Kuma muna imani cewa Allah - Maɗaukakin sarki - hakika Ya ɗaga (annabi Isa) Masihu - aminci ya tabbata agare shi - a raye lokacin da mutanensa suka so kashe shi, Allah Maɗaukkain sarki Ya ce:

{قَلَمًا أَحْسَنَ عِيسَىٰ مِنْهُمْ الْكُفْرَ قَالَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ أَمَّا بِاللَّهِ وَاشْهَدْ بِأَنَا مُسْلِمُونَ \* رَبَّنَا أَمَّا بِمَا أَنْزَلْتَ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ \* وَمَكْرُوهًا وَمَكَرَ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ}

{To, a lōkacin da Īsa ya gane kāfirci daga gare su, sai ya ce: "Su wāne ne mataimakāna zuwa ga Allah?" Hawāriyāwa suka ce: "Mu ne mataimakan Allah. Mun yi ĩmani da Allah. Kuma ka shaida cēwa lalle ne mu, māsu sallamāwa ne \*

"Yā Ubangijinmu! Mun yi imāni da abin da Ka saukar, kuma mun bi ManzonKa, sai Ka rubūta mu tāre da māsu shaida \*

Kuma (Kāfirai) suka yi mākirici, Allah kuma Ya yi musu (sakamakon) makircin, kuma Allah ne Mafi alhērin māsu sāka wamākirici} [Aal- Imran: 52-54]. kuma Allah - Maḍaukakin sarki - Ya ce:

{وَأَنَّهُ لَعَلَّمَ لِّلسَّاعَةِ فَلَا تَمُوتُ بِهَا وَاتَّبِعُون هَٰذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيمٌ}

{Kuma lalle shī, haḳīka, wani ilmi ne na Sa'a, sabōda haka, kada ku yi shakka a gare ta, kuma ku bī Ni. Wannan ita ce hanya madaidaiciya} [al-Zukhruf: 61], Daga Ibnu Abbas - Allah Ya yarda da su -, da Mujahid, da Katada: Cewa abin nufi da ita (ayar): Saukar (Annabi) Isa ḍan Maryam - aminci ya tabbata agare shi -. (al-Dabari ne ya fitar da shi a cikin Tafsiri (20/631-633).)

Kuma ambatanSa ya ḍaukaka Ya ce:

{وَإِنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا}

{Kuma bābu kōwa daga Mutānen Littafi, fāce lalle yanā īmāni da shi a gabānin mutuwarSa, kuma a Rānar iiyāma yana kasancēwa mai shaida, a kansu} [al-Nisa'a: 159]. Ibnu Abbas - Allah Ya yarda da su - ya ce: FaḍinSa: {Kafin mutuwarSa} wato: Kafin mutuwar (Annabi) Isa ḍan Maryam". (Tafsirin Dabari (9/380).)

Kuma muna imani cewa zai sauka a karshen zamani yana mai hukunci mai adalci, daga Abu huraira - Allah Ya yarda da shi - cewa shi ya ce: Manzon Allah - tsira

da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Na rantse da wanda raina yake a hannunSa, Ibnu Maryam (Annabi Isa) ya kusa ya sauka a cikinku yana mai hukunci mai adalci, sai ya karya gicciyayye (cross), ya kashe alade, ya sarayar da jizya, dukiya ta yawaita har babu wanda zai karbeta". (Bukhari ne ya fitar da shi (2222), da Muslim (155), da Abu Dawud (4324), da Tirmizi (2233), da Ibnu Majah (4078).)

A cikin labarin saukar Masihu - aminci ya tabata agare shi -: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Alhali yana hakan sai Allah Zai aiko Masihu (annabi Isa) dan maryam, sai ya sauka a farar manara a gabashin Dimashka, tsakanin kayan ado biyu, (Wato a cikin tsagi biyu, ko kayan ado biyu, aka ce tufafi al-Mahrud: Wanda aka rina da wars da kuma za'afaran. al-Nihaya fi Garibul Hadis (5/258).) Yana mai dora kafadunsa biyu akan fukafukan Mala'iku biyu, idan ya sunkuyar da kansa sai ya digar da ruwa, idan kuma ya dagashi sai wasu zinarai kamar lu'ulu'u su gangaro daga gare shi...". (Muslim ne ya fitar dashi (2937), da Abu Dawud (4321), da Tirmizi (2240), da Ibnu Majah (4075).)

## BABIN AYOYIN ANNABAWA DA DALILAN ANNABTARSU - AMINCI YA TABBATA AGARE SU -

Muna imani cewa Allah Ya ba kowane annabi a ayoyi da hujjoji abinda a irinsu ne mutum zai yi imani, daga Abu Huraira - Allah Ya yarda da shi -: Tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "Babu wani annabi daga cikin annabawa face an ba shi daga cikin ayoyi waɗanda mutane za su yi imani da shi, ni kuma abinda aka bani shi ne wahayi, Allah Ya yi mini wahayi ina fatan na fisu yawan mabiya ranar AlKiyama". (Bukhari ne ya fitar da shi (7274), da Muslim (152).)

Kuma muna imani cewa Allah bai aiko wani annabi ba sai a tare da shi akwai ayar da take nuni akan gaskiyarsa, mun santa ko bamu santa ba, haɓika Allah Ya ambata mana wasu jumɓoli daga garesu a cikin AlKur'ani mai girma, kuma muna sanin cewa a can akwai ayoyi masu yawa Allah Ya karfafi manzanninSa da suka gabata da su, Allah Bai ambata mana su ba, kamar a cikin faɗinSa - Maɗaukakin sarki -:

{وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ}

{Kuma waɗanda suka kãfirta, kuma suka karyatã, game da ãyõyinMu, waɗannan su ne abõkan wuta}  
[al-Ma'ida: 10], da faɗinSa - Maɗaukakin sarki:

{كَذَّابٍ آلٍ فِرْعَوْنَ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ}

{Kamar al'ādar mutānen Fir'auna da waɗanda suke gabāninsu, sun kāfirta da āyōyin Allah, sai Allah Ya kāma su da zunubansu. Lalle Allah ne Mai karfi, Mai tsananin ukūba} [Aal- Imran: 11]. Wani lokaci kuma Allah Yana ambatan ayoyi bayyanannu, kuma Yana ambatan hujja, kamar a cikin faɗinSa - yabonSa ya ɗaukaka -:

{وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ}

{Kuma haḳīka Mun aiki Mūsā da āyōyinMu, da daʼilī bayyananne} [Hud: 96], da faɗinSa - Maɗaukakin sarki -:

{قَالَ سَنَشُدُّ عَضُدَكَ بِأَخِيكَ وَنَجْعَلُ لَكُمَا سُلْطَانًا فَلَا يَصِلُونَ إِلَيْكُمَا بِآيَاتِنَا}

{Ya ce: zamu karfafa damuttsanka da ɗan uwanka kuma Zamu sanya hujja gareku ba za su iya kai wa zuwa gareku ba da ayoyinMu} [al-Kasas: 35], Ikramah ya ce; "Duk abinda ya zo a cikin AlKur'ani na Sulɗan to shi: Hujja ne". (Tafsirul al-Dabari (8/30) da (9/337).)

Kuma muna sani cewa ayoyi da hujjojin da Allah Ya karfafi manzanninSa da annabawanSa - aminci ya tabbata agare su - da su masu yawa ne, mafi girman dalilai masu nuni akan gaskiyarsu shi ne abinda suka zo da shi na wahayi, kuma wahayin Allah ga annabawanSa da manzanninSa - aminci ya tabbata agare su -: Ko dai ya zama wahayi ba tare da tsani ba, kamar mafarki kamar faɗinSa -tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka - Yana mai bada labari game da (Annabi) Ibrahim - aminci ya tabbata agare shi - cewa shi ya ce:

{فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ}

{Lokacin da ya isa aiki tare da shi, ya ce: "Ya karamin dana! Lallai ni ina gani a cikin barci lallai ina yankaka} [al-Saafat: 102], ko manzon Ya ji zancen Allah - Mai girma da daukaka - kai tsaye sai dai ta bayan shamaki, kamar yadda yake a cikin fadinSa - yabonSa ya daukaka -:

{وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكْلِمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ}

{Ba ya kamata ga wani mutum Allah Ya yi magana da shi sai dai wahayi ko ta bayan shamaki} [al-Shura: 51], haka kamar a cikin zancen Allah da Ya yi da (Annabi) Musa - aminci ya tabbata agare shi - kamar yadda yake a cikin fadinSa - sha'aninSa ya daukaka -:

{قَالَ يَا مُوسَى إِنِّي اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَاتِي وَبِكَلَامِي فَخُذْ مَا آتَيْتُكَ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ}

{Ya ce: "Ya Mūsā! Lalle ne Nī, Nā zābe ka bisa ga mutāne da manzanciNa, kuma da maganāTa. Sabōda haka ka riki abin da Nā bā ka, kuma ka kasance daga māsu gōdiya} [al-A'araf: 144], ko mala'ika ya yi magana da shi, kamar a cikin fadinSa - Allah Maḍaukkain sarki -:

{أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ}

{Ko Ya aiko wani manzo sai ya yi whayin abinda Ya so da izininSa} [Al-shura: 51].

Kuma muna sanin cewa daga mafi girman dalilai masu nuni akan gaskiyarsu shi ne abinda suke kira zuwa gare shi na tauhidi mai tabbata a cikin ḍabi'u,

wanda hankula suka shaida akan kyawunsu, da abinda suka zo da shi na ilimi mai amfani, da aiki na gari, da shiriya da addinin gaskiya da adalci, **Daga Ubaidullahi dan Abdullahi dan Abbas - Allah Ya yarda da su - ya ba shi labari ya ce: Abu Sufyan ya bani labari: "Cewa Hiraki ya ce masa: Na tambayeka me yake umartarku? sai ka riya: Cewa shi ya umarceku da sallah, da gaskiya, da kamewa, da cika alkawari, da mayar da amana, ya ce: Wannan ita ce siffar annabi na".** (Bukhari ya fitar da shi (2681), da Muslim (1773), da Tirmizi (2717).)

Najjashi ya ce lokacin da Ja'afar - Allah Ya yarda da shi - ya karanta masa farkon "Suratu Maryam": **"Lallai wannan zancen da zancen da (Annabi) Musa ya zo da shi suna fita ne ta alkuki daya".** (Ishaq dan Rahuwaih ne ya fitar dashi (1835), da Ahmad (22498), da Ibnu Khuzaimah (2260), da al-Dahawi a cikin Sharhu Mushkilil Aasar (5598), da Abu Nu'aim a cikin al-Hilyah (1/115), da kuma cikin Dala'il al-Nubuwwah (194).)

Daga cikinsu akwai shaidar Allah ga manzanninSa cewa su suna kan gaskiya, kuma abinda suka zo da shi shi ne gaskiya, Allah - Madaukakin sarki - Ya ce:

{لَٰكِنَ اللّٰهُ يَشْهَدُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ إِنَّكَ بِعِلْمِهِ وَالْمَلَائِكَةِ يَشْهَدُونَ وَكَفَىٰ بِاللّٰهِ شَهِيدًا}

{**Amma Allah Yanã shaida da abin da Ya saukar zuwa gare ka. Yã saukar da shi da saninSa. Kuma malã'iku sunã shaida. Kuma Allah Yã isa Ya zama shaida**} [al-Nisa'a: 166], kuma Allah - Madaukakin sarki - Ya ce: {Kuma wadanda suka kãfirta sunã cewa:

"Ba a aiko ka ba." Ka ce, "Allah Yā isa zama shaida a tsakānina da tsakāninku da wanda yake a wurinsa akwai ilmin Littāfi} [al-Ra'ad: 43].

Daga mafi girman ayoyinsu: Wahayin da yake sauka gare su daga Allah, kuma mafi girman wahayi shi ne AlKur'ani mai girma ayar annabinmu Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -. Wannan wahayin ba zai yi wu mutum ya zo da kwatankwacinsa ba; domin shi zancen Allah ne kuma wahayinSa ne, dan kuma abinda ke cikinsa na labaran gaibu, dan kuma abinda ke cikinsa na shiriyar da haske da rahama da hikima.

Daga ayoyinsu bayyanannu: Hujjoji na hankali waɗanda Allah Yake karar manzanninSa da annabawanSa - aminci ya tabbata agare su - da su, sai aka kure kafiri kuma karyarsa ta kare kamar yadda yake a cikin faɗinSa - Maɗaukakin sarki -:

{الَّذِي نَزَّلَ إِلَىٰ الذِّكْرِ الْحَقِّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ  
الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أَحْيِي وَأُمِيتُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ  
الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ}

{Shin, ba ka gani ba zuwa ga wanda ya yi hujjatayya da Ibrāhīm a cikin (al'amarin) Ubangijinsa dōmin Allah Yā bā shi mulki, a lōkacin da Ibrāhīm ya ce: "Ubangijina Shi ne Wanda Yake rāyawa kuma Yana matarwa." Ya ce: "Nī ina rāyarwa kuma ina matarwa." Ibrāhīm ya ce: "To, lalle ne Allah Yana zuwa da rana daga gabas: To, ka zo da ita daga yamma." Sai aka dīmautar da wanda

yakāfirta. Kuma Allah ba Ya shiryar da mutāne azzālumai} [al-Bakara: 258], da faḍinSa - yabonSa ya ḍaukaka kuma sunayenSa sun tsarkaka -:

{فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِّيَ إِلَّا رَبَّ الْعَالَمِينَ \* الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ \* وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ \* وَإِذَا مَرَضْتُ فَهُوَ يَشفِينِ \* وَالَّذِي يُمَيِّتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ \* وَالَّذِي أَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ}

{To lalle ne, sū maḳiya ne a gare ni, fāce Ubangijin halittu \*

Wanda Ya halitta ni, sa'an nan Yanā shiryar da ni \*

"Kuma Wanda Yake Shī ne Yake ciyar da ni, kuma Yanā shāyar da ni \*

Kuma idan na yi jiyya, to, Shī ne Yake warkar da ni \*

Kuma wanda Yake matar da ni, sa'an nan Ya rāyar da ni \*

Kuma wanda Yake inā kwaḍayin Ya gāfarta mini kurākuraina, a rānar sākamako} [al-Shu'ara'a: 77-82], da faḍinSa game da (Annabi) Musa - aminci ya tabbata agare shi - cewa shi yacewa Fir'auna:

{رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى}

{Ya ce: "Ubangijinmu Shi ne wanda Ya bai wa dukan kōme halittarsa, sa'an nan Ya shiryar} [Daha: 50], daga cikinsu akwai faḍinSa - Maḍaukakin sarki -:

{لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ}

{Dā waḍansu abūbuwan bautawa sun kasance a cikinsu (sama da kasa) fāce Allah, haḳīka dā su biyun sun bāci. Sabōda haka tsarki ya tabbata ga Allah

Ubangijin Al'arshi daga abin da suke siffantāwa} [al-Anbiya'a: 22], Da faɗinSa - yabonSa ya ɗaukaka -:

{مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ إِذَا أَذْهَبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَّ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ}

{Allah bai riki wani abin haihuwa ba, kuma bābu wani abin bautāwa tāre da Shi. Idan haka ne (akwai abin bautawa tare da Shi), lalle ne ɗā kōwane abin bautawar ya tafi da abin da ya halitta, kuma lalle ne, ɗā waɗansu sun rinjāya a kan waɗansu, tsarki ya tabbata ga Allah, daga abin da suke siffantāwa} [al-Mua'Minun: 91]. Waɗannan dalilan masu yawa ne sosai mun ambaci wasunsu a cikin babin Rububiyyah da Uluhiyya, saboda ayoyinsu ne labartawarsu da gaibun da Allah Yayi musu izini a cikin labartawarsu.

Daga ayoyinsu mai rinjayarwa: Tsiratar da annabawan da suka gabata - aminci ya tabbata agare su - da tsiratar da mabiyansu daga makircin makiyansu, da halakar da masu tsaurin kai masu girman kai, da tinatarwar Allah ga waɗanda aka kira da abinda Ya aikata da waɗanda suka gabata, kuma cewa sunnar Allah mai zarcewace, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya faɗa a farkon suratul Anbiya'u:

{ثُمَّ صَدَقْنَاهُمُ الْوَعْدَ فَأَنْجَيْنَاهُمْ وَمَنْ نَشَاءُ وَأَهْلَكْنَا الْمُسْرِفِينَ}

{Sa'an nan kuma Muka gaskata musu alkawari; sai Muka tsērar da su da wanda Muke so, kuma Muka halakar da māsu yawaitāwa} [al-Anbiya'a: 9], kuma a karshenta Ya ce:

{وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ}

{Kuma lalle hakĩka Mun rubũta a cikin Littãfi baicin Ambato (Lauhul Mahfũz) cẽwa kasã, bayĩNa sãlihai, sunã gãdonta} [al-Anbiya'a: 105], kuma Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كُلِّهَا فَأَخَذْنَاهُمْ أَخْذَ عَزِيزٍ مُقْتَدِرٍ \* أَكْفَارُكُمْ خَيْرٌ مِنْ أُولَئِكَ أَمْ لَهُمْ  
بِرَاءَةٌ فِي الزُّبُرِ}

{Sun karyata game da äyöyinMu, dukansu sai Muka kãma su, irin kãmun Mabuwayi, Mai ĩkon yi \*}

Shin, kãfiranku ne mafi alhëri daga waɗancan, ko kuwa kunã da wata barã'a a cikin littattafai?} [al-Kamar: 42-43]. A cikin "Suratul Shu'ara" duk lokacin da Allah Ya ambaci tsiratar da annabawan da suka gabata - aminci ya tabbata agare su - da halakar makiyansu Allah Yana biyewa kowanne labari daga waɗannan labaran da faɗinSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka -:

{إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ}

{Lalle ne a cikin wannan akwai äyã, kuma mafi yawansu ba su kasance mãsu ĩmãni ba} [al-Shu'ara'a: 67], Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{فَإِنْ أَعْرَضُوا فَقُلْ أَنْذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً مِثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ}

{To, idan sun bijire sai ka ce: "Nã yi muku gargadi ga wata tsãwa kamar irin tsãwar Āɗãwa da samũɗãwa} [Fussilat: 13], Kuma Allah - Maɗaukaki - Ya ce:

{أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَثَارُوا الْأَرْضَ وَعَمَرُوهَا أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ}

{Shin, kuma ba su yi tafiya ba, a cikin kasã dõmin su gani yadda akibar wadanda ke a gabãninsu ta kasance? Sun kasance mafiya karfi daga gare su kuma suka nõmi kasa suka rãya ta fiye da yadda suka raya ta, kuma manzanninsu suka je musu da hujjoji bayyanannu. Sabo da haka Allah ba Ya yiwuwa Ya zãlunce su, amma kansu suka kasance sunã zãlunta} [al-Rum: 9].

Daga ayoyinsu masu nuni akan annabcinsu: Cikar dabi'unsu da kyawun halayensu da ayyukansu da tarihinsu, da gaskiyar zantukansu daga abinda zai hana karya tare da su, Allah Ya fada Yana Mai bada labari game da mutanen (Annabi) Salihu - aminci ya tabbata agare shi - cewa su sunce:

{يَا صَالِحُ قَدْ كُنْتَ فِينَا مَرْجُوًّا قَبْلَ هَذَا أَتَنْهَانَا أَنْ نَعْبُدَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا وَإِنَّا لَفِي شَكٍّ مِّمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ مُرِيبٌ}

{Suka ce: "Ya Sãlihu! Hakĩka, kã kasance a cikinmu, wanda ake fatan wani alhẽri da shi a gabãnin wannan. Shin kana hana mu bauta wa abin da ubanninmu suke bauta wa? Kuma hakĩka mũ, munã cikin shakka daga abin da kake kiran mu gare shi, mai sanya kõkanto} [Hud: 62], kuma Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{قَالُوا يَا سَعِيدُ أَصْلَاتُكَ تَأْمُرُكَ أَنْ نَتْرَكَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا أَوْ أَنْ نَفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشَاءُ إِنَّكَ لَأَنْتَ الْحَلِيمُ الرَّشِيدُ}

{Suka ce: "Yă Shu'aibu! Shin sallarka ce take umurtar ka ga mu bar abin da ubanninmu suke bautăwa, kô kuwa mu bar aikata abin da muke so a cikin dŭkiyôyinmu? Lalle, hakîka kai ne mai hakuri shiryayye!} [Hud: 87].

Hiraki ya ce bayan Abu Sufyan ya tambaye shi game da annabinmu Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -: "Kuma na tambayeka, shin kun kasance kuna tuhumarsa da karya ne kafin ya fada muku abinda ya fada? sai ka ce: a'a, hakika na san cewa shi bai kasance ya bar karya ga mutane sannan ya yi wa Allah karya ba". (Bukhari ne ya fitar da shi (7), da Muslim (1773).)

Daga cikinsu: Hanyoyi masu girma da yawa wurin riwaito ayoyin annabawa, da abinda suka zo da shi na ilimi da shiriya da addinin gaskiya, abinda yake koruwa tare da shi su haɗu akan kawo karya.

Daga cikinsu: Cewa su ba sa neman lada akan sakonninsu, kuma ba sa neman wani mulki, Allah Maɗaukakin sarki Ya fada Yana Mai bada labari game da yawa daga annabawan, cewa kowane ɗaya daga cikinsu ya cewa mutanensa:

{يَا قَوْمِ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى الَّذِي فَطَرَنِي أَفَلَا تَعْقِلُونَ}

{Yă ku mutănena! Bă ni tambayar ku wata ijăra a kansa, ijărata ba ta zama ba, făce ga wanda Ya kăga halittata. Shin fa, bă ku hankalta?} [Hud: 51].

Daga cikinsu: Cewa ba'a taba samun wanda ya soki annabcin annabawa ba sai jahili wanda bai yi duba ba a cikin abinda suka zo da shi ba na addini da ilimi da shiriya, ko mai tsaurin kai mai girman kai, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَجَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا}

{Sun yi musun ta kuma rayukansu sun tabbatar da ita sabo da zalunci da girman kai} [al-Naml: 14], Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزَنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلَكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ}

{Lalle ne Muna sani cewa haƙiƙa, abin da suke faɗa yana bāta maka rai. To, lalle ne su, bā su karyata ka (a cikin zukatansu) kuma amma azzālumai da āyōyin Allah suke musu} [An'am: 33].

Daga cikinsu: Abinda yake kasancewa dalili a bayyane wanda idanu suke ganinsa, kuma hankula suke sallama masa, kamar dilmiyar da mutanen (annabi) Nuhu, da taguwar (annabi) Salihu, da kalubalantar da (annabi) Hudu ya yi wa mutanensa na su yi masa kaidi baki ɗayansu, da tsiratar da (annabi) Ibrahim daga wuta, da ayoyin (annabi) Musa, daga cikinsu akwai: Sanda, da fari, da kwarkwata, da kwadī, da jini, da Dufana, da dilmiyar da Fir'auna da mutanensa, da ayoyin (annabi) Dawud - aminci ya tabbata agare shi -, kamar tasbihin duwatsu da lauya karfe, da ayoyin (annabi) Sulaiman - aminci ya tabbata

agare shi -, da hore iska da aljanu gare shi, da yadda ya san maganar tsuntsaye, da ayoyin (annabi Isa) Masihu - aminci ya tabbata agare shi - kamar warkar da kutare da bebaye da makaho, da raya matattu, kuma cewa shi ya kasance yana sawwara tabo (laka) kamar yanayin tsuntsu sain ya yi busa acikinsa da izinin Allah sai ya zama tsuntsu, da ayoyin annabinmu Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, su suna da yawa ba su iyakantu ba sai da wahala, kamar tsagewar wata, da Isra'i da Mi'iraji da yawaitar abin ci da zancen dabbobi, da tasbihin tsakawankwani, da shishshiken kututturen dabino, da taimakon Allah gareshi akan makiyansa.

Daga cikinsu: Halin annabi mai kira zuwa gaskiya; domin cewa su mutane suna banbancewa tsakanin mai kira zuwa gaskiya kuma mai gaskiya a maganarsa, da mai da'awa makaryaci a maganarsa; saboda haka ne Abdullahi dan Salam ya ce: "Lokacin da manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya iso Madina sai mutane suka zabura gare shi, aka ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya zo, sai na zo cikin mutane dan na dube shi, lokacin na bibiyi fuskar manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - na san cewa fuskarsa ba fuskar makaryaci ba ne". (Tirmizi ne ya fitar da shi (2485), da Ibnu Majah (1334), da Inu Abi Shaibah

(25898), da Ahmad (23784), da Abdu Ibnu Humaid (496).) Da wasunsu na daga ayoyi.

Babu abinda ya rage daga ayoyin annabawa sai AlKur'ani mai girma, da sunnar annabinmu Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, su wanzajju ne; domin su wahayi ne, Allah Ya lamunci kiyayesu, Allah - sha'aninSa Ya daukaka - Ya ce:

{إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ}

{Lalle Mū ne, Muka saukar da Ambato (Alkur'āni), kuma lale Mū, hakīka, Māsu kiyayēwane gare shi} [al-Hijr: 9]. A cikinsu akwai mafi girman dalilai da hujjoji akan gaskiyar manzanci, da gaskiyar manzo - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -.

Kuma muna imani cewa Allah Ya karfafi manzninSa - aminci ya tabbata agare su - da abinda hikimarSa take hukunta shi na ayoyi da hujjojin kasancewa da na shari'a, sai Allah Ya shiriyar da wanda Ya so da falalarSa, kuma Ya batar da wanda Ya ga dama da adalcinSa, sai dai mai tsaurin kai ayoyin ba sa kara masa komai sai tsaurin kai da girman kai, Allah Ya ce:

{وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَذَا الْقُرْآنِ لِيَذَّكَّرُوا وَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا نُفُورًا}

{Kuma lalle ne hakīka, Mun sarrafa bayāni a cikin wannan Alkur'āni dōmin su yi tunāni, kuma bā ya kāra musu kōme fāce gudu} [al-Israa: 41], Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِّنْهُم مَّا أَنْزَلْ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا}

{Kuma abinda aka saukar zuwa gareka daga Ubangijinka yana kara wa da yawa daga cikinsu shishshigi da kafirci} [al-Ma'ida: 68], Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَأَفْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَاءَهُمْ نَذِيرٌ لَّيَكُونُنَّ أَهْدَىٰ مِنْ إِحْدَى الْأُمَمِ فَلَمَّا جَاءَهُمْ نَذِيرٌ مَّا رَادَّهُمْ إِلَّا نِفَرًا} [فاطر: 42]،

{Kuma suka yi rantsuwa da Allah, mafi nauyin rantsuwarsu, "Lalle, idan wani mai gargadi ya zo musu tabbas zã su kasance mafi shiryuwa, daga ðayan al'ummõmi." To, a lõkacin da mai gargadi ya jẽ musu, bai karã su da kõme ba fãce gudu}

[Fadîr: 42], kuma Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَأَفْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَاءَتْهُمْ آيَةٌ لَّيُؤْمِنُنَّ بِهَا قُلْ إِنَّمَا الْآيَاتُ عِنْدَ اللَّهِ وَمَا يُشْعِرُكُمْ أَنَّهَا إِذَا جَاءَتْ لَا يُؤْمِنُونَ}

{Kuma suka yi rantsuwa da Allah iyakar rantsuwõyinsu (cẽwa) lalle ne idan wata äyã ta jẽmusu, haķĩka, sunã yin ãmãni da ita. Ka ce: "Abin sani kawai, äyõyi a wurin Allah suke. Kuma mẽne nezai sanya ku ku sansance cẽwa, lalle ne su, idan äyõyin sun je, ba zã su yi ãmãni ba?} [al-An'am: 109], kuma Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَأَتَيْنَا ثَمُودَ النَّاقَةَ مُبْصِرَةً فَظَلَمُوا بِهَا وَمَا نُرْسِلُ بِالْآيَاتِ إِلَّا تَحْوِيفًا}

{Kuma Mun baiwa Samudawa taguwa a bayyane sai suka zalinci kansu da ita kuma baMa aiko da ayoyi sai dan tsoratarwa} [al-Isra'a: 59].

Daga dan Abbas - Allah Ya yarda da su - ya ce: "Mutanen Makka sun tambayi annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya maida dutsan safa zinare, kuma ya nisantar da duwatsu daga garesu, don su yi noma, sai akace masa: In ka so ka jinkirta musu, idan ka so Mu basu abinda suka tambaya, idan sun kafirce a halaka su kamar yadda Na halakar da waɗanda ke gabansu, ya ce: A'a, kai zan jinkirta musu, sai Allah Ya saukar da wannan ayar:

{وَمَا مَنَعَنَا أَنْ نُرْسِلَ بِالْآيَاتِ إِلَّا أَنْ كَذَّبَ بِهَا الْأَوَّلُونَ ۖ وَآتَيْنَا ثَمُودَ النَّاقَةَ مُبْصِرَةً}

{Kuma ba wani abu ne ya hanaMu Mu aiko musu da ayoyi ba sai dan na farkonsu sun karya ta su, kuma Mun bawa samudawa taguwa a bayyane} [al-Isra'a: 59]". (Ahmad ne ya fitar da shi (2333), da al-Bazzar (5036), da Nasa'i a cikin al-Kubra (11226), da Hakim (3437), da al-Baihaqi a cikin Dala'il al-Nubuwwah (605).)

Kuma muna sanin cewa Allah da Ya ga dama da Ya shiriyar da mutane baki ɗaya, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ}

{Kuma dā Allah Ya so, haḳī ka, dā Ya sanya ku al'umma guḏā, kuma Yanā batar da wanda Ya so. kuma Yanā shiriyar da wanda Ya so. Lalle ne anā tambayarku abin da kuka kasance kunā aikatāwa} [al-Nahl: 93], Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce: {Da Allah

Ya ga dama da Ya tarasu akan shiriya, kada ka kasance daga jahilai} [al-An'am: 35].

Kuma muna imani cewa dalilan annabawa da ayoyin da suka zo da su da hujjojin da Allah Ya kare su da su, ya koru wani mai da'awar annabta ya zo da su, ko wani matsafi, ko wani makaryaci; domin Allah Ya hukunta cewa baZai taimaki mai batarwa ba da wani ingantaccen dalili, kuma baZai gasgata makaryaci da wani dalili na gaskiya ba; domin shi Mai hikima ne a cikin shari'arSa da umarninSa, kuma hikimar Allah da sunnarSa masu gudana sun hana hakan, Allah - sha'aninSa ya buwaya - Ya ce:

{وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضُ الْأَقَاوِيلِ \* لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ \* ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ}

{Kuma dā (Muhammadu) yā fadi wata maganā, yā jingina ta garē Mu \*

Dā Mun kāma shi da dāma \*

sa'an nan, lalle ne, dā Mun kātse masa lakā} [al-Hakah: 44-46].

## **BABIN ANNABCIN ANNABIMMU**

### **MUHAMMAD - TSIRA DA AMINCIN ALLAH**

#### **SU TABBATA A GARE SHI -**

Muna imani cewa annabinmu Muhammad dan Abdullahi shi ne manzon Ubangijin talikai, kuma shi ne cikamakin annabawa da manzanni, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ}

{Muhammadu bai kasance baban kōwa ba daga mazanku, kuma amma shī yā kasance Manzon Allah kuma cikon Annabāwa. Kuma Allah Ya kasance Masani ga kōme} [al-Ahzab: 40]. Daga Abu Huraira - Allah Ya yarda da shi - cewa Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Lallai kwatankwacina da sauran Annabawa da suka gabaceni kamar mutum ne da ya gina gida sai ya kyautata shi yakawatashi, sai wurin bulo daya a wani lungu sai mutane suka rika kewaye shi suna mamakinsa suna cewa ina ma za'a saka wannan bulo din ? ya ce: To ni ne wannan bulo din, kuma ni ne cikamakin Annabawa". (Bukhari ne ya fitar da shi (3535), da Muslim (2286).)

Kuma shi ne shugaban 'ya'yan (annabi) Adam, tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "Nine shugaban 'ya'yan Adam ranar Alkiyama, kuma farkon wanda kabari zai tsagewa, kuma farkon mai ceto farkon wanda za'a bawa ceto". (Muslim ne ya fitar da shi (2278), da Abu Dawud (4673).) Kuma shi ne badaɗayin Ubangijin talikai, tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "Da zan riki wani badaɗayi daga al'umata da na riki Abubakar badaɗayi sai dai kuma dan'uwa na ne kuma sahabina". (Bukhari ne ya fitar da shi (3656).)

Kuma muna sanin cewa shi an ba shi ayoyin da ba'a bawa wani daga manzanni - aminci ya tabbata agare

su - irin sun ba, mafi girman ayoyinsa shi ne AlKur'ani mai girma, kuma farkon abinda aka saukar masa daga gare shi shi ne farkon "Suratul Alak", kamar yadda Hadisi ya ingantar da hakan: Daga A'isha Uwar muminai - Allah Ya yarda da ita - ta ce: farkon abinda aka farawa manzo Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - da shi na wahayi kyakkyawan mafarki a cikin barci, ya kasance ba ya ganin wani mafarki sai ya zo kamar bullowar asuba, sannan aka sa masa son kadaitaka, ya kasance yana kadaitaka a kogon Hira sai ya yi ibada a cikinsa - ita ce ibada - wasu 'yan darare masu adadi kafin ya koma zuwa iyalansa, kuma yana yin guziri saboda hakan, sannan ya dawo zuwa ga Khadija sai ya yi guziri ga irin yadda ya saba, sai gaskiya ta zo masa alhali shi yana kogon Hira, sai mala'ika ya zo masa sai ya ce: "Ka karanta, ya ce: Ni bamai karatu ba ne, ya ce: sai ya kamani, sai ya lullubeni har yakai matukar wahala gareni, sannan ya sake ni, sai ya ce: Ka karanta, na ce: Ni ba mai karatu bane, sai ya kamani sai ya lullubeni karo na biyu har ya kai matukar wahala gareni, sannan ya sake ni, sai ya ce: Ka karanta, sai na ce: Ni bamai karatu bane, sai ya kamani sai ya lullubeni karo na uku, sannan ya sake ni, sai ya ce: Ka karanta da sunan Ubangijinka wanda Ya yi halitta \* Ya halicci mutum daga gudan jini \* Ka karanta alhali Ubangijinka shi ne mafi girma} [al-Alak: 1-3]", sai manzon Allah - tsira da amincin Allah su

tabbata agare shi - zuciyarsa tana rawa. (Bukhari ya fitar da shi (3), da Muslim (160), da Tirmizi (3632).) Kuma bayanta aka saukar masa da "Muddassir", daga Jabir dan Abdullahi - Allah Ya yarda da shi - cewa shi ya ji manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - yana bayani game da lokacin wahayi: "Wataran ina tafiya sai na ji wani sauti daga sama, sai na daga idona wajen sama, sai ga mala'ikan da ya zo min a koton hira yana zaune akan kursiyyi tsakanin sama da kasa, sai na firgita daga gare shi, har na sauko zuwa kasa, sai na zo wa iyalaina sai na ce: Ki lullube ni, ki lullubeni, ki lullube ni". Sai Allah - Ma'aukakin sarki - Ya saukar da: { Ya kai mai lulluba \* ka tashi ka yi gargadi} [al-Muddassir: 1-2] zuwa fadinSa: {ka kaurace} [al-Muddassir: 5] - Abu Salamah ya ce: al-Rijs: Gumaka - sannan wahayi ya ci gaba da sauka yana bin juna. (Bukhari ne ya fitar da shi (4926), da Muslim (161), da Tirmizi (3325).)

Daga A'isha Uwar muminai - Allah Ya yarda da ita - , cewa Haris dan Hisham - Allah Ya yarda da shi - ya tambayi manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - sai ya ce: Ya manzon Allah, yaya wahayi yake zo maka? sai manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce; "Wani lokaci yakan zo min kwatankwacin kararrawa, kuma yafi tsanani a gare ni, sai ya rabu da ni alhali na riƙe abinda ya faɗa, wani lokacin kuma mala'ikan yana yi

min kamanceceniya da wani mutum, sai ya yi min magana sai na rife abinda yake cewa". A'isha - Allah Ya yarda da ita - ta ce: Hakika na gan shi wahayi yana saukar masa a yini mai tsananin sanyi sai ya rabu da shi, lallai goshinsa yana zubar da gumi. (Bukhari ya fitar dashi (2), da Muslim (2333), da Tirmizi (3634), da Nasa'i (933).)

Kuma shi ya zauna a Makka shekara goma sha uku yana kiran mutane zuwa Tauhidi, kuma ya zauna a Madina shekara goma yana bayyana shari'un Allah, yana kira zuwa addininSa yana yaki a tafarkinSa har Allah Ya karbi rayuwar shi yana da shekaru sittin da uku tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - fansarsa babana da babata.

Muna sanin cewa daga mafi girman ayoyinsa - bayan AlKur'ani mai girma - shi ne Isra'i da Mi'iraji, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ}

{Tsarki ya tabbata ga wanda Ya yi tafiyar dare da bāwanSa da dare daga Masallaci mai alfarma zuwa ga Masallaci mafi nīsa wanda Muka sanya albarka a gefensa dōmin Mu nūna masa daga āyōyinMu. Lalle ne Shi shī ne Mai ji, Mai gani} [al-Isra'a: 1].

Daga Anas - Allah Ya yarda da shi - cewa manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "An zo min da Buraka, shi wata dabba ce fara

doguwa sama da jaki, ba ta kai alfadari ba, tana sanya kofatanta a inda ganainta ya tike, ya ce: sai na hauta har na zo baitil Makdis, ya ce: Sai na daureta da sarkar da annabawa suke daurewa da ita, ya ce: Sannan na shiga masallaci, sai na yi sallah a cikinsa raka'a biyu, sannan na fita sai Jibrilu - aminci ya tabbata agare shi -ya zo mini da kwarya ta giya, da kuma kwarya ta nono, sai na zabi nono, sai Jibril - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: Ka zabi sunna, sannan aka hau da mu zuwa sama, sai Jibril ya nemi a bude, sai aka ce: waye kai? ya ce: Jibril ne, aka ce : Wake tare da kai? ya ce: Muhammad, aka ce : Shin an aikoshi ne? ya ce: Hakika an yi aike gare shi, sai aka bude mana, sai gani ga Adam, sai ya yi marhaban da ni, kuma ya yi mini addu;a ta alheri, sannan aka hau da mu zuwa sama ta biyu, sai jibrilu ya nemi a bude masa, sai aka ce: waye kai? ya ce: Jibril, aka ce: wake tare da kai? ya ce: Muhammad, aka ce: shin an yi aike gareshi ne? ya ce: hakika an yi aike gare shi, sai aka bude mana, sai ga 'ya'yan Yakumbo biyu Isa dan Maryam da Yahaya dan Zakariyya - aminci ya tabbata agare su -,sai suka yi marhaban da ni kuma suka yi mini addu'a ta alheri, sannan ya hau da ni zuwa sama ta uku, sai Jibril ya nemi a bude, aka ce : waye kai? ya ce: Jibril, aka ce: wake tare da kai? ya ce: Muhammad ne - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, aka ce: an yi aike ne gare shi? ya ce: an yi aike gare shi, sai aka bude

mana, sai gani ga Yusuf - tsira da amincin su tabbata  
 agare shi - sai ga shi an ba shi rabin kyau, sai ya yi  
 marhaban da ni kuma ya yi mini addu'a ta alheri,  
 sannan aka hau da mu zuwa sama ta huɗu, sai Jibril -  
 aminci ya tabbata agare shi - ya nemi a bude ,aka ce :  
 waye wannan? ya ce: Jibril ne, aka ce : wake tare da  
 kai? ya ce: Muhammad, aka ce: An yi aike ne gare shi?  
 ya ce: An yi aike gare shi, sai aka bude mana sai gani  
 ga Idris, sai ya yi marhaban da ni kuma ya yi mini  
 addu'a ta alheri, Allah - Mai girma da daukaka - Ya ce:  
 {Mun daukaka shi matsayi maɗaukaki}, sannan aka  
 hau da mu zuwa sama ta biyar, sai Jibril ya nemi a  
 bude, aka ce: waye wannan? sai ya ce: Jibril, aka ce:  
 wake tare da kai? ya ce: Muhammad ne, aka ce: Shin  
 an yi aike ne gare shi? ya ce: an yi aike gare shi, sai aka  
 bude mana sai ga Haruna - tsira da amincin Allah su  
 tabbata agare shi -, sai ya yi marhaban, kuma ya yi  
 addu'a ta alheri, sannan aka hau da mu zuwa sama ta  
 shida, sai Jibril ya nemi a bude, aka ce: waye kai? ya  
 ce: Jibril - aminci ya tabbata agare shi -, aka ce: wake  
 tare da kai? ya ce: Muhammad ne, aka ce: shin an yi  
 aikene gare shi? ya ce: An yi aike gare shi, sai aka bude  
 mana sai ga Musa - tsira da amincin su tabbata agare  
 shi -, sai ya yi marhaban, kuma ya yi mini addu'a ta  
 gari, sannan aka hau da mu zuwa sama ta bakwai, sai  
 Jibril ya nemi a bude, aka ce: Waye wannan? ya ce:  
 Jibril ne, aka ce: Wake tare da kai? ya ce: Muhammad

ne - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, aka ce: shin an yi aike ne gare shi? ya ce: an yi aike gare shi, sai gani ga Ibrahim - tsira da amincin su tabbata agare shi - yana mai jingina bayansa zuwa Baitil Ma'amur, sai ga shi kowace rana mala'iku dubu saba'in ne suke shiga cikinsa kuma ba sa dawowa gare shi, sannan ya tafi da ni zuwa magaryar tikewa, sai ga ganyenta kamar kunnuwan giwa, sai ga 'ya'yan itacenta kamar tukwane, ya ce: lokacin da abinda ya lullubeta daga al'amarin Allah ya lullubeta sai ta canja, babu wani daga hlittar Allah zai iya siffanta maka ita saboda kyanta, sai Allah Ya yi wahayi zuwa gareni abinda Ya yi mini wahayi, sai ya wajabta mini salloli hamsin akowane yini da dare, sai na sauka gurin Musa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, sai ya ce: Me Ubangijinka Ya wajabta akan al'ummarka? na ce: Salloli hamsin, ya ce: Ka koma gurin Ubangijinka ka roke shi sauƙi, domin al'ummarka ba za su iya ba, domin cewa ni na jarraba Banu Isra'il, ya ce: Sai na koma gurin Ubangijina, na ce: Ya Ubangiji, ka saukakawa al'ummata, sai ya cire mini biyar, sai na komawa Musa, sai an ce: Ya sarayar mini da biyar, ya ce: Lallai al'ummarka ba zata iya hakan ba, ka koma zuwa Ubangijinka ka roke shi sauƙi, ya ce: Bangushe ba ina komawa tsakanin Ubangijina - alherinSa ya yawaita Ya ɗaukaka - da tsakanin Musa har Ya ce: Ya Muhammad, lallai su biyar ne salloli a kowanne yini da

dare, kowace sallah tana da lada goma, to wannan hamsin ke nan wanda ya yi niyyar kyakkyawa bai aikatata ba za'a rubuta masa kyakkyawa, idan ya aikata za'a rubuta masa lada goma, wanda ya yi niyyar mummuna bai aikatata ba ba za'a rubuta masa komai ba, idan ya aikatata za'a rubuta masa mummuna daya, ya ce: Sai na sauka har na tike ga Musa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, sai na bashi labari, sai ya ce: Koma ga Ubangijinka ka roke Shi sauki, sai manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: Hakika na komawa Ubangijina har na ji kunyarSa". (Bukhari ne ya fitar da shi (7517), da Muslim (162), kuma lafazin nasa ne, da Tirmizi (3131), da Nasa'i (450), da Ibnu Majah (1399).)

Daga ayoyinsa - tsira da amincin Allah su tabbata agre shi -: Tsagewar wata, Mai girma da daukaka Ya ce:

{اَفْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ}

{Sā'a ta yi kusa, kuma wata ya tsāge} [al-Kamar: 1]. Daga Ibnu Mas'ud - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Wata ya tsage a zamanin manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - bangare biyu: Wani bangaren a saman dutse, wani bangaren kuma kasansa, sai manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Ku shaida". (Bukhari ne ya fitar da shi (4864), da Muslim (2800), da Tirmizi (3285).)

Kuma Allah Ya keɓantashi da keɓantattun abubuwa da yawa, kamar faɗinsa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -: "An fifita ni akan annabawa da abubuwa shida: An bani matattaran kalmomi, kuma an bani nasara da tsoro, an halatta mini ganimomi, an sanya mini kasa ta zama mai tsarkkaewa kuma masallaci, kuma an aikoni zuwa halitta gaba ɗaya, kuma an cike annabawa da ni". (Muslim ne ya fitar da shi (523), da Tirmizi (1553).) Waɗannan keɓantattun abubuwan malamai sun ambacesu a cikin littattafansu wani lokaci, wani lokacin kuma suna ware musu littattafai su kaɗai.

Kuma muna imani cewa imani da shi yana wajaba akan Kowanne mumini namiji da mumina mace, da kuma gasgata shi a cikin abinda ya bada labari da shi, da yi masa biyayya a cikin abinda ya yi umarni da shi, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{الْتَّوْمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهِ وَتَعَزَّزُوْهُ وَتَوَقَّرُوْهُ وَتَسَبَّحُوْهُ بُكْرَةً وَّاَصِيْلًا}

{Dõmin ku yi ĩmani da Allah da ManzonSa, kuma ku karfafa shi, kuma ku girmama Shi, kuma ku tsarkake Shi (Allah) sāfiya da maraice} [al-Fath: 9]. Sha'aninSa ya ɗaukaka kuma sunayenSa sun tsarkaka Ya ce:

{فَاٰمِنُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهِ وَالتَّوْرَ الَّذِيْ اَنْزَلْنَا وَاَللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ خَبِيْرٌ}

{Sabõda haka ku yi ĩmani da Allah da ManzonSa da hasken nan da Muka saukar. Kuma Allah, ga abin da kuke aikatāwa, Mai labartawa ne} [at-Tagabun: 8].

Kuma muna imani cewa ba'a bautawa Allah sai da abinda annabinmu Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya shara'anta, Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ}

{Kuma duk abinda manzo ya zo muku da shi to ku karɓa kuma duk abinda ya haneku ga barinsa to ku hanu, kuma ku ji tsoron Allah cewa lallai Allah Mai tsananin ukuba ne} [al-Hashr: 7]. Allah Ya yi gargadi daga sabawa umarninsa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, sai sha'aninSa ya ɗaukaka Ya ce:

{فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ}

{To waɗanda suke saba umarninsa su kiyayi kansu kada musiba ko fitina ta sauka a kansu ko kuma azaba mai raɗaɗi ta same su} [al-Nnur: 63].

Kuma girmama shi yana wajaba da sonsa, Maɗaukakin sarki Ya ce:

{قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ}

{Ka ce: "Idan kun kasance kunã son Allah to, ku bi ni, Allah Ya sã ku, kuma Ya gãfarta muku zunubanku. Kuma Allah Mai gãfara ne, Mai jin kai} [Aal- Imran: 31].

Kuma soyayyar annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - tana daga tushen imani, haɓika Allah Ya haɗa ta da soyayyarSa, kuma Ya yi narko ga wanda ya gabatar da wani akansa na al'amuran

soyayya ko na 'yan uwa ne, ko dukiyyoyi, ko kasashe ko wanin hakan, sai Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ  
اَقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِينُ تُرْضَوْنَهَا أَحَبُّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ  
وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ  
الْفَاسِقِينَ}

{Ka ce: "Idan ubanninku da diyanku da 'yan'uwanku da mātanku da danginku da dūkiyōyi, waɗanda kuka yi tsiwirwirinsu, da fatauci wanda kuke tsōron tasgaronsa, da gidaje waɗanda kuke yarda da su, sun kasance mafiya sōyuwa a gare ku daga Allah da ManzonSa, da yin jihādi ga hanyarSa, to, ku yi jira har Allah Ya zo da umurninSa! Kuma Allah bã Ya shiryar da mutāne fāsikai} [al-Taubah: 24].

Kuma yana wajaba akan mumini manzo - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya zama mafi soyuwa a gare shi daga kansa da ɗansa da mutane gaba ɗaya, Daga Abdullahi ɗan Hisham - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Mun kasance tare da annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - alhali shi ya riƙe hannun Umar ɗan Khaḍḍab, sai Umar ya ce masa: Ya manzon Allah, lallai kaine mafi soyuwa gareni daga dukkan komai sai kaina, sai annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "A, a na rantse da wanda raina yake a hannunSa, har sai na zama mafi soyuwa gareka daga kanka" sai Umar ya ce masa: Lallai a yanzu - wallahi - kaine mafi soyuwa gareni daga kaina, sai annabi - tsira da amincin Allah su tabbata

agare shi ya ce: "A yanzu ya Umar". (Bukhari ne ya fitar da shi (6632).)

Hakika Allah - Maɗaukakin sarki - Ya haɗa ambatan annabinmu Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - da ambatanSa - tsarki ya tabbatar maSa - a cikin shahada biyu da kiran sallah, hakika ambatansa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya yawaita a cikin littattafan Allah waɗanda suka gabata, da cikin AlKur'ani mai girma, kuma shugabannin musulunci sun wallafa littattafai daban-daban a cikin sunnarsa, da tarihinsa, da halayensa, da ɗabi'unsa, da yake-yakensa, zamu iya wadatuwa a nan da abinda yake wajaba a kudirce shi a sha'anin annabcinsa - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi -.

Alkali Iyad - Allah Ya yi masa rahama - Ya ce: "Idan ɗabi'un cika da girma sun kasance abinda muka ambace shi, kuma muka ga ɗaya daga cikinmu yana ɗaukaka da ɗaya daga cikinsu, ko biyu idan sun haɗu a tare da shi a kowane zamani: Ko dai dan nasaba, ko kyau, ko karfi, ko hakuri, ko gwarzantaka, ko kyauta, har darajarsa ta girmama, kuma ana buga misalai da sunansa, kuma tasiri mai girma yana tabbatuwa da siffantuwa da hakan a cikin zukata, shi tun tsawon zamaninnikan da suka wuce to meye zatanka da mai girman daraja wanda dukkan waɗannan ɗabi'un suka haɗu gare shi , zuwa abinda kirguwa basa ɗaukarsa,

kuma magana ba ta iya furta shi, kuma ba'a samunsa da aiki, ko dabara, sai da kebantuwar Mai girma Madaukaki, daga falalar annabta, da manzanci, da badadaynataka, da soyayya, dazabi, da Isra'i, da ganin (Allah). (Ganin annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - a daren da aka yi Isra'i da shi an yi sabani a cikinsa, ingantaccen zance shi ne manzanmu - tsira da amicni Allah su tabbata agare shi - bai ga Ubangijin sa ba a daren Isra'i). da kusanci, da kusa, da wahayi, da ceto, da wasila, da fadila, da madaukakinyar daraja, da matsayi abin yabo, da Burak, da Mi'iraji, da aiko shi da aka yi zuwa ja da baki, da yiwa annabawa sallah, da yin shaida tsakanin annabawa da al'ummu, da shugabancin 'ya'yan Adam, da tuta ta godiya, da albishir, da gargadi, da matsayi a wajen Mai Al'arshi, da biyayya, da amana, da shiriya, da rahama ga talikai, da bada yarda da buri, da Alkausara, da jin magana, da cika ni'ima, da afuwa ga abinda aka yi da ba'a yi ba, da budewar kirji, da dauke nauyi, da daukaka ambato, da buwayar nasara, da saukar nutsuwa, da karfafawar malaa'iku, da bada littafi da hikima, da Fatiha da AlKur'ani mai girma, da tsarkake al'umma, da rokon Allah, da salatin Allah - Madaukakin sarki - da mala'iku, da hukunci a tsakanin mutane da abinda Allah Ya nuna masa, da sauke nauyi da kumakumai daga garesu, da rantsuwa da sunansa, da amsa addu'arsa, da magana da sandararrun

abubuwa da abubuwa marasa magana da raya matattu, da jiyar da kurame, da bubbugowar ruwa tsakanin yatsunsa, da yawaita abu kadan, da tsagewar wata, da dawo da rana, da juya abubuwa gaba da gaba, da cin nasara da tsoratarwa, da tsinkaya akan gaibu, da inuwar girgije, da tasbihin tsakwankwani, da warkar da radadi, da tsari daga mutane, har zuwa abinda abinda lissafe su ba zai lissafu ba, kuma kididdige su ba zai kididdigu ba, sai kadai wanda ya ba shi hakan kuma ya fifita shi da su, babu abin bautawa da gaskiya sai shi (Allah), zuwa abinda ya tanadar masa a gidan lahira na masaukan girma, da darajoji masu tsarki, da matakan tsira, da kyakkyawa, da karin da hanukula kaduwa da su, kuma tinani yake dimaucewa daga riskarsu". (Asshifa bi ta'arifi hukukil Musdafa (1/55-57).)

## **BABIN GAMEWAR MANZANCINSA - TSIRA DA AMINCIN ALLAH SU TABBATA AGARE SHI - GA HALITTA BAKI DAYA**

Muna imani cewa Allah Ya aiko manzanSa (annabi) Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - zuwa halitta baki daya, Allah Madaukakin sarki Ya ce:

{قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ  
لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ فَأَمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ  
وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ}

{Ka ce: "Yā kū mutāne! Lalle ne nĩ manzon Allah nezuwa gare ku, gabā ḡaya. (Allah) Wanda Yake Shĩ ne da mulkin sammai da ƙasa; Bābu wani abin bautawa fāce Shi, Yanā rāyarwa, kuma Yanā matarwa, sai ku yi ĩmāni da Allah da ManzonSa, Annabi, Ummyyi, wanda yake yin ĩmāni da Allah da kalmominSa; ku bĩ shi, tsammāninku, kunā shiryuwa} [al-A'araf: 158], Allah - Maḡaukaki - Ya ce:

{وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ}

{Kuma ba Mu aika ka ba fāce zuwa ga mutāne gabā ḡaya, kanā mai bāyar da bushāra kuma mai gargadi, kuma amma mafi yawan mutāne ba su sani ba} [Saba'i: 28].

Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "An bani wasu abubuwa biyar da ba'a bawa wani daga annabawa a gabana ba. An bani nasara da tsoro tsawon tafiyar shekara, kuma an sanya mini ƙasa ta zama masallaci garenɪ kuma mai tsarkakewa, kowane mutum daga al'uumata sallah ta riske shi to ya yi sallah, kuma an halatta mini ganimomi, annabi ya kasance ana aiko shi zuwa mutanensa akeɓance, ni kuma an aikoni zuwa mutane baki ḡaya, kuma an bani ceto". (Bukhari ne ya fitar da shi (438), da Muslim (521), da Nasa'i (432).)

Kuma annabinmu Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - Allah Ya aiko shi zuwa nauyaya biyu: Mutum , da aljani, da haɗuwar

musulmai, hakika aljanu sun ji AlKur'ani kuma sun koma zuwa ga mutanensu suna masu gargadi, sai Allah Ya ba manzonSa labari da hakan acikin AlKur'ani da fadinSa:

{وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ يَسْتَمْعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَنصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَىٰ قَوْمِهِم مُُّنْذِرِينَ \* قَالُوا يَا قَوْمَنَا إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنزِلَ مِن بَعْدِ مُوسَىٰ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَىٰ طَرِيقٍ مُّسْتَقِيمٍ \* يَا قَوْمَنَا أَجِيبُوا دَاعِيَ اللَّهِ وَآمِنُوا بِهِ يَغْفِرَ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ وَيُجِرْكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ \* وَمَن لَّا يُجِبْ دَاعِيَ اللَّهِ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِي الْأَرْضِ وَلَيْسَ لَهُ مِن دُونِهِ أَوْلِيَاءُ أُولَٰئِكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ }

{Kuma a lõkcin da Muka jũya waɗansu jama'a na aljanu zuwa gare ka sunã saurãren Alkur'ãni. To, alõkacin da suka halarce shi suka ce: "Ku yi shiru." Sannan da aka kãre, suka jũya zuwa ga jama'arsu sunã mãsu gargadi \*

Suka ce: "Ya mutãnenmu! Lalle mũ, mun ji wani littãfi an saukar da shi a bãyãn Mũsã, mai gaskatãwa ga abin da ke a gaba da shi, yanã shiryarwa ga gaskiya da kuma zuwa ga hanya madaidaiciya \*

Yã mutãnenmu! Ku karɓa wa mai kiran Allah, kuma ku yi ãmãni da Shi, Ya gãfarta muku daga zunubanku, kuma ya tserar da ku daga azãba mai raɗaɗi \*

Kuma wanda bai karɓa wa mai kiran Allah ba to bai zama mai buwãya a cikin kasa ba, kuma ba ya da waɗansu majibinta, baicin Shi. Waɗannan sunã a cikin bata bayyananna} [al-Ahkaf: 29-32].

Kuma Allah Ya riƙi alƙawari da dukkanin annabawa da manzanni - aminci ya tabbata agare su - lallai idan

an aiko (annabi) Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - alhali suna raye - za su yi imani da shi, Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْتُكُم مِّنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُّصَدِّقٌ لِّمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَلَتَنْصُرُنَّهُ قَالَ أَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَٰلِكُمْ إِصْرِي قَالُوا أَقْرَرْنَا قَالَ فَاشْهَدُوا وَأَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ}

{Kuma a lōkacin da Allah Ya riki alkawarin Annabāwa: "Lalle ne ban bā ku wani abu ba daga Littāfi da hikima, sa'an nan kuma wani manzo ya je muku, mai gaskatāwa ga abin da yake tāre da ku; lalle ne zā ku gaskata Shi, kuma lalle ne zā ku taimake shi." Ya ce: "Shin, kun tabbatar kuma kun riki alkawarīNa a kan wannan a gare ku?" suka ce: "Mun tabbatar." Ya ce: "To, ku yi shaida, kuma Nī a tāre da ku Inā daga māsu shaida} [Aal- Imran: 81]. Aliyu dān Abu Ḍalib - Allah Ya yarda da shi - ya ce: "Allah - Mai girma da daukaka - Bai aiko wani annabi ba, Adam da waḍanda ke bayansa sai ya riki alkawari a sha'anin (Annabi) Muhammad: lallai idan an aikoshi - alhali yana raye - zai yi imani da shi, kuma zai taimake shi, kuma ya umarce shi , sai ya riki alkawarin ga mutanensa, sai ya ce: {Kuma a lokaci da Allah Ya riki alkawarin annabawa lallai ne banbaku wani abuba daga littafi da hikima} karanta ayar zuwa karshe [Aal-Imran: 81]". (Ḍabari ne ya fitar da shi a cikin Tafsiri (5/540).)

Kuma Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Addu'ar babana Ibrahim, da bisharar

Isa ga mutanensa, da mafarkin mahaifiyata wacce ta gani cewa wani haske ya fita daga gareta wanda ya haskaka katangun Sham". (Ahmad ne ya fitar da shi (17163), da Usman dan Sa'id Darimi a ciki raddi ga Jahamiyya (261), da Ibnu Abi Asim a cikin Sunnah (418), da Abdullahi dan Ahmad a cikin Sunnah (865), da Ibnu Hibban (6404), da Dabarani a cikin Musnadul Shamiyyin (1455).) Da faɗinsa - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "**Ni addu'ar babana ce Ibrahim**". Yana nufi da ita abinda Allah - sha'aninSa ya buwaya - Ya bamu labari da shi na addu'ar (Annabi) Ibrahim badaɗayi - aminci ya tabbata agagre shi - shi ne faɗinSa:

{رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ}

{Ya Ubangijinmu! Ka aiko, a cikinsu, wani manzo daga gare su, yana karanta musu āyōyinKa, kuma yana karantar da su Littāfin da hikimar, kuma yana tsarkake su. Lalle ne Kai, Kai ne Mabuwāyi Mai hikima} [al-Bakara: 129].

Kuma muna imani cewa annabawa su yi wa mutanensu albishir da shi - tsira da amincin Allah su tabbata agagre shi -, kuma siffofinsa - tsira da amincin Allah su tabbata agagre shi - sun zo da siffofin sahabbansa a cikin Attaurada Linjila, Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka - Ya ce:

{مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا  
 سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ  
 مَثَلُهُمْ فِي النَّوَرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ  
 فَاسْتَوَى عَلَى سَوَابِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا  
 الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا}

{Muhammadu Manzon Allah ne. Kuma wadannan da ke tāre da shi māsu tsanani ne a kan kāfirai, māsu rahama ne a tsakāninsu, kanā ganin su sunā māsu rukū'i māsu sujada, sunā nēman falala daga Ubangijinsu, da yardarSa. Alāmarsu tanā a cikin fuskōkinsu, daga kufan sujada. Wannan shī ne siffarsu a cikin Attaura. Kuma siffarsu, a cikin Injīla ita ce kamar tsiron shūka wanda ya fitar da rēshensa, sa'an nan ya karfafa shi, ya yi kauri, sa'an nan ya daidaita a kan kafāfunsa, yanā bāyar da sha'awa ga māsu shūkar' dōmin (Allah) Ya fusātar da kāfirai game da su. Kuma Allah Ya yi wa'adi ga wadanda suka yi īmāni, kuma suka aikata ayyukan kwari, daga cikinsu, da gāfara da ijāra mai girma} [al-Fath: 29], Kuma Allah - sha'aninSa Yadaukaka - Ya ce:

{الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْنُونًا عِنْدَهُمْ فِي النَّوَرَةِ  
 وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ  
 عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ  
 وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ}

{Wadanda suke sunā bin Manzo, Annabi, Ummiyyi wanda suke sāmuni sa rubūce a wurinsu, a cikin Attaura da Linjīla.yanā umurnin su da alhēri, kuma yana hana su daga barin abin da bā a so; kuma yana

halatta musu abũ- buwa masu dadi, kuma yana haramtarwar mūnana a kansu. Kuma yanā kāyar da nauyinsu daga barinsu, da kukummai waɗannan da suka kasance a kansu. To, wa- ɗanda suka yi īmāni da shi kuma suka karfafa shi, kuma suka tai- make shi, kuma suka bi haske wan- da aka saukar tāre da shi, waɗan- nan ne māsu cin nasara} [al-A'araf: 157]. Kuma Masihu - aminci ya tabbata agare shi - ya yi wa Banu Isra'ila albishir da shi, Maɗaukakin sarki Ya faɗa Yana mai bada labari game da shi cewa shi ya ce da su:

{يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُبِينٌ}

{Kuma a lõkacin da Īsā ɗan Maryayama ya ce: "Yā Banīlśrā'īla! Lalle nĩ Manzon Allah ne zuwa gare ku, mai gaskata abin da ke gaba gare ni na Attaura, kuma mai bāyar da bushāra da wani Manzo da ke zuwa a bāyāna, SūnasaAhmad (Mashāyabo)." To, a lõkacin da ya jẽ musu da hujjõji, suka ce: "Wannan sihiri ne, bayyananne} [al-Saaf: 6]. Mazowa littafi (Yahudu da Nasara) sun kasance suna saninsa kamar yadda suke sanin 'ya'yansu, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ وَإِنَّ فَرِيقًا مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ  
الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ}

{Waɗanda Muka bã su Littāfi, suna saninsa kamar yadda suke sanin ɗiyansu. Kuma lalle ne wani bangare daga gare su, hakika, suna bōyewar gaskiya alhāli kuwa sū, suna sane} [al-Bakara: 146].

Kuma daga cikin alamomin annabtarsa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - waɗanda sun kasance an san su ga mazowa littafi tambarin annabta akan kafadarsa maɗaukakiya, daga Sa'ib ɗan Yazid - Allah Ya yarda da shi - ya ce: "**Sannan na tsaya a bayansa, sai na duba tambarin annabci tsakanin kafadunsa, tamkar kwan tantabara**". (Bukhari ne ya fitar da shi (190), da Muslim (2345), da Tirmizi (3643).)

Daga Jabir ɗan samura - Allah Ya yarda da shi - ya ce: "**Kuma na ga tambarin annabta a wajen kafadarsa tamkar kwan tantabara ya yi kama da jikinsa**". (Muslim ne ya fitar da shi (2344), da Tirmizi (3644), da Nasa'i (5114).)

Kuma muna imani da gamewar manzancinsa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, saboda haka ne ya aika wasiku zuwa sarakuna da shugabanni yana kiransu zuwa bautar Allah Shi kaɗai, da imani da sakonsa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - da gasgata shi , daga Abu Burdah daga babansa - Allah Ya yarda da shi - ya ce: "**Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya umarcemu mu tafi kasar Najjashi - sai ya ambaci Hadisinsa - Najjashi ya ce: Ina shaidawa cewa shi manzon Allah ne - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, kuma cewa shi ne wanda (annabi) Isa ɗan Maryam ya yi albishir da shi, da badan abinda nake a cikinsa na mulki ba da na zo masa har na rife masa takalma**". (Abu Dawud ne ya

fitar da shi (3205), da Ibnu Abi Shaibah (37795), da Abdu Ibnu Humaid (550), da Ibnu Abi Asim a cikin al-Aahad wal Masani (366), da al-Rauyani (502), da Hakim (3268).)

Hirakl ya ce bayan sakon manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya je masa: "Hakika na san cewa shi wanda zo ne, sai dai ban yi zatan cewa shi yana daga cikinku ba, idan abinda ka fada gaskiya ne, to ya kusa ya mallaki gurin diga-digan nan nawa wadannan, da na yi kwadayin in tsira gare shi da na yi kwadayin haduwa da shi, da na kasance agurinsa dan awanke kafafuwansa". (Bukhari ne ya fitar da shi (2941), da Abu Dawud (5136).)

Daga Huzaifa - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Akibu da Sayyid shugaban nin Najran sun zo gurin manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - suna son su yi tsineneniya da shi, ya ce: Sai dayansu ya cewa abokinsa: Kada ka yi, na rantse da Allah idan ya kasance annabi ne sai muka yi tsineneniya ba zamu rabauta ba, haka 'ya'yan mu a bayanmu, suka ce: Mu zamu baka abinda ka tambayemu, to ka aiko mana da wani mutum amintacce tare damu, amma kada ka aiko mana da kowa sai amintacce. Sai ya ce: lallai zan aiki wani mutum amintacce mai gaskiyar amintaka tare da ku, sai sahabban manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - suka dinga leka shi sai ya ce: "Ya Kai Abu Ubaidah Dan Jarrah mike"

lokacin da ya mike, sai manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Wannan shi ne amintaccen wannan al'ummar". (Bukhari ne ya fitar da shi (4380), da Muslim (2420), da Tirmizi (3796), da Ibnu Majah (135).)

Kuma muna imani cewa Allah Ya yankwanewa annabinmu - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - kasa, sai ya ga daga gareta inda mulkin al'ummarsa zai kai, tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "Lallai cewa Allah Ya nade min kasa, sai naga gabacinta da yammacinta, kuma lallai al'ummata mulkinta zai kai inda aka nado mini daga gareta". (Muslim ne ya fitar da shi (2889), da Abu Dawud (4252), da Tirmizi (2176), da Ibnu Majah (3952).)

Daga dalilan gamewar, manzancinsa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - musuluntar da yawa daga malumman Yahudawa da masu bautar Nasara, kai dubunnai daga wadanda aka jawo zukatansu zuwa addini daga mazowa litta ne.

Kuma: Hakika tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya yaki Rumawa kuma ya umarci sahabbansa da yakar Farisa da Rum a bayansa.

## BABIN ZANTUTTUKAN MASU ADAWA DA MANZNCI DA KUMA MANZANNI - AMINCI YA TABBATA AGARE SU -

Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ  
رُخْرِفَ الْقَوْلُ غُرُورًا وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ}

{Kuma kamar wancan ne Muka sanya wa kowanne Annabi makiyi; shaidānun mutāne da aljannu, sāshensu yanā yin ishāra zuwa sāshe da kawātaccen zance bisa ga rūḍi. Kuma dā Ubangijinka Yā so, dā ba su aikatā shi ba, don haka ka bar su da abin da, suke kirkirāwa} [al-An'am: 112], kuma Allah ambatanSa ya ɗaukaka kuma sunayenSa sun tsarkaka Ya ce:

{وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِّنَ الْمُجْرِمِينَ وَكَفَى بِرَبِّكَ هَادِيًا وَنَصِيرًا}

{Kuma kamar haka ne, Muka sanya makiyi daga māsu laifi ga kōwane Annabi. Kuma Ubangijinka Ya isa ga zama Mai Shiryarwa, kuma Mai taimako} [al-Furkan: 31].

Hikimar Allah ta hukunta cewa Allah Yana shiryar da wanda Yake so da falalarSa, kuma Yana batar da wanda Ya ga dama da adalcinSa, kamar yadda hikimarSa ta hukunta cewa kowane annabi yana da makiyi, kuma ya kasance tsakanin waɗannan makiyan akwai taimakekeniya akan karya da kuma yadda suka hadu a maganganunsu, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{مَا يُقَالُ لَكَ إِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِن قَبْلِكَ إِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ وَذُو عِقَابٍ أَلِيمٍ}

{Bã zã a fada maka ba fãce abin da aka riga aka fada ga Manzannin da suke a gabãninka. Lalle Ubangijinka, hakĩka, Ma'abũcin gãfara ne, kuma Ma'abũcin azãba mai raɗaɗi ne} [Fussilat: 43]. Maganganun masu fada aji a cikin kowace al'umma iri ɗaya ce, wani lokaci suna cewa: Lallai Shi (annabi) matsafi ne ko boka ne ko makaryaci ne, kamar yadda yake a faɗin Fir'auna ga (Annabi) Musa a cikin abinda Allah Ya bada labari game da shi:

{وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ \* إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَقَارُونَ فَقَالُوا سَاجِرٌ كَذَّابٌ}

{Kuma hakĩka Mun aiki Mũsã da äyöyinMu, da dalĩli bayyananne \*

Zuwa ga Fir'auna da Hãmãna da Kãrũna, sai suka ce: "Mai sihiri ne, makaryaci} [Ghafir: 23-24]. Wani lokacin kuma suna musun ya kasance ya zo musu da wata aya, kamar yadda Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{قَالُوا يَا هُوْدُ مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ وَمَا نَحْنُ بِتَارِكِي آلِهَتِنَا عَنْ قَوْلِكَ وَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ}

{Suka ce: "Yã Hũdu! Ba ka zo mana da wata hujja bayyananna ba, kuma ba mu zama mãsu barin abũbuwan bautawarmu ba dõmin maganarka, kuma ba mu zama mãsu yin ãmãni da kai ba} [Hud: 53]. Wani lokacin kuma suna da'awar cewa shi yana kirƙirar wa Allah karya, Allah Ya fada Yana Mai bada labari game da maganarsu mummuna:

{وَإِذَا تَنَلَّى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالُوا مَا هَذَا إِلَّا رَجُلٌ يُرِيدُ أَنْ يَصُدَّكُمْ عَمَّا كَانَ  
يَعْبُدُ آبَاؤُكُمْ وَقَالُوا مَا هَذَا إِلَّا إِفْكٌ مُفْتَرًى وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ إِنَّ  
هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ}

{Kuma idan an karanta āyōyinMu bayyanannu a kansu, sai su ce: "Wannan bai zama ba fāce namiji ne yanā son ya kange ku daga abin da ubanninku suka kasance sunā bauta wa." Kuma su ce: "Wannan bai zama ba fāce kiren karya da aka kāga." Kuma waɗanda suka kāfirta suka ce: ga gaskiya a lōkacin da ta je musu: "Wannan bā kōme ba fāce sihiri ne bayyananne} [Saba'i: 43].

Wani lokaci kuma suna siffanta shi da hauka, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَقَالُوا يَا أَيُّهَا الَّذِي نُزِّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ إِنَّكَ لَمَجْنُونٌ}

{Suka ce: "Yā kai wanda aka saukar da Ambato (Alkur'āni) a kansa! Lalle ne kai, haḳīka, mahaukaci ne} [al-Hijr: 6], Tsarki ya tabbatar maSa Ya faɗa Yana Mai bada labari game da maganarsu:

{قَالَ إِنَّ رَسُولَكُمْ الَّذِي أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ لَمَجْنُونٌ}

{Ya ce: "Lalle ne Manzonzu, wanda aka aiko zuwa gare ku, haḳīka, mahaukaci ne} [al-Shu'araa: 27]. Ya tsarkaka ga manzannin Allah - aminci ya tabbata agare su -, alhali sune mafi cika mutane a hankula, kuma mafi tsarkakarsu zukata.

Wani lokaci kuma suna neman girmama abinda suke kiransu gare shi na kira zuwa bautar Allah Shi

kaɗai, Allah Maɗaukakin sarki Ya faɗa Yana Mai bada labari game da maganarsu cewa su sunce:

{أَجِئْنَا لِنَعْبُدَ اللَّهَ وَنَذَرَ مَا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ}

{Suka ce: "Shin, kā zo mana ne dōmin mu bautawa Allah Shi kaɗai, kuma mu bar abin da ubanninmu suka kasance sunā bauta wa? To, ka zō mana da abin da kake yi mana wa'adi da shi idan kā kasance daga māsu gaskiya} [al-A'araf: 70], kuma suka ce:

{أَجْعَلِ الْإِلَهَةَ إِلَهًا وَاحِدًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عَجَابٌ}

{Shin, yā sanya gumāka duka su zama abin bautawa guda? Lalle wannan, haḳīka, abu ne mai ban māmaḳi!} [Saad: 5].

Wani lokaci kuma suna kin karɓar da'awar annabin; domin cewa shi mutum ne irinsu, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا تَرَاكَ إِلَّا بَشَرًا مِثْلَنَا}

{Sai manya waɗanda suka kafirta daga mutanensa suka ce bama ganinka sai mutum irinmu} [Hud: 27], kuma Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ قُلُوبُهُمْ وَأَسَرُّوا النَّجْوَى الَّذِينَ ظَلَمُوا هَلْ هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ أَفَتَأْتُونَ السَّحَرَ وَأَنْتُمْ تَبْصِرُونَ}

{Sunā māsu shagaltacin zukātansu, kuma su asirta gānāwa: Waɗanda suka yi zālunce (sunā cēwa) "Wannan bā Kōwa ba ne fāce mutum misālinku. Shin, to, kunā jē wa sihiri, ahāli kuwa kū, kunā fahimta?} [al-Anbiya'a: 3].

Wani lokaci kuma suna nemansu da wasu al'amuran da ba sa cikin ikon halitta - sai dai cewa kawai girman kaine da tsaurin kai - haƙiƙa sun nemi annabinmu Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - da ya buɓɓugar musu da idan ruwa daga kasa, ko ya kasance yana da wata gona, ko ya faɗo musu da sama faɗowa, ko ya zo musu da Allah da kuma mala'iku, ko ya zama annabi yana da gida na zinariya, ko ya hau sama ya sauko musu da wani littafin, kamar a cikin faɗinSa - sha'aninSa ya daukaka kuma mulkinSa ya daukaka -:

{وَقَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْأَرْضِ يَنْبُوعًا \* أَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِّنْ نَّخِيلٍ وَعِنَبٍ فَتُفَجِّرَ الْأَنْهَارَ خَالِهَا تَفْجِيرًا \* أَوْ تُسْقِطَ السَّمَاءَ كَمَا رَعِمْتَ عَلَيْنَا كِسْفًا أَوْ تَأْتِيَنَا بِاللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ قَبِيلًا \* أَوْ يَكُونَ لَكَ بَيْتٌ مِّنْ زُخْرَفٍ أَوْ تَرْفَىٰ فِي السَّمَاءِ وَلَنْ نُؤْمِنَ لِرُقِيِّكَ حَتَّىٰ تُنَزَّلَ عَلَيْنَا كِتَابًا نَقْرُوهُ قُلْ سُبْحَانَ رَبِّيَ هَلْ كُنْتُ إِلَّا بَشَرًا رَسُولًا \* وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَنْ يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَىٰ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَبَعَثَ اللَّهُ بَشَرًا رَسُولًا \* قُلْ لَوْ كَانَ فِي الْأَرْضِ مَلَائِكَةٌ يَّمْشُونَ مُطْمَئِنِّينَ لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِم مِّنَ السَّمَاءِ مَلَكًا رَسُولًا}

{Kuma suka ce: "Bã zã mu yi ãmãni ba dõminka sai kã buɓɓugar da idan ruwa daga kasa \*

Kõ kuma wata gõna daga dabĩnai da inabi ta kasance a gare ka. Sa'an nan ka buɓɓugar da kõramu a tsakãninta buɓɓugarwa \*

Kõ kuwa ka kãyar da sama a kanmu kabukka kõ kuwa ka zo da Allah, da malã'iku banga-banga \*

Kõ kuwa wani gida na zĩnãriya ya kasance a gare ka, kõ kuwa ka tãka a cikin sama. Kuma bã zã mu yi ãmãni ba ga tãkawarka, sai ka sassaukõ da wani littãfi

a kanmu, munã karantã shi." Ka ce: "Tsarki ya tabbata ga Ubangijĩna! Ban kasance ba fãce mutum, Manzo \*

Kuma bãbu abin da ya hana mutãne su yi ĩmãni, a lõkacin da shiriya ta jẽ musu, fãce sunce, "Shin, Allah zai aiko mutum ya zamo yana Manzo \*

Ka ce: "Dã malã'iku sun kasance a cikin kasa, kuma sunã tafiya, sunã masu natsuwa, lalle ne dã mun saukar da malã'ika daga sama ya zama manzo a kansu} [Al-Isra'a: 90-95].

Wani lokaci kuma suna neman annabi da ya zo musu da abinda ya yi musu akawari da shi na azaba, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{قَالُوا أَجِئْتَنَا لِنَعْبُدَ اللَّهَ وَحْدَهُ وَنَذَرَ مَا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الصّٰدِقِیْنَ}

{Suka ce: "Shin, kã zo mana ne dõmin mu bauta wa Allah Shi kaɗai, kuma mu bar abin da ubanninmu suka kasance sunã bauta wa? To, ka zõ mana da abin da kake yi mana wa'adi da shi idan kã kasance daga mãsu gaskiya} [al-A'araf: 70], kuma sha'aninSa ya ɗaukaka Ya ce:

{فَعَقَرُوا النَّاقَةَ وَعَتَوْا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ وَقَالُوا يَا صَالِحُ ائْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الْمُرْسَلِیْنَ}

{Sai suka sõke rãkumar, kuma suka kangare daga barin umurnin Ubangijĩnsu, kuma suka ce: "Yã Sãlihu! Ka zõ mana da abin da kake yi mana wa'adi da shi, idan kã kasance daga manzanni!} [al-A'araf: 77].

Wani lokaci kuma suna tuhumar manzo da bata ko wauta, kamar a cikin faɗinsu wanda Allah Ya bamu labari a cikin faɗinSa Mai hikima:

{قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي سَفَاهَةٍ وَإِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ الْكَاذِبِينَ}

{Mashawarta waɗanda suka kãfirta daga mutãnensa suka ce: "Lalle ne mû, hakĩkka, Munã ganin ka a cikin wata wauta! Kuma lalle ne mû, hakĩka, Munã zaton ka daga makaryata} [al-A'araf: 66].

Wani lokaci kuma suna toshe tafarkin Allah, suna cewa mabiyansu: Kada ku ji wannan AlKur'anin, ku yi tayin kuwwa a ciki (lokacin karatunsa), kamar yadda Allah Ya bada labari game da su:

{وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَذَا الْقُرْآنِ وَالْغَوْا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ}

{Kuma waɗanda suka kafirta suka ce, "Kada ku saurãra ga wannan Alkur'ãni, kuma ku yi ta yin kuwwa a ckin (lõkacin karãtun) sa, ðammãninku zã ku rinjaya} [Fussilat: 26].

Wani lokaci kuma suna fuskantar manzon da karyatawa, kamar yadda Allah - Maɗaukakin sarki - Ya bada labari cewa su sunce:

{وَإِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ الْكَاذِبِينَ}

{Lallai mu muna zatanka kana daga makaryata}, ko kuma suna tuhumar Manzon - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - cewa wanda yake sanar da shi mutum ne, ba wanda yake zo masa da wahayi da daga Allah, Allah - sha'aninSa ya buwaya - Ya ce:

{وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ لِّسَانُ الَّذِي يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَمِيٌّ وَهَذَا لِّسَانٌ عَرَبِيٌّ مُبِينٌ}

{Kuma lalle ne, haḳīka Munā sanin (cēwa) lalle ne sū, sunā cēwa, "Abin sani kawai wani mutum ne yake karantar da shi." Harshen wanda suke karkatar da maganar zuwa gare shi, Ba'ajame ne, kuma wannan (Alkur'āni) harshe ne Balārabe bayyananne} [al-Nahl: 103].

Sukan juyawa manzo baya; da cewa waɗanda suka bishi sune raunana, kamar a cikin faɗinSa - Maɗaukakin sarki - Yana Mai bada labari game da mutanen (Annabi) Nuhu:

{قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا نَرَاكَ إِلَّا بَشَرًا مِثْلَنَا وَمَا نَرَاكَ اتَّبَعَكَ إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَادُوا بِآدَائِهِ الرَّأْيِ وَمَا نَرَى لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ بَلْ نَظُنُّكُمْ كَاذِبِينَ}

{Sai mashāwarta waɗanda suka kāfirta, daga mutānensa, suka ce: "Bā mu ganin ka fāce mutum kake kamarmu, kuma ba mu ganin wani ya bī ka fāce waɗanda suke sū kaskantattunmu ne marasa tunani. Kuma bā mu ganin wata falalā agare ka a kanmu. Ā'a, Munā zaton ku maḳaryata ne} [Hud: 27], Hiraki ya ce wa Abu Sufyan: "Kuma na tambayeka: Shin maɗaukakan mutane ne suke binsa ko raunanansu?". (Bukhari ne ya fitar da shi (7), da Muslim (1773).)

Wani lokaci kuma suna yi wa manzanni izgili kamar a cikin faɗinSa - Allah Maɗaukakin sarki - :

{قُلْ أِبَالَهُ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِؤُونَ}

{Ka ce zaku dinga yi wa Allah izgiline da ayoyinSa da manzanSa} [al-Taubah: 65], kuma kamar cikin fadinSa - Allah Maɗaukakin sarki -:

{وَيَصْنَعُ الْفُلْكَ وَكُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأَ مِنْ قَوْمِهِ سَخِرُوا مِنْهُ قَالَ إِنْ تَسْخَرُوا مِنَّا فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنْكُمْ كَمَا تَسْخَرُونَ}

{Kuma Yanã sassaka jirgin cikin natsuwa, kuma a kô yaushe waɗansu shugabanni daga mutãnensa suka shûɗe a gabansa, sai su yi izgili gare shi. Ya ce: "Idan kun yi izgili gare mu, to, haƙĩƙa mũ mã zã mu yi izgili gare ku, kamar yadda kuke yin izgili} [Hud: 38]. Wani lokaci kuma suna yaudarar manzo, suna kwaɗayi a karkato da shi zuwa garesu, kamar a cikin fadinSa - Allah Maɗaukakin sarki -:

{وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ}

{Sunã fatar ka sassauta, su kuma sũ sassauta} [al-Kalam: 9], da fadinSa Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka -:

{وَلَوْلَا أَنْ تَبْتَئَكَ لَقَدْ كِدْتَ تَرْكُنُ إِلَيْهِمْ شَيْئًا قَلِيلًا}

{Kuma bã dômin Mun tabbatar da kai ba, lalle ne, haƙĩƙa, ɗã ƙã yi kusa ka karkata zuwa gare su ta wani abu kaɗan} [al-Isra'a: 74].

Wani lokaci kuma suna yi wa manzo girman kai ta hanyar aibanta shi kamar yadda Fir'auna ya cewa (annabi) Musa - aminci ya tabbata agre shi -:

{أَمْ أَنَا خَيْرٌ مِنْ هَذَا الَّذِي هُوَ مَهِينٌ وَلَا يَكَادُ يُبِينُ}

{Kõ kuma bã nĩ ne mafĩfici ba daga wannan wanda yake shĩ wulakantacce ne kuma bã ya iya bayyanawar magana sai da kyar?} [al-Zukhruf: 52].

Da faɗin Abu Sufyan - alhali shi yana Sham - game da annabinmu Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -: "Sai na cewa sahabbaina lokacin da muka fita: Haƙiƙa al'amrin "Ibnu Abi Kabsha" ya girmama, lallai cewa shi sarkin Banul-Asfar yana jin tsoransa". (Bukhari ne ya fitar da shi (4553), da Muslim (1773), da Tirmizi (2717).)

Wani lokaci kuma masu fada-a ji suna yi wa annabi tsawa da kora daga kasa, kamar yadda Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce a sha'anin mutanen (Annabi) Shua'ib:

{قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لِلَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا لِمَنْ آمَنَ مِنْهُمْ أَتَعْلَمُونَ أَنَّ صَالِحًا مُّرْسَلٌ مِنْ رَبِّهِ قَالُوا إِنَّا بِمَا أُرْسِلَ بِهِ مُؤْمِنُونَ}

{Mashawarta waɗanda suka yi girman kai daga mutanensa suka ce ga waɗanda aka raunanar, ga waɗanda suka yi ĩmāni daga gare su: "Shin, kunā sanin cēwaSālihu manzo ne daga Ubangijinsa?" Suka ce: "Lalle ne mū, da abin daaka aiko shi, māsu ĩmāni ne} [al-A'araf: 88].

Allah - sha'aninSa ya ɗaukaka - Ya ce:

{وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّكُمْ مِنْ أَرْضِنَا أَوْ لَتَعُوذُنَّ فِي مِلَّتِنَا}

{Kafurai suka cewa manzannin su wallahi sai mun fitar daku daga kasarmu ko kuma ku dawo addinin mu} [Ibrahim: 13], kuma mutanen (Annabi) Luɗ suka

cewa (Annabi) Luɗ da waɗanda suka yi imani tare da shi kamar yadda Allah Ya bada labari game da su:

{أَخْرَجُوهُمْ مِّنْ قَرْيَتِكُمْ إِنَّهُمْ أَنَاسٌ يَّتَطَهَّرُونَ}

{Ku fitar da su daga alkaryarku lallai cewa su wasu mutane ne da suke tsarkaka} [al-A'araf: 82]. Kuma kafiran Kuraishawa sun sawa annabinmu Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - takunkumi da waɗanda ke tare da shi, da Banu Hashim a cikin kwari shekara uku, kuma suka fitar da shi daga garinsa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -.

Daga Ibnu Mas'ud - Allah Ya yarda da shi - ya ce: "Lokacin da annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya raba ganimar Hunain, wani mutum daga mutanen Madina ya ce: Ba don Allah ya yi ba, sai na zo wa annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - sai na ba shi labari, sai fuskarsa ta canja, sannan ya ce: "Rahamar Allah ta tabbata ga (annabi) Musa, hakika an cutar da shi da mafi yawa daga wannan, sai ya yi hakuri". (Bukhari ne ya fitar da shi (4335), da Muslim (1062), da Tirmizi (3896).)

Mutanen (Annabi) Ibrahim - aminci ya tabbata agare shi - sun yi kokarin kona shi da wuta, sai Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka - Ya tseratar da shi, Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا اقْتُلُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ}

{Ba wani abu ne amsar mutanensa ba sai sun ce ku kashe shi ko ku konashi} [al-Ankabut: 24], kuma Allah

Ya faɗa Yana Mai bada labari daga abinda Banu Isra'ila suka aikata tare da annabawansu:

{أَفْكَلَمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَى أَنْفُسُكُمْ اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ}

{A duk lokacin da wani manzo ya zo muku da abinda rayukanku ba sa so sai ku yi girman kai, wasu daga ciki kuka karyata wasu kuma kuka kashe} [al-Bakara: 87].

Wannan shi ne ɗabi'ar masu girman kai tare da manzanni, kuma wannan ita ce sunna mai gudana wacce manya suke binta a cikin kowace al'umma dangane da masu son kawo gyara.

Kuma sunnar Allah ta tabbata da taimakon manzanninSa da annabawanSa - aminci ya tabbata agare su -, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ}

{Lalle Mũ, hakĩka, Munã taimakon ManzanninMu da waɗanda suka yi ĩmãni, a cikin rãyuwar dũniya da rãnar da shaidu ke tsayãwa} [Ghafir: 51], kuma Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{ثُمَّ صَدَقْنَاهُمُ الْوَعْدَ فَأَنْجَيْنَاهُمْ وَمَنْ نَشَاءُ وَأَهْلَكْنَا الْمُسْرِفِينَ}

{Sa'an nan kuma Muka gaskata musu alkawari; sai Muka tsɛrar da su da wanda Muke so, kuma Muka halakar da mãsu yawaitãwa} [al-Anbiya'a: 9].

# KUNDIN RANAR LAHIRA

## Kundin a takaice

Muna imani da ranar lahira, kuma cewa shi rukuni ne daga rukunan imani guda shida, an ambaceta ranar lahira; domin cewa ita ce karshen kwanukan duniya, babu wata rana a bayanta, kuma - tana da wasu sunayen masu yawa daga sunayenta: Ranar Alkiyama, da ranar tashi, da ranar hisabi, da ranar sakamako, da masifa, da Hakkah, da mai afkuwa, da ihu, da mai lullubewa, hakika Allah Ya ambaci ranar lahira agurare masu yawa daga littafinSa mai girma.

Daga cikin imani da ranar lahira: Yin imani da alamominta - wato alamomin Alkiyama - kuma: Da imani da abinda yake faruwa bayan mutuwa, zamu fara magana akan alamomin Alkiyama, sannan abinda yake faruwa bayan mutuwa; dan kasancewarsu suna afkuwa ne kafin ranar lahira.

Alamomin Alkiyama: Su ne alamomi masu nuni akan kusancin ranar lahira, su suna daga gaibun da Allah Ya yi mana umarni dayin imani da shi.

Su sun kasu kashi uku:

Na farkonsu: Abinda ya bayyana daga alamomin Alkiyama, kuma ya kare, to wadannan suna da yawa sosai:

Na biyu: Abinda ya bayyana daga alamomin Alkiyama, sai dai bai kare ba, kawai bai gushe ba yana ta bayyana.

Na uku: Abinda bai afku ba daga cikinsu, kawai zasu kasance ne kusa da tashin Alkiyama.

Daga cikin imani da ranar lahira: Imani da cewa kowane abu mai halane sai zatin Sa - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka -, kuma cewa mala'ikan mutuwa yana daukar rayuka, da kuma imani da abinda yake faruwa bayan mutuwa na tambayar mamaci, da azabar kabari da ni'imarsa.

Muna imani da cewa Allah idan Ya yi izini da gushewar wannan duniyar da karewarta, Allah Zai umarci mala'ika, sai ya yi busa ta farko a cikin kaho, sai dukkan wanda ke cikin sammai da wanda ke cikin kasa su suma sai wanda Allah Ya so, sannan Allah Zai saukar da wani ruwa sai jikkunan halitta su tsiro, sannan Allah Zai yi izni ga mala'ika sai ya yi busa ta biyu a cikin kaho, sai a tashesu daga kaburburansu, kuma mutane zasu tashi gaba ga Ubangijin talikai, farkon wanda kasa zata tsage daga gare shi (shi ne) annabinmu tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, kuma farkon wanda zai farka (shi ne) annabinmu - tsira da a mincin Allah su tabbata agare shi -, kuma farkon wanda za'a tufatar shi ne annabin Allah Ibrahim badadayin Ubangiji Arrahman, mutane zasu tashi marasa

takalma tsirara marasa kaciya, kuma kasar tahin kiyama fara ce.

Kuma muna imani da ceton annabinmu - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, kuma muna imani da bujuro da al'umma, da hisabi, da sakamako, kuma cewa Shi - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka - Mai gaggawar hisabi ne. Kuma hisabin Allah ga bayinSa yana da matakai da halaye mabanbanta, daga bayi akwai wanda za'a yi wa

hisabi hisabi mai tsanani, daga cikinsu akwai wanda za'a yi wa hisabi hisabi sassauka, daga cikin mumina akwai wanda zai shiga aljanna ba tare da hisabi ba.

Ba'a zalantar wani a wannan ranar, farkon wanda za'a fara yi wa hisabi a ranar lahira al'ummar (Annabi) Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, kuma farkon abinda za'a fara yin hukunci a tsakanin mutane a sha'anin jinane ne.

Kuma muna imani cewa shi a wannan ranar za'a zo da shahidai, sai mala'iku su yi shaida, kuma kasa ta yi shaida da abinda bayi suka aikata akanta, kuma gabbai su yi shaida.

Muna imani cewa Allah - Madaukkain sarki - Zai sanya ma'aunai dan auna ayyukan bayi.

Muna imani cewa manzon Allah - tsira da aminci su tabbata agare shi - yana da wani tafki wanda al'ummarsa zasu gangaro masa, sannan akoro bayi: Kodai zuwa aljanna, ko zuwa wuta - muna neman

tsarin Allah - kuma za'a shinfida gada akan Jahannama, yana da arabsakai kamar kayar Sa'adana, sai su fauce mutane saboda ayyukansu, farkon wanda zai ketare siradi shi ne annabinmu Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -.

## **BABIN DALILAN IMANI DA RANAR LAHIRA**

Muna imani da ranar lahira, shi rukuni ne daga rukunan imani guda shida wadanda aka ambata a cikin fadinSa -Allah Maɗaukakin sarki -:

{لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ}

{Ba wai juya fuskoki bangaren gabas ko yamma shi ne biyayayya da da'a ba, amma aikin da'a shi ne wanda ya yi imani da Allah da ranar Lahira} [Bakara: 177], da fadinSa - Allah yabonSa ya daukaka -:

{لَكِنَّ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ مِنْهُمْ وَالْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَالْمُقِيمِينَ الصَّلَاةَ وَالْمُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالْمُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أُولَئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ أَجْرًا عَظِيمًا}

{Amma tabbatattu a cikin ilmi daga gare su, da mūminai, suna ĩmani da abin da aka saukar zuwa gare ka, da abin da aka saukar daga gabāninka, madalla da masu tsai da salla, da māsu bāyar da zakka, da māsu ĩmāni daAllah da Rānar Lāhira. Waɗannan zā Mu bā su lāda mai girma} [Nisa'a: 162].

Kuma Hadisin Abu Huraire - Allah Ya yarda da shi - ya yi nuni cewa shi ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya kasance ya fito

ga mutane wata rana, sai wani mutum ya zo masa, sai ya ce: Ya manzon Allah mene ne imani? ya ce: "Ka yi imani da Allah, da mala'ikunSa, da littafinSa, da haɗuwa daShi, da manzanninSa, kuma ka yi imani da tashin karshe". (Bukhari ne ya fitar da shi (4777), da Muslim (9), da Ibnu Majah (64).)

Kuma dalilai na hankali sun yi nuni akansa, kamar a cikin faɗinSa - Allah Maɗaukakin sarki -:

{وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ \* قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ}

{Kuma ya buga Mana wani misāli, kuma ya manta da halittarsa, ya ce: "Wāne ne ke rāyar da kasūsuwa alhāli kuwa sunā rududdugaggu \*

Ka ce: "Wanda ya kāga halittarsu a farkon lōkaci Shī ke rāyar da su, kuma Shi, game da kōwacce halitta, Mai ilmi ne} [Y. Š: 78-79], da kuma cikin faɗinSa - Allah sha'aninSa ya buwaya -;

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِّن نُّرَابٍ ثُمَّ مِّن نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِّن عَلَقَةٍ ثُمَّ مِّن مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ وَنُقَرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِنَبْلُوَكُمْ أَشَدَّكُمْ وَمِنكُم مَّن يُتَوَقَّىٰ وَمِنكُم مَّن يُرَدُّ إِلَىٰ أَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مَن بَعْدَ عِلْمٍ شَيْئًا وَنَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَنْبَتَتْ مِن كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٌ}

{Ya ku mutāne! Idan kun kasance a cikin shakka a Tāshin kiyama, to, lalle ne Mū, Man halittaku daga turbaya, sa'an nan kuma daga gudājin jini, sa'an nan kuma daga taōka wadda ake halittāwa da wadda ba a halittawa dōmin, Mu bayyana muku. Kuma Munā tabatar da abin da Muke so a cikin mahaifa zuwa ga wani

ajali ambatacce, sa'an nan kuma Munã fitar da ku kunã jãrĩri, sa'an nan kuma dõmin ku kai ga cìkar karfinku. Kuma daga cikin ku akwai wanda ke mutuwa, kuma daga gare ku akwai wanda ake mayarwa zuwa ga mafi kaskancin rãyuwa dõmin kada ya san kõme a bãyan ya sani. Kuma kanã ganin kasa shiru, sa'an nan idan Muka saukar da ruwa a kanta, sai ta girgiza kuma ta kumbura, kuma ta tsirar da tsirrai daga kõwane nau'i mai ban sha'awa. [al- Hajj: 5], kuma da faɗin Allah - sha'aninSa ya ɗaukaka kuma sunayenSa sun tsarkaka -:

{أَأَنْتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمْ السَّمَاءُ بَنَاهَا}

{Shin, kũ ne mafi wuyar halitta ko sama? Allah Ya gina ta} [al-Nazi'at: 27], da faɗinSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka -:

{وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْتَ تَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ إِنَّ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمُحْيِي الْمَوْتِ إِنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ}

{Kuma akwai daga ãyõyinSa cẽwa lalle kai kanã ganin kasã kẽkasasshiya, to, idan Mun saukar da ruwa a kanta, sai ta girgiza kuma ta kumbura. Lalle wannan da Ya rãya ta, haĩka, Mai rãyar da matattu ne. Lalle Shĩ Mai ĩkon yi ne a kan kõwanne abu} [Fussilat: 39], da faɗinSa - Allah sha'aninSa ya buwaya kuma sunayenSa sun tsarkaka -:

{وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ}

{Kuma Shi ne wanda Yake fara yin halitta sannan Ya dawo da ita, kuma (dawowar) ta fi sauki a gare Shi} [Rum: 27], da faɗinSa - Allah Ya buwaya -:

{كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعَدَّا عَلَيْهَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ}

{Zamu dawo da shi kamar yadda muka fareshi a farkon halitta alkawarinMune lallai ne Mu Masu aikatawa ne} [al-Anbiyaa: 104].

An ambaceta da ranar lahira; domin cewa ita ce karshen kwanukan duniya, babu wata rana a bayanta, kuma ita - tana da sunaye masu yawa. Daga sunayenta: Ranar Alkiyama, da ranar tashi, da ranar hisabi, da ranar sakamako, da tashin hankali, da Hakkah, da mai afkuwa, da kururuwa, da mai lullubewa, haƙiƙa Allah Ya ambaci ranar lahira a wurare da yawa daga littafinSa mai girma. Kamar faɗinSa - Allah Maɗaukakin sarki -:

{يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ}

{Yinin da mutãne ke tãshi zuwa ga Ubangijin halitta?} [al-Mudaffifin: 6]. Da faɗinSa - Allah yabonSa ya ɗaukaka -:

{يَوْمَ يُخْرِجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ سِرَاعًا كَانَتْهُمْ إِلَى نُصَبٍ يُوفِضُونَ}

{Rãnar da suke fitowa daga kaburbura da gaugãwa, kamar sũ, zuwa ga wata kafaffiyar (tuta), suke yin gaugãwa} [al-Ma'arij: 43], Da faɗinSa - Allah yabonSa ya ɗaukaka -:

{فَإِذَا جَاءَتِ الطَّامَةُ الْكُبْرَى}

{To, idan uwar masīfu, mafi girma, ta zo} [al-Nazi'at: 34]. Da fadiinSa:

{فَإِذَا جَاءَتِ الصَّاحَّةُ \* يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ \* وَأُمُّهُ وَأَبِيهِ \* وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ  
\* لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ}

{To, idan mai tsāwa (busa ta biyu) ta zo \*

Rānar da mutum yake gudu daga ḍan'uwansa \*

Da babarsa da babansa \*

Da mātarsa da ḍiyansa \*

Ga kōwane mutum daga cikinsu, a rānar nan akwai wani sha'ani da ya ishe shi} [Abasa: 33-37], da fadiinSa:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ \* يَوْمَ تَرَوُنَّهَا تُذْهِلُ كُلَّ  
مُرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَى وَمَا  
هُمْ بِسُكَارَى وَلَكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ}

{Yā ku mutāne! Ku bi Ubangijinku da takawa. Lalle ne girgizar kasa ta tsayuwar Sa'a wata aba ce mai girma \*

A rānar da kuke ganin ta dukan mai shāyar da māma tanā shagala daga abin da ta shāyar, kuma dukan mai ciki tanā haihuwar cikinta, kuma kanā ganin mutāne sunā māsu māyē alhāli kuwa su bā māsu māye ba, amma azābar Allah ce mai tsanani} [ Hajj: 1-2]. Da fadiinSa - Allah girmanSa ya ḍaukaka kuma sarautarSa ta ḍaukaka -:

{يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ الْجَمْعِ ذَلِكَ يَوْمُ النَّعَابِ}

{Ranar da Zai taraku dan ranar taruwa wancananka ita ce ranar kamunga} [Tagabun: 9].

## BABI A CIKIN IMANI DA ALAMOMIN ALKIYAMA

Yana daga cikin imani da ranar karshe: Yin imani da alamominta - wato alamomin tashin Alkiyama- sune alamomi masu nuni akan kusantowar ranar lahira, kamar yadda Allah tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka Ya ce:

{فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً فَقَدْ جَاءَ أَشْرَاطُهَا}

{Shin sunā jiran wani abu ne? sai dai Sa'a ta jē musu bisa ga kwatsam, alhāli kuwa ba su sani ba} [Muhammad: 18], Suna daga gaibun da aka umarcemu da yin imani da shi.

Daga alamomin tashin Alkiyama abinda ya bayyana ya kuma wuce, suna da yawa sosai, daga hakan akwai faɗinSa - annabi tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -: "An aikoni ni da Alkiyama kamar wannan daga wannan, ko kamar waɗannan biyun, ya haɗa tsakanin ɗan yatsa na nuni da kuma na tsakiya". (Bukhari ne ya fitar da shi (5301), da Muslim (2950).) Da faɗinsa - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi -: "Ka kirga abubuwa shida kafin Alkiyama: Mutuwata, sannan buɗe Baitil Makdis, sannan annobar da zata faru a cikinku kamar rashin lafiyar dabbobi, sannan kwararar dukiya har sai an ba mutum zinari ɗari, sai ya gushe yana mai fushi"... (Bukhari ne ya fitar da shi (3176), da Ibnu Majah (4042).) Da faɗinsa - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi:

"Alkiyama ba za ta tashi ba har sai kungiyoyi biyu masu girma sun yi yaki, za'a samu kisa mai girma tsakaninsu, kuma da'awarsu ɗaya ce, kuma har sai makarayata sun bayyana kusan su talatin, dukkaninsu suna da'awar cewa su manzannin Allah ne, kuma har sai an ɗauke ilimi, girgizar kasa zata yawaita, zamani zai kusanto, fitinu zasu bayyana, Haraj: zai yawaita, shi ne: Kisa kuma har sai dukiya ta yawaita a cikinku, sai ta kwaranya har sai mai dukiya ya shagalta da wanda zai karbi sadakarsa, kuma har sai ya kawo masa ita, sai wanda ya kawo masa ita ya ce: bani da wata bukata da ita, kuma har sai mutane sun yi gasa wajen tsawaita gine-gine...". (Bukhari ya fitar da shi (7121), da Muslim (157), da Tirmizi (2218).)

Kuma yana daga cikin alamomin tashin Alkiyama wanda shi ya afku, saidai cewa bai kare ba, kuma bai gushe yana ci gaba ba da faruwa ba, daga cikin hakan afkuwar fitintinu a cikin al'umma (A cikin Bukhari da Muslim akwai Hadisai masu yawa akan fitintinu, sai dai su ba a bayyane suke ba, cewa fitintinu suna daga alamomin Alkiyama; saboda haka ne muka ambaci Hadisai biyu masu zuwa daga Littattafan Sunan; domin a cikinsu akwai bayyanarwa da hakan.) suna da yawa, tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "Lallai kafin Alkiyama akwai fitintinu kamar wani yanki na dare mai duhu, mutum yana wayar gari a cikinsu yana mumini kuma ya yammanta kafiri, kuma

ya yammanta yana mumini ya wayi gari yana kafiri, wanda ke zaune shi ne mafi alheri ga wanda ke tsaye, mai tafiya shi ne mafi alheri ga mai gaggawa, to ku karya gwafunfunanku, ku yanyanke tsirgiyoyinku, ku daki takubbanku da duwatsu, idan an shiga - wato - ga dayanku, to ya zama kamar mafi alherin 'ya'yan (annabi) Adam biyu" (Abu Dawud ya fitar da shi (4259), da Tirmizi (2204), da Ibnu Majah (3961), da Ibnu Abi Shaibah (30978), da Ahmad (19662), da al-Rauyani (585).)

kuma tsira da amincin Allah su abbata a gare shi ya ce: "Wasu fitintinu zasu faru kafin Alkiyama kamar wani yanki na dare mai duhu, mutum zai wayi gari a cikinsu yana mumini ya yammanta yana kafiri, kuma zai yanmanta yana mumini ya wayi gari yana kafiri, wasu mutane zasu saida addininsu da wata haja ta duniya". (Tirmizi ne ya fitar da shi (2197), da Ibnu Abi Shaibah a cikin al-Musannaf (31053), da kuma cikin al-Iman (64), da al-Faryani a cikin Siffar munafunci d zargin munafukai (97).)

Kuma tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "Alkiyama ba zata tashi ba har sai makaryata sun bayyana kusan talatin, dukkaninsu suna da'awar cewa su manzannin Allah ne". (Bukhari ya fitar da shi (7121), da Muslim (157), da Tirmizi (2218).)

Abu Hurairah - Allah ya yarda da shi - ya ce: yayin da Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare

shi - yake a wani majlisi yana zantar da mutane, sai wani bakauye ya zo masa, sai yace: Yaushe ne Alkiyama, sai Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - yaki ci gaba da maganar sa, sai wasu mutane suka ce: Ya ji abunda ya fada, sai yaki abinda ya ce. Wasu suka ce: A'a bai jiba, har saida ya gama maganarsa sa, sai ya ce: Ina - ina zatansa - mai tambaya game da Alkiyama ? Sai ya ce gani nan Ya Manzon Allah, sai Manzon Allah Ya ce masa, Idan aka tozartar da amana to ku jirayi alkiyama", sai ya ce, ta yaya ake tozartar da alkiyama, sai Manzon Allah Ya ce, idan aka mika al'amari ga wadanda ba ma'abotansa ba, to ku jira kiyama. (Bukhari ne ya fitar da shi (59).)

kuma tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya ce: "Daga alamomin Alkiyama, Za'a dauke ilimi, jahilci ya tabbata, kuma asha giya, zina ta bayyana". (Bukhari ne ya fitar da shi (80), da Muslim (2671), da Tirmizi (2205), da Ibnu Majah (4045).)

kuma tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "Lallai akwai wasu kwanuka kafin Alkiyama, jahilci zai sauka a cikinsu, za'a dauke ilimi a cikinsu, kuma kisa zai yawaita a cikinta". (Bukhari ne ya fitar da shi (7062), da Muslim (2672), da Tirmizi (2200), da Ibnu Majah (3959, 4050).)

Daga cikin alamomin tashin Alkiyama wadanda ba su afku ba har zuwa yanzu, kawai zasu afku kafin tashin Alkiyama Amma za su bayyana kusa da ita, daga

cikinsu akwai: Saukar Masihu (annabi) Isa dan Maryam - aminci ya tabbata agare shi -, Allah Maɗaukkain sarki Ya ce:

{وَإِنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لِيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا}

{Kuma bābu kōwa daga Mutānen Littafi, fāce lalle yanā ĩmāni da shi a gabānin mutuwarasa, kuma a Rānar kiyāma yana kasancēwa mai shaida, a kansu} [al-Nisa'a: 159], da fitowar Yajuju da majuju, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{حَتَّىٰ إِذَا فُتِحَتْ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ}

{Har sa'ad da aka būde Yājūju da Mājūju alhāli kuwa sunā gaggāwa daga kōwane tudun kasa} [Anbiya'a: 96], da fitowar Dabba, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ}

{Kuma idan magana ta auku a kansu, Munā fitar musu da wata dabba daga kasa, tanā yi musu magana, cēwa "Lalle mutāne sun kasance game da ayoyinMu, ba su yin ĩmānin yakīni} [Naml: 82].

Ya zo a cikin Hadisin Huzaifa Dan Usaid al-Gifari ya ce: Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya tsinkaya garemu, alhali mu muna muzakara, sai ya ce: "Me kuke muzakara?" suka ce: Muna tina AlKiyama, ya ce: "Lallai cewa ita (AlKiyama) ba za ta tsaya ba har kafin ta sai kun ga alamomi goma: sai ya ambaci - hayaƙi, da Jujal, da Dabba, da hudowar rana

ta mafadarta, da saukar (annabi) Isa dan Maryam - tsira da amincin Allah su tabbata aagre shi -, da Yajuju da Majuju, da kusufi uku, kusufi a gabas, da kusufi a yamma, da kusufi a tsibirin larabawa, na karshen wata wuta ce da zata fito daga Yaman, tana koro mutane daga mahadarsu". (Muslim ne ya fitar da shi (2901), da Abu Dawud (4311), da Tirmizi (2183), da Ibnu Majah (4041).

kuma tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya ce: "Alkiyama ba zata tsaya ba har sai rana ta hudo ta mafadarta, idan ta hudo daga mafadarta mutane za su yi imani gaba dayansu, a wannan lokacin {Wani rai imaninta ba zai amfaneta ba wacce dama ba ta kasance ta yi imani ba kafi nan ko ba ta aikata wani alheri ba a cikin imaninta} [al-An'am: 158]". (Bukhari ne ya fitar da shi (4635), da Muslim (157), da Abu Dawud (4312), da Ibnu Majah (4068).)

kuma tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya ce: "Na rantse da wanda raina yake a hannunSa, Ibnu Maryam (Annabi Isa) ya kusa ya sauka a cikinku yana mai hukunci mai adalci, sai ya karya gicciyayye (cross), ya kashe alade, ya dauke jizya, dukiya ta yawaita har babu wanda zai karbeta". (Bukhari ne ya fitar da shi (2222), da Muslim (155), da Abu Dawud (4324), da Tirmizi (2233), da Ibnu Majah (4078).)

kuma tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya ce: "Allah Bai aiko wani annabi ba sai ya gargadar

da mutanensa (daga sharrin) mai ido ɗaya kuma makaryaci, lallai shi (Jujal) mai ido ɗaya ne, kuma Ubangijinku ba mai ido ɗaya bane - an rubuta tsakanin idanuwnsa - Kafiri ne". (Bukhari ne ya fitar da shi (7408), da Muslim (2933), da Abu Dawud (4316), da Tirmizi (2245).)

## **BABI A CIKIN IMANI DA ABINDA ZAI KASANCE BAYAN MUTUWA**

Muna imani cewa yana daga cikin imani da ranar lahira: Yin imani da cewa kowane abu mai halaka ne sai zatinSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka -, kamar yadda Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ}

{Kowanne abu mai halaka ne face Fuskarsa} [Kasas: 88], Allah - sha'aninSa ya buwaya - Ya ce:

{كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ \* وَيَبْقَىٰ وَجْهَ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ}

{Dukkan wanda ke kanta mai kārēwa ne \*

Kuma Fuskarar Ubangijinka, Mai girman Jalala da karimci, ita ce take wanzuwa} [al-Rahman: 26-27]. Kuma cewa mala'ikan mutuwa yana karɓar rayuka, Allah - Maɗaukaki - Ya ce:

{قُلْ يَتُوفَّاكُم مَّلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ}

{Ka ce: "Mala, ikin mutuwa ne. wanda aka wakkala a gare ku, shī ne ke karɓar rāyukanku. Sa'an nan zuwa ga Ubangijinku ake mayar da ku} [al-Sajda: 11].

Muna imani da abinda yake faruwa bayan mutuwa, na tambayar mamaci, da azabar kabari da ni'imarsa, kamar yadda yake a cikin fadīnSa - Allah Maɗaukakin sarki -:

{النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ}

{Wutā, anā gitta su a kanta, sāfe da maraice, kuma a rānar da Sa'a take tsayuwa, anā cēwa, "Ku shigar da mutānen Fir'auna a mafi tsananin azāba} [Ghafir: 46], da fadīnSa - Allah Maɗaukakin sarki -:

{سُعِدْبُهُمْ مَّرَّتَيْنِ ثُمَّ يُرَدُّونَ إِلَىٰ عَذَابٍ عَظِيمٍ}

{Za Mu yi musu azaba sau biyu, sa'annan Mu mayar da su zuwa ga azaba mai girma} [al-Taubah: 101], da kuma fadīnSa - Allah Maɗaukakin sarki -:

{وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ يَتَوَفَّى الَّذِينَ كَفَرُوا الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَارَهُمْ وَهُمْ يَقْنَطُونَ أَنَّهُمْ خَالِدُونَ فِي الْهَوَىٰ ۖ ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ}

{Kuma dā kā gani, a lōkacin da Malā'iku suke karɓar rāyukan waɗanda suka kāfirta, sunā dukar fuskōkinsu da duwāwunsu, kuma suna cēwa: "Ku dāndani azābar Gōbara \*

"Wannan (azābar) kuwa sabōda abin da hannuwanku suka gabātar ne. Kuma lalle ne Allah bai zama mai zālunci ga bāyinsa ba} [al-Anfal: 50-51], Da fadīnSa - Allah Maɗaukakin sarki -:

{وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُوا أَيْدِيهِمْ أَخْرَجُوا أَنفُسَكُمْ الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنْتُمْ عَنْ آيَاتِهِ تَسْتَكْبِرُونَ}

{Kuma da zaka ga lokacin da azzalumai a cikin magagin mutuwa kuma mala'iku suna shimfide da hannayensu ku futo da kawunanku (rayukanku), yau ne za'a saka muku da azabar wulakanci saboda abinda kuka kasance kuna fada wa Allah wanda bana gaskiya ba da kuma abinda kuka kasance kuna girman kai da ayoyinSa}. [al-An'am: 93], da faɗinSa - Allah Maɗaukakin sarki -:

{وَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا عَذَابًا دُونَ ذَلِكَ}

{Lallai akwai wata azaba koma bayan haka ga waɗanda suka zalinci kansu} [al-Dur: 47].

Daga Barra'ū ḍan Azib - Allah Ya yarda da shi -, daga annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: {Allah Yana tabbatarwa waɗanda suka yi imani da tabbatacciyar magana} [Ibrahim: 27] ya ce: "Ta sauka ne a azabar kabari, sai a ce masa: Waye Ubangijinka? sai ya ce: Ubangijina (Shi ne) Allah, kuma annabina (shi ne) Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, wannan kuwa shi ne faɗinSa - Mai girma da ɗaukaka -: {Allah Yana tabbatarwa waɗanda suka yi imani da tabbatacciyar magana a cikin rayuwar duniya da kuma lahira} [Ibrahim: 27]". (Bukhari ne ya fitar da shi (1369), da Muslim (2871), kuma lafazin nasa ne, da Tirmizi (3120), da Nasa'i (2056-2057), da Ibnu Majah (4750, 4269).)

Daga Ibnu Abbas - Allah Ya yarda da su -; Cewa manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare

shi - ya kasance yana sanar da su wannan addu'ar kamar yadda yake sanar da su sura daga AlKur'ani, yana cewa: "Ku ce: Ya Allah mu muna neman tsarinKa daga azabar Jahannama, kuma ina neman tsarinKa daga azabar kabari, ina neman tsarinKa daga fitinar Masihul Dajjal, ina neman tsarinKa daga fitinar rayuwa da mutuwa". (Muslim ne ya fitar da shi (590), da Abu Dawud (1542), da Tirmizi (3494), da Nasa'i (2063), da Ibnu Majah (3840).)

Daga Ibnu Abbas - Allah Ya yarda da su - ya ce: Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya fito daga wani sashi na shingayen Madina, sai ya ji sutin wasu mutum biyu ana yi musu azaba acikin kaburburansu, sai ya ce: "Ana musu azaba, kuma ba ana musu azaba a wani abu mai girma ba, kuma lalle babba ne, dayansu ya kasance ba ya tsarkaka daga fitsari, dayan kuma ya kasance yana tafiya da annamimanci", sannan ya ce akawo masa itace na dabino, sai ya karya shi gida biyu, sai ya sanya bangare a kabarin wannan, bangare dayan kuma a cikin kabarin wannan, sai ya ce: "Watakila a yi musu sauki muddin dai ba su bushe ba". (Bukhari ne ya fitar da shi (6055), da Muslim (292), da Abu Dawud (20), da Tirmizi (70), da Nasa'i (31), da Ibnu Majah (347).)

Daga Abu Sa'id - ya ce: Zaid dan sabit - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Yayin da Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - yana cikin shingen Bani Najjar, a

kan wani alfadarin sa, kuma muna tare da shi, yayin da ta karkace da shi, ta kusa ta fadar da shi, sai ga wasu kaburbura shida, ko biyar, ko huɗu - ya ce: Haka nan al-Jurairi yake faɗa - sai ya ce: "Waye ya san masu waɗannan kaburburan?" wani mutum ya ce: Nine, ya ce: Yaushe waɗannan suka mutu? Ya ce: Sun mutu ne a cikin shirka, don haka ya ce: "Wannan al'ummar za'a jarabce ta tana cikin kabarinta, kuma ba don kada ku binne junanku ba, da na roki Allah da ya jiyar daku wani abu na azabar kabari da nake ji.

"Sa'annan ya fuskanto mu da fuskarsa. ya ce:" Ku nemi tsarin Allah daga azabar kabari. "Suka ce:" Muna neman tsarin Allah daga azabar kabari. Ya ce: "Ku nemi tsarin Allah, daga fitintinu, na abin da ya bayyana daga gare ta da abin da yake boye." »Suka ce:" Muna neman tsarin Allah daga fitinar dujal. " (Muslim ne ya fitar da shi (2867).)

Daga Abu Ayub - Allah Ya yarda da shi - ya ce : Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya fito a lokacin rana ta faɗi, sai ya ji wani sauti ,sai ya ce : Wata Bayahudiya ce ake azabtar da ita a cikin kabarinta". (Bukhari ne ya fitar da shi (1375), da Muslim (2869), da Nasa'i (2059).)

Daga Aisha -Allah Ya yarda da ita- ta ce: Wasu tsoffin mata guda biyu daga cikin tsoffin Yahudawan Madina sun zo wurina, sai suka ce da ni: Lallai ma'abota kabari ana yi musu azaba a cikin kaburburansu, sai na karyata

su, kuma ban so na gasgata su ba, sai suka fita, sai annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya shigo gurina, sai na ce da shi: Ya Manzon Allah, wasu tsoffin mata biyu kuma na gaya masa labarin, sai ya ce: "Sun yi gaskiya, lallai su ana yi musu azaba, azabar da dabbobi suke ji baki dayansu".

Kuma ban taba ganinsa a wata sallah ba face sai ya nemi tsari daga azabar kabarin. (Bukhari ne ya fitar da shi (6366), da Muslim (586), da Nasa'i (2067).)

Kamar yadda kafiri da munafiki da wasu daga amsu sabo daga musulmai ake yi musu azaba a cikin kaburburansu, haka nan mumini ana ni'imtashi a cikin kabari. Daga Anas dan Malik - Allah Ya yarda da shi - cewa shi ya zantar da su: Cewa Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Lallai bawa idan aka sanya shi a cikin kabarinsa mutanansa suka juya suka tafi, yana jin sautin takalmansu, mala'iku biyu za su zo masa sai su zaunar da shi su ce da shi me ka kasance kana cewa kan wannan mutumin Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbbata a gare shi -? amma mumini sai ya ce : Ina shaida cewa shi bawan Allah ne kuma Manzon Sa ne, Sai a ce masa: Kalli mazauninka a wuta Allah Ya canja maka da wani mazaunin a aljanna, sai ya gansu baki daya". Y ce: "Amma munafiki da kafiri sai su ce musu : Me kuka kasance kuna cewa kan wannan mutumin? sai ya ce: Ban sani ba, na kasance ne ina fadar abinda mutane

suke fada, sai a ce: Baka sani ba kuma baka karanta ba, sai a dake shi da wasu gudumu na karfe duka daya, sai ya yi kara karar da duk wanda biye da shi zai ji ta banda mutum da aljan". ! (Bukhari ne ya fitar da shi (1374), da Muslim (7318).)

## **BABIN IMANI DA TASHI BAYAN MUTUWA DA ABINDA KE BAYANSA**

Muna imani cewa Allah idan Ya yi izini na gushewar wannan duniyar da karewarta, Allah Zai umarci mala'ika sai ya yi busa a cikin kaho, sai dukkan wanda ke cikin sammai da wanda ke cikin kasa su suma sai wanda Allah Ya so, Allah Maɗaukkain sarki Ya ce:

{وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ}

{Kuma aka busa a cikin kaho, sai waɗanda ke a cikin sammai da kasã suka sũma sai wanda Allah Ya so (rashin sumansa) sannan aka hũra a cikinsa, wata hũrãwa, sai gã su tsaitsaye, sunã kallo} [al-Zumar: 68], kuma tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya ce: "...Sannan a yi busa a cikin kaho, babu wanda zai ji shi sai ya karkatar da fatar wuya, kuma ya daga fatar wuya, ya ce: Farkon wanda zai ji shi wani mutum ne wanda yake gyara tafkin rakuminsa, ya ce: Sai ya suma, sai mutane su suma...". (Muslim ne ya fitar da shi (2940).) ("Warafa'a litan", wato ya karkatar da

fatar wuyansa gare shi. al-Nihaya fi garibul hadis (3/33).)

kuma tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya ce: "...Lallai Alkiyama zata tsaya alhali mutum biyu sun shinfida tufansu a tsakaninsu, ba za su saida su ba, kuma ba za su ninkesu ba, kuma lallai Alkiyama zata tashi alhali mutum ya juya da nonon taguwarsa amma ba zai sha shi ba, lallai Alkiyama zata tashi alhali shi yana gyara tafkinsa amma ba zai shayar a cikinsa ba, lallai Alkiyama zata tsaya alhali dayanku ya daga abincinsa zuwa bakinsa amma ba zai dandane shi ba".

Sai Allah Ya halakar da wanda Ya so daga halittarSa cikin wanda Allah Ya rubuta masa karewa da halaka, har babu wanda zai wanzu sai Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka -, Allah Madaukakin sarki Ya ce:

{كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ \* وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ}

{Dukkan wanda ke kanta mai karewa ne \*

Kuma Fuskarar Ubangijinka, Mai girman Jalala da karimci, ita ce take wanzuwa} [al-Rahman: 26-27], kuma Allah Madaukakin sarki Ya ce:

{وَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ}

{Kada ka kira wani abin bautawa na dabam tare da Allah. Babu abin bautawa face Shi. Kowane abu mai halaka ne face fuskarSa. Shi ne da hukunci kuma zuwa gare Shi ake mayar da ku} [al-Kasas: 88], kuma Madaukakin sarki Ya ce:

{يَوْمَ هُمْ بَارِزُونَ لَا يَخْفَىٰ عَلَى اللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ لِّمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ  
الْقَهَّارِ}

{Rānar da suke bayyanannu, bābu wani abu daga gare su wanda yake iya bōyuwa ga Allah. "Mulki ga wa ya ke a yau?" Yana ga Allah, Makadaici, Mai tīlastāwa} [Gafir: 16].

Sannan Allah Ya saukar da wani ruwa wanda jikkunan halitta zasu tsiro daga gare shi, kamar yadda tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "...Sannan Allah Zai aiko - ko cewa ya yi: Allah zai saukar da - wani ruwa kai kace yayyafi ne - ko: Inuwa - Nu'uman (ḏaya daga maruwaita Hadisin.) ya yi kokwanto - sai jikkunan mutane su tsiro daga gare shi, sannan a sake yin wata busar daban, sai gasu a tsattsaye suna saurare...". (Muslim ne ya fitar da shi (2940).)

Sannan Allah Ya umarci mala'ika sai ya yi busa ta biyu a cikin kaho, kamar yadda Allah Maḏaukakin sarki Ya ce:

{ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ}

{Sannan sai a yi wata busar ta daban a cikin kaho sai gasu a tsattsaye suna sauraare} [al-Zumar: 68].

Kuma tsira da amincin Allah su tabbata aagre shi ya bayyana gwargwadan abinda ke tsakanin busa biyun, daga Abu Hurairah - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Tsakanin busa biyun arba'in ne, ya ce:

Kowane abu daga mutum zai dandake sai kashin guringwitsi a cikinsa ne ake hauhawar da halitta". (Bukhari ne ya fitar da shi (4814), da Muslim (2955).)

Kuma muna imani da abinda annabinmu Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya bamu labari na halayen sammai da kasa a ranar lahira, kamar yadda ya zo a cikin Hadisin Ibnu Mas'ud - Allah Ya yarda da shi - ya ce: "Wani malami daga maluman Yahudawa ya zo wurin manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - sai ya ce: Ya Muhammad, mu muna samun: Cewa Allah Zai sanya sammai akan yatsa, kassai ma akan yatsa, bishiyoyi akan yatsa, ruwa da kasa akan yatsa, sauran halittu akan yatsa, sai Ya ce: Nine Sarki. Sai annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya yi dariya har hakoransa na gaba suka bayyana dan gasgata maganar malamin Yahudawa, sannan manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya karanta:

{وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ}

{Kuma ba su kaddara Allah a kan haƙƙanin ĩƙon yinsa ba: kasã duka damkarSa ce, a Rãnar kiyãma, kuma sammai abũbuwan nadewa ne ga dãmanSa. Tsarki ya tabbata a gare Shi, kuma Ya ðaukaka daga barin abin da suke shirki da shi} [al-Zumar: 67]".

(Bukhari ya fitar da shi (4811), da Muslim (2786), da Tirmizi (3238).)

Kuma muna imani cewa mutane za'a tashe su daga kaburburansu, sai Allah - Maɗaukakin sarki - Ya raya matattu lokacin da za'a yi busa ta biyu a cikin kaho; sai mutane su mika ga Ubangijin talikai, kamar yadda Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{ثُمَّ إِنَّكُمْ بَعْدَ ذَلِكَ لَمَيِّتُونَ \* ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُبْعَثُونَ}

{Sa'an nan kuma ku, bāyan wannan, lalle ne masu mutuwa ne \*

Sa'an nan kuma lalle ne kū a Rānar kiyāma, za a tayar da ku} [al-Mua'Minun: 15 - 16], kuma Allah Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ \* قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَن بَعَثَنَا مِن مَّرْقَدِنَا هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ \* إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَّدَيْنَا مُحْضَرُونَ}

{Kuma aka yi būsā a cikin kaho, to, sai gā su, daga kaburbura zuwa ga Ubangijinsu, sunā ta gudu \*

Suka ce: "Yā bonenmu! Wāne ne ya tāyar da mu daga barcinmu?" "Wannan shi ne abin da Mai rahama ya yi wa'adi da shi, kuma Manzanni sun yi gaskiya \*

Ba ta kasance ba fāce wata tsāwa ce guda, sai gā su duka, sunā abin halartarwa a gare Mu} [Y. Š: 51-53].

kuma Allah Maɗaukakin sarki Ya ce: {Kuma lalle ne Mu Muke rāyarwa, kuma Muke kashēwa kuma Mū ne magada \*

وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنْكُمْ وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَأْخِرِينَ \* وَإِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَحْشُرُهُمْ  
إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ

Kuma lalle ne, haḳīka, Mun san māsu gabāta daga  
cikinku, kuma Mun san māsu jinkiri \*

Kuma lalle ne Ubangijinka Shī ne Yake tāra su, lalle  
Shī ne Mai hikima, Masani} [al-Hijr: 23-25].

kuma Allah Maḍaukakin sarki Ya ce:

{وَقَالُوا أَبِذَا كُنَّا عِظَامًا وَرُفَاتًا أِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا \* قُلْ كُونُوا حِجَارَةً أَوْ  
حَدِيدًا \* أَوْ خَلْقًا مِّمَّا يَكْبُرُ فِي صُدُورِكُمْ فَسَيَقُولُونَ مَن يُعِيدُنَا قُلِ الَّذِي فَطَرَكُمْ  
أَوَّلَ مَرَّةٍ فَسَيُنْغِضُونَ إِلَيْكَ رُءُوسَهُمْ وَيَقُولُونَ مَتَى هُوَ قُلْ عَسَى أَنْ يَكُونَ قَرِيبًا  
\* يَوْمَ يَدْعُوكُمْ فَتَسْتَجِيبُونَ بِحَمْدِهِ وَتَظُنُّونَ إِن لَّبِئْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا}

{Kuma suka ce: "Shin, idan mun kasance kasūsuwa  
da, nikaḳkun gabābuwa ashe, lalle ne mū haḳīka,  
waḍanda ake tāyarwa ne a wata halitta sābuwa? \*

Ka ce: "Ku kasance duwātsu ko kuwa bakin karfe \*

Kō kuwa wata halitta daga abin da yake da girma a  
cikin kirazanku." To zā su ce "Wāne ne zai mayar da  
mu?" Ka ce: "Wanda Ya kaga halittarku a fabkon  
lōkaci." To, zā su gyada kansu zuwa gare ka, kuma  
sunā cēwa, "A yaushene shi?" Ka ce: "Akwai  
tsammāninsa ya kasance kusa \*

A rānar da Yake kiran ku, sa'an nan ku riḳa karbāwa  
game dā gōde Masa, kuma kunā zaton ba ku zauna ba  
fāce kaḍan} [al-Isra'a: 49-52], kuma Allah Maḍaukakin  
sarki Ya ce:

{وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضِلِلْ فَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِهِ وَنَحْشُرُهُمْ  
يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى وُجُوهِهِمْ عُمِّيًّا وَيُكَلِّمُهُمْ صَغِيرًا وَأَوَاهُمْ جَهَنَّمَ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنَاهُمْ  
سَعِيرًا \* ذَلِكَ جَزَاءُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا وَقَالُوا إِنَّا عِظَامًا وَرُفَاتًا أِنَّا

لَمُيعُوْثُوْنَ خَلَقًا جَدِيْدًا \* اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّ اللّٰهَ الَّذِيْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ قٰدِرٌ  
عَلٰى اَنْ يَّخْلُقَ مِثْلَهُمْ وَجَعَلَ لَهُمْ اَجَلًا لَا رَيْبَ فِيْهِ فَاَنبٰى الظَّٰلِمُوْنَ اِلَّا كُفُوْرًا {

{Kuma wanda Allah Ya shiryar, to, shī ne shiryayye, kuma wanda Ya batar to bā zā ka sāmi waɗansu masōya gare su ba baicinSa. Kuma Munā tāra su a Rānar kiyāma a kan fuskōkinsu, sunā makāfi, kuma bēbāye da kurāme. Matattararsu Jahannama ce, kō da yausha ta bice, sai Mu kāra musu wata wuta mai tsanani \*

Wancan ne sākamakonsu sabōda lalle sū, sun kāfirta da āyō yinMu, kuma suka ce: "Shin idan muka kasance kasūsuwa da nīkakun gabūbuwa, shin lalle mū, hakī ka, waɗanda ake tāyarwa ne a cikin wata halitta sābuwa? \*

Shin, kuma ba su ganī ba (cēwa) lalle ne Allah, wandaYa halicci sammai da kasa, Mai ikon yi ne a kan Ya halicci misālinsu? Kuma Ya sanya wani ajali wanda bābu kōkwanto a cikinsa? Sai azzālumai suka ki fāce kāfirci} [al-Isra'a: 97-99], kuma Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{فَاِذَا جَآءَ وَعْدُ الْاٰخِرَةِ جِئْنَا بِكُمْ لَفِيْفًا}

{Idan akawarin karshe ya zo zamuzo daku jama'a-jama'a} [al-Isra'a: 104], Ayoyi masu girma a cikin tabbatar da tashi daga kabari masu yawa ne sosai.

Farkon wanda kasa zata tsage masa shi ne annabinmu tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, daga Abu Hurairah - Allah Ya yarda da shi - cewa

annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Ni ne shugaban 'ya'yan Adam ranar Alkiyama, kuma farkon wanda kabari zai tsagewa, kuma farkon mai ceto farkon wanda za'a bawa ceto". (Muslim ya fitar da shi (2278), da Abu Dawud (4673).)

Kuma farkon wanda zai farka shi ne annabinmu tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ; inda tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "Kada ku fifitani akan Musa; domin mutane zasu suma a ranar Alkiyama, sai in suma tare da su, sai in zama farkon wanda zai farfado, sai ga Musa yana riƙe da gefen Al'arshi, ban sani ba shin yana daga cikin waɗanda suka suma, sai ya farka kafin ni ko ya kasance daga waɗanda Allah Ya togance?", (Bukhari ne ya fitar da shi (2441), da Muslim (2373).)

Kuma farkon wanda za'a tufatar shi ne annabin Allah Ibrahim badaɗayin Allah ArRahman, tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "Farkon wanda za'a tufatar a ranar lahira (shi ne) (Annabi) Ibrahim". (Bukhari ya fitar da shi (3349), da Muslim (2860), da Tirmizi (2423), da Nasa'i (2082).)

Za'a tashi mutane marasa takalma tsirara marasa kaciya, kamar yadda tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Za'a tashi mutane ranar Alkiyama marsa takalma tsirara marasa kaciya". (Bukhari ne ya fitar da shi (6527), da Muslim (2859), da Nasa'i (2083), da Ibnu Majah (4276).)

Kuma muna imani cewa kasar da za'a tashi bayi akanta wata kasa ce ba wannan kasar ba, kamar yadda Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَاوَاتُ وَبَرَزُوا لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ}

{A rānar da ake musanya kasa bã kasar nan ba, da sammai kuma su bayyana ga Allah Makadaici, Mai tankwasāwa} [Ibrahim: 48].

Kasar taruwa fara ce, tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "Za'a tashi mutane ranar AlKiyama akan wata kasa fara jaja-jaja kamar tatacciyar gursa". (Bukhari ne ya fitar da shi (6521), da Muslim (2790).)

Daga Abu Said al-Khudiri cewa Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Kasa zata kasance ranar Alkiyama gursa daya, Ubangiji AlJabbar Zai jujjuyata da hannunSa kamar yadda dayanku yake jujjuya gurasarsa a halin tafiya...". (Bukhari ne ya fitar da shi (6520), da Muslim (2792).)

Hakika Hadisai ingantattu sun zo a cikin bayanin ina mutane zasu kasance a lokacin canji: Daga Sauban Baran manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - cewa wani malami daga maluman Yahudawa ya zo wurin manzo yana tambayarsa a cikinsa: "...Sai Bayahude ya ce: Ina mutane zasu kasance ranar da za'a canza kasa ba wannan kasar ba da sammai? sai manzon Allah - tsira da amincin Allah

su tabbata agare shi - ya ce: Su suna cikin duhu bayan gada". (Muslim ne yafitar da shi (315).)

Daga A'isha - Allah Ya yarda da ita - ta ce: "Na tambayi manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - game da faɗinSa - Mai girma da ɗaukaka -: {Ranar da za'a canja kasa ba wannan kasar ba da sammai} to ina mutane zasu kasance a wannan ranar ya manzon Allah? sai ya ce: Akan siradi". (Muslim ne ya fitar da shi (2791).)

Kuma muna sanin cewa wannan ranar mai girma ce sosai, kamar yadda Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{أَلَا يَظُنُّ أُولَٰئِكَ أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ \* لِيَوْمٍ عَظِيمٍ}

{Ashe! Waɗancan bā su tabbata cēwa lalle sū, ana tǎyar da su ba \*

Domin yini mai girma} [al-Mudaffifin: 4- 5].  
Sha'aninSa ya ɗaukaka Ya ce:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ}

{Yā ku mutāne! Ku bi Ubangijinku da takawa. Lalle ne girgizar kasa ta tsayuwar Sa'a wata aba ce mai girma} [al-Hajj: 1].

Kuma cewa gwargwadanta shekara dubu hamsin ne, kamar yadda Hadisi ya inganta da hakan, daga Abu Hurairah - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Babu wani ma'abocin taska ba ya bada zakkartsa har zuwa inda ya ce: Har Allah Ya yi hukunci tsakanin bayinSa a cikin wani yinin da gwargwadansa shekara

dubu hamsin ne daga abinda kuke kirgawa, sannan ya ga tafarkinsa kodai zuwa aljanna ko kuma zuwa wuta". (Bukhari ne ya fitar da shi (2371), da Muslim (987), da Abu Dawud (1658), da Tirmizi (1636), da Nasa'i (3563), da Ibnu Majah (2788).)

A cikinta ne rana zata kusantowa kasa, daga Abu Umamah - Allah Ya yarda da shi - cewa manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Za'a kusantowa halitta rana a yinin Alkiyama har sai ta kusa kamar gwargwadan mil daga gare su" - Sulaim dan Amir ya ce: Na rantse da Allah ban sani ba me yake nufi da mil? Shin faɗin kasa ne, ko kuma mil ɗin da ake wa ido kwalli? - ya ce: "Sai mutane su zama akan gwargwadan ayyukansu cikin gumi, daga cikinsu akwai wanda zai kasance zuwa idanun sawunsa, daga cikinsu akwai wanda zai kasance zuwa guwoyinsa, daga cikinsu akwai wanda zai kasance zuwa kwankwasonsa, daga cikinsu akwai wanda zai yi masa linzami linzami". (Muslim ne ya fitar da shi (2864), da Tirmizi (2421).)

Muminai zasu kare zafin rana da abinda ya rigaya garesu na kyawawan (ayyuka), daga cikinsu akwai wanda yake inuwantuwa da inuwar Al'arshi, kamar yadda tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "Mutum bakwai Allah Zai inuwantar da su a cikin inuwarSa, ranar da babu wata inuwa sai inuwarSa". (Bukhari ne ya fitar da shi (660), da Muslim (1031).)

Daga cikinsu akwai wanda "Bakara" da "Aal-Imran" za su yi masa inuwa, kuma su yi kariya gare shi, tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "Ku karanta Alkur'ani domin zai zo ranar Alkiyama yana mai ceton ma'abotansa. Ku karanta surori biyu Bakara da Al-Imran cewa su za su zo a ranar al-Kiyama kamar giza-gizai ko kamar wata tawagar tsuntsaye sun yi sahu suna kare ma'abocinsu, ku karanta Surat al-Bakara don haddace ta albarka ne, kuma barinta asara ne, kuma matsafa ba zasu iya ta ba". (Muslim ne ya fitar da shi (804).) Daga cikinsu akwai wanda zai inuwanta da inuwar sadakarsa, tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "Kowane mutum (yana) cikin inuwar sadakarsa har sai an yi hukunci tsakanin mutane". (Ahmad ne ya ruwaito shi (17333), da Abu Ya'ala (1766), da Ibnu Khuzaimah (2431), da Ibnu Hibban (3310), kuma Ibnu Khuzaimah da Ibnu Hibban sun inganta shi).)

## **BABI AKAN CETO RANAR ALKIYAMA DA ZUWAN UBANGIJI DA KUMA ZUWANSAN DAN RABE HUKUNCI TSAKANIN BAYINSA**

Muna imani cewa ceto na Allah ne - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka -, Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{قُلْ لِلَّهِ الشَّفَاعَةُ جَمِيعًا لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ}

{Ka ce: "Cēto gabã ðaya ga Allah yake. Mulkin sammai da kasã Nãsa ne. Sa'an nan zuwa gare Shi ake mayar da ku} [al-Zumar: 44].

Muna imani cewa babu wani da zai yi ceto a wurinSa (Allah) sai da izninSa, Allah - Maɗaukaki - Ya ce:

{مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ}

{Wane ne wanda yake iya yin ceto a warinSa, in bada da Izininsa?} [Bakara: 255], Kuma masu ceto ba zai yi ceto ba sai ga wanda Allah ArRahman Ya yarda da maganarsa da kuma aikinsa, Allah - sha'aninSa Ya buwaya - Ya ce:

{وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنْ ارْتَضَىٰ وَهُمْ مِنْ خَشْيَتِهِ مُشْفِقُونَ}

{Kuma ba za su yi ceto ba sai ga wanda Ya yarda, kuma su masu sauna ne saboda tsoronSa} [al-Anbiya'a: 28], kuma Allah Maɗaukaki Ya ce:

{يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَرَضِيَ لَهُ قَوْلًا}

{A yinin nan cēto bã ya yin amfãni fãce wanda Mai rahama Ya yi masa izni kuma Ya yarda da shi, da magana} [Daha: 109].

Kuma muna imani cewa mafi cancantar mutane da ceton masu ceto sune masu ikhlasi da tauhidi, ya zo a cikin Hadisi daga Abu Huraira - Allah Ya yarda da shi - cewa shi ya ce: An ce: Ya manzon Allah, waye mafi cancanta da cetonka ranar AlKiyama? manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Hakika ya Abu Hurairah yi zatan babu wanda zai

rigaka tambayata game da wannan Hadisin; dan abinda na gani na kwaɗayinka akan Hadisi, mafi cancanta da cetona ranar AlKiyama, wanda ya ce: Babu abin bautawa da gaskiya sai Allah yana mai tsarkakewa daga zuciyarsa, ko ransa". (Buhari ne ya fitar da shi (99, 6570).)

Kuma muna imani cewa kafirai ceton masu ceto ba ya samunsu, Allah - Maɗaukaki - Ya ce:

{فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ}

{Sabōda haka cēton māsu cēto bā zai amfāne su ba} [al-Mudathir: 48].

Kuma muna imani cewa Allah Zai yi izini da ceto ga wanda Ya so daga bayinSa; dan girmamawa ga mai ceton da kuma rahama ga wanda za'a ceta. Kuma muna sanin cewa mafi girman masu ceto ranar AlKiyama shi ne annabinmu Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, zai yi ceto da yawa, kuma mafi girmansu mafi ɗaukakarsu ceto ga wadanda suke tsaye, domin yin hukunci tsakaninsu, wannan shi ne matsayi abin yabo, shi ne wanda Allah Ya ambace shi a cikin littafinSa, sai sha'aninSa ya ɗaukaka - Ya ce:

{وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَّكَ عَسَىٰ أَن يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا}

{Kuma da dare, sai ka yi hīra da shi (Alkur'āni) akan kāri gare ka. Akwai tsammānin Ubangijinka Ya tāyar da kai a wani matsayi gōdadde} [al-Isra'a: 79], kuma a ciin Hadisin Ibnu Umar - Allah Ya yarda da su - a wurin

Bukhari: "...Sai ya yi ceto dan yin hukunci tsakanin halitta, sai ya tafi har sai ya yi riko da kewayen kofa a wannan lokacin Allah Zai tashe shi a matsayi abin yabo dukkan waƙanda ke cikin taro zasu yaba masa". (Bukhari ne ya fitar da shi (1475)). A wannan Hadisin sai ya ambaci ceto a cikin rabe hukunci, kuma Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka - cewa shi Zai zo domin rabe hukunci kamar yadda yake a cikin faɗinSa - Allah Maɗaukakin sarki -:

{هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ مِنَ الْغَمَامِ وَالْمَلَائِكَةُ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ}

{Shin suna jira, fāce dai Allah Ya je musu a cikin wasu inuwōyi na girgije, da malā'iku, kuma an hukunta al'amarin? Kuma zuwa ga Allah al'amurra ake mayar da su} [al-Bakara: 210]. Da faɗinSa - Allah sha'aninSa ya ɗaukaka -:

{وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا}

{Kuma Ubangijinka Ya zo, alhāli malā'iku na jēre, sahu- sahu} [al-Fajr: 22]. Da faɗinSa - Allah sha'aninSa ya buwaya -:

{هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ أَوْ يَأْتِيَ بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ}

{Shin suna jiran (wani abu) face dai mala'iku suje musu, ko kuwa Ubangijinka Yaje, ko kuwa sashen ayoyin Ubangijinka} [al-an'am: 158].

Sannan ceto na shigar 'yan aljanna aljanna, hakika Hadisai masu yawa mutawatirai sun yi nuni akan waɗannan ceton, daga cikinsu Hadisin Anas - Allah Ya

yarda da shi - shahararre cewa shi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Idan ranar AlKiyama ta zo mutane zasu rikice sashinsu a cikin sashi, sai su zo wa (annabi) Adam, sai suce: ka nemamana ceto ga Ubangijinka, sai ya ce: ni bani ne mai ita ba, sai dai kuje gurin (annabi) Ibrahim, domin shi ne badaɗayin ArRahman, sai su zo wa (annabi) Ibrahim, sai ya ce: ba nine mai ita ba, sai dai kuje wa (annabi) Musa; domin cewa shi ne wanda ya yi zance da Allah, sai su zo wa (annabi) Musa, sai ya ce: bani da ita, sai dai kuje wa (annabi) Isa; domin cewa shi ne Ruhin Allah kuma kalmarSa, sai su zo wa (annabi) Isa, sai ya ce: bani da ita, sai dai kuje wurin (annabi) Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, sai su zo min, sai in ce: Nike da ita, sai in nemi izinin Ubangijina, sai a yi mini izini, kuma ya yi mini ilhamar wasu kalmomin yabo da zan yabeShi da su baz zasu halarto min yanzu ba, sai in yabeShi da wadancan kalmomin yabon, sai in fadi ina mai sujjada, sai ya ce: Ya Muhammad, ka ɗago kanka, ka faɗa za'ajika, ka yi tambaya za'a baka, ka nemi ceto za'a baka ceto, sai in ce: Ya Ubangiji al'ummata, al'ummata, sai ya ce: Ka tafi ka fitar da wanda ya kasance a cikin zuciyarsa akwai gwargwadan gashi na imani, sai intafi, sannan in dawo, sai in yabe shi da wadancan kalmonin yabon, sanna in fadi ina mai sujjada, sai a ce: Ya Muhammad ka ɗago kanka ka faɗa za'a ji ka ka yi tambaya za'a

baka shi, ka nemi ceto za'a baka ceto, sai in ce: Ya Ubangiji al'ummata al'ummata, sai Ya ce; Ka tafi kafitar da wanda ya kasance acikin zuciyarsa akwai mafi kasan mafi kasan mafi kasan kwatankwacin kwayar komayya na imani, sai infitar da su daga wuta, sai in tafi sai in aikata".

Ilokacin da muka fita daga gurin Anas na cewa wasu daga abokananmu; da zamu je wurin Hassan alhali shi yana boye a gidan Abu Khalifa, mu zantar da shi da abinda Anas Dan Malik ya zantar damu sai muka je wurinsa, sai muka yi masa sallama sai ya yi mana izini, sai mukace masa: Ya kai Abu Sa'id, mun zo maka daga wurin dan uwanka Anas dan Malik, bamu taba ganin kwatankacin abinda ya zantar da mu ba dangane da ceto, sai ya ce: ku fada, sai muka zantar da shi da Hadisin, sai ya tike zuwa wannan gurin, sai ya ce: To ku karo, sai muka ce bai kara mana ba akan wannan, sai ya ce: Hakika ya zantar da ni - shi gaba daya - tun tsawon shekara ashirin, ban saniba shin ya manta ne ko ya ki ne don kada ku dogara? muka ce: Ya kai Abu Sa'id, ka zantar da mu, sai ya yi dariya, ya ce: An halicci mutum mai gaggawa, abinda zan zantar daku sai ina nufin in zantar da ku, ya zantar da ni kamar yadda ya zantar da ku shi, ya ce: "Sannan in koma karo na hudu sai in yabe shi da wadancan kalmomin yabon, sanna in fadi ina mai sujjada, sai a ce: Ya Muhammad ka dago

kanka, ka fada za'a ji, ka tambaya za'a baka shi, ka nemi ceto za'a baka ceton, sai in ce:

Ya Ubangiji ka yi min izini ga wanda ya ce: Babu abin bautawa da gaskiya sai Allah, sai ya ce: na rantse da buwayaTa da girmaNa, da burinkasaTa, duk wanda ya ce: babu abin bautawa da gaskiya sai Aallah zan fitar da shi daga cikinta". (Bukhari ne ya fitar da shi (7510), da Muslim (193), da Ibnu Majah (4312).)

Daga cikinsu akwai Hadisin Abu Huraira - Allah Ya yarda da shi - shi kwatankwacin Hadisin Anas ne - Allah Ya yarda da shi -, kuma a karshensa ya ce: "...Ku tafi wurin Muhammad, sai su zo min sai su ce: Ya Muhammad, kai ne manzon Allah, cikamakin annabawa, Allah Ya gafarta maka abinda ya gabata daga zunubinka da abinda ya jinkirta, ka nemamana ceto ga Ubangijinka, shin baka ganin abinda muke ciki? baka ganin inda muka kai? sai in tafi, sai in zo karkashin Al'arshi, sai in fadi ina mai sujjada ga Ubangijina, sannan Allah Ya buɗe min sai Ya yi mini ilhama daga kalmomin yabonSa, da kyakkyawan yabo gareShi wani abu wanda bai buɗewa wani ba kafinni, sannan a ce: Ya Muhammad, ka daga kanka, ka yi tambaya za'a baka shi, ka nemi ceto za'a baka ceto, sai in daga kaina, sai in ce: Ya Ubangiji al'ummata al'ummata, sai a ce: Ya Muhammad, ka shaigar da wanda babu wani hisabi akansu aljanna daga al'ummarka daga kofar dama daga kofofin aljanna, su

masu tarayya da mutanene a kofofin da ba wadannan ba, na rantse da wanda ran muhammad yake a hannunSa, lallai tsakanin ginshikai biyu daga ginshikan aljanna kamar tsanain Makka ne da ijr, ko kamar tsakani Makka da Busrah. (Bukhari ne ya fitar da shi (3340), da Muslim (194).)

Daga cikinsu akwai Hadisin Anas dan Malik - Allah Ya yarda da shi -: Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Ni ne faron wanda zai yi ceto a cikin aljanna, ba'a gasgata wani annabi ba cikin annabawa irin yadda aka gasgatani, lallai cikin annabawa akwai wani annabi babu wanda ya gasgata shi daga al'ummarsa sai mutum daya". (Muslim ne ya fitar da shi (196), da al-Darimi (52).)

kuma tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya ce: "Kowane annabi yana da addu'ar da ya roka sai aka amsa masa, sai na sanya addu'ata ceto ga al'ummata ranar Alkiyama". (Bukhari ne ya fitar da shi (6305)). kuma tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya ce: "Kowane annabi yana da addu'ar da aka amsa masa ita wacce ya roka, Ina son in boye addu'ata ta zama ceto ga al'ummata a lahira". (Bukhari ne ya fitar da shi (6304), da Muslim (199), da Tirmizi (3602), da Ibnu Majah (4307).)

Kuma muna imani cewa Allah kamar yadda Ya girmama annabinmu Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - da ceto, haka nan Yake

girmama annabawa da mala'iku da mumina, daga Abu Sa'id Khudr - Allah Ya yarda da shi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "...Sai Allah - Mai girma da ɗaukaka - Ya ce: Mala'iku za su yi ceto, annabawa ma za su yi ceto, mumina ma za su yi ceto, babu wanda ya rage sai Mafi jin kan masu jin kai, sai Ya yi damka damka ɗaya daga wuta, sai Ya fitar da wasu mutanen da ba su aikata alheri ba ko sau ɗaya". (Bukhari ne ya fitar da shi (7439), da Muslim (183).)

## **BABIN BUJUROWA DA HISABI DA RABA TAKARDU**

Muna imani cewa kowane mutum za'a ba shi littafinsa, sai ya karbi littafinsa, Allah Ya ce - alhali maganarSa gaskiya ce:

{فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَيَقُولُ هَؤُلَاءِ أَقْرَبُوا كِتَابِيهِ}

{To, amma wanda aka bai wa littāfinsa a dāmansa, sai ya ce wa (makusantansa), "Ku karba, ku karanta littafina} [al-Hakah: 19].

Da mai karbar littafinsa da hagunsa, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَمْ أُوتَ كِتَابِيهِ}

{Kuma wanda aka bai wa littāfinsa ga hagunsa, sai ya ce: "Kaitona, ba a kāwo mini littāfina ba!} [al-Hakah: 25], Ko ya karbeshi ta bayan bayansa, Allah - sha'aninSa ya buwaya - Ya ce:

{وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ وَرَاءَ ظَهْرِهِ}

{Kuma amma wanda aka bai wa littāfinsa, daga wajen bāyansa} [al-Inshikak: 10], sai a ce masa:

{اَفْرَأْ كِتَابَكَ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا}

{Karanta Littāfinka. Ranka ya isa ya zama mai hisābi a kanka a yau} [al-Isra'a: 14], Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{وَوُضِعَ الْكِتَابُ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَا وَيْلَتَنَا مَالِ هَذَا الْكِتَابِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا وَلَا يَظِلُّمُ رَبُّكَ أَحَدًا}

{Kuma aka aza littāfin ayyuka, sai ka ga māsu laifi sunā māsu jin tsōro daga abin da ke cikinsa, kuma sunā cēwa "Kaitonmu! Mēne ne ga wannan littāfi, bā ya barin karama, kuma bā ya barin babba, fāce yā kididdige ta?" Kuma suka sāmi abin da suka aikata halarce. Kuma Ubangijinka bā Ya zāluntar kōwa} [Kahf: 49].

Kuma muna imani da bujurowa, Allah Ya ce - alhali maganarSa gaskiya ce:

{يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَىٰ مِنْكُمْ خَافِيَةٌ}

{A rānar nan zā a bijirā ku (dōmin hisābi), bābu wani rai, mai boyewa, daga cikinku, wanda zai iya bōyēwa} [al-Hakah: 18], kuma Allah Maḍaukakin sarki Ya ce:

{وَعَرَضُوا عَلَىٰ رَبِّكَ صَفًّا لَقَدْ جِئْتُمُونَا كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ بَلْ زَعَمْتُمْ أَلَّنْ نَجْعَلَ لَكُم مَّوْعِدًا}

{Kuma a gittā su ga Ubangijinka sunā sahu guda, (Mu ce musu), "Lalle ne haḱīka kun zo Mana, kamar

yadda Muka halitta ku a farkon lõkaci. Ā'a, kun riya cēwa bã zã Mu sanya mukuwani lõkacin haɗuwa ba} [al-Kahf: 48]. Daga Adi ɗan Hatim ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Babu wani daga cikinku face sai ya yi magana da Ubangijinsa babu wani tafinta a tsakaninsu, sai ya yi duba zuwa daman sa ba zai ga komai ba face abinda ya aikaata, sai ya yi duba zuwa hagu shima ba zai ga komai ba face abinda ya aikata, sai ya yi duba zuwa gabansa ba zai ga komai ba sai wuta wajen fuskarsa, to ku ji tsoron wuta koda kuwa da gutsiren dabino ne". (Bukhari ne ya fitar da shi (6539), da Muslim (1016).)

Muna imani da hisabi, kuma cewa Allah Zai yi wa bayinSa hisabi, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُمْ \* ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا جِسَابَهُمْ}

{Lalle ne, zuwa gare Mu kõmõwarsu take \*

Sa'an nan lalle ne aikinMu ne Mu yi musu hisābi} [al-Ghashiya: 25-26], wanda ya sami alheri to ya godewa Allah, wanda ya sami wanin hakan kada ya zargi kowa sai kansa, kamar yadda hadisi ya inganta daga annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - da hakan: "...Yaku bayiNa kaɗai sune ayyukanku ina kiyaye muku su, sannan in cika muku su, wanda ya sami alheri to ya godewa Allah, wanda ya sami wanin hakan to kada ya zargi kowa sai kansa". (Muslim ne ya fitar da shi (2577).)

Shi - tsarki ya tabbatar maSa - Mai saurin hisabi ne, sha'aninSa Ya daukaka Ya ce;

{الْيَوْمَ تُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ}

{Yau anā sāka wa kōwane rai a game da abin da ya aikata, bābu zālunci a yau. Lalle Allah Mai gaggawar hisābi ne} [Ghafir: 17].

Muna imani cewa wasu daga cikin muminaɓi zasu shiga aljanna babu hisabi, tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "Mutum dubu saba'in daga al'ummata zasu shiga aljanna ba tare da hisabi ba...". (Bukhari ne ya fitar da shi (5811), da Muslim (216), kuma lafazin nasa ne).

Hisabin Allah ga bayinSa matakaine da halaye mabanbanta, daga bayi akwai wanda za'a yi masa hisabi mai tsanani, daga cikinsu kuma akwai waɗanda za'a yi wa hisabi mai sauki, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ \* فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا}

{To, amma wanda aka bai wa littāfinsa da damansa  
\*}

To, za a yi masa hisābi, hisābi mai sauki} [al-Inshikak: 7-8].

Daga A'isha - Allah Ya yarda da ita - daga Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Babu wani da za'a yi masa hisabi ranar lahira sai ya halaka". (Bukhari ne ya fitar da shi (6537), da

Muslim (2876).) sai na ce: Ya manzon Allah, shin Allah - Maɗaukkain sarki ba ya ce ba:

{فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ \* فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا}؟

{To, amma wanda aka bai wa littāfinsa da damansa

\*

To, za a yi masa hisābi, hisābi mai sauki}? [al-Inshikak: 7-8], sai manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Wannan kaɗai bijurowa ne, babu wani da za'a yi masa hisabi ranar lahira sai an yi masa azaba". (Bukhari ne ya fitar da shi (6537)). Kuma ba za'a zalinci wani ba a wannan ranar, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ}

{Kuma ku ji tsōron wani yini wanda ake mayar da ku a cikinsa zuwa ga Allah, sa'an nan kuma a cika wa kōwane rai abin da ya sanā'anta, kuma sū bā a zāluntar su} [al-Bakara: 281].

Farkon wanda za'a yi wa hisabi ranar lahira daga al'ummu, al'ummar (annabi) Muhammad; saboda faɗinSa -tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -: "...Mune na karshe daga mutanen duniya, kuma na farko ranar Alkiyama, waɗanda za'a yi wa hukunci kafin halittu". (Muslim ne ya ruwaito shi (856).)

Farkon abnida za'a yi hukunci akan shi tsakanin mutane a jinane ne; saboda faɗin annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -: "Farkon abinda za'a yi hukunci a tsakanin mutane a ranar Alkiyama

akan jinane ne". (Bukhari ne ya fitar da shi (6864), da Muslim (1678).)

Kuma muna imani cewa shi a wannan ranar za'a zo da masu shaida, sai mala'iku su yi shaida, kuma kasa ta yi shaida da abinda bayi suka aikata akanta, kuma gabbai su yi shaida, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ}

{Lalle Mũ, hakika, Munã taimakon ManzanninMu da waɗanda suka yi ãmãni, a cikin rãyuwar dũniya da rãnar da shaidu ke tsayãwa} [Ghafir: 51], kuma Allah Ya ce;

{وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَجِيءَ بِالنَّبِيِّينَ وَالشُّهَدَاءِ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ}

{Kuma kasã ta yi haske da hasken Ubangijinta, kuma aka aza littãfi, kuma aka zo da Annabãwa da mãsu shaida, kuma aka yi hukunci a tsakãninsu, da gaskiya, alhãli kuwa, sũ, bã zã a zãlunce su ba} [al-Zumar: 69], Kuma Allah - sh'aninSa ya buwaya - Ya ce:

{يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا}

{A rãnar nan, zã ta faɗi lãbãrinta} [al-Zalزالah: 4], kuma Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَى أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَنَنصُتُ أَرْجُلَهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ}

{A yau, Munã sanya hãtimin rufi a kan bãkunansu, kuma hannãyensu su yi Mana magana, kuma kafãfunsu su yi shaidu da abin da suka kasance sunã aikatãwa} [Y. Š: 65].

A cikin "Ingantaccen Hadisi" daga Hadisin Abu Huraira - Allah Ya yarda da shi - akwai ambatan shaidar gabɓai akan bayi, a cikinsa: "...Sannan za'a ce masa: a yanzu zamu aiko maka mai mana shaida akanka, sai ya yi tinani a ransa: Waye zai yi min shaida? sai a rufe bakinsa, sai a cewa cinyarsa da namansa da kasusuwansa: Ku yi magana, sai cinyarsa da namansa da kasusuwansa su furta ayyukansa, hakan dan ya yi wa kansa hanzari, wannan kuwa munafiki ne, wannan kuwa wanda Allah Ya yi fushi akansa ne". (Muslim ne ya fitar da shi (2968).)

Kuma daga Anas dan Malik ya ce: Mun kasance a wurin manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - sai ya yi dariya, sai ya ce: "Shin kun san abinda nakewa dariya?" ya ce: Muka ce: Allah da manzonSa ne mafi sani, ya ce: "Cikin tattaunawar bawa ga Ubangijinsa, zai ce: Ya Ubangiji, shin baka tseratar dani ba daga zalinci? ya ce: sai ya ce: Eh, ya ce: Sai ya ce: Lallai ni ba zan halastawa kaina mai shaida ba sai daga gareNi, ya ce: Sai ya ce: Kanka ya isheka ya zama mai shaida a gareka, da kuma masu girma marubuta su zama amsu shaida, ya ce: Sai arufe bakinsa, sai acewa gabɓansa: Ku yi magana, ya ce: Sai su furta ayyukansa, ya ce: Sannan abarshi tsakaninsa da zance, ya ce: Sai ya ce: Nisanta ya tabbata gareku, akanku ne nake fafutika". (Muslim ne ya fitar da shi (2969).)

## BABIN IMANI DA MA'AUNAI

Muna imanin cewa Allah Zai sanya ma'aunai dan auna ayukan bayi, kamar yadda Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ}

{Kuma Munā aza ma'aunan ādalci ga Rānar jiyāma, sabōda haka ba a zāluntar rai da kōme. Kuma kō dā ya kasance nauyin kwāya daga kōmayya ne Mun zo da ita. Kuma Mun isa zama Māsu hisābi} [al-Anbiya'a: 47], kuma Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَالْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ فَمَنْ تَقَلَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ \* وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يِظْلَمُونَ}

{Kuma awo a rānar nan ne gaskiya. To, wanda sikēlansasuka yi nauyi, to, waɗannan sū ne māsu cin nasara \*

Kuma wanda sikēlansa suka yi sauƙi, to, waɗannan ne waɗanda suka yi hasarar rayukansu, sabōda abin da suka kasance, da āyōyinMu, sunā yi na zālunci} [al-A'araf: 8-9], shi ma'aunine na haƙiƙa yana da ma'aunai guda biyu da harshe ana auna ayyukan bayi da shi.

kuma muna imani cewa ayyukan bayi za'a dōrasu a kan ma'aunai, tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "Kalmomi biyu masu sauƙi a harshe, masu nauyi a cikin ma'auni, masu soyuwa zuwa ga Mai jin kai: Tsarki ya tabbatar wa Allah da godiyar Sa, tsarki ya tabbatar wa Allah Mai girma". (Bukhari ne ya fitar

da shi (6682), da Muslim (2694), da Tirmizi (3467), da Ibnu Majah (3806).)

tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya ce: "Tsarki tsagi ne na imani, (faɗin) godiya ta tabbata ga Allah yana cika ma'auni...". (Muslim ne ya fitar da shi (223), da Tirmizi (3517), da Nasa'i (2437), da Ibnu Majah (280).)

Kuma muna sanin cewa mai aiki ana dora shi tare da aikinsa a cikin ma'auni, daga Abu Huraira - Allah Ya yarda da shi - daga annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Lallai cewa babban mutum zai zo ranar lahira, a wurin Allah ba zai yi nuyin fiffikan sauro ba", ya ce: Ku karanta: {A ranar lahira ba zamu tsayar musu da awo ba} [al-Kahfi: 105], (Bukhari ne ya fitar da shi (4729), da Muslim (2785).) Haka nan za'a dora takardun ayyuka akan ma'auni kamar yadda Hadisin kati ya yi nuni. (Tirmizi ne ya fitar da shi (2639), da Ibnu Majah (4300), da Ibnul Mubarak a cikin al-Musnad (100), da kuma cikin al-Zuhd (2/109), da Ahmad (6994).)

## **BABIN IMANI DA TAFKI.**

Muna imani cewa manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata aagre shi - yana da wani tafki wanda al'ummarsa zasu gangaro masa, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ}

{Lalle ne Mu, Mun yi maka kyauta mai yawa} [al-Kausar: 1].

Daga Anas - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Wata rana manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - yana cikinmu lokacin da ya yi gynagyadi gyangyadi sannan ya daga kansa yana murmushi, sai muka ce: Me ya saka dariya ya manzon Allah ya ce:

"Dazu-dazun nan an saukar mini da wata sura" sai ya karanta: "Da sunan Allah Mai rahama Mai jin kai {Lallai ne Mu Mun baka al-Kausara \* to ka yi sallah ga Ubangijinka kuma ka soke. Lallai makiyin ka shi ne mai yankakken baya} [al-Kausar: 1-3]".

Sannan ya ce: "Shin kun san menene al-kausara?" sai muka ce: Allah da manzonSa ne mafi sani, ya ce: "Lallai wata korama ce Ubangijina ya yi mini alkawarinta, yana da alheri mai yawa, shi wani tafki ne wanda al'ummata zasu gangaro masa ranar AlKiyama, kofinsa adadin taurari ne, sai kuri bawa daga cikinsu, sai in ce; Ya Ubangiji, lallai cewa shi daga al'ummata yake sai Ya ce: Bakasan abinda ya farar ba a bayanka". (Muslim ne ya fitar da shi (400).)

kuma tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya ce: "Tafkina tafiyar wata ne, ruwansa ya fi nono fari, kamshinsa ya fi almiski kanshi, kofunansa kamar taurarin sama ne, wanda ya sha daga gare shi ba zai yi kishirwa ba har abada". (Bukhari ne y fitar da shi (6579), da Muslim (2292).)

kuma tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya ce: "Lallai tafkina shi ne mafi nisa daga Ailata (Ilat) daga Adn, lallai ya fi kankara fari, kuma ya fi nonon da akasa masa zuma zaki, kuma lallai kofin shi sunfi taurari yawa, kuma lallai cewa ni zan hana mutane daga gare shi, kamar yadda mutum yake hana mutane tafkinsa". Suka ce: Ya manzon Allah, shin zaka ganemu a wannan lokacin? ya ce: "Kawarai kuwa, kuna da wata alamar da babu wanda yake da ita daga al'ummu, zaku zo min kuna masu fararen fuskoki, masu fararen gabbai saboda gurbin alwala". (Muslim ne fitar da shi (247).)

kuma tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "Wata rana ina tsaye (abakin tafki) sai ga wasu jama'a, har sai da na ganesu, sai wani mutum (mala'ika a surar mutum) ya fito tsakanina da su, sai ya ce: Ku zo, sai na ce: Ina? ya ce: Zuwa wuta wallahi, na ce: Mene ne lamarinsu? ya ce: Lallai su sun juya a bayanka da baya-da baya. Sannan sai ga wasu jama'a, har sai da na ganesu sai wani mutum ya fito a tsakanina da su, sai ya ce: Ku zo, na ce: Ina? ya ce: Zuwa wuta wallahi, na ce: Menene lamarinsu? ya ce: Lallai su sun yi ridda, sun koma inda suka baro, bana zatan cewa zai tsira daga cikinsu sai kamar takarkace harawar dabbobi". (Bukhari ne ya fitar da shi (6587)).

Daga Anas - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Lokacin da aka yi mi'iraji da annabi - tsira da amincin Allah su

tabbata agare shi - zuwa sama ya ce: "Na je ga wata korama sasanninta kubba ce ta taccen lu'u lu'u, sai na ce: Mene ne wannan ya Jibril? sai ya ce wannan shi ne alkausara". (Bukhari ne ya fitar da shi (4964).)

## **BABIN SIRADI DA SAKAMAKO**

Muna imani cewa siradi za'a kafa shi akan bayan Jahannama, shi mai santsi ne mai sa a zame, bayi zasu wuce ta kansa gwargwadan ayyukansu, kuma yana da arabsakai kamar kayar Sa'adan, sai su fauce mutane da ayyukansu, farkon wanda zai ketare siradi (shi ne) annabinmu tsira da amincin Allah su tabbata agare shi, daga Abu Huraira - Allah Ya yarda da shi - ya ce: manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "...Za'a tara mutane ranar lahira, sai ya ce: Wanda ya kasance yana bautawa wani abu to ya bi (shi), daga cikinsu akwai wanda yake bin rana, daga cikinsu akwai wanda yake bin wata, daga cikinsu akwai wanda yake bin dagutai. Sai wannan al'ummar ta tsaya a cikinta akwai munafukanta, sai Allah Ya zo musu sai Ya ce: Ni ne Ubangijinku, sai su ce: Wannan wurinmu ne (munanan) har Ubangijinmu Ya zo mana, idan Ubangijinmu Ya zo mana zamu ganaeShi, sai Allah Ya zo musu sai Ya ce: Ni ne Ubangijinku, sai su ce: Kaine Ubangijinmu, sai ya kirasu, sai a buga siradi a gadan bayan Jahannama, sai in zama farkon wanda zai ketare siradi daga manzanni da al'ummarsa, kuma wani da zai yi magana ba a wannan ranar sai

manzanni, zancen mazanni awannan ranar: Ya Allah Ka kubutar ka kubutar". (Bukhari ne ya fitar da shi (806), da Muslim (182), da Abu Dawud (4730), da Tirmizi (2554), da Ibnu Majah (178).)

Daga Abu Sa'id al-Kudri - Allah Ya yarda da shi - ya ce: "...Sannan za'a zo da gada (siradi), sai a sanyata agadan bayan Jahannama" muka ce: Ya manzon Allah, mece ce gada? ya ce: "mazamiya ne mai santsi, akansa akwai flayoyi da arabsakai, da aduwa mai faɗi, tana da kaya mai lankwasasshen kai, ana samunsu a Najd, ana ce musu Sa'adan, mumini akansu kamar kiftawar ido ne, kuma kamar walkiya ne, kuma kamar iska ne, kuma kamar sukuwar dawakai ne da ayari, a kwai mai tsira wanda za'a kubutar da shi, da wanda za'a tirmusa a cikin wutar Jahannama, har na karshensu ya wuce ana jansa ja...". (Bukhari ne ya fitar da shi (7439)).

kuma tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya ce: "...A gefen siradi akwai arabsakai (kugiyoyi) a rataye abar umarta da rike wanda aka yi musu umarni da shi, (daga cikinsu akwai) wanda ya ji raunuka amma ya tsira, da wanda aka wurga a cikin wuta". (Muslim ne ya fitar da shi (195).)

Daga Abuz Zubair shi ya ji Jabir ɗan Abdullahi - Allah Ya yarda da su - ana tambayarsa game da gangarowa (wuta), sai ya ce: "Zamu zo a ranar Alkiyama game da kaza da kaza, ka duba wato wancan a saman mutane? ya ce: Sai akirawo al'ummu da gumakansu, da abinda

suke bautawa, na farko sai na farko, sannan Ubangijinmu ya zo bayan nan, sai ya ce: Wa kuke jira? sai su ce: Muna jiran Ubangijinmu, sai ya ce: Ni ne Ubangijinku, sai su ce: har sai mun kalleKa, sai Ya yi musu tajalli Yana dariya, ya ce: sai Ya tsinkaya da su suna binSa, sai abawa kowane mutum haske daga cikinsu munafiki ko mumini haske, sannan su bi shi kuma akn gadar Jahannama akwai Arabiasakai da aduwa, suna kama wanda Allah Ya so, sannan aka kashe hasken munafukai, sannan mumina su tsira...". (Muslim ne ya fitar da shi (191).)

Idan mumina suka tsira daga siradi za'a tsaresu akan wata gada tsakanin aljanna da wuta, daga Abu Sa'idul Khudr - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Mumina zasu tsira daga wuta, sai a tsaresu akan wata gada tsakanin aljanna da wuta, sai a yi wa sashinsu sakayyar zalincin da ya faru tsakaninsu a duniya, har idan an tsarkakesu an wankesu sai a yi musu izini da shiga aljanna, na rantse da wanda ran Muhammad yake a hannunSa, dayansu ya fi gane gidansa na aljanna akan gidansa na duniya". (Bukhari ne ya fitar da shi (6535).)

## **BABIN ALJANNA DA WUTA**

Muna imani cewa aljanna da wuta su ne gidajen sakamako, kuma siffar 'yan aljanna da wuta ya zo a

cikin Alkur'ani da sunnah, da ambatan gidajansu da abubuwan shansu da abubuwan cinsu da tufafinsu.

Kuma muna imani cewa su an halicce su yanzu, kuma (Annabi) Adam - aminci ya tabbata agare shi - ya kasance a cikin aljannar dawwama, Allah Madaukakin sarki Ya ce:

{وَيَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ فَكُلَا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ}

{Kuma ya Ādam! Ka zauna kai da matarka a Aljanna sai ku ci daga inda kuka so; kuma kada ku kusanci wannan itāciya, har ku kasance daga azzālumai} [al-A'araf: 19]. Daga Abu Huraira -Allah Ya yarda da shi - cewa annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya ce: "(Annabi) Adam da (Annabi) Musa sun yi jayayya, sai (Annabi) Musa ya ce da shi: Ya Adam kai ne babanmu ka tabar da mu ka fitar da mu daga aljanna, sai Adam ya ce da shi: Ya Musa Allah Ya zaɓeka da zancenSa, kuma Ya zana maka da hannunSa, zaka zargeni ne akan wani al'amarin da Allah Ya kaddara shi akaina kafin Ya halicceni da shekara arba'in? sai (Annabi) Adam ya rinjayi (Annabi) Musa, sai Adam ya rinjayi Musa'.

sau uku. (Bukharin ne ya fitar da shi (6614), da Muslim (2652), da Abu Dawud (4701), da Tirmizi (2134), da Ibnu Majah (80).)

Aljanna ita ce gidan ni'ima tabbatacciya, Allah - sha'aninSa ya buwaya - Ya ce:

{أُولَئِكَ جَزَاؤُهُمْ مَغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَجَنَّاتٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ}

{Wadannan sakamakonsu gāfara ce daga Ubangijinsu, daga Gidajen Aljanna (wadanda) kōramu na gudana daga karkashinsu, suna madawwama a cikinsu. Kuma mādalla da ijārar māsu aiki} [Aal- Imran: 136]. Kuma Allah Maḍaukkain sarki Ya ce Yana Mai kwadaitar da abinda ke cikinta na ni'ima:

{فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءِ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ}

{Sabōda haka wani rai bai san abin da aka bōye musu ba, na sanyin idānu, dōmin sakamako ga abin da suka kasance sunā aikatāwa} [al-Sajda: 17].

Muna imani cewa mafi girman ni'imar aljanna shi ne duba zuwa fuskar Allah - Maḍaukakin sarki - a cikin aljannar ni'ima, Allah Maḍaukkain sarki Ya ce:

{وَجُودٌ يَوْمَئِذٍ نَّاصِرَةٌ \* إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ}

{Wasu huskōki, a rānar nan, māsu annuri ne \*

Zuwa ga Ubangijinsu māsu kallo ne} [al-Kiyama: 22-23]. Kuma Ya ce:

{كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَّحُورُونَ}

{A'aha! Haķīka, lalle ne sū daga Ubangijinsu, rānar nan, waḍanda ake shāmakancēwa ne} [al-Muḍaffifin: 15]. Daga Suhaib al-Rumi - Allah Ya yarda da shi - cewa manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Idan 'yan aljanna suka shiga aljanna, ya ce: Allah -Maḍaukakin sarki - zai ce: Kuna san wani abu ne da zan karo muku shi? sai su ce: Ba ka haskaka

fusokinmu ba? kuma ba Ka shigar da mu aljannah ba, kuma ka tseratar da mu daga wuta? ya ce: Sai a yaye hijabi, ba'a basu wani abu mafi soyuwa a gare su ba kamar ganin Ubanginsu - Mai girma da daukaka -. (Muslim ne ya fitar da shi (181).)

Kuma muna imani cewa aljanna matakai ce, hakika tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya bada labarin mafi kasan 'yan aljanna a gida da mafi daukakarsu, sai tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "(annabi) Musa ya tambayi Ubangijinsa: Menene mafi kasan 'yan aljanna a gida? ya ce: Shi wani mutum ne da zai zo bayan an shigar da 'yan aljanna aljanna, sai a ce masa: Ka shiga aljanna, sai ya ce: Ya Ubangiji, ta yaya alhali mutane sun sauka a masaukansu, sun dauki abubuwasu, sai a ce masa: Shin ka yarda ka sami kwatankwacin mulkin wani sarki daga sarakunan duniya? sai ya ce: Na yarda ya Ubangiji, sai ya ce: Kana da hakan, da kwatankwacinsa da kwatankwacin kwatankwacinsa, sai ya ce ana biyar: Ya Ubangiji na yarda, sai ya ce: wannan naka ne duka tamkarsa agoma, kuma kana da duk abinda ranka ya yi sha'awa, kuma idanka ya ji dadi, sai ya ce: Ya Ubangiji na yarda, ya ce: Ya Ubangiji, to mafi daukakarsu masauki? Ya ce: wadannan sune wadanda na yi nufi, na dasa girmansu da hannuNa, kuma Na yi mata sitamfi, wani ido bai taba gani ba, wani kunne bai taba ji ba, kuma bai taba darsuwa a

zuciyar wani mutum ba". Ya ce: Gaskiyar hakan a cikin littafin Allah - Mai girma da daukaka -: {Wata rai bata sanin abinda aka boye mata daga abinda rayuka suke farin ciki} zuwa karshen ayar.

[Sajdah: 17]. (Muslim ne ya fitar da shi (189).)

tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya ce: "Lallai mafi kan kantar gidan dayanku a cikin aljanna shi ne ace da shi: Ka yi buri, sai ya yi buri, kuma ya yi buri, sai Ya ce da shi: Shin ka yi burin kuwa? sai ya ce: Eh, sai Ya ce da shi: To kana da abin da ka yi burin da wani kwatankwacin sa tare da shi". (Muslim ne ya fitar da shi (182).)

Kuma muna sanin cewa kofofin aljanna guda takwas ne, tsira da amincin Allah su ta agare shi ya ce: "Wanda ya ce: Ina shaida cewa babu abin bautawa da gaskiya sai Allah Shi kadai baShi da abokin tarayya, kuma (Annabi) Muhammad bawanSa ne kuma manzanSa ne, kuma cewa (Annabi) Isa bawan Allah ne, dan baiwarSa ne, kuma kalmarSa ce Ya jefata ga Maryam kuma Ruhi ne daga gareShi, kuma aljanna gaskiya ce, wuta gaskiya ce; Allah Zai shigar da shi daga kofofin aljanna takwas wacce ya so". (Bukhari ne ya fitar da shi (3435), da Muslim (28).)

Kuma muna imani cewa gidan ni'ima gidajan aljanna ne masu yawa, kamar yadda Allah Madaukkain sarki Ya ce:

{وَلَمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٌ}

{Kuma wanda ya ji tsōron tsayāwa a gaba ga Ubangijinsa yanā da Aljanna biyu} [al-Rahman: 46], kuma Allah Madaukakin sarki Ya ce:

{وَمِنْ دُونِهِمَا جَنَّتَانِ}

{Kuma baicinsu akwai wadānsu gidājen Aljanna biyu} [al-Rahman: 62], tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya ce: "Aljannatai guda biyu kofinsu na azurfa ne, da abinda yake cikinsu, da kuma aljannatai guda biyu kofinsu na zinariya ne da abinda ke cikinsu, kuma abinda yake tsakanin mutane da abinda yake tsakanin su ga Ubangijinsu, babu komai sai wani mayafi na girma akan fuskarSa a cikin aljanna madawwama".

Kuma muna imani cewa ni'imar aljanna madawwamiya ce ba ta yankewa, daga Abu Huraira - Allah Ya yarda da shi -, daga annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Wanda ya shiga aljanna zai ni'imtu bazai yanke kauna ba, tufansa ba zai dandake ba, kuma samartakarsa ba zata kare ba".

Daga Abu Huraira - Allah Ya yarda da shi -, daga annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Mai kira zai yi kira: Lallai cewa ku zaku yi lafiya ba zaku yi masassara ba har abada, kuma ku zaku rayu ba zaku mutu ba har abada, kuma ku zaku kasance ne a samari ba zaku tsufaba har abada, kuma cewa ku zaku ni'imtu ba zaku yanke kauna ba har abada,

wannan shi ne fadinSa - Allah Mai girma da daukaka -  
:

{وَتُودُوا أَنْ تَتَكَّبُوا الْجَنَّةَ أَوْ رْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ}

{Za'a kira cewa waccan aljannar an gadar muku da ita saboda abinda kuka kasance kuna aikatawa} [al-A'araf: 43]"

Kuma Allah Ya bada labari game da wuta da abinda ke cikinta na nau'ikan azaba da masifa, sai Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا وَإِنْ يَسْتَعِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ وَسَاءَتْ مُرْتَفَقًا}

{Lallai Mu mun yi tanadi domin azzalumai wata wuta wadda shamakunta suna kewaye da su, kuma idan sun nemi taimako sai a taimakesu da wani ruwa kamar dabzar mai, yana soye fuskokinsu. Tir da abin shansu, kuma wutar ta yi munin zama mahutarsu} [al-Kahf: 29], Kuma Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{يُصْهَرُ بِهِ مَا فِي بُطُونِهِمْ وَالْجُلُودُ \* وَلَهُمْ مَقَامِعٌ مِنْ حَدِيدٍ}

{Da shī ake narkar da abin da yake a cikin cikunansu da fātun jikinsu \*

Kuma sunā da waɗansu gwalmōmin dūka na baƙin karfe} [al- Hajj: 20-21], Kuma Allah -sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا سَوْفَ نُصْلِيهِمْ نَارًا كَلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ بَدَلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمًا}

{Lalle ne waɗanda suka kāfirta da ayōyinMu za Mu kōne su da wuta, kō da yausha fātunsu suka nuna, sai

Mu musanya musu wasu fātun, dōmin su dandani azāba. Lalle ne Allah Yā kasance Mabuwāyi, Mai hikima} [al-Nisa'a: 56].

Muna imani cewa wuta matakan azaba ce mabanbanta, hakika Allah Ya bayyana cewa munafukai suna cikin matakan azaba na Jahim, sai Allah Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا}

{Lalle ne, manāfukai sunā a magangara mafi kaskanci daga wuta. Kuma bā zā ka sāma musu mataimaki ba} [al-Nisa'a: 145]. Kuma ya zo a cikin AlKur'ani mai girma cewa tana da kofofi bakwai, sai Allah - Maɗaukaki - ya ce:

{لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَابٍ لِّكُلِّ بَابٍ مِنْهُمْ جُزْءٌ مَّقْسُومٌ}

{Tanā da kōfōfi bakwai, ga kōwace kōfa akwai wani juz'i daga gare su rababbe} [al-Hijr: 44]. Ita ce gidan azaba matabbaciya, Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَظَلَمُوا لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا \* إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا}

{Lalle ne waɗanda suka kāfirta, kuma suka yi zālunci, Allah bai kasance Yana yi musu gāfara ba, kuma bā Ya shirya da su ga hanya \*

Fāce hanyar Jahannama, sunā māsu dawwama a cikinta har abada, kuma wannan yā kasance, ga Allah, mai sauƙi} [al-Nisa'a: 168-169].

## KUNDIN IMANI DA KADDARA

### Kundin a takaice

Muna imani da hukunci da kaddara, kuma muna sani na sakankancewa cewa imani da hukunci da kaddara shi ne rukuni na shida daga rukunan imani, imani da kaddara yana daga imani da Allah; domin cewa kaddara tana daga sanin Allah da kaddarawarSa da shiryawarSa da ganin damar Sa da halittarSa.

Musulmai sun haɗu akan cewa imani da kaddara rukuni ne daga rukunan imani.

Kuma muna sanin cewa imani da hukunci da kaddara yana kunsar imani da sanin Allah wanda yake gamamme wanda ya kewaye komai, kuma cewa Allah haɓika Ya kewaye komai da sani, kuma cewa iliminSa ya kewayewa dukkan al'amura manya maɗaukaka, da babba da karami, babu wani abin da ke samamme ko wanda za'a samar, kuma ba'a samar da shi ba sai shi tabbatacce ne acikin Lauhul mahfuz, abin rubutawa a cikinsa kuma adadinsa a rubuce yake da inda zai kai da lokacin da za'a samar da shi, da halin da zai kare a cikinsa.

Kuma cewa Shi - tsarki ya tabbatar maSa - Ya san abinda ya kasance, da wanda zai kasance, da wanda da zai kasance to yaya zai kasance, kuma Allah Ya rubuta kaddarorin halittu tun kafin Ya haliƙci sammai

da kasa da shekara dubu hamsin, Al'arshinSa ya kasance akan ruwa.

Muna imani cewa Allah Ya rubuta dukkan kasantaccen abu a cikin wani littafi abin kiyayewa.

Kuma muna imani cewa Allah Yana rubuta abinda Yake so, kuma Yana shafe abinda Yake so Yana tabbatarwa, kuma asalin Littafin yana wurinSa.

Muna imani da cewa wani abu ba ya kasancewa sai da hukuncin Allah da kaddararSa, kuma ba'a tunkude wani al'amari sai da hukuncin Allah da kaddararSa, abinda Ya kaddaraShi mai afkuwa ne babu wata dabara, abinda kuma Ya juyar da shi babu wani daya da ya isa ya tabbatar da shi, halittu gaba dayansu ba sa iya aikata wani abinda Allah bai rubuta shi ba, kuma babu tunkude abinda Ya rubutaShi - tsarki ya tabbatar maSa kumka Ya daukaka -, abinda ya kuskurewa bawa to bai kasance zai same shi ba, abinda kuma ya same shi bai kasance zai kuskure masa ba.

Kuma muna imani cewa abinda Allah Ya ga dama shi zai kasance, abinda kuma bai ga dama ba ba zai kasance ba, kuma ganin damar Sa cikakkiya ce, ikonSa tabbacce ne, kuma babu wani abu a cikin mulkinSa da zai kasance sai abinda Ya ga dama, muna imani cewa bayi suna da wani ganin dama na hakika, kuma shi mai bi ne ga ganin damar Allah - Maɗaukakin sarki -.

Kuma muna imani cewa Allah Ya shiryyar da wanda Ya so da falalarSa, Ya tabar da wanda Ya ga dama da

adalcinSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka -, ba'a tambaya game da abinda Yake aikatawa su (bayi) ake tambaya, kowace biyayya daga mai biyayya to da taufikin Allah ne gare shi , kuma kowane sabo daga mai sabo to da tabarwar Allah ne gare shi da ta gabata, mai arziki shi ne wanda arziki ya rigaye shi, tababbe shi ne wanda tabewa ta rigaye shi, kuma ayyukan bayi na alheri ne ko sharri aikinsu ne, kuma halitta ne ga Ubangijinsu.

Kuma muna imani cewa Allah Yana son ayyukan biyayya da masu biyayya, kuma muna imani cewa Allah Ya na kin fasikanci da fasikai, kuma Allah idan Ya yi nufin wani alheri ga bawa Zai datar da shi ga abinda Yake so da kuma biyayyarSa, da kuma abinda Ya yarda da shi game da shi, wanda Ya yi nufin wanin hakan da shi Zai tsaida hujja akansa, sannan Ya azabtar da shi batatare da ya zalince shi ba.

Muna imanin cewa Allah ba ya umarni da alfasha, kuma bai yarda da kafirci ga bayinSa ba.

Muna imani cewa Allah (Shi ne) Mahaliccin kowane abu, kuma Allah Ya halicci bayi, kuma Ya halicci ayyukansu, wani ba ya tarayya da Shi a cikin halittarSa. Allah Ya kafawa bayinSa hujja akan halitta cewa Shi ne Mahalicci Shi kadai, wanda Ya kadaita da halitta to babu wani da zai yi da'awar tarayya daShi a halitta.

Kuma muna imani cewa babu karo tsakanin shari'a da al'amari da kuma halitta, Allah - tsarki ya tabbatar

maSa Ya daukaka - halitta taSa ce, kuma umarni naSa ne, kamar yadda Yake aikata abinda Yake so, kuma ba'a tambaya game da abinda yake aikatawa, to Shi Yana umarni kuma babu mai juyar da hukuncinSa, kuma babu mai bibiyar umarninSa.

Muna imani cewa Allah Ya kaddara kaddarorin halittu kafin Ya halicci sammai da kasa da shekara dubu hamsin, tare da hakan Ya yi umarni da yi maSa biyayya da yi wa manzanninSa da annabawanSa biyayya, kuma Ya yi hani daga saba maSa da sabawa manzanninSa da annabawanSa, sai tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka Ya haɗa a cikin littafinSa tsakanin bada labari daga kaddarawarSa, da kuma umarni da bin wahayinSa da umarninSa.

Kuma Allah Ya bayyana cewa wajibi shi ne bin shiriya, kuma cewa Shi Ya shiriyar da wanda ya so da falalarSa, kuma Ya batar da wanda Ya ga dama da adalcinSa, kuma Allah Ya haɗa tsakanin labartawarSa daga gamammiyar Shari'ar Sa, da kuma tsawatarwarSa ga masu sabawa, da kuma umarninSa ga bayinSa mumaini da bautarSa da dogaro gareShi. Da kuma hadawa tsakanin imani da kaddara da kuma aiki da shari'a mai yi wu wa ne kuma abin kaddarawa ne, kuma Allah - saha'aninSa ya buwaya - Ya bayyana cewa baYa dorawa wata rai sai abinda zata iya.

Kuma muna imani cewa kamar yadda babu karo tsakanin halitta da umarni da kuma sharai'a, to babu

karo tsakanin shari'a da umarni da kuma hankali, dukkan abinda Allah Ya yi umarni da shi da manzonSa - tsira da a mincin Allah su tabbata agare shi -, ko Allah da manzonSa suka yi hani daga gare shi , ko Allah Ya kaddara shi, ko ya bada labarinsa, to ba ya karo da hankali, kai shi ne mahukuntar abinda hankula suka yi umarni da shi, kuma shi ne makarar hikima.

Kuma muna imani cewa Allah Ya saukar da littattafai, kuma Ya aiko manzanni - aminci ya tabbata agare su - dan hujja ta tsaya akan halitta, shari'a da umarni da kaddara dukkanin wadannan masu cikawa ne sashin su yana cike sashi, shi yana cikin kololuwar kyau, kai babu mafi kyau daga gare shi.

Kuma Allah - Madaukakin sarki - Ya yi yabo ga littafinSa wanda Ya siffanta shi da cewa shi ne mafi kyan zancen da ya kunshi shari'a da umarni - abinda Allah Ya shara'antashi ko Ya kaddar shi, to yana cikin kololuwar cika da kyau; daidai ne hankula sun riske shi ko sun gajiya ga riskarsa da fahimtarsa, kada mu sanya hankulanmu da ra'ayukanmu masu hukunci akan shari'ar Allah da kaddararSa, wani lokaci da kyautatawa, wani lokaci kuma da munanawa, kai dukkan abinda Allah Ya kaddara shi Ya kuma shar'anta shi to shi mai cikakken kyau ne da cika.

Kuma muna imani cewa shari'a da kaddara dukkaninsu alheri ne, Allah ba Ya kaddara tsantsan sharri, sai dai Yana shigar da sharri cikin gamewar

abinda aka kaddara, kuma a cikin AlKura'ni yana zuwa abin rabawa zuwa ga wanda ya tsaya da shi, daga babin ladabi kada a jingina sharri ga Allah - Ma'aukakin sarki -.

Muna imani cewa aikata sabubba ba ya kore imani da kaddara, kai aikata sababi yana daga cikas imani da hukunci da kaddara, kuma Ubangijinmu Ya yi umarni da aikata sabubba, daga mafi girman sabubba shi ne addu'a, kuma Ya umarcemu da addu'a ha'ika hukunci ya rigaya.

Kuma muna imani Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka - Yana umarni da adalci kuma Yana hukunci da shi a Shari'a da kaddarawa da sakayya, kuma Ya korewa kanSa zalinci, kuma Ya tabbatar da cikas adalci.

Kuma muna imani cewa rigayar kaddara ba ya lazimtar zalincin bayi daga gare shi; domin cewa Allah Ya saukar da littattafai, kuma Ya aiko da manzanni; dan kada hujja ta tsayu akan Allah bayan manzanni, kuma Ya sanya kaddara wani boyayyen sirri, kuma Ya sanyawa bayi mashi'a da zabi, wanda ya shiriyar to ladan yana kansa, wanda kuma ya bata to zunubin batan yana kansa.

Kuma muna imani cewa ba ya halatta kafa hujja da kaddara akan aikata sabo ko akan barin ayyukan biyayya, kuma cewa mushrikan da suke kafa hujja da kaddara akan afkawarsu cikin shirka, Allah Ya bayyana

karyarsu kuma Ya dandana musu tsananinSa, da ace kaddara ta kasance hujja garesu akan shirkarsu da Allah bai dandana musu tsananinSa ba.

Kuma muna imani cewa yana halatta ga bawa ya kafa hujja da kaddara akan zunubai bayan tuba daga zunuban, kuma ya kafa hujja da kaddara akan masifu.

Kuma muna imani cewa idan mumini ya mika al'amari zuwa ga Allah, kuma ya tuba ya yi istirja'i a lokacin musiba, za'a rubuta masa dabi'u uku na alheri: Tsira daga Allah, da rahama, da tabbatar da shiriya.

## **BABIN WAJABCIN IMANI DA KADDARA**

Muna imani da hukunci da kuma kaddara, Shi - Allah tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka - Ya san abinda ya kasance da abinda zai kasance, kuma Ya rubuta dukkanin hakan kuma Ya so shi Ya kuma kaddara shi kaddarawa.

Kuma muna sani na sakankancewa cewa imani da hukuncin (Allah) da kaddara shi ne rukuni na shida daga rukunan imani, Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka - Ya ce:

{إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ}

{Lalle Mũ, kōwane irin abu Mun halitta shi a kan tsāri} [al-Kamar: 49], Allah - Madaukakin - Ya ce:

{وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدَرًا مَّقْدُورًا}

{Kuma umarnin Allah ya kasance abin kaddarawa tabbatacce} [al-Ahzab: 38], Kuma Allah - sha'ninSa ya daukaka - Ya ce:

{وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَرَهُ تَقْدِيرًا}

{Kuma Ya halicci kowane abu, sai Ya kaddara shi kadartawa} [al-Furkan: 2], Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{أَمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ}

{Manzo ya yi imani da abin da aka saukar daga Ubangijinsa zuwa gare shi hakanan mumina ma, kowa ya yi imani da Allah da mala'ikunSa da littattafanSa da manzanninSa} [al-Bakara: 285]. Imani da kaddara yana daga imani da Allah; domin cewa kaddara tana daga ilimin Allah da kaddarawarSa da jujjuya al'amarin mulkinSa.

Allah - Ma'daukakin sarki - Ya ce:

{هُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ فَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ}

{Shi ne Wanda ke rayarwa kuma Yana kashewa. To, idan Ya hukunta wani al'amari, to, Yana cewa kawai gare shi, ka kasance sai yana kasancewa (kamar yadda ake bukatar sa.)) [Gafir: 68], Kuma Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{وَعِنْدَهُ مَفَاتِيحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٌ فِي ظِلْمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ}

{Kuma a wurinSa mabūdan gaibi suke, babu wanda yake sanin su fāce Shi, kuma Yanā sanin abin da ke a

cikin tudu da ruwa, kuma wani ganye ba ya fāduwa, fāce Yā san shi, kuma bābu wata kwāya a cikin duffan kasā, kuma babu dānye, kuma babu kēkasasshe, fāce yanā a cikin wani Littāfi mai bayyanāwa} [al-An'am: 59].

Daga Abu Huraira - Allah Ya yarda da shi - daga Hadisin Jibril - aminci ya tabbata agare shi - ya ce: To ka bani labari game da imani, ya ce: "Ka yi imani da Allah da mala'ikunSa da littattafanSa da manzanninSa, da ranar lahira, kuma ka yi imani da kaddara alherinsa da sharrinsa'. Ya ce: Ka yi gaskiya. (Muslim ne ya fitar da shi (8), da Abu Dawud (4695), da Tirmizi (2610), da Ibnu Majah (63).)

Hakika musulmai sun haɗu akan cewa imani da kaddara rukuni ne daga rukunan imani, al-Hafiz Abul Kasim al-Lakal'i ya ce: "Idan haɗuwa da yaɗuwa ta kasance a duniya ba tare da inkari ba, to shi a wannan mas'alar "Wato kaddara", wanda ya saba faɗarsa a cikinta, to shi mai tsaurin kai ne mai sabawa Allah, narko zai riske shi, kuma shi ya shiga karkashin faɗinSa: {Wanda ya sabawa manzo bayan shiriya ta bayyana gare shi kuma ya bi wanin tafarkin muminaɗi Zamu jibinta masa abinda ya jibinta kuma Zamu kona shi da Jahannama makoma ta munana} [al-Nisa'i: 115]". (Sharhi Usulul I'tikadi Ahlus Sunnah Wal jama'ah (4/726).)

Daga Amr dan Shuaib daga babansa, daga kakansa: Cewa wasu mutane suna zaune a kofar annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - sai sashinsu suka ce: Shin Allah Bai ce kaza da kaza ba? Wasunsu kuma suka ce: Shin Allah Bai ce kaza da kaza ba? Sai Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ji haka, sai ya fita kamar an ji kaunar rumman a fuskarsa, sai ya ce: «Da wannan ne aka umurce ku? Ko da wannan aka aiko ku? Don buga Littafin Allah sashinsa da sashi? kadai al'ummun da ke gabanku sun bata ne a irin wannan, ku ba komai bane daga abinda ke nan, ku duba abinda aka umarceku da shi, ku yi aiki da shi, abinda kuma aka haneku da shi, to ku hau". (Ibnu Majah ne ya fitar da shi (85), da Ahmad (6845), kuma lafazin nasane, da Haris dan Abi Usama a cikin al-Musnad - kamar yanda yake a cikin Bughyatul bahis (735), da Ibnu Abi Asim a cikin al-Sunnah (406).)

Daga Abdul Malik - wato dan Juraij - daga Ada'u dan Abi Rabah ya ce: " Nazm zo wa Ibnu Abbas, alhali shi yana debo Zamzam, hakika kasan tufansa sun jike, sai na ce da shi: Hakika an yi magana a kaddara, sai ya ce: Shin sun aikata ta ? Na ce: Eh, ya ce: Wallahi wannan ayar bata sauka ba sai a cikinsu: {Ku dandani shafar wutar Sakar \* Lallai ne kowane abu mun halittashi akan tsari} [al-Kamar: 48-49], Kada ku gaida marasa lafiyansu, kuma kada ku yi wa mamatansu sallah, da

zaka nuna mini daya daga cikinsu, da na fasa idansa". (Sharhi Usulul I'tikadi Ahlus Sunnah Wal jama'ah (3/597).)

Ubadata dan Samit - Allah Ya yarda da shi - ya ce wa dansa: Ya dan karamij dana, kai ba zaka dandani hakikanin imani ba har sai ka san cewa abinda ya sameka bai kasance zai kuskure maka ba, kuma abinda ya kuskure ka bai kasance zai sameka ba, na ji manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - yana cewa: "Lallai farkon abinda Allah Ya halitta shi ne alka'ami, sai Ya ce masa: Ka rubuta, ya ce: Ya Ubangiji, me zan rubuta? ya ce: Ka rubuta kaddarorin kowane abu har tashin Alkiyama", Ya kai dan karamin dana na ji manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - yana cewa: "Duk wanda ya mutu akan wanin hakan to ba ya tare da ni". (Abu Dawud ne ya fitar da shi a cikin Sunan nasa (4700), da kuma Sunnah, na Abu Asim (1/51).)

Daga Yahya dan Ya'amur ya ce: "Ma'abad Juhani ya kasance farkon wanda ya fara faɗin magana a sha'anin kaddara a Basrah, sai na tafi ni da Humaid dan AbdurRahman al-Himyari muna masu aikin Hajj - ko masu Umarah - sai muka ce: Da mun haɗu da wani daga sahabban manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - sai mu tambaye shi game da abinda waɗannan suke fada akan kaddara, sai muka dace cewa Abdullahi dan Umar dan al-Khaddab yana

cikin Masallaci, sai muka kewayeshi ni da abokina: Dayanmu a damansa, dayan kuma ahagunsa, sai na zaci cewa abokina zai barni in yi magana, sai na ce: Ya Abu Abdurrahman, lalai wasu mutane a bangarenmu sun bayyana suna karanta AlKur'ani kuma suna bibiyar ilimi. Ya kuma ambata daga sha'aninsu, kuma cewa su suna riyawa cewa babu kaddara, kuma al'amari mai afkuwa da kansa ne, ya ce: Idan ka hadu da wadancan to ka basu labari cewa babu ruwana da su, kuma suma babu ruwansu da ni, wanda Abdullahi yake rantsuwa da shi, da a ce dayansu yana da kwatankwacin dutsen Uhud na zinari sai ya ciyar da shi, Allah ba Zai karba ba har sai ya yi imani da kaddara...". (Muslim ne ya fitar da shi a cikin Mukaddimar Sahih (8), da al-Shari'ah na al-Ajurri (2/851).) Daga Abu Haruna al-Abali - ya kasance daga wadanda suka abokanci Sahl dan Abdullahi - kuma ya kasance mutum ne na gari, ya kasance yana karantar da mu AlKur'ani a cikin Masallacin juma'a, ya ce: "An tambayi Sahl dan Abdullahi game da kaddara, sai ya ce: Yin imani da kaddara farilla ne, kuma karya shi kafirci ne, magana a cikinsa bidi'a ne, yin shuru daga gare shi Sunna ce".

(Sharhi Usulul I'tikadi Ahlus Sunnah Wal jama'ah (4/786).)

Daga Alhasanul Basri ya ce: "Alkalami ya bushe, an gama hukunci, kaddara ta cika da tabbatar da littafi, da gasgata manzanni, da tsiran wanda ya yi aiki kuma

ya ji tsoron Allah, da tabewar wanda ya yi zalinci kuma ya yi shisshigi, da kuma jibinita daga Allah ga mumintai, da kuma barranta daga Allah ga mushrikai". (Al-Shari'ah, na al-Ajurri (2/881).)

Ibnu Bad'dah al-Akbari ya ce: "Sannan bayan nan imani da kaddara alherinsa da sharrinsa, da zakinsa da dacininsa, da kankaninsa da mai yawansa abin kaddarawa ne daga Allah - Mai girma da daukaka - akan bayi, da kuma lokacin da Ya yi nufin ya afku, ba ya gabatuwa ba kuma ya jinkirtuwa, ga abinda sanin Allah ya rigaya da hakan, kuma abinda ya samu bawa bai zama zai kuskure shi ba, abinda ya kuskure shi bai zama zai same shi ba, abinda ya gabata bai zama zai jinkirta ba, kuma abinda ya jinkirta bai zama zai gabata ba... yin imani da wannan gaskiya ne kuma wajibi ne, farillah ne daga Allah - Mai girma da daukaka - akan halittarSa, wanda ya saba wa hakan, ko ya fita daga gare shi, ko ya yi suka a cikinsa, kuma bai tabbatar da kadara wa ga Allah - Mai girma da daukaka ba -, kuma ya rabata, kuma ya raba mashi'ah gare shi , to shi ne farkon zindikai". (al-Sharhu wal Ibanah ala Usul Sittah wal Diyanah, na Ibnu Bad'dah (shafi na 213-216).)

## **BABIN ABINDA IMANI DA KADDARA YAKE KUNSARSA**

Muna imani cewa imani da kaddara yana kunsar imani da sanin Allah wanda ke kunshe da game komai, kuma cewa Shi - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka -

Yana sanin abinda ke cikin sammai da abinda ke cikin kasa, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ}

{Ashe, ba ka sani ba, lalle ne Allah Yanā sanin abin da yake a cikin sama da kasa? Lalle ne wancan yanā cikin Littafi lalle wancan ga Allah mai sauƙi ne} [al-Hajj: 70], Kuma cewa Allah haƙiƙa Ya kewaye kowane abu da sani, Allah - sha'ninSa ya ɗaukaka - Ya ce:

{اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا}

{Allah, wanda Ya halitta bakwai dīn sammai kuma daga kasā kwatankwacinsu, umuruinSa yanā ta sauƙa a tsakaninsu dōmin ku san lalle Allah Mai īƙon yi ne akan dukan kōme, kuma lalle Allah, haƙiƙa Ya kēwaye ga dukan kōme da sani} [al-Dalak: 12].

Kuma cewa saninSa wanda ya game al'amura masu girma da maɗaukaka, da manya da kanana, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَعِنْدَهُ مَفَاتِيحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنَ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٌ فِي ظِلْمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٌ وَلَا يَابِسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ}

{Kuma a wurinSa mabūdan gaibi suke, babu wanda yake sanin su fāce Shi, kuma Yanā sanin abin da ke a cikin tudu da ruwa, kuma wani ganye ba ya fāɗuwa, fāce Yā san shi, kuma bābu wata kwāya a cikin duffan kasā, kuma babu ɗanye, kuma babu kēkasasshe, fāce

yanã a cikin wani Littāfi mai bayyanāwa} [al-An'am: 59]. Ibnu Jarir - Allah Ya yi masa rahama - ya ce a tafasirin wannan ayar: "Babu komai - kuma - daga abinda yake samammai, ko daga abinda za'a samar kuma ba'a samar ba bayan nan, sai shi tabbatacce ne a cikin Lauhul Mahfuz, abin rubuta hakan a cikinsa, kuma abin zana adadinsa da ma'isarsa, da lokacin da za'a samar da shi a cikinsa, da halin da zai kare a cikinsa, yana nufi da faɗiɗa: {Mabayyani}: cewa shi yana bayyana ingancin abinda ke cikinsa da samuwar abinda aka zana a cikinsa ga abinda aka zana". (Tafsir al-Dabari (11/403).)

Allah Tsarki ya tabbatar maSa Ya Ya daukaka Ya ce:

{يَعْلَمُ مَا يَلْجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ الرَّحِيمُ الْعَفُورُ \* وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَأْتِينَا السَّاعَةُ قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتَأْتِيَنَّكُمْ عَالِمِ الْغَيْبِ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَلَا أَصْغَرُ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرُ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ}

{Yā san abin da yake shiga a cikin kasā da abin da yake fita daga gare ta, da abin da yake sauka daga sama da abin da yake hawa a cikinta, kuma Shī ne Mai jin kai, Mai gāfara \*

Kuma waɗanda suka kāfirta suka ce: "Sā'a bā zā ta zo mana ba." Ka ce: "Kayya! Na rantse da Ubangiɗīna, lalle, zā ta zō muku." Masanin gaibi, gwargwadon zarra bā ta nīsanta daga gare Shi a cikin sammai kuma bā ta nīsanta a cikin kasā, kuma bābu mafi karanci daga wancan kuma bābu mafi girma fāce yanã a cikin Littāfi bayyananne} [Saba'i: 2-3].

Daga Imran dan Husain - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Ni ina wajen Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - yayin da wasu mutane daga Banu Tamim suka zo , sai ya ce: "Ku karbi bushara yaku Banu Tamim", suka ce: Ka yi mana bushara to ka bamu. Sai wasu mutane daga mutanen Yaman suka shigo, sai ya ce: "Ku karbi bushara ya ku mutanen Yaman, dan Banu Tamim ba su karbeta ba" sai suka ce: Mun karba, mun zo maka dan mu fahimci addini, kuma dan mu tambayeka daga farkon al'amari: Me ya kasance? sai ya ce: "Allah Ya kasance alhali babu wani abu kafinSa, kuma Al'arshinSa ya kasance akan ruwa, sannan ya halicci sammai da kassai, ya kuma rubuta kowanne abu a cikin Lauhul Mahfuz. (Bukhari ne (7418), da Tirmizi (3951).) suka ruwaito.

Hakika Tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka Ya san abin da ya kasance, da abinda zai kasance, da abinda da ya kasance ta yaya zai kasance, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce - Yana Mai bada labari game da munafukai cewa su da sun fita tare da muminaɓi ba abinda zasu kara musu sai barna, alhali su basu fita tare da su ba - :

{لَوْ حَرَجُوا فِيكُمْ مَا زَادُوكُمْ إِلَّا حَبَالًا وَلَا وُضِعُوا لِئَلَّا يَكُونَ لَكُمْ الْفِتْنَةُ وَفِيكُمْ سَمَاعُونَ لَهُمُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ}

{Dã sun fita a cikinku bã zã su kãre ku da kãme ba fãce da barna, kuma lalle dã sun yi gaggãwar sanya annamĩmanci a tsakãninku, sunã nẽma muku fitina.

Kuma a cikinku akwai 'yan rahōto sabōda su. Kuma Allah ne Masani ga azzālumai} [Taubah: 47].

kuma Allah - Maḍaukakin sarki - Ya ce game da 'yan wuta:

{وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وُفِّقُوا عَلَى النَّارِ فَقَالُوا يَا لَيْتَنَا نُرَدُّ وَلَا نُكَذِّبُ بآيَاتِ رَبِّنَا وَنُكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ \* بَلْ بَدَأَ لَهُمْ مَا كَانُوا يُخْفُونَ مِنْ قَبْلُ وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ}

{Kuma da kana gani, a lokacin da aka tsayar da su akan wuta, sai suka ce: "Ya kaicanmu! da ana mayar da mu, kuma ba zamu karyata ba daga ayoyin Ubangijinmu, kuma zamu kasance daga muminaɪ \* A' aha abinda suka kasance suna boyewa, daga gabani, ya bayyana a gare su. Kuma da an mayar da su, lallai da sun koma ga abinda aka hanasu daga barinsa. Kuma lallai ne su, hakika makaryata ne} [al-An'am: 27-28]. Sai Ya ambaci cewa su da andawo da su duniya da sun koma ga kafircinsu, alhali su ba'a bijiro da su akan wuta ba bayan nan, Allah Maḍaukkain sarki Ya ce:

{وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَأْتِينَا السَّاعَةُ قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتَأْتِيَنَّكُمْ عَالِمِ الْغَيْبِ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَلَا أَصْغَرُ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرُ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ}

{Kuma waɗanda suka kāfirta suka ce: "Sā'a bā zā ta zo mana ba." Ka ce: "Kayya! Na rantse da Ubangijīna, lalle, zā ta zō muku." Masanin gaibi, gwargwadon zarra bā ta nīsanta daga gare Shi a cikin sammai kuma bā ta nīsanta a cikin kasā, kuma bābu mafi karanci

daga wancan kuma bãbu mafi girma fãce yanã a cikin Littãfi bayyananne} [Saba'i: 3].

Kuma muna imani cewa Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya ðaukaka - Ya rubuta dukkan kasantaccen abu acikin wani littafi abin kiyayewa, Allah - sha'aninSa ya ðaukaka - Ya ce:

{وَمَا يَعْزُبُ عَنْ رَبِّكَ مِنْ مِثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَلَا أَصْغَرَ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرَ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ}

{Bubu wani abu da yake boyewa Ubangijinka daga kwatankwacin kwayar zarra a kasa ne ko a sama ko mafi kankanta daga hakan ko mafi girma sai yana cikin wani littafi bayyananne} [Yunus: 61], kuma Allah Maðaukakin sarki Ya ce:

{أَلَمْ نَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ}

{Ashe, ba ka sani ba, lalle ne Allah Yanã sanin abin da yake a cikin sama da kasa? Lalle ne wancan yanã cikin Littafi lalle wancan ga Allah mai sauƙi ne} [al-Hajj: 70], kuma Allah Maðaukakin sarki Ya ce:

{مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نُنْزِلَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ}

{Wata masifa bã zã ta auku ba a cikin kasã kô a cikin rayukanku fãce tanã a cikin littãfi a gabãnin Mu halitta ta. Lalle wannan, ga Allah, mai sauƙi ne} [al-Hadid: 22].

Daga Abdullahi ðan Amr ðan Aas - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Na ji manzon Allah - tsira da amincin

Allah su tabbata agare shi - yana cewa: "Allah Ya rubuta abinda ya kaddara wa halittu kafin Ya halicci sammai da kasa da shekara dubu hamsin, ya ce: Al'ArshinSa yana kan ruwa". (Muslim ne ya fitar da shi (2653), da Tirmizi (2156).)

kuma tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya ce: "Lallai farkon abinda Allah Ya halitta (shi ne) alkaami, sai ya ce: Ka rubuta, sai ya ce: Me zan rubuta? ya ce: Ka rubuta kaddarar abinda ya kasance da abinda zai kasance har abada". (Abu Dawud ne ya fitar da shi (4700), da Tirmizi (2155, 3319), da Dayalisi (578), da Ahmad (22705, 22707), da Ibnu Abi Asim a cikin sunnah (115).)

Daga Abu Huraira - Allah ya yarda da shi - daga Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Lokacin da Allah Ya gama halitta, Ya rubuta wani littafi a warinSa: Ta rinjaya, ko Ya ce: Rahamata ta rigayi fishi Na, shi (Littafin) yana wajenSa a birbishin Al'arshi". (Bukhari ne ya fitar da shi (7553), da Muslim (2751), da Tirmizi (3543), da Ibnu Majah (189).)

Kuma muna imani cewa Allah Yana rubuta abinda Yake so, kuma Yana shafe abinda Yake so Yana tabbatarwa, kuma akwai asalin littafin yana wurinSa, Allah Ya ce - kuma zancenSa gaskiya ne -:

{يَمْحُو اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُنْشِئُ وَعِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ}

{Allah Yanã shafe abin da Yake so, kuma Yanã tabbatarwa kuma a wurinsa asalin Littāfin yake} [al-Ra'ad: 39].

Kuma muna imani cewa wani abu ba zai kasance ba sai da hukuncin Allah da ikonSa, kuma ba'a tunkude wani al'amari sai da hukuncin Allah da ikonSa, abinda ya kaddara shi mai afkuwa ne babu dabara, abinda ya juyar da shi babu wanda ya isa ya afkar da shi, halitta baki dayansu ba sa iya aikata dukkan abinda Allah Bai rubuta shi ba, ko tunkude abinda tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka Ya rubuta shi, abinda ya kuskurewa bawa bai zama zai same shi ba, abinda kuma ya same shi bai zama zai kuskure masa ba, daga Abdullahi dan Abbas - Allah Ya yarda da su - ya ce: Na kasance a bayan manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - wata rana, sai ya ce: "Ya kai yaro, zan sanar da kai wasu kalmomi, ka kiyaye Allah Zai kiyayeka, ka kiyaye Allah zaka same shi a daura da kai, idan za ka yi roko, to, ka roki Allah, idan za ka nemi taimako, to, ka nemi taimakon Allah\*, ka sani cewa da al'umma za su taru a kan su amfaneka da w abu, ba za su amfaneka ba sai da abin da tabbas Allah Ya rubuta maka, da za su taru a kan su cutar da kai da wani abu, ba za su cutar da kai ba, sai da abin da tabbas Allah Ya rubuta a kanka, an dauke alkaluma kuma takardu sun bushe". (Tirmizi ne ya fitar da shi (2516), da Ibnu Wahb a cikin

al-Kadr (28), da Ahmad (2669), da Abdu Ibnu Humaid (636).)

Kuma muna imani cewa abinda Allah Ya so ne yake kasancewa, abinda kuma bai so ba to ba zai kasance ba, kuma mashi'arSa cikakkiya ce, Allah - Maɗaukkain sarki - Ya ce:

{وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ سُبْحَانَ اللَّهِ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ}

{Kuma Ubangijinka Yanã halitta abin da Yake so kuma Yake zãbi. Zãbi bai kasance a gare su ba. Tsarki ya tabbata ga Allah, kuma (Allah) Ya ɗaukaka daga barin abin da suke yi na shirka} [al-Kasas: 68], kuma Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَمَا تَشَاؤُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ}

{Kuma bã zã ku so ba sai idan Allah Ubangijin halitta Yã yarda} [al-Takweer: 29]. Kuma ikonSa mai zartarwa ne, Allah Ya ce:

{وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعْجِزَهُ مِنْ شَيْءٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا}

{Kuma Allah bai kasance wani abu na iya rinjayarSa ba acikin Sammai da kuma qasa, lallai shi ne Ya kasance Masani,Mai ikon yi} [Fadîr: 44], kuma Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ قَدْزُهِمُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ}

{Da Ubangijinka Ya so da basu aikata shi ba ka barsu da abinda suke kirkira} [al-an'am: 112].

Kuma babu abinda yake kasancewa a cikin mulkinSa sai abinda Yake nufi, Allah Ya ce:

{وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَفْتَنَّا الَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَلَكِنْ اخْتَلَفُوا فَمِنْهُمْ مَنْ آمَنَ وَمِنْهُمْ مَنْ كَفَرَ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَفْتَنَّا وَلَكِنْ اللَّهُ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ}

{Da Allah Ya ga dama da waɗanda suke daga bayansu, ba su yi yaki ba, bayan hujjoji bayyanannu sun je musu. Kuma amma sun sabawa juna, saboda haka daga cikinsu akwai wanda ya yi imani, kuma daga cikinsu akwai wanda ya kafirta. Kuma da Allah Ya so da ba za su yi yaki da juna ba, kuma Allah Yana aikata abinda Yake nufi} [al-Bakara: 253].

kuma muna imani cewa bayi suna da Mashi'a ta hakika, kuma ita mai bi ce ga Mashi'ar Allah, Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{وَمَا تَشَاؤُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا}

{Kuma, bã zã ku so ba, sai Allah Ya so, lalle ne Allah Yã kasance Masani' Mai hikima} [al-Insan: 30], Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ \* وَمَا تَشَاؤُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ}

{Ga wanda ya so, daga cikinku, ya shiryu \*}

Kuma bã zã ku so ba sai idan Allah Ubangijin halitta Yã yarda} [al-Takweer: 28-29], kuma Allah sha'aninSa ya daukaka Ya ce:

{إِنَّ هَذِهِ تَذْكِرَةٌ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا}

{Lalle ne, wannan wata tunãtarwa ce, sai dai wanda ya so, ya kãma hanyar kwarai zuwa ga

Ubangijinsa} [al-Insan: 29]. Allah tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka Ya ce:

{ذَلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذْ إِلَىٰ رَبِّهِ مَآبًا}

{Wancan, shi ne yini na gaskiya; to wanda ya so, ya rika makōma zuwa ga Ubangijinsa} [al-Naba: 39].

kuma muna imani cewa Allah Ya shiryyar da wanda Ya so da falalarSa, kuma ya tabar da wanda Ya so da adalcinSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka -, ba'a tambaya game da abinda Yake aikatawa su ake tambaya, Madaukkain sarki ya ce:

{وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا صُمُّ وَبُكْمٌ فِي الظُّلُمَاتِ مَنْ يَشَاءِ اللَّهُ يُضْلِلْهُ وَمَنْ يَشَاءِ يُجْعَلْهُ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ}

{Kuma wadanda suka karyaata gameda äyöyinMu, kurāme ne kuma bebāye, acikin duffai. Wanda Allah Ya so Yanā batar da shi, kuma wanda Ya so zai sanya shi a kan hanya madaidaiciya} [al-An'am: 39], kuma Allah sha'aninSa ya daukaka Ya ce:

{فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ وَمَنْ يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصْعَدُ فِي السَّمَاءِ}

{Domin haka wanda Allah Ya yi nufin Ya shiryyar da shi sai Ya buda kirjinsa domin Musulunci, kuma wanda Ya yi nufin batar da shi sai Ya sanya kirjinsa mai kunci matsattse kamar dai yana takawa ne acikin sama} [al-An'am: 125], Allah - Madaukakin sarki - Ya ce:

{وَلَوْ شِئْنَا لَآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدَاهَا وَلَكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّي لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ}

{Kuma dā Mun so dā Mun bai wa kōwane rai shiriyarsa to, amma magana ta tabbata daga gare Ni! Lalle ne Inā cika Jahannama daga aljannu da mutāne gabā ɗaya} [al-Sajda: 13].

Daga Abubakr al-Mirwazi ya ce: "Na ji Abu Abdullahi - yana nufin: Ahmad ɗan Hanbali - yana cewa: Sun tambayi Abdurrahman ɗan Mahdi game da kaddara, sai ya ce musu: Alheri da sharri da kaddara ne". (al-Ibanah al-Kubra, na Ibnu Badḍah (4/261).)

Abubakar ɗan Abu Asim ya ce: "Ka yi tambaya game da sunnah mece ce? Sunnah: Sunane mai tattaro ma'anoni da yawa a cikin hukunce-hukunce da wanin hakan, daga abinda ma'abota ilimi suka haɗu akan danganta shi ga sunna: Magana da tabbatar da kaddara, kuma iko yana tare da aiki ɗan aiki, da imani da kaddara alherinsa da sharrinsa, da zaƙinsa da ɗacinsa, kuma dukkanin biyayya daga mai biyayya to da dacewar Allah gare shi ne, kuma dukkanin sabo daga mai sabo to da tabewar Allah ne wanda rigaya daga gare Shi, mai arziki shi ne wanda arziki ya rigaya gare shi, tababbe kuwa shi ne wanda tabewa ta rigaya gare shi, abubuwa basa fita daga mashi'ar Allah da nufinsa, kuma ayyukan bayi na alheri da sharri aikinsu ne, kuma halitta ne ga Mahaliccinsu". (Al-Sunnah Na Ibn Abi Asim (2/645).)

Kuma muna imani cewa Allah Yana son ayyukan biyayya da masu biyayya, yabonSa ya ɗaukaka Ya ce:

{وَلَكِنَّ اللَّهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَزَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ  
وَالْعِصْيَانَ أُولَئِكَ هُمُ الرَّاشِدُونَ}

{Kuma amma Allah Ya soyar muku da imani a gare ku, kuma Ya kawata shi a cikin zukatanku, kuma Ya kyamatar da kafirci da fasikanci da sabo, wadancananka sune masu shiriya} [al-Hujurat: 7], Tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka Ya ce:

{وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ  
وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا}

{Kuma wadannan da suka yi dā'a ga Allah da Mazonsa, to, wadannan sunā tāre da wadanda Allah Ya yi ni'ima a kansu, daga annabāwa da māsu yawan gaskatāwa, da masu shahāda da sālihai. kuma wadannan sun kyautatu ga zama abōkan tafiya} [al-Nisa'a: 69], kuma Allah Madaukakin sarki Ya ce:

{وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ}

{Ku kyautata lallai Allah yana son masu kyautatawa} [al-Bakara: 195], kuma Allah Madaukakin sarki Ya ce:

{إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُنتَهِرِينَ}

{Lallai Allah Yana son masu yawan tuba kuma Yana son masu yawan son tsarkaka} [al-Bakara: 222], kuma tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya ce: "Lallai Allah Yana son atishawa, kuma Yana kin hamma". (Bukhari ne ya fitar da shi (6223), da Muslim (2994), da Abu Dawud (5028), da Tirmizi (2746), da Ibnu Majah (968).)

Daga Abu Huraira - Allah Ya yarda dashi - daga Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Idan Allah Ya so wani bawa sai Ya kira (mala'ika) Jibril: Lallai Allah Yana son wane to kaima ka so shi...". (Bukharin ya fitar da shi (46040), da Muslim (2637), da Tirmizi (3161).)

Kuma muna imani cewa Allah Yana kin fasikanci da fasikai, Allah - tsarki ya tabbatar maSa - Ya ce:

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرُ قَوْمٌ مِّن قَوْمٍ عَسَىٰ أَن يَكُونُوا خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِّن نِّسَاءٍ عَسَىٰ أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ بِئْسَ الْأَسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَن لَّمْ يَتُبْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ}

{Yā ku waɗanda suka yi īmāni! Kada waɗansu mutāne su yi izgili game da waɗansu mutāne, mai yiwuwa ne (abin yi wa izgilin) su kasance mafifita daga gare su (māsu izgilin), kuma waɗansu mātā kada su yi izgili game da waɗansu mātā mai yiwuwa ne su kasance mafifita daga gare su. Kuma kada ku aibanta kanku, kuma kada ku jēfi jūna da miyāgun sunāye na lakabōbī. Tir da sūna na fāsicci a bāyān īmāni. Kuma wanda bai tūba ba, to, waɗannan sū ne azzālumi} [al-Hujurat: 11], kuma Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ}

{Lallai Allah baYa son masu wuce gona da iri} [al-Bakara: 190], kuma Allah - sha'aninSa ya buwaya - Ya ce:

{وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفَاسِدَ}

{Allah ba Ya son barna} [al-Bakara: 205].

Daga Usman al-Batti ya ce: na shiga wirin Ibnu Sirin, sai ya ce da ni: "Me mutane suke cewa a sha'anin kaddara? ya ce: ban san abinda zan mayar masa ba, ya ce: sai ya daga wani abu daga kasa, ya ce: Bana nufin kwatankwacin wannan kan abinda zan fada, (FishShari'a na al-Ajurri (2/887).) Lallai Allah idan Ya yi nufin alheri ga wani bawa sai Ya datar da shi ga sonSa da biyayyarSa, da abinda Yake yarda da shi. Wanda kuma ya yi nufin wanin hakan sai Ya riki hujja akansa, sannan Ya azabtar da shi ba tare da Ya zalinke shi ba". (al-Kadr na al-Furayyani shafi na 263).)

Kuma muna imani cewa Allah ba Ya umarni da alfahsa, kuma bai yarda da kafirci ga bayinSa ba, Allah Maɗaukakin sarki ya ce:

{إِنَّ اللَّهَ لَا يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ}

{Lallai Allah ba Ya umarni da alfasha} [al-A'araf: 28], Kuma Allah sha'aninSa ya buwaya kuma sarautarSa ta daukaka Ya ce:

{وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ}

{Kuma bai Yardawa bayinSa kafirci ba idan kun gode maSa Zai yardar muku da shi} [al-Zumar: 7].

Muna imni cewa Allah ne Mahaliccin kowane abu, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ}

{Allah ne Mai halitta dukkanin kōme, kuma Shī ne Wakīli a kan kōme} [al-Zumar: 62], kuma Allah Ya

halicci bayi, kuma Ya halicci ayyukansu, Allah - Maɗaukkain sarki - Ya ce:

{وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ}

{Alhāli, Allah ne Ya halitta ku game da abin da kuke aikatāwa} [al-Saafat: 96], kuma babu wani mai tarayya da shi a cikin halittarSa kamar yanda babu wani mai tarayya da shi a cikin mulkinSa, Allah - Maɗaukaki - Ya ce:

{الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ  
وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَرَهُ تَقْدِيرًا}

{Wanda Yake da mulkin sammai da kasa kuma bai riki abin haihuwa ba, kuma abōkin tārayya bai kasance a gare Shi ba a cikin mulkinSa kuma Ya halitta dukan kowane abu, sa'an nan Ya kaddara shi kaddarāwa} [al-Furkan: 2].

Allah Ya kafawa halitta hujja da cewa Shi ne Mahalicci Shi kaɗai, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{نَحْنُ خَلَقْنَاكُمْ فَلَوْلَا تُصَدِّقُونَ \* أَفَرَأَيْتُمْ مَا تُمْنُونَ \* أَأَنْتُمْ تَخْلُقُونَهُ أَمْ نَحْنُ  
الْخَالِقُونَ}

{Mū ne Muka halitta ku, to, don me bā zā ku gaskata ba? \*

Shin kuma kun ga abin da kuke fitarwa na maniyyi?  
\*

Shin kū ne kuke halitta shi, kō kuwa mū ne Māsu halittāwa?} [al-Waki'ah: 57-59]. Shi koda ya kasance dalili ne akan tashi, to shi daliline akan kaɗaitakarSa -

tsarki ya tabbatar maSa - da halitta - alherinSa ya yawaita kuma Ya daukaka -.

## **BABI BABU KARO TSAKANIN UMARNI DA SHARI'A DA HALITTA HA HANKALI**

Kuma muna imani cewa babu karo tsakanin shari'a da umarni da halitta, Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka - halitta taSa ce, kuma umarni naSa ne, kamar yadda Yake aikata abinda Yake so, kuma ba'a tambaya game da abinda yake aikatawa, to Shi Yana umarni kuma babu mai juyar da hukuncinSa, kuma babu mai bibiyar umarninSa, Allah - tsarki ya tabbatar maSa - Ya ce:

{إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يُعْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ مُسَخَّرَاتٌ بِأَمْرِهِ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ}

{Lalle ne Ubangijinku Allah ne, wanda Ya halitta sammai da kasa a cikin kwānaki shida, sa'an nan kuma Ya daidaita a kan Al'arshi, Yanā sanya dare ya rufa yini, yanā nēman sa da gaggawa, kuma rānā da watā da taurāri hōrarru ne da umurninSa. To, Shī ne da halittar kuma da umurnin. Albarkar Allah Ubangijin halittu tā bayyana!} [al-A'araf: 54].

Kuma muna imani cewa Allah Ya kaddara kaddarorin halittu kafin Ya halicci sammai da kasa da shekara dubu hamsin, tare da hakan Ya yi umarni da biyayyarSa da kuma biyayyar manzanninSa da annabawanSa, kuma Ya yi hani daga sabo da sabawa

manzanninSa da annabawanSa, Allah - sha'aninSa ya  
ɗaukaka, kuma sunayenSa sun tsarkaka - Ya ce:

{وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَادَّ لِفَضْلِهِ  
يُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ \* قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ  
الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنِ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّٰ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَمَا  
أَنَا عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ \* وَاتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ وَاصْبِرْ حَتَّىٰ يَحْكُمَ اللَّهُ وَهُوَ خَيْرُ  
الْحَاكِمِينَ}

{Kuma idan Allah Ya shāfe ka da wata cūta, to,  
bābu mai yāyē ta fāce shi, kuma idan Yanā nufin ka da  
wani alhēri, to, bābumai mayar da falalarSa. Yanā  
sāmūn wanda Yake so daga cikin bāyinSa da shi. Kuma  
Shī ne Mai gāfara, Mai jin kai \*}

Ka ce: "Yā ku mutāne! Lalle ne gaskiya, ta zo muku  
daga Ubangijinku. To, wanda ya shiryu, yā shiryu ne  
dōmin kansa kawai, kuma wanda ya bace yana  
bacewa ne a kansa kawai. Kuma ban zama wakīli a  
kanku ba \*}

Kuma ka bi abin da ake yin wahayinsa zuwa gare  
ka, kuma ka yi hakuri har Allah Ya yi hukunci. Kuma Shī  
ne Mafi alhērin māsu hukunci} [Yunus: 107-109]. Sai  
Allah tsarki ya tabbatar maSa ya ɗaukaka Ya haɗa a  
wannan ayar tsakanin labartawa game da  
kaddarawarSa, da umarni da bin wahayinSa da  
umarninSa, Allah - Maɗaukaki - Ya ce:

{اتَّبِعْ مَا أَوْحَىٰ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ \* وَلَوْ شَاءَ  
اللَّهُ مَا أَشْرَكُوا وَمَا جَعَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِظًا وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ}

{Ka bi abin da aka yi wahayi zuwa gare ka daga Ubangijinka; babu wani abin bautāwa fāce Shi, kuma ka bijire daga māsu shirki \*}

Kuma dā Allah Yā so, dā ba su yi shirki ba, kuma ba Mu, sanya ka mai tsaro a kansu ba, kuma ba kai ne wakīli a kansu ba} [al-An'am: 106-107], sai Allah Ya bayyana cewa wajibi shi ne bin shiriya, kuma cewa Shi Ya shiryar da wanda Ya so da falalarSa, kuma Ya batar da wanda Ya so da adalcinSa, tsarki ya tabatar maSa Ya daukaka, tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka Ya ce:

{وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ \* إِلَّا مَنْ رَجِمَ رَبُّكَ وَلِذَلِكَ خَلَقَهُمْ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ \* وَكَلَّا نَقْصُ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الرُّسُلِ مَا نَنْبُتُ بِهِ فُؤَادَكَ وَجَاءَكَ فِي هَذِهِ الْحَقُّ وَمَوْعِظَةٌ وَذِكْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ \* وَقُلْ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ااعْمَلُوا عَلَى مَكَانَتِكُمْ إِنَّا عَامِلُونَ \* وَانْتَظِرُوا إِنَّا مُنْتَظِرُونَ \* وَلِلَّهِ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِلَيْهِ يُرْجَعُ الْأَمْرُ كُلُّهُ فَاعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ}

{Kuma dā Ubangijinka Ya so, dā Yā sanya mutāne al'umma guda. Kuma bā zā su gushe ba sunā māsu sābā wa jūna \*}

Sai wanda Ubangijinka Ya yi wa rahama, kuma dōmin wannan ne Ya halicce su. Kuma kalmar "Ubangijinka" Lalle ne zā Ni cika Jahannama da aljannu da mutāne gaba daya" ta cika \*

Kuma dūbi dai Munā bā da lābāri a gare ka daga lābarun Manzanni, abin da Muke tabbatar da zuciyarka da shi. Kuma gaskiya ta zo maka a cikin wannan da wa'azi da tunātarwā ga māsu īmāni \*

kuma kace wa waɗanda bã su yin ãmãni, "Ku yi aiki a kan hãlinku, lalle mũ mãsu aiki ne \*

Kuma ku yi Jiran dãko, lalle mu mãsu Jiran dãko ne \*

Kuma ga Allah gaibin sammai da kasa yake. Kuma zuwa gare Shi ake mayar da dukan al'amari. Sabõda haka ku bauta Masa kuma ku dõgara a kanSa. Kuma Ubangijinka bai zama Mai gafala daga abin da kuke aikatãwa ba} [Hud: 118-123]. A cikin waɗannan ayoyin - kuma - tsarki ya tabbatar maSa Ya ðaukaka - Ya haɗa tsakanin labartawarSa game da Mashi'arSa mai gamewa, da kuma tsawatawarSa ga masu sabawa, da umarninSa ga bayinSa muminaɗi da dogaro gareShi.

Haɗawa tsakanin imani da kaddara da aiki da shari'a mai yiwuwa ne kuma abin kaddarawa ne; saboda haka ne Allah - sha'aninSa ya buwaya - Ya ce:

{لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا}

{Allah ba Ya ðorawa wani rai sai iyawarta} [al-Bakara: 286], Kuma Allah - tsarki ya tabbatar masa ya ðaukaka - Ya ce:

{وَلَا تُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا}

{ba ma ðorawa wani rai sai iyawarta} [al-Mua'Minun: 62].

Kuma Allah Ya umarce mu da hakuri akan kaddarorinSa masu raɗaɗi, sai Allah - sha'aninSa ya ðaukaka - Ya ce:

{وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ  
وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ}

{Kuma lalle ne, Muna jarrabar ku da wani abu daga tsōro da yunwa da nakasa daga dūkiya da rāyuka da 'ya'yan itāce. Kuma ka yi bishāra ga māsu hakuri} [al-Bakara: 155], Kuma Allah tsarki ya tabbatar maSa Ya dāukaka Ya ce:

{إِنَّمَا يُوفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرُهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ}

{Lallai kadai ana cikawa masu hakuri ladansu ba tare da hisabi ba} [al-Zumar: 10].

Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Lallai mafi tsananin mutane bala'i (su ne) annabawa, sannan waɗanda suke biye musu, sannan waɗanda suke biye musu, sannan waɗanda suke biye musu". (Ishak ɗan Rahuwaihu ne ya fitar da shi (2413), da Ahmad a cikin al-Musnad (27079), da Ibnu Abid Duniya a cikin al-Mard wal Kaffarat (6), da al-Nasa'i a cikin al-Kubra (7440).)

Daga Abu Huraira - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Bala'i ba zai gushe da mumini da mumina ba a kansa da ɗansa da dukiya har sai ya gamu da Allah ba shi da wani laifi". (Tirmizi ne ya fitar da shi (7859), da Ibnu Abi Shaibah (10916), da Ahmad a cikin al-Musnad (7859), da Hannad ɗan Surri a cikin Zuhdu (402).)

Daga Aliyu - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Mun kasance a cikin wata jana'iza a cikin Baki'ul Gargaɗ, sai annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya zo mana sai ya zauna muka zauna a gefansa, a tare da shi akwai wata sanda, sai ya sunkuyar da kai, sai ya fara yana tona kasa da sandarsa, sannan ya ce: "Babu wani daga cikinku, babu wani rai da aka busawa rai sai an rubuta mata gurinta a aljanna ko a wuta, kuma sai an rubutata 'yar wuta ce ko 'yar aljanna", sai wani mutum ya ce: ya manzon Allah, shin ba ma dogara akan littafina ba, kuma mubar aiki? wanda a cikinmu ya kasance daga 'yan aljanna, to zai kasance ga aikin 'yan aljanna, amma wanda ya kasance daga 'yan wuta, to zai kasance ga aikin 'yan wuta. ya ce; "Amma 'yan aljanna sai a tafiyar adsu ga aikin tsira, amma 'yan wuta sai asawwaka musu aikin 'yan wuta" sannan ya karanta: {Amma wanda aka ba shi kuma ya ji tsoron Allah \* kuma ya gasgata da kyakkyawa} zuwa karshen ayar. (Bukhari ne ya fitar da shi (1362), da Muslim (2647), da Abu Dawud (4694), da Tirmizi (3344).)

Daga Imran dan Husain - Allah Ya yarda da shi - ya ce; Wani mutum ya ce: Ya manzon Allah, Shin za'a gane 'yan aljanna daga 'yan wuta? ya ce: "Eh", ya ce: To me yasa masu aiki suke aiki? ya ce: 'Kowanne yana aiki ga abinda aka halitta masa, ko: Ga abinda aka sawwaka masa". (Bukharine ya fitar da shi (6596), da Muslim (2649), da Abu Dawud (4709).)

Daga Jabir - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Surakat dan Malik dan Ju'usham ya ce: Ya manzon Allah, bayyana mana addininmu kamar an haliccemu a yanzu, ame za'a yi aiki a yau? a me alkaluma suka bushe kuma kaddarori suka gudana da shi, ko a abinda zamu fuskanta?" ya ce: A'a, kai a abinda alkaluma suka bushe da shi kuma kaddarori suka gudana da shi" ya ce: To dan me za'a yi aiki? Zuhair ya ce: Sannan Abuz Zubair ya yi magana da wani abinda ban fahimce shi ba, sai na yi tambaya: Me ya ce: sai ya ce: "Ku yi aiki kowa abi sawwakawane". (Muslim ne ya fitar da shi (2648).)

Daga Sahlu dan Sa'ad - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Lallai bawa zai yi aiki - a abinda mutane suke gani - irin aikin 'yan aljanna, lallai cewa shi yana daga 'yan wuta, kuma yana aiki - a binda mutane suke gani - irin aikin 'yan wuta, alhali shi yana daga 'yan aljanna, kadai ayyuka (abin la'akari) da karshensu ne". (Bukhari ne ya fitar da shi (6493), da Muslim (112).)

Imam al-Ajurri ya ce yana mai bada labari game da Allah cewa Shi: "Ya so biyayya daga bayinSa kuma Ya yi umrani da ita, sai ta gudana daga wadanda ya yi masa biyayya da gamkatardinSa gare su, kuma Ya yi hani daga sabo, Ya yi nufin kasancewarsa ba tare da sonSa daga gareShi ba, ba tare da Ya yi umarni da shi

ba, Allah Ya ɗaukaka - Mai girma da ɗaukaka - da Ya yi umarni da alfasha, ko Ya sota, kuma Ubangijnmu Ya ɗaukaka Ya buwaya abinda Bai yi nufin gudana a mulkinSa ya gudana ba, ko wani abinda iliminSa bai kewaye da shi ba kafin kasancewarsa, Ya san abinda halitta suke aikatawa kafin Ya haliccesu, da bayan Ya haliccesu, kafin su aikata hukunci da kaddara, haƙiƙa alkalami ya gudana da umarninSa - Allah Maɗaukakin sarki - a cikin Lauhul Mahfuz da (al-Shari'ah, na al-Ajurri (2/702).)

Kuma muna imani cewa kamar yadda babu karo tsakanin halitta da umarni da shari'a, to babu karo tsakanin shari'a da umarni da kuma hankali, dukkan abinda Allah Ya yi umarni da shi da manzonSa - tsira da a mincin Allah su tabbata agare shi -, ko Allah da manzonSa suka yi hani daga gare shi, ko Allah Ya kaddarashi, ko ya bada labarinsa, to ba ya karo da hankali, kai shi ne mahukuntar abinda hankula suka yi umarni da shi, kuma shi ne matukar hikima, Mai hikima Masani Ya ce:

{ذَلِكَ مِمَّا أَوْحَى إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ وَلَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتُلْقَى فِي جَهَنَّمَ مَلُومًا مَّنْحُورًا}

{Wancan yānā daga abin da Ubangijinka Ya yi wahayi zuwa gare ka na hikima. Kuma kada ka sanya wani abin bautāwa na daban tāre da Allah har a jēfa ka a cikin Jahannama kanā wanda ake zargi, wanda

ake tunkudẽwa} [al-Isra'a: 39], kuma Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{حِكْمَةٌ بَالِغَةٌ فَمَا تُغْنِ النُّذُرُ}

{Hikima cikakka! Sai dai abũbuwan gargadi bã su amfãni} [al-Kamar: 5], kuma Allah Ya ce;

{وَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ}

{Kuma Allah Ya saukar maka da littafi da hikima} [al-Nisa'a: 113], Kuma da shi ne hujja take tsayuwa akan halitta, Allah - sha'aninSa ya buwaya - Ya ce:

{قُلْ فَلِلَّهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ فَلَوْ شَاءَ لَهَدَاكُمْ أَجْمَعِينَ}

{Ka ce: "To Allah ne da hujja isasshiya, sabõda haka: Dã Yã so, dã Yã shiryar da ku gabã ðaya} [al-An'am: 149]. Wannan shari'ar da umarnin da ikon shi yana cikin matukar kyau, kai babu mafi kyau sama da shi, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَنْغُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ}

{Shin, hukuncin Jāhiliyya suke nema? Kuma wane ne mafi kyau ga hukunci daga Allah sabõda mutãne waɗanda suke yin yakĩni (tabbataccen ĩmãni)?} [al-Ma'ida: 50]. Daga Ibnu al-Dailami ya ce; "Na zo wa Ubayyu ðan Ka'ab, sai na ce masa: Wani abu ya afku a cikin raina na kaddara, to ka zantar dani da wani abu watakila Allah Ya tafiya da shi daga zuciyata, ya ce:

Da Allah Zai azabtar da ma'abota sammanSa da ma'abota kasanSa Ya azabtar da su to Shi bai zalince su ba, kuma da Ya yi musu rahama da rahamarSa ta

zama alheri garesu daga ayyukansu, da ka ciyar da zinare kwatankwacin (dutsen) Uhud a tafarkin Allah , to Allah ba Zai karba daga gareka ba har sai ka yi imani da kaddara, kuma kasan cewa abinda ya sameka bai zama zai kuskure maka ba, kuma abinda ya kuskure maka bai zama zai sameka ba, da ace ka mutu akan wanin hakan da ka shiga wuta.

Ya ce: Sanann na zo wa Abdullahi dan Mas'ud, sai fadi kwatankwacin hakan, ya ce: sannan na zo wa Huzaifa dan Yaman, sai ya fadi kwatankwacin hakan, ya ce: Sannan na zowa Zaid dan Sabit, sai ya a zantar da ni daga annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi kwatankwacin hakan".

(Abu Dawud ne ya fitar da shi (4699), da Ibnu Majah (77), da Ahmad (21589), da Abdu Ibnu Humaid (247), da al-Furayyani a cikin al-Kadr (190), da Sharhu Usul i'itikadi Ahlissunnah wal jama'ah (4/676).)

Kuma Allah - Madaukakin sarki - Ya ce Yana mai yabo ga littafinSa wanda ya kunshi shari'a da umarni cewa shi ne mafi kyan zance, Allah Madaukakin sarki Ya ce:

{اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا}

{Allah ne Ya saukar da mafi kyan zance wani littafi} [al-Zumar: 23]. Abinda Allah Ya shara'anta shi ko Ya kaddara shi to shi yana cikin matukar cika da kyau; daidai ne hankula sun riskeshi ne ko sun gajiya daga riskarsa da fahimtarsa, ba ma sanya hankulanmu da

ra'ayukanmu masu hukunci akan shari'ar Allah da ikonSa, wani lokaci mu ce ya yi kyau, wani lokaci kuma mu ce ya yi muni, kai dukkan abinda Allah Ya kaddara shi Ya kuma shara'anta shi to shi mai cikakken kyaune da cika.

Muna imani cewa shari'a da kaddara dukkansu alheri ne, Allah ba Ya kaddara sharri tsantsa, tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "**Alheri gaba dayansa ahannunKa yake, kuma sharri ba ya gunKa**". (Muslim ya fitar da shi (771), da Abu Dawud (761), da Nasa'i (266), da Nasa'i (897).)

Kuma sharri yana shiga kunshin gamewar abin da aka kaddara, kamar yadda Allah Madaukakin sarki Ya ce:

{إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ}

{Lalle Mũ, kōwane irin abu Mun halitta shi a kan tsāri} [al-Kamar: 49], Sharri yana zuwa a cikin AlKur'ani abin rabawa zuwa ga wanda ya tsaya da shi, Allah Madaukakin sarki Ya ce:

{قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ \* مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ}

{Ka ce ina neman tsari daga Ubangijin safiya \*

{Daga sharrin abin da Ya halitta} [al-Falak: 1-2].

Yana daga babin ladabi kada a raba sharri zuwa ga Allah - Madaukakin sarki -, Allah - Madaukaki Ya fada Yana Mai bada labari game da aljanu cewa su sun ce:

{وَأَنَّا لَا نَدْرِي أَشَرُّ أَرِيدَ يَمْنُن فِي الْأَرْضِ أَمْ أَزَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا}

{Kuma lalle ne mū ba mu sani ba, shin, sharri ne aka yi nufi ga waɗanda ke cikin kasa, ko Ubangijinsu Yā yi nufin shiriya a gare su ne?} [al-Jinn: 10], Kuma Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce game da (Annabi) Ibrahim baɗaɗayi - aminci ya tabbata a gare shi - cewa shi ya ce:

{وَإِذَا مَرَضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ}

{Kuma idan na yi jiyya, to, Shī ne Yake warkar da ni} [al-Shu'ara'a: 80], sai ya danganta rashin lafiya ga kansa, waraka kuma ga Allah - GirmanSa ya ɗaukaka -

## **BABIN AIKATA SABUBBA YANA CIKIN KADDARA**

Muna imani cewa aikata sabubba ba ya kore imani da kaddara, kai yin sabubba daga cikas imani ne da hukunci da kuma kaddara, kuma Ubangijinmu Ya umarce mu da neman arziki, hakika Ya bamu labari cewa Shi Ya rubuta shi garemu, Allah Ya ce:

{هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِن رِّزْقِهِ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ}

{Shi, (Allah), Yā sanya muku kasa hōrarriya, sai ku tafi cikin sāsaninta, kuma ku ci daga arzikinSa, kuma zuwa gare shi ne tāshin yake} [al-Mulk: 15].

Tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka Ya ce:

{فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِن فَضْلِ اللَّهِ وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ}

{Sa'an nan idan an karẽ salla, Sai ku wãtsu a cikin kasã kuma ku nẽma daga falalar Allah, kuma ku ambaci sũnan Allah da yawa ðammãninku, ku sãmi babban rabo} [al-Juma'a: 10].

Kuma Allah Ya fada Yana Mai bada labari game da (Annabi) Ya'akub cewa shi ya cewa 'ya'yansa:

{يَا بَنِي لَا تَدْخُلُوا مِنْ بَابٍ وَاحِدٍ وَادْخُلُوا مِنْ أَبْوَابٍ مُتَفَرِّقَةٍ وَمَا أُغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ إِنْ الْحُكْمُ إِلَّاهُ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ}

{Kuma ya ce: "Yã diyana! Kada ku shiga ta kôfa guda, ku shiga ta kôfôfi dabam-dabam, kuma bã na wadãtar muku kôme daga Allah. Bãbu hukunci fãce daga Allah, a gare Shi na dõgara, kuma a gare Shi mãsu dõgara sai su dõgara} [Yusuf: 67]. Daga sa'ib ðan Yazid: "Cewa annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ðauki silke biyu ranar Uhud, kamar cewa ya haɗa tsakaninsu". (Ibnu Majah ne ya fitar da shi (2886), da Sa'id ðan Mansur (2858), da Ahmad (15722), da al-Nasa'i a cikin al-Kubra (8529).) Kuma Allah Ya umarci (Annabi) Nuhu - aminci ya tabbata agare shi - da yin jirgin ruwa, kamar yadda Ya umarci (Annabi) Musa - aminci ya tabbata agare shi - da ya daki kogi, kuma Ya umarci Maryam - aminci ya tabbata agareta - da ta girgiza kututturen dabino dan ðanyen dabinai su farfado, zuwa wanin hakan daga abinda Allah Ya umarci bayinSa da shi na rikon sabubba.

Daga mafi girman sabubba: Addu'a, daga Nu'uman ðan Bashir "Daga annabi - tsira da amincin Allah su

tabbata agare shi - a cikin faɗinSa - Allah Maɗaukakin sarki -:

{وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ}.

{Kuma Ubangijinku Ya ce ku rokeNi in amsa muku}

Ya ce: Addu'a ita ce ibada, kuma ya karanta: {Ubangijinku Ya ce ku rokeNi in amsa muku} [Gafir: 60] zauwa faɗinSa: {Kaskantattu}". (Abu Dawud ne ya fitar da shi (1479), da Tirmizi (2969), da Ibnu Majah (3828).)

Daga sabubba: Magani da tawaida, Daga Abu Khizama, daga babansa - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Na tambayi manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - sai na ce: Ya manzon Allah, shin kana ganin tawaidar da muke yinta da maganin da muke yin sa da kariyar da muke yi, shin suna maida wani abu daga kaddarar Allah? Ya ce: "Suma suna daga kaddarar Allah". (Tirmizi ne ya fitar da shi (2065), da Ibnu Majah (3437), da Ibnu Wahb a cikin al-Jami fil Hadith (699), da Ahmad (15472), da Ibnu Abi Asim a cikin al-Ahad wal Masani (2610).)

## **BABIN KADDARA BA TA KARO DA ADALCI**

Muna imani cewa Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka - Yana umarni da adalci, kuma Yana hukunci da shi a shari'a da kaddarawa da sakayya, Allah Maɗaukkain sarki Ya ce:

{إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ}

{Lallai Allah Yana umarni da adalci da kyautatawa} [al-Nahl: 90], kuma Allah - sha'aninSa ya buwaya - Ya ce:

{وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلَيْنِ أَحَدُهُمَا أَبْكَمُ لَا يَقْدِرُ عَلَى شَيْءٍ وَهُوَ كَلٌّ عَلَى مَوْلَاهُ  
أَيْنَمَا يُوَجِّههُ لَا يَأْتِ بِخَيْرٍ هَلْ يَسْتَوِي هُوَ وَمَنْ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَهُوَ عَلَى صِرَاطٍ  
مُسْتَقِيمٍ}

{Kuma Allah Ya buga wani misāli, maza biyu, ḍayansu bēbe ne, ba ya iya sāmun ikon yin kōme, kuma shi nauyi ne a kan mai mallakarsa, inda duk ya fuskantar da shi, bā ya zuwa da wani alhēri. Shin, yanā daidaita, shi da (namiji na biyu) wanda yake umurni da a yi ādalci kuma yanā a kan tafarki madaidaici?} [al-Nahl: 76], Daga Abu Zarr - Allah Ya yarda da shi - daga annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - cikin abinda ya ruwaito daga Allah - alherinSa ya yawaita kuma Ya ḍaukaka - cewa Shi Ya ce: "Yaku bayi Na, lallai Ni Na haramta zalinci akan kaiNa, kuma Na sanya shi abin haramtawa a tsakaninku, kada ku yi zalinci". (Muslim ne ya fitar da shi (2577), da Tirmizi (2495).)

Kuma Ya korewa kanSa zalinci, sai Allah Maḍaukakin sarki Ya ce:

{مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ}

{Wanda ya aikata aiki na kwarai to sabōda kansa ne, kuma wanda ya mūnanā, to, yanā akansa. Kuma Ubangiwinka, bā Mai zālunci ga bāyinSa ne ba} [Fussilat: 46], kuma Allah - Maḍaukakin sarki - Ya ce:

{إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِنْ تَكَ حَسَنَةً يُّضَاعِفْهَا}

{Lallai Allah ba Ya zalintar kwatankwacin kwayar zarra idan ta kasance kyakkyawa ce Zai ninkata} [al-Nisa'a: 40], Tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka Ya ce: {وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا}

{Kuma wanda ya yi aiki daga ayyukan kwarai, namiji ne ko kuwa mace, alhãli kuwa Yanã mûmini, to, wadannan sunã shiga Aljanna kuma bã zã a zãlunce su da gwargwadon hancin gurtsun dabĩ no ba} [al-Nisa'a: 124], kuma Allah sha'aninSa ya daukaka Ya ce:

{إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْئًا وَلَكِنَّ النَّاسَ أَنْفُسُهُمْ يَظْلِمُونَ}

{Lalle ne Allah ba Ya zãluntar mutãne da kõme, amma mutãnen ne ke zãluntar kansu} [Yunus: 44], Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلُهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ}

{Wanda ya zo da kyakkyãwan aiki guda, to, yanã da gõma dìn misãlansa. Kuma wanda ya zo da mûgun aiki gũda, to, bã zã a sãka masa ba fãce da misãlinsa. Kuma sũ bã a zãluntar su} [al-An'am: 160], Zuwa wanin haka daga ayoyi masu nuni akan cिकar adalcinSa, da kore zalinci akan kanSa.

Muna imani cewa rigayar hukunci da kaddara ba sa lazimtar zalinci ga bayi daga gareShi; domin cewa Allah Ya saukar da littattafai, kuma Ya aiko manzanni;

dan kada hujja ta zama ga mutane akan Allah bayan manzanni, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا}

{Manzanni māsu bāyar da bushāra kuma māsu gargadi dōmin kada wata hujja ta kasance ga mutāne a kan Allah bāyan Manzannin. Kuma Allah yā kasance Mabuwaŷyi, Mai hikima} [al-Nisa'a: 165].

Kuma Ya sanya kaddara sirri abin boyewa, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{عَالَمِ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا}

[Shi dai ne Masanin fake sabōda haka, bā Ya bayyana gaibinSa ga kowa} [al-Jinn: 26], kuma Ya sanya wa bayi ganin dama da zaɓi, Allah - sha'aninSa ya buwaya - Ya ce:

{وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ}

{Ka ce gaskiya daga Ubangijiku take, wanda ya ga dama ya yi imani wanda ya ga dama ya kafirta} [al-Kahf: 29], kuma Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا}

{Lalle ne, Mū, Mun shiryar da shi ga hanyar kwarai, ko ya zama mai gōdiya, kuma ko ya zama mai kāfirci} [al-Insan: 3], kuma Allah Ya ce;

{فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا}

{Sa'an nan ya yi masa Ilhamar fājircinsa da shiryuwarSa} [al-Shamsu: 8].

## BABIN KAFA HUJJA DA KADDARA

Muna imani cewa Allah Ya aiko manzanni, kuma Ya saukar da littattafai; dan kada hujja ta zama ga mutane akan Allah, Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا}

{Manzanni māsu bāyar da bushāra kuma māsu gargadi dōmin kada wata hujja ta kasance ga mutāne a kan Allah bāyan Manzannin. Kuma Allah yā kasance Mabuwāyi, Mai hikima} [al-Nisa'a: 165], kuma Allah Maɗaukakin sarki Ya faɗa Yana Mai bada labari game da mushrikai cewa su sun kafa hujja da kaddara akan afkawa cikin shirka, sai Allah Ya bayyana karyarsu, kuma Ya dandana musu tsananinSa, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكْنَا وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَمْنَا مِنْ شَيْءٍ كَذَلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ حَتَّى ذَاقُوا بَأْسَنَا قُلْ هَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَا إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ}

{Wadanda suka yi shirki zā su ce: "Dā Allah Yā so dā ba mu yi shirki ba, kuma dā ubanninmu ba su yi ba, kuma dā ba mu haramta wani abu ba." Kamar wannan ne mutānen da suke a gabāninsu suka karyata, har suka dandani azābarMu. Ka ce: "Shin, kunā da wani ilmi a wurinku dōmin ku fito mana da shi? Bā ku bin kōme fāce zato kuma ba ku zama ba fāce kiri-fadi kawai kuke yi} [al-An'am: 148]. Da a ce kaddara ta

kasance hujja garesu akan shirkarsu da bai dandana musu tsananinSa ba.

Daga Aliyu- Allah Ya yarda da shi - ya ce: Mun kasance muna zaune tare da manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - a tare da shi akwai itace da yake karta kasa, ya ce: "Babu wani daga cikinku sai hakika an rubuta masa mazauninsa a wuta ko a aljanna", sai wani mutum daga mutanen ya ce: Shin ba ma dogara ba ya manzon Allah? ya ce: "A'a, ku yi aiki kowanne abin sawwakawa ne". Sannan ya karanta: {Amma wanda ya bayar kuma ya ji tsoron Allah} [al-Lail: 5] zauwa karshen ayar". (Bukhari ne ya fitar da shi (6605), da Muslim (2647), da Tirmizi (2136), da Ibnu Majah (78).) Sai annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya yi umarni da aiki, kuma ya yi hani daga dogara ga kaddara.

Kuma muna imani cewa yana halatta ga bawa ya kafa hujja da kaddara akan zunubai bayan tuba daga garesu, Daga Humaid dan Abdurrahman cewa Abu Huraire - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "(Annabi) Adam da (Annabi) Musa sun yi jayayya, sai (Annabi) Musa ya ce masa: kaine Adamun da kurakuranka suka fitar da kai daga aljanna, sai (Annabi) Adam ya ce masa: Kaine Musan da Allah Ya zabeka da sakonSa da kuma zancenSa, sannan kake zargina akan wani al'amarin da aka kaddara akaina

kafin a haliccen", sai amnzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata aagre shi - ya ce: "Sai Adam ya kafa wa Musa hujja". (Bukhari ne ya fitar da shi (6614), da Muslim (2652), da Abu Dawud (4701), da Tirmizi (2134), da Ibnu Majah (80).)

Muḍarrif ḍan Abdullahi ḍan al-Shikkir - Allah Ya yi maSa rahama - ya ce: "A AlKur'ani ba'a wakilta mu zuwa kaddara ba, haḱiḱa ya bamu labari a cikin AlKur'ani cewa mu masu taimako ne gareshi". (Littafin Sunnah, na Abdullahi ḍan Ahmad (2/412).) Muhammad ḍan Sirin - Allah Ya yi masa rahama - Ya ce: "Idan ma'abota kaddara ba su zama daga waḍanda suke kutsawa a cikin ayoyin Allah - Mai girma da ḍaukaka - ba ban san akan abinda suke ba?". (al-Sunnah na Abdullahi ḍan Ahmad (2/432), da Sharhu usuli i'itikadi Ahlis Sunnah Wal Jama'ah (4/696).)

Ibnu Wahb, da mutane da yawa sun ce: "An tambayi Malik game da ma'abota kaddara: Shin za'a kame daga zancensu? ya ce: Eh, idan ya kasance masani da abinda shi yake akansa.

Ya ce: Kuma yana umartarsa da aikin alheri, kuma yana hana shi daga munkari, kuma yana ba su labari da sabaninsu, ba ya ajiye magana, kuma ba ya sallah garesu, ba'a halartar jana'izojinsu, kuma bana ganin a'auresu, ya yi kari a cikin riwayar waninsa:

Allah Ya ce: {Bawa mumini shi ne mafi alheri daga mushriki}.

[al-Bakara: 221], ya fada a cikin riwayar Ash'habu: ba'a sallah a bayansu, kuma ba'a daukar hadisi a garesu, idan kuka samesu a wata madakata to ku fitar da su daga gare shi". (Tartibul Madarik Wa Takribul Masilk)

Kuma muna imani cewa yana halatta ga bawa ya kafa hujja da kaddara akan masifu, daga Abu Huraira - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Mumini kakkarfa ya fi alheriri da soyuwa a wajen Allah sama da mumini rarrauna, akwai alheri a kowanne, ka yi kwadayin yin abinda zai amfane ka, kuma ka nemi taimakon Allah, kada ka gaza, idan wani abu ya sameka kada ka ce: Dana aikata da kaza da kaza ya kasance, sai dai ka ce : Kaddarar Allah abinda Ya so zai aikata, domin cewa (da a ce) tana buɗe aikin Shaidan". (Muslim ne ya fitar da shi (2664), da Ibnu Majah (79).)

Daga dan Abbas - Allah Ya yarda da su - fadinsa a cikin tafsirin faɗinSa - Allah Maɗaukakin sarki -: {Su ne waɗanda idan wata musiba ta samesu suka ce mu ga Allah muke kuma mu gare Shi zamu koma} [al-Bakara: 156]: Ya ce: Allah Ya bada labarin cewa mumini idan ya mika al'amari zuwa ga Allah kuma ya yi istirja'i a lokacin musiba, za'a rubuta masa dabi'u uku na alheri: Sallah daga Allah da rahama, da tabbatar da hanyar shiriya. Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Wanda ya yi istirja'i a

lokacin musiba Allah Zai nashi ladan musibarsa, kuma Zai kyautata karshensa, kuma Zai sanya masa baya na **gari wanda zai yarda da shi**". (al-Dabari ne ya fitar da shi a cikin al-Tafsir (2/707), (3/223), da Ibnu Abi Hatim a cikin al-Tafsir (1421), da al-Dabarani a cikin al-Kabir (13027), da al-Baihaki a cikin al-Shu'ab (9240).)

## KUNDIN IBADAH

### Kundin a takaice

Muna imani cewa Allah Ya halicci halitta dan su bauta masa, ibadar da Allah ya yi umarni da ita ita ce mikakkiya, ita ce tafarkin (Annabi) Ibrahim - aminci ya tabbata agare shi -, ita ce wacce Allah Ya umarci dukkan nauyaya biyu (mutum da aljan) da ita. Ibadah nau'o'ice da yawa, kuma juyar da wani abu daga gareta ga wanin Allah - Maɗaukakin sarki - ba ya halatta.

Daga nau'o'inta: Addu'a, da dogaro ga Allah, da tsoro, da tsoro, da kwadayi, da neman tsari, da yanka, da neman taimako, da neman agaji.

Kuma muna imani cewa Allah Ya halicci halitta dan su bauta masa, kuma muna sanin cewa farkon umarnin da ya zo a cikin AlKur'ani shi ne umarni da bautar Allah Shi kaɗai banda waninSa, kuma kowane annabi yana cewa mutanensa:

{اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ}

{Ku bautawa Allah, ba ku da wani abin bauta da gaskiya wanda ba shi ba} [al-A'araf: 65].

Kuma muna sanin cewa ibada ba ta kasancewa abar karɓa har sai ta zama tsarkakakkiya ga Allah Ubangijin talikai, mai dacewa da shiriyar shugaban manzanni - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -.

Yana wajaba cewa abin nufi da ibada ya kasance Shi ne Allah Shi kadai ba Shi da abokin tarayya, kuma tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka - Ya yi gargadi daga shirka gaba dayanta babbarta da karamarta, wanda ya aikata wani aiki yana mai tsarkake wa saidai cewa shi ba mai dacewa ne da shiriyar manzo - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ba; to aikinsa abin juyarwa ne akansa, wanda ya aikata wani aiki mai dac da shiriyar manzo - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - sai dai cewa shi ba mai tsarkakewa ne ga Allah ba; to shi abin juyarwane gare shi.

Kuma muna sani cewa tushen ibada uku ne su ne: Cikar so, da cikar kauna, da cikar tsoro, kuma cewa annabawa da manzanni sun rabauta daga hakan da mafi yawan rabo.

Mafi girman abinda muminaɗi suke kaunarsa shi ne ganin fuskar Allah Mai girma, kuma ganin Allah shi ne mafi daukakar ni'imar 'yan aljanna, kai shi ne karin ni'ima akan ni'imarsu, idan 'yan aljanna suka shiga aljanna, Allah Zai karawa muminaɗi girma da

kyautatawa zuwa kyautatawarsu dan falala daga gareShi dan samuwa da izininSa garesu da kallo zuwa gare Shi, kuma mafi girman abinda ma'abota imani suke tsoronsa shi ne haramta musu wannan ni'imar da ya kebanci masoyanSa da ita daga cikin mumina, kuma ya hana makiyanSa daga gare shi, kuma ya shamakance dukkan makiyanSa daga duba zuwa gare Shi daga mushrikai da Yahudawa da Nasara da Majusawa da Munafukai.

Kamun kafa shi ne neman kusanci zuwa ga Allah da dukkan abinda zai yardar da Shi na wajibi ko mustahabbi. (Kuma wasila tana zuwa da wata ma'anar daban, ita ce abin ambata a cikin faɗinsa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -: "Ku roka min Allah al-Wasila".)

Muna imani cewa Allah Ya umarci bayinSa da addu'a, kuma Ya yi musu alkawari da amsawa, kuma muna sani cewa kamun kafa zuwa ga Allah yana kasancewa ne da sunayenSa kyawawa da siffofinSa maɗaukaka; saboda haka ne Da'awar annabawa da manzanni ta kasance mafi yawa suna kasancewa ne da kamun kafa da sunayen Allah ne kyawawa.

Daga wuraren addu'a (akwai) bayan salloli, da sulusin dare na karshe, da lokacin buɗa baki, da lokacin dawafi, da kan Safa da Marwa, da lokacin Arafat da Muzdalifa, da bayan jifan Jamrori.

Kamar yadda kamun kafa yake kasancewa da imani da Allah, kamun kafa yana kasancewa zuwa ga Allah da aiki na gari da nau'ikan ibadu. Kuma kamun kafa zuwa ga Allah yana kasancewa da ambatan hali, da bayyanar da bukatuwa zuwa ga Allah, kuma cewa bawa mai bukatuwa ne zuwa taimakon Allah da rahamarSa. Kuma kamun kafa yana kasancewa da cewa musulmi ya nemi wani mutum na gari rayayye mahalarci ya yi masa addu'a, kamar yadda 'yan uwan (annabi) Yusuf suka nemi babansu ya nema musu gafara, kuma sahabbai - Allah Ya yarda da su - sun kauce daga neman shayarwa da kamun kafa da manzo - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - bayan wafatinsa zuwa kamun kafa da Abbas - Allah Ya yarda da shi -; domin cewa su suna sanin cewa wannan yana daga kamaun kafa abin shara'antawa.

Kamun kafa ba ya halatta da abinda Allah bai shara'anta shi ba; Hakika mutanen Jahiliyya sun kasance suna neman kusanci zuwa ga Allah ta hanyar kamun kafa zuwa gare Shi da gumakansu da allolinsu.

## **BABIN FADIN ALLAH - MADAUKKAIN SARKI - : {BAN HALICCI ALJANI DA MUTUM BA SAI DAN SU BAUTA MINI}**

Muna imani cewa Allah Ya halicci nauyaya biyu (mutum da aljan) dan bautarSa, Mabuwayi Ya ce:

{وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ}

{Kuma Ban halicci aljannu da mutāne ba sai dōmin su bauta Mini} [al-Zariyat: 56]; wato: Ba'a umarce su ba sai dan su tsarkake bauta ga Allah Ubangijin talikai. Ibadar da Allah Ya yi umarni da ita, ita ce mikakkiya, kuma ita ce tafarkin (Annabi) Ibrahim - aminci ya tabbata agare shi - Allah Mabuwayi Ya ce:

{قُلْ إِنِّي هَدَانِي رَبِّي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ دِينًا قِيَمًا مِّلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ}

{Ka ce: "Lalle nĩ, Ubangijina Yã shiryar da ni zuwa ga tafarki madaidaici, addĩni, kĩmantāwa (ga abũbuwa), mai akĩdar Ibrāhĩm, mai karkata zuwa ga gaskiya, kuma bai kasance daga māsū shirki ba} [al-An'am: 161].

Ibadar da Allah Ya yi umarni da ita nau'o'i ce da yawa, kuma ba ya halatta juya wani abu daga cikinta ga wanin Allah, Allah Maɗaukakin sarki ya ce:

{وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا}

{Kuma lalle ne wurāren sujada na Allah ne, saboda haka kada ku kira kōwa tāre da Allah (da su, a cikinsu)} [al-Jinn: 18].

Daga nau'ukanta: Addu'a, Allah Mabuwayi Ya ce:

{وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ}

{Kuma wanda ya kira, tāre da Allah, waɗansu abũbuwan bautāwa na dabam, bā yanā da wani daĩli game da shĩ (kiran) ba, to hisābinsa yanā wurin Ubangijinsa kawai. Lalle ne, kāfirai bā su cin nasara}

[al-Mua'Minun: 117], kuma Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ}

{Kuma Ubangijinku ya ce: "Ku kira Ni in karɓa muku. Lalle waɗannan da ke kangara daga barin bauta Mini, za su shiga Jahannama sunā kaskantattu} [Ghafir: 60].

Daga cikinsu dogaro, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce;

{وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ}

{Kuma ga Allah to ku dogara in kun kasance muminaɪ} [al-Ma'ida: 23], kuma Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ}

{Wanda duk ya dogara ga Allah to shi Ya isar masa} [al-Dalak: 3].

Daga cikinsu tsoro (wanda ya ginu akan ilimi) Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{فَلَا تَحْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِي}

{Kada ka ji tsoronsu ku ji tsoroNa} [al-Bakara: 150].

Daga cikinsu tsoro, Allah - sha'aninSa Allah ya ɗaukaka - Ya ce:

{فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُوا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ}

{Kada ku ji tsoransu kuma ku ji tsoroNa in kun kasance muminaɪ} [Aa-Imran: 175].

Daga cikinsu kwaɗayi, Allah - yabonSa ya ɗaukaka -  
Ya ce:

{أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ  
وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا}

{Wadancan, waɗanda suke kiran, sunā nēman  
tsāni zuwa ga Ubangijinsu. Waɗanne ne suke mafifita  
a kusanta? Kuma sunā fātan sāmun rahamarSa, kuma  
sunā tsōron azābarSa. Lalle ne azābar Ubangijinka ta  
kasance abar tsōro ce} [al-Isra'a: 57], Allah -  
sha'aninSa ya buwaya - Ya ce:

{قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ اللَّهُ وَاجِدُ فَمَن كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ  
فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا}

{Ka ce: "Nĩ, mutum ne kawai kamarku, anā yin  
wahayi zuwa gare ni cewa: Lalle ne, Abin bautawarku,  
Abin bautawa Guda ne, sabōda haka wanda ya  
kasance yanā fātan haɗuwa da Ubangijinsa, to, sai ya  
yi aiki na kwarai. Kuma kada ya haɗa kōwa ga bauta  
wa Ubangijinsa} [al-Kahf: 110].

Daga cikinsu neman tsari, Allah yabonSa ya  
ɗaukaka - Ya ce:

{قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ}

{Ka ce ina neman tsari daga Ubangijin mutane} [al-  
Nas: 1].

Daga cikinsu yanka, Allah - Maɗaukaki - Ya ce:

{قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ}

{Ka ce: "Lalle ne sallāta, da baikōna, da rāyuwāta, da mutuwaṭa, na Allah ne Ubangijin tālikai} [al-an'am: 162].

Daga cikinsu neman taimako, Allah Maḍaukkain sarki Ya ce:

{إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ}

{Kai kaḍai muke bautawa, kuma Kai kaḍai muke neman taimakonKa} [al-Fatiha: 5].

Daga cikinsu neman agaji, Allah - sha'aniSa ya ḍaukaka - Ya ce:

{إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَبَ لَكُمْ أَنِّي مُّمِدُّكُمْ بِالْفِ مِّنَ الْمَلَائِكَةِ مُرْسِلِينَ}

{A lōkacin da kuke nēman Ubangijinku tairnako, sai Ya karba muku cēwa: "Lalle ne Nī, Mai taimakon ku ne da dubu daga malā'iku, jēre} [al-Anfal: 9].

Kuma muna sanin cewa farkon umarnin da aka ambata a cikin AlKur'ani shi ne umarni da bautar Allah Shi kaḍai banda waninSa, yabonSa ya ḍaukaka kuma sunayenSa sun tsarkaka - Ya ce:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ}

{Yā ku mutāne! Ku bauta wa Ubangjinku, Wanda Ya halicce ku, kū da waḍanda suke daga gabāninku, tsammāninku ku kāre kanku}! [al-Bakara: 21]. Kuma kowane annabi yana cewa mutanensa:

{اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِّنْ إِلَهِ غَيْرُهُ}

{Ku bautawa Allah ba ku da wani abin bauta da gaskiya wanda ba shi ba}, kamar yadda Allah Ya faḍa a

sha'anin farkon manzanni - aminci ya tabbata agare su  
-:

{لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ}

{Lalle ne, hakĩka Mun aika Nũhu zuwa ga mutānēnsa, sai ya ce: "Yā mutānēna! Ku bauta waAllah! Bā ku da wani abin bautāwa waninSa. Lalle ne nĩ, inā yimuku tsōron azābar wani Yini mai girma} [al-A'araf: 59], Allah Ya fada Yana Mai bada labari game da na karshensu - tsira da aminci ya tabbata agare shi - cewa shi ya cewa mutanensa:

{وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا}

{Ku bautawa Allah kada kuyi masa shirka da wani abu} [al-Nisa'a: 36], Allah - Madāukaki - Ya ce:

{وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ}

{Tabbas mun aiko cikin kowace al'umma wani manzo da ya isar da sakon ku bautawa Allah kuma ku nesanci dagutu (duk wani abin bauta da ba Allah ba} [al-Nahl: 36].

Kuma muna sanin cewa ibada ba ta kasancewa abar karba har sai ta zama tsarkakakkiya ga Allah Ubangijin talikai, mai dacewa da shiriyar shugaban manzanni - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi  
-.

{فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا}

{Saboda haka wanda ya kasance yana fatan haduwa da Ubangijinsa, to ya yi aiki na kwarai, kuma

kada ya hada kowa ga bauta wa Ubangijinsa} [al-Kahf: 110].

Kuma muna sani cewa yana wajaba abin nufata da ibada ya kasance Shi ne Allah Shi kaɗai ba Shi da abokin tarayya, tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "Dukkan ayyuka sai da niyya kuma kowane mutum (yana samun ladan) abinda ya niyyata, to wanda ya yi hijira saboda Allah da ManzonSa to ladan sa yana ga Allah da manzonSa, kuma wanda ya yi hijira dan duniya ko wata mata da zai aura to ladan hijirarsa yana ga abinda ya yi hijira gare shi". (Bukhari ne ya fitar da shi (6689), da Muslim (1907), da Abu Dawud (2201), da Tirmizi (1647), da Nasa'i (75), da Ibnu Majah (4227).)

Kuma tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka ya yi gargadi daga shirka gaba ɗayanta babbar da karamarta, sai Mai girma da ɗaukaka Ya ce:

{إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا}

{Lalle ne, Allah ba Ya gāfarta a yi shirki game da Shi, kuma Yana gāfarta abin da yake bāyan wannan ga wanda Yake so, kuma wanda ya yi shirki da Allah, to, lalle ne ya kirkiri zunubi mai girma} [al-Nisa'a: 48]. Daga Abu Huraira - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Allah - alherinSa ya yawaita Ya girmama - Ya ce: Ni ne mafi wadatar abokanan tarayya

daga shirka, duk wanda ya aikata wani aiki ya hada ni da wani a aikin to Zan bar shi da shirkarsa". (Muslim ne ya fitar da shi (2985).)

Wanda ya aikata wani aiki yana mai tsarkake niyya sai dai cewa shi bai dace da shiriyar manzo - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ba to aikinsa abin juyarwa ne, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ  
اللَّهَ كَثِيرًا}

{Lalle, abin kōyi mai kyau ya kasance gare ku daga Manzon Allah, ga wanda ya kasance yanā fātan rahamar Allah da Rānar Lāhira, kuma ya ambaci Allah da yawa} [al-Ahzab: 21]. Kuma tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya ce: "Wanda ya yi wani aiki wanda babu umarninmu a cikinsa to wannan aikin abun mayarwa ne". (Muslim ne ya fitar da shi (1718).) Kuma Allah - Mabuwayi - Ya ce:

{فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ}

{To waɗanda suke saba umarninsa su kiyayi kansu kada musiba ko fitina ta sauka a kansu ko kuma azaba mai raɗaɗi ta same su} [al-Nnur: 63], Kuma Allah - Mabuwayi - Ya ce:

{قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ  
رَحِيمٌ}

{Ka ce: "Idan kun kasance kunā son Allah to, ku bī ni, Allah Ya sō ku, kuma Ya gāfarta muku zunubanku. Kuma Allah Mai gāfara ne, Mai jin kai} [Aal- Imran: 31].

Kuma muna sanin cewa tushen ibadu uku ne, su ne: Cikar so, da cikar kauna, da cikar tsoro, hakika annabawa da manzanni sun rabauta daga hakan da mafi gwaggwaban rabo, Allah - Maɗaukakin sarki - Ya faɗa Yana Mai bada labari game da halinsu:

{إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ}

{Lalle ne, su sun kasance suna gudun tsere zuwa ga ayyukan alheri, kuma suna bauta mana dan kwadayi da fargaba. Kuma sun kasance masu kankar da kai gare Mu} [al-Anbiya'a: 90], Kuma Allah - Mabuwayi - Ya ce:

{وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَاوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَى رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ \* أُولَٰئِكَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ}

{Da waɗanda ke bāyar da abin da suka bāyar, alhāli kuwa zukātansu sunā tsōrace dōmin sunā kōmāwa zuwa ga Ubangijinsu \*

Waɗancan sunā gaggāwar tsēre a cikin ayyukan alhēri, alhāli kuwa sunā māsu tsērēwa zuwa gare su (ayyukan alhēri)} [al-Mu'Minun: 60-61], Tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka Ya ce:

{تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ}

{Sāsanninsu nã nīsanta daga wurāren kwanciya, sunā kiran Ubangijinsu bisa ga tsōro da ɗammāni, kuma sunā ciryawa daga abin da Muka azurta su} [al-Sajda: 16], Allah - Maɗaukakin - Ya ce:

{أَمَّنْ هُوَ قَانِثٌ إِنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُو رَحْمَةً رَبِّهِ}

{Shin, wanda yake mai tawali'u sa'o'in dare yana mai sujjada kuma yana mai tsayawa ga sallah, yana tsoron lahira, kuma yana fatan rahamar Ubangijinsa} [al-Zumar: 9].

Daga Abu Huraira - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Allah Yana cewa: Ni Ina inda bawaNa yake zatoNa, kuma Ni Ina tare da shi idan ya ambace Ni, idan ya ambace Ni a cikin ransa zan ambace shi a cikin raiNa, idan ya ambaceNi acikin wasu jama'a, zan ambace shi a cikin wasu jama'a mafi alheri daga garesu, idan ya yi kusanci zuwa gareNi taku daya zan yi kusanci gare shi zira'i, idan ya yi kusanci gareNi zira'i, zan yi kusanci gare shi gaba guda, idan ya zo mini yana tafiya zan zo masa ina gaggawa". (Bukhari ne ya fitar da shi (7405), da Muslim (2675), da Tirmizi (3603), da Ibnu Majah (3822).)

Allah - Maɗaukaki - Ya ce:

{وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ}

{Kuma daga cikin mutane akwai wanda yake rikon kinaye baicin Allah suna sonsu kamar son Allah , kuma waɗanda suka yi imani ne mafiya tsananin so ga Allah} [al-Bakara: 165], kuma tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya ce: "Abu uku wanda suka kasance tare da shi ya samu zakin imani: Allah da Manzansa su kasance mafi soyuwa a gare shi daga

waninsu, kuma ya so mutum ba yana sonsa ba ne sai dan Allah, kuma ya ki komawa cikin kafirci bayan Allah Ya tserar da shi daga cikinsa kamar yadda yake kin a jefa shi cikin wuta". (Bukhari ne ya fitar da shi (16), da Muslim (43), da Tirmizi (2624), da nasa'i (4987), da Ibnu Majah (4033).)

Daga Abu huraira - Allah Ya yarda dashi - cewa manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Na rantse da wanda raina yake a hannunSa, dayanku ba za yi imani ba har sai na zama mafi soyuwa gare shi daga mahaifansa da dansa". (Bukhari ne ya fitar da shi (14), da Nasa'i (5015).) Bawa ba zai samu soyayyar Allah ba har sai ya bi manzo - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, Allah - Madaukaki - Ya ce:

{قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ}

{Ka ce: "Idan kun kasance kunã son Allah to, ku bi ni, Allah Ya so ku, kuma Ya gãfarta muku zunubanku. Kuma Allah Mai gãfara ne, Mai jin kai} [Aal- Imran: 31].

Kuma mafi girman abinda mumina suke kaunarsa shi ne ganin fuskar Allah Mai girma, Allah Madaukakin sarki Ya ce:

{وَجُودٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ \* إِلَىٰ رَبِّهَا نَاطِرَةٌ}

{Wasu huskoki, a ranar nan, masu annuri ne \*

Zuwa ga Ubangijinsu masu kallo ne} [al-Kiyama: 22-23].

Kuma ganin Allah shi ne mafi daukakar ni'imar 'yan aljanna, kai shi ne karin ni'ima akan ni'imarsu, Allah Maɗaukkain sarki Ya ce:

{لَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَلَا ذِلَّةٌ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ}

{Wadanda suka kyautata yi, sunã da abu mai kyãwo kuma da kari}1), wata kũra bã ta rufe fuskõkinsu, kuma haka wani kaskanci. wadancan ne abokan Aljanna, sunã madawwama a cikinta} [Yunus: 26].

Daga Suhaib - Allah Ya yarda da shi - daga Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Idan 'yan aljanna suka shiga aljanna, ya ce: Allah - Maɗaukakin sarki - zai ce: Kuna san wani abu ne da zan karo muku shi? sai su ce: Ba ka haskaka fusokinmu ba? kuma ba Ka shigar da mu aljannah ba, kuma ka tseratar da mu daga wuta? ya ce: Sai a yaye hijabi, ba'a basu wani abu mafi soyuwa a gare su ba kamar ganin Ubanginsu - Mai girma da daukaka -". (Muslim ya fitar da shi (181), da Tirmizi (2552), da Ibnu Majah (187).

## **BABIN TAWASSULI (KAMUN KAFA) DA WASILA**

Wasila ita ce neman kusanci zuwa ga Allah da dukkan abinda yake yardar da Shi na wajibi ko mustahabbi.

Mun imanai cewa Allah Ya umarci bayinSa da addu'a, kuma Ya yi musu alkawari da amsawa, sai Allah - Maɗaukaki - Ya ce:

{وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ}

{Kuma Ubangijinku ya ce: "Ku kira Ni in karɓa muku. Lalle waɗannan da ke kangara daga barin bauta Mini, za su shiga Jahannama sunā kaskantattu} [Ghafir: 60], Allah - Maɗaukaki kuma sunayenSa sun tsarkaka Ya ce:

{وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ}

{Kuma idan bāyiNa suka tambaye ka daga gare Ni, to, lalle Ni Makusanci ne. Ina karɓa kiran mai kira idan ya kirā Ni. Sabōda haka su nēmi karɓawaTa, kuma su yi īmāni da Ni: tsammāninsu, su shiryu} [al-Bakara: 186].

Kuma muna sanin cewa kamun kafa zuwa ga Allah yana kasancewa ne da sunayenSa kyawawa, da siffofinSa maɗaukaka, kamar yadda Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ}

{Allah Yana da sunaye kyawawa to ku kiraShi da su, kubar waɗanda suke ilhadi a cikin sunayenSa, za'a yi musu sakayya da abinda suka kasance suna aikatawa} [al-A'araf: 180], kuma Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{قُلِ ادْعُوا اللَّهَ أَوْ ادْعُوا الرَّحْمَنَ أَيًّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى وَلَا تَجْهَرُوا بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا}

{Ka ce: "Ku kirayi Allah kō kuwa ku kirāyi Mai rahama. Kōwane kuka kira to Yanā da sūnāye mafi kyau. Kuma, kada ka bayyana ga sallarka, kuma kada ka bōye ta. Ka nēmi hanya a tsakānin wancan} [al-Isra'a: 110].

Saboda haka ne addu'o'in annabawa da manzanni sun kasance mafi yawa kamun kafa ne da sunayen Allah kyawawa, kamar yadda Allah Ya faɗa Yana Mai bada labari game da (Annabi) Adam da matarsa cewa su sunce:

{رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ}

{(Ya) Ubangijin mu ! Mun zalinci kawunan mu, kuma idan ba Ka gafarta mana ba ba Ka yi mana rahama ba tabbas za mu kasance cikin masu asara)} [al-A'araf: 23], kuma badaɗayi - aminci ya tabbata agare shi ya ce:

{رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءِ}

{Yā Ubangijina! Ka sanyā ni mai tsayar da salla. Kuma daga zūriyyata. Yā Ubangijinmu! Kuma Ka karɓi addu'ata} [Ibrahim: 40], kuma (Annabi) Musa - aminci ya tabbata agare shi ya ce:

{رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِأَخِي وَأَدْخِلْنَا فِي رَحْمَتِكَ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ}

{Ya ce: "Yā Ubangijina! Ka gāfarta mini, nī da ɗan'uwana, kuma Ka shigar da mu a cikin rahamarKa,

alhāli kuwa Kai ne Mafi rahamar māsu rahama} [al-A'araf: 151].

Kamar yadda kamun kafa yake kasancewa da yin imani da Allah, Allah Maɗaukakin sarki ya ce:

{رَبَّنَا آمَنَّا بِمَا أَنْزَلْتَ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ}

{Yā Ubangijinmu! Mun yi imāni da abin da Ka saukar, kuma mun bi ManzonKa, sai Ka rubūta mu tāre da māsu shaida} [Aal- Imran: 53].

Kuma kamun kafa yana kasancewa da aiki na gari, kamar yadda yake a cikin kissar mutum ukun nan da kogo ya rufe da su, Daga Abdullahi ɗan Umar - Allah Ya yarda da su - ya ce: Na ji manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - yana cewa: Wasu mutum uku sun tafi daga waɗanda ke gabanku har suka zowa makwanci a wani kogo, sai suka shige shi , sai wani kurman dutse ya gangaro daga dutsen, sai ya toshe musu kogon, sai suka ce: Lallai cewa ba abin da zai tseratar da ku daga wannan kurman dutsen sai ku roki Allah da ayyukanku na gari, sai wani daga cikinsu ya ce: Ya Allah ina da iyaye biyu tsofaffi, na kasance bana karya kumallo ko iyalai kafinsu, ko dukiya (bayi ko dabbobi), sai neman wani abu ya nisasantar da ni wata rana, ban dawo garesu ba har suka yi bacci, sai na tatsar musu nonansu, sai na samesu sun yi bacci, kuma naki in shayar da iyalai ko dukiya kafinsu, sai na jira alhali kwaryar tana hannuna ina jiran farkawarsu har alfijir ya bullo, sai suka farka, sai suka sha nonansu.

Ya Allah idan na kasance na aikata hakan dan neman yardarKa to ka yaye mana abinda muke ciki na wannan kurman dutan. Sai ya dan buda kadan, ba za su iya fita ba daga cikin wannan kurman dutsen ba, ". Sai Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: dayan kuma ya ce: Ya Allah ! Ya kasance ina da 'yar baffana, ta kasance mafi soyuwar mutane gareni, sai na yi nufinta, sai ta hana ni kanta, har wani fari daga shekaru suka sauka gareta, sai ta zo wurina sai na bata dinare dari da ashirin akan ta bani kanta, sai ta aikata, har sai da na sami iko akanta, sai ta ce: Ban halatta maka ka farka rufafen abu ba sai da hakkinsa, sai na damu daga afka mata, sai na juya daga gareta alhali ita ce mafi soyuwar mutane gareni, na bar mata zinaren da na bata. Ya Allah in na kasance na aikata hakan dan neman yardarKa to Ka yaye mana abinda muke cikinsa. Sai kurman dutsen ya dan bude sai dai cewa su ba za su iya fita daga agreshi ba. Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: Na ukun ya ce: Ya Allah ni na hayi wasu 'yan haya, sai na basu ladansu banda mutum daya ya bar min abinda na ba shi ya tafi, sai na yi kasuwanci da ladansa har suka yi yawa na dukiya, sai ya zo mini bayan wani lokaci sai ya ce: Ya bawan Allah Ka bani ladana, sai na ce:Duk abinda kake gani to ladanka ne na rakuma da shanu da tumakai da bayi, sai ya ce: ya bawan Allah, kada ka yi mini izgili! sai na ce: Ni ba na

maka izgili, sai ya karbe shi gabadayansa, sai ya korasu, baibar komai ba daga gare shi. Ya Allah idan na kasance na aikata hakan dan nemn zatinKa to Ka yaye mana abinda muke cikinsa. Sai kurman dutsen ya bude sai suka fita suna tafiya. (Bukhari ne ya fitar da shi (2272), da Muslim (2743).)

Kuma kamun kafa zuwa ga Allah yana kasancewa da nau'ikan ibadu, daga mafi muhimmancinsu addu'a, kamar yadda yabonSa ya daukaka Ya fada a sha'anin annabawanSa:

{إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ}

{Lalle ne su sun kasance suna gudun tsere zuwa ga ayyukan alheri, kuma suna kiranMu dan kwadayi da fargaba. Kuma sun kasance masu kankar da kai gare Mu} [al-Anbiya'a: 90]. Daga guraren addu'a (akwai) bayan salloli, da sulusin dare na karshe, da lokacin buɗa baki, da a cikin Dawafi, da kan Safa da Marwa, da Arafat, da Muzdalifa, da bayan jifan Jamrori.

Kuma kamun kafa yana kasancewa da ambatan hali, da bayyanar da buƙatuwa zuwa ga Allah, kuma cewa bawa mai buƙatuwa ne ga taimakon Allah da rahamarSa, Allah Maɗaukakin sarki Ya fada Yana Mai bada labari game da (Annabi) Musa - aminci ya tabbata agare shi - cewa shi Ya ce:

{رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنْزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ}

{(Ya) Ubangijina lallai ni mabukacine dangane da abinda Ka saukar zuwa gareni na alheri} [al-Kasas: 24],

kuma yabonSa ya daukaka Ya fada a sha'anin Annabin Allah Ayyuba - aminci ya tabbata agare shi cewa shi yayi addu'a sai ya ce:

{أَيُّ مَسْنَى الضُّرِّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ}

{Lallai cewa ni cuta ta same ni kuma Kaine mafi jin kan masu jin kai} [al-Anbiya'a: 83].

Kuma kamun kafa yana kasancewa (mutum) musulmi ya nemi wani mutum na gari rayayye halartacce ya yi masa addu'a, kamar yadda 'yan uwan (Annabi) Yusuf - aminci ya tabbata agare shi - suka nemi baba su ya roka musu gafara, Allah - Madaukakin sarki - Ya fada Yana mai bada labari game da hakan:

{قَالُوا يَا أَبَانَا اسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا إِنَّا كُنَّا خَاطِئِينَ}

{Suka ce: "Yā ubanmu! ka nēma mana gāfara ga zunubanmu, lalle ne mū, mun kasance māsu kuskure} [Yusuf: 97], kuma Allah Madaukakin sarki Ya ce:

{وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا}

{Da a ce su lokacin da suka zalinci kansu sun zo maka sun nemi gafarar Allah kuma manzo ya nema musu gafara, da sun sami Allah Mai yawan karbar tuba ne kuma Mai yawan rahama ne} [al-Nisa'a: 64]. Daga Anas dan Malik, daga innarsa Ummu Hiram 'yar Milhan, ta ce: Wata rana annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya yi bacci kusa da ni, sannan ya farka yana murmushi, sai na ce: Me yasaka dariya? ya ce: "Wasu mutane ne daga al'ummata aka

bijiro mini su, suna hawa wannan koren kogin kamar sarakuna akan gadaje", ta ce: To ka roki Allah Ya sanyani daga cikinsu sai ya roki Allah, sannan ya yi bacci na biyu, sai ya aikata kwatankwacinsa, sai ta fadi kwatankwacin abinda ta fada, sai ya amsa mata kwatankwacin abinda ya amsa mata, sai ta ce: Ka roki Allah Ya sanya ni daga cikinsu, sai ya ce: "Ke kina daga na farko". (Bukharin ne ya fitar da shi (2799), da Muslim (1912), da Abu Dawud (2490), da Nasa'i (3172), da Ibnu Majah (2776).)

Yayin da annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya fassara siffar (mutum) dubu saba'in waɗanda zasu shiga aljanna ba tare da hisabi ba, sai Ukasha - Allah Ya yarda da shi - ya mika, sai ya ce: "**Ka roki Allah Ya sanyani daga cikinsu**". (Muslim ne ya fitar da shi (218).)

Daga Anas - Allah Ya yarda da shi - cewa Umar ɗan Khaḍḍab - Allah Ya yarda da shi - "Ya kasance idan sukai fari sai su roki ruwa da tawassuli da Abbas ɗan Abdulmuḍḍalib, sai ya ce: Ya Ubangiji mu mun kasance muna tawassuli gareKa da annabinmu sai Ka shayar da mu, kuma mu muna tawassuli zuwa gareKa da baffan annabinmu Ka shayar da mu, ya ce: Sai a shayar da su". (Bukhari ne ya fitar da shi (1010).) Sai shabbai - Allah Ya yarda da su - suka kauce daga neman shayarwa da kamun kafa da addu'ar manzo - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - dan

kasancewarsa ya rasu zuwa kamun kafa da addu'ar Abbas - Allah Ya yarda da shi -; dan kasancewarsu suna sanin cewa wannan yana daga tawassulin da aka shara'anta, Umar - Allah Ya yarda da shi - yana nufin kamun kafa da addu'ar Abbas, ba da Abbas din ba shi da kansa ba; domin cewa shi da a ce ana nufin kamun kafa da Abbas shi da kansa da annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya fi cancanta da hakan.

Kamun kafa ba ya halatta da abinda Allah bai shara'anta shi ba; Hakika mutanen Jahiliyya sun kasance suna neman kusanci zuwa ga Allah ta hanyar kamun kafa zuwa gare Shi da gumakansu da allolinsu, Allah - Ma'aukakin sarki Ya fada Yana Mai bada labari daga mummunan aikinsu:

{وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ}

{Wadanda suka riki masoya koma bayanSa (suna cewa) ba ma bauta musu sai dan su kusanto da mu zuwa ga Allah kusanci} [al-Zumar: 3].

## **KUNDIN ABINDA YAKE KISHIYANTAR ASALIN IMANI KO YAKE KISHIYANTAR CIKARSA**

### **Kundin a takaice**

Muna sanin cewa daga abinda yake kishiyantar imani da Allah: Kafirciwa Allah.

Kafirci yana kasancewa babba da karami, babban mai fitarwa ne daga tafarki, kuma Allah ba Ya karbar farilla ko nafila daga mai shi, shi mai bata dukkanin ayyuka ne, kuma kafiri madawwami ne abin dawwamarwa a cikin wuta, amma karami to yana kishiyantar ciki imani ne.

Kuma muna sanin cewa kafirci babba nau'o'i ne, Allah Ya bada labari game da su a cikin littafinSa, kuma Ya ambaci cewa kafircin kafirai wani lokaci yana kasancewa musantawa, wani lokaci kuma hanuwa da girman kai daga gaskiya, wani lokaci kuma yana kasacewa da karyatawa, babu banbanci tsakanin karyatawa da harshe, da kuma karyatawa da zuciya, wani lokaci kuma yana kasancewa kokwanto da zato, shi mai kaikawone a cikin umarnin Allah mai kokwanto ne a tashin alkiyama da haɗuwa da Allah, wani lokaci yana kasancewa zagi da izgili, wani lokaci kuma yana kasancewa bijirewa da hanawa daga tafarkin Alla, wani lokaci kuma yana kasancewa da kin gaskiya.

Kuma muna sani cewa daga kafirci akwai kafirci koma bayan kafirci babba, shi ne kafirci karami, ba ya kishiyantar asalin imani, sai dai cewa shi yana kishiyantar cikarsa, shi ba ya dawwamar da mai shi a cikin wuta, kuma ba ya bata dukkan ayyuka, kuma shi nau'o'ine da yawa.

Yana daga gare cikin shi : Akwai yakar musulmi, wannan kafirci ne ba ya fitarwa daga tafarki, kuma ba

ya dawwamar da mai shi a cikin wuta; domin cewa Allah Ya ambaci muminaɗi masu yaƙi tsakaninsu 'yan uwa sai Ya ambacesu muminaɗi, alhali su suna yaƙi tsakaninsu.

Kuma muna sanin cewa daga abinda yaƙe kishiyantar imani da Allah: Yi wa Allah Mai girma shirka - shi ne mafi girman zalinci - kuma shirka tana bata dukkanin ayyuka, shirka Allah ba Ya yin gafara ga mai yinta idan ya mutu bai tuba ba, kuma mushriki idan ya mutu bai tuba ba to aljanna haramun ce gareshi, kuma makomarsa ita ce Jahannama, yana madawwami a cikinta.

Hakika Allah ya bata shirka, Ya siffantawa mushrikai shirkarsu, kuma Ya bayyana baƙin rikonsu kishiyoyi, kuma cewa su ba sa anfanarwa kuma ba sa cutarwa, wani lokaci yana bayyana cewa waɗannan abokanan tarayyar ba sa ji, da sun ji ma ba zasu iya amsawa wanda ya kirasu ba.

Wani lokaci kuma Allah Yana bayyana cewa waɗannan abokanan tarayyar ba sa anfanarwa ba sa cutarwa, kuma ba sa mallakar mutuwa ko rayuwa, wani lokaci kuma Allah Yana bayyana cewa waɗannan abubuwan da ake bautawa koma bayan Allah sune mafiya tawaya daga wanda ya bauta musu; domin cewa su ba sa tafiya, basa damka, basa ji. Wani lokaci kuma Allah - sha'aninSa ya daukaka - Yana bayyana

gajiyawar wadannan abubuwan bautar da rauninsu, wani lokaci kuma Allah - sha'aninSa ya buwaya - Yana hukunci akansu da bukatuwa da karanci, kuma cewa su basa mallakar kwatankwacin kwayar zarra a cikin sammai da kasa cikakkiyar mallaka, kuma basa mallakar tarayya acikin wani abu daga hakan, kuma babu wani abu daga garesu mai taimako ga Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka - ko masu ceto gareShi, wani lokaci Allah Yana bayyana cewa samuwar alloli tare da Allah mai hanuwa ne a hankalce, kuma mai koruwane a kasancewa, kuma bataccene a shari'ance.

Kuma muna sanin cewa shirka babba nau'o'i ce da yawa:

Daga cikinta: A sanya abokin tarayya tare da Allah a cikin RububiyarSa da halittarSa da mulkinSa da arzikinSa da tsarinSa, kuma Allah Ya bayyana cewa Shi ne Mai kadaitaka tsarki ya tabbatar maSa - da halitta da umarni.

Daga cikinsu: Bawa ya sanyawa Allah da - Allah Ya daukaka daga hakan daukaka mai girma.

Daga cikinta: Yin imani da taurari da bauta musu, daga hakan - kuma - neman shayar da ruwa da taurari, da kudirce cewa su suna jawo arziki.

Daga cikinta: Ya sanya wani abokin tarayya tare da Allah a cikin sunayenSa ko siffofinSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka -, kamar wanda yake riya

cewa wani wanda ba Allah ba yana sanin gaibu, hakika narko mai tsanani yazo akan wanda ya ambaci kansa, ko ya ambaci waninsa da wani suna daga sunayen Allah waɗanda basa kamatuwa sai ga Allah kamar lafazin ɗaukaka "Allah", ko "ar-Rahman".

Daga cikin ta : Ya kudirce cewa wani daga halitta mai siffantuwa ne da cika Allah, ko cewa shi mai iko ne akan dukkan komai, tayaya?! hakika tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka - Ya bayyana cikakkiyar gajiya ga masu yin bautar da kuma waɗanda ake bautawa koma bayanSa.

Daga cikinsu: Ya sanya wasu allolin daban tare da Allah.

Daga cikinsu: Ya juyar da bauta ko wani yanki daga gareta ga wanin Allah.

Daga cikinta: Yanka ga wanin Allah ta hanyar neman kusanci, kamar wanda yake yanka ga gumaka ko matattu dan neman kusanci garesu.

Daga cikinsu: Bakance ga wanin Allah, bakance bautace ga Allah juyar da shi ba ya halatta ga wanin Allah; saboda haka ne Allah Ya yabi muminaɗi waɗanda suke cika bakance.

Daga cikinta: Neman taimako da wanin Allah.

Daga cikin ta: Neman agaji da neman taimako da wanin Allah a cikin abinda babu mai iko akansa sai Allah, ko kiran wanin Allah - Maɗaukakin sarki -.

Daga cikinta: Tarayya ta biyayya ga wanin Allah, Allah Ya ambaci cewa mazowa littafi sun riki malumman yahudawansu da masu bautar kiristancinsu iyayen giji suna shara'anta musu, kuma suna haramta musu abinda Allah Ya halatta musu.

Daga cikinta: Yin shirka a cikin sallah da ruku'u da sujjada da dawafi; cewa wadannan ibadun da makamantansu juyasu ga wanin Allah ba ya halatta, kuma Allah Ya umarci badaɗayinSa - aminci ya tabbata agare shi - ya tsarkake ɗakinSa dan masu dawafi da masu Itikafi da amsu ruku'u masu sujjada, kuma Allah Ya ambaci cewa ba mai hanuwa daga bautarSa sai masu girman kai, kuma Allah Ya ambaci cewa dukkan ababen halitta sunawa Allah sujjada.

Daga cikinsu: Hukunci da abinda Allah bai saukar ba, da neman hukunci ga wanin Allah, kamar yadda mazowa littafi da wasunsu suka aikata; inda suka sanya abokanan tarayya ga Allah suna shara'anta musu shari'u, wannan wani lokaci yana zama kafirci, wani lokaci kuma yana zama zalinci, wani lokaci kuma yana zama fasikanci.

Daga cikinsu: Shirka ta soyayya, ita ce mutum ya so abin halitta soyayya mai haɗuwa da kaskanci da girmamawa da kankar da kai.

Daga cikinta: Shirkar tsoro, ita ce ya ji tsoron abin halitta tsoro mai gwamuwa da kankar da kai da kaskanci da girmamawa, kamar ya ji tsoron saukar da

bala'i akansa, ko ya hana alheri daga gare shi, ko yabar wajibi saboda shi, ko saboda shi ya aikata wani abinda aka haramta ta hanyar neman kusanci, kuma Allah - Maɗaukaki - Ya bayyana cewa ma'abota soyayyrSa ba sa jin tsoron kowa sai Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka -.

Daga cikinta: Shirka ta kauna, ita ce kamar ya kaunata daga wani abin halitta rayayye wanda yake nan ko wanda ba ya nan abinda ba mai iko akansa sai Allah, ko ya kaunaci yaye bakin ciki da biyan bukatsu da ceto daga matattu ranar alkiyama.

Daga cikinta: tsafi.

Daga cikinta: Bokanci, da duba; domin wanda yake da'awarsu yana da'awar sanin gaibu.

Kuma muna sani cewa daga shirka akwai shirka karama, ba ta fitarwa daga Musulunci, kuma ba ta kishiyantar asalin imani, sai dai cewa ita tana kishiyantar cikarsa, ita ba ta dawwamar da mai ita a cikin wuta, kuma ba ta bata dukkan ayyuka, kuma ita nau'o'ice da yawa.

Daga cikinta: Canfi, ma'anar canfi - kamar yadda ya zo a cikin hadisi - abinda ya sa ka tafi ko ya dawo da kai.

Daga cikinta: Rataya layu.

Daga cikinta: Akwai karamar riya, amma wanda zuciyarsa ta cika da riya, ya kasance yana aikata ayyuka na gari ba tare da niyya ko imani, ko tsoro ba,

to shi munafiki ne tsantsa, kuma aikinsa batacce ne abin juyarwa ne ba abin karba ba ne, manzo - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ambace shi boyayyyiyar shirka, kuma tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya bayyana cewa riya boyayya ce sosai, kuma cewa shi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya kasance yana jin tsoronta ga al'ummarsa mafi tsanani sama da tsoronsa akanta daga Dujal.

Daga cikinta: Nufin mutum duniya da aikinsa (na lahira), wannan mai kai kawone tsakanin ya kasance babbar shirka, ko ya kasance karama gwargwadan abinda yake tsayuwa a cikin zuciyar bawa.

Daga cikinsa: Ilimin taurari, ilimin taurari yakan kasance babbar shirka, kuma yakan kasance karamar shirka gwargwadan abinda yake tsayuwa a zuciya.

Daga cikinta: Fadin mutum: Allah Ya so kaso da abinda ke kama da su na lafazuka.

Daga cikinta: Rantsuwa da wanin Allah.

Kuma muna sani cewa daga abinda yake kishiyantar imani da Allah: Munafunci, shi ne bayyanar da musulunci, da boye kafirci, shi akwai babba da karami, munafunci shi ne kafirci, ya kafircewa Allah ya bautawa waninSa, ya bayyanar da musulunci a bayyane, misalin munafukan da suka kasance a zamanin manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, munafunci babba mai

fitarwa ne daga tafarki, muna shaidawa da shaidawar Allah cewa munafukai makaryata ne a da'awarsu ta imani.

Kuma Allah ba Ya karbar farillar munafiki ko nafilarSa, kuma makomar munafukai - idan sun mutu akan munafunci - (ita ce) dawwama a cikin wuta.

Kuma muna sani cewa munafunci babba yana kasancewa da kin gaskiya, da kyamarta, kuma yana kasancewa da farin ciki da rashin nasar musulunci da ma'abotansa, da bakin ciki idan sun ga nasara ga musulunci, kuma yana kasancewa da kfarci bayan imani, da bijirewa daga karbar neman hukunci zuwa ga shari'a, kuma yana kasancewa zato ga Allah mummunan zato cewa Shi ba zai taimaki annabinSa ba - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - da addininSa, kuma yana zama izgili daga gaskiya da ma'abotanta, da zaginsu, da yi musu izgili - kuma yana kasancewa yafice ga musulmai - kuma yana kasancewa yaudara ga masu imani da riyar ayyuka.

Allah Ya umarci annabinSa - tsira da amincin Allah su tabbata aagre shi - da muminaɗi da yakar munafikai.

Kuma muna sani cewa munafunci karami ba ya fitarwa daga tafarki, kuma ba ya bata aiki, ba ya dawwamar da mai shi a cikin wuta, kuma ba ya kishiyantar asalin imani, sai dai cewa shi yana kishiyantar cikarsa, kuma cewa munafunci nau'o'ine huɗu, wanda ya kasance a cikinsu ya zama munafuki,

wanda ya zama akwai wata dabi'a daga wadannan hudun ya kasance akwai dabi'a ta munafunci a cikinsa har sai ya barta: idan yai zance ya yi karya, idan ya yi alkawari ya saba, idan aka yi alkawari da shi sai ya yi yaudara, idan ya yi husuma sai ya yi fajirci.

\*Bidi'a dukkanta bata ce.

Muna imani cewa Allah Ya cika mana addini, kuma Ya cika ni'ima garemu.

Daga abinda yake kishiyantar cika imani bidi'o'i a cikin addini, kuma muna sanin cewa Allah Ya yi hani daga rarrabuwa da sabani.

Kuma muna sani cewa daga bidi'o'i akwai girmama kaburbura da gini akansu, sukan kai zuwa ga shirka, daga bidi'o'i hotunan mutanen kirki dan kaunar koyi da su bayan mutuwar su.

Kuma muna sanin cewa daga bidi'o'i ababen ki: Tarukan bidi'o'i da tarayya da kafirai a idinansu.

Kuma muna sanin cewa daga bidi'o'i ababen ki: Neman albarka daga abinda Allah bai sanya shi sababi mai albarka ba, wannan yakan kasance sababi zuwa ga shirka.

## **BABIN KAFIRCEWA ALLAH**

Muna sanin cewa daga abinda yake kishiyantar imani da Allah: Kafircewa Allah, kuma shi babba ne da karami, babban kafirci yana kishiyantar asalin imani, karamin kafirci kuma yana kishiyantar cikarsa, babban

mai fitarwa ne daga tafarki, Allah ba Ya karbar farilla da nafi daga ma'abocinsa, Madaukakin sarki Ya ce:

{وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ}

{Kuma wanda ya nemi wanin Musulunci ya zama addini, to, bã zã a karba daga gare shi ba. Kuma shi a Lāhira yana daga cikin māsū hasāra} [Aal- Imran: 85], kuma Madaukakin sarki Ya ce:

{إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْ أَحَدِهِمْ مِلَّةُ الْأَرْضِ ذَهَبًا وَلَوْ افْتَدَى بِهِ أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ}

{Lalle ne wanda suka kãfirta, kuma suka mutu alhãli kuwa suna kãfirai to bã zã a karbi cike da kasa na zinãri daga ðayansu ba, kô ðã ya yi fansa da shi, wadannan sunã da azãba mai raðaði, kuma bã su da wasu mataimaka} [Aal- Imran: 91], kuma Allah - Madaukaki - Ya ce:

{وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ}

{Kuma ku ji tson wani yini, (a cikinsa) rai bã ya Wadãtar da wani rai da kôme, kuma bã a karbar cetô daga gareshi, kuma ba a karbar fansa daga gare shi, kuma bã su zama ana taimakon su ba} [al-Bakara: 48]. Kafirci mai bata dukkanin ayyuka ne, Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ}

{Wanda ya kafirce da imani to hakika ya bata aikinsa kuma shi a lahira yana daga tababbu} [al-Ma'ida: 5], Daga Dan Abbas - Allah Ya yarda da su -

fadinSa: {Wanda ya kafirce da imani to hakika ya bata aikinsa}, ya ce: "Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya bada labari cewa imani shi ne igiya mafi aminci, kuma cewa Shi baYa karɓar wani aiki sai da shi, kuma ba Ya haramta aljanna sai ga wanda ya bar shi". (Tafsir al-Dabari (3/113) da (9/593), kuma Ibnu Abi Hatim ya fitar da shi a cikin al-Tafsir (1307), sai dai a cikin Tafsirin fadinSa: {Idan suka yi imani da kwatankwacin abida kuka yi imani da shi}).

Kafiri madawwamine kuma abin dawwamarwa ne a cikin wuta, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَظَلَمُوا لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيُغْفِرْ لَهُمْ وَلَا لِيُهْدِيَهُمْ طَرِيقًا \* إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا}

{Lallai waɗanda suka kafirta suka zalinci kawunansu Allah baZai kasance Zai gafarta musu ba ko kuma ya shirya da su hanya \* Sai dai hanyar Jahannama suna masu dawwama a cikinta har abada kuma hakan mai saukine ga Allah} [al-Nisa'a: 169].

Kafirci babba nau'o'i ne, Allah Ya bada labari game da su a cikin littafinSa, kuma Ya ambaci cewa kafircin kafirai wani lokaci yana zamowa musantawa ne, Maɗaukkain sarki Ya ce:

{قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلَكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ}

{Lalle ne Muna sani cewa hakika, abin da suke faɗa yana baɗa maka rai. To, lalle ne su, ba su karya ta ka (a cikin zukatansu) kuma amma azzālumai da ayyōyin

Allah suke musu} [al-An'am: 33], Allah - sha'aninSa ya  
ɗaukaka - Ya ce:

{وَمَا يَجْدُ بَيَاتِنَا إِلَّا كُلُّ خَتَّارٍ كَفُورٍ}

{Babu mai musanta ayoyinmu sai dukkanin mai  
yawan yaudara mai yawan kafirci} [Lukman: 32],  
Kuma Allah - Mabuwayi - Ya ce:

{وَجَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ}

{Kuma suka yi musunsu, alhāli zukātansu sun natsu  
da su dōmin zālunci da girman kai. To, ka dūbi yadda  
ākibar mabarnata ta kasance} [al-Naml: 14].

Wani lokaci kuma kafirci yana kasancewa hanuwa  
da kuma girman kai daga gaskiya, Allah Maɗaukakin  
sarki Ya faɗa a cikin sha'anin Iblis - kuma shi ne jagoran  
kafirai:

{وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ  
الْكَافِرِينَ}

{Kuma a lōkacin da Muka ce ga malā'iku: "Ku yi  
sujada ga Ādam," Sai suka yi sujada, fāce Ibilīsa ya ki,  
kuma ya yi girman kai, kuma ya kasance daga kāfirai}  
[al-Bakara: 34]. (Annabi) Nuhu ya ce:

{وَإِنِّي كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوا أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ وَاسْتَغْشَوْا ثِيَابَهُمْ  
وَأَصْرُوا وَاسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَارًا}

{Kuma lalle ne ni, kō da yaushe na kirāye su dōmin  
Ka gāfarta musu, sai su sanya yatsunsu a cikin  
kunnuwansu, su lullube da tufāfinsu, su dōge ga yin  
laifi. Sun yi girman kai iyākar girman kai} [Nuhu: 7].

Wani lokaci kafirci yana kasancewa karyatawa, kamar yadda Allah Ya faɗa a cikin sha'anin al'ummomin da suka gabata:

{كَذَّابِ آلِ فِرْعَوْنَ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ وَاللَّهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ}

{Kamar dabi'ar mutānen Fir'auna da waɗanda ke a gabāninsu, sun karyata āyōyinMu, sai Allah Ya kāmā su sabōda zunubansu, kuma Allah Mai tsananin ukūba ne} [Aal- Imran: 11], kuma Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا يَكْذِبُونَ}

{Ba haka ba! waɗanda suka kāfirta, sai karyatāwa suke yi} [al-Inshikak: 22]. Babu banbanci tsakanin karyatawa ta zama da harshe, da kuma zuciya, Allah Ya faɗa a cikin sha'anin munafukai:

{أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نَطِيعَ فِيكُمْ أَحَدًا أَبَدًا وَإِنْ قُوتِلْتُمْ لَنَنْصُرَنَّكُمْ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ}

{Ashe, ba ka ga waɗanda suka yi munāfinciba, sunā cēwa ga 'yan'uwansu, waɗanda suka kāfirta daga Mazōwa Littafi, "Lalle idan an fitar da ku, lalle zā mu fita tāre da ku, kuma bā zā mu yi dā'a ga kōwa ba game da ku, har abada, kuma lalle idan an yāke ku, lalle zā mu taimake ku haķīkatan?" Alhāli kuwa Allah na shaidar cēwa lalle sū tabbas, maķaryata ne} [al'hashr: 11], kuma Allah sha'aninSa ya ɗaukaka Ya ce:

{إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ}

{Idan munāfikai suka jẽ maka suka ce: "Munẽ shaidar lalle kai hakĩka Manzon Allah ne," Kuma Allah Yanã sane da lalle Kai, hakĩka ManzonSa ne, kuma Allah Yanã shaida lalle munafukan hakĩka, makaryata ne} [al-Munafikun: 1].

Wani lokaci kuma kafirci yana kasancewa kokwanto da zato, to shi mai kai kawo ne a cikin umarnin Ubangiji, mai kokwanto a cikin tashin alkiyama da gamuwa da Allah, Maɗaukakin sarki Ya faɗa Yana Mai bada labari game da ma'abocin gona cewa shi ya ce:

{وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِنْ رُئِدْتُ إِلَىٰ رَبِّي لَأَجِدَنَّ خَيْرًا مِنْهَا مُنْقَلَبًا}

{Kuma bã ni zaton sa'a mai tsayuwa ce, kuma lalle ne, idan an mayar da ni zuwa ga Ubangijiĩna, to, lalle ne, zan sãmi abin da yake mafi alhẽri daga gare ta ya zama makõma} [al-Kahf: 36], sai abokinsa mumini ya ce masa:

{أَكْفَرْتَ بِالَّذِي خَلَقَكَ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ سَوَّاكَ رَجُلًا}

Shin yanzu ka kafirta da wanda Ya halicceka daga turbaya sannan daga ñigon maniyyi sannan Ya daidaitaka a matsayin mutum} [al-Kahf: 37].

Wani lokaci kuma kafirci yana kasancewa zagi da izgili, Allah - sha'aninSa ya buwaya - Ya faɗa Yana Mai bada labari game da kafirai:

{وَلَقَدْ اسْتَهْزَأَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ}

{Kuma lalle ne, haƙiƙa, an yi izgili ga waɗansu Manzanɗi daga gaɓaɓninka, sai abin da suka kasance suna izgili da shi ya auku ga waɗanda suka yi izgilin daga gare su} [al-an'am: 10], kuma Allah Maɗaukakin sarki Ya faɗa Yana Mai bada labari game da mutanen (Annabi) Nuhu da izgilinsu da shi:

{وَيَصْنَعُ الْفُلْكَ وَكَلَّمَ مَرْءًا عَلَيْهِ مَلَأٌ مِّن قَوْمِهِ سَخِرُوا مِنْهُ قَالَ إِن تَسْخَرُوا مِنِّي فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنْكُمْ كَمَا تَسْخَرُونَ}

{Kuma Yanã sassaka jirgin cikin natsuwa, kuma a kô yausha waɗansu shugabanni daga mutanensa suka shuɗe a gabansa, sai su yi izgili gare shi. Ya ce: "Idan kun yi izgili gare mu, to, haƙiƙa mu ma zã mu yi izgili gare ku, kamar yadda kuke yin izgili} [Hud: 38].

Wani lokaci kuma kafirci yana kasancewa bijirewa da hanawa daga tafarkin Allah, Allah Maɗaukakin sarki Ya faɗa Yana Mai bada labari game da bijirewar kafirai:

{أَمْ اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ آلِهَةً قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ هَذَا ذِكْرٌ مِّن مَّعِيَ وَذِكْرٌ مِّن قَبْلِي بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ الْحَقَّ فَهُمْ مُّعْرِضُونَ}

{Kô sun riki waɗansu abubuwan bautawa baicinSa? Ka ce: "Ku kãwo hujjarku, wannan shi ne ambaton wanda yake tare da ni, kuma shi ne ambaton wanda yake a gaɓaɓniɗa. A'a, mafi yawansuɓã su sanin gaskiya, saboda haka su masu bijirewa ne} [al-

Anbiyaa: 24], Kuma Allah Sha'aninSa ya daukaka kuma sunayenSa sun tsarkaka Ya ce:

{مَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى وَالَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّا أُنذِرُوا مُّعْرِضُونَ}

{Ba Mu halitta sammai da kasa ba, da abin da ke tsakāninsu, fāce da gaskiya da wani ajali ambatacce, kuma waɗanda suka kāfirta, māsu bijirēwa ne daga abin da aka yi musu gargadi (da shi)}. [al-Ahkaf: 3].

Wani lokaci kuma kafirci yana kasancewa kin gaskiya, Allah - sha'aninSa ya buwaya - Ya ce:

{ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أُنزِلَ اللَّهُ فَاحْبَطُوا أَعْمَالَهُمْ}

{Wannan, sabōda lalle sū, sun ki abin da Allah Ya saukar dōmin haka Ya bata ayyukansu} [Muhammad: 9].

Kuma muna sani cewa daga kafirci akwai kafirci koma bayan kafirci babba, shi ne kafirci karami, ba ya kishiyantar asalin imani, sai dai cewa shi yana kishiyantar cikarsa, shi ba ya dawwamar da mai shi a cikin wuta, kuma ba ya bata dukkan ayyuka, kuma shi nau'o'ine da yawa.

Daga cikinsa fadinsa -annabi tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -: "Zagin musulmi fasikanci ne, kuma yakarsa kafirci ne". (Bukhari ne ya fitar da shi (48), da Muslim (64), da Tirmizi (1983), da Nasa'i (4108), da Ibnu Majah (69).) Daga cikinsa fadinsa - annabi tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -: "Abu biyu acikin mutane su daga kafirci ne: Sukar

nasaba, da kukan kera ga mamaci". (Muslim ne ya fitar da shi (67).) Da faɗinsa - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi -: "Kada ku koma kafirai a bayana, sashinku yana dukan wuyayen sashi". (Bukhari ne ya fitar dashi (121), da Muslim (65), da Nasa'i (4131), da Ibnu Majah (3942).)

Wannan kafircin ba ya fitarwa daga Musulunci, kuma ba ya dawwamarwa a cikin wuta; domin cewa Allah Ya ambaci muminaɗi masu yaƙar juna 'yan uwa, sai Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا}

{Idan kungiyoyi na muminaɗi suka yi faɗa to ku yi sulhu a tsakaninsu} [al-Hujurat: 9], sai Ya ambacesu muminaɗi alhali su suna yaƙar juna. Jagoran Ahlus Sunnah Imam Ahmad - Allah Ya yi masa rahama - ya ce bayan ya koro jumla daga waɗannan hadisan da ire-irensu: "Waɗannan hadisan da suka zo: "Abu uku wanda ya kasance a cikinsa to shi munafuki ne", wannan akan kaurarawane, muna ruwaitosu kamar yadda suka zo, amma ba zamu fassarasu ba... da makamancinsa daga hadisai daga abinda ya inganta aka hardace, mu muna miƙa wuya gare shi , koda ba'asan fassararsu ba, kuma ba'a magana a cikinsa, ba'a jayayya a cikinsa, kuma ba'a fassara waɗannan hadisan sai da kwatankwacin yadda suka zo". (Sharhi Usulul I'tikadi Ahlus Sunnah Wal jama'ah (1/182).)

## BABIN SHIRKA DA ALLAH

Muna sani cewa daga abinda yake kishiyantar imani da Allah: Yi wa Allah Mai girma shirka, shirka babba tana kishiyantar asalin imani, shirka karama kuma tana kishiyantar cikarsa, shirka babba ita ce mafi girman zalinci, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ}

{Kuma a lōkacin da Lukmān ya ce wa ɗansa, alhāli kuwa yanā yi masa wa'azi, "Yā karamin ɗāna! Kada ka yi shirki game da Allah. Lalle shirki wani zālunci ne mai girma} [Lukman: 13]. Shirka babba tana bata dukkan ayyuka, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce

{وَلَقَدْ أَوجَىٰ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ فَئِكَ لَئِنْ أَشْرَكَتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ}

{Kuma an yi wahayi zuwa gare ka da kuma zuwa ga waɗanda suke a gabāninka, "Lalle idan ka yi shirki haḳīka aikinka zai bāci, kuma lalle zā ka kasance daga māsu hasāra} [al-Zumar: 65], Kuma Allah - Mabuwayi - Ya ce:

{ذَٰلِكَ هُدَىٰ اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ}

{Wancan ne shiryarwar Allah, Yanā shiryar da wanda Yake so daga bayinSa. Kuma ɗā sun yi shirki ɗā haḳīka abin da suka kasance sunā, aikatāwa yā lālāce} [al-An'am: 88].

Shirka babba Allah ba Ya gafartawa mai yinta idan ya mutu bai tuba daga gareta ba, Allah Madaukakin sarki Ya ce:

{إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا}

{Lalle ne, Allah ba Ya gāfarta a yi shirki game da Shi, kuma Yana gāfarta abin da yake bāyan wannan ga wanda Yake so, kuma wanda ya yi shirki da Allah, to, lalle ne ya kirkiri zunubi mai girma} [al-Nisa'a: 48]. Mushriki idan ya mutu bai tuba ba to aljanna haramun ce gare shi, kuma makomarsa Jahannama yana mai dawwama a cikinta, Allah - Madaukakin sarki - Ya ce:

{إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ}

{Kuma wanda ya yi shirka da Allah to hakika Allah Ya haramta aljanna a gare shi kuma makomarsa wuta ce} [al-Ma'ida: 72].

Daga Jabir - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Wani mutum ya zo wurin annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - sai ya ce: Ya manzon Allah, wadanne abubuwa biyu ne masu wajabtawa? sai ya ce: "Wanda ya mutu ba ya taranya wani abu da Allah zai shiga aljanna, wanda ya mutu yana taranya wani abu da Allah zai shiga wuta". (Muslim ne ya fitar da shi (93).)

Hakika Allah Ya bata shirka, kuma Ya siffantawa mushrikai shirkarsu, kuma Ya bayyana bacin rikonsu kishiyoyi, kuma cewa su ba sa anfanarwa ba sa kuma

cutarwa, wani lokaci yana bayyana cewa waɗannan abokanan tarayyar ba sa ji, koda sun ji ba za su iya amsawa wanda ya kirasu ba, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ \* إِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ}

{Waɗanda kuke kira waninSa, basu mallakar ko fatar gurtsin dabino \*}

Idan kun kira su, bã zã su ji kiranku ba, kuma kô sun jiya, bã zã su karba muku ba, kuma a Rãnar jiyãma zã su kãfirce wa shirkinku, kuma bãbu mai bã ka lãbãri, kamar wanda ya sani} [Fadîr: 13-14]. Sai Allah Ya bayyana cewa su ba sa mallakar kowane abu, kuma ba sa jin wanda ya kirasu, kuma a ranar lahira zasu kafirta da shirkarsu.

Wani lokaci Allah Yana bayyana cewa waɗannan abokanan tarayyar ba sa anfanarwa basa cutarwa, kuma basa mallakar mutuwa ko rayuwa, kamar yadda Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ آلِهَةً لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ وَلَا يَمْلِكُونَ أَنْفُسِهِمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلَا حَيَاةً وَلَا نُشُورًا}

{Kuma suka riki abũbuwan bautawa, baicin Shi, bã su yin halittar kôme alhãli sũ ne ake halittãwa kuma bã su mallakar wa kansu wata cũta ko wani amfãni, kuma bã su mallakar mutuwa kuma bã su mallakar rãyarwa, kuma bã su mallakar tãyarwa} [al-Furkân: 3], kuma Allah sha'aninSa ya ɗaukaka Ya ce:

{قَالَ هَلْ يَسْمَعُونَكُمْ إِذْ تَدْعُونَ \* أَوْ يَنْفَعُونَكُمْ أَوْ يَضُرُّونَ}

{Ya ce: "Shin, sunã jin ku, a lõkacin da kuke kira? \*

Kõ kuwa sunã amfãnin ku, kõ sunã cũtar ku?} [al-Shu'araa: 72-73].

Wani lokaci Allah Yana bayyana cewa waɗannan abubuwan bautar koma bayan Allah su ne mafi girman tawaya daga wanda ya bauta musu; domin cewa su ba sa tafiya, ba sa kamu (damka), ba sa ji, ba sa gani, to su: "Sun wofinta daga dukkanin waɗannan abubuwan waɗanda dasu ne ake kaiwa zuwa jawo anfani da tunkude cuta". (Tafsirin Dabari (13/322).) Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{الْهَمْ أَرْجُلٌ يَمْشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَيْدٍ يَبْطِشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا قُلْ ادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ كِيدُوا فَلَا تُنْظِرُونَ}

{Shin sunã da kafãfu da suke yin tafia da su? Kõ sunã da hannãye da suke damka da su? Kõ sunã da idãnu da suke gani da su? Ko sunã da kunnuwa da suke saurãre da su? Ka ce: "Ku kirãwo abũbuwan shirkinku sa'an nan kuma ku yi mini kaidi, sa'an nan kada ku saurãra mini} [al-A'araf: 195].

Wani lokaci kuma Allah - sha'aninSa ya ɗaukaka - Yana bayyana gajiyyawar waɗannan abubuwan bautar da kuma rauninsu, Allah - Maɗaukaki - Ya ce:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضَرْبٌ مِّثْلٌ فَاسْتَمِعُوا لَهُ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا دُبَابًا وَلَوْ اجْتَمَعُوا لَهُ وَإِنْ يَسْأَلُ بِهِمُ الدُّبَابُ شَيْئًا لَا يَسْتَفِيدُوهُ مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ}

{Ya ku mutāne! An buga wani misāli, sai ku saurāra zuwa gare shi. Lalle ne waɗanda kuke kira baicin Allah, bā zā su halitta kudā ba, kō da sun tāru gare shi, kuma idan kudān ya kwāce musu wani abu, bā zā su kuɓutar da shi ba daga gare shi. Mai nēma da wanda ake nēman gare shi sun raunana} [al- Hajj: 73], Kuma Allah - Mabuwayi - Ya ce:

{وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْتَجِيبُونَ نَصْرَكُمْ وَلَا أَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ}

{Kuma waɗanda kuke kira, baicinSa, bā su iya taimakōn ku, kuma kansu ma, bā su iya taimaka} [al-A'araf: 197].

Wani lokaci kuma Allah - sha'aninSa ya ɗaukaka - Yana hukunci akansu da buƙatuwa da karanta, kuma cewa su ba sa mallakar kwatankwacin kwayar zarra a cikin sammai ko a cikin kasa na cikakken mulki, kuma ba sa mallakin tarkon a cikin wani abu daga hakan, kuma Allah ba Shi da wasu mataimaka daga cikinsu, ko mai bada agaji, kuma babu mai ceto a wurinSa, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{قُلْ ادْعُوا الَّذِينَ رَعَيْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ مِقْطَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِنْ شِرْكَ وَمَا لَهُ مِنْهُمْ مَنِ ظَهِيرٌ \* وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ}

{Ka ce: "Ku kirāyi waɗanda kuka riya (cēwa abūbuwan bautāwa ne) baicin Allah, bā su Mallakar ma'aunin zarra a cikin sammai, kuma bā su Mallakarsa a cikin kasa kuma bā su da wani rabon tārēwa a cikinsu

(sammai da kasa), kuma bã Shi da wani mataimaki daga gare su \*

Kuma wani ceto ba ya amfani a wurinSa face fa sai ga wanda Ya yi izni gare shi} [Saba'i: 22-23].

Wani lokaci kuma Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka - Yana bayyana cewa samuwar alloli tare da Allah mai hanuwa ne a hankalce, kuma mai koruwane a kasance, kuma batacce ne a shari'ance, Allah - Madaukakin sarki - Ya ce:

{لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ}

{Dã wadansu abũbuwan bautawa sun kasance a cikinsu (sama da kasa) fãce Allah, hakĩka dã su biyun sun bãci. Sabõda haka tsarki ya tabbata ga Allah Ubangijin Al'arshi daga abin da suke siffantãwa} [al-Anbiyaa: 22], kuma Allah - sha'aninSa ya buwaya kuma girmanSa da sarautarSa sun daukaka - Ya ce:

{قُلْ لَوْ كَانَ مَعَهُ آلِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذَا ابْتِغَوْا إِلَىٰ ذِي الْعَرْشِ سَبِيلًا}

{Ka ce: "Dã akwai wadansu abũbuwan bautãwa tãre da shi, kamar yadda suka fada, a lõkacin, dã (abũbuwan bautãwar) sun nẽmi wata hanya zuwa ga Ma'abũcin Al'arshi} [al-Isra'a: 42]. Allah - sha'aninSa ya buwaya - Ya ce:

{مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ إِذَا أَذْهَبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَّ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ}

{Allah bai riki wani abin haihuwa ba, kuma bãbu wani abin bautãwa tãre da Shi. Idan haka ne (akwai abin bautawa tare da Shi), lalle ne dã kõwanne abin

bautawar ya tafi da abin da ya halitta, kuma lalle ne, dā wadansu sun rinjāya a kan wadansu, tsarki ya tabbata ga Allah, daga abin da suke siffantāwa} [al-Mua'Minun: 91].

Kuma muna sanin cewa shirka babba nau'o'i ce da yawa:

Daga nau'o'inta: A sanya wani abokin tarayya tare da Allah acikin RububiyyarSa da halittarSa da mulkinSa da arzikinSa da tsarin mulkinSa, Allah Ya faɗa Yana Mai bada labari game da shirkarsu:

{أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ خَلَقُوا كَخَلْقِهِ فَتَشَابَهُ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ قُلِ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ}

{Ko sun sanya masa abokan tarayya ne da suka halicce su kamar halittarSa, sai halittun suka yi kamanceceniya gare su ? Ka ce: Allah Shi ne Mahaliccin komai kuma Shi ne Makadaici Mai rinjaye} [al-Ra'ad: 16], Allah Maɗaukakin sarki Ya faɗa Yana Mai inkari akan wanda Ya sanwa Allah abokin tarayya daga halitta, alhali shi abin halitta ne ba ya halitta:

{هَذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ}

{Wannan shi ne halittar Allah. To ku nuna mini, "Mēne ne waɗanan da ba Shi ba suka halitta? Ā'a, azzalumai sunā a cikin bata bayyananna} [Lukman: 11], kuma Allah Ya bayyana cewa Shi ne (kadai) Mai kadaitaka - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka - da halitta da umarni, sai Allah sha'aninSa ya ɗaukaka - Ya ce:

{إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ مُسَخَّرَاتٌ بِأَمْرِهِ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ}

{Lalle ne Ubangijinku Allah ne, wanda Ya halitta sammai da kasa a cikin kwānaki shida, sa'an nan kuma Ya daidaita a kan Al'arshi, Yanā sanya dare ya rufa yini, yanā nēman sa da gaggawa, kuma rānā da watā da taurāri hōrarru ne da umurninSa. To, Shī ne da halittar kuma da umurnin. Albarkar Allah Ubangijin halittu tā bayyana!} [al-A'araf: 54].

Daga nau'ukan ta: A sanya da ga Allah - Allah Ya daukaka daga hakan daukaka mai girma - Allah - sha'aninSa ya buwaya - Ya ce:

{وَقَالَتِ الْيَهُودُ عِزِّيُّرُ ابْنُ اللَّهِ وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ ذَلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ يُضَاهَوْنَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ قَاتِلْهُمْ اللَّهُ أُنَى يُؤْفَكُونَ}

{Kuma Yahūdāwa suka ce: "Uzairu dan Allah ne." Kuma Nasāra suka ce: "Masīhu dan Allah ne." Wancan zancensu ne da bākunansu. Sunā kamā da maganar waɗanda suka kāfirta daga gabāni. Allah Yā la'ance su! Yāya aka karkatar da su?} [al-Taubah: 30], Kuma Allah - Mabuwayi - Ya ce:

{وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ الْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ وَخَرَقُوا لَهُ بَنِينَ وَبَنَاتٍ بِغَيْرِ عِلْمٍ سُبْحَانَہُ وَتَعَالَى عَمَّا يُصِفُونَ}

{Kuma suka sanya wa Allah abōkan tārayya, aljannu, alhāli kuwa (Shi) Ya halitta su. Kuma sun kirkira masa diya da 'yā'ya, bā da ilmi ba. TsarkinSa yā tabbata! Kuma Ya daukaka daga abin da suke

sifantāwa} [al-An'am: 100], Kuma Allah - tsarki ya tabbatar masa Ya daukaka - Ya ce:

{وَجَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِهِ جُزْءًا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَكَفُورٌ مُبِينٌ \* أَمْ اتَّخَذَ مِمَّا يَخْلُقُ بَنَاتٍ وَأَصْفَاكُمْ بِالْبَنِينَ}

{Kuma suka sanya Masa wani yanki daga bāyinsa. Lalle ne mutum, haḳīka, mai yawan kāfirci ne, mai bayyanāwar kāfircin \*}

Kō zā Ya dauki 'ya'ya mātā daga abin da Yake halittawa ne, kuma Ya zābe ku da dīya maza?} [al-Zukhruf: 15-16].

Daga nau'ukanta: Yin imani da taurari da bauta musu, Allah Maḍaukkain sarki Ya faḍa Yana Mai bada labari game da (Annabi) Ibrahim badaḍayi - aminci ya tabbata agare shi - cewa shi ya kafawa mutanensa hujja a cikin bautarsu ga taurari:

{وَكَذَلِكَ نُرِي إِبْرَاهِيمَ مَلَكُوتَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلِيَكُونُ مِنَ الْمُوَفِّينَ \* فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَى كَوْكَبًا قَالَ هَذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَا أُحِبُّ الْإِفْلِينَ \* فَلَمَّا رَأَى الْقَمَرَ بَازِعًا قَالَ هَذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَيْنَ لَمْ يَهْدِنِي رَبِّي لَأَكُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ الضَّالِّينَ \* فَلَمَّا رَأَى الشَّمْسُ بَازِعَةً قَالَ هَذَا رَبِّي هَذَا أَكْبَرُ فَلَمَّا أَفَلَتْ قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ \* إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ \* وَحَاجَّهُ قَوْمُهُ قَالَ أَتُحَاجُّونِي فِي اللَّهِ وَقَدْ هَدَانِ وَلَا أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِهِ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ رَبِّي شَيْئًا وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ \* وَكَيفَ أَخَافُ مَا أَسْرَكْتُمْ وَلَا تُخَافُونَ أَنْتُمْ أَسْرَكْتُمْ بِاللَّهِ مَا لَمْ يَنْزِلْ بِهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا فَأَيُّ الْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِالْأَمْنِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ}

{Kuma kamar wancan ne, Muke nūna wa Ibrāhīma mulkin sammai da kasa, kuma dōmin ya kasance daga māsu yakīni \*}

To, a lõkacin da dare ya rufe a kansa, ya ga wani taurãro, ya ce: "Wannan ne, ubangijina?" Sa'an nan a lõkacin da ya fãdi, ya ce: "Ba ni son mãsu fãduwa \*

Sa'an nan a lõkacin da ya ga watã yanã mai bayyana, ya ce: "Wannan ne Ubangijina?" Sa'an nan a lõkacin da ya fãdi, ya ce: "Lalle ne idan Ubangijina bai shiryar da ni ba, hakĩka, inã kasancẽwa daga mutãne batattu \*

Sa'an nan a lõkacin da ya ga rãnã tanã bayyana, ya ce: "Wannan shĩ ne Ubangijina, wannan ne mafi girma?" Sa'an nan a lõkacin da ta fãdi, ya ce: "Ya mutãnena! Lalle ne ni barrantacce nake daga abin da kuke yi na shirki \*

"Lalle ne nĩ, na fuskantar da fuskata ga wanda, Ya kãga halittar sammai da kasa, inã mai karkata zuwa ga gaskiya, kuma bã ni cikin mãsu shirki \*

Kuma mutãnensa suka yi musu da shi. Ya ce: "Shin kunã musu da ni a cikin sha'anin Allah, alhãli kuwa Yã shiryai da ni? Kuma bã ni tsõron abin da kuke yin shirki da shi, fãce idan Ubangijina Yã so wani abu. Ubangijina Ya yalwaci dukkan kõme da ilmi. Shin, ba zã ku yi tunãni ba? \*

Kuma yãyã nake jin tsõron abin da kuka yi shirki da shi, kuma ba ku tsõron cẽwa lalle ne kũ, kun yi shirki da Allah, abin da (Allah) bai saukar da wata hujja ba game da shi? To, wane bangare daga sãshen biyu ne

mafi cancanta da aminci, idan kun kasance kunã sani?} [al-An'am: 75-81].

Daga hakan - kuma -: Neman shayar da ruwa da taurari, da kudirce cewa su suna jawo arziki, Allah Madaukakin sarki Ya ce;

{وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنْتُمْ تُكْذِبُونَ}

{Kuma kunã sanya arzikinku (game da shi) lalle kũ, ku karya (shi)?} [al-Waki'ah: 82]. Daga Dan Abbas - Allah Ya yarda da su - ya ce: An yi wa mutane ruwa a zamanin Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, sai Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce-: "Daga mutane akwai wanda ya wayi gari mai godiya, daga cikinsu akwai mai butulcewa", suka ce: Wannan rahamar Allah ce, wasunsu suka ce: Hakika tauraro kaza da kaza na cikin taurari ya yi gaskiya, ya ce: "Sai wannan ayar ta sauka: {To ba sai na yi rantsuwa ba da lokutan faduwar taurari ba} [al-Waki'ah: 75], har ya kai {Kuma kuna sanya arzikinku (game da shi) lallai ku, ku karya (shi)} [al-Waki'ah: 82]. (Muslim ne ya fitar da shi (73), da al-Dabari a cikin al-Tafsir (23/154).)

kuma annabi tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya ce: "Abubuwa huɗu a cikin al'umma ta suna daga cikin al'amuran Jahiliyya kuma ba zasu taba iya barin su ba: Alfahari da dangi, da sukar nasaba, da rokon ruwa da taurari, da kukan mutuwa". (Muslim ne ya fitar dashi (934), da Ibnu Majah (1581).)

Daga Zaid dan Khalid al-Juhani - Allah Ya yarda da shi - cewa shi ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya yi mana sallar Asuba a Hudaibiyya bayan saukar ruwa a darannan, lokacin da ya juya sai ya fuskanci mutane, sai ya ce: "Shin kun san mai Ubangijinku ya ce?" suka ce: Allah da manzonSa ne mafi sani, ya ce: "**Daga bayiNa akwai wanda ya wayi gari yana mai imani da Ni kuma yana mai kafircewa taurari, amma wanda ya ce: An yi mana ruwa da falalar Allah da rahamarSa, to wannan shi ne mai imani da Ni kuma mai kafircewa taurari, amma wanda ya ce: Da masaukin tauraro kaza da kaza, to wannan mai kafircemin ne kuma mai imani da taurari ne**". (Bukhari ne ya fitar da shi (846), da Muslim (71), da Abu Dawud (3906), da Nasa'i (1525).)

Daga nau'o'ita shirka: A sanya wani abin tarayya tare da Allah a sunayenSa ko siffofinSa - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka - kamar wanda yake riya cewa akwai wani da yasan gaibu koma bayn Allah, Allah Ya umarci annabinSa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce:

{قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ إِن أَنْبِئُ إِلَّا مَا يُوْحَىٰ إِلَيَّ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ}

{Ka ce: "Ba zan ce muku, a wurina akwai taskōkin Allah ba. Kuma ba ni sanin gaibi, kuma ba ni gaya muku cewa ni malā'ika ne. Ba ni bi, fāce abin da ake yiwo wahayi zuwa gare ni." Ka ce: "Shin, makāho da

mai gani sunã daidaita? Shin fa, ba ku yin tunãni?} [al-An'am: 50], Allah - Maɗaukaki - Ya ce:

{إِنَّمَا الْغَيْبُ لِلَّهِ}

{Kaɗai (sanin) gaibu ga Allah ne} [Yunus: 20]. Daga Abu Huraira - Allah Ya yarda da shi - cewa manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Wanda ya zo wa boka - Musa ya ce a cikin Hadisin sa - sai ya gasgata shi da abinda yake faɗa - sannan suka haɗu - ko ya zo wa wata mace - Musaddad ya ce: Matarsa - alhali tana haila, ko ya zo wa wata mace - Musadad ya ce: Matarsa - ta duburarta, to haƙika ya barranta da abinda aka saukarwa (Annabi) Muhammad". (Abu Dawud ne ya fitar da shi (3904), da Tirmizi (135), da Ibnu Majah (639), da Fadlu ɗan Dakin a cikin Sallah (15), da Ishak ɗan Rahuwaih (482), da Ahmad (9536).) Haƙika narko mai tsanani ya zo akan wanda ya ambaci kansa, ko ya ambaci waninsa da wani suna daga sunayen Allan da ba sa kamata sai ga Allah, kamar lafazin ɗaukaka "Allah" ko "al-Rahman", Allah - Maɗaukakin sarki - Yana cewa:

{وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ}

{Kuma Allah Yanã da sũnãye mãsu kyau. Sai ku rõke shi da su, kuma ku bar waɗanda suke yin ilhãdi a cikin sũnãyenSa: zã a sãka musu abin da suka kasance sunã aikatãwa} [al-A'araf: 180], Allah - sha'aninSa ya buwaya - Ya ce:

{اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى}

{Allah bãbu abin bautãwa fãce Shi. Yanã da sunãye mafiya kyau} [Daha: 8], kuma annabi tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "Mafi kaskanci sunaye ranar lahira a wurin Allah mutumin ake kiransa sarkin sarakuna". (Bukhari ne ya fitar da shi (6205), da Muslim (2143), da Abu Dawud (4961), da Tirmizi (2837).)

Abu Ubaid - Allah Ya yi masa rahama - ya ce: "Sufyan ðan Uyaynah ya kasance yana fassara faɗinsa: "Sarkin sarakuna", ya ce: Shi ne kamar faɗinsu: Shahin Shah, wato: Cewa shi ne sarkin sarakuna, wanin Sufyan ya ce: Kai shi ne a ambaci mutum da sunayen Allah, kamar faɗinsa: al-Rahman, da al-Jabbar, da al-Aziz. Ya ce: Allah Shi ne sarkin sarakuna, ba ya halatta a ambaci waninSa da wannan sunan". (Garibul Hadith, na al-Kasim ðan Sallam (2/18).)

Daga cikin nau'ukan shirka: A kudirce cewa akwai wani daga halitta yana siffantuwa da cika Ubangiji, ko cewa shi mai iko ne akan dukkan komai, Allah - Maɗaukaki - Ya ce:

{وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ}

{Kuma babu ɗaya da ya kasance kini a gare Shi} [al-Ikhlās: 4], Tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka Ya ce:

{رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا}

{Shi ne Ubangijin sammai da kasa da abin da yake a tsakāninsu. sai ka bauta Masa, kuma ka yi hakuri ga bautarsa. Shin kã san wani takwara a gare shi} [Maryam: 65], kuma Allah Maɗaukkain sarki Ya faɗa Yana Mai bada labari game da cika ikonSa:

{إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ}

{Lallai Allah Mai ikone akan dukkan komai} [al-Bakara: 148], Kuma Allah - sha'aninSa ya buwaya - Ya ce:

{وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعْجِزَهُ مِن شَيْءٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا}

{Kuma Allah bai kasance wani abu na iya gajiya da Shi ba acikin Sammai da kuma kasa, lallai shi Ya kasance Masani, Mai ikon yi} [Fadir: 44]. Kuma tsarki ya tabbatar maSa Ya bayyana cikakkiyar gajiya ga masu bautar da kuma waɗanda ake bautawa koma bayanSa, sai sha'aninSa ya buwaya kuma sarautarSa ta ɗaukaka - Ya ce:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضَرْبٌ مِّثْلٌ فَاسْتَمِعُوا لَهُ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَن يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوْ اجْتَمَعُوا لَهُ وَإِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا لَا يَسْتَنْقِذُوهُ مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ}

{Ya ku mutāne! An buga wani misāli, sai ku saurāra zuwa gare shi. Lalle ne waɗanda kuke kira baicin Allah, bā zā su halitta kudā ba, kō da sun tāru gare shi, kuma idan kudān ya kwāce musu wani abu, bā zā su ku butar da shi ba daga gare shi. Mai nēma da wanda ake nēman gare shi sun raunana} [al-Hajji: 73].

Daga cikin nau'ukan shirka: A sanya wasu allolin daban tare da Allah, kamar yadda Allah Ya bada labari game da mutanen (Annabi) Ibrahim - aminci ya tabbata agare shi - cewa su sun riki wasu iyayen giji koma bayan Allah, sai Allah Madaukakin sarki Ya ce:

{وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ أَرَزَرَأْتَتَّخِذُ أَصْنَامًا آلِهَةً إِنِّي أَرَأَاكَ وَقَوْمَكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ}

{Kuma a lõkacin da Ibrāhīma ya ce wa ubansa Āzara: "Shin, kanā rikon gumāka abūbuwan bautāwa? Lalle nī, inā ganin ka kai damutā- nenka, a cikin bata bayyananniya} [al-An'am: 74], kuma Allah Ya bada labari game da ma'abota kogo cewa su sun kauracewa mutanensu; domin cewa su sun riki wasu allolin koma bayan Allah, Allah - Ya daukaka Ya tsarkaka - Ya ce:

{هُؤُلَاءِ قَوْمُنَا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ آلِهَةً لَوْلَا يَأْتُونَ عَلَيْهِمْ بِسُلْطَانٍ بَيِّنٍ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا}

{Ga wadannan mutānenmu sun riki waninSa abin bautāwa! Don me bā su zuwa da wata hujja bayyananna a kansu (wadānda ake bautawar)? To, wāne ne mafi zālunci daga wanda ya kāga karya ga Allah?} [al-Kahf: 15], Tsarki ya tabbatar maSa Ya fada a cikin sha'anin (Annabi) Musa - aminci ya tabbata a gare shi - cewa su sun nemi annabi Musa ya sanya musu wani allan kamar yadda mushrikai suke da alloli:

{وَجَاوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَائِيلَ الْبَحْرَ فَأَتَوْا عَلَى قَوْمٍ يَعْكُفُونَ عَلَى أَصْنَامٍ لَهُمْ قَالُوا يَا مُوسَى اجْعَلْ لَنَا آلِهًا كَمَا لَهُم آلِهَةٌ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ \* إِنَّ هَؤُلَاءِ مَتَّبِعُوا مَا هُمْ فِيهِ وَبَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ}

{Kuma Muka kētarar da Banī Isra'ila ga tēku, sai suka jē a kan wasu mutāne waɗanda sunā lizimta da ibāda a kan wasu gumāka, nāsu suka ce: "Yā Mūsā! Ka sanya mana wani abin bautawa kamar yadda suke da abūbuwan bautāwa " Ya ce: "Lalle ne kū, mutāne ne kunā jahilta \*

Lalle ne waɗannan, abin da suke a cikinsa halakakke ne, kuma abin da suka kasance sunā aikātawa karya ne} [al-A'araf: 138-139], kuma Allah - Maɗaukkain sarki - Ya faɗa Yana Mai bata bautar kowane abin bauta koma bayan Allah:

{مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ إِذَا لَذَهَبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَّ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ}

{Allah bai riki wani abin haihuwa ba, kuma bābu wani abin bautāwa tāre da Shi. Idan haka ne (akwai abin bautawa tare da Shi), lalle ne dā kōwanne abin bautawar ya tafi da abin da ya halitta, kuma lalle ne, dā waɗansu sun rinjāya a kan waɗansu, tsarki ya tabbata ga Allah, daga abin da suke siffantāwa} [al-Mua'Minun: 91].

Daga cikin nau'ukan shirka: Juyar da ibada ko wani yanki daga gareta ga wanin Allah, Allah Maɗaukakin sarki Ya faɗa Yana Mai bayyana halin mushrikai:

{وَجَعَلُوا لِلَّهِ مِمَّا ذَرَأَ مِنَ الْحَرْثِ وَالْأَنْعَامِ نَصِيبًا فَقَالُوا هَذَا لِلَّهِ بِرْ عَمِهِمْ وَهَذَا لِشُرَكَائِنَا فَمَا كَانَ لِشُرَكَائِهِمْ فَلَا يَصِلُ إِلَى اللَّهِ وَمَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَى شُرَكَائِهِمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ}

{Kuma sun sanya wani rabō ga Allah daga abin da Ya halitta daga shūka da dabbōbi, sai suka ce: "Wannan na Allah ne," da riyāwarsu "Kuma wannan na abūbuwan shirkinmu ne." Sa'an nan abinda yake na shirkinsu baya kaiwa zuwa ga Allah, abinda yake na Allah ne to shi yana kaiwa zuwa shirkinsu abinda suke hukuntawa ya munana} [al-An'am: 136], kuma annabi tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya ce: "Allah - alherinSa ya yawaita Ya girmama - Ya ce: Ni ne mafi wadatar abokanan tarayya daga shirka, duk wanda ya aikata wani aiki ya hada ni da wani a aikin to Zan bar shi da shirkarsa". (Muslim ne ya fitar da shi (2985).)

Daga cikin nau'ukan shirka: Yanka ga wanin Allah ta hanyar neman kusanci, kamar wanda yake yanka ga gumaka ko matattu dan neman kusanci garesu, Allah - sha'aninSa ya buwaya - Ya faɗa Yana Mai bayyana cewa yanka ba ya kasancewa sai ga Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya daukaka -:

{قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ}

{Ka ce: "Lalle ne sallāta, da baikōna, da rāyuwāta, da mutuwāta, na Allah ne Ubangijin tālikai} [al-An'am: 162], kuma Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخَنزِيرِ وَمَا أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ}

{Abin sani kawai (Allah) Ya haramta muku mussai da jini da nāman alade da abin da aka ambaci sūnan

wanin Allah game da shi. Sa'an nan wanda aka tīlastaa kan jama'a kuma baicin mai zālunci, to, lalle Allah ne Mai gāfara, Mai jin kai} [al-Nahl: 115]. Daga Abu Dafail ya ce: Mun ce wa Aliyu ḍan Abi Dalib - Allah Ya yarda da shi -: Ba mu labarin wani abinda manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya yi maka sirrinsa, sai ya ce: "Babu wani abu da ya yi mini sirrinsa kuma ya boyewa mutane shi, sai dai cewa ni na ji shi yana cewa: Allah Ya la'anci wanda ya yi yanka ga wanin Allah". (Muslim ne ya fitar da shi (1978), da Nasa'i (4422).) Kuma domin cewa wannan al'amarin mai girma ne sosai, annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya yi hani daga yanka a wurin da ake yin yanka ga wanin Allah, Daga Sabit ḍan Dahhak - Allah Ya yarda da shi - ya ce: "Wani mutum ya yi bakancen yanka wani rakumi a zamanin manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - a Buwanah - wani tudune a bayan Yanbu'u kusa da gefen kogi - sai ya zo wa annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - sai ya ce: Lallai ni na yi bakancen yanka wani rakumi a Buwanah, sai annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Shin a wurin akwai wani gunkin da ake bautawa daga gumakan Jahiliyya?" suka ce: A'a, ya ce: "Shin a wurin akwai wani idi daga idunansu?", suka ce: A'a, manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Ka cika bakancenka, domin cewa shi babu cikawa

ga wani bakance a sabon Allah, ko a abinda dan Adam ba ya mallaka". (Abu Dawud ne ya futar da shi (3313).)

Daga cikin nau'ukan shirka: Bakance ga wanin Allah; bakance bauta ne ga Allah dan haka juyar da shi ga wanin Allah ba ya halatta; saboda haka Allah Ya yabi mumaini waɗanda suke cika bakance, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{يُؤْفُونَ بِاللَّذَرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا}

{Suna cikāwa da alwāshin (da suka bākanta), kuma suna tsōron wani yini wanda sharrinsa ya kasance mai tartsatsi ne} [al-Insan: 7], kuma Allah Maɗaukakin sarki - Ya ce:

{وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ نَفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُمْ مِنْ نَذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ}

{Kuma abin da kuka ciyar daga ciyarwa, kō kuka cika alwāshi daga wani bākance, to, lalle ne, Allah Yana sanin sa. Kuma azzālumai bā su da wasu mataimaka} [al-Bakara: 270]. Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya ce: "Duk wanda ya yi bakancen bin Allah to ya bi Shi, wanda ya yi bakancen sabonSa to kada ya saba maSa". (Bukharin ne ya fitar da shi (6696), da Abu Dawud (3289), da Tirmizi (1526), da Nasa'i (3806), da Ibnu Majah (2126).)

Daga nau'ukan shirka: Neman tsari da wanin Allah, daga Ibnu Abbas - Allah Ya yarda da su - ya ce: "Wasu mazaje daga mutane sun kasance ɗayansu yana kwana a kwari a (lokacin) Jahiliyya, sai ya ce: Ina neman tsari da mabuwayin wannan kwarin, sai hakan

ya kara musu zunubi". (al-Dabari ne ya fitar da shi a cikin Tafsiri (23/ 322).) Allah maɗaukakin sarki Ya faɗa Yana Mai bada labari game da mutanen Jahiliyya;

{وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِنَ الْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا}

{Kuma cewa shi wasu maza daga cikin mutane sun kasance suna neman tsari da wasu maza daga aljanu, sabo da haka suka kara musu girman kai} [al-Jin: 6]. Kuma annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya bada labarin cewa wanda ya sauka wani masauki sai ya ce: "Ina neman tsari da kalmomin Allah cikakku daga sharrin abin da Ya halitta. To, babu abin da zai cutar da shi har ya bar wannan masaukin". (Muslim ne ya fitar dashi (2708), da Tirmizi (3437), da Ibnu Majah (3547).

Daga nau'ikanta: Neman agaji da neman taimako daga wanin Allah a cikin abinda babu mai iko akansa sai Allah, ko kiran wanin Allah, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا}

{Kuma lalle ne wuraren sujada na Allah ne, saboda haka kada ku kira kowa tare da Allah (da su, a cikinsu)} [al-Jinn: 18], kuma Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{إِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بَشِرْكُمْ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ}

{Idan kun kira su, ba zã su ji kiranku ba, kuma kô sun jiya, ba zã su karba muku ba, kuma a Rãnar jiyãma zã su kãfirce wa shirkinku, kuma bãbu mai bã ka lãbãri,

kamar wanda ya sani} [Fadīr: 14], kuma Allah - sha'aninSa ya buwaya - Ya faɗa Yana Mai bayyana cewa mushrikai suna neman agajin Allah idan cuta ta samesu, sannan suna komawa zuwa shirkarsu idan Allah Ya tseratar da su:

{فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلِكِ دَعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ}

{To, a lōkacin da suka shiga cikin jirgin ruwa, sun kirāyi Allah sunā māsu tsarkake addini a gare shi, to, a lōkacin da Ya tsīrar da su zuwa ga tudun kasā, sai gā su sunā shirki} [al-Ankabut: 65], kuma sha'aninSa ya ɗaukaka Ya ce:

{وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ يَدْعُو مِنْ دُونِ اللَّهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَهُمْ عَنِ دُعَائِهِمْ غَافِلُونَ}

{Kuma wāne ne mafi bata daga daga wanda ke kiran wanin Allah wanda da bā zai karɓa masa ba, bar Rānar Kyama, alhāli sū (waɗanda ake kiran) shagaltattu ne daga kiransu?} [al-Ahkaf: 5], kuma Allah - Maɗaukakin sarki - Ya faɗa Yana Mai bayyana cewa Shi ne Yake taimakon wanda ke cikin bakin ciki kuma Yake yaye cuta:

{أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْثِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ إِلَهًا مَعَ اللَّهِ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ}

{Kō wāne ne yake karɓā, kuma ya sanya ku mamāyan kasa? Shin akwai wani abin bautawa tāre da Allah? Kaɗan kwari kuke yin tunāni} [al-Naml: 62].

Daga nau'ikanta: Shirka ta biyayya ga wanin Allah, Allah Maɗaukakin sarki Ya faɗa Yana Mai bada labari game da mazowa littafi (Yahudu da Nasara) cewa su sun riki maluman Yahudawansu da masu bauta cikin kiristocin su iyayen giji suna shara'anta musu, kuma suna haramta musu abinda Allah Ya halatta musu:

{اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَهًا وَاحِدًا لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ}

{Sun riki mālammansu (Yahūdu) da ruhubānāwansu (Nasāra) Ubannangiji, baicin Allah, kuma sun riki Masīhu ɗan Maryama (haka). Kuma ba a umurce su ba fāce da su bautā wa Ubangiji Guda. Bābu abin bautāwa fāce Shi. TsarkinSa ya tabbata daga barin abin da suke yin shirki da shi} [al-Taubah: 31], kuma Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُم مِّنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَن بِهِ اللَّهُ}

{Ko suna da wasu abokan tarayya ne da suke shar'anta musu addini abin da Allah bai musu Izini da shi ba} [al-Shura: 21]. Kuma Allah Ya umarci bayinSa da imani da Shi da kai kara ga sharai'arSa, kuma Ya bayyana cewa Shaidan yana nufinsu sukai kara zuwa ga dagutu, sai Maɗaukaki Ya ce:

{أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ بَزَّ عُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا نُزِّلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَن يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَن يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَن يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا}

{Shin, ba ka gani ba, zuwa ga waɗanda suke riyāwar cēwa sunā ĩmāni da abin da aka saukar zuwa

gare ka da abin da aka saukar daga gabāninka, sunā nufin su kai kāra zuwa ga 'āgūtu alhāli kuwa, lalle ne, an umurce su da su kāfirta da shi, kuma Shaidān yanā nēman ya batar da su, batarwa mai nīsa} [al-Nisai'i: 60]. Daga Adi dān Hatim - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Na zo wa annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - a wuyana akwai wani gicciyayye (cross) na zinare, sai ya ce: Ya Adi, ka jefar da wannan gunkin daga gareka, kuma na ji shi yana karantawa a cikin "Surat Bara'ah": {Sun riƙi maluman yahudawansu da masu bauta a kiristocin su iyayen giƙi koma bayan Allah}

[al-Taubah: 31],

Ya ce: "Ai cewa su ba su kasance sun bauta musu ba, sai dai cewa su sun kasance idan sun halatta musu wani abu sai su halatta shi, idan kuma sun haramta musu wani abu sai su haramta shi". (Tirmizi ne ya fitar da shi (3095), da Ibnu Sa'ad (6/219), da Ibnu Abi Hatim a cikin al-Tafsir (10057), da Dabarani a cikin al-Kabir (17/92/218).)

Daga Nau'ukan shirka: Shirka a cikin sallah da ruku'u da sujjada da dawafi; hakan cewa waɗannan ibadun da makanmantansu karkatar da su ga wanin Allah ba ya halatta, kuma Allah Ya umarci badaɗayinSa - aminci ya tabbata agare shi - ya tsarkake ɗakinSa dan masu dawafi da masu Itikafi da masu ruku'u masu sujjada, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَنْ لَا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا وَطَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ  
وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ}

{Kuma a lõkacin da Muka iyākance wa Ibrāhim wurin 'akin (Muka ce masa), "Kada ka haɗa kōme da Ni ga bauta, kuma ka tsarkake 'ākiNa dōmin māsu ɗawāfi da māsu tsayuwa da māsu ruku'u da māsu sujada} [al-Hajj: 26], kuma Allah Ya yi umarni da sujjada ta kasance saboda Shi ne kawai Shi kaɗai - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka -, sai Allah Maɗaukaki Ya ce:

{لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ}

{Kada ku yi sujjada ga rana ko ga wata ku yi sujjada ga Allah wanda Ya haliccesu in kun kasance Shi kaɗai kuke bautawa} [Fussilat: 37]. Kuma babu mai hanuwa daga bautarSa sai masu girman kai, Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka - Ya ce:

{يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِإِيْدِي أَسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَالِينَ}

{(Allah) Ya ce, "Yā Iblis! Mē ya hana ka, ka yi sujada ga abin da Nā halitta da HannayeNa biyu? Shin, kā yi girman kai ne, kō kuwa kā kasance daga maɗaukaka ne?} [Saad: 75], kuma Allah Ya ambata cewa ragowar halittu suna maSa sujjada, sai Mabuwayi Ya ce:

{وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مِنْ دَابَّةٍ وَالْمَلَائِكَةِ وَهُمْ لَا  
يَسْتَكْبِرُونَ}

{Kuma ga Allah, abin da yake a cikin sammai da kasa na dabba da mala'iku, suke yin sujada, kuma bā su kangara} [al-Nahl: 49]. A cikin labarin Ja'afar - Allah

Ya yarda da shi lokacin da ya shiga gurin Najjashi, sai Ja'afar ya ce: "Ni ne mai magana a madadinku yau, sai suka bi shi har suka shiga gurin Najjashi ba su yi masa sujjada ba sai ya ce: Me yasameku bakwa yi wa sarki sujjada? sai ya ce; Lallai Allah - Mai gima da ɗaukaka - Ya aiko mana annabinSa - tsira da a mincin Allah su tabbata agare shi - sai Ya umarcemu da kada mu yi sujjada sai ga Allah". (al-Dayalisi ne ya fitar dashi (344), da Sa'id ɗan Mansur (2481), da Ahmad (4400), da Luwain a cikin Juzu'insa (4), da al-Dahawi a cikin Ahkamul Kur'ani (418).)

Daga nau'ikanta: Hukunci da wanin abinda Allah Ya saukar, da kai kara zuwa ga wanin Allah, Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka - Ya bayyana hukuncin wanda ya yi hukunci da wanin abinda Allah Ya saukar, sai Allah yabonSa ya ɗaukaka kuma sunayenSa sun tsarkaka - Ya ce:

{وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ}

{Kuma wanda bai yi hukunci ba da abin da Allah Ya saukar ba, to waɗannan su ne kafirai} [al-Ma'ida: 44].

Kuma Allah - Maɗaukaki - Ya ce:

{وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ}

{Kuma wanda bai yi hukunci da abin da Allah ya saukar ba, to waɗannan su ne azzalumai} [al-Ma'ida: 45]. kuma Allah - sha'aninSa ya buwaya - Ya ce:

{وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ}

{Kuma wanda bai yi hukunci ba da abin da Allah Ya saukarba, to wadannan su ne fasikakai} [al-Ma'ida: 47]; Hakan domin cewa umarni dukkansu na Allah ne, Allah - Maɗaukaki - Ya ce:

{أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ}

{Ku saurara ! Halitta da umarni nasa ne) Allah - alherinSa ya yawaita - Ubanigijin talikai} [al-A'araf: 54], kuma Allah Maɗaukaki Ya ce:

{وَقَالَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا عَبْدْنَا مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ نَحْنُ وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَمْنَا مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ كَذَلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَهَلْ عَلَى الرُّسُلِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ}

{Kuma wadanda suka yi shirki suka ce: "Dã Allah Yã so, dã bamu bautã wa kõme ba, baicinSa, mũ ko ubannimmu kuma dã ba mu haramta kõme ba, baicin abin da Ya haramta." Kamar wancan ne wadanda suke a gabãninsu suka aikata. To, shin, akwai wani abu a kan Manzanni, fãce iyarwa bayyananniyã?} [al-Nahl: 35].

Hakika Allah Ya aibatawa mazowa littafi (Yahudu da Nasara) rikonsu ga malumman yahudawansu da masu bauta cikin kiristocinsu iyayen giji suna shara'anta musu (shari'u), Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَهًا وَاحِدًا لََّا إِلَهَ إِلَّا هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ}

{Sun riki mālammansu (Yahūdu) da ruhubānāwansu (Nasāra) Ubannangiji, baicin Allah, kuma sun riki Masīhu dan Maryama (haka). Kuma ba a umurce su ba

fāce da su bautā wa Ubangiji Guda. Bābu abin bautāwa fāce Shi. TsarkinSa ya tabbata daga barin abin da suke yin shirki da shi} [al-Taubah: 31]. Allah - Maɗaukaki - Ya ce:

{أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللَّهُ}

{Ko suna da wasu abokan tarayya ne da suke shar'anta musu addini abin da Allah bai musu Izini da shi ba} [al-Shura: 21]. Daga Adi ɗan Hatim - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Na zo wa annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - a wuyana akwai wani gicciyayye (cross) na zinare, sai ya ce: Ya Adi, ka jefar da wannan gunkin daga gareka, kuma na ji shi yana karantawa a cikin "Surat Bara'ah":

{Sun riki maluman yahudawansu da masu bauta cikin kiristocin su iyayen giji koma bayan Allah} [al-Taubah: 31], ya ce: "Ai cewa su ba su kasance sun bauta musu ba, sai dai cewa su sun kasance idan sun halatta musu wani abu sai su halatta shi, idan kuma sun haramta musu wani abu sai su haramta shi". (Tirmizi ne ya fitar da shi (3095), da Ibnu Sa'ad (6/219), da Ibnu Abi Hatim a cikin al-Tafsir (10057), da Dabarani a cikin al-Kabir (17/92/218).)

Mazowa littafi suna kamanceceniya da mushrikai waɗanda Allah Ya faɗa game da su:

{وَقَالَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا عَبَدْنَا مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ نَحْنُ وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا  
حَرَمُنَا مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ كَذَلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَهَلْ عَلَى الرُّسُلِ إِلَّا الْبَلَاغُ  
الْمُبِينُ}

{Kuma waɗanda suka yi shirki suka ce: "Dã Allah Yã so, dã bamu bautã wa kõme ba, baicinSa, mũ ko ubannimmu kuma dã ba mu haramta kõme ba, baicin abin da Ya haramta." Kamar wancan ne waɗanda suke a gabãninsu suka aikata. To, shin, akwai wani abu a kan Manzanni, fãce iyarwa bayyananniyã?} [al-Nahl: 35].

kuma Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{قُلْ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا}

{To, a'aha! Ina rantsuwa da Ubangijinka, ba za su yi ãmãni ba, sai sun yarda da hukuncinka ga abin da ya sãba a tsakãninsu, sa'an nan kuma ba su sãmi wani kunci a cikin zukãtansu ba, daga abin da ka hukunta, kuma su sallama sallamãwa} [al-Nisa'a: 65]. Kuma Allah - Mabuwayi - Ya ce:

{أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللَّهُ}

{Ko suna da wasu abokan tarayya ne da suke shar'anta musu addini abin da Allah bai musu Izini da shi ba} [al-Shura: 21]. kuma Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ}

{Shin, hukuncin Jãhiliyya suke nema? Kuma wane ne mafi kyau ga hukunci daga Allah sabõda mutãne waɗanda suke yin yakãni (tabbataccen ãmãni)?} [al-Ma'ida: 50].

Daga nau'ukan su: Shirkar soyayya, ita ce ya so wani abin halitta soyayya mai gwamuwa da kaskanci da girmamawa da kankar da kai, Allah Maɗaukakin sarki Ya faɗa a sha'anin soyayyar mushrikai ga kishiyoyinsu (allolinsu):

{وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ}

{Kuma daga mutane akwai wanda yake rikon wasu kishiyoyi koma bayan Allah suna son su kamar son Allah} [al-Bakara: 165]. Daga Abdullahi - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Na tambayi annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -: Wanne zunubi ne mafi girma? ya ce: "Ka sanya kishiya ga Allah alhali Shi Ya halicceka...". (Bukhari ne ya fitar da shi (4477), da Muslim (86), da Abu Dawud (2310), da Tirmizi (3182) da Nasa'i (4013).)

Daga nau'ukanta: Shirkar tsoro, shi ne ya ji tsoron wani abin halitta tsoro mai gwamuwa da kankar da kai da kaskanci da girmamawa, kamar ya ji tsoron kada ya saukar masa da bala'i, ko ya hana masa alheri, ko ya aikata wani abin haramtawa saboda shi ta hanyar neman kusanci, Allah Mabuwayi Ya ce:

{إِنَّمَا ذَلِكَ الشَّيْطَانُ يُخَوِّفُ أَوْلِيَاءَهُ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُوا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ}

{Wancan, Shaidan ne kawai yake tsōratar da, ku masōyansa. To, kada ku ji tsōronsu ku ji tsōro Na idān kun kasance māsu īmāni} [Aal- Imran: 175]. Mushrikai suna kudirce cewa allolinsu suna cutarwa kuma suna anfanarwa, saboda haka suka zaci cewa allolinsu ne

suka shafi annabin Allah Hudu - aminci ya tabbata  
agare shi - da mummunan abu inda suka ce:

{إِنْ تَقُولُ إِلَّا اعْتَرَاكَ بَعْضُ آلِهَتِنَا بِسُوِّ قَالَ إِيَّيْ أَشْهَدُ اللَّهَ وَاشْهَدُوا أَنِّي بَرِيءٌ  
مِّمَّا تُشْرِكُونَ}

{Bā mu cēwa, sai dai kurum sashen abūbuwan  
bautawarmu ya sāme ka da cūtar hauka." Yace: "Lalle  
ne nī, inā shaida waAllah, kuma ku yi shaidar cēwa"  
lalle ne nī mai barranta ne dagb abin da kuke yin shirki  
da shi} [Hud: 54]. Mujahid ya ce: " {Ba mu cewa sai dai  
kurum sashin abubuwan bautar mu sun shafeka da  
mummuna}, ya ce: "Gumaka sun shafeka da hauka".  
(Tafsirin Dabari (15/361).) Allah Ya faɗa a cikin  
sha'anin ma'abocin addini mikakke - aminci ya  
tabbata agare shi - cewa shi ya ce:

{وَكَيْفَ أَخَافُ مَا أَشْرَكْتُمْ وَلَا تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُمْ بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزَّلْ بِهِ عَلَيْكُمْ  
سُلْطَانًا فَأَيُّ الْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِالْأَمْنِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ}

{Kuma yāyā nake jin tsōron abin da kuka yi shirki  
da shi, kuma ba ku tsōron cēwa lalle ne kū, kun yi shirki  
da Allah, abin da (Allah) bai saukar da wata hujja ba  
game da shi? To, wane bangare daga sāshen biyu ne  
mafi cancanta da aminci, idan kun kasance kunā sani?}  
[al-An'am: 81].

Mutanen Jahiliyya sun kasance suna neman tsari  
da shugabannin aljanu dan tsoron wawayensu, Allah  
Mabuwayi Ya ce:

{وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِنَ الْإِنْسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا}

{Kuma cewa shi wasu maza daga cikin mutane sun kasance suna neman tsari da wasu maza daga aljanu, sabo da haka suka kara musu girman kai} [al-Jin: 6].

kuma Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{قَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللَّهِ أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً}

{To a lokacin da aka wajabta musu yaƙi, sai ga wani ɓangare daga cikinsu suna tsoron mutane kamar tsoron Allah, ko mafi tsanani ga tsoronSa} [al-Nisa'i: 77]. Kuma Allah - Maɗaukaki - Ya bayyana cewa ma'abota waliccinSa ba sa jin tsoron kowa sai Allah - tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka - kamar yadda sha'aninSa ya buwaya Ya ce:

{الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ وَكَفَى بِاللَّهِ حَسِيبًا}

{Waɗanda ke isar da Manzancin Allah, kuma sunā tsōronSa, kuma bā su tsōron kōwa fāce Allah, Kuma Allah Ya isa Ya zama Mai hisabi} [al-Ahzab: 39], kuma Allah Ya ce:

{إِنَّمَا يَعْزُمُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَىٰ أُولَٰئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ}

{Abin sani kawai, mai rāya masallātan Allah, shī ne wanda ya yi īmāni da Allah da Rānar Lāhira, kuma ya tsayar da salla kuma ya bāyar da zakka, kuma bai ji tsōron kōwa ba fāce Allah. To, akwai tsammānin waɗannan su kasance daga shiryayyu} [al-Taubah: 18]. Kuma Ya bada labarin cewa matsafa bayan imninsu sun fifita tsoro daga Allah akan tsoro daga

Fir'auna da azabarsa, Allah Maɗaukakin sarki Ya faɗa Yana Mai bada labari game da maganarsu:

{قَالُوا لَنْ نُؤْثِرَكَ عَلَىٰ مَا جَاءَنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالَّذِي فَطَرَنَا فَاقْضِ مَا أَنْتَ قَاضٍ  
إِنَّمَا تُقْضِي هَذِهِ الْحَبَاةَ الدُّنْيَا \* إِنَّا آمَنَّا بِرَبِّنَا لِيَغْفِرَ لَنَا خَطَايَانَا وَمَا أَكْرَهْتَنَا عَلَيْهِ  
مِنَ السِّحْرِ وَاللَّهُ خَبِيرٌ وَابْقَىٰ}

{Suka ce: "Bã zã mu fifita ka ba faufau a kan abin da ya zo mana na hujjõji. Munã rantsuwa da wanda Ya kãga halittarmu sai ka hukunta abin da kake mai hukuntãwa, ai kanã kãre wannan rãyuwar dũniya kawai ne \*

Lalle mũ, mun yi ãmãni da Ubangijinmu dõmin Ya gãfarta mana laifuffukanmu da abin da ka tĩlasta mu a kansa na sihiri. Kuma Allah ne Mafi alhẽri, kuma Mafi wanzuwa} [Daha: 72-73].

Daga Nau'ukanta : Shirkar fata, ita ce ya yi fata daga wani abin halitta rayayye mahalarci (Wato wanda yake a nan) ko wanda ba ya nan abinda babu wanda yake da iko akansa sai Allah, ko ya yi fatan yaye bakin ciki da biyan buƙatu, da ceto a ranar lahira daga matattu, Allah Ya faɗa Yana Mai bada labari game da zagin mushrikai ga allolinsu:

{مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ}

{Ba ma bauta musu face sai don su kusantar da mu zuwa ga Allah kusanci} [al-Zumar: 3], kuma Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{إِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ  
يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ وَلَا يُنَبِّتُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ}

{Idan kun kira su, bã zã su ji kiranku ba, kuma kô sun jiya, bã zã su karba muku ba, kuma a Rãnar jiyãma zã su kãfirce wa shirkinku, kuma bãbu mai bã ka lãbãri, kamar wanda ya sani} [Fadîr: 14], kuma Allah Ya bayyana cewa waɗannan abokanan tarayyar basa mallakar komai, Allah Mabuwayi Ya ce:

{قُلْ أَرَأَيْتُمْ شُرَكَاءَكُمُ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَاوَاتِ أَمْ آتَيْنَاهُمْ كِتَابًا فَهُمْ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِنْهُ بَلْ إِنْ يَعِدُ الظَّالِمُونَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا إِلَّا غُرُورًا}

{Ka ce: "Shin, kun ga abũbuwan shirkinku, waɗanda kuke kira, wasun Allah? Ku nũna mini, mẽne ne suka halitta daga kasã? Kô sunã da tãrayya ne a cikin sammai? Kô kuma Mun bã su wani littãfi ne sabõda haka sunã a kan wata hujja ce daga gare shi? Ñ'a, azzãlumai bã su yin wani wa'adi, sãshensu zuwa ga sãshe, fãce rũdi} [Fadîr: 40], kuma Allah Maɗaukakin sarki Ya faɗa ga sha'anin mabiya cewa su za'a ce musu a ranar alkiyama:

{ادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ وَرَأُوا الْعَذَابَ لَوْ أَنَّهُمْ كَانُوا يَهْتَدُونَ}

{Kuma a ce ku kirãwo abõkan tãrayyar ðinku, sai su kira su, sai ba su amsa ba, kuma su ga azãbar. Dã dai lalle su sun kasance snã shiryuwa!} [al-Kasas: 64]. dukkan abinda ya zo a cikin AlKur'ani daga ambaton kiran mushrikai ga allolinsu to shi dalili ne akan shirkar fata, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{لَا جَرَمَ أَنَّمَا تَدْعُونَنِي إِلَيْهِ لَيْسَ لَهُ دَعْوَةٌ فِي الدُّنْيَا وَلَا فِي الْآخِرَةِ وَأَنْ مَرَدَّنَا إِلَى اللَّهِ وَأَنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَابُ النَّارِ}

{Hakkan ne abin da kawai kuke kira na zuwa gare shi, bã ya da wani kira a cikin dũniya, kuma bã shi da shi a Lãhira kuma lalle makomarmu zuwa ga Allah take, kuma lalle mabarnata sũ ne 'yan wutã} [Ghafir: 43]. Da a ce ba su zama suna kudirce cewa su suna amsa musu ba da muminin nan na iyalan Fir'auna bai kore ta ba.

Daga nau'ukan sa: Tsafi (Asiri), Allah Madãukakin sarki Ya ce:

{وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَمَا أُنْزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ}

{Saidai cewa Shaidanu sun kafirta suna koyawa mutane tsafi da abinda aka saukar da shi akan mala'iku biyu a Babila, Haruta da Maruta, kuma basu sanar da kowa ba face sun ce: "Mu fitina kawai ne, saboda haka kada ku kafirta} [al-Bakara: 102]. Daga Abu Huraira -Allah Ya yarda da shi - daga annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Ku gu jiya abubuwa bakwai masu halakarwa" suka ce: Ya Ma'aikin Allah! waɗanne ne su? ya ce: Yin shirka da Allah, da sihiri, da kashe rai wacce Allah Ya haramta face da gaskiya, da cin riba, da cin dukiya maraya, da juyawa ranar yaki, da kuma yi wa katangaggiya marafkaniya mumina kazafi". (Bukhari ne ya fitar da shi (2766), da Muslim (89), da Abu Dawud (2874), da

Nasa'i (3671).) Daga Amr dan Dinar, ya ji Bajalata yana zantar da Amr dan Aus, da Abu al-Sha'asa'u, ya ce: "Na kasance marubuci ga Jar'i dan Mu'awiya baffan Ahnaf dan Kais sai ga littafin Umar ya zo mana kafin mutuwar da shekara: Ku kashe kowane matsafi...".

(Abu Dawud ne ya fitar da shi (3043), da Abdurrazak (9972), da Said dan Mansur (2180), da Ahmad (1657).)

kuma annabi tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya ce: "Dukkan wanda ya dosani wani yanki na ilimin taurari, to, hakika ya dosani wani yanki na tsafi, ya kara abin da ya kara". (Abu Dawud ne ya fitar da shi (3905), da Ibnu Majah (3726), da Inu Abi Shaibah (26159), da Ahmad (2000), da Abdu Ibnu Humaid (714).)

Daga nau'ukan sa: Bokanci da duba; domin cewa wanda yake da'warsu (bokanci da duba) yana da'awar sanin gaibu, Allah Madaukakin sarki Ya ce:

{عَالِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهَرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا \* إِلَّا مَنِ ارْتَضَى مِنْ رَسُولٍ فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا}

{Shi kadai ne Masanin fake sabōda haka, bã Ya bayyana gaibinSa ga kowa \*

Fãce ga wanda Yã yarda da shi, wato wani manzo sa'an nan lalle ne, zai sanya gãdi a gaba gare shi da bãya gare shi} [al-Jinn: 26-27]. Daga Safiyya daga wasu daga matan Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi -, daga Annabi - tsira da amincin Allah su

tabbata a gare shi - ya ce: Wanda ya je wurin 'Dan duba (malamin duba) sai ya tambaye shi wani abu, to, ba za a karbi sallarsa ta darare arba'in ba" (Muslim ne ya fitar da shi (2230).)

Daga Abu Huraira da Hassan - Allah Ya yarda da su -, daga annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Duk wanda ya je wajen boka, ko 'dan duba sai ya gasgata shi cikin abinda yake cewa; to hakika ya kafirta da abinda aka saukarwa (Annabi) Muhammad". (Ahmad ne ya fitar da shi (9536), daga Abu Huraira, da Hassan, kuma Abu Dawud ya fitar da shi (3904), da Tirmizi (135), da Ibnu Majah (639), da Ibnu Abi Shaibah (17077), da Ishak 'dan Rahuwaih (482), da Ahmad (9290), daga hadisin Abu Huraira).

Kuma muna sanin cewa daga shirka akwai shirka karama ba ta fitarwa daga tafarki (Musulunci), kuma ba ta dawwamar da mai ita a cikin wuta, kuma ba ta bata dukkanin ayyuka, ita kuma nau'uka ce da yawa:

Daga cikinta: Canfi, abinda ake nufi da camfi: Abinda ya zartar da kai ko ya dawo da kai, Allah Madaukakin sarki Ya ce:

{فَإِذَا جَاءَهُمُ الْحَسَنَةُ قَالُوا لَنَا هَذِهِ وَإِنْ تُصِيبَهُمْ سَيِّئَةٌ يَطَّيَّرُوا بِمُوسَىٰ وَمَنْ مَعَهُ  
أَلَا إِنَّمَا طَائِرُهُمْ عِنْدَ اللَّهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ}

{Sa'an nan idan wani alhëri ya jë musu, sai su ce: "Masîfa ta sãme su, sai su yi shu'umci da Mûsã da wanda yake tãre da shi, To, shu'umcinsu a wurin Allah

yake, kuma amma mafi yawansu bã su sani!} [al-A'araf: 131], Allah - Maɗaukaki - Ya ce:

{قَالُوا طَائِرُكُمْ مَعَكُمْ أَنِذِرْتُمْ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ}

{Suka ce: "Shu'umcinku, yañã tãre da ku. Ashe, dõmin an tunãtar da ku? Ñ'a, kũ dai mutãne ne mãsu kêtare haddi} [Y. 5:19]. kuma annabi tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya ce: {Babu adwa(harbin cututtuka ta kashin kansu) babu shu'umci babu camfi da mujiya, ba camfa watan safar". (Bukhari ne ya fitar da shi (5707), da Muslim (2220), da Abu Dawud (3911).)

Daga Urwa ɗan Amir - Allah Ya yarda da shi - ya ce: An ambaci camfi a wurin annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - sai ya ce: Mafi kyansu kyakkyawan fata, kuma ba ya komar da musulmi, to idan ɗayanku ya ga abinda yake ki to ya ce: Ya Allah ba wanda yake zuwa da kyakkyawa sai Kai, kuma ba wanda zai kawar mummuna sai Kai, babu dabara babu karfi sai daga gareka". (Abu Dawud ne ya fitar da shi (3919), da Ibnu Abi Shaibah a cikin al-Musannaf (26920), da kuma a cikin al-Adabul Mufrad (162), da Khallal a cikin (1405).)

Daga Abdullahi ɗan Amr - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Wanda camfi ya dawo da shi daga wata bukata, to hakika ya yi shirka". Suka ce: Ya manzon Allah, menene kaffarar hakan? ya ce:

"Dayansu ya ce: Ya Allah babu wani alheri sai alherinKa, kuma babu canfi sai canfinKa, kuma babu wani abin bauta da gaskiya sai Kai". (Ibnu Wahb ne ya fitar da shi a cikin al-Jami'u (658), da Ahmad (7045), kuma lafazin na sane, da al-Dabarani a cikin al-Kabir (14622), da Ibnu Sunni a cikin Amalul yaum wal lailah (292).)

Daga cikinsa: Rataya layu: Daga Abu Bashir al-Ansari - Allah Ya yarda da shi - "Cewa shi ya kasance tare da manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - a sashin tafiye-tafiyensa, Abdullahi ya ce: Na yi zatan cewa shi ya ce: Mutane suna makwancinsu, sai manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya aiko wani ɗan aike: Cewa kada wani rataye na tsirgiya ya kasance a wuyan wani rakumi, ko wani rataye sai an yanke shi". (Bukhari ne ya fitar da shi (3005), da Muslim (2115), da Abu Dawud (2552).)

Daga Abdullahi - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Na ji Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - yana cewa: "Lallai cewa tawaida da layu da tiwala (tsafin juyar da tunani musamman tsakanin ma'aurata) shirka ne". (Abu Dawud ne ya fitar da shi (3883), da Ibnu Majah (3530), da Ma'amar a cikin al-Jami (20343), da Ibnu Abi Shaibah (23924), da Ahmad (3615).)

Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "**Wanda ya rataya wani abu za'a jibinta shi gare shi**". (Tirmizi ne ya fitar da shi (2072), da Ibnu Abi Shaibah a cikin al-Musannaf (23923), da kuma a cikin al-Musnad (786), da Ahmad (18781).)

Daga cikin shi : Sassaukar riya: Amma wanda zuciyars ta cika da riya har ya kai yana aikata ayyuka na gari ba tare da niyya ko imani ko tsoro ba to shi munafiki ne tsantsa, kuma aikinsa batacce ne abin juyarwa ne ba karbabbe ba ne, Allah Madaukakin sarki Ya ce:

{قَمَنْ كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا}

{Saboda haka wanda ya kasance yana fatan haduwa da Ubangijinsa, to ya yi aiki na kwari, kuma kada ya hada kowa ga bauta wa Ubangijinsa} [al-Kahf: 110], kuma tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya ce: "**Allah - alherinSa ya yawaita Ya girmama - Ya ce: Ni ne mafi wadatar abokanan tarayya daga shirka, duk wanda ya aikata wani aiki ya hada Ni da wani a aikin to Zan bar shi da shirkarsa**". (Muslim ne ya fitar da shi (2985).)

kuma tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya ce: "**Lallai farkon mutumin da za'a fara yi wa hukunci ranar lahira mutumin da ya yi shahada, sai a zo da shi sai Ya sanar da shi ni'imominsa sai ya sansu, ya ce: To me ka yi da su? ya ce: Na yi yaƙi saboda Kai har na yi shahada, Ya ce: Ka yi karya, sai dai cewa kai**

ka yi yaki ne; dan a ce: Sadauki ne, to an fada, sannan a yi umarni da shi sai a jawoshi akan fuskarsa har a jefa shi a cikijn wuta.

Da mutumin da yakoyi ilimi, kuma ya sanar da shi kuma ya karanta AlKur'ani, sai a zo da shi sai Ya sanar da shi ni'imominsa sai ya sansu, Ya ce: To meka yi da su? ya ce: Na koyi ilimi, kuma na koyar da shi, kuma na karanta AlKur'ani saboda Kai, ya ce: Ka yi karya, sai dai cewa kai ka koyi ilimi, kuma ka koyara dan ace maka: Masani. Kuma ka karanta AlKur'ani; dan ace: Shi makaranci ne, to an fada, sannan a yi umarni da shi sai a jawo shi akan fuskarsa har a jefa shi a cikin wuta.

Da mutumin da Allah Ya yalwata masa, kuma Ya ba shi nau'ukan dukiya gaba dayanta, sai a zo da shi sai ya sanar da shi ni'imominsa, sai yasansu. Ya ce: To mekayi da su? ya ce: Ban bar wata hanyar da kake son a ciyar a cikinta ba har sai da na ciyar a cikinta saboda kai, ya ce: ka yi karya, saidai cewa kai ka aikata ne dan a ce: Mai yawan kyauta ne to an fada, sannan a yi umarni da shi sai ajawo shi akan fuskarsa har a jefa shi acikin wuta". (Muslim ne ya fitar da shi (1905), da Tirmizi (2382), da Nasa'i (3137).)

kuma Annabi tsira da amincin Allah su kara tabbata a gare shi ya ce: "Duk wanda ya jiyar Allah Zai kunyata shi, wanda ya yi riya, Allah Zai yi riya da shi". (Bukhari ne ya fitar da shi (6499), da Muslim (2987), da Ibnu Majah (4207).)

Daga Dan Umar - Allah Ya yarda da su - annabi tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "Wanda ya jiyar da mutane aikinsa Allah Zai jiyar Mai jin halittarSa da shi, kuma Zai wulakanta shi kuma Zai kaskantar da shi". (Dan Mubarak ne ya fitar da shi a cikin al-Zuhd (141), da Ibnu Abi Shaibah (36448), da Hannad a cikin al-Zuhd (872), da Ahmad (6509), da kuma a cikin al-Zuhd (238).)

Daga Abu Musa - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Wani mutum ya zo wurin annabi - tsira da a mincin Allah su tabbata agare shi - sai ya ce: Ya manzon Allah, mene ne yaƙi a tafarkin Allah? domin cewa ɗayanmu yana yaƙi dan fushi, kuma yana yaƙi dan kabailanci, sai ya ɗaga kansa gare shi - ya ce: Bai ɗago kansa ba sai dai cewa shi ya kasance a tsaye - sai ya ce: "Wanda ya yi yaƙi dan kalmar Allah ta zama ita ce maɗaukakiya, to shi ne saboda Allah - Mai girma da ɗaukaka -". (Bukhari ne ya fitar da shi (123), da Muslim (1904), da Abu Dawud (2517), da Tirmizi (1646), da Nasa'i (3136), da Ibnu Majah (2783).)

Kuma muna sanin cewa manzon Allah - tsira da a mincin Allah su tabbata agare shi - ya ambace shi shirkar boye, Daga Mahmud ɗan Labid ya ce: Manzon Allah - tsira da a mincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Na haneku na haneku da boyayyiyar shirka" suka ce: Mece ce shirkar boye? ya ce: "Dayanku ya tashi yana kawata sallarsa yana mai ƙoƙari; dan mutane su

dinga kallonsa, to wanccan ita ce boyayyiyar shirka". (Ibnu Abi Shaiba ne ya fitar da shi (8489), da Ibnu Khuzaimah (937), da al-Dabarani a cikin la-Kabir (4301), da al-Baihaki a cikin al-Sunan al-Kubra (3629), da kuma a cikin al-Shu'ab (2872).)

Kuma tsira da a mincin Allah su tabbata agare shi ya bayyana cewa riya boyayyace sosai, kuma cewa shi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya kasance yana jin tsoranta akan al'ummarsa mafi tsananin tsoronsa akan Masihul Dajjal, inda ya ce: "Shin ba na baku labari ba da abinda shi ne mafi tsoro gareku a wurina daga Masihul Dajjal ba?", ya ce: Muka ce: Eh, sai ya ce: "Boyayyar shirka, mutum ya tashi yana sallah, sai ya kawata sallarsa, dan abinda yake gani daga kallon wani mutum". (Ibnu Majah ne ya fitar da shi (4204), da Ahmad (11252), da Hanbali dan Ishak a cikin al-Fitan (30), da al-Dabarani a cikin Tahzibul Aasar (1117).)

Daga cikin karamar shirka: Nufatar mutum duniya da aikinsa (na lahira), Allah Madaukakin sarki Ya ce:

{مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ}

{Wanda ya kasance yanã nufin nõman Lãhira zã Mu kãra masa a cikin nõmansa, kuma wanda ya kasance yanã nufin nõman dũniya, zã Mu sam masa daga gare ta, alhãli kuwa bã shi da wani rabo a cikin

**Lāhira}** [al-Shura: 20], Kuma Allah yabonSa ya daukaka ya ce:

{مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزَيَّنَّتْهَا نُوفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُنْجَسُونَ}

{Wanda ya kasance yā yi nufin rāyuwar dūniya da kawarta, Munā cika musu ayyukansu zuwa gare su a cikinta, kuma a cikinta bā zā a rage su ba} [Hud: 15]. Wannan mai kaikawo ne tsakanin ya zama babbar shirka, da tsakanin ya zama karama gwargwadan abinda ya tsaya a cikin zuciyar bawa, Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاءُ لِمَنْ نُرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلَاهَا مَذْمُومًا مَّدْحُورًا}

{Wanda ya kasance yanā nufin mai gaggāwa, sai Mu gaggauta masa a cikinta, abin da Muke so ga wanda Muke nufi, sa'an nan kuma Mu sanya masa Jahannama, ya kōnu da ita, yanā abin zargi kuma abin tunkudewa} [al-Isra'a: 18].

Daga Abu Musa - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Wani mutum ya zo wurin annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - sai ya ce: Mutum ne yake yaki saboda ganima, da mutumin da yake yaki dan a ambace shi, da mutumin da yake yaki dan aga matsayinsa, to waye saboda Allah? ya ce: "Wanda ya yi yaki dan kalmar Allah ta kasance ita ce maɗaukakiya to shi ne saboda Allah". (Bukhari ne ya fitar da shi (2810), da Muslim (1904), da Abu Dawud

(2517), da Nasa'i (3136), kuma manzon Allah - tsira da a mincin Allah su tabbata agare shi - ya yi mummunar addu'a akan wanda duniya ta zama ita ce himmarsa kuma manufarsa, daga Abu Huraira - Allah Ya yarda da shi - ya ce: manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "**Bawan kwabo da dari ya wahala, da bawan riga da sutura, idan aka ba shi sai ya yarda idan ba'a ba shi ba ba zai yarda ba**". (Bukhari ne ya fitar da shi (2886), da Ibnu Majah (4135).)

Daga nau'ukan shirka karama: Fadin mutum: Allah Ya so, kai ma ka so, da abinda ke kama da su na lafazi, daga Ibnu Abbas - Allah Ya yarda da su -: Cewa wani mutum ya cewa annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -: Allah Ya so kaima ka so, sai annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce masa: "**Zaka sanyani daidai da Allah, kawai Allah Ya so Shi kadai**". (Ibnu Abi Shaibah ne ya fitar da shi (27227), da Ahmad (1839), da Bukhari a cikin al-Adabul Mufrad (783), da Ibnu Abid Duniya a cikin al-Samt (342), da Bagindi a cikin Amali dinsa (36).) Wannan lafazin yana kama da fadinsu: Wannan daga Allah ne da kai, da badan Allah da kai ba da abu kaza bai kasance ba.

Daga ire-irensa: Rantsuwa da wanin Allah, annabi tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "**Wanda ya kasance zai yi rantsuwa to kada ya rantse sai da Allah, Kuraishawa sun kasance suna rantsuwa da iyayensu, sai ya ce: Kada ku rantse da iyayenku**".

(Bukhari ne ya fitar dashi (3836), da Muslim (1646), da Nasa'i (3764).) Daga Dan Umar - Allah Ya yarda da su -annabi tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "**Wanda ya rantse da wanin Allah to hakika ya kafirta ko ya yi shirka**". (Tirmizi ne ya fitar da shi (1535), da Ahmad (6072), da Abu Awanah (6401), da Hakim (7895).)

## **BABIN MUNAFUNCI**

Daga abinda yake kishiyantar imani da Allah: Munfunci babba; shi ne bayyanar da musulunci da boye kafirci, munafunci babba ne da karami. Munafunci babba yana kishiyantar asalin imani, munafunci karami kuma yana kishiyantar cikarsa, Imam Ahmad ya fada a cikin "Usulus Sunnah": "Munafunci shi ne kafirci, wato ya kafircewa Allah, ya bautawa waninSa, ya bayyanar da musulunci a bayyane, misalin munafukan da suka kasance a zamanin manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -". (Usulus Sunnah na Ahmad dan Hanbali (Shafi na: 55).) Babban kuma mai fitarwa ne daga tafarki. (Musulunci).

Muna shaidawa da shaidar Allah cewa munafukai makaryata ne a cikin da'awarsu, Allah sh'aninSa ya buwaya kuma sarautarSa ta daukaka - Ya ce:

{وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَإِزْوَاجًا لِّمَنْ  
حَارَبَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ مِنْ قَبْلُ وَلَيَحْلِفْنَ إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا الْحُسْنَىٰ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ  
لَكَاذِبُونَ}

{Kuma wadanda suka riki wani masallāci dōmin cūta da kāfirci da nēman rarrabēwa a tsakānin muminaɗi da fakēwā ga taimakon wanda ya yāki Allah da ManzonSa daga gabāni, kuma haķīka sunā yin rantsuwa cēwa, "Ba mu yi nufin kōmai ba fāce alhēri", alhāli kuwa Allah Yanā yin shaida cēwa, su, haķīka, makaryata ne} [al-Taubah: 107]. Kuma Allah - Mabuwayi - Ya ce:

{وَاللّٰهُ يَشْهَدُ اِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ} [المنافقون: 1].

{Allah Yana shaidawa cewa munafukai makaryata ne} [al-Munafikun: 1].

Allah ba Ya karɓar farilla ko nafila daga munafuki, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{قُلْ اَنْفِقُوا طَوْعًا اَوْ كَرْهًا لَّنْ يُّنْفِقَلَ مِنْكُمْ اِنْكُمْ كُنْتُمْ قَوْمًا فَاسِقِينَ \* وَمَا مَنَعَهُمْ اَنْ تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَاتُهُمْ اِلَّا اَنْهُمْ كَفَرُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهِ وَلَا يَأْتُوْنَ الصَّلَاةَ اِلَّا وَهُمْ كُسَالٰى وَلَا يُنْفِقُوْنَ اِلَّا وَهُمْ كَاْرِهُونَ}

{Ka ce: "Ku ciyar a kan yarda kō kuwa a kan tīlas. Bā zā a karɓa daga gare ku ba. Lalle ne kū, kun kasance mutāne fāsikai \*

Kuma bābu abin da ya hana a karɓi ciyarwarsu daga gare su fāce dōmin sū, sun kāfirta da Allah da ManzonSa, kuma bā su zuwa ga salla fāce Luma sunā māsu kasāla, kuma bā su ciyarwa fāce sunā māsu kyāma} [al-Taubah: 53-54].

Makomar munafiki - idan ya mutu akan munafunci - dawwama a ciKin wuta, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا}

{Lalle ne, manāfukai sunā a magangara mafi kaskanci daga wuta. Kuma bā zā ka sāma musu mataimaki ba} [al-Nisa'i: 145]. kuma Allah Maḍaukakin sarki Ya ce:

{وَعَدَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا هِيَ حَسْبُهُمْ وَلَعْنُهُمْ اللَّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّؤِيمٌ}

{Allah yā yi wa'adi ga munāfukai maza da munāfukai mātā da kāfirai da wutar Jahannama, sunā madawwama a cikinta. Ita ce ma'ishiyarsu. Kuma Allah Yā la'ance su, kuma sunā da azāba zaunanniya} [al-Taubah: 68].

Muna sanin cewa munafunci babba yana kasancewa kin gaskiya da kyamarta, Allah Maḍaukakin sarki ya faɗa Yana Mai bada labari game da halin munafukai:

{ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ اتَّبَعُوا مَا أَسْخَطَ اللَّهَ وَكَرَهُوا رِضْوَانَهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ \* أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ أَن لَّنْ يُخْرِجَ اللَّهُ أَصْغَانَهُمْ \* وَلَوْ نَشَاءُ لَأَرَيْنَاكُمُ فَلََعَرَفْتَهُمْ بِسِيمَاهُمْ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ أَعْمَالَكُمْ}

{Wannan, dōmin lalle sū sun bi abin da ya, fusātar da Allah kuma sun ki yardarSa, sabōda haka Ya bāta ayyukansu \*

Ko kuwa waɗanda ke da wata cūta a cikin zukatansu suna zaton cēwa Allah ba zai fitar da mugun kulle-kullen su (ga Musulunci) ba? \*

Kuma dā Munā so, dā lalle Mun nūna maka su. To, lalle kanā sanin su game da alāmarsu. Kuma lalle kanā

sanin su ga shaguben magana, alhali kuwa Allah Yanā sanin ayyukanku} [Muhammad: 28-30].

Kuma yana zamowa da farin ciki da rashin samun nasarar Musulinci da Musulmai, da nadama idan sun ga nasara ga Musulunci, Allah - Maɗaukaki - Ya faɗa Yana Mai bayyana abinda kirazansu suke boyewa:

{إِنْ تُصِيبَكَ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَإِنْ تُصِيبَكَ مُصِيبَةٌ يَقُولُوا قَدْ أَخَذْنَا أَمْرًا مِنْ قَبْلُ وَيَتَوَلَّوْا وَهُمْ قَرَحُونَ}

{Idan wani alhēri ya sāme ka, zai bāta musu rai, kuma idan wata masifa ta sāme ka sai su ce: "Haḳīka, mun riḳe al'amarinmu daga gabāni."Kuma sujūya, alhāli kuwa sunā māsu farin ciki} [al-Taubah: 50].

Kuma yana zamowa kafirci bayan imani, da juya baya daga karɓar kai kara zuwa ga shari'ar Allah, Allah - sha'aninSa ya buwaya - Ya ce:

{وَيَقُولُونَ آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالرَّسُولِ وَأَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّى فَرِيقٌ مِنْهُمْ مِّنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَمَا أُولَئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ \* وَإِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ مُّعْرِضُونَ}

{Kuma sunā cēwa, "Mun yi īmāni da Allah da kuma Manzo, kuma mun yi ḏā'ā." Sa'an nan kuma wata kungiya daga gare su, su jūya daga bāyan wancan. Kuma waɗancan ba mūminai ba ne \*

Kuma idan aka kirā su zuwa ga Allah da ManzonSa, dōmin Ya yi hukunci a tsakāninsu, sai gā wata knngiya daga gare su sunā māsu bijirewa \* [al-Nur: 47-48].

Kuma yana zamowa da yi wa Allah mummunan zaton cewa ba zai taimaki annabinSa - tsira da amincin

Allah su tabbata agare shi - ba, da addininSa, Allah - Maɗaukaki - Ya ce:

{وَإِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا}

{Kuma a lõkacin da munafukai da waɗanda akwai cūta a cikin zukātansu ke cēwa, Allah da ManzonSa, "Ba su yi mana wa'adin kōme ba, fāce rūḏī} [al-Ahzab: 12].

Kuma yana zamowa da yi wa gaskiya da ma'abotanta izgili, da zaginsu da yi musu habaici, Allah - sha'aninSa ya ɗaukaka - Ya ce:

{يَحْذَرُ الْمُنَافِقُونَ أَنْ تُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُمْ بِمَا فِي قُلُوبِهِمْ قُلِ اسْتَهْزُوا إِنَّ اللَّهَ مُخْرِجٌ مَا تَحْذَرُونَ \* وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلْ أَبِإِلَهِهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ}

{Munāfukai sunā tsōron a saukar da wata sūra a kansu, wadda take bā su lābāri ga abin da yake cikin zukātansu. Ka ce: "Ku yi izgili. Lalle ne, Allah ne Mai fitai da abin da kuke tsōro \*

Kuma lalle ne, idan ka tambaye, su haḳīka, sunā cēwa, "Abin sani kawai, mun kasance munā hīra kuma munā wāsā. Ka ce: "Shin da Allah, da kuma āyōyinSa da ManzonSa kuka kasance kunā izgili?} [al-Taubah: 64-65].

Kuma yana zamowa yafice ga Musulmai, Allah - sha'aninSa ya buwaya - Ya ce:

{الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جُهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ سَخِرَ اللَّهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ}

{Wadanda suke aibanta māsū yin alhēri daga mummunaia cikin dūkiyōyin sadaka, da wadanda ba su sāmu fāce iyākar kōkarinsu, sai sanā yi musu izgili. Allah Yanā yin izgili gare su. Kuma sunā da azāba mai radādi} [al-Taubah: 79].

Kuma yana zamowa yaudarar ma'abota imani da kuma riya a ayyuka, Allah - Ya dāukaka Ya tsarkaka - Ya ce:

{يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ}

{Suna yaudarayya da Allah da wadanda suka yi īmāni, alhāli bā su yaudarar kōwa fāce kansu, kuma bā su sakankancēwa!} [al-Bakara: 9], Ya ce kuma:

{إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كَسَالَى يُرَآؤُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا}

{Lalle ne munāfukai sunā yaudarēwa da Allah, alhāli kuwa Shi ne mai yaudarasu; kuma idan sun tāshi zuwa ga salla, sai su tāshi sunā māsū kasāla. Suna nūnawa mutāne, kuma ba su ambatar Allah sai kaḍan} [al-Nisa'a: 142]. daga Annabi - tsira da Amincin Allah su tabbata agareshi - ya ce: "Waccan ita ce sallar munafuki, yana zama yana sauraron rana har idan ta zama tsakanin kahon shaidan biyu, sai ya tashi, sai ya yi ta raka'a huɗu kukan kurciya, ba ya ambatan Allah sai kaḍan". (Muslim ya fitar da shi (622), da Abu Dawud (413), da Nasa'i (160), da Nasa'i (511).)

Abdullahi ḍan Mas'ud - Allah Ya yarda da shi - ya ce: "Hakika muna ganin mu ba mai kin yin ta (a lokacinta)

sai munafuki sanannen munafunci". (Muslim ne ya fitar dashi (654), da Abu Dawud (550), da Nasa'i (849), da Ibnu Majah (777).)

Daga Abu huraira - Allah Ya yarda da shi - daga Annabi - tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Na rantse da wanda raina yake a hannunSa ba zaku takura a ganin Ubangijinku ba, sai dai kamar yadda kuke takura a ganin dayansu, ya ce: Sai ya haɗu da bawa, sai ya ce... har zuwa inda ya ce: Sannan ya haɗu da na uku, sai ya faɗa masa irin hakan, sai ya ce: Ya Ubangiji, na yi imani da Kai, da littafinKa, da manzanninKa, na yi sallah, na yi azumi, na yi sadaka, sai ya yi yabo da alheri daidai gwargwado, sai ya ce: Nan a lokacin, ya ce: Sannan a ce masa; A yanzu zamu aiko da mai yi maka shaida, sai ya yi tinani a cikin ransa: Waye zai yi mini shaida? sai a yi yumki a bakinsa, kuma acewa cinyarsa da namansa da kashinsa:

Ku yi magana, sai cinyarsa da namansa da kashinsa su furta aikinsa, hakan dan ya yi wa kansa uzuri, wancan munafuki, wancan wanda Allah Yake fushi da shi". (Muslim ne ya fitar da shi (2968).)

Kuma Allah Ya umarci annabinSa - tsira da a mincin Allah su tabbata agare shi - da mumintai da yakarsu, sai Allah Mabuwayi Ya ce:

إِنَّمَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ \* يَخْلِفُونَ بِاللَّهِ مَا قَالُوا وَلَقَدْ قَالُوا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ وَهُمْوَأَ لَمْ يَنَالُوا وَمَا نَقَمُوا إِلَّا أَنْ أَغْنَاهُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ مِنْ فَضْلِهِ فَإِنْ يَتُوبُوا

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَعْلَمُ بِمَا فِي الْقُلُوبِ وَالْآخِرَةُ وَمَا لَهُمْ فِي  
الْأَرْضِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ

{Ya kai Annabi! Ka yāki kāfirai da munāfukai kuma  
ka tsaurara a kansu. Kuma matattarsu Jahannama  
ce. Tir da ta zama makōmar! \*

Sunā rantsuwa da Allah, ba su faɗa ba, alhāli kuwa  
lalle ne, haḳīka, sun faɗi kalmar kāfirci, kuma; sun  
kāfirta a bāyan musuluntarsu, kuma sun yi himma ga  
abin da ba su sāmu ba. Kuma ba su zargi kōme ba fāce  
dōmin Allah da ManzonSa Ya waɗātar da su daga  
falalarSa. To, idan sun tūba zai kasance mafi alhēri  
gare su, kuma idan sun jūya bāya, Allah zaiazabtā su  
da azāba mai raɗaɗi a cikin dūniya da Lāhira, kuma bā  
su da wani masōyi kō wani mataimaki a cikin kasa} [al-  
Taubah: 73-74].

Kuma muna sanin cewa munafunci karami ba ya  
fitarwa daga Musulunci, ba ya bata aiki, kuma ba ya  
dawwamar da mai shi a cikin wuta, kuma munafunci  
Nau'uka ne, tsira da a mincin Allah su tabbata agare  
shi ya ce: "Abubuwa huɗu wanda ya kasance a cikinsu  
ya zama munafuki tsantsa, duk wanda yake yana da  
wani hali daga cikinsu to ya kasance yana da wani abu  
daga munafunci har sai ya bar shi : Idan aka amince  
masa sai ya yi ha'inci, idan ya yi zance sai ya yi karya,  
idan ya yi alkawari sai ya yi yaudara, kuma idan aka yi  
faɗa da shi sai ya yi fajirci". (Bukhari ne ya fitar da shi

(34), da Muslim (58), da Abu Dawud (4688), da Tirmizi (2632) da Nasa'i (5020).)

Daga Abu Musa - Allah Ya yarda dashi - daga Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Muminin da yake karanta Alkur'ani, kuma yake aiki da shi, kamar gawasa ce dandanata mai dadi ne kuma kanshinta mai dadi ne. Kuma muminin da baya karanta Alkur'ani, kuma yana aiki da shi kamar dabino ne dandanonsa mai dadi ne amma ba shi da kanshi, misalin munafukin da yake karanta Alkur'ani, kamar raihana ce kanshinta mai dadi ne kuma dandananta mai dadi ne, kuma misalin munafukin da ba ya karanta AlKur'ani kamar madaciya ce dandanonta mai dadi ne - ko mummunan ne - kuma kanshinta mai dadi ne". (Bukhari ne ya fitar da shi (5059), da Muslim (797), da Tirmizi (2865), da Nasa'i (5038), da Ibnu Majah (214).)

## **BABIN BIDI'A**

Muna sanin cewa daga bidi'o'i akwai wadda take kishiyantar asalin imani, daga cikinsu akwai wadda take kishiyantar cika imani, bidi'o'i na shirka da kafirci suna kishiyantar asalin imani, amma bidi'o'in da suke koma bayan shirka da kafirci to suna kishiyantar cika imani.

Muna imani cewa Allah Ya cika mana addini, kuma Ya cika mana ni'ima, Allah - sha'aninSa ya daukaka - Ya ce:

{الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا}

{Kuma yaune Na cika muku Addininku, kuma Na cika muku ni'imtata a gareku, kuma Na yarje muku Musulunci a matsayin Addini} [al-Ma'ida: 3]. Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Duk wanda ya farar da wani abu a cikin wannan Addinin namu wanda baya ciki, to shi abin mayar masa ne". (Bukharin ne ya fitar da shi (2697), da Muslim (1718), da Abu Dawud (4606), da Ibnu Majah (14).)

Kuma muna sanin cewa daga abinda yake kishiyantar cikas imani bidi'o'i a cikin addini, tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "Na haneku da fararrun abubuwa; saboda kowane fararren abu bidi'a ne; kuma kowace bidi'a bata ce". (Abu Dawud ne ya fitar da shi (4607), da Tirmizi (2676), da Ibnu Majah (42), da Ahmad (17144), da Ibnu Abi Asim a cikin al-Sunnah (26), da Ibnu Waddah a cikin al-Bida'u (54).)

Daga Abu huraira - Allah Ya yarda dashi - cewa manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Wanda ya yi kira zuwa ga shiriya yana da lada kwatankwacin ladaddakin wadanda suka bi shi, ba za'a tauye komai daga ladansu ba, wanda ya yi kira zuwa ga bata yana da zunubi kwatankwacin zunuban wadanda suka bi shi, ba za'a tauye komai daga zunubansu ba". (Muslim ne ya fitar dashi (2674), da

Abu Dawud (4609), da Tirmizi (2674), da Ibnu Majah (206).

Kuma Bukhari - Allah Ya yi masa rahama - ya yi babi a cikin "Sahih dīnsa", sai ya ce: "Babin zunubin wanda ya yi kira zuwa ga bata; ko ya sunnanta wata mummunar Sunnah" kuma a cikinsa ya zo da faɗin annabi - tsira da a mincin Allah su tabbata agare shi -: "Babu wani rai da za'a kashe dan zalinci, sai ya kasance akan ɗan Adam na farko akwai alhaki na wannan ran - watakila Sufyan ya ce: daga jininta - domin shi ne farkon wanda ya sunnanta kisa tun karon farko". (Bukhari ne ya fitar da shi (7321), da Muslim (1677), da Tirmizi (2673), da Nasa'i (3985), da Ibnu Majah (2616).)

Daga Abu Said -Allah Ya yarda da shi - cewa annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: "Lallai zaku bi sunnonin waɗanda ke gabaninku taki da taki, zira'i da zira'i, har da sun shiga ramin damo sai kun shige shi", muka ce: Ya manzon Allah, Yahudawa da Nasara? ya ce: "To suwa"?!. (Bukhari ne ya fitar da shi (3456), da Muslim (2669).)

Muna sanin cewa Allah Ya yi hani daga rarrabuwa da sabani, sai Allah sha'aninSa ya ɗaukaka kuma sunayenSa sun tsarkaka Ya ce:

{وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ}

{Kuma kada ku kasance kamar waɗanda suka rarrabu kuma suka sābā wa jūna, bāyan hujjōji bayyanannu sun je musu kuma waɗannan sunā da azāba mai girma} [Aal- Imran: 105], Kuma Allah Mabuwayi Ya ce:

{قَالِحَذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ}

{To waɗanda suke saba umarninsa su kiyayi kansu kada musiba ko fitina ta sauka a kansu ko kuma azaba mai raɗaɗi ta same su} [al-Nnur: 63].

Muna sanin cewa daga bidi'o'i (akwai) girmama kaburbura da gini akansu - wannan zai iya zama sababi zuwa shirka.

Daga bidi'o'i kuma yin hotunan salihai dan kaunar koyi da su bayan mutuwar su, tsira da amincin Allah su tabbata agare shi: "...Ku Saurara kuma cewa waɗanda suka gabace ku sun kasance suna rikar kaburburan annabawansu da mutanen kirkinsu masallatai, ku saurara kada ku riki kaburbura masallatai, lallai ni na hanaku yin hakan". (Muslim ne ya fitar da shi (532).)

Daga Nana A'isha - Allah Ya yarda da ita -: Cewa Ummu Habibah da Ummu Salamah sun ambaci wata coci da suka gani a Habasha a cikinta akwai hotuna, sai suka ambatawa annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - sai ya ce: "Lallai waɗannan idan a cikinsu akwai mutum na gari sai ya mutu, sai su gina masallaci akan kabarinsa, sai su zana waɗancan hotunan, to waɗannan sune mafi sharrin halitta a

wurin Allah ranar lahira". (Bukhari ne ya fitar dashi (427), da Muslim (528), da Nasa'i (704).)

Kuma annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya yi umarni da shafe mutum-mutumai, da daidaita kaburbura, Daga Abul Hiyaj al-Asadi ya ce: "Aliyu dan Abu Dalib - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Bana aikeka akan abinda manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya aiken akansa ba ?Kada ka bar wani mutum-mutumi sai ka shafe shi, ko wani kabari sai ka daidaita shi". (Muslim ya fitar da shi (969), da Abu Dawud (3218), da Nasa'i (1049), da Nasa'i (2031).)

Kuma muna sanin cewa daga bidi'o'i ababen ki: Tarukan bidi'o'i da tarayya da kafirai a bukukuwansu. Daga Anas dan Malik - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya iso Madina, alhali su suna da yini biyu da suke wasa a cikinsu, sai ya ce: "Wadanne kwanuka biyu ne wadannan?" suka ce: Mun kasance muna wasa a cikinsu a lokacin Jahiliyya, sai manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Lallai Allah hakika Ya canja muku mafi alheri daga su: Ranar babbar sallah, da ranar karamar sallah". (Abu Dawud ne ya fitar da shi (1134), da Nasa'i (1556), da Isma'il dan Ja'afar a cikin hadisin Ali dan Haijr (62), da Ahmad (12827), da Abdu dan Humaid (1392).)

Kuma Allah yabonSa ya daukaka ya ce:

{لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ جَعَلْنَا مَنْسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ فَلَا يُنَازِعُونَكَ فِي الْأَمْرِ وَادْعُ إِلَى رَبِّكَ إِنَّكَ  
لَعَلَىٰ هُدًى مُسْتَقِيمٌ}

{Ga kōwace al'umma Mun sanya wurin yanka, su ne masu yin baiko gare Shi, sabōda haka, kada su yi maka jāyayya a cikin al'amarin (hadaya). Kuma ka yi kira zuwa ga Ubangijinka lalle kai kana a kan shiriya madaidaiciya} [al-Hajj: 67]. Daga Dan Abbas - Allah Ya yarda da su -, a cikin faɗinSa - Allah Maɗaukakin sarki -: {Ga kowace al'umma mun sanya gurin yanka su ne masu baiko gare shi}:

"ya ce: Idi". (Tafsirul Dabari (18/679), da Ibnu Abi Hatim a cikin al-Tafsir (14718).) kuma annabi tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya ce: "Lallai akwai idi ga kowacce al'umma, wannan shi ne idin mu". (Bukharin ne ya fitar da shi (952), da Muslim (892), da Abu Dawud (1593), da Ibnu Majah (1898).)

Kuma muna sanin cewa daga bidi'o'i ababen ki: Neman albarka daga abinda Allah Bai sanya shi sababi na albarka ba, wannan yakan kasance sababi zuwa ga shirka. Daga Abu Wakid al-Laisi - Allah Ya yarda da shi -: Cewa Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - lokacin da ya fita zuwa Hunain ya wuce wata bishiya ta mushrikai ana ce mata: Ma'abociyar rataya, suna rataye makamansu akanta, sai suka ce: Ya Manzon Allah, ka sanya mana ma'abociyar rataya kamar yadda suke da ma'abociyar rataya, sai Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata

agare shi - ya ce: "Tsarki ya tabbata ga Allah! wannan kamar yadda mutanen (annabi) Musa sukace ne: {Ka sanya mana wani ubangiji kamar yadda suke da iyayen giji} [Al-Aaraf: 138].

Na rantse da wanda raina yake a hannunsa zaku bi hanyar wadanda ke gabaninku". (Tirmizi ne ya fitar da shi (2180), da Ma'amar a cikin al-Jami'u (20763), da Abdurrazak a cikin al-tafsir (931), da Ibnu Abi Shaibah (38530).)

## **BABIN MANYAN ZUNUBAI**

Muna sanin cewa zunubai daga cikinsu akwai manya da kananu, Allah mai girma da daukaka Ya ce:

{الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ}

{Sune masu nisantar manyan zunubai da alfasu sai dai kananu} [al-Najm: 32], kuma Allah Mai girma da daukaka Ya ce:

{إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلْكُمْ مُدْخَلًا كَرِيمًا}

{Idan kuka nīsanci manyan abubuwan da ake hana ku aikatāwa, to, zā Mu kankare mūnanan ayyukanku daga gare ku, kuma Mu shigar da ku mashiga ta karimci} [al-Nisa'a: 31].

Daga Abdullahi dan Mas'ud - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Wani mutum ya ce: Ya manzon Allah, wane zunubi ne mafi girma awurin Allah? ya ce: "Ka kira kishiya ga Allah alhali shi Ya halicceka", ya ce: Sannan me? ya ce: "Ka kashe danka dan tsoron ya ci abinci tare da kai" ya

ce: sannan me? ya ce: "Ka yi zina da matar makocinka" sai Allah Ya saukar da gasgata ta: {Sune waɗanda ba sa kiran wani Allan daban tare da Allah, kuma ba sa kashe ran da Allah Ya haramta sai da agskiya kuma ba sa zina}. (Bukhari ne ya fitar da shi (6001), da Muslim (86).)

Kuma muna sanin cewa imani yana karuwa yana raguwa, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{وَإِذَا مَا أَنْزَلْتُ سُورَةً فَمِنْهُمْ مَن يَقُولُ أَكُنْمْ زَادَتْهُ هَذِهِ إِيْمَانًا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَرَزَادَتْهُمْ إِيْمَانًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ}

{Kuma idan aka saukar da wata sūra, to, daga gare su akwai waɗanda suke cēwa: "Wāne a cikinku wannan sūra ta kāra masa ĩmāni?" To amma waɗanda suka yi ĩmāni, kuma sū, sunā yin bushāra (da ita)} [al-Taubah: 124]. Ayyukan biyayya suna kara imani kuma suna tabbatar da shi, zunubai kuwa suna rage imani kuma suna raunana shi, sabo - waɗanda basu kai kafirci da shirka ba - suna kishiyantar cika imani, mai aikata babban laifi ba'a zare masa imani kai taye, kuma ba ya cancantar siffantuwa da imani kai tsaye; domin shi ya zo da abinda yake rage imaninsa, saboda haka ne annabi - tsira da a mincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Mai zina ba zai yi zina ba a lokacin da yake yin zinar alhali shi yana mumini, kuma ba zai sha giya ba a lokacin da yake shan giyar alhali shi yana mumini, ba zai yi sata ba lokacin da yake yin satar alhali shi yana mumini, ba zai fizge abin fizgewa ba,

mutane suna daga idanunsu gare shi a cikinta, lokacin da yake fizgewa ba alhali shi yana mumuni". (Bukhari ne ya fitar da shi (2475), da Muslim (57).) kuma annabi tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya ce: "Wanda ya ga wani mummunan abu daga cikinku, to ya canza shi da hannunsa, idan ba zai iya ba to (ya canza shi) da harshe, idan ba zai iya ba to (ya canza shi) da zuciyarsa, wannan shi ne mafi raunin imani". (Muslim ne ya fitar da shi (49).) Tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya fada yana mai bada labari game da abinda zai kasance a ranar lahira: "...Sai Allah - Madaukakin sarki - Ya ce: Ku tafi wanda kuka samu a cikin zuciyarsa akwai kwatankwacin awon dinari na imani to ku fitar da shi...". (Bukhari ne ya fitar da shi (7493), da Muslim (183).) Sai wadannan Hadisan suka yi nuni akan cewa zunubai suna raunana imani.

Mai babban laifi abin yi wa alƙawari ne da ukuba akan babban laifinsa muddin dai bai tubaba, ko an tsayar masa da haddi - idan babban laifin irin wanda haddi yake hawa akansa ne, ko Allah Ya gafarta masa da ɗaya daga sabubban gafara, Allah su suna da yawa, sha'aninSa ya ɗaukaka Ya ce: {Allah bai Yin gafara in aka haɗa Shi da wani cikin bauta amma yana gafarta laifin da yake koma da bayan haka ga wanda Ya so} [al-Nisa'a: 48].

# KUNDIN SAHABBAI DA SHUGABANCI

## BABIN SAHABBAI DA IYALAN GIDAN

### (ANNABI) ALLAH YA YARDA DA SU

Muna imani cewa Allah - Maɗaukaki - Ya zaɓi sahabban annabinSa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, kuma Ya sanya su zaɓaɓɓun halittarSa bayan annabawa - aminci ya tabbata agare su -, kuma Ya ambaci siffofinsu, ya yi yabo akansu a cikin Attaura da Linjila, Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا  
سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيَّمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ  
مِثْلَهُمْ فِي التَّوَرَةِ وَمِثْلَهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَرَّرَ أَخْرَجَ شَطَأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ  
فَاسْتَوَى عَلَى سُوْقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا  
الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا}

{Muhammadu Manron Allah ne. Kuma waɗannan da ke tāre da shi māsu tsanani ne a kan kāfirai, māsu rahama ne a tsakāninsu, kanā ganin su sunā māsu rukū'i māsu sujada, sunā nēman falala daga Ubangijinsu, da yardarSa. Alāmarsu tanā a cikin fuskōkinsu, daga kufan sujuda. Wannan shī ne siffarsu a cikin Attaura. Kuma siffarsu, a cikin Injīla ita ce kamar tsiron shūka wanda ya fitar da rēshensa, sa'an nan ya karfafa shi, ya yi kauri, sa'an nan ya daidaita a kan kafāfunsa, yanā bāyar da sha'awa ga māsu shūkar' dōmin (Allah) Ya fusātar da kāfirai game da su. Kuma Allah Ya yi wa'adi ga waɗanda suka yi īmāni, kuma

suka aikata ayyukan kwarai, daga cikinsu, da gāfara da ijāra mai girma} [al-Fath: 29], kuma Allah Ya ambaci yardarSa garesu, sai Mabuwayi Ya ce:

{وَالسَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ}

{Kuma māsu tsērēwa na farko daga Muhājirina da Ansar da waɗanda suka bi su da kyautatāwa, Allah Ya yarda daga gare su su kuma sun yarda daga gare Shi, kuma Ya yi māsu tattalin gidājen Aljanna; jōramu sunā gudāna a karkashinsu, suna madawwamā a cikinsu har abada. Wancan ne babban rabo mai girma} [al-Taubah: 100].

Kuma annabi - tsira da a mincin Allah su tabbata agare shi - ya bayyana cewa sahabbai masu girma sune mafifitan kowanne zamani kai tsaye, Daga Abdullahi ya ce: An tambayi annabi - tsira da a incin Allah su tabbata agare shi -: Waɗanne mutane ne mafi alheri? ya ce: "Zamanina, sannan waɗanda ke biye da su, sannan waɗanda ke biye da su". (Bukhari ne ya fitar da shi (6658), da Muslim (2533), da Tirmizi (3859), da Ibnu Majah (2362).)

Kuma muna imani cewa Muhajirai sun fi mutanan Madina - Allah Ya yarda da su -; saboda haka Allah Ya gabatar da su a ambato a cikin babban littafinSa kamar yadda yake a cikin ayar "Taubah" wacce ta gabata, kuma Allah - Maɗaukaki - Ya yi yabo ga

Muhajirun, sai Ya ce: {(Ku yi māmāki) Ga matalauta māsū hijira waɗanda aka fitar daga gidājēnsu da dūkiyōyinsu, sunā nēman falala daga Allah da kuma yarda, kuma sunā taimakon Allah da ManzoniSa! Waɗannan sū ne māsū gaskiya} [al-Hashr: 8].

Kuma tsarki ya tabbatar maSa Ya ɗaukaka Ya faɗa a cikin sha'anin mutanen Madina: {Da waɗanda suka zaunar da gidājensu (ga Musulunci) kuma (suka zābi) īmāni, a gabānin zuwansu, sunā son wanda ya yi hijira zuwa gare su, kuma bā su tunānin wata bukāta a cikin kirāzansu daga abin da aka bai wa muhājirīna, kuma sunā fifita waɗansu a kan kāwunansu, kuma ko dā sunā da wata larūra. Wanda ya sābā wa rōwar ransa, to, waɗannan sū ne māsū babban rabo} [al-Hashr: 9].

Muna imani cewa mafificin wannan al'ummar bayan annabinta - tsira da a mincin Allah su tabbata agare shi -: Abubakar, sannan Umar, sannan Usman, sannan Aliyu- Allah Ya yarda da su - jerunsu a falala kamar jerinsu ne a cikin Halifanci.

Kuma muna yin shaida ga goman nan waɗanda aka yi wa albishir da aljanna, kamar yadda annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya shaida musu da ita, inda manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya ce: "Abubakar yana aljanna, Umar ma yana aljanna, Usman ma yana aljanna, Aliyu ma yana aljanna, Ɗalha ma yana aljanna, Zubair ma yana aljanna, Abdurrahman ɗan Awf ma yana

aljanna, Sa'ad ma yana aljanna, Sa'id ma yana aljanna, Abu Ubaida dan al-Jarrah ma yana aljanna". (Tirmizi ne ya fitar da shi (3747), da Ahmad a cikin al-Musnad (1675), da kuma a cikin Fada'ilus Sahaba (278), da Ibnu Abi Asim a cikin al-Ahad Wal Masani (232).)

Kuma muna imani cewa mutanen Badr - Allah Ya yarda da su - suna da darajar da babu ita ga wasunsu, tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya fada kamar yadda yake a cikin hadisi: "... Me ya sanar da kai, ko Allah Ya kasance ya yi tsinkaya ga mutanen Badr, sai Ya ce: Ku aikata abinda kuke so, hakika Na gafarta muku". (Bukhari ne ya fitar da shi (3007), da Muslim (2494), da Abu Dawud (2650), da Tirmizi (3305).)

Daga Mu'az dan Rufa'ah dan Rafi'in al-Zuraki daga babansa - Allah Ya yarda da shi - babansa ya kasance daga wafanda suka halarci yakin Badar - ya ce: (Mala'ika) Jibril ya zo wajen annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - sai ya ce: "Me kuke daukar wafanda suka yi yakin Badar a cikinku? ya ce: Daga mafifitan musulmai - ko wata kalma kwatankwacinta - ya ce: Haka nan wanda ya halarci Badar daga mala'iku". (Bukhari ne ya fitar da shi (3992).)

Kuma muna shaida da abinda manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya yi shaida da shi ga mutanen Bai'atir Ridwan; inda tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "Babu wani

ɗaya daga waɗanda suka yi caffa karkashin bishiya da zai shiga wuta". (Abu Dawud ne ya ftar da shi (4653), da Tirmizi (3860), da Abu Jahm a cikin Juzu'in sa (1), da Ahmad (14778), da Nasa'i a cikin al-Kubra (11444).) Kuma su sun rabauta da yin caffarsu wacce har Allah Ya faɗa a cikinta:

{إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ}

{Lallai waɗanda suke maka caffa kaɗai suna yi wa Allah caffa ne hannun Allah birbishin hannunsu} [al-Fath: 10]. Kuma muna sanin cewa Allah haƙiƙa Ya saukar da yardarSa garesu, kamar yadda tsarki ya tabbatar maSa Ya faɗa a cikin babban littafinSa:

{لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا}

{Lalle ne haƙiƙa, Allah Ya yarda da muminaɗi a lōƙacin da suke yi maka mubāya, a'a karkashin itāciyar nan dōmin Yā san abin da ke cikin zukātansu sai Yā saukar da natsuwa a kansu, kuma Ya sāka musu da wani cin nasara makusanci} [al-Fath: 18].

Muna imani cewa Allah - Maɗaukaki - Ya kebanci iyalan gidansa - tsira da a mincin Allah su tabbata agare shi - da falaloli da haƙƙoki, to son su yana wajaba, da jibintarsu, da kiyaye haƙƙinsu. Daga cikin haƙƙokinsu cewa Allah Ya sanya musu haƙƙi a cikin khumusi, da fai'i, kuma annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya yi umarni da yi musu salati tare da salati ga manzon Allah - tsira da amincin Allah

su tabbata agare shi -, sai ya ce mana: "Ku ce: Allahumma Salli Ala Muhammad, Wa'ala Aali Muhammad, kama Sallaita Ala Ibrahim, Wa ala Aali Ibrahim, Innaka Hamidun Majid. Allahumma Barik Ala Muhammad, Wa'ala Aali Muhammad, Kama Barakta Ala Ibrahim, Wa'ala Aali Ibrahim, Innaka Hamidun Majid".

Daga falalarsu abinda Allah Maɗaukakin sarki Ya amabata a cikin faɗinSa - yabonSa ya ɗaukaka -:

{يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِّنَ النِّسَاءِ إِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوفًا \* وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ وَآتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا}

{Yā mātan Annabī! Ba ku zama kamar kōwa ba daga mātā, idan kun yi takawa, sabōda haka, kada ku sassautar da magana, har wanda ke da cūta a cikin zuciyarsa ya yi ɗammani, kuma ku fadi magana ta alheri \*}

Kuma ku tabbata a cikin gidājenku, kuma kada ku yi fitar gāye-gāye irin fitar gāye-gāye ta jāhiliyyar farko. Kuma ku tsāi da salla, kuma ku bāyar da zakka, ku yi ɗā, ā ga Allah da ManzonSa. Allah na nufin Ya tafiyar da kazamta kawai daga gare ku, yā mutānen Babban Gida! Kuma Ya tsarkake ku, tsarkakēwa} [al-Ahzab: 32-33]. Kuma Allah Maɗaukakin sarki Ya ce:

{النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ}

{Annabi (shi ne) mafi cancantar mutane daga kawunansu kuma matansa iyayensu ne} [al-Ahzab: 6].

Daga A'isha - Allah Ya yarda da ita - ta ce: Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya fita da jijjifi akansa akwai mayafi wanda ke da hoton sirdi na bakin gashi, sai Hassan dan Ali ya zo sai ya shigar da shi, sannan Hussaini ya zo sai ya shiga tare da shi, sannan Fadima ta zo sai ya shigar da ita, sannan Aliyu ya zo sai ya shigar da shi, sannan ya ce: "Kadai Allah Yana nufin Ya tafiyar muku da datti yaku iyalan gidan (Annabi) kuma Ya tsarkakeku tsarkakewa". (Muslim ne ya fitar da shi (2424).)

Daga Wasila dan al-Aska'u - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Na ji manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - yana cewa: "Lallai Allah Ya zaɓi Kinanata daga 'ya'yan (Annabi) Isma'il, kuma Ya zaɓi Kuraishawa daga Kinanata, kuma Ya zaɓi Banu Hashim daga Kuraishawa, kuma Ya zaɓeni daga Banu hashim". (Muslim ne ya fitar da shi (2276).)

Daga Zaid dan Arkam - Allah Ya yarda da shi - ya ce: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya tashi a cikinmu yana mai huduba a wani ruwa da ake ce masa Khumma tsakanin Makka da Madina, sai ya godewa Allah ya yi yabo gare shi , ya yi wa'azi, ya tinatar, sannan ya ce: "Bayan haka ku saurara yaku mutane, kadai ni mutum ne ya kusa manzon Ubangijina ya zo mini sai in amsa, ni na bar nauyaya

biyu a cikinku na farkonsu; Littafin Allah, a cikinsa akwai shiriya da haske to ku yi riko da littafin Allah ku rike shi". Sai ya zaburar akan littafin Allah ya kwadaitar a cikinsa, sannan ya ce: "Da iyalan gidana, ina tunatar da ku Allah a iyalan gidana, ina tunatar da ku Allah a iyalan gidana, ina tunatar da ku Allah a iyalan gidana". (Muslim ne ya ruwaito shi (2408).)

Hakika sahabban annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - sun san hakko da falalar makusantan sa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, har cewa Abubakar - Allah Ya yarda da shi - ya ce wa Aliyu - Allah Ya yarda da shi -: "Na rantse da wanda raina yake a hannunsa dangin manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - sune mafi soyuwa a gareni da in sadarwa akan 'yan uwana". (Bukhari ne ya fitar da shi (3508), da Muslim (1759).)

Kuma annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya yi hani daga zagin sahabbai - Allah Ya yarda da su -, sai ya ce: "Kada ku zagi sahabbaina, da a ce dayanku zai ciyar da zinare kwatankwacin dutsen Uhudu ba zai kai cikin mudun dayansu ba, ko rabinsa". (Bukharin ne ya fitar da shi (3673), da Muslim (2541), da Abu Dawud (4658), da Tirmizi (3861).) Kuma annabi mai girma - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya bayyana cewa son mutanen Madina alama ce ta imani, kinsu kuma alama ce ta munafunci, sai tsira da amincin Allah su tabbata agare shi ya ce: "Alamar

imani son mutanen Madina, alamar munafunci kin mutanen Madina". (Bukhari ne ya fitar dashi (17), da Muslim (74), da Nasa'i (5019).)

Said dan Zaid dan Amr dan Nufail - Allah Ya yarda da shi - ya ce: "Halartar wani mutum daga cikinsu tare da manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - fuskarsa ta yi kura a cikinsa, shi ne mafi alheri daga aikin dayanku rayuwarsa, koda an raya shi (tsawon) raywar (Annabi) Nuhu". (Abu Dawud ne ya fitar da shi (4650).)

## **BABIN WAJABCIN BIYAYYA GA SHUGABANNI.**

Muna sanin cewa ji da bi wajine ga majibinta al'amuran musulmai; saboda faɗinSa - Allah Maɗaukakin sarki -:

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ}

{Yaku waɗanda suka yi imani ! Ku bi Allah kuma ku bi manzo da majibinta al'amura daga cikinku} [al-Nisa'a: 59], da kuma faɗinsa - annabi tsira da amncin Allah su tabbata su tabbata agare shi -:

«السَّمْعُ وَالطَّاعَةُ حَقٌّ مَا لَمْ يُؤْمَرْ بِالْمَعْصِيَةِ فَإِذَا أُمِرَ بِمَعْصِيَةٍ فَلَا سَمْعَ وَلَا طَاعَةَ».

"Ji da bi wajibi ne muddin dai ba'a yi umarni da sabo ba, idan aka yi umarni da sabo to babu ji kuma babu bi". (Bukhari ne ya fitar da shi (2955), da Muslim (1839).)

A cikin "Ingantattun littattafan hadisan nan biyu " Daga Ubada dan Samit - Allah Ya yarda da shi - ya ce: "Mun yi wa Manzoni Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - mubaya'a a kan ji da biyayya a halinrintsi da sauƙi, da farin ciki da bakin ciki, da kuma nuna fifiko a kammu. Kuma kada mu yi wa ma'abota al'amari jayayya, kuma mu fadi gaskiya a duk inda muke, ka da mu ji tsoron zargin mai zargi a al'amarin Allah". (Bukhari ne ya fitar da shi (7055), da Muslim (1709).)

Abu Zur'ata - Allah Ya yi masa rahama - ya ce: "...Muna tsaida wajibcin yaƙi da hajji tare da shugabannin Musulmai a kowane zamani, kuma bama ganin tawaye akan shugabanni ko yaƙi a cikin fitina, kuma muna ji muna bi ga wanda Allah - Mai girma da da'aukaka - Ya jibinta masa al'amarinmu, kuma kada mu zare wani hannu daga biyayya, kuma muna bin sunna da jama'a". (Sharhi Usulul I'tikadi Ahlus Sunnah Wal jama'ah na Imam al-Lakali (1/175).)

Biyayya ga majibinta al'amari kawai tana wajaba ne a aikin alheri, kuma tana haramta a cikin sabo, saboda faɗinsa - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - kamar yadda yake a cikin Hadisin Dan Umar - Allah Ya yarda da shi - wanda ya gabata: "...Muddin dai ba'a yi umarni da sabo ba, idan aka yi umarni da sabo to babu ji kuma babu bi". da kuma faɗinsa - annabi tsira da amincin Allah su tabbata su tabbata agare shi -: "Babu

biyayya a cikin sabo, kawai biyayya (tana kasancewa ne) a cikin aikin alheri". (Bukhari ne ya fitar da shi (7257), da Muslim (1840).)

Imam Abu Ibrahim al-Muzani ya ce: "Biyayya ga majibinta al'amura a cikin abinda ya kasance abin yarda a wajen Allah - Mai girma da ɗaukaka -, da nisantar abinda ya kasance abin fushi a wajen Allah, da barin tawaye a lokacin ta'addancinsu da zalincinsu, da tuba zuwa ga Allah - Mai girma da ɗaukaka - don su ji tausayin talakawansu". (Sharhus Sunnah na al-Muzani (Shafi na: 84).)

## Kammalawa

Godiya ta tabbata ga Allah wanda da ni'imarSa ce ayyukan alheri suke cika, muna salati muna sallama ga abin aikowa dan rahama ga talikai, kuma muna godewa Allah - sha'aninSa ya ɗaukaka - akan abinda Ya yi baiwa da shi akanmu na cika wannan littafi mai girma mai albarka, kuma muna faɗa kamar yadda 'yan aljanna suke cewa:

{أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ}

{Godiya ta tabbata ga Allah Ubangijin talikai} [Yunus: 10]. Kuma kamar yadda Ubangijinmu - sha'aninSa ya ɗaukaka - Ya umarce mu:

{قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسَلَامٌ عَلَى عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَى اللَّهُ خَيْرٌ مِمَّا يُشْرِكُونَ}

{Ka ce: "Godiya ta tabbata ga Allah, kuma aminci ya tabbata bisa ga bāyinSa, waɗanda Ya zāba." Shin Allah

ne Mafi alhëri koabin da suke yin shirki da Shi?} [al-Naml: 59].

Muna rokonSa Ya sanya wannan aikin abin tsarkakewa ga zatinSa mai girma, mai dacewa ga shiriyar shugaban manzanni - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi -, mai anfanar da bayinSa, mai ceto garemu ranar haɗuwa da Shi.

Muna sanin cewa mu duk yadda muka yi kôkari ba zamu karade wannan babban maudu'in ba; domin bayani ne game da Allah da mala'ikunSa da littattafanSa da manzanninSa da ranar lahira da hukunci da kaddara, sai dai mu, muna cika littafin da faɗin Allah - sha'aninSa ya ɗaukaka kuma sarautarSa ta ɗaukaka -;

{وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ  
مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ}

{Kuma ba su kaddara Allah a kan haƙîƙanin ãkon yinsa ba: kasã duka damkarSa ce, a Rãnar kiyãma, kuma sammai abũbuwan naɗewa ne ga dãmanSa. Tsarki ya tabbata a gare Shi, kuma Ya ɗaukaka daga barin abin da suke shirka da shi} [al-Zumar: 67].

## **Teburin bayani**

|                                                                                                                               |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| BAKANDAMIYAR IMANI WANDA ALLAH YA WAJABTASHI AKAN BAYINSA NA ABINDA YA ZO A ACIKIN ALKUR'ANI MAI GIRMA DA SUNNAR ANNABI ..... | 2   |
| A gabanin shiga Kundin .....                                                                                                  | 3   |
| Gabatarwa .....                                                                                                               | 10  |
| KUNDIN FARKON HALITTA.....                                                                                                    | 12  |
| RAIRAYO ABINDA KE CIKIN KUNDIN .....                                                                                          | 12  |
| BABIN: ALLAH NE MAHALICCIN KOWANNE ABU.....                                                                                   | 16  |
| BABIN HALITTAR AL'ARSHI MAI GIRMA.....                                                                                        | 22  |
| BABIN HALITTAR RUWA.....                                                                                                      | 31  |
| BABIN HALITTAR ALKALAMI .....                                                                                                 | 34  |
| BABIN HALITTAR KURSIYYI.....                                                                                                  | 36  |
| BABIN HALITTAR SAMMAI DA KASA.....                                                                                            | 39  |
| BABIN HALITTAR RANA DA WATA .....                                                                                             | 46  |
| BABIN HALITTAR TAURARI.....                                                                                                   | 50  |
| BABIN HALITTAR MALA'IKU .....                                                                                                 | 56  |
| BABIN HALITTAR ALJANU DA SHAIDANU. ....                                                                                       | 57  |
| BABIN HALITTAR MUTUM .....                                                                                                    | 73  |
| BABIN HALITTAR RAI.....                                                                                                       | 91  |
| KUNDIN ADDINI .....                                                                                                           | 98  |
| Kundin a takaice .....                                                                                                        | 98  |
| BABIN LALLAI ADDINI AWAJEN ALLAH SHI NE MUSULUNCI...100                                                                       |     |
| BABIN MUSULUNCI .....                                                                                                         | 103 |
| BABIN IMANI .....                                                                                                             | 107 |
| BABIN KYAUTATAWA.....                                                                                                         | 115 |
| BABIN UMARNI DA LAZIMTAR SUNNAH DA KUMA RIKO DA ITA .....                                                                     | 117 |

|                                                                                     |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| KUNDIN IMANI DA ALLAH.....                                                          | 120 |
| Kundin a takaice .....                                                              | 120 |
| BABIN IMANI DA SAMUWAR ALLAH.....                                                   | 133 |
| BABIN IMANI DA RUBUBIYYAR ALLAH. ....                                               | 152 |
| (Kadaita Allah a ayyukan Sa).....                                                   | 152 |
| BABIN IMANI DA ULUHIYYAR ALLAH .....                                                | 166 |
| (Kadaita Allah da bauta). ....                                                      | 166 |
| BABIN IMANI DA SUNAYEN ALLAH DA SIFFOFINSA .....                                    | 196 |
| KUNDIN IMANI DA MALA'IKU .....                                                      | 261 |
| Kundin a takaice .....                                                              | 261 |
| BABIN WAJABCIN IMANI DA MALA'IKU.....                                               | 265 |
| BABIN HALITTAR MALA'IKU DA YAWAN ADADINSU DA<br>SIFFOFINSU .....                    | 268 |
| BABIN AYYUKAN MALA'IKU .....                                                        | 276 |
| BABIN MATAKAN MALA'IKU .....                                                        | 288 |
| KUNDIN IMANI DA LITTATTAFI.....                                                     | 290 |
| Kundin a takaice .....                                                              | 290 |
| BABIN WAJABCIN IMANI DA LITTATTAFI.....                                             | 299 |
| BABIN IMANI DA ALKUR'ANI MAI GIRMA.....                                             | 304 |
| BABIN ALKUR'ANI MAI GIRMA SAUKAKKENE DAGA UBANGIJIN<br>TALIKAI.....                 | 322 |
| KUNDIN MANZANNI DA ANNABAWA - AMINCI YA TABBATA<br>AGARESU - .....                  | 336 |
| Kundin a takaice .....                                                              | 336 |
| BABIN IMANI DA MANZANNI - TSIRA DA AMINCI YA TABBATA<br>AGARE SU - .....            | 352 |
| BABIN AYOYIN ANNABAWA DA DALILAN ANNABTARSU - AMINCI<br>YA TABBATA AGARE SU - ..... | 376 |

|                                                                                                      |     |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| BABIN ANNABCIN ANNABIMMU MUHAMMAD - TSIRA DA AMINCIN ALLAH SU TABBATA A GARE SHI - .....             | 391 |
| BABIN GAMEWAR MANZANCINSA - TSIRA DA AMINCIN ALLAH SU TABBATA AGARE SHI - GA HALITTA BAKI DAYA.....  | 405 |
| BABIN ZANTUTTUKAN MASU ADAWA DA MANZNCI DA KUMA MANZANNI - AMINCI YA TABBATA AGARE SU - .....        | 415 |
| KUNDIN RANAR LAHIRA .....                                                                            | 427 |
| Kundin a takaice .....                                                                               | 427 |
| BABIN DALILAN IMANI DA RANAR LAHIRA.....                                                             | 430 |
| BABI A CIKIN IMANI DA ALAMOMIN ALKIYAMA.....                                                         | 435 |
| BABI A CIKIN IMANI DA ABINDA ZAI KASANCE BAYAN MUTUWA .....                                          | 441 |
| BABIN IMANI DA TASHI BAYAN MUTUWA DA ABINDA KE BAYANSA .....                                         | 447 |
| BABI AKAN CETO RANAR ALKIYAMA DA ZUWAN UBANGIJI DA KUMA ZUWANSA DAN RABE HUKUNCI TSAKANIN BAYINSA .. | 458 |
| BABIN BUJUROWA DA HISABI DA RABA TAKARDU .....                                                       | 466 |
| BABIN IMANI DA MA'AUNAI.....                                                                         | 473 |
| BABIN IMANI DA TAFKI.....                                                                            | 474 |
| BABIN SIRADI DA SAKAMAKO .....                                                                       | 477 |
| BABIN ALJANNA DA WUTA .....                                                                          | 479 |
| KUNDIN IMANI DA KADDARA .....                                                                        | 487 |
| Kundin a takaice .....                                                                               | 487 |
| BABIN WAJABCIN IMANI DA KADDARA.....                                                                 | 493 |
| BABIN ABINDA IMANI DA KADDARA YAKE KUNSARSA.....                                                     | 499 |
| BABI BABU KARO TSAKANIN UMARNI DA SHARI'A DA HALITTA HA HANKALI.....                                 | 515 |
| BABIN AIKATA SABUBBA YANA CIKIN KADDARA .....                                                        | 526 |
| BABIN KADDARA BA TA KARO DA ADALCI .....                                                             | 528 |

|                                                                                                         |     |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| BABIN KAFA HUJJA DA KADDARA .....                                                                       | 532 |
| KUNDIN IBADAH .....                                                                                     | 536 |
| Kundin a takaice .....                                                                                  | 536 |
| BABIN FADIN ALLAH - MADAUKKAIN SARKI -: {BAN HALICCI<br>ALJANI DA MUTUM BA SAI DAN SU BAUTA MINI} ..... | 539 |
| BABIN TAWASSULI (KAMUN KAFA) DA WASILA .....                                                            | 550 |
| KUNDIN ABINDA YAKE KISHIYANTAR ASALIN IMANI KO YAKE<br>KISHIYANTAR CIKARSA.....                         | 558 |
| Kundin a takaice .....                                                                                  | 558 |
| BABIN KAFIRCEWA ALLAH .....                                                                             | 567 |
| BABIN SHIRKA DA ALLAH .....                                                                             | 576 |
| BABIN MUNAFUNCI .....                                                                                   | 621 |
| BABIN BIDI'A .....                                                                                      | 629 |
| BABIN MANYAN ZUNUBAI .....                                                                              | 635 |
| KUNDIN SAHABBAI DA SHUGABANCI .....                                                                     | 638 |
| BABIN SAHABBAI DA IYALAN GIDAN (ANNABI) ALLAH YA YARDA<br>DA SU .....                                   | 638 |
| BABIN WAJABCIN BIYAYYA GA SHUGABANNI. ....                                                              | 646 |
| Kammalawa .....                                                                                         | 648 |